

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա եւ գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա եւ » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՈՒՐԲԱԹ 2 ԱՊՐԻԼ 1926

2 AVRIL 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 105 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ եւ ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՏԱՐԻՆ ԼՐԱՑԱՒ, ՏԱԿԱՒԻՆ ՀՈՏ ԵՒ ՀՈՎԻՒ ԿԸ ՄՆԱՑ ԵՒՐՈՊԱՆ, ՆՈՅՆ ԻՍԿ ՖՐԱՆՍԱՆ.

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵԹԷ ՄԻԱՅՆ ՀԵՏԱՔՐՔՐՈՒԻՆ

Կ'արժէ նորէն խօսիլ սա կանաչ գերեզմաններուն առջեւ, որ կը բացուին մէկ օրէն միւսը:

Երկու սեւ գիծ եւ մեռել մը,— Երեք նման դէպքեր արձանագրեցինք միայն այս շաբթու:

Անամէջ ազմուկ մը յարուցանելու համար չէր որ Բժշկական Միութեան ուշադրութիւնը կը հրաւիրէինք այս կացութեան վրայ: Նախընթաց խմբագրականով մը, (24 Մարտ), դիտել կուտայինք թէ Փարիզի Հայ Բժշկական Միութիւնը, Ազգատախնամը եւ Կարմիր Խաչը կը գործեն աւանդաբար: Այդ կարգի գործունէութիւն մը հասկնալի էր սովորական ժամանակներու մէջ, երբ ամբողջ Ֆրանսա հազիւ հինգ հազար Հայ կը համրէր: Այսօր այս երկիրն ալ դարձած է գաղութ մը մեր հալածական բազմութիւններուն համար, եւ ներելի չէ սովորութեանց կամ կանոններու տառին կառչիլ, եւ արդարանալ: Ըսած էինք, նաեւ, որ հրաշքներ չենք սպասեր: Տառապանքներ եւ տագնապներ կան որոնք վեր են մարդոց ուժէն: Բայց այս իրողութիւնը պատճառ մը չէ մեկուսի կենալու, եւ թոյլ տալու որ չարիքը ծաւալի անարգել: Մենք լսած ենք պատմութիւններ, երբ երիտասարդ արեւ մը մարեր է 50-100 ֆր.ի համար:

Մեզի կը հաւաստեն թէ Բժշկական Միութիւնը միշտ պատրաստ է աջակցելու, բայց իր միջոցները չեն բաւեր, մանաւանդ նիւթական տեսակէտով, քանի որ կանոնագիրը չարտօներ հանգանակութիւններ եւլն. սարքել: Այս պարագան ծանօթ էր մեզի, եւ երբ մենք առաջին անգամ Բժշկական Միութեան հրաւէր կ'ուղղէինք, դրամական օգնութեան համար չէր: Մենք հինգ տարիէ ի վեր, զանազան առիթներով, կը նկատենք որ այդ Միութիւնը մեռաքս թելով մը կապուած է այս ժողովուրդին հետ, եւ կը նախընտրէ ակադեմական բոյն մը դառնալ, զուտ գիտական —յաճախ ֆրանսերէն— զեկուցումներով: Այս ձեւը լա՞ւ է թէ գէշ — չենք պրպտեր: Միայն մէկ խօսք, — մեր ժողովուրդին պահանջները այնքան բազմազան են, որ այս կամ օրկանը չի կրնար բոլորովին իր նախասիրութեան հետեւիլ, եւ մոռնալ իր հանրային կոչումը: Կեանքն իսկ թոյլ չի տար այդպիսի պերճանք:

Արդ, տեղոյն է Բժշկական Միութեան կատարած դերը՝ այս ճամբուն վրայ: Եղած են մխիթարական փորձեր, բայց պատահական, կամ կարճատեւ: Որքան կը յիշենք, անցեալ տարի կազմակերպուած ժողովրդական-առողջապահական դասախօսութիւնները երկուքը չանցան, այն ալ իրարմէ շատ հեռու: Ուրախ ենք որ այժմ կ'ուզեն վերսկսիլ, կամ դասախօս տրամադրել որ եւ է կազմակերպութեան:

Այս որոշումը՝ մէկ մասը պէտք է կազմէ ամբողջական ծրագրի մը, որուն դրամական հոգը կրնան բաժնել Ազգատախնամն ու Կարմիր Խաչը, կամ Տիկնանց Միութիւնը: Այս մարմինները ամէն տարի կարեւոր գումարներ կը բաշխեն զանազան գլուխներու տակ: Պահելով Հայաստանի բաժինը եւ տեղական տարբեր ծախքեր, կարելի չէ՞ մասնաւոր գումար մը մէկդի դնել եւ գործածել միայն Բժշկական Միութեան հրահանգներուն համաձայն, եւ հիւծախտաւորներու օգտին: Կամ, կարելի չէ՞ աւելի համապատասխան ձեւի մը վերածել Կարմիր Խաչի դարմանատունը:

Ի՞նչ խօսք որ, ապարդիւն է ամէն միջոց, եթէ երիտասարդները իրենք, իրենց այլազան միութիւններով, չուզեն օգտուիլ ամէն պատեհութենէ, եւ տարուին մէկ ուղղութեամբ: Այս տեսակէտէն մասնաւոր դեր մը կ'իյնայ Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Զափահաս Որբերու Միութեան, Լսարանական եւ Հայրենակցական միութեանց վրայ: Բժիշկը չի կրնար փնտռել գտնել ամէն մէկ հիւրանոցի անկիւնը ծիւրող դժբախտը: Բայց ի՛րաքանչիւր խմբակցութիւն կամ արհեստակից ու բնակակից շատ բան կ'իմանայ, կը բաւէ որ հետաքրքրուի: Մէկ շրջանի բնակիչներ, մէկ ճիւղի հետեւողներ գիտեն իրենց ներքին ցաւերը, եւ մեղաւոր են, եթէ ծածկեն կամ բախտին ձգեն: Անոնք են որ շարժման մէջ պիտի դնեն միւս օրկանները, կարելի եղածին չափ սահմանափակելու համար աւերը, որ միայն հիւծախտը չէ:

Այս բոլորը՝ տարրական միջոցներ են: Տարագիր երիտասարդութիւնը մեծ մասով կը դեղնի, կը ծիւրի աշխատանքի ծանրութենէն, բայց մանաւանդ սնունդի պակասէն: Շատ քիչեր գիտեն անոնց կերածը, աժան ճաշարանի մը ժխորին մէջ, կամ պանդոկին անկիւնը, 3-4 ֆրանքով: Ջիրաձակարան մը պահելէ աւելի՞ սուղ է մատչելի ճաշարան մը բանալ այս դժբախտներուն համար, նոյն իսկ իբրեւ առեւտրական ձեռնարկ, որպէս զի գտնէ մաքուր եւ առողջ սնունդ առնեն:

Պաշտպանութեան միջոցներ շատ կան, եթէ միայն հետաքրքրուին:

Համատարած աղէտին եւ օտարութեան մէջ, բոլորին սրբազան պարտականութիւնը պէտք է ըլլայ պահել համրանքը:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԳԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Թուրք թերթերը կը շարունակեն ողբալ երկրին տնտեսական գերութեան վրայ: Ահմէտ Ճէվտէթ պէյ կը գրէ «Իգտամ»ի մէջ.

Նախապէս մեր պատրաստած մելաններն անգամ հիմա Եւրոպայէն բերել կուտանք: Ասոր համար ո՛րքան դրամ կը ղրկենք եւ ի՛նչպիսի արհեստաւորութիւն մը փճացուցինք: Քանի մը հոգիներ մելան շինելու չձեռնարկե՞ն: Միայն մելա՞ն. քանի որ եղէգ գրիչն ալ չենք գործածեր այլեւս, ինչո՞ւ գրչածայրեր ալ չպատրաստենք: Թուղթին դրամ տուր, մելանին դրամ տուր, գրիչին դրամ տուր: Մեր տասնոցները ասոնցմէ ո՞ր մէկուն պիտի բաւեն:

«Իբր թէ համալսարաններ եւ արհեստից վարժարաններ ունինք: Սակայն մինչեւ իսկ ասեղն ու թելը Եւրոպայէն կը գնենք: Մտածեցէք էֆէնտիներ, միայն կառավարութիւնը, իր պաշտօնական պէտքերուն համար, ստիպուած է տարին մէկ միլիոն ոսկիէն աւելի թուղթի դրամ տալ:

Լաւ հաշուենք, լատինական գիրերը նոր միջոց մը չըլլայ, որով մենք տնտեսապէս Եւրոպայի գերի դառնանք»:

ՄԻՇՏ ՄԻԵՒՆՈՅՆ ՅԱՆԿԵՐԳԸ

Թուրք մամուլը պրպտելով Պատրիարքարանի միջադէպին պատճառները, միշտ կը շեշտէ սա կէտը թէ Հայերը չեն ուզեր հրաժարիլ Լօզանի դաշնագրէն: «Վագըթ»ի մէջ Մէհմէտ Ասըմ պէյ ալ խնդիրը այսպէս մեկնելով, դիտել կուտայ.

«Հայերը բան մը չպիտի կորսնցնեն, եթէ յայտարարեն թէ իրենք դէմ են ո եւ է օտար միջամտութեան, եւ միայն Թուրք կառավարութիւնը կը ճանչնան իբրեւ իրենց իրաւունքներու պաշտպանը:»

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

Լիոնէն կը գրեն մեզի.— (Մարտ 28ին) կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին տեղի ունեցաւ միջազգային գեղարուեստական ցերեկոյթ մը, նախաձեռնութեամբ ֆրանսացի պատուելի Էմիլ Պրէսի եւ հովանաւորութեամբ Երեսփ. Ժողովի նախագահ Պ. Էռիօի: Իւրաքանչիւր ազգ իր գեղարուեստական բաժինը բերած էր հանդէսին: Հետզհետէ նուագեցին եւ երգեցին Ֆրանսացիները, Իտալացիները, Սպանիացիները, Չեխօ-Սլավաքները, Զուիցերացիները, Յոյները: Յետոյ կարգը եկաւ Հայերուն: Լիոնի դպրապետ Պ. Վարժապետեանի ղեկավարութեամբ եւ վեց հոգիի մասնակցութեամբ երգուեցաւ «Թէ թեւ ունէի»ն, որ շատ պաղ անցաւ, թէեւ ամիս մը առաջ լուր տրուած էր Ազգ. Միութեան: Յետոյ հայ օրիորդ մը ջութակ նուագեց ֆրանսացի դաշնակահարուհիի մը ընկերակցութեամբ, եւ բուռն ծափեր խլեց: Պ. Երուանդ Տէր-Անդրէասեան ֆրանսերէն լեզուով խօսեցաւ Հայերու գեղարուեստական տաղանդի մասին եւ ըսաւ թէ հայ ժողովուրդը այնքան տառապանքներէ յետոյ, դարձեալ իր լեզուն, գրականութիւնը եւ գեղարուեստը չէ մոռցած եւ այսօր ճակատաբաց կը ներկայանայ օտարին:

Գեղարուեստական բաժինէն վերջ, իւրաքանչիւր ազգ իր հին տարազով բեմ եկաւ: Առաջնութիւնը շահեցան Հայերը, եւ Պ. Էռիօ հայ օրիորդին ճակատը համբուրեց, Հայերուն իրենց միջնադարեան հնութիւնները մինչեւ ցարդ պահած ըլլալնուն համար: Յետոյ բեմ եկան հայ արիները, ղեկավարութեամբ Պ. Փէքմէզեանի եւ անթերի կերպով ու մեծ վարժութեամբ տեսակ տեսակ բուրգեր շինեցին: Ներկայ օտարականները հիացած, քանի մը անգամ կրկնել տալ տուին, ինչ որ ներկայ Հայերուն հպարտութիւնը կը փայփայէր: Ամէնէն վերջ խօսք առաւ պատուելի Էմիլ Պրէս եւ իւրաքանչիւր ազգի գործերը գնահատեց: Երբ կարգը Հայերուն եկաւ, յիշեց. «Աքանչացումով կ'ըսեմ թէ, Հայը այն ազգն է որ, պատերազմի մէջ մեր պզտիկ զինակիցն էր, վերջը մենք եւ միւս մեծ պետութիւնները պաշտպան չեղանք եւ նոյն իսկ ուզեցինք այս ազնիւ ազգը ջնջել, ինչ որ մեծ սխալ մըն էր: Հայերը այսչափ տառապանքներէ յետոյ օտար հորիզոնի վրայ դարձեալ կը փայլին այսօր: Հայ ազգը միշտ ալ պիտի ապրի, քանի որ յուսահատիլ չի գիտեր:»

ՎԵՐՋԱՊԷՍ ՇԱՐԺԻԼ ՍԿՍԱՆ

Փարիզի Հայ Բժշկ. Միութիւնը մեզի կը հաղորդէ որ շուտով պիտի կազմակերպէ քանի մը հրապարակային դասախօսութիւններ, առողջապահական նիւթերու շուրջ: Անկէ զատ Միութիւնը կը յայտարարէ թէ իր անդամները պատրաստ են ստանձնելու դասախօսութեան որ եւ է հրաւէր որ իրենց կ'ըլլայ ուրիշ Միութեանց կողմէ: Կը յանձնարարուի Ուսանողական Միութեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Զափահաս Որբերու Միութեան եւ Լսարանական, Հայրենակցական Միութեանց, օգտուիլ այս պատրաստակամութենէն:

Բժշկական Միութիւնը կ'աւելցնէ թէ եկեղեցիին մէջ Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները տեղի ունեցող բժշկական ձրի քննութիւնները միայն չքաւոր հիւանդներու վերապահուած են: Ժամը 10էն վերջ հիւանդ չընդունուիր:

⁂ Այս առթիւ կը լսենք թէ յառաջիկայ Մայիսին պիտի սկսի հրատարակուիլ ամսագիր մը, նուիրուած՝ բժշկական-առողջապահական գիտելիքներու:

— Կատղած շուներու վոհմակներ յարձակում գործած են Սէթավրօփոլի (Ռուսիա) բնակիչներուն վրայ: 60 հոգի արդէն կատաղութեան նշաններ ցոյց կուտան:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆՈՐ ՄԻՋԱԴԷՊ ՄԸ

Մատենադարանի դէպքէն վերջ Պոլսոյ զանազան թաղերուն մէջ ալ դաւադրական շարժումներ սկսած են: Վեց հոգի Ֆէրիգիւղի եկեղեցիին խորհրդարանը երթալով, յայտարարած են թէ իրենք թաղեցիներուն կողմէ պաշտօն ունին առժամապէս վարելու եկեղեցիին եւ վարժարանին մատակարարութիւնը: Յետոյ խօսքէն գործի անցնելով, որոշած են Աւագ շաբթուան ամբողջ հասոյթը յատկացնել ուսուցիչներու յետնեալ թոշակներու վճարման:

Միւս կողմէ Թուրք մամուլը կը գրաղի Քաղաք. Ժողովի միջադէպով: Խնամատարութեան տնօրէն եւ Բերայի Թաղ. Խորհուրդի ատենապետ Տօքթ. Կորեկեան «Ագշամ»ի մէջ այս խնդրին շուրջ նամակ մը հրատարակած է, ուր կ'ըսէ. «Մենք ամբողջովին կապուած ենք մեր հանրապետութեան, որ մեր միակ պաշտպանն է այս աշխարհի մէջ: Ոչ մէկ օգուտ կը սպասենք օտար պետութիւններէ. ամէն շնորհ եւ գթութիւն առանց միջնորդի եւ միայն մեր հանրապետական կառավարութենէն կը սպասենք: Ահա այս իմաստով հանրագրութիւն մը պատրաստելու վրայ էինք, երբ 4-5 ցուցարարներ ներս մտան: Անոնք էին Միսաք Մալումեան, Սվազցի Մուրատ, Նշան Մինասեան եւ Քարագըզեան, որոնց Խնամատարութեան մէջ ունեցած պաշտօնին վերջ տուած էի իրենց յոռի ընթացքին եւ գաղթականները կեղեքելնուն համար: Միւս բոլոր ցուցարարները յոռի անցեալ ունին եւ քանի մը անգամ բանտ մտած եղած են. որով ճիշտ չէ ըսել թէ անոնք հայ մտաւորականութիւնը կը ներկայացնեն: Գալով այն կէտին թէ Քաղաք. Ժողովը չի վճարեր ուսուցիչներուն ամսականը, ամէն թաղային վարժարան իր եկեղեցիի հասոյթներով կը պահուի. ուստի օրինակ, եթէ Ֆէրիգիւղի Թաղ. Խորհուրդը հասոյթ չունենալուն համար չէ վճարած ուսուցիչներուն թոշակը, Քաղաքական Ժողովը յանցաւոր չէ»:

⁂ Վերջին լուրերու համաձայն, որոշուած է Զատկէն վերջ լայն խորհրդակցական ժողով մը գումարել, հրաւիրելով անխտիր բոլոր ծանօթ անձերը: Այս կերպով տագնապը վերջացած կը նկատուի:

ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԻ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

Երեսփոխանական ժողովը շարունակելով նոր ելմտական նախարարին ծրագրին վիճաբանութիւնը, ընդունեց քաղաքացիական տուրքի հաստատումը: Եկամուտի վրայ ընդհ. տուրքի ենթակայ ամէն մարդ 40 ֆրանք քաղաքացիական տուրք պիտի վճարէ. 60 ֆրանք պիտի վճարեն անոնք, որոնց տուրքի ենթակայ եկամուտը 7,100էն 10,000 ֆր. է: 10,000էն 20,100ի համար՝ եկամուտին 0,80 առ 100ը, 20,100էն 50,100ի համար 1 առ 100, 50,100էն 100,100ին՝ 1,10 առ հարիւր, 100,100էն 200,100ին՝ 1,20 առ 100, 200,100էն 500,100ին՝ 1,50, 500,100էն վեր եկամուտ ունեցողներուն՝ 2 առ 100: Երեք զաւակ ունեցողներուն 100ին 25, հինգ զաւակ եւ աւելի ունեցողներուն համար 100ին 50 զեղչ պիտի ըլլայ:

Նոյնպէս որոշուեցաւ պատուոյ քարտեր տալ բոլոր անոնց, որոնք բացէն 20 ֆրանք կը վճարեն օժանդակելու համար ֆրանսական գանձին: Այս քարտին անունը պիտի ըլլայ «քաղաքացիական պարտականութեան քարտ»: Անկէ զատ որոշուեցաւ կամաւոր տուրքեր վճարողներու անունը արձանագրել պաշտօնաթերթին մէջ: Այս որոշումին վրայ երեսփոխան Պ. Տօթի, որ նոր ստացած էր ամսականը, հինգ հատ հարիւր ֆրանքնոց յանձնեց Նախարար Պ. Փէռէի եւ ըսաւ թէ ամէնէն առաջ երեսփոխանները պէտք է տան օրինակը:

Երեսփ. ժողովը գիշեր ցորեկ նիստ գումարելով քուէարկեց ծրագրին ամբողջութիւնը: Նախարարական տագնապ առաջ չբերելու համար ընկերվարականները ձեռնպահ մնացին այն խնդիրներուն մէջ, որոնք հակառակ էին իրենց սկզբունքներուն: Ժողովը սկզբունքով ընդունեց նաեւ որ Ֆրանսայի մէջ քարիւղի ներածման վաճառումը պետական մենաշնորհ դառնայ: Մինչեւ հիմա շատ մը օտար ընկերակցութիւններ իրենց մենաշնորհ դարձուցած էին ատիկա, մանաւանդ Սթանտարտ Օյլը, անգլիապարսիկ եւ Ռօյըլ Տըչ ընկերութիւնները: Կը կարծուի թէ այս որոշումը տրուած է այն յոյսով որ Ֆրանսա կը յուսայ մեծաքանակ քարիւղ ստանալ Ռուսիայէն, իբրեւ միակ միջոց ցարական կառավարութեան պարտքը գանձելու: Առտուան դէմ քուէարկուեցաւ նաեւ գործառնութեանց վրայէն հարիւրին 2 տուրք գանձելու առաջարկը: Ելմտացոյցը ամբողջովին քուէարկուած ըլլալով, երէկ ֆրանքը սկսաւ բարձրանալ:

Թուրքիոյ դէմ համաձայնութիւնը

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի դիւանագիտական թղթակիցը կը հաստատէ թէ Սերպիոյ հետ զինուորական դաշնակցութիւն մը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԳՐԱՃԱՆԱՉՈՒԹԻՒՆ

Գրաճանաչութիւնը (graphologie) հետաքրքրական գիտութիւն մըն է, որ գիրին շնորհիւ կ'ուսումնասիրէ, կը յայտնէ գրողին նկարագիրը, ձիրքերն ու կարողութիւնները, տկարութիւնն ու պակասութիւնները, հոգեբանական կամ բժշկական տեսակէտներով։ Կ'ուզեմ կարճ տեղեկութեամբ մը որոշ գաղափար մը տալ այս գիտութեան մասին, որուն նուիրուած են այնքան գիրքեր եւ ուսումնասիրութիւններ։

Գրաճանաչութիւնը եթէ կը ջանայ ճանչցնել առողջ մարդոց նկարագիրը, կամ հոգեպէս խռովեալ անհատականութեանց հոգեբանութիւնն ու տրամադրութիւնները, նոյնպէս եւ առաւելապէս կ'օգնէ իր նշաններուն շնորհիւ հիւանդներու ախտաճանաչութեան։

Եղան գիտուններ, որ ըսին թէ գրաճանաչութիւնը այնքան օգտակար է հիւանդներու ախտաճանաչութեան առեն, որքան հիւանդին ջերմութեան, լեզուին եւ բազկերակին քննութիւնը։

Մեր մէջ, որքան տեղեակ եմ, գրաճանաչութեամբ զբաղած է առաջին անգամ Արտաշէս Յարութիւնեան, որ յօդուած մըն ալ ստորագրած է «Մասիս»ի մէջ։ Ձեռքիս տակ չունիմ այդ յօդուածը, որ ընդհանուր տեսութիւն մը կը պարզէր միայն, իսկ գիտութիւնը կ'անուանէր գրալուծութիւն, ինչպէս Օշական՝ «Ոստան»ի մէջ, ինչ որ սխալ է, քանի որ այդ բառը շփոթութիւն կը պատճառէ եւ ենթադրել կուտայ թէ ան խնամութիւն մը ունի ծածկագրութեան հետ (cryptographie), որ բոլորովին տարբեր է։ Գրաճանաչութիւն բառը թերեւս Տօքթ. Յ. Մովսէսեան բերած է։ Այս վերջինը բժշկական տեսակէտէն մեկնելով, զբաղած է գրաճանաչութեամբ, եւ առանձին յօդուած մըն ալ ինք ունի «Դարման»ի մէջ։ Յետոյ պէտք է յիշել Տօքթ. Զիլինկիրեանը (Ռ. Սեւակ), որ եթէ առանձնապէս չէ զբաղած, մտային հիւանդութեանց ուսումնասիրութեան համար գրաճանաչութեան թանկագին օժանդակութիւնը հինէն ի վեր բոլոր մասնագէտներուն ծանօթ ըլլալով, «Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր»ուն մէջ կէտերու եւ կէտադրութեան արժէքը ցոյց կուտար առիթով մը։ Ինծի կը տեղեկացնեն որ Տօքթ. Ալլահվէրտի Որդի ալ քրոնիկ մը գրած է։ Արդարութեան համար ես պիտի յիշեմ Աստիազարդի վարժապետ, Յովհաննէս Վարժեան, որ նոյնպէս զբաղած է, եւ կ'ըսէր. «Եթէ Աստուած ստեղծեց մարդը իր պատկերին նման, մարդը կը գրէ իր գիրը իր հոգւոյն կարողութեանց թելադրութեամբն ու նմանութեամբը»։ Առաջին անգամ ան ճանչցուցած է ինծի այս գիտութիւնը։ Եւ այդ հին օրերէն ի վեր մանուկ սէր մը ունեցած եմ գիրերուն ինծի խօսող գաղտնի լեզուին համար։ Յետոյ ծանօթացած եմ փրանսական ուսումնասիրութիւններու։

Գրաճանաչութիւնը, փրանսական գիրքերու մէջ, իբրեւ բառ, 1871էն առաջ ծանօթ չէր։ Սակայն հին է գիտութիւնը։ Կ'ըսուի թէ Եգիպտացիները ծանօթ էին գիրերուն գաղտնիքին ու արուեստին. չինական պատմութեան մէջ մոգական, կախարդական իմաստութիւն մը նկատուած է։ Արիստոտէլ իսկ գրաճանաչ մը եղած է։ Շէյքսփիրին ալ, որմէ վկայութեան կը բերեն սա խօսքը. «Յուցէք ինծի կնոջ մը գիրը եւ ես ըսեմ ձեզի անոր բնաւորութիւնը»։ Սուէտոնիոս Օգոստոս կայսեր գիրը քննած է, սակայն ոչ մէկ գիրք մեզի աւանդած է։ Առաջին գիրքը կուտայ, ճանչնելու համար գիրերուն գաղտնիքը, Իտալացի Պալտօ։ Եւ շատե՜ր կը յիշուին դեռ իբրեւ գրաճանաչ, ահա Կէօթէն ալ։ 1830ին գրաճանաչական դպրոցներ կը բացուին, ա՛լ գիտական հիմքերու վրայ կը գրուի։ Վարպետը կը համարուի Միշօն աբբան։ Այսքան պատմութիւն կը բաւէ։

*
* *

Ես չպիտի խօսիմ գրաճանաչութեան գիտական հիմքերուն մասին, որովհետեւ դժուար է օրաթերթի մը էջերուն մէջ սեղմել այդքան խոր ուսումնասիրութիւն, եւ յետոյ գիտական խրթնութիւնները այնքան ալ հաճելի չեն։ Ան որ կը հետաքրքրուի, կրնայ այդ մասնագիտական գիրքերուն դիմել։

Պիտի յայտնեմ այն ինչ որ հետաքրքրական է ընթերցողին համար։ Կարճ դասաւորումի մը մէջ ցոյց պիտի տամ այն կէտերը, որոնցմով պիտի գնահատեն գիրը, այն նշանները, որոնք կը խօսին, կը մատնեն «գաղտնի»ն։ Որեւէ, պզտիկ «բանալի մը, ի պէտս ընթերցող»ին, անով ճանչնալ փորձելու համար իր ու ընկերներուն գիրը։ Կարելի է գիրէն ճանչնալ ոչ միայն կարողութիւնն ու նկարագիրը գրողին, այլ եւ իմանալ տարիքը, սեռը, եւ այլ խնդիրներ։

Պիտի ներկայացնեմ, կարճ, նախ առողջ մարդիկը, յետոյ հիւանդ մարդիկը։

ԱՌՈՂՋ ՄԱՐԴՈՑ ԳԻՐԵՐԸ

Այն գիրերը, որոնք կը բարձրանան հետզհետէ թուղթին ուղիղ գիծէն վեր, կը մատնեն՝ աշխուժութիւն, զուարթութիւն, փառասիրութիւն, յուսալցում, յանկարծական ուրախութիւն։

Ընդհակառակն, այն գիրերը որոնք կ'իջնեն թուղթին ուղիղ գիծէն վար, կը մատնեն մելամաղձոտութիւն, ընկճում, վհատութիւն, կամքի տկարութիւն, յոգնածութիւն մտքով եւ մարմնով։

Մեծ գիրերը կը մատնեն հպարտութիւն, հոգիի մեծութիւն, վեհանձնութիւն։ Ընդհանրապէս նուազ զարգացած են անոնք, խոր հմտութիւն չունին եւ չեն կրնար բարդութիւններ լուծել։ Կան նաեւ հեռատեսներու մեծ գիրերը, որոնք վարժ են, եւ սկսնակներու մեծ գիրերը, որոնք դանդաղ եւ դժուար գրուած են. ինչ որ կարելի է զանազանել։

Մանր գիրերու մասին կը տարբերին կարծիքները։ Նեղմիտ, խեղճ, միջակ, գձուձ, ագահ մարդոց մէջ պէտք է զանազանել գիտնալ, գիրերու արուեստին եւ փորձառութեան շնորհիւ, նուրբ, ճաշակաւոր, խելացի, սրամիտ եւ հմուտ մարդիկը։ Ընդհակառակը անոնք սէր մը ունին մանրամասնութեանց, եւ խղճամիտ են։ Զգո՜յշ կարճատեսներու գիրերէն։

Անկիւնաւոր գիրերը կը մատնեն խստութիւն, համարձակութիւն, անհատներ՝ կամակատար, կռուազան, նուազ ճաշակի տէր, սակայն աւելի գրապաշտ, պայծառ մտքով, յաճախ եսասէր։ Շատ զգայուն են։

Կլոր գիրերու մասին կարծիքները շատ կը տարբերին։ Հայերէն գիրերը ընդունակ են կլորնալու։ Թոյլ, ծոյլ, վատ, խաբեբայ, յեղյեղուկ, մոլութեան մը ենթակայ մարդիկ են անոնք. այս մարդոցմէ զուրս, կլոր գիրերուն մէջ պէտք է փնտռել ու ճանչնալ անոնք որ ընկերական են, գիրին կը համաձայնին, գիրին կը տարուին, քաղցր են, գեղեցիկի եւ շնորհալիութեան հասկացողութիւն ունին։ Յաճախ շատախօս են, ու գաղտնապահ։

Պարզ, անսեթեւեթ գիրերը կը մատնեն վերապահութիւն. լաւ նշան մեծութեան։ Առողջ ուշադրութիւն ունին. խոհեմ, գրապաշտ, ամօթխած, պատուախնդիր, երկչոտ են։

Շատ առաջ ծռած գիրերը կը մատնեն հիւանդութիւն, շատ զգայուն են, շուտ կը սիրահարին, կրքոտ են ու տկար։

Շատ կոխուած գիրերը կը մատնեն սնամտութիւն, անկարգութիւն, զուրկ ճաշակի զգացումէ, տէրվիշական։

Այն ստորագրութիւնները, որոնք առանձին գիծով կը ստորագծուին, կը մատնեն հպարտութիւն, կամքի ուժ, վեհութիւն։ Ստորագրութիւնները երբ բնագիրին գիծերու ուղղութենէն վեր կը բարձրանան, կը մատնեն սնափառութիւն, գոռոզութիւն, աշխուժութիւն, վեհութիւն, ինքնավստահութիւն՝ համաձայն գիրին արժանիքին։

*
* *

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐՈՒՆ ԳԻՐԵՐԸ

Անխօսութիւն, խօսելու դժուարութիւն կամ տկարութիւն ցոյց կուտան գիրի մէջ տեսնուած քերուքները, գիրի մոռացումները. այս վերջին նշանը կը մատնէ նաեւ գիջութիւն։

Գիրերու կոտրտուքը նշան է արեան շրջանի հիւանդութեանց, հեղձկութեան։

Կէտադրութեան մոռացումը կը մատնէ շնչողական գործարաններու հիւանդութիւն, սիրտի հիւանդութիւն։ Երբ կէտերը սխալ դրուած են, ջղային հիւանդութեան ենթակայ են։ Անոնք որ կէտերը գիծի պէս կ'երկարեն, ջերմ ունին, խռովուած հոգի մը ունին, գլխու ցաւ ունին։

Այն գիրերը, որոնք լաւ կը կոխուին եւ հետզհետէ նուազում մը կը մատնեն, շնչողական գործարաններու հիւանդութիւն ցոյց կուտան։ Այն բառերը, որոնք ճիշդ այդ գիրերուն նման, կանոնաւոր կը սկսին, եւ վերջաւորութեան նուազում մը ցոյց կուտան, եւ այս երեւոյթը եթէ հին է, թոքախտէ պէտք է վախնալ։

Անոնք որ երիկամունքի ցաւ ունին, գիրերը դէպի ետեւ կը ծռեն։

Անոնք որ ջղային թուլութիւն ունին, դանդաղ, թանձր եւ տղմոտ գիրեր ունին։ Խենդերը ծաղկազարդ, սեթեւեթեալ գիրեր կը գրեն։

Կրթութիւն եւ փորձառութիւն կը պահանջէ գիտնալը թէ գրողը կի՞ն է թէ այր, եւ քանի՞ տարեկան է։

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԹՐՔՈՒՀԻՆԵՐԸ ՖԷՄԻՆԻՍՏ

Թուրք կիներու միութիւնը, որուն նախագահուհին է Նէզիհէ Մուհիտտին հանըմ, որոշած է պատուիրակներ ղրկել «Կիներու քուէարկութեան միջազգային համագումար»ին, որ Փարիզ պիտի գումարուի յառաջիկայ Մայիսին։ Առաջին անգամն է որ թրքուհիները կը մասնակցին միջազգային ժողովի մը։ Նէզիհէ հանըմ եւ ընկերուհիները մեծ աշխատանքի լծուած են՝ թրքուհիները իրենց խոր քունէն արթնցնելու եւ արդիական կեանքին լծելու համար։ Սկսած են հրատարակել կիսամսեայ թերթ մը, բաւական ճոխ, որուն ընթերցումը հինգ ժամ կը տեւէ։

ՀԱՄԿՑՈՂԻՆ ՇԱՏ ԲԱՐԵՒ !

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՈՐ ՇԱՏ ԲԱՆ ԿԸ ԲԱՑԱՏՐԷ

«Խորհրդային Հայաստան»ի մարտ 18 թուակիր թերթէն նոյնութեամբ կ'արտատպենք հետեւեալ պատմութիւնը, «ինչպէս են պաշտպանում անհատի ազատութիւնը» խորագրին տակ.

«Խորհրդային իրաւակարգում որքան էլ խստագոյն պաշտպանում են անհատի իրաւունքները եւ նրա ազատութիւնը, այնուամենայնիւ որոշ սայթաքումներ են լինում, շնորհիւ նրան, որ մեր վարչական մարմիններում տեղ են գտել, այնպիսիներ որոնք չպիտի գտնէին։ Որպէսզի ասածներս ճշգենք եւ պատկերաւորենք, բերենք մի օրինակ։

Գիւղում զբաղուած ենք, նորընտիր խորհրդի պրեզիդիում (նախագահութիւն), ընտրելու գործով։ Այդ ժամանակ ինչ որ «յօժ շտապ եւ գաղտնի» գրութեան համաձայն ես յայտարարւում եմ բանտարկուած ու պէտք է գնամ գաւմիլիցիայի (գաւառական ոստիկանութիւն) տրամադրութեան տակ։

Ներկայ եղողները շշմում են. լուրը վայրկենաբար տարածւում է ամբողջ գիւղում, կարծիք, կասկած, զանազան դատողութիւններ իրար են յաջորդում իմ մասին։ Ես գնում եմ շրջան, գուցէ այնտեղ պարզելու խնդիրը։ Բայց այդ շրջանում գոյութիւն ունի մի անբուժելի հիւանդութիւն, որ բոլորը գիւղերն են գնում առանց մտածելու, որ հարկաւոր է մէկին գոնէ թողնել, որ եկողներին բաւարարի, ուստի ես չկարողացայ մարդ գտնել, որպէսզի հարցը պարզէի, ստիպուած եմ դիմել աւագ միլիցիոնէրին (ոստիկանապետ), որը միակն էր մնացել տեղում։ Ես յայտնում եմ նրան, որ գրուած հրամանի մէջ իմ անունը չկայ, այլ միայն ազգանունն է յիշւում, ուստի բանտարկուելիք անձնաւորութիւնը ես չեմ։ Սա առանց իմ բացատրութիւններին ուշք դարձնելու, յայտարարում է որ ձերբակալուած էք։ Լուրն անմիջապէս տարածւում է գիւղում, գալիս են շատ ընկերներ, երաշխաւորում են թոյլ տալ մնալու, մինչեւ անձնաւորութեան պարզուիլը։ Հնարաւոր չի լինում. միայն դժուարութեամբ համաձայնեցնում են հեռախօսով հարցնել Էջմիածին՝ պարզելու բանտարկուելիք անձնաւորութեան ով լինելը։

Գնում են հեռախօսի մօտ, բայց ինչ հեռախօս. ամբողջ շրջանում Սաբաբեկեանի այդ չաթալախ վագոնները,— որի պոչը չկայ, որի գլուխը՝ կապուել ո եւ է հաղորդակցութեամբ այս կամ այն տեղի հետ, կատարեալ դժբախտութիւն է. ուստի առանց ո եւ է հետեւանքի, ինչպէս Էջմիածնում պարզուեց, գալիս խաբում է թէ կարգադրութիւնը ձեր մասին է։ Ես ենթարկւում եմ կարգադրութեանը։ Բայց իբր ծեր մարդու որը հիւանդ է ոսկրացաւով, ոտքերս ուռած են եւ ֆիզիքապէս էնվալիտ (անկար), խնդրում եմ թոյլ տալ օթօմօպիլով գնալ, քաշելով միլիցիոնէրի ծախսը։ Միլիցիոնէրը լսել անգամ չի ուզում եւ խառնելով ուրիշ բանտարկեալների հետ, ցեխին, ձիւնին ու անձրեւին, երեկոյեան սառնամանիքին քշում է Էջմիածին, ճանապարհի ուղիղ մէջտեղով, ուրտեղ լճացած ցեխերն են։ Ջախջախուած, գրեթէ ուժասպառ, հասնում ենք Էջմիածին։ Մինչ որը գաւմիլպետի օգնականը իմանալով գործի էութիւնը, շտապում է Երեւանի քրէական բաժնից ստուգելու անձնաւորութիւնը։ Առաւօտեան ժամը 8ից հերթով կանգնում էին հեռախօսի մօտ եւ բղաւում «կենտրոն, կենտրոն»։ Բայց կենտրոնը զարթեցնելու ոչ մի հնար չի լինում։ Վերջապէս մօտ ժամը 2ին զարթնում է կենտրոնը, մի կերպ կապւում են քրէական բաժնի հետ, որտեղից ստացուել էր «յօժ շտապ եւ գաղտնի» գրութիւնը, առանց անձնաւորութեան անունը յիշելու, ուր յայտնում են որ «դա չի, ինչու էք բերել դրան» եւ ես արձակւում եմ կալանքից։

Յետագայում պարզուեց, որ Երեւանում որդուս վրայ սկսել են ինչ որ 7 րուբլու գործ, պաշտօնագիրծ են արել, հեռացրել միութիւնից, որը յաճախ լինում է քրէական բաժնում ու պահանջում գործը քննել, սակայն ինչո՞ւ եւ ինչպէս քրէական բաժնում այդ գործը դառնում է կալանքի հարց, այն էլ «յօժ շտապ եւ գաղտնի» չգիտենք։ Պէտք է նկատել, որ ծրարների ու գրութիւնների վրայ այդ տերմինը շատ են էժանցրել եւ ոչ միայն չեն գործածում տեղին, այլ եւ խիստ շռայլում են։

Այժմ հարց է առաջ գալիս։ Ո՞վ կը վերադարձնի իմ բարոյական պրեստիժը կամ ի՞նչ տրամադրութիւն ստեղծեց ադմինիստրացիան (վարչութիւն), թոյլ տալով Կիրակոսի տեղ ձերբակալել Մարկոսին, որ նա գէթ ամենափոքր նեղութիւն չի կրում ազգանուան կողքին դնել անունը եւ տարրական հասկացողութիւն չունի այն մասին, թէ միեւնոյն ազգանունով հարիւրաւոր մարդ կարող է լինել»։

Մ. ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻ

ՀՄԱՅԵԱԿ ՋՕԼՕԵԱՆ

1893—1926

Ահա մէկն ալ այն համեստ եւ հայրենասէր երիտասարդներէն, որ կը հիւծին պանդխտութեան մէջ։ Դեռ քանի մը ամիս առաջ նոր կեանք երազող մեր տարաբախտ ընկերը Մարտ 26ին հոգին աւանդեց Սթրազպուրկի բուժարանին մէջ, թոք՝ հիւծախտի։

Շատախի նահապետական Մահտեսի Պետրոսի կամ Ջօլօի տան թոռնիկն էր Հմայեակը։ Ծնած էր 1893ին։ Իր նախնական կրթութիւնը ստանալով Թաղի (Շատախ գաւառի կեդրոնը) ծխական դպրոցին մէջ, 1906ին կը փոխադրուի Վան, իբրեւ Կեդրոնականի աշակերտ։ Յաջողութեամբ աւարտելով իր դպրոցական շրջանը, Օսմ. Սահմանադրութենէն յետոյ կը մտնէ Վանի պետական ուսուցչանոցը, զոր կ'աւարտէ 1910ին։

Այս թուականէն ետքն է որ Հմայեակ կը մտնէ գործնական կեանքի մէջ, իբրեւ գաւառական ուսուցիչ։ Ինքը այն քիչերէն էր որ զոհեց իր հանգիստը եւ գնաց գիւղ, դառնալով ուսուցիչ ոչ միայն դպրոցին, այլեւ ամբողջ գիւղին։ Շուտով մեծ համակրութիւն գտաւ շնորհիւ իր ընդունակութիւններուն։

Օսմ. Սահմանադրութեան մեղրալուսնի շրջանին, Շատախը ստիպուած էր զարկ տալ իր ինքնապաշտպանութեան, նախաձեռնութեամբ ափ մը երիտասարդներու։ Այստեղ ալ փայլեցաւ Հմայեակը. փոխադրական խումբերու հետ էր ան, իբրեւ պիտոյից մատակարար, պահեստապահ եւ իբրեւ քաջ զինուոր։

Մինչ պատնէշին վրայ մնաց 1915ի նահանջին, զանազան պատասխանատու գործեր վարելով, 1918ի մեծ նահանջին, երբ պարտուած Վանի ուժերը կը քաշուէին Պարսկաստան, իրենց հետ տանելով ժողովուրդը, Վանէն Սալմաստ, Ուրմի, մինչեւ Պաղտատ։ Ուրիշներու նման Հմայեակ ալ սեւեռեց այս անգամ Նոր Հայաստանին։ Միջագետքէն կաստան-Եգիպտոս-Պոլսոյ անցաւ Երեւան եւ անմիջ մտաւ գործի, այս անգամ կական Տրդ. գունդին մէջ։ Մեր անկախութեան վերջին մնաց իր պարտականութեան վր Սուրմալու եւ Կարս-Ղարաքիլ Դիլիջան։ Հայաստանի խորհրդ նացումէն ետք քաշուեցաւ գ կեանքէ, բայց ոչ երկար ժա նակ։ Մասնակցեցաւ փետրուար յեղաշրջումին, որուն ձախող յետոյ անցաւ Թաւրիզ, եւ սահատած օրինական միջոց Հայաստան մտաւ գաղտնի ճա պարհներով։ Կաշառքի շնոր առեւտուրով կը զբաղի ատեն բայց ձախողելով, 1923ին կը ռանայ եւ կը հաստատուի Փա դառնալով արհեստաւոր։

Հայաստանի «մալարիա» հետքերը ձգած էր մեր դժբ Հմայեակին վրայ. 1924ին ե ամսու չափ տառապեցաւ այ ւանդութենէն, որ հիւծախտի մերը ձգած էր արդէն։

Նշանախօսութենէն 15 տոյ ինկաւ անկողին։ Ջորս առաջ փոխադրուեցաւ Սթր պուրկի բուժարանը, ուր եւ

Եւ մտածել, որ այս կեա կրնար աւելի բեղմնաւորութի րենիքին, իր սեփական միջավ րին մէջ...

Ս. Տ. ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԸ ՔՐԻՍԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

Յաղթանդամ կաղնին կրցած էր կուրծք պարզել տըղի փոթորիկներուն, կեն շնչասպառ, չարաշուք աննշան բայց հանապազօրեայ ւերումներուն առջեւ։

Քրիս Պոլսոյ Հօմին մէջ ունեցած էր օրինակելի գործ նէութիւն մը, մասնաւորա «Սերմնցուի ամիս»ին առթիւ։

Մեծ պահքի օրերուն էր ւէն պատրիարք՝ Սերմնցուի Յանձնաժողովի անդամներու կերակցութեամբ՝ կարգաւ ցելէր Պոլսոյ թաղերը, կը գահէր իրիկուան ժամեր թեանց եւ քարոզելով կը րէր ժողովուրդը սիրով հայ մշակին չորցած ափ Հայաստանի խոպան դաշտ վերակենդանացնել կեանքի ծլարձակումներով։ Այսպէս կուն մըն ալ եկած էր մեր Անաւուտ գիւղ՝ ընկերակցութեամբ Քրիսի եւ Ա. Երէցեանի։ ցին ետքը, պատրիարքը նորոգուած էր թաղին ծ եայ աղջկանց որբանոցը, համար Անաւուտ գիւղ միացեալ թաղին Սերմնցուի նաժողովը։ Մեծահարուստ ցի մը կը պակսէր։ Պատրի Քրիսը եւ զիս հրահանգեց թալ հրաւիրել այդ մեծա ցանտէրը ինքը կը բնայ Ես առաջ քշելով Քրիսը, կը ներկայացնեմ ինծի մեծատունին.

— Մեր Քրիսը, ծանօթ կը հաղորդենք պատրի հրաւէրը։ Մեծատունը, այլեւայլի, մեզմէ կը խնդրէ ղորդել պատրիարքին թէ պատրաստ էր վճարելու մար յարմար տեսնուած գումար։ Քրիս եւ ես շնոր լութիւն յայտնելով կը նանք, զարմացած այս ցակամ ընթացքէն։ Հիւ առատուն ճամբան կը հանդի մեծատունին։ Բարեւ տո՛ւ

...ան կը յարէր հագձեպով։
— Երէկ գիշեր ո՞ւրկէ գէմս հանեցիր այդ հոկան։
Քրիսին պարթեւ հասակէն տպաւորուած էր մեր մեծատունը։ Եղբօրը հերոսին անցեալ կեանքն ալ ո՞ւ նուազ դեր խաղացած էր այդ տպաւորութեան մէջ։ Եւ յարգելի հայրենակիցը կը յարգէր իր խօսքը՝ կարեւոր գումար մը տրամադրելով Սերմիցուի հանգանակութեան։

Հինգ տարի առաջ, գարնան այս օրերուն էր որ Քրիսը դուռնէ դուռ վազելով սերմիցու կը հաւաքէր հայ գիւղացիին համար։

Հինգ տարի վերջ, դարձեալ այս օրերուն, երբ երկիրը նորէն սկսած է վերազարթնումի նշաններ ցոյց տալ եւ կեանքի տաք շունչեր արդէն կը բարձրանան իր եռուզեռ իրանէն, կաղնին կ՚իյնայ։

Թող իր մտերիմները Քրիսի յաղթանդամ հասակը եւ մեծ գործը խորհրդանշող կաղնի մը տնկեն իր շիրմին վրայ, որուն ...ուքին տակ պիտի ուզէին հա...ւաքուիլ հայ նահատակներու ...ոգիները։

ՍԵՊՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ
Աղեքսանդրիա

ՔՐՏԱԿԱՆ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐԸ

ՀՐԱՇԵԿ ԵՐԿԱԹԷ ԳԼԽԱՐԿՆԵՐ...

Հալէպէն հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդեն մեզի, քրտական գործունէութեան մասին.—

Շէյխ Թահիր, Մուսուլի շրջան, Զախօյի մէջ եւ իր շրջակայքը, հաւաքած է մօտ 800 հոգի։ Այս խումբը շարունակ կ՚արշաւէ Թրքական պաշտպանութեան գիծերուն վրայ եւ զարգ... ահագին վնասներ հասցուցած է. Թուրքերէն սպաննուած են 150 հոգի, վիրաւոր՝ 200։ Շէյխ Թահիր կը գործէ Անգլիացիներուն ...րդումով։

Սըմկօն Պարսկաստանի սահմանին վրայ կազմակերպած է 1300 զինուորով գունդ մը, որ մեծ վնասներ կը պատճառէ Թուրք գիւղերուն եւ բանակին։ Թուրքերը բազմաթիւ վիրաւորներ տուած եւ Պիթլիս, ու անկէ ալ Տիգրանակերտ փոխադրած են զանոնք։

Մուսա պէկի եղբայրները, ...նահօ եւ Խալիտ պէյերը, կը գտնուին Մուշի դաշտին մէջ. կը հրամայեն 750 հոգինոց լաւ մարզըւած եւ սպառազինուած գունդի մը, որ կը կռուի նաեւ Պիթլիսի ճամբուն վրայ։ Թուրքերը շատ վիրաւորներ Տիգրանակերտ փոխադրած են։ Մուսա պէկ ձերբակալուելով Էնկիւրի տարուած է։

Պէտիր խանի տղան Էմին պէյ, 1500 հոգիով Սղերդի կողմը անցած է եւ ապստամբ կը մնայ. Թուրք բանակին յարձակումը ետ մղած է մեծ կորուստներով։

Փարղընի Թամամ շրջանը նոյնպէս ապստամբած է եւ կռիւ կը մղէ Թուրք զինուորներու դէմ։ Կռիւները կը ղեկավարէ Էմին պէյի փոքր եղբայրը։

Սասունի Քիւրտերը դեռ պաշարուած կը մնան, առանց յուսահատելու։ Էմին պէյ վերջերս Սուրիա եկաւ. Հասիճա 60 մարդով։ Պշերիկի Հիւսնի աղան եւ եղբայրը Կէնճօ, փախած եկած են Սուրիա, 55 մարդով։ Նոյնց պատճառով, Սասունի եւ Մուշի Քիւրտերը փախած են լեռները, պաշտպանելու համար։

Բագրանցիներու պետ Թամօ...ի ձեռքին տակ կը գործեն 100 հրացանակիրներ։ Վերջերս Թուրք զօրքերը կ՚արշաւեն այս ապստամբներուն վրայ զանոնք ձերբակալելու նպատակով, բայց անօգուտ։ Թուրքերը կուտան 50 լըպաննուած եւ բազմաթիւ վիրաւոր։

Գատիր Պախանրուր իր երկու տղաներով լեռ բարձրացած է։ Սոնի հազար հրացանաւոր։ Սասունի Քիւրտերը նոյն վիճակին մէջն են։

Ալթէն Խնիսի տղան Շէյխ Աբտիւլրահման իր զօրքով Սօկրանի վրայով Սասունցիներուն միացած է, որոնք կը մնան գալարապաթ ըսուած տեղը, Կուս Գինր Ասի շրջանին մէջ։

Սմկօ եւ Օսման պէյ, Մլանցիներու աշիրէթապետը, պատգամաւոր մը ղրկած են Անգլիացիներու մօտ եւ ստացած են համապատասխան օժանդակութիւն։ Քիւրտերուն կեդրոնը Կայիէ Դլթան է, որ մինչեւ հիմա ապստամբ կը մնայ։

Մարտ 27ին Քիւրտիստանի մէջ, որոշ վայր մը որուն անունը գաղտնի կը պահուի, պիտի կայանայ Քիւրտերու ընդհանուր ժողով. անոր պիտի մասնակցին բոլոր Քիւրտերէն ներկայացուցիչներ։ Ժողովին նպատակն է Քիւրտիստանի անկախութիւնը եւ Թուրք տիրապետութեան տապալումը։

Սուրիա մտնող Քիւրտերը շատ սիրալիր ընդունելութիւն մը գըտած են տեղական իշխանութեանց կողմէ։ Անոնք լացով կը պատմեն Թուրքերու հասցուցած սարսափները։ Ուր որ Թուրք զինուոր կը մտնէ, առեւանգում, բռնաբարում կողոպուտ եւ սպանութիւն կը սկսի անմիջապէս։ Հպատակ Քիւրտերը տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուած են, իրենց ուժէն վեր մեծ բեռներ կրելով։ Թուրքերու անգթութիւնը սահման չունի։ Քիւրտերու գլխէն հրաշէկ երկաթէ գլխարկներ կ՚անցնեն եւ զանոնք ողջ ողջ կ՚այրեն։ Միայն Տիգրանակերտի Լիճք գիւղին մէջ 30 հոգի կախաղան հանուած են։

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ ԴԷՄ ՍԱՐՔՈՒԱԾ ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կը քաղենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները, պատրիարքարանի դէմ սարքուած դաւադրութեան մասին.—

ՃԻՄՀՈՒՐԻՅԷԹ.— «Հայերը դարձեա՞լ ոտքի կ՚ելլեն» խորագրով.—

«Հայոց մէջ բաւական ատենէ ի վեր խուլ վէճ մը կար որ քանի մը անգամ արծարծուեցաւ, բայց ժամանակը անյարմար ըլլալով, գաղտնի կը շարունակուէր։ Կառավարութեան կողմէ քաղաքային օրէնքը ընդունուելէ վերջ, Լօզանի դաշնագրին 42րդ յօդուածով, փոքրամասնութիւններու տրուած իրաւունքէն հրաժարելու մասին Թուրքեւհայ Բարձրացման Միութեան կողմէ պատրաստուած եւ Պոլսոյ Հայերու ստորագրել տըրուած հանրագրութիւնը, առջի օրուան ծանօթ միջադէպին պատճառ եղած է։ Կը լսենք թէ Պոլսոյ Հայերու մեծ մասը Թուրքեւհայ Բարձրացման Միութեան կողմէ պատրաստուած այս հանրագրութեան հակառակ է եւ փոքրամասնութիւններու իրաւունքէն հրաժարիլ չուզեր։ Նոյն իսկ կը կարծէ թէ Թուրքեւհայ Միութեան այս հանրագրութիւնը կառավարութեան դրդումով պատրաստուած է։ Ասոր համար յիշեալ հանրագրութեան տակ հազիւ 300 հոգի ստորագրած են, ինչ որ բաղդատելով Պոլսոյ հայութեան բազմամարդութեան հետ, աննշան թիւ մըն է։

ԱԳՇԱՄ.— Երեկոյի ոստիկանութիւնը, երբ լուր ստացաւ թէ, Հայոց Պատրիարքարանին (Մատենադարան) մէջ խառնաշփոթութիւն կը տիրէ, անմիջապէս անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնելով, քննութեան ձեռնարկեց։ Կարգ մը Հայեր, յայտնելով որ Քաղ. Ժողովը բաւական գործունէութիւն մը ցոյց չի տար, անոր հրաժարումը կը պահանջեն, բայց չեն յաջողիր ընդունիլ տալ իրենց պահանջը։

«Միւս կողմէ, Հայերէն ոմանք պահանջած են որ ջնջուի Քաղաք. Ժողովը, յայտնելով որ քաղաքային օրէնքը ընդունուելէ յետոյ պէտք չի մնար անոր. արդէն կառավարութիւնը չի ճանչնար Քաղ. Ժողովի անդամներու հանգամանքը եւ Հայերն ալ ընդունած են քաղաքային օրէնքը։

«Բողոքողները ըսած են.— Արդէն Քաղ. Ժողովը, հասարակութիւնն ալ դժուարին կացութեան մը կը մատնէ կառավարութեան հանդէպ։ Ան չի կրնար վճարել նոյն իսկ կառավարութեան հայ վարժարաններու մէջ պաշտօնի կոչած Թուրք ուսուցիչներուն թոշակները եւ կը ստիպէ կառավարութիւնը որ բռնի միջոցներու դիմէ։ Այն պահուն երբ միւս փոքրամասնութիւնները մարմիններ կը կազմեն կառավարութեան հրահանգները լաւ կերպով գործադրելու համար, Հայերը կը դժկամակին նոյն իսկ Թուրք ուսուցիչներուն թոշակները վճարելու»։

*** Քաղ. Ժողովի դերատենապետ Լեւոն Պէյ Փափազեան հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրած է «Ճիւմհուրիյէթ»ի.—

— «Թուրքեւհայ Բարձրացման Միութեան կողմէ հանրագրութիւն մը կը պատրաստուէր, փոքրամասնութեանց իրաւունքներէն հրաժարելու համար։ Այս հանրագրութիւնը Էնկիւրի ղրկելու համար Տօքթ. Նշանեան Էֆ.ի Ըսմէթ փաշայի ըրած դիմումը ընդունուած է, բայց պատրաստուած այս հանրագրութեան մէջ տակաւին 300 ստորագրութիւն դրուած է, մինչդեռ միութիւնը կը փափաքի 2000 հոգիի ստորագրել տալ։ Տօքթ. Նշանեան Էֆ. պատրիարքարանի Քաղ. Ժողովին դիմելով առաջարկեց որ ժողովականներ, վարժարանի հոգաբարձուներ եւ եկեղեցի մարմիններ այս հանրագրութիւնը ստորագրեն։ Մենք այս առաջարկը գոհունակութեամբ ընդունեցինք, որովհետեւ մենք ալ այսպիսի հանրագրութիւն մը պատրաստել կ՚ուզէինք։ Միայն մեր ժողովը կառավարութենէ ճանչցուած մարմին մը ըլլալով, չուզեցինք որ Թուրքեւհայ Բարձրացման Միութիւնը կառավարութեան հանդէպ մեզ ալ ներկայացնէ։

«Յայտնի է որ Հայոց եկեղեցիները, դպրոցները եւ հիւանդանոցները մատակարարելու համար, հին օրէնք մը կայ, որ Տխմուրի երկրորդ հատորին մէջ անցած է։ Այս օրէնքը այսօր գործադրելի վիճակի մէջ չէ։ Ասոր նոյնութեամբ գործադրութիւնը կառավարութեան մէջ կառավարութիւն հաստատելու պէս բան մըն է, սակայն հանրապետական կառավարութիւնը տակաւին այս օրէնքը վերցնելով տեղը նոր օրէնք մը չէ հաստատած, ուստի մենք պարտաւորուած ենք այս օրէնքը պարագաներու յարմարցնելով գործադրել, մինչդեռ կարգ մը Հայեր այդ օրէնքին կէտ առ կէտ գործադրութիւնը կը փափաքին եւ այս դէպքին պատճառ եղողները անոնց մարդիկն են։ Մենք կառավարութեան մատուցանելի հանրագրութեան մէջ այս հին օրէնքին տեղ նոր օրէնքի մը հաստատութիւնը պիտի խնդրենք։

Պատրիարքարանի գործակատար Պ. Աղնիւ Տէր Աճարոնեան ալ երկարօրէն բացատրելով խնդիրը, աւելցուցած է.—

«Խորհրդակցութեան միջոցին ներս մտան քանի մը հոգի, որոնցմէ ոմանք չէինք ճանչնար։ Մեր ճանչցածներն ալ շոգենաւի գործակալութեան ընող քանի մը հոգի էին։ Կարգ մը բաներու վրայ խօսեցան եւ Ժողովին հրաժարումը պահանջեցին։ Խորութիւնը այն է որ Ժողովը հրաժարած չէ։ Ճիշդ չէ որ Տեղապահը փախէն չէ եկած։ Հիւանդ ըլլալով չէ կրցած գալ։ Նոր ընտրութեանց համար ժամանակը յարմար չէ։ Ան այժմ այս կերպով կը կառավարուինք։ Անշուշտ կառավարութիւնը օր մը «ձեր կացութիւնը այս է, անոր համաձայն շարժեցէք» ըսելով մեզի ցեկոյց մը պիտի ընէ։ Այս է պատճառը որ հոգեւոր պետի եւ քաղաքական Ժողովի ընտրութիւն չենք կատարեր։ Ինչպէս գրուեցաւ, այս շարժումը ընողները մտաւորականներ չեն եւ իրենց մէջ յայտնի դէմք չկայ»։

*** Տեղապահը հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրած է «Մարմարա»ի։

— «Ըսեմ յայտնեմ թէ, չեմ հրաժարած եւ ոչ ալ մտադիր եմ հրաժարելու։ Մէկ երկու անձերու կողմէ արտայայտուած պահանջ մը չեմ կրնար իբր ազգին կողմէ արտայայտուած բաղձանք մը ընդունիլ։

Վաղը արդէն խառն Ժողովը նիստի հրաւիրուած է եւ պիտի խորհրդակցի ստեղծուած վերջին կացութեան մասին։

Ես հակառակ չեմ վերակազմութեան մը ծրագրին։ Պիտի ջանանք պայմաններու ներած սահմանին մէջ, այսպիսի վերակազմութիւն մը իրականացնել։ Ես ոչ մէկ ատեն կառչած չեմ պաշտօնիս։ Միայն կը փափաքիմ որ ամէն կարգադրութիւն օրինական ձեւով տեղի ունենայ»։

*** «Սօն Սաաթ» կը գրէ.—

«Հայոց Պատրիարքարանին մէջ ծագած միջադէպին բնոյթը կատարելապէս հասկցուած է։ Պատրիարքարանի եւ քաղաքական Ժողովին դէմ հոսանք մը ստեղծելու համար, շատ սահմանափակ թիւով քանի մը Հայեր Պատրիարքարան դիմած եւ Տեղապահին ու քաղաքական Ժողովին հրաժարումը պահանջած են։ Պ. Մոստիչեան, քաղաքական Ժողովին նիստը դադրեցնելով, այդ մարդիկը գլուխէն «տէֆ» ըրած է։

Այս առտու տեղեկացանք թէ, հայ երեւելիներէն բաղկացեալ պատուիրակութիւն մը Տեղապահին եւ Պ. Մոստիչեանի դիմելով, խնդրած են որ Պատրիարքարանի դէմ կատարուած ոտնձգութեան բնաւ կարեւորութիւն չտան եւ շարունակեն իրենց գործերը։

Զանազան թաղերու բնակչութիւններուն կողմէ կազմուած ուրիշ պատուիրակութիւն մըն ալ դիմում կատարած եւ նոյն փափաքը յայտնած է»։

*** «Վագըթ» կը գրէ.—

Թուրքեւհայ Բարձրացման Միութեան հիմնադիրներէն եւ վարչական խորհրդի անդամներէն Հրանտ Ընդրեասեան ստորագրութեամբ նամակ մը առինք, որ խոստովանելով կը դատապարտէ Պատրիարքարանը եւ կ՚ըսէ թէ հոն հաւաքուած մարմինը հակառակ է «Հայոց փոքրամասնութեանց իրաւունքէն հրաժարման» հանրագրութեան։ Այս նամակը մեր ձեռքը ուշ հասած եւ շատ երկար ըլլալով, նոյնութեամբ չկրցանք հրատարակել»։

ՓԱՐԻԶ ԷՆԿԻՒՐԻ ՕԴԱՅԻՆ ԳԻԾ

Ապրիլ 15ին օդանաւային սպասարկութիւն մը պիտի հաստատուի Փարիզի եւ Էնկիւրիի միջեւ, Վիէննայի եւ Պոլսոյ ճամբով։

ՄԱՆՈՒԱԾԱՊԱՏ ՃԱՄԲԱՆԵՐՈՎ...

(Թղթակցութիւն)

ՄԱՐՍԻԼԻԱ, 30 Մարտ

Անցեալ Հինգշաբթիէն ի վեր կաթող. պատուիրակ Պալաքեան եպիսկոպոս հոս էր եւ սկսաւ գործել։

Առաջին անգամ շփման մէջ մտաւ Ազգ. Միութեան հետ։ Անդամները պարզեցին կացութիւնը, եւ դուրս գալով ժողովէն, ստորագրեցին իրենց հաւաքական հրաժարականը, յղելով գաղթ. Ընդհ. Ժողովի ատենապետ դիւանին։

Կաթող. պատուիրակին ի՛նչ կը մնար ընել այս երեւոյթին առջեւ, եթէ գործ տեսնել կ՚ուզէր։ Պարզ էր. պիտի հարկադրէր Պ. Սահաթճեանը որ Ընդհ. Ժողովի հրաւէր կարդար. պիտի կշտամբէր զայն, որ յանուն նեպոտականութեան ոտքի տակ առած էր հանրային շահերը, երկու թեւերու բաժնելով գաղութը։

Այդպէս չըրաւ, դժբախտաբար։ Պ. Սահաթճեան կրցաւ մոլորեցնել նաեւ Պալաքեան եպիսկոպոսը եւ զայն ձգեց անելի մը մէջ, անոր ներշնչելով գաղթ. Ընդհ. Ժողովի կոնակէն՝ նշանակովի, հակաժողովրդական, ապօրէն մարմին մը կազմելու ձախող գաղափարը։ Մարդ կ՚ապշի որ ազատական-ժողովրդական այս երկրի մէջ տակաւին կը շարունակուին ամիրայական բարքերը։

Ինչո՞ւ շրջահայեաց չեն ըլլար։ Կառավարել նախատեսել ըսել է։ Գոնէ դաս առնէին ուրիշ փորձերէ։ Չտեսա՞ն կամ չլսեցի՞ն թէ ինչ եղած է նշանակովի Հօկը, չէ՞ որ անոր ատենապետը Պ. Թիւրապեան հրաժարած է, չէ՞ որ նշանակովի պետական կարմիր խաչը օճառի պղպջակներու չափ ալ չդիմացաւ։

Որպէս զի սխալ չհասկցուինք, պարտք կը զգանք յայտարարելու որ կաթող. պատուիրակին նշանակած 9 անձերէն 8ը եւ նոյնիսկ ամբողջը մեր վստահութիւնը կը վայելեն։ Քանիցս մեր քուէներով վստահութիւն յայտնած ենք իրենց. այսօր ալ տարբեր մտածելու պատճառներ չունինք։ Մեր բողոքը տիրող մտայնութեան, տնավարի կարգադրութիւններուն դէմ է. հակաժողովրդական արարքին դէմ, ինչ մարմին կամ ինչ գոյն որ ալ ունենայ։ Ազգային կեանքը կազմակերպելու միակ ուղիղ եւ արդիւնաւոր եղանակը բուն իրաւատէրին, ժողովուրդին դիմելն է։

Ասկէ դուրս ամէն ճամբայ, մանուածապատ է եւ անել։

Եւ արդէն ախտանշաններն ալ կ՚երեւան։ Երէկ իրիկուն ուշ ատեն կաթող. պատուիրակին ձեռքը հասաւ զօրաւոր նկատողութիւն մը, ստորագրուած եւ կնքուած տասնեակ մը կազմակերպութեանց կողմէ, որոնք երկու տարիէ ի վեր մաս ու բաժին կը կազմեն գաղթ. Ընդհ. Ժողովին, ու ցարդ ներցոյց հանդիսացած են մատուռին ու դպրոցին։

Այժմ իր առջեւ կը ծառանայ գաղթականական Ընդհ. Ժողովը՝ երեք կարուկ պահանջներով. ի՞նչ պիտի ընէ Պալաքեան եպիսկոպոս. պիտի դառնա՞յ ժողովուրդին։ Լաւ է ուշ քան երբեք։

ՊՈԼՍՈՅ առողջապահական տեսչութեան մէկ տեղեկագրին համաձայն, հիւծախտը եւ Փրանկախտը ամէն տարի կ՚աւելնան Պոլսոյ մէջ։ Անցեալ տարի այս եղանակին ամէն շաբաթ 18 հոգի կը մեռնէր թոքախտէն. այս տարի եռապատկուած՝ 42ի բարձրացած է, այն ալ իրականէն պակաս ըլլալով։

ՉԱՑՆԻՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՏԱՐՕՆՑԻՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

Ճամբորդութեան մը ընթացքին հանդիպեցայ փոքրէն գիւղաքաղաքը, ուր տեսայ բաւական թուով հայ երիտասարդներ եւ մանուկներ։ Ամէն կողմէն ականջիս կը հասնէին հայկական երգերու ձայներ։ Ես ալ գացի ծանօթ խումբի մը քով։ Հիւրընկալ տան մէջ, աղմուկ մը լսեցի։ Ինչո՞ւ համար դուն հարիւր տաս եւ ես յիսուն, ես ալ կրնամ քսան հաւասար տալ»։ Կարծեցի թէ կը կռուին, մինչդեռ Սէնթ Էթիէն գտնուող դժբախտ հայրենակիցի մը Հայկ Երանոսեանին օգնելու համար դրամ կը հաւաքէին։ Խարբերդցի երեք հայրենակիցներ ալ տեղեկանալով խնդրին էութեան, իրենք ալ իրենց մասնակցութիւնը բերին անմիջապէս։ Նուիրատուներն են Պ. Պ. Դաւիթ Մարգարեան, Բենիամին Մարգարեան եւ Ռուբէն Սարոյեան 20ական ֆրանք։ Արամ Պաղտասարեան՝ 120, Հըրանտ Մկրտիչեան՝ 100, Արթօյ Սարգիսեան, Առաքել Օհաննեան, Հյլար Կիրակոսեան 50ական ֆր.։ Միսակ Մխիթարեան, Ղազար Կարապետեան, Անդրանիկ Վարդանեան 25ական ֆր.։ Յովսէփ Կուզիկեան 20, Պետրոս Աւետիսեան 15 եւ Արթին Սահակեան 10 ֆր.։

Մ. Ալաշ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ

Անցեալ Կիրակի օրուան մրցումները տուին հետեւեալ արդիւնքները.—

Հ. Մ. Ը. Մ.ի պահեստին պարտուեցաւ անգլիական Standard A. C.ի պահեստէն 3-5ով։

Հ. Մ. Ը. Մ. (2) յաղթեց U. A. P. (2)ի 5-2ով։

Հ. Մ. Ը. Մ. (3) հաւասար մնաց Villemomble (3)ի հետ 0-0ով։

Ամենէն անսպասելի եւ ջախջախիչ արդիւնքը ձեռք բերաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի նորակազմ խումբը, որ Hirondelleներու դասակարգին կը պատկանի։ Իր առաջին մրցման մէջ իսկ իր հակառակորդին U. S. St. Victor (3)ի վրայ 0ի դէմ 9 նշանակէտի առաւելութեամբ փայլուն յաղթանակ մը տարաւ։

ՁԱՏԻԿԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

A. S. Montmorencyի խումբը օգտուելով Զատիկի արձակուրդի օրերէն, անցեալ տարուան նման փութպօլի «թուրնուա» մը կազմակերպած է։ Այս մրցումներուն մասնակցելու հրաւէր ուղղած է դարձեալ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի առաջին խումբին։ Մասնակցող միւս խումբերն են բացի կազմակերպող խումբէն U. S. Hellénique, A. S. Russe, ընդամէնը չորս խումբ։ Մրցումները տեղի պիտի ունենան երկու օրուան ընթացքին, Կիրակի եւ Երկուշաբթի։

Ինչպէս կը յիշուի, անցեալ տարուան «թուրնուա»ին մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ը յաղթող հանդիսացած էր, շահելով տրամադրուած արծաթ բաժակը։ Յոյս կայ որ այս տարի ալ իր յաղթանակը կրկնէ ու երկրորդ անգամ տիրանայ արծաթ բաժակին։

Կ՚արժէ որ փութպօլով հետաքրքրուող հայ հասարակութիւնը, օգտուելով իր արձակուրդի պահերէն, փութայ ներկայ ըլլալ այս խաղերուն։

Փութպօլի եղանակին փակումէն հետ կը սկսնայ մարզական խաղերուն շրջանը։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի նորակազմ մարզական յանձնախումբը այս ուղղութեամբ ունեցաւ արդէն իր առաջին ժողովը։ Հետզհետէ պիտի հաղորդուին փորձերուն վայրն ու թուականը մարզիկներուն, նախապատրաստական աշխատանքները սկսելու համար։ Առ այժմ կը հրաւիրուին հին ու նոր բոլոր մարզիկները իրենց արձանագրութիւնը նորոգել Յանձնախումբին մօտ։ Գրութիւնները ուղղել 56, Rue Lafayette «ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ» մակագրութեամբ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

կնքելու մասին Մուսոլինիի կատարած ջանքերը ապարդիւն մնացած են, շնորհիւ Պռիանի և Պերթլօի ջանքերուն, որոնք խտալսերպ զինակցութեան տեղ կ'ուզէին եռեակ զինակցութիւն մը կազմել Ֆրանսայի, Իտալիոյ և Սերպիոյ միջև։ Մուսոլինի բացարձակապէս անընդունելի նկատած է Ֆրանսան ալ միացնել իր կնքելիք զինակցութեան. նոյնը պատահած էր նաև 1924ին։

Ֆրանսայի արտաքին Նախարարութեան մէջ Թրքասէր տարրերը կարեւոր թիւ մը կը կազմեն։ Ասոնք է որ մեծ ջանքեր թափեցին համոզելու համար Պ. Նինչիչը, որ Սերպիա չգործակցի Իտալիոյ կամ Իտալիոյ և Յունաստանի կողմէ Թուրքիոյ դէմ կատարուելիք յարձակումի մը։ Երբ Սերպիոյ արտաքին Նախարարը Փարիզ այցելեց, ֆրանքսերպիական բարեկամական ուխտ մը և զինակցութիւն մը կնքելու առաջարկ եղաւ իրեն, սակայն ան չուզեց կապուիլ ինչպէս Իտալիոյ նոյնպէս և Ֆրանսայի հետ։

Արաբական ապստամբութիւնը

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ Սուրիոյ մարզպան Պ. տը Ժուվընէլի Երուսաղէմ՝ Լորտ Փլըմըրի այցելութեան առթիւ Պաղեստինի արաբ ազգայնականները բողոքի համար ընդհանուր գործադուլ յայտարարած են, փակելով բոլոր խանութները։ Պաղեստինի Արաբները այս ցոյցը կը կատարեն, հաստատելու համար իրենց համերաշխութիւնը սահմանին անդին կողմի հայրենակիցներուն հետ և փոխարինելու համար այն ընդունելութիւնը զոր անցած տարի ըրին Սուրիոյ Արաբները Լորտ Պալֆուրի։

«Թայմզ»ի համաձայն Պ. տը Ժուվընէլ խօսակցութեան մը մէջ յայտարարած է թէ Սուրիոյ ապստամբութիւնը այժմ երկու կէտի վրայ միայն սահմանափակուած է՝ Ճէպէլը Տրիւզ և Մէճտել էշ Շէմս և թէ հետզհետէ կը կորսնցնէ իր թափը։

Իր այցելութեան նպատակն է աւելի սերտ գործակցութիւն առաջ բերել հոգատարութեան ենթակայ երկու երկիրներու վարիչներուն միջև։ Պարբերական համաժողովներ տեղի պիտի ունենան անգլիացի և ֆրանսացի գլխաւոր պաշտօնատարներու և վարիչներու մասնակցութեամբ։ «Ֆրանսացիները, աւելցուցած է մարզպանը, կատարելապէս ապահով են Պաղեստինի իրենց դրացիին բացարձակ անկեղծութենէն և հաւատարիմ օժանդակութենէն։ Սկզբունքով որոշուած է երկաթուղի մը շինել Հայֆայի և սուրիական Տրիպոլիսի միջև։ Շինութեանց սկսելու համար կը սպասենք որ կնքուի 60 միլիոն ոսկեդրամ ֆրանքի փոխառութիւնը, մօտ օրէն։

Անդրյորդանանի բանակը

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ Պ. Քէնուօրդի հարցում ուղղեց կառավարութեան՝ Անդրյորդանանի արաբական միութեան մասին, որ Էմիր Ապտուլլահի բանակը կը կազմէ։ Գաղթային նախարար Էմըրիի կողմէ Լորտ Սթէնլի պատասխանեց թէ Անդրյորդանանի այդ լէգէոնը անգլիացի սպաներու հրամանին տակ կը գտնուի և պիտի ցրուուի, Պաղեստինի և Անդրյորդանանի պաշտպանութեան ուժերը վերակազմելու ծրագրին համաձայն։ Այս լէգէոնին ծախքերը կը հոգար Անդրյորդանանի գանձը և քանի մը տարիէ ի վեր անգլիական օժանդակութիւն ալ կ'ըլլար։

Ֆրանսայի պարտքին տեղ հող կ'ուզեն

Վերջերս Իտալացիները շատ նպաստաւոր կերպով կարգադրած էին իրենց Ամերիկայի ունեցած պարտքի խնդիրը։ Ամերիկեան ծերակոյտը օրակարգի վրայ դրած է այս համաձայնութիւնը և բազմաթիւ ծերակուտականներ ատոր դէմ կ'արտայայտուին։ Ծերակուտական Հօուըլ կը յայտարարէ թէ այդ համաձայնութիւնով իտալական պարտքը գործնապէս ջնջուած կ'ըլլայ, քանի որ Իտալիոյ ամբողջ պարտքը բաւական չէ վճարելու նոյնիսկ նախապէս խորհրդարանին կողմէ որոշուած տոկոսները։ Գալով մայր պարտքին, յայտնի է թէ բնաւ չպիտի վճարուի։ Ժամանակ է որ Մ. Նահանգները դադրին Եւրոպայի հանդէպ Սանթա Քլոսի դերը կատարելէ»։

Ծերակուտական Բիտ իտալական փաշիսմը ամերիկեան Քու-Քլուքս-Քլէնի հետ բաղդատելէ վերջ խիստ լեզուով արտայայտուեցաւ Ֆրանսայի մասին և ըսաւ թէ ան իր պարտքին մեծ մասը կրնայ վճարել՝ Ամերիկայի ձգելով այն կղզիները որոնք անհրաժեշտ են իրեն իր ազգային պաշտպանութեան համար։ Ծերակուտականը կ'ակնարկէր Մարթինիք և Կուատըլուփ կղզիներուն։ Արդէն 45 ծերակուտականներ հակառակ են համաձայնութեան վաւերացումին։

«Թայմզ»ի թղթակիցը վտարուած

Էնկիւրիէն առնուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ կառավարութիւնը Թուրքիայէն վտարած է «Թայմզ»ի Էնկիւրիի թղթակիցը Պ. Մաք Քարթնին։

Մուսօլինիի ճամբորդութիւնը

Մուսօլինի Ապրիլ 7ին ճամբայ պիտի ելլէ դէպի Տրիպոլիս զրահաւորով մը, որուն պիտի ընկերանան 15 մարտանաւեր և Ափրիկէ պիտի հասնի Ապրիլ 11ին։ Ճամբու ընթացքին մարտանաւերը ռազմափորձեր պիտի կատարեն։ Մուսօլինի Տրիպոլսէն պիտի մեկնի Ապրիլ 15ին։ Նաւատորմը Իտալիա հասնելէն անմիջապէս վերջ Մալթա պիտի մեկնի, այցելելու համար անգլ. նաւատորմին և հոն պիտի մնայ մինչև Ապրիլ 24։

Կինը աւելի զօրաւոր քան դիկտատորը

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Զօր. Փանկալօս ետ առած է այն հրամանագիրը որ կը պարտադրէր երկար շրջազգեստներ հագնիլ։

Գիշերային ապաստանութիւն

— Ապրիլ 12էն սկսեալ կէս գիշերէն վերջ գլխաւոր թատրոններուն մօտ բաւարար չափով օթօպիւսներ պիտի սպասեն — Օփէրա, Փալէ Ռուայյալ, Փլաս Պլանշ, Շաթլէ, Փորթ Սէն-Մարթէն և Թրինիթէ։ Փլաս Պլանշէն վերջին օթօպիւսը պիտի մեկնի ժամը 1ին։ Նոյնը պիտի ըլլայ թրամուէյներու եւ մէթրօներու համար։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատանի Միութեան դասախօսութիւնը երկուշաբթի առաւօտ ժամը 9,30ին։ Կը հրաւիրուին Դաշնակցական ընկերներ և համակիրները Միութեան կեդրոնատեղին՝ 63 Rue République, արճարանի վերնայարկը։ Դասախօս՝ Ընկեր Մեսրոպ։

Հ. Յ. Դ. Փօն տը Շէրիի Ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ Կիրակի 4 Ապրիլ, առաւօտեան ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

ՄԱՆՃԸԼԸՔՑԻՆԵՐՈՒ Հայրեն. Միութեան Ընդհ. ժողովը՝ Կիրակի, Ապրիլ 4, կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3ին, 110 rue Charles Chefson, Bois-Colombes.

ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ Հ. Ե. Միութեան ընդհ. ժողովը Ապրիլ 4ին. Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լը Փուզէնի ենթակոմիտէին կողմէ, 5 Ապրիլ Երկուշաբթի օր, Սինէմա Վարիէթէի մէջ։ Պիտի բանախօսէ ընկեր Պօղոս Թիւլպէնտճեան։ Արտասանութիւններ, երգեր, նուագ եւլն.։ Մուտքը ազատ է։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՇԱԹՈՒ, Վ. Գ.— Ստացանք նամականին։

ՏԷՍԻՆ, Ս.Ս.— Ստացած ենք 20 ֆրանք։

ՊՐԻՒՍԷԼ. Ժ. Զ.— Նոր օրէնքը չի գործադրուիր տակաւին։ Բաժանումը կ'ըլլայ հին դրութեամբ։

ԿՈՉ ՈՒԼԱՇՑԻՆԵՐՈՒՆ

Սեբաստիոյ Ուլաշ գիւղի Հայրենակցական Միութիւնը վերակազմուած է 1926 Ապրիլ 1էն սկսեալ, եւ կը խնդրուի բոլոր Ուլաշցիներէն որ հաճին իրենց հասցէները ղրկել, Toros Torossianի, Salle Bonnin, Cruas, Ardèche.

ԱԹԸԼԻԷ ՓՆՏՌՈՂՆԵՐՈՒՆ

ԴԵՐՁԱԿԻ, ԿՕՇԿԱԿԱՐԻ ՈՐ ԵՒ Է ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Փողոցէն ուղղակի պզտիկ մուտք մը եւ սենեակ մը, կազ, ջուր եւ ելեկտրականութիւն։ Ի հարկին բնակարանի համար երրորդ յարկի վրայ սենեակ մը եւս պիտի կրնայ տրուիլ։ Դիմել անմիջապէս Նշանեանի՝ 2 avenue Docteur Leray Paris (13e) մէթրօ Իթալի։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Դանիէլ Էլէնճեան կը փնտռէ իր եղբօրորդին Անդրանիկ Էլէնճեանը, հօր անունը Սեդրակ, մօր անունը Լուսիա, Մէնթէշէ կ'ենթադրուի թէ 1924ին Ֆրանսա եկած է։

Սիրանուշ Գրիգորեան փնտռէ իր եղբօրորդիները [illegible] քաղեռ եւ Հայկուհի Ճամպազեանները. հօր անունը Յակոբ, մօր Կիւլինիա, Ատանացի, կարծուի թէ 1924ին Ֆրանսա եկած է։

Ստեփանեան Գրիգոր փնտռէ իր եղբայրը Յարութ Զաթալեան որ երկու տարի առաջ Օրթաքէօյի (Պոլիս) [illegible] թականական կայանը կը [illegible] նուէր։

Վերոյիշեալներէն տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի յայտնել 15 Bd. des Italiens Paris, Near East Relief.

ՍԱԿԱՐԱՆ

1 Ապրիլ 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի)	Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3200
» II	»	1950
» III	»	1875
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	130

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

Le Gérant: H. TEURNIER

Impr. MASSIS

208bis, Rue Lafayette Paris(10e

ԽՄԲԱԳԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration | Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է։

ԿԻՐԱԿԻ 4 ԱՊՐԻԼ 1926

4 AVRIL 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 106 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԴԻՄ

Ե՛ՐԲ Կ՚ՈՒՆԵՆԱՆՔ ՄԵՐ ԶԱՏԻԿԸ, ՍԵՓԱԿԱՆ ԵՐԴԻՔՈՎ ԵՒ ԲՈՒԽԵՐԻԿՈՎ, ԱԶԱՏ ԵՒ ԱՆԿԱԽ...

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՌԱՆՑ ԵՐԴԻՔԻ

Զատիկ մը եւս, առանց երդիքի, հեռաւոր և օտար ափերու վրայ. . .։

Ֆրանսան միակ երկիրն է որ երբեք մտքէ չէր անցներ, իբրեւ գաղութ։ Տարիներէ ի վեր, Փարիզի հետ կապուած, անով սնած սերունդ մը ունինք, որ կ՚երթար ու կուգար, ուսման կամ առեւտուրի համար։ Քիչեր արմատ կը ձգէին այստեղ, ընդհանրապէս այնպիսիներ որոնց խորթ կուգար հայկական միջավայրը։ Դաս մը առանց դասակարգի, որ կը լուծուէր յորձանքին մէջ, առանց իրական արժէք մը աւելցնելու։

Իսկ հիմա՞, — Ֆրանսան ալ դարձեր է Ռումանիա կամ Պուլկարիա, մեր փախստական բազմութիւններուն համար։ Արդէն իսկ տեղաւորուած են 40-45 հազար հայրենակիցներ, երկրին ամբողջ տարածութեան վրայ, բայց մասնաւորապէս Փարիզի շրջակաները եւ հարաւային գաւառներուն մէջ։ Եւ հոսանքը չէ դադրած տակաւին, թէեւ դուռները գրեթէ փակ են, կամ չափազանց դժուարութեամբ կը բացուին, աւելի քան մէկ տարիէ ի վեր։ Ուրիշ երկիրներ ալ նոյնքան պինդ փակած են կղպանքները։ Եւ ստեղծուեր է այնպիսի վիճակ մը որ, գոնէ այս երկրին մէջ, գաղթականներ կ՚ընդունուին ոչ թէ իբրև ժողովուրդի մը մանիկները, այլ իբրեւ վարձու ձեռք, աշխատանքի միս։ Գործակալութիւններ ալ հաստատուած են, յատկապէս այս բանուկ առեւտուրին համար։ Ցուսախաբ՝ հայրենիքէն որ նոյնքան անմատչելի է, մղուած ապրուստի հոգէն որ չարաչար կը տանջէ, արմատախիլ բազմութիւնները միշտ ալ նեթակայ են հոսանքէն քշուելու, և սակարկութեան առարկայ դառնալու։

Ի՞նչ է Ֆրանսայի հայ գաղթականութեան պատկերը, երեք տարի յետոյ, — ճիշտ այն ինչ որ պիտի ըլլար նման միջավայրի մը, օրինակ Ամերիկայի մէջ։ Ու թերեւս աւելի մռայլ։ Այո՛, աշխատանք ունին բոլորն ալ։ Առտուն հինգին՝ գործարան, տասնըհինգ օրը անգամ մը՝ ապահով վճարում, տեղ-տեղ՝ որոշ առաւելութիւններ։ Բայց, մինչ ձեռքերը կը բանին, սիրտերը կը ցամքին։ Խաբուսիկ ծիծաղ մը կը խաղայ ամէնուն դէմքին վրայ, բայց խոր վիշտ մը կը խոցոտէ մեծ մասի հոգին։ Առաւելապէս կը տանջուին աշխատաւորները, հողի, ջուրի և արեւի կարօտէն։ Անոնք շատ կը նմանին թաղարներու մէջ դրուած տունկերուն, որոնք արթուն հոգածութիւն կը պահանջեն, այլապէս պիտի թառամին։ Երէկուան յիշատակները բաւական չեն լեցնելու անոնց սիրտն ու միտքը։ Ընդհակառակն, այդ յիշատակները կը սաստկացնեն իրենց տառապանքը, քանի որ, մանաւանդ այս հանդիսաւոր պահերուն, կը շեշտեն տարբերութիւնը երէկուան եւ այսօրուան միջեւ։

Երէկ տուն-տեղ էին, այսօր՝ թափառական։ Երէկ ճնճղուկներուն համար անգամ ցորեն ունէին երդիքներուն վրայ, ինչպէս առատ հաց՝ հանդիպող հիւրին համար, թոնիրին կամ բուխերիկին բոլորտիքը։ Այսօր՝ իրենք դատապարտուած են անօթութեան, եթէ մէկ օր պակաս աքնին։ Երէկ՝ հազարաւոր մանուկներ զուարթութիւն կը ցանէին իրենց շուրջը, այսօր կան նոյն մանուկները, բայց ոչ ա՛յն հարազատ ծիծաղը, ոչ իսկ լեզուն։ Ոչ թէ մամիկը, այլ հայրն ու մայրը արդէն թարգմանով կը խօսին իրենց զաւակներուն հետ...

Եւ այս բոլորը՝ երդիքի պակասէն, ազատ և անկախ հայրենիքի կարօտէն, որ կը տեւէ ու կը տեւէ։

Կ՚անցնի՛ այս ալ։ Մեր ժողովուրդը խորապէս ըմբռնած է ապրելու գաղտնիքը, որ կ՚ամփոփուի մէկ բառի մէջ,— Տոկալ։ Շատերը իր հասակակիցներէն, աւելի հիներ ու զօրաւորներ, խանուեցան պատմութեան, ձգելով միայն արձանագրութիւններ ու փառքեր։ Հայ ժողովուրդը քիչ ունեցաւ յաղթանակներ և փառքեր։ Զունեցաւ իր ազգային Զատիկը։ Բայց, դարերու մէջէն, եւ ամէն ափի վրայ պտտցուց կրակ մը, որ ընդունակ է լեռներ շարժելու։ Այդ կրակը՝ ներքին արժէքն է որ, մինչև այսօր ալ, անհանգստութիւն կը պատճառէ իր թշնամիներուն։ Անոնք փորձեցին բոլոր դաւերը և ինչ որ կրնայ յղանալ դիւային երեւակայութիւն մը, բայց փոխանակ ծիծաղելու, կը մոլտան ու կը գալարուին։

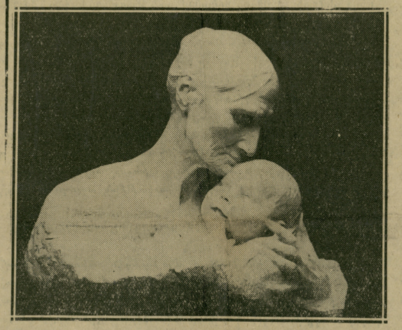
Հայ ժողովուրդի կենսուրախ կեցուածքն իսկ Զատիկ մըն է, որ զարմանք կը պատճառէ իր յաղթականներուն։ Իր աչքերուն շողը աւելի զօրաւոր է քան սրտաբեկութեան մշուշը, իսկ լաւագոյն օրերու հաւատքը, որ միշտ իր առաքինութիւնն եղած է, ամբողջ նշանախօսք մը կ՚արժէ։

Թափառական ենք երկու երրորդով. չունինք երդիք, ոչ ալ վարուցանք՝ այս երկնքին տակ։

Ի՛նչ փոյթ։ Այս երկունքն ալ իր Զատիկը կ՚ունենայ, ուշ-կանուխ։

Միշտ հաղորդ մնալով հայրենիքի գաղափարին, բաժնելով անոր չարն ու բարին, մենք անպայման կը տեսնենք այդ օրը։

Շ.

ՄԱՄԻԿԸ ԵՒ ԹՈՌՆԻԿԸ

110 ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Հօկի պատուիրակ Պ. Կարէն Միքայէլեանէն ստացանք հետեւեալ նամակը.—

Ի պատասխան «Յառաջ»ի հարցին, թէ ի՞նչ վիճակի մէջ են գտնւում Հօկի եւ Կարմիր Խաչի պատուիրակութեան վարած բանակցութիւնները կտակների գործադրման ու նրանց Հայաստան փոխադրելու մասին՝ կարող եմ հաղորդել հետեւեալը.—

Մեր պատուիրակութիւնը, իբրեւ մի պաշտօնական ներկայացուցչութիւն Հայաստանի մէջ աշխատող երկու խոշոր կազմակերպութիւնների, չէր կարող, ի հարկէ, չհետաքրքրուիլ Հայաստանի օգտին կամ հայանպաստ ձեռնարկութիւնների համար յատկացրած կտակների խնդրով, մի հանգամանք որ առանձին այժմէութիւն է ստանում Հայաստանի ներկայ շինարարական շրջանում։

Սակայն նախ քան բուն խնդրին անցնելը, մի ամբողջական պատկեր ունենալու մտքով, մենք տարանք որոշ, սիստեմաթիք աշխատանք, պարզելու համար, թէ առհասարակ ի՛նչ կտակներ գոյութիւն ունին արտասահմանի հայ գաղութների մէջ, ի՞նչ նպատակի են յատկացուած, ո՛րտեղ են գտնւում եւ ո՛վքեր են կտակակատարները։

Մեր այդ ուսումնասիրութիւնը, որ տակաւին լրիւ համարել չի կարելի, երեւան հանեց, որ թէ կտակների եւ թէ խոստացուած, սակայն չիրականացած նուիրաբերութիւնների տրամադրելի միջոցները հասնում են մի պատկառելի գումարի, այն է ութ միլիոն ռուբլու, կամ այժմեան ֆրանսական ֆրանքի սակով մօտ հարիւր տասը միլիոն ֆրանքի։

Ի հարկէ, բոլոր գումարներն էլ անմիջապէս գործադրելի չեն։ Կան այնպիսիները, որոնց կարելի է գործադրել միայն հիմնական դրամագլխի տոկոսները, կան եւ այնպիսիները, որոնք կարելի է ամբողջովին։

Ահա, այդ աշխատանքներին զուգահեռ, մենք վարեցինք եւ մեր բանակցութիւնները կտակակատարների եւ նուիրատուների հետ, գումարների գործադրման եւ նրանց Հայաստան փոխադրման պայմանների մասին։

Պէտք է ասել, որ նրանք բոլորն էլ սկզբունքով դրական վերաբերմունք ցոյց տուին մեր առաջադրութիւններին։ Մի քանի գումարների նկատմամբ կան նոյն իսկ որոշ համաձայնութիւններ, որոնք կամ արդէն գործադրուել եւ կամ գործադրուելու վրայ են։ Սակայն այդպիսիները կազմում են ամբողջի միայն չնչին մասը։ Խոշորագոյն մասի նկատմամբ դեռ եւս վերջնական համաձայնութիւններ գոյութիւն չունին։ Ուզում ենք հաւատալ, որ այդ գումարների տնօրէնները մօտիկ ապագայում խօսքից գործի կ՚անցնեն։ Ցամենայն դէպս այդ է պահանջում մեր ժողովրդի շահը։

ՎԱՍՏԱԿԱՒՈՐ ԳՐԱՇԱՐԱՊԵՏԻ ՄԸ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Ապրիլ 11ին Գահիրէի մէջ պիտի տօնուի գրաշարապետ Պ. Արտաշէս Ազապլարի 25ամեայ յոբելեանը։ Պ. Ազապլար 1887ին ծնած է Տրապիզոնի մէջ. մանուկ հասակէն որբացած, Պոլիս Ս. Փրկիչի որբանոցը ղրկուած է եւ 1900ին, երբ հազիւ 13 տարեկան էր, մտած է Սուրհանդակի *տպարանը իբրեւ գրաշար։ Տարի մը վերջ Պուլկարիա անցած եւ աշխատած է Վառնայի* Իրաւունք, Շարժում *և* Ռազմիկ *թերթերու տպարաններուն մէջ։ 1907ին անցած է Գահիրէ՝* Լուսաբերի *տպարանը, ուր կ՚աշխատի 19 տարիներէ ի վեր, հակառակ անոր որ այդ թերթը փոխած է զանազան անուններ —* Լուսաբեր - Արեւ - Յուսաբեր *—, խմբագիրներ եւ տէրեր (47 խմբագիրներ, որոնց շարքին նաեւ Ա. Արփիարեան, Ս. Պարթեւեան, Երուխան, Տ. Քէլէկեան)։ Պ. Ազապլար պահուած է նոյն տպարանին մէջ, որովհետեւ եղած է աշխատասէր, խղճամիտ եւ անձնուէր գրաշար մը։*

Այս առթիւ կազմուած Յոբելեանական Յանձնախումբը կոչ կ՚ուղղէ Եգիպտահայութեան իր բարոյական եւ նիւթական աջակցութիւնը բերել յոբելեանին։ Նամակ, հեռագիր եւ նուէր ղրկել Յուսաբերի *հասցէով, փօսթարկղ 868, Գահիրէ։*

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԸՆԴՀ. ՅԱՐՁԱԿՈՂԱԿԱՆ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Ֆրանսական զօրագունդ մը որ Քունէյթրայի վրայ կը քալէր, ծանր ընդհարում մը ունեցաւ ապստամբներուն հետ, որոնք մեծ կորուստներ կրեցին։ Ուրիշ զօրագունդ մը որ էզրայէն ճամբայ ելած էր, ետ մղեց ապստամբները։ Ասոնք ռազմադաշտին վրայ ձգեցին դիակներ, հրացաններ և ռազմանիւթ։

Ապրիլ 2ին ընդհանուր յարձակողականը սկսաւ հարաւային Լիբանանի մէջ։ Արաբները փախան բազմաթիւ դիակներ ձգելով։ Կռիւը կը շարունակուի։

⁂ Պաղտատէն կը հեռագրեն թէ Ապրիլ 2ին անգլիական օդանաւեր և զրահապատ ինքնաշարժներ ետ մղեցին Սուրիոյ Արաբներուն մէկ յարձակումը։ Ասոնք կռիւի բռնուելով Միջագետքի մէկ ցեղին հետ, 2000 հոգինոց բազմութեամբ մը անցեր էին սահմանագլուխը։ Երբ անգլիական օդանաւերը հասան, յարձակողները փախան, 45 դիակ ձգելով։

⁂ Սուրիոյ ֆրանսական և Պաղեստինի անգլիական մարզպանները համաձայնութեան մը յանգեցան, համախորհուրդ գործելու համար։

Քրտական խլրտումները

Պաղտատէն կը գրեն մեզի.— Կը հաստատուի քիւրտ Հիւսէին փաշայի ապստամբութիւնը։ Քաղուած լուրերու համաձայն, քիւրտ ցեղապետը Բանոսէն անցեր է Զիլանի լեռներ[illegible] ուր իրեն միացեր է Մողըրցի Հըսէ, 3000 հետեւորդներով։ Ք[illegible] Հիւսէին կրցած է փրկել իր ոսկիները միայն, բայց ոչխա[illegible] հազարաւոր հողերը ձգած է թշնամիներուն ձեռքը։ Ա[illegible] ները կը հետապնդեն Վանի վալին, Սիւլէյման Սապր[illegible] տական ծագում ունի։ Միւս կողմէ Սաթմանիսցի Օ[illegible] իր հետեւորդներով անցած է պարսկական սահմանը[illegible] կարգ մը ուրիշ ցեղապետներու,— Սաթին պէյի [illegible] Թամարի տղայ Մահմատ Սըտըգ, Թակուրցի Հիւ[illegible] Միրզօ, Սաթմանիսցի վերոյիշեալ Օսման աղայի ե[illegible] (Սարայի շրջանէն) Վան տարուած են։ Թուրքերը [illegible] փուշտ գտած են։ Հետապնդումները և կոտորածներ[illegible] նակուին անխնայ։

Մուսուլի խնդիրը

«Թան»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Մուս... դիրը կարգադրուելու վրայ է։ Թուրք թերթերը քանի ... վեր փոխած են իրենց լեզուն, երբ լուր հասաւ թէ Ն... դեսպանը Սըր Րօնալտ Լինտսէյ Էնկիւրի պիտի դառնայ։ Թեր... ըը լաւատես են և կը կարծեն թէ երկու կողմերը գոհացնելիք լուծում մը գտնուած է։ Նոյն իսկ «Միլլիյէթ» Լոնտոնէն հեռագիր ստացած է թէ Թուրքիոյ հետ հաշտուելու համար երեք կարելիութիւններ նկատի առնուած են. 1.— Կնքել անգլօ-թուրք զինակցութիւն մը, որով Անգլիա երաշխաւորէ նաև Թուրքիոյ հողային ամբողջութիւնը, 2.— Թուրքիոյ թողուլ Մուսուլի հիւսիսային սահմանին վրայ, 50-100 քիլոմէթր լայնութեամբ հողաշերտ մը և Թուրքիոյ տալ Իրաքի մէջ կարգ մը տնտեսական շահեր, 3.— Մուսուլը յայտարարել չէզոք գօտի, առանց ամրութիւններու, և որ ոչ Թուրքիոյ պիտի պատկանի, ոչ ալ Իրաքի։

Նոյն թերթին մէջ Սղերդի երեսփոխան Մահմուտ պէյ խիստ նշանակալից յօդուած մը կը հրատարակէ, հասկցնելով որ կարելի պիտի ըլլայ շուտով գործնական արդիւնքի մը հասնիլ և կ՚աւելցնէ թէ Թուրքիա սկզբունքով հակառակ չէ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելու։ Այսպէս թէ այնպէս, եթէ Մուսուլի խնդիրը լուծուի, մեծ ազդեցութիւն պիտի ունենայ Մերձաւոր Արեւելքի գործերուն վրայ։

Պատրիարքարանը բռնագրաւելու ձեռնարկը

Ազգ. մատենադարանի եւ Ֆէրիգիւղի եկեղեցիին միջադէպերէն վերջ, նոր դէպք մըն ալ պատահած է Բերայի եկեղեցիին մէջ, անցած կիրակի օր։ Նասիպ Պէրպէրեան, Նասիպ Րէիս, եւ Հայկ Պաղճեան անուն երեք անձեր Բերայի թաղական խորհրդարանը դիմելով պահանջած են որ նորակազմ թաղական խորհուրդի անդամները քաշուին, որպէսզի անոնց տեղ դրուին իրենց մարդիկը։ Թաղ. Խորհուրդի անդամները պատասխանած են թէ իրենք Ազգ. Կեդ. Վարչութեան կողմէ ընտրուած մարմին մը ըլլալով, պէտք է հոն դիմեն։

Թուրք թերթերը կը շարունակեն իրենց խորհրդածութիւնները այս դէպքերուն առթիւ։ Ծրագրուած երեւելիներու ժողովին մասին խօսելով, «Ճիւմհուրիյէթ» կը գրէ.—

Բաղ. ժողովը անցած օրուան դէպքը արժանապատուութեան խնդիր ըրած է եւ իր վարկը վերահաստատելու համար

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ՊՏՈՅՏ ՄԸ
ՍԱՅԵԱԹ-ՆՕՎԱՅԻ ՊԱՐՏԷԶԻՆ ՄԷՋ

Բանաստեղծը կը խօսի խորունկէն։ Կ'անցնիմ գլխաբաց ու երջանիկ։ Հոսուն, խռովիչ ու ծանր բուրում մը կը գինովցնէ զիս։ Այս ի՜նչքան հարստութիւն։ Շուրջը ածուներուն մէջ, բարեբեր ու յղի հողին վրայ այս ի՜նչքան ծաղիկ ու բեռնաւորուած ու հարուստ մարմիններով. ծառերն ի վար այս ի՜նչքան բարունակ։ Մտիկ կ'ընեմ ու տարօրինակ կերպով յուզիչ, մելամաղձոտ ու դառնօրէն անուշ ձայն մը կը հասնի ինծի ու կը տապալէ զիս։

Երգը արքայական է, վեհափառ, տրտում, հանդիսաւոր ու պարտաւորիչ։ Երգը՝ դանդաղագնաց է ու բեռնաւոր տողերով ու օժտուած խոր ու թրթռուն քնարականութեամբ։ Սա՛յեաթ-Նօվա։ Քու անունդ ազնուական ու գեղեցիկ իշխանի մը անունին պէս է մտածումիս մէջ։

*
* *

Ահաւասիկ ցնորական ու առատ գարուն է պարտէզին վրայ։ Խընձորենիներու շաքիլները կը կոտրին բեղմնաւորուած ձուարաններուն ծանրութենէն։ Կիսաթափանց, շղարշային ու ծաւալուն գիշեր մը կը լայննայ ծառերուն վրայ ու թաւուտներուն մէջ։ Ու ահա՛ լուսինը որ կը ճեղքուի յանկարծ սեւ ոստերու մէջ իր պզտիկ մարմինը պահած սոխակի մը յուսահատ ու աղուոր ճիչով։ Կ'իյնամ ամբողջ մարմինովս խոտերուն մէջ ու կը լսեմ։ Ռունգերս կ'ուռին գիշերուայ բուրումէն ու կուրծքս կ'ընդարձակի։ Ո՞վ է կ'երգէ մութին մէջէն։ Սոխակը լռեց։ Ո՞վ է կը նուագէ այս խռովիչ երգը՝ հինաւուրց նուագարանի մը վրայ…

…Հապա ինչո՞ւ ձայնը չիգար… աղուոր մայրի այդ ի՞նչ ըրիր
Ճիւղըդ սոխակը ըսպաննեց, կարմիր վարդը փուշին մնաց…

Աստղերը կը շատնան ա՛հա ու վիրաւոր սոխակին մարմինը կը մսի տամուկ կանաչին մէջ ու ա՛հա, պարտէզին խորունկէն, մութ կանաչ ու տրտում խորքի մը վրայէն, սպիտակ շուշաններուն ցօղուններն ի վեր, թեթեւ հագած, անուշ, մելամաղձոտ ու Հայու աչքերով սպիտակ ու աղուոր աղջկայ մը հասակը որ կ'երկննայ ծաղկած ճիւղերուն։ Մելամաղձոտ աղջկան աչքերը խորունկ են ու տամուկ ու մազերը քակուած թաւշափափուկ ու հարուստ ուսերն ի վար։ Կը յառաջանայ փափուկ ու վախկոտ քայլերով։

Բանաստեղծը նստած է արիշին տակ, երեւոսէ կոնքով նուագարանը ծունկերուն ու կը զարնէ ահաւասիկ՝ դողդոջուն մատներով ոսկի լարերուն…

Չես ըսեր թէ՝ լացած ես դուն,
Բարով տեսայ քեզ՝ սիրեցեալ…
Վարդինըման բացուած ես դուն,
փուշերով,
փուշերով,
Բարով տեսայ քեզ՝ սի՛րեցեալ…

Ես քեզ գովեմ տաղերուս մէջ,
Ծիծերդ քու՝ քու ծոցիդ մէջ,
Ա՜հ, ման կուգաս պարտէզիդ մէջ
եարերով,
եարերով,
Բարով տեսայ քեզ՝ սի՛րեցեալ…

Ու գիշերը թանձրօրէն կ'իջնէ գորգին վրայ նստած բանաստեղծին ուսերուն։ Սոխակին փոխ մարմինը սառեցաւ։ Վարդը մնաց առանց սիրոյ՝ փուշերուն ծոցը։ Ինչո՞ւ կապոյտին խորը աստղ չի մնաց…

*
* *

Սիրոյ երգեր կը հնչեն ամէն, ամէն անկիւնէ։ Որը՝ կ'երգէ գլուխը ողդոջուն ձեռքերուն մէջ ու իր ձայնը կը դողայ յուզումին ծանրնէն։ Որը՝ կը նուագէ աղքատ ու տրտմաբեկ լարերով նուագարանը վրայ, բայց իր ձայնը ուրիշ է։ Որը՝ կարտասանէ մութին խոռամաղձոտ ու կործանած։ Ահա Շնորհալին՝ հեշտահոս, քաղցրաբառ, անուշ ու երկիւղած իր ձայնովը։ Թլկուրանցին՝ դառնացած սուր։ Քուչակը՝ հրապուրիչ։ Ջիւանին՝ լուրջ ու տրտում։ Ու ա՛հա արտաքին ու թաց իր քարայրին խորէն Նարեկացին որ կը խօսի յրենի ու տառապած ձայնով։ Մութ ու խորհրդաւոր եկեղեցիներ կը լայննան հեռուն՝ կամարակապ ու մշուշապատ գմբէթներով ու հասակներ կը կործանին ջահազարդ խորաններու առջեւ։ Բայց ուրիշ է Սայեաթ-Նօվան։

Սիրոյ ճակատագրական աղաղակ մը՝ մահապարտի մը շրթունքին վրայ։ Կարմիր, հարուստ, նորաբողբոջ ու աղուոր վարդ մը՝ իր կոթունէն վիրաւոր ինկած ցեխին մէջ։ Նուագարան մը անուշահամ գինիով լեցուն ոսկի դաշխուրանի մը պէս ջախջախուած սալայատակին վրայ։ Հրաշէկ երկաթով փորուած աղուոր աչքեր, լայնատարած ամառնային արեւածագի մը առջեւ, տխեղերքի հոգին իրենց խորը։ Ա՜հ, դաշոյն մը սրտիդ խորունկը ու արիւնը բերնիդ համբոյր մը՝ անմահական սիրոյ բերանի մը վրայ ու յետոյ մահ։ Դուք սի՞րած էք բնաւ այսպէս, խոր ու խարդախ գահավէժի մը շրթունքին։

Ա՜հա Սայեաթ-Նօվան։

Ու դաւադիր ծով մը կը բարձրանայ, սեւ ու տղմուտ երախներով կը զարնուի զարհուրելի խարակներուն… զայրալից, կատաղի, յուսահատ կը ծառանայ երկինքն ի վեր ու տառապած ու ալեծարչար նաւ մը ա՛հա այդ ահաւոր բարկութեան գիրկը…

Ա՜հ, ես փոքրը նաւի նման, քու սէրըդ է ծով, աչքի՛լոյս…

Ո՞վ չերգեց սիրոյ երգ։ Ո՞ր բանաստեղծը չարտասանեց յուզումէ աստղածորան երկինքի մը տակ։ Նստան բոլորը արտերու տանող ճամբաներուն եզերքները։ Նայեցան թաց աչքերով մեկնող բոլոր աղջիկներուն։ Ոմանք հեծկլտացին բարի ու հիւրընկալ ծունկերու վրայ։ Հիմա։ Ելեկտրական լոյսով լուսաւորուած սրահներու մէջ՝ տժգոյն շրթունքով բանաստեղծներ կը մրձենան հարուստ ու խռովիչ բերաններու։ Ցուսահատ տղաքներ կը նուագեն թաւ ջութակներու վրայ, որոնց լարերը կը փրթին դառնութենէ ու ցաւէ։ Բայց ո՞վ պիտի կրնայ Սայեաթ Նօվային պէս արտասանել, մեր պարտէզին մէջ, այս յաւիտենական աղաղակը…

Աշխարհիս աշխարհով կշտացաւ, ա՜հ ես քեզմէ սով, աչքիլոյս…

*
* *

Քուչակը երգեց։ Իր ձայնը անուշ է, չարաճճի, փոքրիկ ու անառակ սիրուհիի մը պէս որ կուգայ ու կը տեղաւորուի ծունկերուդ տակ ու կը շփանայ սիրուն գլուխը երկարելով ձեռքերուդ։ Քուչակին երգը կարճ է, պարզ, շոյող ու մեղմ։ Պզտիկ, բարի ու սպիտակ աղւէսի մը պէս որ կուգայ ու մարմինիդ վրայ կը հասնի ծովեզերքը աւազներուն վրայ։ Կ'իջնէ վար իր սիրոյ բոյնէն երբ որ անուշ է գիշերը սրտիդ վրան։ Կը վախնայ լոյսէն ու կը փախչի։ Քուչակին երգը լոյսին չի դիմանար։

Ոնց որ մութըն մըթանայը՝ ցաձնայի, ծոցըդ մըտնո՛ւի…
Ոնց որ լուսըն լուսանայը՝ բարձրանայի բունըս մըտնո՛ւի…

Այսպէս չէ Սայեաթ-Նօվան։ Իր երգը կը բռնէ քեզ կոկորդէդ ու կը կարծես թէ խորունկէդ մեծ ու ճակատագրական ձայն մը կը խօսի քեզի։ Կը չարչարէ քեզ անհնար երազի մը, եղերական ու ցաւալից սիրոյ մը չար թեւերուն մէջ։ Կ'ուզես ճչալ։ Կ'ուզես՝ վազել, մազերդ արձակ, ոտաբոպիկ։ Ի՜նչ հոգ։ Թո՛ղ անձրեւը իյնայ ուսերուդ։ Թող ծունկերդ ծալլուին։ Ինչ հոգ որ շուրջը խաւարը աւելի կը թանձրանայ։ Ծաղիկները իրենց կոթունները կը ծռեն ոտքերուդ տակ։ Կ'երթաս՝ խելագար։ Արբեցած։ Կ'երթաս մարդումը պէս որ կ'աղաղակէ «կեանքս երազի պէս գնաց, ծառըս անպտուղ գիտնաք»։ Կը քալես։ Կը քալես։ Լոյսին որ կը վառի, ծաղիկներուն որ կ'երկննան շրթունքներուդ լոյսերուն մէջէն հրաշալի ու անմահ ձեւին, գեղեցկութեան յաւիտենական ու ներդաշնակ արտայայտութեան… անոր որ բոլոր բանաստեղծները սիրեցին։ Կ'ըսես կո՛ւգամ, կո՛ւգամ, ա՛հա խենջ վիրաւոր, ա՛հա ծարաւ, ընդունէ զիս սպիտակ թեւերով, սէ՛ր, ծաղիկ տեղա՛ ուսերուս, շուք ըրէ վրաս… Կ'ըսես, կ'ըսես…

Աշխարհիս մէջ ա՛խ չեմ քաշեր քանի որ կեանք ես ինծ համար,
Անմահական ջրով լեցուն՝ ոսկի բաժակ ես ինծ համար,
Նըստիմ, վըրաս շուքըդ ձըգես, ոսկեվըրան ես ինծ համար,
Մեղ քս իմացիր, այնպէս ըսպաննէ, ա՜հ Թագաւոր ես ինծ համար…

*
* *

Բանաստեղծը կեցած է ա՛հա իր պարտէզին մէջ՝ լուսնկայ գիշերով, ծաղկած նշենիի մը տակ։ Առջեւը գորգին վրայ շուրջպարի նստած են հարուստ կուրծքով ու նշաձեւ աչքերով հարսեր որ կը ժպտին իր աչքերուն։ «Անմահական գինիով լեցուն ոսկի դաշխուրանը ցած ու ծաղիկներով բեռնաւոր սեղանին վրայ։ Նուագարանին պորտին մէջ՝ խոր ու մելամաղձոտ եղանակ մը կը լայննայ ու կը լեցնէ շրջապատը ու բանաստեղծը կը նայի մշուշին մէջէն հեռուն։ Ու ի՞նչ երազ է այն որ մարմին կ'առնէ… Այս ի՞նչ աղջիկ է խոր ու խռովիչ աչքերով որ կը պարէ, որ կը պարէ… մազերը հովին … ցանկութեան աղուոր ու սլացիկ բոցի մը պէս…

Շատ մարդ կ'ըսէ թէ եար ունիմ՝ դուն ուրիշ եար ես, գո՛վելի…

*
* *

Քալեմ, քալեմ։ Ու գինովնամ այս նուագէն տակաւին։ Սատափէ սրբազան եղջիւր մը լեցուն՝ ահա կը ծռի բերնիս։ Ըմպեմ՝ գինով տղայ, երջանկութեան այս բաժակը։ Ու ահա սարփինայէ մը խաղողի հրապուրիչ ու գգլիչ կուզեր կ'երկննան ակռաներուս։ Ճզմե՛մ։ Կ'ենամ հոս։ Աստղ մը ինկաւ վարդենիի մը ծոցը, խորը, եղեւնիի մը տակ։ Եղանակը ա՛հա աւելի կը տարածուի ու կը լեցնէ ծաւալուն ու սահուն հեղուկի մը պէս շրջապատը։ Լուսնկան ինկաւ գլխիվայր՝ յուսահատ ու սիրահար մարդու մը պէս՝ հորին խորունկը…

Ամէն մարդ չի կրնար խմել, իմ ջուրս ուրիշ ջըրէ է…
Ամէն մարդ չի կրնար կարդալ, իմ գիրս ուրիշ գըրէ է…

Ա՜հ չէ՛, Սայեաթ-Նովա, հե՛թանոս ու գեղեցիկ սիրահար արիւնոտ շրթունքներով, վարդաստանի մը ծոցը պառկած, հեշտութեան աղուոր ու մեղկ անկողնի մը վրայ, դո՛ւն՝ իշխան՝ որուն ճակտին Աստուած հպեցաւ իր շնորհատու մատներով… Դո՛ւն որ երգել գիտես… Դո՛ւն որ բառերուն ամէնէն խռովիչն ու նուագներուն ամէնէն անուշը ըսիր ինծի, ես կը խմեմ լիայագուրդ, ծունկի եկած քու յորդաբուխ աղբիւրիդ վրայ… Կը խմեմ մեծ ու անկուշտ ծարաւով, ա՜հ բխէ… ողողէ զիս…

*
* *

Աղջի՛կ, սի՛րեկալ… Թա՜ց, թա՜ց՝ առտուան ցօղը իրենց աղուոր ծոցերուն մէջ՝ ա՛հա վարդի կոկոններ ոտքերուդ տակ, կը մերժես։ Դողդոջո՛ւն՝ հաւատարիմ շրթունքներ ա՛հա որ կ'երկննան մեծ ու եղերական համբոյրի մը համար քու բերանիդ։ Չե՞ս գիջիր հարուստ գլուխդ ծռել վար՝ այս գինով տաղասացին… կուգայ, կուգայ՝ ու պատուհանիդ առջեւ վերջին ժամուն վերջին երգը կ'երգէ։ Բայց կը լռես…

Ընդունէ՛ զայն, անմատչելի, բերաւ քեզի ամէ՛ն ընծայ։ Ա՛մէն գոհար ու ա՛մէն թագ։ Բերաւ քեզի, փունջ փունջ ծաղիկ ու ի՜նչքան երգ։ Ինչքա՜ն բողբոջ։ Պիտի տայ քեզի ինչ որ ուզես։ Ա՜հ պահանջէ իշխանուհի…

Դուն ինքնակալ թագաւոր ես, սակարկութիւն չես ըներ։

*
* *

Ջա՛րկ, պիտի ծռէ իր հպարտ, աղուոր ու ծանր գլուխը։ Հրամայէ՛ ու պիտի բերէ խորանիդ եօթը մահացու մեղքերը՝ եօթը հաղուագիւտ ու տարաշխարհիկ ծաղիկներու պէս՝ ինք անմեղ ու մաքուր տղայ։

Եղի՛ր անխուսափելի ու անգութ պատուհաս ու պիտի ընդունի քեզ լայնաբաց իր դռնէն ներս։ Եղի՛ր անվերադարձ ու վախճանական ճամբայ՝ մազերը պիտի վերցնէ ու պիտի գայ քեզի։ Ա՜հ եղիր խարդախ գահավէժ ու սեւ ու ոճրագործ ժայռերուդ վրայ պիտի ջախջախէ իր գլուխը…

Եթէ հազար ցաւ ունենամ սրտիս խորը, ա՜հ, չեմ ըսեր,
Իմ իշխանըս, տէրըս դուն ես, ա՜հ ես ուրիշ շահ չեմ ըսեր,
Սայեաթ-Նովան —ա՜հ, անիրաւ, ես այն մահին մահ չեմ ըսեր՝
Եթէ միայն դուն վըրաս լաս, մազերըդ շաղ տալով, աչքիլոյս…

*
* *

Կ'արտասուէ։ Ինկած իր նուագարանին վրայ։ Ի՜նչ թանձր է սէր։ Ամէն սիրոյ ու հեշտութեան գիշերուայ կը յաջորդէ մանրամասնութիւններու գորշ ու թաց առաւօտ մը։ Ծաղիկները կը փակեն իրենց բաժակները։ Թուփերը կը չարչարուին արեւին չար համբոյրին տակ։ Կը հեւայ ամէն ինչ իր շուրջը։ Ո՞վ պիտի ջրէ վարդենին։ Ո՞վ պիտի լեցնէ այս պարապ բաժակը։ Ո՞վ պիտի հարստացնէ այս աղքատ տունը։ «Արեւելեան պարսպապատ ու մեծ քաղաքին պէս որ չորս տարիէ ի վեր կարաւան չէ ընդունած», կը սպասէ ան օրհնութեան անձրեւին։ Կը փնտռէ իր հոգիին խորը՝ իր արտասանած բոլոր երգերը, բայց յիշատակը թռչուններու տարագնաց երամ՝ անցաւ գնաց հեռու ափեր։ Կը ծռի հորին վրայ։ Կը փնտռէ լուսնկան՝ մեծապայծառ, մեծ ու կախարդական բայց պղտոր է երկինքը։ Խշտիկ չունի։ Ու ծանր է գլուխը ուսերուն վրայ։ Ո՞ւր քնանայ։

Տունէն դուրս եղածի նման՝ տեղի համար է որ կուլամ…:

*
* *

Տուն մը թաց ու խոնաւ պատերով, ուր արեւելեան քաղաքին ձայները կուգան ու կը սպառին։ Պարտէզը ետեւ մնաց ու թանձր ու տղմուտ մառախուղ մը ծածկեց զայն։ Ի՜նչ տրտմութիւն։ Գիշերը կը ձայնէ վարէն։ Ու պղտոր եղանակներ, դառնութեան շեշտեր, ցաւի ձ… կը բարձրանան ու կը լենան ներս։ Մութին մէջ, անկիւնը ա՛հա, մ… կ'առնեն հին ըղձանքներ, կիսատ մնացած երազներ, ա՞յս էր կեան… Շրթունքներնիս ծառաւ են դեռ։ Մեր գանկերը՝ դատարկ, մեր աչ… դեռ թաց ու մառախլապատ։ Այս ի՜նչ յուսահատութիւն է ու … րոյթ որ կ'իջնէ վրանիս։ Այս ի՜նչ ցաւ է որ կը սողոսկի մեր երա… րէն, ի՜նչ վիշտ որ կը հեծկլտայ մեր բերաններուն անկիւնը։

Ու ա՛հա պատուհան մը լայն, դատարկ ու կոյր աչքի մը պ… վարը քաղաքին թաղերուն ու փողոցներուն վրայ…

Աշխարհը մեր՝ պատուհան մ'է, ա՜հ թաղերէն ձանձրացած եմ,
Վար նայողին սիրտը արիւն՝ ա՜հ վէրքերէն ձանձրացած եմ,
Երէկ լաւ էր քան թէ այսօր— ա՜հ գալիքէն ձանձրացած եմ,
Մարդ ամէն ժամ նոյնը չըլլար՝ տաղերէս ալ ձանձրացած եմ…

Չէ, չի կենամ հոս։ Դառնամ ետ, իր հարուստ ու գարնանայ… պարտէզին… ձեռքս փունջ մը՝ նետեմ վրանիդ ու թոյլ տուէք, քալե՛մ… դեռ արբշիռ…:

ՎԱԶԳԷՆ Գ. ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ԱՆԳԼԻԱ՝ ՄՏԱՀՈԳ ԱՄԷՆ ՃԱԿԱՏԻ ՎՐԱ

Մեծն Բրիտանիան տնտեսական աննախընթաց տագնապի մը ենթարկուած է վերջին տարիներս։ Ջինադադարէն ի վեր փորձեր կը կատարուին փրկարար ճամբայ մը գտնելու համար, սակայն այսօրուան կացութիւնը որուն ծանրութիւնը չեն ուրանար օրուան վարիչները, ապացոյց է որ դրական արդիւնք մը չեն տուած ծրագրուած ձեռնարկները։ Ցաղթանակի գինովութենէն հազիւ սթափած, 1919ին հաշուեյարդարի նստան տեսնելու համար թէ ինչ շահեր է կայսրութիւնը չորս տարուան զոհաբերութենէն։ Շատ քիչերն են որ կ'ընդունին թէ Անգլիա նիւթապէս օգտուեցաւ պատերազմէն։ Ցոռետեսները աւելի մեծ թիւ կը կազմեն. «Դաշնակիցներու յաղթանակով Անգլիացիներուս ձեռք բերած առաւելութիւնները անբաւական են դարմանելու մեր նիւթական կորուստները։ Մէկ միլիոնէն աւելի անգործ ունինք, որոնց ապրուստը կ'ապահովէ աշխատաւոր զանգուածը. մեր առեւտուրը որ այնքան նախանձելի վիճակի մէջ էր երէկ, ամէն օր կը տկարանայ. հիմա աւելի շատ ապրանք կը գնենք քան կը ծախենք. ճարտարարուեստի կարգ մը ճիւղերուն մէջ զօրաւոր մրցակիցներ ունինք ամէն տեղ. մէկ միլիառ ստեռլին պարտք ունինք որուն համար կը վճարենք օրական 100,000 ոսկի, իսկ մեր պահանջները՝ մօտ երկու միլիառ ստեռլին, կը մնան առկախ զինադադարէն ի վեր. ժողովուրդը ճնշուած է ծանր տուրքերու տակ, իսկ մեր ապրուստը երբեք աժան չէ։ Այս բոլորէն զատ, պարտաւոր ենք ոստիկանի պաշտօն կատարել աշխարհի չորս ծագերուն վրայ, մեծին ու պզտիկին օգնութեան հասնելու համար, անշուշտ միշտ ի վնաս մեր քսակին»։

Այսպէս կը տրամաբանէ հայրենասէր անգլիացին։ Պատկերը շատ հարազատ է։ Հիւանդագին բան մը կայ այս ընդարձակ կայսրութեան կեդրոնին մէջ, ինչպէս դիտել կուտան դասական քաղաքագէտներ ու լրագրողներ։ Կը թուի նոյն իսկ որ Վիէննայի դաշնագրէն յետոյ (1815), երբ եւրոպական պետութիւնները սկսան գաղթային սանձարձակ քաղաքականութեան մը՝ յափշտակելու համար փարսախներով հեռու փռուած հարստութիւնները, Անգլիա առաջին անգամն է որ կը զգայ խոչընդոտներ իր արշաւին մէջ։ Թողունք հին պատմութիւնը. բայց սա վերջին հարիւր տարուան մէջ, ամէն առտու ծագող արեւը բարիք մը բերած է այս երջանիկ ժողովուրդին. հետեւաբար շատ հասկնալի է իրենց զարմանքը այսօրուան՝ եւ մտահոգութիւնը ապագային համար։

Տնտեսական տագնապը արդիւնք է շատ յաճախ, քաղաքական պատճառներու։ Քաղաք… այն թունաւոր մթնոլորտ… ծանր նստած է ամէն երկրի… մեծապէս կը հակադրէ Մեծն… տանիոյ տնտեսական կամ… դիւանագիտական վերականգն… Այս երկիրը առատօրէն… ճարտարարուեստի գլխաւոր… թերը, — հանքածուխ, կամ ուրիշ մետաղներ. … չկան այս հում հարստութի… օգտագործելու համար ան… ժեշտ տարբեր նիւթեր. չկան… նաւանդ ուտելիքի վերաբե… անմիջական նիւթերէն գրեթ… մէկը։ Այս տեսակէտէն Ան… ինքնաբաւ չէ եւ պէտք ուն… րիշ երկիրներու։ Պակսած նիւ… գնելու համար հարկ է … երկրին արդիւնաբերական … տադրութիւնները օտար շ… ներու. իսկ այս վերջիններուն … մար սուղ է անգլիական … Տնտեսապէս քայքայուած … կիրները, որոնց դրամը անհ… մատ ինկած է, չեն կրնար օգ… անգլիական արտադրութ… րէն։ Ռուսիա, Պալքանեան … ները կամ Իտալիա աւելի … տու կը գտնեն սպառել … նական ապրանքները։ Անգլ… ապրանքները սուղ են, որովհե… պատերազմէն յառաջ … մնաց անուղղակի բարդ… անոնց վրայ, տուրքի կամ … անունի տակ։ Հաշուեցած … 1914էն 1918 իւրաքանչիւր … մէկ միլիոն ստեռլին արժ… բրիտանական գանձին. իսկ … վիթխարի կորուստը այսօր … վուրդն է որ կը վճարէ զան… ձեւերով։ Քաջալերական երեւ… չէ երբ ամիսներէ ի վեր ն… ծումներու գումարը շատ … է քան արտածումները։ Կառ… րութիւնը առաւելապէս մտա… է այս տագնապով, եւ հա… ձեւ կը մտածեն բնականոն վ… մը ստեղծելու համար։ Ցարի… է կ'աշխատին կրճատելու պե… կան ելմտացոյցը որ 800 մ… ստեռլինի կը հասնի, ու փ… հաշիւները ցոյց կուտան որ հ… 5-10 միլիոնի խնայողութի… կարելի պիտի ըլլայ կատարե…

* *
*

Տնտեսական տագնապին … կայ ու կը մնայ ներքին … քարը, որովհետեւ հոն ուր … թական հոգեր կան, … են վէճերը։ Վերջին երեք … ուան մէջ կոիւը աւելի … ցաւ պահպանողական եւ … մագիր ուժերուն միջեւ։ Ո՞ր … լիացին կը սպասէր որ ընկեր… կան կուսակցութիւնը ձեռք … նէր պիտի «Նորին Վեհափառ… թեան» կառավարութիւնը կ… համայնավարները պիտի կ… նային այսքան համարձակ … դրամատիրական այս … մէջ։ Բայց եղան այդ բոլոր… րովհետեւ տիրող անգործութ… բաւական զօրաւոր պատրուակ…

էր կիրքերը լարելու համար եւ ջոկուա ճարպիկ փրթաւ, համաձայն պաշտպանողականներուն, յաջողեցնելու առիթը եւ ոյսալու ափ մը պատեհապաշտ Անգլիացի-ներ քաղաքական շրջանակներու. խանօթ Անգլիացի մը կը յայտնէր թէ՝ երբ որ «երկիրը այս վիճակին մէջ հասնէր, եթէ չփոխցնէինք ըն-տրելաւորականները. երեք կուսակ-ցութիւններու գոյութիւնը բարիք մը չէ մեզի համար։ Զարմանալի յեղաշրջում մը յառաջ եկած էր մեր քաղաքական ըմբռնումներուն մէջ, այսօրուան պահպանողական տարրերը որդեգրած են աւելի ար-դիական սկզբունքներ, որոնք ան-ընդունելի էին երեկուան ազատա-կաններուն համար. ասկէ զատ ուրիշ հոսանք մը հետզհետէ անձ-նատուր կ'ըլլայ նորագոյն վար-դապետութիւններու. մեր բարիքը աւանդական սրբութիւններու պահպանումին մէջ պէտք է փնտ-ռենք, որովհետեւ անոնց շնորհիւ է որ հիմնեցինք այս հսկայական կայսրութիւնը»։ Ցերմեռանդ պահպանողականի մը կարծիքն է այս, ուր երեւան կու գայ աւան-դամոլ, նիւթապաշտ եւ ազնուա-պետական Անգլիացիին մտայնու-թիւնը։

Օրուան վարիչները առիթ չեն փախցներ խնդրելու համար ընկեր-վարական վտանգը, որ կը համար-ուի «աղբիւր չարեաց»։ Հակառակ ատոր, աշխատաւորականները զօ-րաւոր դիրք ունին խորհրդարանէն ներս (150էն աւելի երեսփոխան) ու կրնան ազդել ներքին կամ ար-տաքին քաղաքականութեան վրայ։ Այս իմաստով շատ եւս կը մնան համայնավարները, որոնք միայն մէկ երեսփոխան ունին Համայնք-ներու ժողովին մէջ ու իրենց գոր-ծունէութիւնը չանցնիր սովորա-կան խլրտումներէն անդին, գէթ օրուան վարիչներու հասկացողու-թեամբ։ Սիզանի վրայ է Լորտե-րու ժողովին բարեկարգութեան հարցը. ուրիշ շարժառիթ չունի այդ ձեռնարկը, բայց եթէ զսպո-ղական միջոց մը ընկերվարական-ներու առջեւ։ Սահմանադրական ներկայ օրէնքին համաձայն, դրա-մական խնդիրներու մէջ վերջին խօսքը կ'արտասանէ երեսփ. ժողո-վը։ Հետեւաբար եթէ այս վերջի-նին մէջ ընկերվարականները մեծա-մասնութիւն կազմեն, օր մը— ամէն հաւանականութիւն ունին — կրնան շատ վտանգաւոր որո-շումներ անցունել իբրեւ օրէնք։ Այս նպատակով կը մտածեն ընդ-արձակել Լորտերու ժողովին իրա-ւասութիւններու սահմանը, բարե-փոխելով միաժամանակ ներկայ կազմը։ Ներքին կռիւը երկու այ-լամերժ հոսանքներու մէջ է. եր-րորդ խմբակը որուն գլուխը կե-ցած են Լօրտ Ասքուիթ եւ Լօյտ Ճորճ, կը տարուբերի այդ երկու-քին միջեւ։

Ի՞նչ հակազդեցութիւն կ'ու-նենան այս ներքին հոգերը երկ-րին արտաքին քաղաքականու-թեան վրայ։ Շատեր կ'ախոսան որ այդ ցաւերը զօրաւոր պատճառ-ներ են թէ Մեծն Բրիտանիա «կորսնցուցած է իր հեղինակու-թիւնը միջազգային քաղաքակա-նութեան մէջ»։ Այս խօսքերը գը-րեցին կարեւոր օրկաններ՝ սկսեալ 1923ի ծանօթ դաշնագրի օրերէն մինչեւ Ժընեւի վերջին ձախողան-քը։ Պէտք է աւելցնել նաեւ որ այդ «հեղինակութեան կորուս-տին» նպաստեցին խլամական վա-ստակը կամ համայնավարու-թեան սարսափը ու մանաւանդ փոքր ժողովուրդներու ազգային ինքնագիտակցութեան յարաձուն զարգացումը որ երբեք հաճելի չէ մեծերուն։ Լօզանի դաշնագիրը,

ՊԱՐԸ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻՆ

Նետուում եմ ես, ամուր բռնած
քեզ ձեռքիս մէջ,
Նետուում մէջտեղ.
Զարկում թեթեւ իմ մերկ ծնկին
Ու բարձրացնում
Դողդողացնում...
Զնգա՛, զնգա՛ իմ չար թմբուկ,
Զգա՛, ճչա՛
Ու քրքջա.
Թող քո փոքրիկ զանգակները
Խնդան ու լան,
Սրտեր քամեն
Խիղճեր փետրեն,
Թող մեծ Զանգի ղօղանջի պէս
Վեհ ցնծալի
Ալիտակամարմար սիւների մօտ
ծնկի գալու
Երգը ճիչեն.
Թող թրթռան ամէն ճիգում...
Զնգա՛, զնգա՛
իմ խենթ թմբուկ.—
Ցես փռւել եմ քո առաջին...
Մազերս բաց,
Մազերս թաց
Գարնան ցօղից,
Ցես ցրել եմ մերկ յատակին...
Ու ոտքերս թեթեւ այնպէս,
Նուրբ իրանս ճկուն այնքան,
Ամբողջ մարմինս փետուր դար-
ձած,
Ողջը մոռցած, ողջը մեռած
Դու ես միայն,
Դու... ճեգնական նայում ես ինձ
Վերից
Այնպէ՛ս...
Ու, խփում եմ մերկ ծնկիս քեզ:

II

Երկու ձեռքով բռնել եմ քեզ,
Երկու ձեռքս պարզել եմ ձեզ
Երկինք,
Երկիր,
Աստղեր
Ջրեր ու ծաղիկներ,
Դիմում եմ ձեզ՝
Տուէք, տուէք ինձ ամէն ինչ
Որ ունէք:
Եկէք, եկէք,
Ալս չէ, կացէք
Գալիս եմ ես
Ուզում եմ ձեզ,
Ցենչում եմ ձեզ
Թռչում,
Թռչո՛ւմ...
Ալս այս անգամ ձայնը այնքան
Անքա՛ն էր թաւ.
Զանգակներդ սո՞ւս մնացին.—
Ցուսախաբուած իմ խեղճ թմբուկ:

բայց, նետում եմ քեզ
Դէպի վեր,
Ալեղ թափով գետնին զարկում...
Ա՛հ,
Զնգացի՞ր,
Եւ զնգացիր վերջին անգամ.
Սուր ճչացիր,
Փշրուեցիր
Ու չքացար...
Փշրուեցիր
Սուր ճչացիր
Վերջին անգամ...
Իսկ մարմինս, թեթեւ անտես
Եթեր դարձաւ, անհետացաւ:
Մէկ մնացին քո զանգերը,
Որ կը զնգան
Կը թրթռան,
Իմ խենթ թմբուկ,
Քո զանգերը
Ամէն ճիգում
Մի՛շտ կը զնգան:
Մէկ էլ իմ սեւ մազերը բաց,
Որ փռւած են դեռ յատակին.
Մազերս բաց,
Մազերս թաց
Գարնան ցօղից: Լ.Ա.Ս.

Խորհրդային Ռուսիոյ ճանաչումը կամ Պրազիլիոյ վերջնագիրը ծը-նունդ ատենամարտին մէջ, սովորական երեւոյթներ չեն։ Նիւրակնօր-եայ թերթ մը կը գրէ որ արեւել-եան Եւրոպայի փոքր պետութիւն-ները բանակցութիւններ կը վարեն բարեկամական դաշինքներ կնքե-լու համար, փարիզի եւ Հռոմի թելադրութեամբ, բայց անգլիա-կան կառավարութիւնը տեղեկու-թիւն չունի այդ ձեռնարկներէն։

Ցնտեսական տագնապը բա-ցատրելու համար անգլիական մամուլը կը յիշէ ամէնէն առաջ պարտքերու խնդիրը։ Կծու խօս-քեր կան ամէն հոսանքէ թերթե-րու մէջ՝ Ամերիկայի հասցէին։ «Միացեալ Նահանգները ամէնէն ուշ պատերազմին մէջ մտան, ա-մէնէն քիչը կորսնցուցին ու ամէ-նէն շատ կ'օգտուին հիմա», կը գրէ ընկերվարական օրագրող մը։ Գերմանական հատուցումներու հարիւրին 60ը կը ստանայ Ամե-րիկա, որուն համար պատերազմը արժեց իր ազգային հարստու-թեան միայն հարիւրին 8.67ը մինչ Անգլիոյ՝ հարիւրին 34.49ը։ Առաջինին մարդկային կորուստ է բնակչութեան հարիւրին 0.05ը իսկ երկրորդինը՝ հարիւրին 1.44։ «Այնպէս որ եթէ Միացեալ Նա-հանգները չկատարեն «Հայլօքի դերը», Եւրոպայի ու մասնաւորա-բար Մեծն Բրիտանիոյ տնտեսա-կան կացութիւնը որոշ չափով կը բարելաւի ու ամէն ժողովուրդ կը նուիրուի իր երկրին տնտեսական զարգացման, փոխանակ իր եկա-մուտներով հարստացնելու ամե-րիկեան պետական գանձը»։

ԺԻՐԱՅՐ

ՍՈՒՐԲ ՇՈՒՐՋԱՌԸ

Աւանդութիւնը (*) կը պատմէ թէ եօթը քոյրեր էին անոնք, եօթը ծաղկատի աղջիկներ, որ, թեւթեւի, հնարժէք գօտի մը կը ձեւացնէին։ Եւ անոնք հիւսեցին սրբազան Շուրջառը։

Ինչպէ՞ս հիւսեցին, ոչ ոք գի-տէ։ Դարիր ու հինայ, զառիկ ու ոսկի, ապրշում ու ծամթել ունէին անոնք իրենց ձեռքը, եւ ուրիշ ոչինչ։ Սակայն, Հայաստանի բարկ սիրովը լցուած, անոնց սիրտին մէջ ծորեցաւ կենդանի պայծառու-թիւնը, զոր սրսկեցին Շուրջառին վրայ, եւ անոնց հոգիին մէջ բխե-ցաւ կախարդական դողը, զոր տու-ին սրբազան պաստառին։ Ահա թէ ինչո՞ւ մեհենական այդ պատմու-ճանը սիրելի է Հայոց։

Անոր վրայ քովին է ինկած ողկո՛յզ մը, աղջկան մը մերկ ուսին պէս գեղեցիկ, եւ հատիկները՝ պորտ պորտ։

Եօթը քոյրեր էին անոնք, եօ-թը գեղատի աղջիկներ, որոնք այսպէս կը կոչուէին. Անահիտ, Կիլնար, Շահնէէ, Յաթենիկ, Լուսնազան, Սուլթանիկ ու Ցեն-ջալի։

*
* *

Հայաստանի արեւափառ այ-գիներէն կթուած ողկոյզն է ան, Յուլիսի մը անձրեւները միւո՞ն են լեցուցեր վրան, ո՞վ է յօրիներ այդ ողկոյզն աստղառատ, Նար-դոսեղէն իւղերու թափանցկու-թեամբը, աղջկայ աչքի ողջու-թեա՛մբը, կրակներու շարժուն փայլերո՛վը, կանանչ նայուածքով շուրջառին վրայ, որ նման է մեր լա՛ն, լա՛ն այգիներուն։ — Ցէ՞ր, ես այդ հայրենի այգինե-րուն մէջ գինովցող ցեղին զաւակ՞ն եմ, ահա թէ ինչո՞ւ կը դողա՛մ։

Ու վերէն, լոյսի աղբիւր մը բարակ ծամերու խուրձ մը կը նե-տէ վար, եւ կը գգուէ ողկոյզին պատկերը՝ ծունկի մը կլորու-թեամբը, որ Անահիտինն է։

Երկինքը, քնացող աղջկան՝ Կիլնարի երեսին նման, հաճելի ու խաղաղ։ Այգին կապոյտ է Շահ-նէէի աչքերուն պէս, եւ խո՛ր, եւ խո՛ր։ Ողկո՛յզը, մատմատ լոյսե-րուն պէս ժամին՝ խիտ ստեղներով աշտանակի մը վրայ, նման Լուս-նազանի դուրսի սիրտին։ Յաթե-նիկ կը քրքջայ ոսկիին ու շողե-րուն մէջէն, Սուլթանիկ կ'իշխէ քե-գի, ու կը կախարդէ, երբ պատկերը կամարի նման կ'իջնէ մօտենալու տենչերուդ, շոշափելու ցանկու-

(*) Աւանդութիւնն է սա՝ գե-ղակերտ, թանկագին շուրջառի մը, որ եօթը հնդկահայուհիներու կողմէ հիւսուած ու նուիր-ուած է Ակնայ Աղուչեխս գիւղին եկեղեցիին։ Ինծի կ'ըսեն որ այժմ Գում_Գափուի մայր եկեղե-ցիին մէջ պահուած է, և անով կը զգեստաւորուի պատարագ-ուող Պատրիարքը զատկական տօներուն։

թիւններուդ եւ համբուրելու ծարաւիդ վրայ։

Հեթանո՛ս պատմուճանը կա-նաչ ջուրերու միան կը դողայ, ծուփ ու դող կ'առնէ, եւ քաղցր, յաւիտենական, անկորնչելի բոյր մը շունչի նման կ'ելլէ, քեզ կը գինովցնէ, կ'ուժաթափէ, եւ դուն աղօթողի պէս, տկա՛ր ու լալկան, ծունկի կուգաս, աչքերդ կը վեր-ցնես երկրիդ կարօտներուն դէմ, գի, երկրիդ մէկ պզտիկ յիշատակը աւելի հզօր է քան մարդոց բոլոր ըմբռնումները, հեթանոս եւ քրիս-տոնեայ։ Եւ տենչալի շուրջառին է տուեր իր հեռաւոր երկրին քաղցր մէկ ծաղիկին խաղաղարար շունչը, որ անոր վրայ կը ծփայ յաւէտ, ինչպէս Եհովայի հոգին կը շրջէր նորաստեղծ իր աշխարհին վրայ։

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մտածումներ պարսիկ բա-նաստեղծ եւ փիլիսոփայ Սաա-տիէն. —

Թշնամիիդ բռունցքովը զարկ իժին գլխուն։

Ի՞նչ բանի կը ծառայէ ոսկե-սիւին պահպանը, երբ արմաւը հասունցած է։

Աղաւնին կ'արհամարհէ ձմե-ռուան մերկ ծառերը։

Ո՛չ նուազ քաղցր է համ-բոյրը՝ սուտ խօսող շրթներուն։

Սպանելով ճշմարտութենէ մը լաւագոյն է սուտ մը որ կ'ապ-րեցնէ։

Եթէ սիրտդ լեցուն է մար-գարիտներով, ոսկէի մը պէս գոցէ զայն։ |

Երբ կին մը մէկէ աւելի սի-րահարներ ունեցած է, ալ սիրտը մի ընծայեր անոր։

Զուանագործին մետաքս հիւ-սել մի տար։

Արքայ, ըրէ ժողովուրդիդ այն ինչ որ Աստուած ըրաւ քեզի համար։

Եթէ Սուլթանը հաւկիթ գող-նայ, վարչապետը կով կը գող-նայ։

Ծեծ չկերած զինուորին քա-ջութիւնը տեւական չէ։

Մեռե՞լ։ Պարապ վանդակ մը։

Տունդ զարդարելէ առաջ, նայէ որ պիտի փլի՞ թէ ոչ։

Անօթի առիւծը՝ չունին ձգածը չուտեր։

Մրջիւն մը՝ ոտքիդ տակ, և կամ դուն փիղին ոտքին տակ... Ի՞նչ է տարբերութիւնը։

Մահամերձ կատուն կարող է դեռ վագրին աչքն հանել։

*
* *

Քնարական էջ մը գերմանա-կան գրականութենէն։ Հեղի-նակն է՝ Քառլ Պիւսէ, ծնած 1872ին.—

ԱՆՈՒՇ ԳԻՇԵՐ

Անուշ գիշեր, աստղերը սրբօ-րէն կը ճաճանչեն քու վրայ եւ ցերեկուան գրգիռը մտայոյզ ե-րազին անդորրութեանը զոզը կը նետուի հիմա։

Իմ փնտռածս, իմ զգացածս կրկնապէս իմս է հիմա։ Ու ինչ-քան անուշ են և անապակ, ցան-կութիւններն ու զգացումները՝ անպիղծ զովութեանդ մէջ։

Եւ ինչպէս հողին հանգիստ կը պարգեւես, այնպէս ալ այդ հանգիստը սրտիս ալ կուտաս։ Ըլլար, սակայն, որ յաւիտեան ան դառնար քեզի չափ խաղաղ, անուշ, խաղաղ գիշեր։

*
* *

Կտոր մը՝ լեհ նորագոյն գրողներէն։ Հեղինակն է՝ Քա-զիմիր Վիերցինսքի։

ԿԸ ԴԱԼԱՐԻ ԳԼԽՈՒՍ ՄԷՋ...

Կը դալարի գլխուս մէջ եւ, երիտասարդութենէս ի վեր ցան-ուած, մտածումներուս կանան-չութեանը մէջ, մանուշակներ կը ծաղկին, հոն, խնձ երկնագոյն հոգի մը տուած արեւուն տակ, որ կը շողշողայ, ինծի համար, անհոգ ու անվիշտ։

Ու կը տանիմ ծիծաղս մար-դոց, եւ, շուրջս, փունջեր կը ցրուեմ։ Մրրիկ իմ հաճակ՝ զուարթ, խանդոտ եւ երջանիկ՝ բերթողին պէս, որ փոխանակ մարդ ծնելու, պէտք էր զարուն ծնէր։

*
* *

Էջեր՝ հին յունական բա-նաստեղծութենէն.—

ՆՈՒԻՐՈՒՄ

«Ո՛չ մէկ բան սիրոյ չափ քաղցր է։ Ո՛չ մէկ հեշտանք կը հաւասարի անոր։ Անոր քով, մեղրն անգամ դառն է։

Եւ այն որ իր իսկ շրթներուն վրայ, Կիպրոսի համբոյրները չէ ընդունած, անկարող է վարդին դուրս ցայտեցուցած գինովու-թիւնը զգալու։ (Նօսիս, քերթո-ղուհի)։

ԱՂՕԹՔ

Ամբողջովին զուարթ է բա-ժակը։ Պաշտելի Զէնոփիլին ճռուողուն բերնին դպեր է։ Ու որչա՛փ երջանիկ է ան։

Ա՛խ, ինչպէս որ բաժակին բռիր, շրթներուդ մէջ իմ շրթ-ներս առնէիր վերջապէս, և մէկ ումպով, իմ ալ հոգիս ըմպէիր, ո՛ Զէնոփիլ։ (Մելեակր)

ՊԱՐԱՆՈՑԻԴ ՎՐԱՅ

Տա՛ր երկինք ու ես դառնայի աղուոր վարդ մը՝ կարմիր։

Մատներդ պիտի քաղէին զիս։ Ու ձիւնափայլ ստինքնե-րուդ պիտի նուիրէիր ինծի զուն։ (Անանուն)։

ՎԱՀՐԱՄ ՍԵԽՈՒՆԻ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Սթրալիայի կողմը բնակող հայութիւնը, նախաձեռնութեամբ Յառաջդիմասէր Երիտասարդաց Միութեան, կազմակերպած էր հանդէս մը։ Բացումը կատարեց Պ. Ե. Եայլեան, որ քանի մը խօսքով պարզեց Միութեան նպատակը եւ հրաւիրեց ժողո-վուրդը անդամակցիլ Միութեան, որպէսզի չայլասերինք այս օ-տարութեան մէջ։ Ֆրանսերէն ար-տասանութիւններ ըրին եւ ժողո-վուրդին կողմէ ծափերով գնա-հատուեցան Օր. Ռօզին Ժամկոչ-եան եւ Պ. Համբարձում Կոստան-դինեան, իսկ հայերէն արտասա-նութիւններ ըրին Պ. Ե. Եայլեան (Սիամանթօի «Մօր մը երազը») եւ Պ. Ս. Գայլուստեան (Գեղօն Հայ լեզուի) որոնք ծափահարուեցան նոյն իսկ «Բանբնաշինկոպ, փոխ-օգնկոմ գանձարկղ գավֆիզկուլտ-խորհ»ներու կողմէ։ Յետոյ ար-տասանեց Պ. Ադամ Ճլիկեան, որ նոյնպէս ծափեր խլեց։

Ներկայացուցին «Զարշըլը Ար-թին աղա»ն, որ սպասուած յաջո-ղութիւնը չունեցաւ, միջոցներու անբաւականութեան հետեւան-քով։

Ընդհանրապէս այս կողմը բնակողները Թրքախօս հայրենա-կիցներ են, որոնք աւելի պէտք ունին մտնելու միութեան մէջ։ Իր գործունէութիւնը անշուշտ պիտի սթափեցնէ անտարբերները։

Վ.Վշապ

ԳԵՂԵՑԻԿ ՇԱՐԺՈՒՄ ՄԸ ՍԷՆ-ԼՈՒ ԳԻՒՂԻՆ ՄԷՋ

Ասկէ առաջ գրուած էր որ Մարսէյլի արուարձան Սէն-Լուի մէջ, հայ գիւղակ մը կազմուած է, թէ թաղ. խորհուրդ մըն ալ ընտրելով ձեռնարկած են դպրոց-մատուռի մը շինութեան։

Այս անգամ ալ Սէն-Լուի պատանի երիտասարդութիւնը կազմած է ֆութպոլի խումբ մը, զարկ տալու համար երիտասար-դութեան ֆիզիքական կրթու-թեան։ Խումբը արդէն անցած է գործի ու իր մէկ քանի մանակի մրցումներով արժանացած որոշ ու-շադրութեան։

Իրենց առաջին նիստին մէջ որ գումարեցին մէկ քանի օր առաջ, միութիւնը մկրտեցին «Արծիւ» ա-նունով. իրենց առաջին ժողովէն պարզուեցաւ որ «Արծիւ»ը միայն ֆիզիքական կրթութեան չէ որ պիտի հետամտի այլ մանաւանդ պիտի աշխատի այլասերման դէմ, վառ պահելով ազգային ոգին, բացարձակապէս անկուսակցական գետնի վրայ։

Խումբին վարիչն է Պ. Գար-բիէլ Եէրգովանեան, որ սիրայօժար յանձն առած է մարզել զիրենք։

Մաղթելի է որ շուտով զար-գանայ ու յառաջդիմէ «Արծիւ»ը եւ ինչ որ կարեւոր է, միայն ֆի-զիքականով չսահմանափակուին, այլ եւ ուժ տան ազգային-բա-րոյական ուժին։

Մ. Ալեանաքեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Ինչպէս նախորդ տարի, այս տարի եւս Զատկի առթիւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը կը մասնակցի A. S. Montmorencyի կազմա-կերպած բաժակ-մրցումներուն։ Միւս մասնակցող խումբերն են Յունականը, Սթատ տը լ'Էսթ, եւ կազմակերպող միութիւնը։

Այսօր կիրակի ժամը 2ին Հ. Մ. Ը. Մ.ը կը մրցի Սթատ տը լ'Էսթի հետ, որ Փարիզի շրջա-նին 4րդ դասակարգին կը պատ-կանի։ Ինչքան որ փայլուն ըլ-լան իր արդիւնքները 4րդի ա-խոյեանութեան մէջ, չի կրնար Հ. Մ. Ը. Մ.ին հետ գլուխ ելլել։ Հ.Մ.Ը.Մ.ը առաջին անգամ է որ այս տարի այդքան ցած խումբի մը հետ կը մրցի եւ հակառակ վեց շաբթուայ ըն-թացքին միայն մէկ մրցում ընե-լուն —ինչ որ յուրջ «հէնտիքէփ» մըն է— «աքօր»ի մեծ տարբե-րութեամբ մը պիտի յաղթէ Էսթին։

Մօնմօրանսին ալ զատած է դիւրին լափիլիք կտորը —Յոյ-ները— որոնք 6րդ դասակարգէն են եւ պարտուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի պահեստիէն։

Տարակոյս չկայ թէ երկու-շաբթիի «Finale» մրցումը դէմ առ դէմ բերէ Հ. Մ. Ը. Մ.ը եւ Մօնմօրանսին, ապահովելով հայկական յաղթանակ մը։ Մաս-նակցող խումբերէն յայտնի է թէ այս տարուան «Թուրնուա»ն նուազ արժէքաւոր է քան նա-խորդը, ուր «Քարպօն» եւ Չէս խումբերը հաւասարակշիռ մըր-ցումներ տուին։ Ցարդ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը աւելի համբաւաւոր խումբերու դէմ ելած ըլլալով, այս կերպով շահուած բաժակ մըն ալ մեծ արժէք մը չունի— մարզական տեսակէտով։—

— Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպօլի յանձնախումբը իր վերջին ժո-ղովին մէջ որոշած ըլլալով (1 B)ի համապատասխանող մնա-յուն խումբ մը կազմել, ներկայիս կը հրաւիրէ ֆութպօլի բոլոր սիրահար երիտասարդներն ու հին խաղացողները արձանագ-րուիլ յանձնախումբին մօտ, 56 R. Lafayette իրենց համապա-տասխան խումբերուն մէջ դաս-ուելու համար։

Այսպէսով յառաջիկայ շրջա-նին համար Հ. Մ. Ը. Մ.ը հրա-պարակ պիտի գայ հինգ խում-բերով, որոնք պիտի ըլլան առա-ջին, (1 B), երկրորդ, երրորդ եւ Hirondelleներու խումբը։

Ֆութպ. Յանձնխմբ.

*
* *

— Մօնմօրանսիի անունը տխուր յիշատակ մը կ'արթնցնէ մասնաւորաբար Հ. Մ. Ը. Մ.ի շարքերուն մէջ։ Հոն անցեալ տարի դժբախտութիւնն ունեցաւ հողին յանձնելու իր գործունեայ անդամներէն համարակալ Գառ-նիկ Շէհրիկեանը։ Իր մահուան տարելիցին առթիւ, ինչպէս եւ վերջերս տեղի ունեցող Քրիսի, Ա. Վարդանեանի, Վ. Ազարեանի եւ այլ անդամներու յաջորդա-կան ողբալի կորուստներուն առթիւ, կ'արժէ որ սուգի ար-տայայտութիւն մը տեղի ունե-նայ մրցման պահուն, խաղի ատեն մէկ կամ երկու վայր-կեանի դադարումով ու բացար-ձակ լռութեամբ մը։ Այս պարա-գան մասնաւորաբար ֆութպօլի յանձնախումբին նկատողութեան կը յանձնուի, սպասելով որ աս-կէ առաջ քանիցս զանց առ-նուած այս պարտականութիւնը այս անգամ գիտնանք կատարել։

Գ. Ճ.

հայ երեւելիներէն բաղկացած ժողովէ մը վստահութեան քուէ առնել կ'ուզէ։ Թէեւ այս միջադէպերուն հեղինակները ի վերջոյ զղջում յայտնած եւ ներում խնդրած են, սակայն վարչութիւնը բաւարար չի նկատեր ատիկա։ Գումարուելիք ժողովին համար արտօնութիւն պիտի ուզուի կուսակալութենէն։ Միւս կողմէ Թուրքեւհայ Բարձրացման միութիւնը Էնկիւրի ղրկուելիք հանրագրութեան համար կը շարունակէ ստորագրութիւն մուրալ։ Մինչեւ հիմա հազիւ 300 ստորագրութիւն կրցած են հաւաքել։

Յարձակում Միլլիյէթի խմբագրատան վրայ

Պոլիսէն առնուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Հարպիյէի վարժարանէն խումբ մը ուսանողներ յարձակած են «Միլլիյէթ» թերթի խմբագրատան վրայ եւ ապակիները կոտրած են, որովհետեւ յիշեալ թերթը կռիւի մը պահուն սպաննուած տեղակալ Խայրի պէյի յուղարկաւորութեան առթիւ անոր դէմ նուաստացնող յօդուած մը հրատարակած էր։ Յուզարար սպաներէն չորսը ձերբակալուած են եւ Պատերազմական Ատեանին պիտի յանձնուին։

Նոր Արաբկիրը

Երեւանի թերթերը կը գրեն թէ մօտերս կը սկսի Նոր Արաբկիրի շինութիւնը։ Արդէն պատրաստ են շինուածանիւթերը,— քար, փայտ, հող եւն.։ կը խորհուի այս տարի շինել հարիւր տուն։ Քաղաքը, որուն տարածութիւնը պիտի ըլլայ 100 տեսեատին, պիտի ունենայ 1300 տուն, եւ շինութիւնը պիտի աւարտի տասը տարիէն։ Եւդոկիայէն եւ Արաբկիրէն արհեստաւորներ կը սպասուին։

Ինֆլուէնցայի համաճարակ

Ինֆլուէնցայի սուր համաճարակ մը ծագած է Նոր Բայազիտի ամբողջ գաւառին եւ Նոր Ախտարի մէջ։ Մահեր ալ պակաս չեն, մանաւանդ երախաներու մէջ։ Բոլոր դպրոցները փակուած են տասը օրուան համար։

Հայերը Թէրէքի մէջ

Հիւսիսային կովկասի այս շրջանին մէջ կայ 21,000 հայ բնակիչ։ Բացի մէկ գիւղէ, որուն բնակիչները կը խօսին Թուրքերէն, մնացածները հաւաքուած են զանազան գաւառներէ եւ մեծ մասով Ղարաբաղէն։ Հայերու գլխաւոր զբաղումն է հողագործութիւնը եւ առեւտուրը։ Կան նաեւ արհեստաւորներ։ Գլխաւոր կեդրոններուն՝ Պիատիգորսկի եւ Կիսլավոտսկի մէջ կան մօտ 7000 Հայեր, բայց չունին մտաւոր կեանք։ Մինչեւ այժմ չկայ ոչ հայկական ակումբ, ոչ թատրոն ոչ ալ ուրիշ հաստատութիւն։ Այս շրջանի հայութիւնը կ'ապրի կղզիացած։ «Հօկի մասնաճիւղը չարդարացուց իր վրայ դրուած յոյսերը, որովհետեւ գործին գլուխը կանգնած էին տէրտէրներ»։

Ծերակոյտն ալ վաւերացուց

Առջի օր ծերակոյտը արագօրէն վաւերացուց երեսփոխանական ժողովին հաստատած տուրքերը, յետաձգելով քարիւղի և շաքարի մենաշնորհը։ Միւս կողմէ, երեսփ. ժողովը քուէարկեց օրինագիծ մը, որով 30 առ 100 կ'աւելնան բոլոր մաքսատուրքերը, բացի ծխախոտի և լրագրի թուղթի տուրքերէն։ Այս ծրագրին նպատակն է զսպել ֆրանքի անկման բացը։

Հարիւր տարի առաջ ընկղմած նաւերը

Ձեռնարկներ կ'ըլլան 99 տարի առաջ Նավարինի պատմական նաւամարտին մէջ ընկղմած Թուրք և եգիպտական նաւերը ցամաք հանելու համար։ 1827ին Յունաստանի ազատագրութեան համար մղուած պատերազմին մէջ Անգլիոյ, Ֆրանսայի և Ռուսիոյ միացեալ նաւատորմները Յունաստանի հարաւակողմը Նավարինի առջեւ չարաչար պարտութեան ենթարկեցին Թրքական նաւատորմիղը, և այս յաղթութիւնն էր որ վերջնական ազատութիւնը տուաւ Յունաստանի։

Աւելի քան 30 նաւեր ընկղմեցան, մեծ մասամբ կրակի տրուած Թուրքերուն կողմէ, որոնք չէին ուզեր որ թշնամիին ձեռքը իյնան անոնք։ Հելլէն կառավարութիւնը իր Լոնտոնի դեսպանին միջոցաւ պաշտօնապէս յայտարարութիւն մը հրատարակած է Լոնտոնի մէջ, հրաւիրելով ամէն ազգի ձեռնարկուները, առաջարկ ներկայացնել։ Աշխատանքները պէտք է վերջանան 15 տարիէն։ Առաջարկ ներկայացնողները կէս միլիոն տրախմի երաշխաւորագին պէտք է տան։

Գտնուած գանձերուն կէսը կառավարութիւնը պիտի առնէ, իսկ հնութիւնները Աթէնքի թանգարանը պիտի դրուին։

Յունաստանի նախագահական ընտրութիւնը

Այսօր Յունաստանի մէջ ժողովրդական քուէարկութիւն տեղի կ'ունենայ, ընտրելու համար հանրապետութեան նախագահը։ Միայն տասը նահանգներու մէջ ընտրութիւնը մէկ շաբաթ յետաձգուած է։ Իբրև թեկնածու կը ներկայանայ օրուան դիկտատորը՝ Զօր. Փանկալօս։ Հակառակորդներու թեկնածուն Պ. Տէմիրճի քաշուած է։ Եթէ Փանկալօս ընտրուի, Հանրապետութեան նախագահի պաշտօնին հետ միաժամանակ պիտի վարէ վարչապետի պաշտօնը եւ Ամերիկայի նախագահին պէս իրաւունքներ պիտի ուզէ ձեռք բերել։

300,000 հոգի մեկնած

Զատկի արձակուրդին առթիւ երկու օրուան մէջ 300,000 փարիզցիներ մեկնեցան դէպի գաւառները։ Մեծ թիւով օտարականներ, մանաւանդ Անգլիացիներ ալ Ֆրանսա եկան Զատիկը անցնելու համար Փարիզի մէջ կամ Միջերկրականի եզերքներուն վրայ։

Հին Նախիջեւանի դպրոցները

Նախիջեւանի մէջ այս տարի կայ 16 հայկական դպրոց։ Հայաստանէն հրաւիրուած են 15 փորձուած ուսուցիչ։ Դպրոցները լաւ կահաւորուած են. չքաւոր աշակերտները ձրիաբար կ'օգտուին գրենական պիտոյքներէն։ Սակայն հայկական դպրոցներու տեսուչ Վակագան Սահակեան ապօրինի կերպով կը բռնանայ ուսուցիչներու կամքին վրայ և կը մեղնէ անոնց մէջ աշխատելու բուռն ցանկութիւնը, կը գրէ «Խ. Հայաստան»։

Հացը կը սղէ

Ապրիլ 6էն հացին քիլօն 1.85ի եւ Ապրիլ 13էն վերջ 1.90ի պիտի ծախուի։

ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ.— Զատկի Կիրակի եւ Երկուշաբթի օրը նկարուողները կ'ստանան մեծադիր նկար մը (Agrandissement)։ Դիմել ՖԷՊԻՒՍ լուսանկարչատուն, 1 Bld. Poissonnière մուտք 37, Rue Poissonnière «ՄԱԹԷՆ»ի խմբագրատան դիմացը։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՄԱՆՃԸԼԸՔՑԻՆԵՐՈՒ Հայրեն. Միութեան Ընդհ. ժողովը՝ կիրակի, Ապրիլ 4, կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3ին, 110 rue Charles Chefson, Bois-Colombes.

ԿԷՅՎԷՐ Հայրենակցական Միութեան վերջին ընտրական ժողովը վաղը կէս օրէ վերջ ժամը 4ին, 36 Rue Polonceau: Métro Barbès. Հայրենակիցներէն կը խնդրուի անպայման ներկայ գտնուիլ։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատանի Միութեան դասախօսութիւնը վաղը երկուշաբթի առաւօտ ժամը 9.30ին։ Կը հրաւիրուին Դաշնակցական ընկերներ եւ համակիրներ Միութեան կեդրոնատեղին՝ 63 Rue République, սրճարանի վերնայարկը։ Դասախօս Ընկեր Մեսրոպ։

Պ. ԱՐԱՄ ՉԻԹՈՒՆԻ փոխան ծաղկեպսակի՝ 25 ֆրանք կը նուիրէ Չափահաս Որբերու Միութեան, ողբացեալ ՀՄԱՅԵԱԿ ԶՕԼՕԼԵԱՆԻ մահուան առթիւ։ Ստանալ «Յառաջ»էն։

ԵՐԵԿՈՅԹ-ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ — Նախաձեռնութեամբ Սեբաստահայերու Նահանգային Միութեան եւ հովանաւորութեամբ Վռամշապուհ Եպիսկ.ի, 17 Ապրիլ Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ուկէսին 184 Bd. St. Germain, Salle de Géographieի մէջ (մէթրօ Սէն Ժէրմէն)։ Կը բանախօսեն Պ. Ա. Խատիսեան, Պ. Խոնդկարեան, Բժիշկ. Ա. Պօղոսեան։ Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի ծանօթ ջութակահար Պ. Հայկ Կիւտէնեան։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Զարայի Բահրատ գիւղէն, Սմբատ Նայլեանը կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդին Եսայի Նայլեանը որ տասը ամիս առաջ Փարիզի գիւղերը կը գտնուէր, անկէ ի վեր լուր չկայ։ Գրել Sarkis Eretzianի 6, rue de Tourenne Marseille.

ՍԱԿԱՐԱՆ

3 Ապրիլ 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի)	Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատր	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր » »	Lire
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.	2300
»	II »	2050
»	III »	1900
Ռումելի երկթղ.	Lots turcs	126

Comptoir Parisien de change et de Crédit

80, Rue Lafayette

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS

208bis, Rue Lafayette Paris(10)

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 7 ԱՊՐԻԼ 1926

7 AVRIL 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 107 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆԸ ԱՄԵՆԷՆ ԹԱՆԿԱԳԻՆ ԳԱՆՁՆ Է, ՁԳՈՅՇ ՍՊԱՌՈՂ ՀԱՃՈՅՔՆԵՐԷ...

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԺԱՄՈՒՆ ԴՈՒՌԸ, ԹԱՂԷ ԹԱՂ

Փարիզը իր շրջականներով ժան կուժօն փողոցը թափած էր կիրակի առտու, Զատկի առթիւ:

Կ'արժէր տեսնել այդ խառնիխուռն, խլրտուն բազմութիւնը, — որ կը խափանէր ինքնաշարժներու անցքը— գաղափար մը կազմելու համար Փարիզի հայ իրականութեան վրայ: Անտեղ աչքի կը զարնէին ներկայացուցիչները զանազան գաւառներու, ամէն տարիքէ եւ դասակարգէ. բայց մանաւանդ կը տիրապետէր երիտասարդութիւնը, 18էն 35: Միամտութիւն պիտի ըլլար պնդել թէ բոլորն ալ բարեպաշտական զգացումներով եկեր էին: Եկեղեցին հազիւ 150—200 հոգի կ'առնէ, իսկ դուրսը անոր հինգ անգամը բազմութիւն կը վխտար, յամենալով մինչեւ ժամը 1—1.30: Հայկական ժամադրավայրն է այդ փողոցը. Ազգային Տունը, եթէ կ'ուզէք, այն ալ կիրակիէ կիրակի: Միւս օրերը՝ պէտք է պտտիք Փարիզի զանազան թաղերը, եւ թաղերուն կողմնակի սրճարանները, գտնելու համար հայ տարրը...

Նոյն տօնական առիթով, հանդէսներ ալ սարքուած էին:

Շաբաթ գիշեր ունէինք Ռոստոմ Լս. Միութեան երեկոյթը: Սրճարանի մը անկիւնը ծաղկած ծիլ մը՝ այս ալ: Բոյնը հաստատուած է քաղաքին մէկ ծայրը, հանդէսը տրուեցաւ միւս ծայրը: Դժուա՞ր է Փարիզի մէջ տեղ գտնել ուզած առենդ, ուզած շրջանակիդ մէջ, կամ ժողովրդական երեկոյթի մը համապատասխան գնով: Եւ կը վարձեն ո՛ւր որ կարելի է: Այս շաբթու եւ դեռ քանի մը շաբաթ տեղի պիտի ունենան ուրիշ հանդէսներ եւ երեկոյթներ, նոյն թափառական պայմաններուն մէջ, — ո՛ւր որ կարելի ըլլայ սրահ գտնել: Եւ հանդիսականներ պիտի հասնին զանազան թաղերէ, հարցնելով փնտռելով, միշտ նոր տեղ մը սորվելով, երբեմն միայն մէկ անգամուան համար:

Բայց մինչեւ ե՞րբ այս անբնական, նոյնիսկ անպատուաբեր վիճակը, աս քաշքշուքը՝ ժամուն դուռնէն մինչեւ հասարակ սրճարանները. եւ թաղէ թաղ:

Այսպէս կամ այնպէս, կը տարածուի ու կը զարգանայ հանրային կեանքը: Միութիւններ, ընկերութիւններ, թատրոն, սալոն, երեկոյթ,— այս բոլորը պահանջ մը կը լրացնեն, եւ իրենց կարգին պահանջներ կը պարտադրեն. 1922ի գաղթէն առաջ ալ, աչքի կը զարնէր հայկական սրահի մը պակասը, եւ յաճախ աւետիսներ կը տրուէին, երբ մենք տակաւին Պոլիս էինք: Ծրագիրը կը պաշտպանուէր նոյն իսկ իբրեւ առեւտրական ձեռնարկ: Իսկ այժմ, երբ հինգ հարիւրի տեղ տասնըհինգ հազար ժողովուրդ եկեր տեղաւորուեր է,— խոր լռութիւն կը տիրէ: Այլեւս վարժութիւն դարձեր է մէկ-երկու ամիս առաջ սրահ ապահովել ո'րեւէ հայկական հաւաքոյթի համար, եւ ազդերու մէջ մանրամասնել հաղորդակցութեան միջոցները: Չկայ հայկական Տուն մը, որուն անունը սորված ըլլային բոլորը, ինչպէս գոց գիտեն ժամուն դուռը: Տուն մը որ կը ծառայէր իբրեւ կեդրոնական ժամադրավայր, լրացնելով մեր հանրային կեանքին զանազան պահանջները.— թատրոն, բանախօսութիւն, երեկոյթ, մինչեւ անգամ պարահանդէս: Ընդհանրապէս 150,300, 400 ֆրանք վարձք կը վճարուի ամէնէն սովորական սրահներուն համար, մէկ անգամէն: Մասնագիտական հաշիւներու պէտք չկայ, գտնելու համար այս եղանակով ծախսուած դրամներուն գումարը, ամսէ ամիս կամ տարուէ տարի: Եւ արդէն չորրորդ տարին ենք մտեր, եւ կեանքի կազմաւորման հետ, կ'աւելնան պահանջները: Խոշոր շէնք մը, տասը-քսան յարկաբաժինով եւ քանի մը սրահներով, ինքնին շահաբեր ձեռնարկ է, մանաւանդ եթէ լաւ մատակարարուի, ի հարկին օտարներու իսկ վարձու տրուելով: Ռուսերն ալ մեզի պէս տարագիր են, միշտ վերադառնալու կարօտով տոչորուն, բայց զանազան միջոցներ գտած են, իրենց տարագրութիւնը տանելի դարձնելու: Ունեւորներու շնորհէն աւելի, ընկերակցութեան ոգին է որ տուն կուտայ անոնց քայլերուն:

Ինչո՞ւ մինակ կը մնանք այս գետնին վրայ, հակառակ բազմազան հնարաւորութեանց:

Պելժիոյ մէջ աւելի ճարպիկ եղած են, գոնէ շէնք մը գտնելու համար, իբրեւ Foyer arménien. Տասնապատիկ աւելի յարմարութիւններ կան այստեղ, եթէ միայն կամք ունենանք: Եւ պայման չէ անպատճառ մեծատունի մը բարեհաճութեան դիմել: Հրաշքներ կը գործեն բաժնետիրական, գործակցական ձեռնարկները, մանաւանդ որ գործն ալ շահաբեր է — շեշտենք այս կէտը:

Անհաւասիկ ասպարէզ մը, որ ամէն բանէ առաջ սրտցաւ հետաքրքրութիւն եւ քիչ մը ձեռներէցութիւն կը պահանջէ:

Ո՞վ պիտի առնէ առաջին քայլը:

Առանց հայկական Տունի մը, շատ պիտի նմանէինք տեսակ մը բոշաներու, այս լոյս-քաղաքին մէջ:

Շ.

ՄԵՐ ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

ԻՆՉՊԷՍ Կ'ԱՊՐԻՆ

Շարունակելով մեր պրպտումները Ֆրանսայի մէջ ցրուած հայ գաղթականութեան թիւի, աշխատանքի եւ ընկերային կացութեան մասին, այս անգամ մեր թղթակիցներուն, աշխատակիցներուն եւ առ հասարակ ընթերցողներու մասնաւոր ուշադրութեան կը յանձնենք կարգ մը որոշ հարցեր.

1.— Ի՞նչպէս կ'ապրին մեր հայրենակիցները ձեր շրջանին մէջ (քաղաք, գիւղ, գործարան կամ ագարակ: Բնակութեան պայմաններ, առտնին կենցաղ, սնունդ. Մասնաւորապէս քննել ամուրի երիտասարդներու, պատանիներու եւ մանուկներու պարագան):

2.— Ի՞նչ տեսակ հիւանդութիւններ կը տիրեն, կամ կը սպառնան: (Ո՞րքան մեռած են մինչեւ հիմա եւ ի՞նչ հիւանդութիւններէ: Ո՞րքան եւ ի՞նչպիսի հիւանդներ գիտէք):

Խմբագրութիւնը իր կարգին ալ պիտի կատարէ պրպտումներ: Բայց, առանձնապէս Փարիզի համար, կը թելադրենք նկատի ունենալ հետեւեալ կէտերը.—

Ա.— Քանի՞ հոգի էք ձեր հիւրանոցին մէջ (յիշել ծննդավայր եւ տարիք). Բ.— Ո՞ւր կ'աշխատիք եւ ի՞նչ կը շահիք Գ.— Քանի՞ Հայ կայ ձեր գործարանին մէջ. Դ.— Ի՞նչ կը վճարէք սենեակի. Ե.— Ի՞նչպէս կը սնանիք: (Գրել նաեւ ընտանիքներու մասին, որոնց մեծ մասը բոյն դրած է քաղաքի զանազան հիւրանոցներուն մէջ, ինչպէս եւ անոնց անչափահաս զաւակներուն թիւի եւ դաստիարակութեան մասին:)

Կը խնդրուի գրել կարճ, առանց խորհրդածութեան, ամփոփուելով հարցարանին շուրջը: Վիճակագրական տեղեկութիւն մը, թուանշան մը, իրական կեանքէ մասնիկ մը հազար ածական կ'արժէ, մանաւանդ այս յօրձանքին մէջ ուր ամէն ինչ հեւ ի հեւ կ'ընթանայ:

Փափաքողները կրնան ծածկանուն գործածել. բայց պայման է որ մեզի հաղորդեն իրենց իրական անունը, իրենց պատասխաններուն հետ:

Հարց-պատասխաններէն զատ, կ'ընդունուին առանձին ուսումնասիրութիւններ ալ:

ՄԱՄՈՒԼ

ԽՆԱՄԻՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

«Խորհրդային Հայաստան»ի մէջ, Նիւ-Եորքէն Յունուար 2 թուակիր թղթակցութիւն մը կը գանգատէր թէ ռամկավար «Պայքար» իր նպատակին չէ յատկացուցած Հայաստանի համալսարանի օգտին կատարած հանգանակութեան մէկ մասը, 4227 տոլար: «Պայքար» կը պատասխանէ թէ Յունուար 27ին Երեւան ղրկուած է այդ գումարը, եւ այս առթիւ հետեւեալ անուշ խօսքերը կ'ուղղէ իրենց խնամիներուն.

«Անոնք որ բաց աչքով զառանցելէ եւ Հայաստանի մասին կէս խելօք, կէս խենթ խօսքեր ընելէ անդին բան մը չեն գիտեր, իրենք թող ըսեն թէ մինչեւ հիմա ի՞նչ ըրած են, քանի՞ սենթի օգնութիւն հասցուցած են Հայաստան: Եթէ Համալսարանի հանգանակութեան նուիրատուները մեր ընկերներն ու համակիրները չեն մեծամասնութեամբ, եւ իրենց հաւատացող տարրերէ, «բանուոր»ներէ կը բաղկանան, ո՞վ իրենց ձեռքերը կը կապէր, թող այդպիսի ձեռնարկներ իրենք ալ ընէին եւ ընեն այսօր ալ, ու հասակնին կը տեսնենք: Առաջին առթիւ ցելխնիքական մը մէջտեղ դրին, քիթը բերանը դարձուցին՝ իրենց ներքին կռիւներուն հետեւանքով, եւ իրարու դէմ անվերջ բամբասանքով: Հիմա ալ Հօկը առեր կ'երթան: Կը վախնանք որ իրենց այս ոգւով ու ընթացքով զայն ալ կը լղրճեն ու Տեխնիքականի բախտակից կ'ընեն, առանց որ եւ է արդիւնք ու օգուտ արտադրելու: Լաւ է որ ասիկա գիտնան ու հաշուի առնեն, թէ հոս իրենք, եւ թէ Երեւանի մէջ անոնք որ Հօկէն կարեւոր ծառայութիւններ կ'ակնկալեն»:

ՆԵՐՔԻՆ ՓՈԽԱՌՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐԸ ԿԸ ՓՃԱՑՈՒԻՆ

Ելմտական գործավարութիւնը շրջաբերական մը ղրկելով բոլոր կուսակալութեանց, կը պահանջէ Էնկիւրի ղրկել մինչեւ հիմա իբրեւ դրամ ընդունուած ներքին փոխառութեան բաժնեթուղթերը, զանոնք փճացնելու համար: Ինչպէս յայտնի է, վերջերս այս բաժնեթուղթերը իրենց իսկական գիներով կ'ընդունուէին «լքեալ» գոյքերու վարչութենէն: Այս կերպով, ուրեմն, Թուրքերը «լքեալ» գոյքերու շնորհիւ կ'ուզեն իրենց ելմտական կացութիւնը բարելաւել եւ ջնջել ներքին պարտքը: Մայիս 1ին պիտի վճարուին այս բաժնեթուղթերու 4 եւ 14 թիւ կտրօնները: Այս կտրօններուն եւ բաժնեթուղթերուն գումարը 1,700,000 ոսկիի կը հասնի:

ՓԱՐԻԶԻ Փաստաբանական կաճառէն Պ. Տէլվալէ, որ Յունաստանի մէջ ուսումնասիրական ճամբորդութիւն մը կը կատարէր, Զօր. Փանկալօսի հրամանով ձերբակալուած եւ բանտ նետուած է: Ոստիկան զօրաց հարիւրապետ մը իր բողոքներուն պատասխանած է.— Նոյն իսկ եթէ Պ. Էռիօն ըլլար ձեր տեղը, բանտ պիտի դրուէր: Փարիզի փաստաբաններէն շատեր կը բողոքեն այս արարքին դէմ:

ԹԱՆԹԱՅԻ մէջ (Եգիպտոս) Շաբաթ կէս օրին մեծ հրդեհ մը ծագեցաւ եւ տեւեց մինչեւ կիրակի առաւօտ: Այրեցան 612 տուներ. փլատակներուն մէջ մեռան կամ ողջ ողջ այրեցան 32 հոգի. 4,000 հոգի անապաստան մնացին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԼՕԶԱՆԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻՆ ԴԷՄ

Նիւ Եորքէն առնուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Եպիսկոպոսական եկեղեցիին պատկանող 110 եպիսկոպոսներ Զատկի երկուշաբթի օրը համաժողով գումարելով քուէարկած են բանաձեւ մը, որով Միացեալ Նահանգներու Ծերակոյտէն կը պահանջեն ջնջել Թուրքիոյ հետ կնքուած Լօզանի դաշնագիրը, այն հիման վրայ թէ մէկ միլիոն մարդ զոհ գացած է թրքական խժդժութեանց և թէ ներկայիս ալ բազմաթիւ քրիստոնեաներ կը տառապին այդ երկրին մէջ:

Քրտական շարժումը

Քրտական վերջին շարժումը գրեթէ զսպուած է, համաձայն թուրք թերթերու: Բայց իրազեկներ կը պնդեն թէ ապստամբութեան ղեկավարները՝ Հաճօ եւ Սաքիպ չեն փախած, այլ շարժումը կը վարեն սահմանին հարաւակողմէն: Թուրքերը կը շարունակեն ապստամբութեան շրջանակի անզէն տարրերը տարագրել եւ ջարդել, իսկ քիչ շատ աչքի զարնող դէմքերը ուղղակի անկախութեան դատարան կը յանձնուին: «Միլթէկալիպէ»ները մէջտեղէն վերցնելու եւ արեւելեան նահանգներու բնակչութիւնը «հարստահարութենէ ազատելու» պատրուակին տակ, լիկ մինչիկ կը բնաջնջեն Քիւրտերը:

Խորհրդակցական ժողովը

Պոլսոյ Քաղաքական ժողովը որոշած է որ մօտերս գումարուելիք «երեւելի»ներու ժողովին իր անդամներէն ոչ ոք մասնակցի: Նոյն պայմանը դրուած է նաեւ տեղապահին համար: Ժողովին պիտի նախագահէ Արշարունի արքեպ.: Այս որոշումներուն հակառակած է Քաղաք. ժողովի ատենապետ Պ. Յ. Մոստիչեան, որ յայտարարած է թէ «խորհրդակցական» ժողով մը իրենցմէ հաշիւ պահանջելու իրաւունք չունի. Վարչութիւնը համարատու է միայն զինքը ընտրող մարմինին: Այս առթիւ լուրջ տարակարծութիւններ կան Տեղապահին և Պ. Մոստիչեանի միջեւ:

Հայեւթուրք Բարձրացման Միութեան ընդհ. քարտուղար Ազիզ պէյ յայտարարած է թէ Զատկէն անմիջապէս վերջ, Տօքթ. Եաղուպեանի հետ միասին Էնկիւրի երթալով ծանօթ հանրագրութիւնը պիտի ներկայացնեն վարչապետ Ըսմէթ փաշայի: Մինչեւ հիմա հազար ստորագրութիւն հաւաքած են եղեր և կը յուսան շուտով այդ թիւը 2-3000ի բարձրացնել:

Պատրիարքարանի վերջին միջադէպին ակնարկելով, Ազիզ պէյ ըսած է թէ իրենք բնաւ չէին պահանջած որ Միութեան կողմէ պատրաստուած հանրագրութիւնը Պատրիարքարանի կողմէ ստորագրուի «յանուն հայ ազգին», այլ ինչպէս որ կը դիմեն հայ վաճառականի մը, նպարավաճառի կամ արհեստաւորի մը, նոյն ձեւով ալ դիմած են Պատր. տեղապահ Արսլանեան էֆ.ի, իբր թրքահպատակ հայ անհատի:

Սուրիոյ կռիւները

Անցած հինգշաբթի օր Ֆրանսացիներու սկսած մեծ յարձակողականը յաջողութեամբ առաջ կը տարուի: Գործողութեանց կը մասնակցին նոր հասած զինուորներ, զօր. Պիլօթի հրամանատարութեամբ: Հարաւային Լիբանանի մէջ Պաղեստինի սահմանագլխուն վրայ տեղի ունեցած կռիւներուն մէջ Տիւրզիները չարաչար պարտութեան մատնուեցան, իրենց ետին թողլով բազմաթիւ մեռելներ և վիրաւորներ: Ֆրանս. օդանաւեր ռմբակոծեցին Ալ-Շուլէի մարզին մէջ Շէնտօսար պէտէվի գիւղը: Բազմաթիւ տիւրզի վիրաւորներ բերուեցան Մէթուլա, հրէական գաղթավայր մը՝ Պաղեստինի հիւսիսը:

Սահմանագլուխի անգլիացի զինուորները շարժման մէջ դրուեցան և պատրաստ կը կենան՝ զսպելու համար Սուրիոյ դրացի գօտիին մէջ առաջ գալիք ամէն խռովութիւն:

Միւս կողմէ պատերազմական նախարարութիւնը կը հաղորդէ որ Հերմոնի շրջանը մաքրագործելու համար ծրագրուած գործողութիւնները բնականոն կերպով առաջ տարուեցան վերջին օրերս: Արեւելքէն եկող Մարթէնի զօրախումբը ծանր կորուստներու ենթարկելէ վերջ Սասա-Բունէյթրա ճամբուն վրայի Տիւրզիները, Ապրիլ 1ին Օրֆանի հասաւ և շարունակելով իր շարժումը դէպ ի արեւմուտք, հասաւ Մէճտէլ-էշ-Շէմսի հարաւը, Հերմոն լերան ստորոտը:

Միեւնոյն ժամանակ Քլէման Կրանքուրի զօրախումբը, հարաւ-արեւմուտքէն գալով անցաւ Յորդանան գետը և Ապրիլ 2ին, ժամը 9ին յարձակումով գրաւեց Պանեասի ամրոցը: Այս շրջանի հարաւային և արեւելեան կողմերը նոյնպէս մաքրագործուեցան մինչեւ Մէսաարի, և կապ հաստատուեցաւ Մարթէնի զօրախումբին հետ: Ապրիլ 3ին, ուրիշ զօրախումբ մը, օդա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԵՐԸ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ԵՒ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՎԻՃԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թեմական վարչութեան անդամներէն Պ. Ներսէս Օհանեան, որ վերջերս Նիս եւ Մարսիլիա գացած էր կաթող. պատուիրակին հետ, պատասխանելով մեր հարցումներուն, հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդեց այդ շրջանի գաղթականութեան եւ ազգային գործերու մասին.—

— Մարտ 12ին օր կաթողիկոսական պատուիրակին հետ մեկնեցանք ուղղակի Նիս, որպէսզի այնտեղ գտնուող հայրենակիցներէն դրամ հաւաքենք, ֆրանսայի գիւղերուն մէջ նոր հաստատուելիք դպրոցներուն եւ եկեղեցիներուն ծախքերը հոգալու համար։ Մարսիլիայէն մեզի միացաւ նաեւ Հոգեւոր Հովիւը։

Չորս հինգ օր յետոյ Մարսիլիա դարձանք՝ Հոգեւոր Հովիւէն հետ միասին։ Եպիսկոպոսը մնաց Նիս եւ հանգանակութիւնը շարունակելով մօտ 45,000 ֆր. հաւաքեց։

ՆԻՍԻ ՀԱՅԵՐԸ

Նիսի մէջ կան շուրջ 300 Հայեր, որոնք հայ ձեռնարկուներու քով կ'աշխատին շինութեանց մէջ, իբրեւ գործաւոր եւ արհեստաւոր։ Ամենահասարակ գործաւորը օրական առնուազն 25 ֆր. կը ստանայ։ Մինչեւ 50 ֆրանք օրական առնողներ կան։ Ասոնք կը բնակին Մատլէն կոչուած գիւղ մը, որ այժմ, Cité Arménienne կը կոչուի տեղացիներուն կողմէ եւ Նիսէն 20—30 վայրկեան հեռու է։ Մանկապարտէզ եւ եկեղեցի ունենալ կ'ուզեն։ Եպիսկ. քաջալերեց անոնց այս ծրագիրը։ Պ. Նահապետեան, Նիսի վաղեմի եւ բարեսէր բնակիչներէն, խոստացած է եկեղեցիի եւ դպրոցի շինութեան անհրաժեշտ ատաղձները ինք հոգալ։ Իսկ տեղւոյն միւս բնակիչները յանձն առած են իրենք ալ շինութիւնը կատարել։ Եկեղեցիին համար անհրաժեշտ հողին կէսը կալուածատէր Ռուսի մը կողմէ նուէր պիտի ըլլայ, երբ միւս կէսը գնուի։ Շատ գոհ մնացինք Նիսի հայրենակիցներուն դէպի մեր որբերն ու գաղթականները ունեցած զգացումներէն, իսկ ժողովուրդին կորովին եւ աշխատասիրութեանը վրայ հիացանք եւ այն տպաւորութիւնը ունինք որ այս ժողովուրդը ուր որ ալ երթայ, պիտի ապրի շնորհիւ իր շինարար եւ կենսունակ աշխատանքին։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՀԱՅԵՐԸ

Մարսիլիա եւ շրջականները 20,000ի մօտ հայութիւն կը հաշուի եւ գրեթէ բոլորն ալ իրենց օրապահիկը կը շահին իրենց աշխատանքով։ Ֆրանսացիները առհասարակ լաւ տրամադրուած են դէպի Հայերը։ Դժգոհ են միայն քաղաքապետական պաշտօնեաներէն, անոր համար որ գաղթականները չեն յարգեր առողջապահական պայմանները, եւ հակառակ քանիցս եղած ազդարարութեանց, կը յամառին պատուհաններէն աղբ թափել փողոցը եւ պատուհանէն դուրս լաթ փռել։ Գալով ոստիկանութեան, բացի մանր մունր դէպքերէ, Հայերէն դժգոհութեան մասնաւոր պատճառ չունի։

ԴՊՐՈՑ ԵՒ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ասկէ առաջ ընտրովի Ազգ. Միութիւն մը կազմուած է, որ իր կարգին նշանակած էր Հոգաբարձութիւն մը եւ անոր հետ գործակցաբար մէջտեղ բերած էր եկեղեցին եւ վարժարանը։ Այս վերջինը շատ լաւ վիճակ մը չունի, պիւտճէի անձկութեան պատճառաւ։ Ցաւալի է որ Մարսիլիոյ պէս քաղաքի մը հայաշատ բնակիչները 2000 ֆր. պիւտճէ ունեցող դպրոցի պաշտօնէութեան ամսականը չեն կրնար վճարել երկու ամիսէ ի վեր։ Այդ բացը գոցելու համար կաթ. պատուիրակը խոստացաւ անմիջապէս դրամ ղրկել եւ միանգամայն ազդարարեց որ յետ այսու Մարսիլիան իր 110 աշակերտ ունեցող դպրոցը մատակարարէ։

Գալով եկեղեցիին, շատ նախանձելի վիճակ մը չունի, բայց եթէ աշխատուի, թէ՛ դպրոցը եւ թէ եկեղեցին կրնան շատ լաւ վիճակ ունենալ։ Այս միջոցիս կաթողիկոսական պատուիրակը կ'աշխատի գնել Բողոքականներու հոյակապ եկեղեցին, 400,000 ֆրանքի։ Այս եկեղեցին 600 քառ. մեդր. տարածութիւն ունի. շուրջը կան 13 սենեակներ, երկու յարկի վրայ, որոնց մէջ կրնան զետեղուիլ դպրոցը, առաջնորդարանը, ընթերցարան եւ ժողովատեղի՝ զանազան ազգային մարմիններու եւ միութիւններու համար։ Բանակցութիւնները կը շարունակուին այդ շէնքը գնելու համար։

ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Ազգ. Միութիւնը կազմալուծուած ըլլալով, գործերը երեսի վրայ մնացած էին։ Հակառակ սահմանադրական սկզբունքներով նոր ընտրութիւն կատարելու մեր ջերմ փափաքին, կարելի չէր ժողովրդական քուէարկութիւն կատարել, քանի որ ընտրողներուն մեծամասնութիւնը իրենց օրինական տուրքը չէին վճարած։ Միւս կողմէ նկատելով որ Մայիս 23ին Պատգամաւորական ժողովին մէջ Թեմական վարչութեան պատրաստած ծրագիրը պիտի վաւերացուի, եւ այն ատեն ինչպէս Փարիզ՝ նոյնպէս Մարսիլիա պիտի ունենան իրենց ընտրովի մարմինները, ուստի փոխանցման այս շրջանին համար պարտաւորուեցանք քաղաքին պատուաւոր եւ վստահելի անձերէն ինը հոգինոց առժամեայ Վարչութիւն մը կազմել։ Նկատի առնուած է որ շեշտուած կուսակցականներ եւ հակակուսակցականներ չգտնուին այդ մարմինին մէջ, գործերը չդժուարացնելու համար։ Նոյնպէս կազմեցինք Տիկնանց Միութիւն մը, որ աղքատ գաղթականներու, որբերու եւ նոր հաստատուելիք Քէմփի բնակիչներուն հոգատարութիւնը պիտի ստանձնէ։ Գաղթականներու համար ֆրանս. կառավարութեան կողմէ նուիրուած 70,000 ֆր.ը Պ. Սահաթճեանի կողմէ յանձնուեցաւ նորակազմ Վարչութեան։

ՔԷՄՓԸ

Ֆրանսական կառավարութիւնը որոշած է մինչեւ երկու ամիս փակել Camp Oddoն, ուր ներկայիս կը պատսպարուին 1725 հոգի, 600 կին, 600 այր, 500 երկսեռ մանուկներ։ Ասոնցմէ 1475ը ինքնապահ դարձած ըլլալով, մինչեւ երկու ամիս Քէմփէն հեռանալով ուրիշ վայրեր պիտի տեղաւորուին։ Մնացած 250 այրի կիներն ու որբերը պատսպարելու համար ալ պիտի գնուի որոշ տարածութեամբ հող, որուն վրայ տաղաւարներ պիտի շինուին։ Կազմեցինք վեց հոգինոց յանձնաժողով մը, որ պիտի զբաղի հողին գնման եւ տաղաւարներու շինութեան գործերով։

Մինչեւ հիմա Քէմփը մնացած եղած են 5200 գաղթականներ եւ առանց բեռ ըլլալու ազգին վրայ, ինքզինքնին հոգացած են։ Քէմփի մտնող իւրաքանչիւր գաղթական օրական 50 սանթիմ վճարած է, բացի որբերէ, այրիներէ, անկարներէ եւ բազմանդամ ընտանիքի հայերէ։ Ասկէ զատ իբրեւ հասոյթի աղբիւր ունեցած է պատահական նուէրներ, հանդէսներէ գոյացած գումարներ, նշանտուքի, հարսնիքի եւ կնունքի առթիւ դպրոցի սրահին համար գանձուած վարձքեր, եկեղեցւոյ պնակի հասոյթներ եւն.։

Քէմփը կը կառավարեն տնօրէն Պ. Թադէոս Խաչիկեան, մատակարարական մարմին մը եւ դպրոցի հոգաբարձութիւնը։ Կայ նաեւ Քէմփի բնակիչներէն կազմուած Տիկնանց Բարեսիրաց Միութիւն մը, որուն պաշտօնն է հսկել նորահաս եւ գեռատի անպաշտպան Հայուհիներու վարքին ու բարոյականին, եւ օգնել կարօտ այրիներու։ Այս միութիւնը 1924ին ունեցած է 3779 ֆր. հասոյթ. ծախք ունեցած է 3155 ֆր. 1925ին հասոյթը եղած է 3494 ֆր. 70 ս. իսկ ելք ունեցած է 13263.15։ Դպրոցի հոգաբարձութիւնը 1924ին ունեցած է 17,986 ֆր. 20 ս. հասոյթ եւ 16,706,40 ֆր. ելք։ Քէմփի վարչութեան հասոյթը 1924ին եղած է մօտ 120,000 ֆր., ելք՝ 117,000։ 1925ին ունեցած է մօտ 124,000 ֆրանք հասոյթ եւ 119,000 ծախք։

Քէմփը հաստատուած է 1922 Նոյեմբեր 27ին եւ մինչեւ 1923 Սեպտ. 29 կառավարուած է Պ. Տ. Միրզայեանցի նախագահութեամբ կազմուած գաղթ. օգնութեան մասնախումբին կողմէ։ 1923 Սեպ. 30ին Քէմփին վարչութիւնը անցած է Ազգ. Միութեան, իսկ դեկտ. 15էն վերջ յանձնուած է արդի տնօրէնին։

ՀԱՐՍՆԻՔ ԵՒ ԿՆՈՒՆՔ

Մինչեւ հիմա Քէմփին մէջ 200 ամուսնութիւն կնքուած է, 355 ծնունդ եղած է —185 մանչ, 170 աղջիկ։ Մեռած են 150 ծերեր, այր եւ կին եւ 100 երկսեռ պզտիկներ։

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Քէմփին մէջ մինչեւ հիմա ոեւէ գողութիւն չէ պատահած եւ ոստիկանութիւնը միջամտելու առիթ չէ ունեցած։ Պաշտօնական տեսակցութեան մը ընթացքին ոստիկանութիւնը գոհունակութիւն յայտնեց այս մասին։ Նոյնպէս անբարոյականութեան ոեւէ դէպք չէ պատահած։

ԵԿԵՂԵՑԻ ԵՒ ԴՊՐՈՑ

Քէմփը ունի եկեղեցի մը եւ անձնուէր քահանայ մը, որ 200 ֆրանք ամսական կը ստանայ.

Քէմփը ունի նախակրթարան մը, վեց դասարանով եւ չորս ուսուցիչներով։ Երկսեռ աշակերտներու թիւն է 250։ Կայ նաեւ մանկապարտէզ մը 150 աշակերտներով, եւ կը կառավարուին մէկ մանկապարտիզպանուհիով եւ օգնականով... Այս երկու կրթական հաստատութիւններու ամսական ծախքն է 2900 ֆրանք։

ՊԻՒՏՃԷ

Քէմփի տնօրէնը կը ստանայ ամսական 700 ֆրանք, քարտուղարը 600, հաւաքիչը 575, հսկիչը՝ 450 ֆրանք։ Գրենական պիտոյքի համար կը ծախսուի 50 ֆրանք. Թղթատարի եւ ճամբու երթեւեկի համար՝ ութսուն ֆրանք, իսկ նորոգութեանց համար հարիւր ֆրանք։ Ասկէ զատ ելեկտրականութեան, կարասիներու վարձքի, բժիշկի, դեղագործի, դեղերու եւ մաքրութեան համար ամսական ծախք կ'ըլլայ 3688 ֆրանք 85 սանթիմ։

Հասոյթը եւ ծախքերը իրար կը գոցեն։

Մինչեւ հիմա 2885 ապահովագրուած նամակներ եկած են Ամերիկայէն Քէմփի բնակիչներու հասցէին։

Քէմփի տնօրէն Պ. Թ. Խաչիկեան մինչեւ հիմա ազգ. որեւէ իշխանութեան հաշիւ տուած չէ։

Ուզեց ինծի հաշիւ տալ իբրեւ անհատի, սակայն երբ յայտնեցի թէ այդ հաշիւը կ'առնեմ Թեմական վարչութեան անդամի հանգամանքով, հրաժարեցաւ հաշուետուութենէ, քանի որ ինք արդէն դիմած է եղեր Հօկին, պաշտօնապէս հաշիւ տալու համար։

Պ. Ն. Օհանեան եզրակացնելով, ըսաւ.—

Իբրեւ փորձառու մէկը, որ անցեալին երկար զբաղած եմ որբերու եւ գաղթականներու վերաբերեալ գործերով, պարտք կը սեպեմ հրապարակով յայտարարել թէ Քէմփին մէջ տեսածս մաքրութիւնը, առողջապահական վիճակը, կարգապահութիւնը, մանաւանդ մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի աշակերտներուն առողջ վիճակը եւ կայտառութիւնը հիացուցած է զիս։ Կը տեսնուի որ Քէմփի վարիչները շատ խղճամիտ կերպով աշխատած են, ինչ որ շնորհաւորելի է։ Գալով հաշիւներուն, այդ մասին ոեւէ կանխակալ կարծիք չեմ կրնար յայտնել, առանց քննելու զանոնք, ինչպէս կը պահանջէ արդարութիւնը։

Կաթ. պատուիրակը այցելած է Կարտան եւ ժողովուրդը քաջալերելով յայտնած է թէ մօտ օրէն պիտի ձեռնարկէ իրենց համար եկեղեցիի եւ դպրոցի շինութեան։ Այցելած է նաեւ Սէնթ-Ժիւլիէն եւ Սէն-Լու, նոյնպէս յուսադրելով եւ խանդավառելով ժողովուրդը եւ մեկնած է ուրախ տպաւորութեան տակ։

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Մանչուրիական երկու օդանաւեր 12 ռումբեր նետեցին Փէքինի վրայ, երբ բազմութիւնը ծառ տնկելու տարեկան արարողութեան ներկայ կ'ըլլար։ Ռումբերը սարսափի մատնեցին ժողովուրդը։ Ռումբերը ինկան զօրանոցներու մօտերը։ Օդանաւորդներու նպատակն է ազգային զինուորները փճացնել. սակայն շատ բարձրէն կը թռին եւ չեն կրնար լաւ նշան առնել։

ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ՌՈՒՄԱՆԻԱ

Իտալիա Պալքաններու մէջ իր դիրքը ամրացնելու համար, այժմ ալ կը փափաքի համաձայնութիւն մը կնքել Ռումանիոյ հետ։ Ավարէսքուի իշխանութեան գլուխ անցնիլը լաւ նշան մըն է այս առթիւ եւ Իտալիա պիտի կրնայ համաձայնութեան լիզու գտնել անոր հետ։ «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի թղթակիցը կը գրէ սակայն թէ այս մասին արգելք մը կայ։ Իտալիա մինչեւ հիմա չէ վաւերացուցած դաշնակիցներու գերագոյն խորհուրդին 1920ին որոշումը, որով Պեսարաբիան Ռումանիոյ կը տրուէր։ Այժմ որպէսզի Ռումանիա հաւանի Իտալիոյ հետ համաձայնութիւն մը կնքելու, այս վերջինէն պիտի պահանջէ որ ի հարկին Պեսարաբիան պաշտպանէ ռուսական յարձակումի մը դէմ։ Խնդիր է սակայն թէ Իտալիա պիտի ուզէ՞ թշնամանալ Ռուսիոյ հետ։ Ցաջողութեան պարագային, Ֆրանսա եւս պիտի պահանջէ Ռումանիայէն նմանօրինակ համաձայնութիւն մը կնքել։

ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԴՐՈՒԱԳ ՄԸ

Յառաջիկայ Յունիս 12ին Ատրպատականի Հայոց ազգային մարմիններու, հանրային հիմնարկութիւններու եւ արհեստակցական միութիւններու նախաձեռնութեամբ, պիտի տօնուի Ներսէս արք. Մելիք-Թանգեանի ազգային գործունէութեան քառասնամեայ յոբելեանը (1886-1926)։

Այս երկար տարիներու ընթացքին, շատ պատասխանատու պաշտօններ է վարած յոբելեանը ոչ միայն պարզ ազգային, այլ եւ ազատագրական-քաղաքական ասպարէզներու մէջ։

Ներսէս արք. 1901էն մինչեւ 1906, իբրեւ վանահայր Տաթեւի պատմական վանքին, միաժամանակ կը վարէր Զանգեզուրի վիճակային Առաջնորդի պաշտօնը։ 1903ին Կովկասի նահանգապետ Գալիցինի զեկուցումով, ցարական կառավարութիւնը կը ձեռնարկէ բռնագրաւման ենթարկելու Հայոց եկեղեցական կալուածները։

Բռնագրաւման կարգը կը հասնի Զանգեզուրին, ուր քանի մը ստրկահոգի հայ աստիճանաւորներ, ամէն ջանք կը թափեն մեծաւորներու կամքը կատարելու. այդ իսկ նպատակով կը դիմեն ոստիկանական խստութիւններու, որպէսզի փութացնեն բռնագրաւման գործողութիւնները։

Հայ ժողովրդին կամքով, եւ առաջնորդին գործունէութեան շնորհիւ, կը ստեղծուին հնարաւորութիւններ՝ քիչ զոհերով հակազդելու բոլոր տեսակի ոստիկանական ոտնձգութիւններու եւ մեքենայութիւններու։

1905 Յուլիսին Կովկասի փոխարքայ Վարանցով-Դաշկովի հրամանով, իշխան Լուի Նափոլէօն կը հասնի Գորիս՝ վերաքննելու ոստիկանութեան պաշտօնական անձերու եւ Գանձակի նահանգի ժամանակաւոր նահանգապետ-Տաճկաշվիլիի դերը հայ-թաթարական կռիւներուն մէջ։

Ներսէս արք. յանուն երկու բախտակից եւ հարեւան ազգերու, Հայ եւ Թաթարներու խաղաղ եւ համերաշխ գոյութեան, վտանգի ենթարկելով իր կեանքը, իշխան Նափոլէօնի հետ կ'այցելէ Թաթարներու կողմէն սրէ անցուած Մինքենդ հայ-թաթարական գիւղը, ուր Հայերը եւ Թաթարները խառն կ'ապրէին երկար տարիներու ընթացքին։

Մինքենտ գիւղի Հայերու սոսկալի կոտորածը, ծերերու կիներու եւ մանկահասակ երախաներու յօշոտուած դիակները, ցնցող տպաւորութիւն կը ձգեն Լ. Նափոլէօնի վրայ, եւ քննիչը կը մերժէ թաթար պատգամաւորներու մատուցած աղն ու հացը, յայտարարելով թէ «ձեզպէս վայրենիները պէտք է ոչնչացնել եւ ո՛չ թէ ընդունելութեան արժանացնել»։

Այս այցելութեան հետեւանքով, Մինքենտի ոճրին հեղինակները կը կրեն իրենց արժանի պատիժը։

1911 դեկտեմբերին Փեթրոգրատի մէջ տեղի կ'ունենայ «Դաշնակցականներու դատավարութիւնը»։ Ներսէս Արք. կը հրաւիրուի իբր վկայ ամբաստանեալ Դաշնակցականներու վարած հակապետական գործունէութեան՝ Զանգեզուրի եւ այլ շրջաններու մէջ։ Գործունէութիւն մը որ արտայայտուած է «յեղափոխական» արարքներով՝ շարք մը դահիճներու դէմ։

Դատավարութիւնը տեղի կ'ունենայ ծանօթ ծերակուտական Կրիվցովի նախագահութեա Ներսէս արք. հարցաքննութ կ'ենթարկուի իբրեւ վկայ։ Ան առթիւ կ'արտասանէ պատմակ ճառ մը, ծերակուտականներէ կա մուած արտակարգ ատեանին ջեւ, խայտառակութեան գամելով ցարիկառավարութեան տիկանութիւնը, Զանգեզուրի գ ւառապետ Աւալեանի եւ ուրիշ րու գլխաւորութեամբ։ Զան բացայայտ կերպով կ'ամբաստ նէ իբրեւ հեղինակ հայ-թաթ րական ընդհարումներուն։

Այս պատմական ճառը չփոթ թեան կը մատնէ ծերակուտակ ները. Նախագահ Կրիվցով կը յ դիմանէ առաջնորդը «Սրբազ դուք ճշմարտութիւնը չէք ըս Ներսէս արք. կը պատասխ «Սրբազանը խաչ ունի կուրծ վրայ եւ սուտ չի խօսիր» եւ

Բաւական ծանր մթնոլոր ստեղծուի, բայց առաջնորդը կրօնական հանգամանքով հեղինակութեամբ կը յա պատկառանք ազդել դատաւոր րուն եւ լսելի դարձնել արդար թեան ձայնը։

1921ին Ներսէս արք. առ ջին պաշտպանը կը հանդիսա Հայաստանի բազմահազար բագիրներու եւ շատ մը փախս կաններ կ'ազատէ միջազգայ իրաւունքով նախատեսուած փ ձանքներէ։

Բայց այս մասը առան պէտք է պատմել։

Թաւրիզ Զ. ԵՕԼԵԱ

* * *

Ներսէս արք. Մելիք-Թան եանի յոբելեանական յանձնաժ ղովը որոշած է Փարիզի մէջ յոբ եանական հանդէսը կատարել Յ նիս 12ին շաբաթ գիշեր։ խօսին յանձնաժողովի նախագ Արշակ Խան Գորոյեան եւ Պ. Ահարոնեան։

ՀՆԴԻԿ ԵՒ ԻՍԼԱՄ ԿՈԿՈՐԴ ԿՈԿՈ

Ուրբաթ օրուընէ ի վեր ար նալի կռիւներ տեղի կ'ունեն Կալկաթայի զանազան թաղ րուն մէջ, իսլամ եւ հնդիկ բն կիչներու միջեւ։ Գնդացիրով զ ուած զինուորներ թոյլ չեն որ խուժանը թալանէ կամ հրկի խանութները։ Շաբաթ առտու դէմ իսլամները հնդիկ մեհեան կրակի տուին, Հնդիկներն ալ փ վրէժի դիմելով մզկիթ մը ա րեցին։ Եւրոպական թաղը հր սայլերով պաշտպանուած է։

Նոր լուրերու համաձայ կռիւները վրդովիչ համեմատ թիւններ կ'առնեն։ Պաշարման վի ճակ յայտարարուած է եւ տր մադրելի բոլոր անգլիացի զի ւորները կարգը պահպանելու հսկեն։ Մօտակայ պահականոցն օգնական ուժեր կը ղրկուին։ կառակ ձեռք առնուած խի միջոցներուն, փողոցի կռիւները շարունակուին։ Մինչեւ հիմա եր կու կողմէն սպաննուածներու թի է 40, վիրաւորուած են 500 հոգ Մեհեաններու եւ մզկիթներու վրայ յարձակումները կը շար նակուին։ Վերջին 24 ժամու ընթացքին խռովարարները կր տուած են 75 շէնքեր։ Հրա լեր, գնդացիրներ եւ սպառազ ուած զինուորներ կը շրջագա քաղաքին մէջ։ Բնիկներու թաղ րուն մէջ բնականոն կեանքը դա րած է. չկայ երթեւեկ. տուներ փակուած եւ պատնէշ են։ Հոն ուր զինուորական ուժ չկայ, խռովարարները կը թափին եւ երկու կողմի ամբոխները կոկորդ կոկորդի եւ նակներով կռիւ կը մղեն, մինչ րիչներ ջահեր բռնած, կր կուտան շէնքերը։ Անգլ. զր մէն ի վեր տեղի ունեցող կրօնակ կռիւներու տարեգրութեանց այսքան ծանր եւ կատաղի դէպ չէր տեսնուած։

ՄԵՂԱՒՈՐՆԵՐԸ

Քանի մը օր առաջ Աթէնքէն գրուած թղթակցութիւն մը կը յայտնէր թէ Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյցը կրթական նոր ծրագիր մը մէջտեղ դրած է, որով կը հրահանգուի յունարէն սորվիլ պզտիկներուն գիտական դասերը («Յառաջ» թիւ 101)։

Մենք չենք ուրանար Նպաստամատոյցի մատուցած ծառայութիւնը, բայց եւ չենք կրնար ծածկել թէ ան չկրցաւ ապատիլ սխալ ուղղութիւններէ։

Այս ծրագիրը երբ սեղանի վրայ կը դրուէր, չունէինք պաշտօնական անձ մը որ իր ազատ կարծիքը յայտնէր։ Եղածները միայն որբանոցներու պաշտօնեաներ էին, հլու հնազանդ Պ. Ուիլքօքսի (Յունաստանի Նպաստամատոյցի որբանոցներուն կրթ. ընդհ. տնօրէն) եւ Պ. Միխայէլիտիսի (առաջինին փոխանորդը)։ Այդ պարոնները լիազօրուած էին ամէն կերպով, այդ ժողովին մէջ, այլ իրենց իսկ հաւանութեամբ պատրաստուեցաւ ծրագիրը։ Անոնք կրնային կարեւոր դեր խաղալ, բայց միայն վարձկանի դեր կատարել ուզեցին, վախնալով կասկածի ենթարկել իրենց հաւատարմութիւնը։

Երկար է այս տխուր իրականութեան պատմութիւնը։ Դժբախտաբար, այդ պարոնները չուզեցին յստակ տեսնել. շատ տեղեր աչք գոցեցին, իսկ յաճախ գիտակցաբար, համամիտ եղան վնասակար քայլերու։

Ոստաւորապէս տարի մը առաջ, ուսուցիչներու առջեւ կը դրուէր 12 յօդուածներէ բաղկացած գրութիւն մը, որ կը ներկայացնէր տիպար ուսուցչի մը բոլոր արժանիքները։ Քանի մը կէտ յիշեմ.— Անձնաւորութիւն (անձնական արժանիքներ, որոնք ուսուցիչը բարւոք յարաբերութեան մէջ կը պահեն սաներու հետ, եռանդ, զգուշաւորութիւն, քաղաքավարութիւն...)։ Համագործակցութիւն՝ ուսուցչի եւ ուսանողի... կամաւոր ծառայութիւն աշակերտներու բարեկամն... Նկարագիր կազմելու մեթոտ... անոնց մտքի աճումն ու զարգացումը...։ Բայց ասոնք թուղթի վրայ մնացին. բերնէ ելած հրամանները, որոնք յաճախ կ'արտաբերուին, աւելի ազդու են։ Ուսուցիչ մը որ կը յոգնի աշակերտներու մտային զարգացման համար, կ'աշխատի անոնց ազգային կրթութիւն տալ, հայ մեծցնել. խորթ է իրենց աչքին, որովհետեւ իրենց գիտցած ձեւով չի ծառայեր։ Ասիկա չուշանար պաշտօնազրկելու։ Արդէն տեղեկագիրը շատոնց հասած է կեդրոն։

Նպաստամատոյցը եւ մանաւանդ իր հայ վերին պաշտօնեաները ա՛լ հանգիստ կը գործեն եւ իրենց ձեւով. ա՛լ վախ չունին որ իրենց հասցէին բան մը գրուի, վասն զի տեղական թերթին խմբագրութենէն ստորագրութիւն առած են, իրենց հաստատութեան շուրջ տող մը իսկ չգրելու համար։

Նպաստամատոյցը առաջ լեզուաբար կը գործադրէր իր ծրագիրը։ Այսպէս, առաջին անգամ կը հրահանգուի յունարէն դասի պահերուն յաւելումը՝ ի վնաս անշուշտ հայ լեզուին։ Ուրիշ անգամ մը կը պարտադրուի յունարէն խօսիլ յոյն որբերուն հետ։ Օր մըն ալ, տեսնելով որ այլեւս կարող են, բաւական յառաջացած են յունարէնի մէջ, աշխարհագրութիւն, թուաբանութիւն յունարէնով կը դասաւանդեն եւ նաեւ ուրիշ դասեր, բացի այն դասերէն որոնց ուսուցումը կարելի է միայն հայերէն լեզուով տալ։

ՅՈՎՀ. ՄԱՀՏԵՍԵԱՆ

ԱՄԷՆ ՕՐՈՒԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

— Արշօ՛, կարեւոր լուր մը։

— Բարի ըլլայ։

— Համբօն ոսպը եփած է։

— Ոսպը եփա՞ծ է. ի՞նչ ըսել կ'ուզես։ Իմ գիտնալովս Համբօն ո՛չ խոհարար է, ո՛չ ալ խոհարարի աշկերտ. յետոյ՝ իր սենեակն ալ ճաշ չի պատրաստեր։ Առտու-իրիկուն արեւելեան ու արեւմտեան ճաշարաններն է։

— Այդչափ հասկցողն ըլ՞լալդ չէի գիտեր. չհասկցա՞ր ըսածս մարդ Աստուծոյ։

— Ի՞նչ մեղքս պահեմ, բան չհասկցայ։ Վրան գոց խօսքերու վարպետ չեմ։ Չէի գիտեր որ խորհրդապաշտներու դպրոցէն ես։

— Ի՞նչ խորհրդապաշտներու դպրոց, «ոսպը եփած է»ն սովորական ասացուածք մըն է։ Շիտակը՝ ես ալ չէի գիտեր այդքան վարժապետ գլուխ ըլլալդ։ Համբօն գործը ճամբու դրած է։

— Ա՛ռ քեզի քօղարկուած խօսք մը ես։

— Զսպասե՞ս, սիրելի՛ս, մայրդ քեզի ե՞րբ աշխարհ բերած է։ Ըսել կ'ուզեմ որ Համբօն Մարիամին ետեւէն է. խենթի պէս կը սիրէ զայն։

— Ա՞յդ է ըսելիքդ։

— Դեռ կայ։ Պատանիներու ծնող ու մեռնող սիրահարութիւններէն չէ։ Կ'ուզէ զայն կնութեան առնել։

— Աւելի՛ լաւ, աւելի՛ լաւ։ Չէ՞ որ մարդկային կոչում է ամուսնութիւնը, տուն-տեղ ըլլալը, ինչպէս կ'ըսեն։

— Խելքիդ պտուկին մեռնիմ, միամիտներու միամիտը։ Փարիզի պէս տեղ մը ամուսնանալ՝ գլուխը ողջ-ողջ Աւետարանին տակ դնել կը նշանակէ։ Ցետոյ՝ ինչո՞ւս պէտք։ Ճաշարան մը կը կշտանամ, լուացարար մը ճերմակեղէններս կը լուայ, պատռուածներն ու ծակածներն ալ կարկտելու, լեցնելու պէտք չկայ, նոր մը կը գնես. փառք Աստուծոյ, ուզածիդ չափ ալ «մատմուազէլ»ներ, հաճոյքներ՝ զանազան ու զարմանազան։

— Ճամբայ մըն է բռներ կ'երթաք։ Անձնապէս ուրախ եմ որ Համբօն իրեն արժանակից ընկերուհի մը ընտրելու ելեր է։

— Է՜հ, դժբախտաբար այդ ուրախութիւնդ փորդ պիտի մնայ...։

— Ի՞նչ կայ որ։

— Համբօն Մարիամէն պաղած է...

— Ինչո՞ւ։

— Որովհետեւ Մարիամ պարել չի գիտեր, սինէմա, թատրոն չերթար։ Կարճ խօսք՝ կոշտ է։ Քու բարոյախօսական քարոզներդ տարբեր միջավայրերու պահէ, հոս չեն անցնիր։ Ցտեսութի՜ւն... ժամադրութիւն ունիմ Պլանշին հետ։

Ու արագ-արագ հեռացաւ, առեւտրական գործի մը վազող մարդու երեւոյթով։

Ա. ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

ԱՊՐՈՒՍՏԻ ՍՂՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ թուրք թերթերը քանի մը օրէ ի վեր խմբագրականներ եւ մասնաւոր ուսումնասիրութիւններ կը նուիրեն ապրուստի սղութեան, որ ծանրակշիռ համեմատութիւններ առած է։ Հետեւեալ քաղուածները գաղափար կուտան տիրող մտահոգութեան մասին.—

ՎԱԳԸԹ.— Վերջին մէկ, մէկ ու կէս ամսուան ընթացքին միսին գինը հարիւրին 20 բարձրացած է։ Շաքարի, քարիւղի գինները՝ մենաշնորհի դրութեան հետեւանքով կարեւոր համեմատութեամբ աւելցած են։ Նոյնպէս շաքարէ պատրաստուած ուտելիքներու վրայ ալ յաւելում եղած է։ Միւս կողմէ գիներու վրայ պիտի ազդէ նոր սպառման տուրքը, որ պիտի գանձուի մեծաքանակ թէ փոքրաքանակ վաճառականներու, կամ սրճարանի, գբօսարանի եւ նման հաստատութիւններու գործառնութիւններուն վրայ։

Իրաւ է թէ պետական պիւտճէն այս տարի 30-32 միլիոնի յաւելում մը ունեցաւ։ Սակայն պէտք չէ մոռնալ որ գիներու հաւանական բարձրացումը պիւտճէին վրայ ալ պիտի ազդէ։ Անցեալ տարի 170 միլիոն ոսկիով եղած գործերը, թերեւս այս տարի 200 միլիոնով հազիւ կարելի ըլլայ ընել։ Հետեւաբար եթէ ծախքի բաժնին մէջ խիստ խնայողական դրութեան մը չհետեւինք, հակառակ պիւտճէի բարձրացման, վաղը կրնայ ըլլալ որ շատ մեծ դժուարութեան հանդիպինք։

ԱԳՇԱՄ.— Ապրուստի սղութեան երկրորդ պատճառն է մեր դրամին արժէքը։ Անգլիական ոսկիին վերջին օրերս ունեցած բարձրացումը, պատճառ եղաւ որ ապրանքներուն գինը աւելնայ։ Անգլ. ոսկիին անկումը ապահովելու համար, պէտք է մեր արտածումները աւելցնենք, իսկ ասիկա մէկ երկու ամսուան մէջ բաղձանքով կամ որոշումով ձեռք բերելի բան մը չէ, այլ տարիներ տեւող տնտեսական եւ երկրագործական աշխատանքի խնդիր է։

ԻԳԴԱՄ (Աքշամ ճէվապը).— Ո՛չ թէ ապրելու, այլ պարզապէս փորը կշտացնելու եւ մէկ երկու ձեռք ճերմակեղէն շինելու պէս աղքատիկ ծախքերն անգամ դըժուարացած են։ Մէկ կողմէն սղութիւնը, միւս կողմէ վաստակին յաբաճուն նուազումը եւ ասոնց փոխարէն անպայման վճարելի պարտքերուն կուտակումը, մարդս կը շուարեցնեն։ Ապրուստը անցեալ տարուան վրայ հարիւրին 30 սղած է։ Կաղամբն ու շոմինը պերճանքի առարկայ կը հաշուուին։ Ահաւասիկ ելեկտրականութեան եւ օդային կազի ընկերութիւններն ալ յաւելում կը պահանջեն։ Մինչդեռ քարիւղի մենաշնորհէն օգտուողները անոնք են։

Առեւտուրը դադրած է։ Գործ ընելու համար օրինական տոկոսով դրամ գտնել կարելի չէ։ Ապագային ապրանքները աժաննալու յոյս ալ չկայ։ Երկրին մէջ դուրսէն հարստութիւն չի մտներ։ Ընդհակառակն, մենք շարունակ ստիպուած ենք դուրսէն գնել։ Ահա այս պատճառաւ մեր դրամին արժէքն ալ կ'իյնայ։ Իսկ միւս կողմէ անգլիականը յարաճուն բարձրացում կ'ունենայ։

Դժբախտաբար մեր երկրին մէջ սնունդ ապահովելիք միջոցներ չկան։ Ոչ հողագործական արտադրութիւններ, ոչ հանքերու երակներ, ոչ ալ անտառներ մեր ազգային հարստութիւնը կ'աւելցնեն։ Եւ արդէն ասոնք շահագործելու համար դրամ պէտք է։ Միւս կողմէ, մեր պահանջները չեն պակսիր, որովհետեւ երկիրը արտադրող ըլլալէ շատ հեռու է։ Դէշը հոն է որ երկրին ընդհանուր ծախքը կ'աւելնայ։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ բոլոր աշխատակիցներէն գրել թուղթին մէկ երեսը միայն։

ՀԱՇՏՈՒԹԻՒՆԸ ՄՕՏԱԼՈՒՍ

Ֆրանսացիները վճռած են միանգամընդմիշտ վերջ տալ Մարոքի եւ Սուրիոյ կռիւներուն, որոնք երկար ատենէ ի վեր կը ջլատեն երկրին տնտեսական կեանքը։ Սուրիացիներուն փորձերը վերջնապէս ձախողած ըլլալով, պատերազմական նախարարութիւնը վճռած է զինուորական ուժով զսպել խռովութիւնները եւ հպատակցնել ապստամբները։ Արդէն այս ուղղութեամբ շաբաթէ մը ի վեր սկսուած գործողութիւնները յաջողութեամբ կը շարունակուին։

Միւս կողմէ Ռիֆցիներուն հետ հաշտութիւն կնքելու հաւանականութիւնը հետզհետէ կը զօրանայ։ Ջատկի կիրակին արտաքին նախարարութեան մէջ վարչապետին նախագահութեամբ արտակարգ ժողով մը տեղի ունեցաւ, որուն ներկայ էին պատերազմական նախարար Պ. Փէնլըվէ, Մարոքի մարզպան Պ. Սթէկ, մարաջախտ Փէթէն, եւ Աֆրիկէի գործերուն ծանօթ ուրիշ ծանօթ զինուորականներ եւ պաշտօնատարներ։

Ջօրավար Սիմոն, որ նոր կուգար Մարոքէն, մանրամասն տեղեկութիւններ տուաւ զինուորական կացութեան վրայ։ Քննուեցան այն բանակցութիւնները, որոնք ներկայիս տեղի կ'ունենան Ապտիւլ Քէրիմի պատուիրակներուն եւ Փարիզի ու Մատրիտի կառավարութեանց ներկայացուցիչներուն միջեւ։ Ժողովը նկատեց որ այդ բանակցութիւնները շատ յաջող ճամբու մէջ են եւ թէ հաշտութիւնը մօտալուտ է։

Նոյն օրը իրիկունը Մատրիտի մէջ Նախարարաց Խորհուրդը մասնաւոր նիստ գումարեց եւ նկատի առաւ հաշտութեան խնդիրը։

«Թայմզ»ի Մարաքէշի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ ֆրանսացի եւ սպանիացի պատուիրակներ յիշեալ քաղաքին մէջ կը բանակցին Ապտիւլ Քէրիմի հետ։ Սակայն այս վերջինը միւս ցեղապետներու վստահութիւնը չի վայելեր այլեւս եւ կը կարծուի թէ համաձայնած է եւրոպական ընկերութիւններու հետ հանքային մենաշնորհներ տալու համար անոնց։ Շատ կասկածելի է որ Ապտիւլ Քէրիմ յաջողի զինաթափ ընել Ռիֆցիները եւ հաշտութիւն պարտադրել անոնց։ Կը կարծուի թէ ցեղապետները այժմ իրարու դէմ կռիւ պիտի մղեն։

ՌՈՒՍ ՄԻԱՊԵՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Ռուս տարագիր միապետականներու համագումարը բացուեցաւ կիրակի օր։ Պատուիրակներ եկած էին Եւրոպայի զանազան քաղաքներէն, իրենց հպատակութիւնը յայտնելու համար Մեծ Դուքս Նիքօլա Նիքօլայէվիչի եւ գաղթականութեան մէջ վերահաստատելու համար «ցարական իշխանութիւնը»։ Պատուիրակներուն մէջ էր նաեւ մեծահարուստ ռուսահայ մը՝ Ղուկասօֆ, որ իր հարստութեան մէկ մասը տրամադրած է ցարին գահը վերականգնելու գործին, եւ ռուսերէն օրաթերթ մը կը հրատարակէ յատկապէս այս նպատակով։

Առաջին ժողովին կը նախագահէր փրոֆ. Սթրուվէ, երբեմն ընկերվարական, որ յայտարարեց թէ համագումարը պէտք է առաջնորդուի միայն անշահախնդիր հայրենասիրութեամբ եւ Գ. Միջազգայինի դէմ ատելութեամբ, եւ պէտք է ընտրէ պետ մը։ Խաղաղ զօրավար Քրասնօֆ ըսաւ որ բոլորը պէտք է միանան Մեծ Դուքս Նիքօլայի շուրջ։ Ֆրանսացի նախկին ազգայնական երեսփոխան Պ. Էրլիշ ռուսերէն ճառ մը խօսեցաւ եւ ողջունեց համաժողովը «յանուն ֆրանսական ժողովուրդին»։ Խօսեցան նաեւ միլիոնատէր Տէնիզօֆ, Տուլայի նախկին անդամ Մարքօֆ, մետրապոլիտ Անթուան եւ եպիսկոպոս մը, որ օտար միջամտութեան պէտքը շեշտեց։ Բոլորին մէջ տիրապետող գաղափարը այն էր որ պոլշեւիզմի անկումին պէտք է յաջորդէ բացարձակ միապետութեան վերահաստատումը։

Երկուշաբթի օր շարունակուեցաւ ռուսական համագումարը։ Պ. Սթրուվէ միաձայնութեամբ նախագահ ընտրուեցաւ եւ ծերակուտական Թրէկուլօֆ՝ ընդհ. քարտուղար։ Երկար ճառ մը խօսեցաւ Պ. Սէմէնօֆ, ռուս ազգային կոմիտէի ընդհ. քարտուղարը, որ բացատրեց թէ ինչո՛ւ պէտք է պայքարիլ պոլշեւիզմի դէմ եւ ցոյց տուաւ այն միջոցները, զորս տարագիր Ռուսերը պէտք է ձեռք առնեն այդ վարչաձեւը տապալելու համար։

* * *

Գերմաններէն թերթ մը կը գրէ թէ Մարտ 24-26 Միւնիխի մէջ գաղտնի ժողով գումարած են ռուս, հունգար եւ գերման միապետականները։ Ժողովին կը մասնակցէին զանազան կուսակցութեանց պատկանող պատուիրակներ։ Ներկայացուցիչներ ունէին Մեծ-դուքս Քիրիլ, Մեծ-դուքս Նիքօլա Նիքօլայէվիչ եւ մայր թագուհի Մարիա։ Փարիզի արքայականներուն կողմէ ներկայ էր Պ. Էֆիմօվսքի։ Պավարիոյ Ռուփրէխթ իշխանը նոյնպէս ներկայացուցիչ ղրկած էր։

Այս ժողովին մէջ մանաւորապէս որոշուած է երեք երկիրներու միապետական ընկերակցութեանց գործակցութեամբ հաստաբակաց կազմակերպութիւն մը ստեղծել։ Կ'ըսուի թէ այս օրերս Զուիցերիոյ մէջ տեսակցութիւն մը պիտի ունենան նախկին գահաժառանգ Ռուփրէխթ եւ Մեծ-դուքս Քիրիլ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. ՇԱՀԵՑԱՒ ԶԱՏԿԻ ԲԱԺԱԿԸ

Կիրակի եւ Երկուշաբթի Մօնմօրանսիի մէջ տեղի ունեցող թուրնուան վերջացաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաղթանակով եւ երկրորդ անգամ ըլլալով բաժակին տիրացաւ։

Կիրակի 8 հարիւր հոգի ներկայ էին մրցումներուն։ Ժամը 2ին սկսաւ մրցումը Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ ռուսական խումբին միջեւ որ Սթատ տը Լէսթի տեղ եկած էր։ Հայ խումբը բացի Արծիւեանէ իր լաւագոյն կազմով դաշտ ելած էր։ Բերդապահ՝ Տէվճեան, յետսապահ՝ Մկրտիչեան եւ Ռուբէն, միջնապահ՝ Վիթալիս, Դամեր, Հրայր, յառաջապահներ Շահէն, Ս. և Կ. Կարապետեան, Սասուր, Գրիգորեան։

Հազիւ թէ խաղը սկսած հայ խումբին առաւելութիւնը ի յայտ եկաւ եւ տասը վայրկեան չանցած Վիթալիսի մէկ բասին վրայ Կարապետեան նշանակեց առաջին «կօլ»ը, որմէ վերջ կէս ժամ անդադար տիրապետելով՝ մեր յառաջապահները չկրցան նշանակէտ մը իսկ ընել, այլ ընդհակառակը Ռուսերը մեր բերդապահին մէկ փոքր թուլութենէն օգտուելով նշանակեցին կօլ մը։ Կիսախաղին Հ. Մ. Ը. Մ. եւ Ռուսերը հաւասար էին 1-1ով։

Երկրորդ կիսախաղին նոյն խաղակերպը շարունակուեցաւ. մեր յառաջապահները ռուսական 18 մեթրէն դուրս չելլան, իրաւ է թէ կօլ ընելն ալ դժուարացաւ ռուս տասնըմէկի խաղացողներն խռնուած ըլլալով իրենց բերդին առջեւ։

Բան վայրկեան մնացած «բենալթի» մը Ռուսերուն դէմ Ռուբէնի չկրնալ քաշելովը արդիւնք չտուաւ։ Քիչ յետոյ Սասուր անցնելով քանի մը Ռուսեր, Վիթալիսի մէկ բասին շնորհիւ նշանակեց երկրորդ կօլը։ Որմէ վերջ երրորդ մըն ալ անհասկնալի օֆ-սայտով մը ջնջուեցաւ։ Հակառակ մինչեւ վերջին վայրկեան սեղմելնուն նիշը չփոխուեցաւ եւ խաղը վերջացաւ հայ խումբին 1ի դէմ 2 նշանակէտով։

Այս խաղէն վերջ Մօնմօրանսիի խումբը 0ի դէմ 7ով յաղթեց յունական խումբին։

* * *

Երկուշաբթի տեղի ունեցան վերջնական մրցումները հազարի մօտ բազմութեան մը ներկայութեան։ Նախ քան մեծ մրցումը յունական խումբը յաղթեց ռուսականին 1ի դէմ 2 նշանակէտով և շահեցաւ փոքր բաժակը։ Հայ խումբը դաշտ եկաւ կիրակիի կազմով։ Միայն Հրայր և Շահէն տեղ փոխած էին։ Խաղը սկսաւ մեր տղոց յարձակողականով, արագ և խիստ հետաքրքրական։ Հայ խումբը վերադասած էր իր փաստերու խաղը և հիացուց ներկաները գեղեցիկ խաղարկութեամբ մը։ Բանի մը վայրէջքներ արդիւնք չտուին, ինչպէս և երեք «քօռնըր»ներ։ Կիսախաղին երկու կողմերն ալ 0-0ով վերջացուցին։

Խաղը վերսկսաւ ֆրանս. յարձակողականով մը, բայց թուլութեան վայրկեանները անցնելէ վերջ, մերինները իջան և Վիթալիսի մէկ բասին վրայ Կարապետեան նշանակեց առաջին «կօլ»ը։ Ժողովուրդին խանդավառութիւնը աննկարագրելի էր։ Հազիւ զարմանքի վայրկեանները անցած՝ նորէն Վիթալիսի մէկ բասով երկրորդ «կօլ» մը եւս նշանակուեցաւ։

Իրարու վրայ չորս «քօռնըր» ֆրանսացիներու դէմ արդիւնք չտուաւ, միեւնոյն ատեն մեր պաշտպանողականը տագնապալի վայրկեաններ կ'անցընէր։

Վերջանալու մօտ անհասկընալի բէնալթի մը վիճաբանութեան տեղի տուաւ։ Վերջապէս համաձայնելով բէնալթին քաշուեցաւ... բայց պարապի։

Հինգ վայրկեան մնացած հայկական գեղեցիկ վայրէջք մը վերջացաւ երրորդ նշանակէտով մը, Ս. Կարապետեանի կողմէ, Գրիգորեանին տուած բասին վրայ։

Մրցումը վերջացաւ հայ խումբին յաղթանակով 0ի դէմ 3ով և բաժակը երկրորդ անգամ ըլլալով յանձնուեցաւ Հ.Մ.Ը.Մ.ին։

Խումբի խաղը ամէն գնահատումէ վեր է և եղանակին լաւագոյն մրցումը կը նկատուի։

Հ. Թ.

ՄԱՀ ՇԱՄԻՐ ԾԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

Երկուշաբթի օր հայ եկեղեցին մէջ տեղի ունեցաւ յուղարկաւորութիւնը Շամիր Ծատուրեանի, որ կարճատեւ հիւանդութենէ մը յետոյ, մեռաւ Ապրիլ 2ին Ուրբաթ օր, 48 տարեկան։ Պ. Ծատուրեան կովկասի ամէնէն ծանօթ նաւթատէրերէն մին էր, եւ կրոզնիի մէջ իր անդրանիկ եղբօր՝ Պօղոսական Ծատուրեանի հետ ունեցած նաւթային հողերը, որոնք այսօր գրաւուած են խորհրդային իշխանութեանց կողմէ, միլիարի հարստութիւն կը ներկայացնէին։

Ծատուրեան անունը ծանօթ է ազգային կեանքին մէջ։ Կը յիշուի իրենց հօրեղբօր, Առաքել Ծատուրեանի կատարած դերը՝ Եւրոպայի ծանօթցնելու համար հայկական դատը։ Շամիր Ծատուրեան լի էր լաւագոյն ցանկութիւններով իր ցեղին համար, որոնց արգելք հանդիսացան Ռուսիոյ դէպքերը եւ որոնց վերջ կուտայ հիմա իր վաղաժամ մահը։

Կը թողու երկու որդի, Անդրանիկ եւ Արսէն։

նաւերու օժանդակութեամբ Թաթանայէն քալեց Թալաթ-Ճէն-տալի վրայ։ Գլխաւոր նշանակէտը՝ Մէճաէլ-էշ-Շէմս, յարձակում կրեց երկու զօրախումբերու կողմէ միաժամանակ, արեւելքէն և արեւմուտքէն։ Քաղաքը երկար կռիւներէ վերջ ամբողջովին գրաւուեցաւ Ապրիլ 3ի իրիկունը։ Մէճաէլ, տիւրզի հրոսախումբերու մեծ կեդրոն մը ըլլալով, անոր անկումը խոր ազդեցութիւն պիտի ունենայ յառաջիկայ գործողութեանց վրայ։

Հայ մը եւ ռուս մը սպանուած Սոֆիայի մէջ

Մարտ 31ին Սոֆիա, պանդոկի մը մէջ անձնասպան եղած է Սոխումցի Արշակ Մինասեան, ուրիշ անունով՝ Արկադի Միքայէլ։ Սեղանին վրայ գտնուած երկտող մը կը յայտնէր թէ որոշած է կեանքին վերջ տալ, ֆիզիքական տկարութեան պատճառով։ (Մէկ ոտքը փտասուած էր, երկաթուղագիծին վրայ աշխատած ատեն)։

Անձնասպանը 42-43 տարեկան էր, զաւակը Սոխումի Մկրտիչ քահանային և շրջանաւարտ Գէորգեան Ճեմարանէն։ Մասնակցած է կամաւորական կռիւներուն, Խէչոյի գունդին մէջ։ Բաջ և արկածախնդիր մարդու համբաւ ունէր։

⁂ Նոյն օրը դարձեալ Սոֆիայի մէջ ինքզինքը կախեց Արքատի Նուակինէվիչ Սթրէլպիցքի, որ ցարական շրջանին Երեւանի կառավարիչ եղած է։ 45 տարեկան էր։ Յաճախ կատակով կ՚ըսէր իր հայ ծանօթներուն. «Կը յիշէ՞ք ինչպէս ձեզ Դաշնակցականներդ կը հալածէինք Երեւանի և Կովկասի մէջ։»

Նոր տուրքերը

Երեսփ. ժողովին եւ ծերակոյտին կողմէ վաւերացուած եւ պաշտօնաթերթին կողմէ հրատարակուած գլխաւոր տուրքերն են՝ 1.— ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՏՈՒՐՔԸ, որուն մասին գրեցինք արդէն։ 2.— ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՏՈՒՐՔԵՐԸ. (droits d'enregistrement) վաճառումի եւ աճուրդի համար 100ին 12էն 15ի բարձրացած է, կալուածներու գնման առթիւ վճարուած արձանագրութեան տուրքը 100ին 14.40էն հարիւրին 18ի բարձրացած է։ Խանութի եւ այլ fonds de commerce-ներու արձանագրութեան տուրքը 100ին 9 որոշուած է։ 3.— ԱԼՔՈԼԻ ՏՈՒՐՔԸ.— Ալքոլի շրջաբերութեան իրաւունքին վրայ 100 ֆր.ի յաւելում եղած է. ալքոլի, ոգելից ըմպելիներու, լիքէօրներու եւ ափէրիթիֆներու վրայ 100ին 30 տուրք դրուած է։ Կազէօզներու գինը կնկնապատկուած է։ 4.— ՃԱՇԱՐԱՆԻ ՀԱՇԻՒՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ ԴՐՈՒԱԾ ՏՈՒՐՔԸ.— Ճաշարաններու, թէյասրահներու, անուշավաճառի խանութներու, սրճարաններու մէջ եւ այլ տեղեր 20 ֆրանքէն աւելի ծախսող յաճախորդներէն հետեւեալ կերպով տուրք պիտի գանձուի.—

20էն	25	ֆրանքի համար՝	25	սանթիմ
25էն	50	» »	50	»
50էն	100	» »	1	ֆրանք
100էն	200	» »	2.50	»
200էն	300	» »	5	»
300էն վեր			10	»

5.— ԳՈՐԾԱՌՆՈՒԹԵԱՆՑ ՎՐԱՅԻ ՏՈՒՐՔԸ (chiffre d'affaires) հարիւրին 1.30էն 2ի բարձրացած է։ Այս յաւելումէն զերծ են փոքրաքանակ վաճառողները, ինչպէս նաեւ Մարտ 15էն առաջ կատարուած ապսպրանքները։ 6.— ՄԱՔՍԱՏՈՒՐՔԸ հարիւրին 30 յաւելում կրած է։ Ցորենը, սուրճը, քաքաօն, շաքարը եւ երկրագործական մեքենաներու անջատ մասերը այլեւս զերծ չեն տուրքէ։ 7.— Աղի 100 քիլոյէն 20 ֆրանք տուրք պիտի գանձուի, 8.— ԾԽԱԽՈՏԻ ՏՈՒՐՔԸ, սովորական ծխախոտը 1 ֆրանք 50էն 2 ֆր. 50ի բարձրացած է, Մարիլան (դեղին) կոլուազ սիկառէթի տուփը 3 ֆր.ի պիտի ծախուի, սովորական դեղին Մարիլանը (էլէկանթ) 2 ֆր. 75, Քափօրալ կօլուազը (վարդագոյն) 2 ֆր. 70, սովորական Քափօրալը (կապոյտ) 2 ֆր. 50, Վօլթիժէօր սիկառները 50 սանթիմի, սիկարօները՝ 40 եւ Փիքատիւրօները 30 սանթիմի։ 9.— ԼՈՒՑԿԻ՝ 50 ծծմբային լուցկիի տուփը՝ 0.15, գրպանի տափակ տուփերը՝ 0,15, շուէտական լուցկիի տուփը (60 հատի տեղ 50) 0.20։

Շուտով մասնաւոր հրամանագիր մը պիտի հրատարակուի, գիներու բարձրացումը պաշտօնական դարձնելու համար։ Մինչ այդ, նախկին գիները կը պահուին։

Նամակադրոշմներու բարձրացման մասին որոշում տրուած չէ տակաւին։

Պալքանեան համաժողով մը

Ապրիլ 9ին Սոֆիայի մէջ պիտի գումարուի Պալքանեան արհեստակցական միութեանց համաժողովը, նախաձեռնութեամբ Ամսթէրտամի արհեստակցական Միջազգայինին։ Համաժողովին մէջ մասնաւորապէս խնդրոյ առարկայ պիտի դառնայ Պալքանեան ժողովուրդներու մերձեցումը, բանուոր դասակարգին միջոցաւ։ Ամսթէրտամի պատուիրակները եւս պիտի մասնակցին այս համաժողովին, և հրապարակային բանախօսութիւններ պիտի ընեն Վառնայի, Պուրկազի, Խասքովօի և ուրիշ քաղաքներու մէջ։

Սերպ դահլիճը հրաժարած

Նախարարական նոր տագնապ մը ծագեցաւ Սերպիոյ մէջ։ Պ. Ռատիչ, որ իր յեղափոխական գործունէութիւնը դադրեցնելով յարած էր կառավարութեան, և Փաշիչի դահլիճին մէջ նախարարական պաշտօն ստանձնած էր, իր հրաժարականը տուաւ։ Ասոր վրայ ամբողջ դահլիճը հրաժարեցաւ։

Գետնէն ոսկի կը ժողվեն

Երկու տարի առաջ ճարտարագէտ Թալտըրվուտի գլխաւորութեամբ Փանամայի հանրապետութիւնը ղրկուած անգլիական երկրախուզական մարմին մը գտած է հսկայ ոսկեհանքեր, որոնք շատ աւելի կարեւոր են քան ափրիկեան Րէնտի հանրածանօթ ոսկեհանքերը։ Վտանգալից ճամբորդութենէ մը վերջ, մարմինը հասաւ հովիտ մը ուր Հնդիկներ կը բնակին եւ հոն է որ գտաւ ոսկիի դաշտերը։ Ոսկին կը գտնուի հողին մակերեսը եւ այդ թանկագին մետաղը հաւաքելու համար բաւական է միայն գետին ծռիլ։ Այս անգլիական ընկերութեան գլուխը կը գտնուին Սըր Ալֆրէտ Մընտ, որ վերջերս ազատական կուսակցութենէն հրաժարելով պահպանողականներուն միացաւ, եւ Պ. Սօլլի Ճօել։ Ընկերութիւնը մինչեւ այսօր գաղտնի կը պահէր այս դղրդալից գիւտը։ Նոր ընկերութիւն մը պիտի կազմուի, Փանամայի ոսկեհանքերը շահագործելու համար։

ՆՈՐ ԿԱԼՈՒԱԾԱՀԱՄԱՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Լօզանի կալուածահամարի տնօրէն Փրօֆ. Հէկ Էնկլիրի հրաւիրուած է ելմտական գործավարութեան կողմէ, Թուրքիոյ կալուածահամարի գործողութիւնները կատարելու համար։ Այս առթիւ զանազան օտար ընկերութիւններ առաջարկներ ներկայացուցած են։ Գերման ընկերութիւն մը առաջարկած է օդանաւով առնել Թուրքիոյ կալուածահամարի բոլոր քարտէսները։ Փրօֆ. Հէկ յանձնարարած է նոյնութեամբ գործադրել զուիցերական օրէնքները։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ
ՓԱՐԻԶԻ ՁԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

10 Ապրիլ Շաբաթ գիշեր ժամը 8,30ին

Salle de Géographieի մէջ. 184 Boulevard St. Germain 184

Բանախօսութիւն, Արտասանութիւն, Մեներգ, Ջութակ եւ Դաշնակ, Համերգ «ՍԻՓԱՆ» երգչախումբին կողմէ

կը ներկայացուի ՄՈԼԻԷՐԻ «ԵՐԿՈՒ ԽՈՒԼԵՐԸ» զաւեշտ։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ Ուսանողական Միութեան դասախօսական ժողովը այս շաբաթ գիշեր ժամը 8,30ին «Ֆլօրիա» ճաշարանը։ Կը խօսի ընկ. Գ. Երամեան։ Կը հրաւիրուին բոլոր կուսակցական ընկերները։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի շրջ. կոմիտէի դասախօսութիւնը երկուշաբթի Ապրիլ 11 երեկոյեան ժամը 8ին 63 Rue RéPublique։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներ ու համակիրները ինչպէս նաեւ պատանի Միութեան անդամները։

Դասախօս ընկեր Հոյկ Սէրէնկիւլեան։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Ռոստոմ» խումբի ընդհ. ժողովը Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 8,30ին 63 Rue Républiqueի սրճարանի վերնայարկը։

Հ. Յ. Դ. «Խաժակ» խումբի ժողովը՝ 10 Ապրիլ Շաբաթ երեկոյ, 13 Rue de Londres.

Հ. Յ. Դ. ՏԵՍԻՆԻ ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը՝ Ապրիլ 11 կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրներով։

ՎԱԼԱՆՍԻ Հայ Տրամադիքը շաբաթ 10 Ապրիլ մեծ պատրաստութեամբ մը ներկայացնէ «Հեքեաթ»ը, հայ-քրտական կեանքէ, եւ «Տայի կարգալետ» պօլսական-ամերիկահայ կեանքէ խիստ ծիծաղաշարժ կատակերգութիւն մը։

Իմ խորունկ շնորհակալութիւններս կը յայտնեմ այն բազմաթիւ հայրենակիցներուս, ազգականներուս եւ բարեկամներուս, որոնք ցաւակցութիւններով ու ծաղկեփունջերով, իրենց յարգանքն ու վիշտը յայտնեցին ինծ, կնոջս՝ Ծնունդ Ազատեանի մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ փետր. 22ին Լա Սիօթայի, (Պուշ տիւ Ռօն)ի մէջ։

Ղազարոս Գ. Ազատեան
(Տիվրիկի Օտուռ գիւղացի)

ԵՐԵԿՈՅԹ-ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ — Նախաձեռնութեամբ Սեբաստահայերու Նահանգային Միութեան եւ հովանաւորութեամբ Վռամշապուհ Եպիսկ.ի, 17 Ապրիլ Շաբաթ երեկոյ ժամը Ցուկէսին 184 Bd. St. Germain, Salle de Gèographieի մէջ (մէդրօ Սէն Ժէրմէն)։ Կը բանախօսեն Պ. Ա. Խատիսեան, Պ. Խոնդկարեան, Բժիշկ. Ա. Պօղոսեան։ Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի ծանօթ ջութակահար Պ. Հայկ Կիւտէնեան։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Խարբերդի Բաշաղակ գիւղէն Յակոբ Հայրապետեան, որ կը կարծուի թէ Քալիֆոռնիա կը գտնուի։ Գրել Օր. Եղսա Մանուկեանի, 84 Ռիւ Ռէպըրվալ, Փարիզ։

«Ասպարէզ»էն կը խնդրուի արտատպել. 3_1

Շապին-Գարահիսարցի Տիկին Արաքսի (ծնեալ Այնաճեան) վերջերս ամուսնացած Պուլկարիա։ Տեղեկացնել Hagop Tchaderdjianի 34 Rue Gruger. Gardanne (B. R.) (France)

Կիրասոնցի Նուպար Սալխանճեան աքսորուած 1915ին։ Այն ժամանակ 8 տարեկան։ Գրել «Յառաջ»ի հասցէով, Մասիս Սախանճեանի։։

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Լ. Շանթի Ճամբուս վրայ 5 ֆրանք, Կինը 5, Դերասանուհին 9 եւ Դարձը 9, Զօպանեանի Թուղթի փառքը 5, Տղու հոգիները 6 եւ Հայրենի քնարը 10, Մաքսիմ Կորքիի Ֆոմա Կորտիէֆը 10, Զ. Եսայեանի վերջին բաժակը 6,30 եւ Անձկութեան ժամերը 1, Հայորդիներ 8, Աֆրոդիտէ10, Հայկական երգարան 8, Երազահան 5, Փարիզէթ 6, Աշըգ Ղարիպ (հայերէն 6,30 Թրք. 5), Աքլոր եղբայր 6, Թէոդիկի 1926ի տարեցոյցը 35, Ֆրանս. բառարան 50, Ֆրանսերէն խօսակցութիւն 5, ինչպէս նաեւ ուրիշ ամէն տեսակ վէպեր, Թատերգութիւններ եւ զաւեշտներ։ Փափաքողներուն գրացուցակ կը ղրկուի։ Կանխիկ վճարում կամ Contre Remboursement Հասցէ L.Mozian, 5, Ave. Quihou St. Mandé (Seine)։ 10-1

ՍՂՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ ՊԱՅՔԱՐ

Նոր վարչութեանս բացառիկ կարգադրութեամբ, իր տրամադրութեան տակ ունեցած մեծ պողոտայի մը վրայ օդասուն խոշոր շէնքի մէջ ունինք ամուրիներու համար առանձին մաքրական սենեակներով պառկելու տեղեր։ Խիստ մաքուր սպասարկութիւն։ Միայն օրական 2 ֆրանք 30 սանթիմ չնչին վճարումով։ Թրամուէյով եւ շոգեկառքով հաղորդակցութիւն բոլոր վայրերու համար։ Համոզուելու համար մէկ այցելութիւն բաւ է։

Դիմել Նոր վարչութեանս 20 Rue de Bezons, Courbevoie. Tél. *39*։

ՍԱԿԱՐԱՆ
6 Ապրիլ 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	139...
Տոլար,	Dollar	28...
Մարք (ոսկի)	Mark	6...
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	14...
Թրք. ոսկի	» or	12...
Մէճիտիէ	Médjidié	11...
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր » »	Lire	11...
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	10...
Զուից. »	Frc. Suisse	55...
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	14...

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	2300
» II	»	2050
» III	»	1900
Ռումելի երկթղ.	Lots turcs	130

Comptoir Parisien de change et de Crédit 80, Rue Lafayette

Le Gérant : H. TEURNIER
Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette, PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՈՒՐԲԱԹ 9 ԱՊՐԻԼ 1926

9 AVRIL 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 108 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ՍՈՒՐԻԱՑԻՆԵՐԸ ԳՐԳՌԵԼ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ԴԷՄ...

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀՈԳԵԿԱՆ ԲՈՐՈՏՈՒԹԻՒՆ

Խորհրդային վարիչներն ու գրիչները կը շարունակեն իրենց անպատիւ խաչակրութիւնը, Սուրիոյ դէպքերուն առթիւ: Խաչակրութիւն մը՝ որ արիւն կը հոտի:

Ամիսներ առաջ Երեւանի «Խորհրդային Հայաստան»ը, Թիֆլիսի «Մարտակոչ»ը, Բագուի «Կոմունիստ»ը եւ անոնց թութակները երկինք-գետին իրար կ՚անցընէին, ծանուցանելով թէ «վեց հարիւր հայ երիտասարդներ կռուել են Դրուզների դէմ, յանուն ֆրանսիական իմպերիալիզմի»: Ու կը փչէին «ազգայնական աւանտյուրիստների» դէմ, կոչերով ու խմբագրականներով: Այն ատեն զբաղեցանք — եւ քանի մը անգամ — այդ չնական ստութեամբ, փաստերն ալ յիշելով: Մեզի հետ լուսաբանութիւններ տուին նաեւ մեր հակառակորդները, որ իրենց փառքը կ՚երգեն ամէն տեղ, երկիւղածօրէն բարեւի կեցած: Լուրը շինծու էր, եւ թրքական աղբիւրէ. յատուկ նպատակով արձակուած փամփուշտ մը: Միեւնոյն ատեն, բացատրեցինք թէ ո՛րն է իսկական «աւանտուրա»ն, արտատպելով «Խորհրդային Հայաստան»ի մէկ խմբագրականը (13 Յունուար): Նորէն կարդանք անոր հիմնական մասը.

— «Ահա թէ ինչո՛ւ եւ հայ ժողովուրդի այն հայ հատուածները որ կ՚ապրին Սուրիոյ մէջ, առանց վարանումներու պէտք է յարին յեղափոխականներու բանակին եւ աջակցին ու գործքով օժանդական տիւրզիներուն»:

Ի՛նչ փոյթ: Մարդիկը շեփոր մը ունին և անպատճառ պիտի հնչեցնեն զայն, որքան ալ ժանգոտած, խախուտ ըլլայ: Հծկուած՝ միջնաբերդի մը մէջ, քարացած՝ միտքով և խղճով, անոնք թուղթին կը յանձնեն ինչ որ գոց են ըրեր: Հանգիստ չեն կրնար կենալ, կը քերուըտին անբուժելի բորոտութիւամբ մը:

Անհաւասիկ մէկն ալ, Արտաշէս Կարինեան, գրոց-բրոց, այժմ նախագահ՝ Հայկենդգործկոմի: Յօդուածաշարքի մը մէջ («Խ. Հ.» Մարտ 20 և 23), Ա. Կ. կը ճգնի համոզել թէ կեղծիք է Դաշնակցութեան չէզոք դիրքը Սուրիոյ դէպքերուն մէջ, խառնիխուռն կը շարէ գիրքերէ քաղուած տեսութիւններ «բուրժուազիայի և պրոլետարիատ»ի հակամարտութեան մասին, և կը հանէ եզրակացութիւններ որոնց ամէն մէկը առանձին վերլուծում պիտի պահանջէր, Այսօր կ՚առնենք այն ինչ որ կապ ունի մեր նիւթին հետ:

Հայ պոլշեւիկ վարիչը չի հաւատար Հայերու չէզոքութեան: Փա՞ստ, — «Որովհետեւ չէզոքութիւն չի կարող լինել այնտեղ որտեղ օդանաւերը աւերում են գիւղերն ու աւանները, իմպերիալիստական խմբերը կոտորում են խաղաղ շինականներին, իսկ միեւնոյն այդ շինականների հիւրասիրութիւնը վայելող եկւոր բնակչութիւնը սեղմւում է գիշատիչների կողքին»:

Մանաւանդ որ, այդ «չէզոքութեան» շնորհիւ, «եկւորների վաճառական դասը ուռճանում եւ ուժեղանում է շահագործւող Արեւելքցիների կողքին»:

Եւ նորէն զարշելի ստութը. «Արտասահմանի հայ լրագրերից մենք գիտենք արդէն, որ Դրուզների ձեռքն ինկած ֆրանսիական գերիներից 500 հոգի Հայեր էին»:

Եւ այս թխածոյ կրկնութիւնը ճիշտ այն պահուն, երբ սուրիական կոմիտէին կարգ մը վարիչները սուտ և գրգռիչ լուրեր կը տարածեն մինչև Հռոմ և Ամերիկա, հայ կամաւորներու մեղսակցութեան, իբրև թէ կատարուած ջարդերու, տասը հազարնոց հայկական բանակի մը մասին. երբ Սուրիոյ հայկական կազմակերպութիւնները — կաթողիկոսն ալ միասին — հազար կտոր կ՚ըլլան, գաղտնի գործակալներու ցանած որոմը չէզոքացնելու, մինչև անգամ Հայերու ոստիկան-զինուորութիւնը խափանելու համար: Ո՞ւր է տարբերութիւնը Հայաստանի կեդրոնական Գործադիր Կոմիտէի Նախագահ Արտաշէս Կարինեանի, և Դամասկոսի ժողովրդական կուսակցութեան նախագահ Տոքթ. Շահպէնտէրի, Երեւանի «Խորհրդային Հայաստան»ին և Ատանայի «Տօղրու Եօլ»ին կամ Պոլսոյ «Իգտամ-Աքշամ»ին:

Այս հարցումը կ՚ուղղենք այն ենթադրութեամբ թէ պոլշեւիկ յօդուածագիրն ալ մէկ նպատակ ունի, — կանխել նոր կոտորած մը: Միւս ակադեմական տեսութիւնները բան չեն ապացուցաներ. կ՚արհամարհենք նաեւ իր հակադաշնակցական ճամարտակութիւնները, որոնց հիւսուածքն իսկ տգիտութիւն եւ մոլեռանդութիւն կը մատնէ:

Արդ, եթէ արաբական կոմիտէն կամ Սուլթան էլ Աթրաշ թարգմանել տան այս ամբողջ գրուածքը, եւ նման հազարումէկ սուտեր եւ սոփեստութիւններ, Սուրիոյ հայ գաղթականութիւնը կը փրկուի՞ թէ կը կոտորուի:

Եւ դեռ շատ քիչ բան քաղեցինք:

Բնագրին մէջ կան այնպիսի արտայայտութիւններ, որոնց ոգին շատ լաւ կը հասկնան Արեւելքի ժողովուրդները:

Արդէն իսկ, մինչեւ հիմա կատարուած մասնակի ջարդերու մեղքը Հայերուն վրայ կը ձգէ Ա. Կ. — Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԵԹԷ ԵՐԵՍՈՒՆ ՄԻԼԻՈՆ ԸԼԼԱՅԻՆՔ...

Աղաօղլու Ահմէտ պէյ, Բագուի տխրահռչակ Աղայեւը, որ այժմ կեդրոնական դէմք է Էնկիւրիի մէջ, իբրեւ երեսփոխան և հրապարակագիր, խմբագրականով մը կ՚ողբայ Թուրք մանուկներու անհաշիւ կորուստը.

— «Իրապէս ողբերգական է Թուրք երախաներու ճակատագիրը, իբրեւ հետեւանք տգիտութեան եւ թշուառութեան: Ինչքան սրտաճմլիկ տեսարաններու ականատես եղայ վերջին ճամբորդութեանս ընթացքին, Անատօլուի մէջ, Էնկիւրիէն մինչեւ Կարս: Հարցուցէք Թուրք հօր մը թէ քանի զաւակ ունի, եւ խոր հառաչանք մը պիտի ըլլայ իր առաջին պատասխանը: Յետոյ պիտի լսէք պատմութիւն մը որ պիտի ճմլէ ձեր սիրտը իր սրտակեղեք պարզութեամբ: Պիտի պատմէ թէ վեց, ութ, նոյն իսկ տասը զաւակ ունեցած է, բայց պիտի աւելցնէ. «հիմա միայն մէկը մնացած է» (կամ երկու): Իսկ միւսնե՞րը... երեք-չորսը մեռած են երկու, երեք, չորս կամ հինգ տարեկանին, ջերմէ, պաղառութենէ, հարսանիթէ, — ի՞նչ գիտնամ: Մէկ-երկուքն ալ ապահովաբար պատերազմի մէջ մեռած են:

«Մինչեւ ե՞րբ պիտի տեւէ այս ողբալի կացութիւնը: Շարունակ բնակչութեան նուազութենէն կը գանգատինք: Այդ նուազման հետեւանքները միայն երկրին տնտեսական, երկրագործական եւ ճարտարագործական կեանքին մէջ չէ որ կը զգացուին: Անոնք միեւնոյն ատեն կը քաջալերեն մեր նախանձոտ թշնամիները, որոնք շարունակ մեր վրայ յառած են իրենց աչքերը: Եթէ միայն Անատօլու կարենար երեսուն միլիոն բնակիչ ունենալ, ո՞վ պիտի համարձակէր չափուիլ մեզի հետ»:

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Թանի Պոլսոյ թղթակիցը, որ ծանօթ է իբրեւ թրքասէր, հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ քրտական շարժումին մասին. —

Մարտի կիսուն Էնկիւրիէն կարճ հեռագիր մը կը հաղորդէր թէ Մծբինի կողմերը տեղական բնոյթ կրող ըմբոստութիւն մը ծագած է: Զինեալ հրոսախումբեր յանկարծակի յարձակած են սահմանագլուխին Թուրք պահականոցներուն վրայ, քանի մը զինուոր գերի բռնած եւ փորձած են գրաւել Միտիաթ աւանը, սահմանէն 50 քիլոմեթր ներս: Քարտէսին վրայ փոքր ակնարկ մը ցոյց կուտայ թէ այս ըմբոստութիւնը ծագած է հոն, ուր Թուրքիոյ, Սուրիոյ և Իրաքի սահմանները իրար կը հանդիպին: Ուրիշ հեռագիրներու համաձայն, ըմբոստները մասամբ Ասորի Քաղդէացիներէ եւ Եզիտիներէ կը բաղկանան: Ապստամբութեան վարիչ Հաճօ 50 տարեկան է եւ ազդեցութիւն ունի այդ շրջանի Եէզիտիներուն վրայ: Անցած տարի Քիւրտիստանի ապստամբութիւնը զսպելու համար աջակցած էր Թուրք կառավարութեան, եւ Տիարպէքիրի մէջ ներկայ եղած էր 47 քիւրտ շէյխերու կախուելուն: Սակայն հիմա ինք է որ նոր ըմբոստութիւնը կազմակերպած է:

Թուրք կառավարութիւնը, որ աչալուրջ կը հսկէ շէյխ Սայիտի ապստամբութենէն ի վեր, այս անգամ անակնկալի չեկաւ եւ առաջին օրէն ըմբոստութիւնը սահմանափակեց Մծբին-Ճէզիրէ եւ Օմար-Միտիաթ եռանկիւնին մէջ:

Մինչեւ հիմա պաշտօնական ո եւ է զեկոյց չլուսաբանեց այս ապստամբական շարժումին սկզբնաւորութիւնն ու պատճառները: Կը կարծուի սակայն թէ այս, ինչպէս եւ Քիւրտիստանի ապստամբութիւնը ամէն բանէ առաջ գործն է տեղացի պէյերու եւ շէյխերու, որոնց շահերը ուղղակի վտանգուած են հանրապետութեան բարենորոգումներու երեսէն: Այս վերջինը կ՚ուզէ անցեալի բոլոր հետքերը ջնջել, հպատակեցնել սուլթանական շրջանի տէրէպէյիները եւ ջնջել միջնադարեան աւատապետութիւնը:

Դէպքը պատահած ըլլալով հարաւային սահմանին վրայ եւ Միջագետքի մօտիկ, Թուրք թերթերը ակէ զատ ատոր մէջ օտար մատ տեսան, այսինքն Անգլիոյ մատը: Այս վերջինը իր դիրքը ամրացնելու համար Մուսուլի վիլայէթին մէջ եւ ցոյց տալու համար որ թրքական Քիւրտիստանի բնակիչները գոհ չեն Էնկիւրիի կառավարութենէն, ամէն գինով դժուարութիւններ կը ստեղծէ նոր Թուրքիոյ: Հաքիմիյէթը Միլլիյէ ուշադրութիւն հրաւիրեց այն իրողութեան վրայ թէ Մծբինի ապստամբութենէն քանի մը օր առաջ Իրաքի անգլ. իշխանութիւնները Մուսուլի հիւսիսակողմը բնակող Քիւրտերուն ինքնավար վարչութիւն մը շնորհեցին: Էնկիւրիի կիսապաշտօն օրկանը այս նոր վարչաձեւին մէջ կը տեսնէ քաղաքական նպատակ մը, այն է՝ վերջնապէս ստեղծել անկախ Քիւրտիստան մը, հակադրելով զայն Թուրքիոյ կենսական շահերուն:

Աւելցնենք որ այս դէպքին հետեւանքով քաղաքական շրջանակները անգամ մը եւս քննեցին Արեւելեան նահանգներու վարչական եւ տնտեսական բարենորոգումը: Ամէնէն կարեւորը հողային խնդրին լուծումն է: Այս շրջաններու գիւղացիները հողի սեփականատիրութեան ամենադոյզն իրաւունքն իսկ չունին եւ իրենց դիրքը կը նմանի աւատապետական շրջանի ճորտերու դիրքին: Կարելի չէ քանի մը ամսուան մէջ լուծել այս կնճռոտ հարցը: Էնկիւրի կտրուկ միջոցի դիմելով որոշեց Իզմիր եւ ուրիշ ծովեզերեայ քաղաքներ փոխադրել Արեւելեան նահանգներու բազմաթիւ շէյխերը, պէյերն ու աղաները:

ԱՆԳԼԻՈՅ և ՍԿՈՎՏԻՈՅ մէջ կրիփի համաճարակ կը տիրէ: Միայն Լոնտոնի մէջ մէկ շաբթուան մէջ 155 հոգի մեռան: Կլասքօի հիւանդանոցները խռնուած են. հիւանդներուն մէջ են նաեւ 140 ոստիկաններ եւ 200 երկաթուղիի գործաւորներ: Վիքթորիա իշխանուհին եւ Անգլիոյ գահաժառանգ իշխանը եւս կրիփի բռնուեցան, բայց այժմ վտանգը անցուցած են:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԱՀԱՓՈՐՁ ՄՈՒՍՕԼԻՆԻԻ ԴԷՄ

Պառաւ կին մը առջի օր ատրճանակով մահափորձ կատարեց Մուսօլինիի վրայ, որ քիթէն թեթեւօրէն վիրաւորուեցաւ: Իտալիոյ դիկտատորը շուտով գտաւ իր պաղարիւնը և հրահանգ տուաւ խիստ միջոցներ ձեռք առնել՝ հանրային անդորրութիւնը չխանգարելու համար: Տէրորիսթը ձերբակալուած է:

Մահափորձին հեղինակն է Իրլանտայի քաղաքական յայտնի դէմքերէն Լորտ Էշպըրնի աղջիկը՝ Վիօլէթ Ալպինա Ճիպսըն, որուն եղբայրը Լորտ Էշպըրն Ֆրանսա կը բնակի: Ձերբակալութենէն յետոյ Տիկ. Ճիպսըն անգլիերէն քանի կը անհասկընալի խօսքեր մրթմրթաց: Լորտ Էշպըրնի կինը յայտնած է թէ Տիկ. Ճիպսըն երկար ատենէ ի վեր կորսնցուցած է ուղեղին հաւասարակշռութիւնը և քանիցս փորձած է անձնասպան ըլլալ: «18 ամիսէ ի վեր չենք տեսած զինքը և ամէն յարաբերութիւն խզած ենք իրեն հետ: Տիկ. Ճիպսըն խորհրդապաշտ կաթոլիկ մըն է և ֆաշիստ: Հակառակ ատոր, յաճախ յայտարարած է թէ Պապը պիտի սպաննէ»:

Մահափորձը մեծ յուզում առաջ բերած է ամբողջ Իտալիոյ, մանաւանդ Հռոմի մէջ: Մուսօլինի ժամը 4ին նախագահեց պաշտօնական արարողութեան մը և վարչապետարանի պատշգամէն ճառ մը խօսեցաւ պալատին առջև խռնուած անհամար բազմութեան.

— Կ՚ուզեմ քանի մը վայրկեան ձայնս լսելի ընել տալ, ըսաւ, համոզելու համար ձեզ թէ բնաւ չէ փոխուած անոր շեշտը և սրտիս բաբախումը չէ արագացած: Հպարտ եմ որ կը պատկանիմ սերունդի մը, որ երբեք չի դողար, այլ միշտ յառաջ կը քալէ, ճակատագրին ցոյց տուած ճամբուն վրայ: Ո՛չ մէկ բան և ոչ ոք պիտի կրնայ կեցնել յաղթական ֆաշիզմի անտեղիտալի յառաջխաղացումը: Ո՛չ մէկ վտանգ կը սպառնայ ֆաշիստ վարչաձեւին:

Ամբոխէն մէկը պոռաց, «Հապա օտարնե՞րը»: — Օտարներուն դէմ պիտի ճակատինք: Եթէ այս խօսքին է որ կը սպասէիք, ահա ըսի զայն:

Աշխարհի չորս կողմէն հեռագիրներ սկսան տեղալ՝ շնորհաւորելու համար Իտալիոյ դիկտատորը՝ մահափորձէն անվնաս ազատելուն առթիւ:

Փանկալօսի յաղթանակը

Յունաստանի նախագահական ընտրութիւնը տուաւ սպասուած արդիւնքը: Բոլոր նահանգներու մէջ ալ, մանաւանդ Սելանիկ, Աթէնք և Փիրէա, Զօր. Փանկալօսի յաղթանակը ջախջախիչ եղաւ. միջին հաշուով ընտրողները 100էն 80 համեմատութեամբ իրենց ձայնը տուած էին Յունաստանի դիկտատորին: Այս յաջողութեան հանդէպ ընդդիմադիրները սահմռկած են: Կիրակի տեղի կ՚ունենայ միւս նահանգներու քուէարկութիւնը:

Զօր. Փանկալօս այժմէն հաստատ հիմերու վրայ կ՚ուզէ դնել իր իշխանութիւնը և հանրապետութեան նախագահի պաշտօնը խրտուիլակի դերէն ազատելով, աւելի հեղինակաւոր դարձնել զայն: Այսպէս, հեռագիրները կը հաղորդեն թէ պաշտօնաթերթը հրատարակած է հրովարտակ մը, հետեւեալ փոփոխութիւնները մտցնելով Սահմանադրութեան մէջ.— «Նկատելով որ ներկայ խորհրդարան. դրութեամբ դժուար կ՚ըլլայ հաստատ և տեւական կառավարութիւններ կազմել, փափաքելով ստեղծել բնականոն խորհրդարանային դրութիւն մը, որ երկիրը կարենայ կառավարել, քաջալերուած ժողովուրդին մեզի հանդէպ ցոյց տուած վստահութեան նոր հաւաստիքէն, կը հրամայենք Սահմանադրութեան 76րդ յօդուածին մէջ հետեւեալ փոփոխութիւնները մտցնել. «Հանրապետութեան նախագահը կրնայ միշտ լուծել երեսփոխանական ժողովը, իր շրջանի աւարտելէն առաջ»: Իսկ 85րդ յօդուածին վրայ հետեւեալ յաւելումը պիտի կատարուի. «Նոյն նստաշրջանի ընթացքին կարելի չէ անվստահութեան բանաձեւ առաջարկել կառավարութեան դէմ, որ արդէն վստահութեան քուէ մը ստացած է: Մէկ նախարարի դէմ անվստահութեան առաջարկ կարելի է ներկայացնել, եթէ կառավարութիւնը հաւաքաբար պատասխանատուութիւն չստանձնէ. Հանրապետութեան նախագահը ամէն նստաշրջանի իրաւունք ունի կառավարութեան հանդէպ վստահութեան կամ անվստահութեան քուէ պահանջելու:

Փանկալօս դեռ ուրիշ փոփոխութիւններ ալ պիտի մտցնէ: Այս նպատակով պիտի կազմուի եօթը իրաւագէտներէ բաղկացած մարմին մը:

Սուրիոյ կռիւները

Ֆրանսացիները շարունակելով իրենց յարձակողականը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

Ո՞ՒՐ Կ'ԵՐԹԱՆՔ

Թրքահայերու վերջին աղէտներէն յետոյ, հանրային կեանքը դատապարտուած էր ժամանակ մը կանգ առնելու կամ կազմալուծուելու, մինչեւ որ նոր համախմբումները կարենային քով քովի գալ եւ նոր կազմակերպութիւն ստեղծել։ Այդպէս ալ եղաւ։ Սակայն նոր սկսած աշխատանքները ոչ միայն չհասան իրենց նպատակին, այլ եւ քայքայեցին անկէ առաջ եղած կազմակերպութիւնները։ Օրինակներ շատ են,— Յունաստան, Պուլկարիա, ու բոլոր այն երկիրները ուր հաստատուած են ստուար թիւով հայ գաղթականներ։

Փորձ եղաւ ստեղծելու համագաղութային կազմակերպութիւններ, սպառեցաւ շատ շունչ եւ մելան, սակայն այդ փորձերը դրական արդիւնքի մը չհասնելէ զատ, պատճառ դարձան նոր աղմուկի ու նոր կազմալուծումի։ Եւ քայքայիչ համաճարակը կը տեւէ անարգել։

Կան կարմիր խաչեր, Աղքատախնամներ եւ ուրիշ զանազան միութիւններ, որոնք իրենց գոյութիւնը կը քաշքշեն առանց իրարու հետ օրկանական կապ ունենալու, իրենք իրենց մէջ «անկախ» են բառին յունգոյն իմաստով, եւ դրամ կը վատնեն յաճախ անարժան տիպարներու։

Թէեւ կաթողիկոսական պատուիրակը իր շուրջը հաւաքած է առժամեայ թեմական խորհուրդ մը եւ կ'աշխատի կազմակերպել Եւրոպայի թեմը, սակայն կը թուի թէ այս փորձն ալ պիտի խորացնէ քաոսը, շնորհիւ կարգ մը խաղերու։

Հաստատ աղբիւրէ իմացած եմ, թէ Պալաքեան եպիսկ. Փարիզ հասած օրն իսկ, եկեղեցիի շուրջը հաւաքուած որոշ մարդիկ ամէն ծուռ միջոցի դիմած են, որպէսզի անոր ձեռնարկները վիժին։

Նոյն օրերուն Մանչեսթրի հոգեւոր հովիւը արթուն կը հսկէր, որպէսզի իր հօտը չենթարկուի նոր կազմակերպութեան մը կանոններուն, այլ մնայ «անկախ»։ Լոնտոնի եկեղեցիի խնամակալութիւնը կը կարծէր թէ ինք Գ. Կիւլպէնկեանի եկեղեցիին հոգաբարձութիւնն է եւ կապ չի կրնար ունենալ թեմական կազմակերպութեան հետ։ Փարիզի եկեղեցական հոգաբարձութեան կարծիքով, թեմական կազմակերպութիւնը միայն հոգեւոր կապ կրնար ունենալ իրենց հետ, իսկ նիւթական՝ բացարձակապէս ոչ, որովհետեւ այդ հոգաբարձութիւնը «անկախ» է եւ հաշուետու՝ միայն զինքը ընտրողներուն։

Այսպէս ուրեմն, որքան եկեղեցական, բարեգործական մարմիններ կան, այնքան ալ կազմակերպման եղանակ, կանոնագիր ու ըմբռնումներ գոյութիւն ունին. բայց մէկ կէտի մէջ բոլորը կը միանային, —մնալ «անկախ»— այսինքն ոչ ոքի հետ գործ ունենալ։ Իսկ այս մարմիններու անկախութեան գլուխը աւելի մեծ թագով մը կը փայլէր Մարսիլիոյ «Քան Օտտօ»ի ինքնօրէն վարչութիւնը։

Այս օրերս իմացայ նաեւ թէ Պալաքեան եպիսկ. իբրեւ ճկուն մարդ, կրցած է կազմակերպել թեմը, գոհացում տալով իւրաքանչիւրին ցանկութեան։ Օրինակ, Լոնտոնը ունի երեսփ. ժողով եւ անկէ ընտրուած վարչութիւն, Պելճիքա ունի գաղթային կազմակերպութիւն, Մարսէյլը ունի հոգաբարձութիւն եւ ազգային միութիւն, Լիոնի շրջանը ունի ազգային միութիւն, Փարիզը ունի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւն եւն. զանազան գգակներով եւ տարազներով։

Դրամ շատ ունեցող վայրերուն ալ սանկ քիչ մը գլխիողութիւն, որ նոր կազմակերպութեամբ ոչ թէ իրենց նիւթական գործերը հակակշիռի պիտի ենթարկուին, այլ պարզապէս տեղեկութիւն պիտի տրուի թեմական խորհուրդին։

Եթէ այս բոլոր լսածներս ճիշդ են, ուրեմն անկարելի պիտի ըլլայ ըստ մեր հին սովորութեանց թեմական կազմակերպութիւն ստեղծել եւ կաթող. պատուիրակը պիտի փորձէ այս «անկախ»ները անտրիճանաբար եւ փափուկ ձեւով փարախը մտցնել. կը յաջողի կամ ոչ չեմ գիտեր։

Անդին Պոլսոյ մէջ, Պատրիարքարան կոչուած կազմակերպութեան վերջին խրտուիլակն ալ կը քայքայուի, շնորհիւ շարք մը ստրկամիտ ու շահախնդիր անձերու, իսկ իրաւատէր այլ ահարեկ ժողովուրդը իր կամքը յայտնելու հնարաւորութիւն չունի։

Ո՞ւր կ'երթանք...

Ն-Տ

ՊԱՐԱՐԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՋՐՎԷԺՆԵՐԸ

Բամպակի, քարիւղի եւ երկաթի քաղաքականութիւններուն վրայ աւելցաւ նաեւ «պարարի քաղաքականութիւնը»։ Եւրոպայէն մինչեւ Ամերիկա՝ բոլոր երկիրները հետաքրքրուած են պարարով։ Պաշտօնատուններ, պետական հսկայ կազմակերպութիւններ շարժման մէջ դրուած են հարցին զանազան փուլերը ուսումնասիրելու համար։

Սըր Կօլտֆինչ իրաւունք ունի երբ կ'ըսէ թէ «Ազգերու տնտեսութեան մէջ տիրական դեր մը խաղցող մեծ հարցերու մէջ, պարարներու (engrais chimiques) հարցը այն խնդիրն է որ, վերջին ատենները ամէնէն աւելի աչքի կը զարնէ եւ որ կը ներկայացնէ յատկանշական երեւոյթներ»։

Շարժումը սկսած է Գերմանիայէն եւ արդիւնքն է ընդհ. պատերազմին։ Զինադադարի ատեն շարժումը ստացած է հսկայական ծաւալ եւ համակած է ամբողջ տիեզերքը։ Գերմանիոյ մէջ շարժման կեդրոնն է Պատի անիլինի եւ սոտայի գործարանը, որ եօթը ամենակարեւոր ընկերութիւններու ձուլումով այս օրերս Գերմանիոյ մէջ ծնունդ է տուած «Թրըսթ»ի մը՝ մօտաւորապէս մէկ միլիառ մարքի դրամագլխով եւ որ, երկաթուղիներու ընկերութենէն յետոյ, Գերմանիոյ ամենահսկայ կազմակերպութիւնն է։

Շարժումը ուղղուած է օդին դէմ։ Մարդիկ բաւականացած չեն, օդանաւերով եւ օդանաւային տորմիղներով, օդին տիրանալու, զայն զսպելու եւ ենթարկելու իրենց քմահաճոյքին, այլ սկսած են նաեւ շահագործելու օդին մէջ ամբարուած ազօթի հսկայ հարստութիւնը՝ անկէ պատրաստելով քիմիական պարարներ։ Հաշուած են որ երկիրը ծածկող օդին իւրաքանչիւր քառակուսի մղոն տարածութեան մէջ, մօտաւորապէս 21,683,200 թօնօ ազօթ կայ։ Երկրին տարածութիւնը 199,712,000 քառակուսի մղոն է։ Այս հաշուով օդին մէջ ամբարուած ազօթի քանակութիւնը չորսուկէս քառիլիոն թիւի կը մօտենայ։ Հիմա բոլորն ալ աչք տնկած են այս հարստութեան վրայ եւ ամէն մարդ իր ճիգերը լարած է առաւելագոյն չափով եւ լաւագոյն կերպով օգտուելու համար այս անսահման հարստութենէն։

Երեւոյթը աւելի լաւ հասկնալի դարձնելու համար, կ'արժէ խոշոր գիծերով ծանօթացնել քիմիական աղբերը։

Քիմիական աղբերը, ընդհանրապէս կը բաժնուին երեք գլխաւոր դասակարգի.— Ազօթային պարարներ, փոսփաթային պարարներ եւ փոթասային պարարներ։ Ասոնցմէ ազօթային եւ փոսփաթային պարարները ամէնէն կարեւորներն են։

Ազօթային բազմաթիւ պարարներէն էն կարեւորներն են բորակատ նատրոնի (nitrate de soude) եւ ծծմբատ աւշակի (sulfate d'ammoniaque)։ Բորակատ նատրոնին առատօրէն կը գտնուի Հարաւային Ամերիկայի հանրապետութիւններէն Չիլիի մէջ։ Այս հանքը Չիլիի պետութեան հարստութիւնը կը կազմէ։ Բազմաթիւ տարիներէ ի վեր կը շահագործուի տարեկան հարիւր հազարաւոր թօնօ արտադրութեամբ։ Երկրագործութեան յարաճուն պէտքերն ալ նկատի առնելով, հաշուուած է որ այս հանքերը դեռ հարիւր տարի կրնան բաւել։ Մինչեւ ընդհ. պատերազմի թուականը, Չիլիի հանքերն էին միակ աղբիւրը նատրոնի բորակատին։ Իսկ աւշակի ծծմբատը կը պատրաստուէր «քօք»ի փուռերուն եւ օդային կազի գործարաններուն մէջ։

Եւրոպայի մէջ Գերմանիան, ըլլալով ներոյժ մշակութեան (culture intensive), օրինակելի երկիր մը, ահագին քանակութեամբ Չիլիի նատրոնի բորակատ կը սպառէր։ Ընդհ. պատերազմին պատճառով, Գերմանիա զրկուեցաւ իր հողային բերքերուն կենսատու սնունդը եղող՝ Չիլիի այս պատուական պարարէն։ Անհրաժեշտ էր հողային բերքերու ազօթային սնունդը հայթայթել առատօրէն։ Ազգային հացն էր որ պիտի կրնար ջիղերը պիրկ բռնել, ինչպէս կը պահանջէր Զօր. Հինտէնպուրկ, որքան խրամներու մէջ պատերազմող զինուորներուն, նոյնքան խրամներու ետին պայքարող ժողովուրդին։ Եւ այդ հացը կրնար շարունակաբար հայթայթուիլ՝ ազօթային պարարներու գործածութեամբ։ Գերմանիա Նորվեկիոյ մէջ ծաղկող կիրի բորակատի ճարտարարուեստէն օրինակ առաւ։ Նորվեկիա՝ իր ջրվէժներուն շնորհիւ աժանագին ելեքտրական զօրութեան տէր է։ Իր տրամադրութեան տակ գտնուող ազօթը կ'օքսիտացնէ եւ յետոյ վրան կիր աւելցնելով՝ կիրի բորակատ (nitrate de chaux) անուն քիմիական պարարը կ'արտադրէ, որ նատրոնի բորակատին նման ազօթային պարար մըն է։ Վերջապէս Գերմանիոյ մէջ ալ, օդէն ազօթային պարար շինելու դրութիւն մը գտնուեցաւ՝ Haber-Bosch դրութիւն անուամբ եւ այսօր այս ճարտարարուեստը այնպիսի ծաղկեալ վիճակի մը հասած է որ, Գերմանիա ազօթային պարարի իր ամբողջական պէտքը հոգալէ զատ, արտածման իսկ սկսաւ։ Ուրիշ երկիրներու, օրինակ Ֆրանսայի մէջ Claude դրութիւն եւ Իտալիոյ մէջ Casale դրութիւն, օդէն ազօթային պարար պատրաստելու ուրիշ դրութիւններ գտնուեցան եւ սկսաւ օդը շահագործուիլ ընդարձակ սահմանի մը վրայ։ Ամէն երկիրներու մէջ այժմ գործարաններ կը կանգնուին եւ օդին ազօթէն օգտուելով բազմատեսակ ազօթային պարարներ (Engrais azotés synthétiques) կը պատրաստուին։ 1925 տարուայ ընթացքին օդին մէջ գտնուող ազօթէն պատրաստուած են մօտ 500,000 թօնօ ազօթային թթու, որ հաւասար է աւելի քան 3,000,000 թօնօ Չիլիի նատրոնի բորակատի։

Օդին ազօթին միջոցաւ եւ ելեքտրական զօրութեան շնորհիւ պատրաստուած ազօթային արհեստական պարարներու գլխաւորներն են աւշակի ծծմբատ (sulfate d'ammoniaque), նատրոնի բորակատ (nitrate de soude), կիրի բորակատ (nitrate de chaux), urée, cyanamide de chaux եւն. եւն.։ Ասոնցմէ նատրոնի բորակատը՝ նատրոնին սղութեան պատճառով, սուղի ապրանք կ'ըլլայ եւ չկրնար մրցիլ Չիլիի նատրոնի բորակատի բնական պարարով։ Միայն թէ՝ օդին ազօթին միջոցով շինուած նատրոնի բորակատի արհեստական պարարը աւելի զուտ եւ մաքուր ըլլալով, ճարտարարուեստային պէտքերու համար, Չիլիի բորակատէն աւելի նախընտրաբար կը գործածուի։

Օդէն շինուած ազօթային պարարներու մէջ էն շատ փայլուն ապագայ ունեցողը աւշակի ծծմբատը եւ իրմէ ածանցուած ուրիշ պարարներն են։ Արհեստական աւշակի ծծմբատ պատրաստելու համար, առատօրէն եւ աժանագին աւշակի (ամօնեաք) պէտք կայ։ Աւշակին բաղադրութիւնն է ազօթ եւ ջրածին (hydrogène)։ Ազօթը՝ անսահման քանակով կը գտնուի օդին մէջ եւ ջրածինն ալ, նմանապէս անսահման քանակով կը գտնուի ջուրին մէջ։ Օդ եւ ջուր ըլլալով անսպառ, արհեստական աւշակի ծծմբատի աժանագին արտադրութիւնն ալ անսահման կերպով ապահովուած է։

Ազօթային արհեստական պարարներու ճարտարարուեստին ստացած հսկայական ծաւալը, մասնաւորապէս շփոթութեան մատնած է Չիլիի ազօթային պարարի արտադրիչներու խմբակցութիւնը։ Չիլիի մէջ ամէն տեսակ միջոցներու դիմուած է, պարարի արտադրողչէքը իր նուազագոյն աստիճանին իջեցնելու համար։ Գիտական յանձնախումբեր տեղւոյն վրայ զանազան ուսումնասիրութիւններով զբաղուած են։ Չիլիի կառավարութիւնն ալ, պարարի վրայ դրուած արտածման եւ այլ տուրքերը նուազեցնելու համար ծրագիրներ կը մշակէ։

Թէեւ այժմ Չիլիի արտադրիչներու եւ Եւրոպայի ազօթային արհեստական պարարներու գործարաններուն միջեւ համաձայնութիւն գոյացած է գիները չկոտրելու համար, բայց պիտի չուշանայ այն թուականը երբ այդ համաձայնութիւնը պիտի խզուի եւ պիտի սկսի կատաղի մրցակցութիւն մը։

Ինչպէս ըսինք, բոլոր երկիրներ այս նոր ճարտարարուեստով շատ մօտէն հետաքրքրուած են։ Դեռ վերջերս Ֆրանսայի մէջ կազմուեցաւ «Ազօթի ազգային ընկերութիւն» մը։ Մինչ մէկ կողմէ գիտնականները աշխատանք կը թափեն նորանոր դրութիւններ հնարելու եւ օդին մէջ ամբարուած այս անսպառ հարստութիւնը լաւագոյն կերպով օգտագործելու համար, միւս կողմէ պետական միջոցներով կամ նպաստներով ամէն օր նորանոր գործարաններ կը հաստատուին, գիտական ներոյժ երկրագործութեան հոգին կազմող ազօթային պարարը, թէ խաղաղութեան եւ թէ մանաւանդ պատերազմի մէջ, առատօրէն ու աժանագին ունենալու եւ այս ու այն երկրին հարկատու ըլլալէ դադրելու համար։

Ազգային հաց՝ մայր երկրին մէջ մայր երկրին օդէն՝ պատրաստուած ազօթային ազգային պարարով։ Ահա օրուան կարգախօսը։

Պիտի չփափաքէի՞նք որ մեր երկրին մէջ ալ օգտուէինք մթնոլորտային այս հարստութենէն, այդ մթնոլորտին, որուն ծաւալով չորս հինգերորդը եւ ծանրութեամբ երեք չորրորդը ազօթ է, ազատ ազօթ (azote libre), որ սակայն բոյսերուն կողմէն կարենալ օգտագործուելու համար պէտք է փոխուի բաղկացեալ ազօթի (azote combiné)։

Չմոռնանք ըսել թէ՝ դարձեալ մայր բնութիւնն է որ, արհեստական ազօթի այս նոր ճարտարարուեստին մէջ առաջնորդ է եղած մարդկութեան։ Դիտուած է որ բնութիւնը իսկ՝ իր փոթորկալից շրջանին՝ իր փայլակումի ու կայծակովը գոյացած օդային ելեքտրականութեան շնորհիւ, թէեւ քիչ քանակութեամբ, կը պատրաստէ բորակատի եւ աւշակի պարարներ եւ անձրեւներու եւ ձիւնի միջոցով զանոնք կը ղրկէ երկիր, որոնցմէ կ'օգտուի բուսականութիւնը։

Դառնալով Հայաստան, երբ կը նկատենք որ երկիրը հարուստ է ջրային հոսանքներով եւ հետեւաբար կարելի է հոն աժանագին ունենալ ելեկտրական զօրութիւն, ժամը հասած չէ՞ արդեօք հոն ալ հետաքրքրուելու ազօթի արհեստական պարարի այս նոր ճարտարարուեստով եւ այս կերպով օժտելու երկրին երկրագործութիւնը՝ որ Հայերուս ազգային արհեստն է ազօթային առատ պարարով։

Նորվեկիա այսօր իր ջրային հոսանքներէն ստացած աժանագին ելեքտրական զօրութեան շնորհիւ, տարեկան 200,000 թօնօէ աւելի ազօթային արհեստական պարար եւ գլխաւորաբար կիրի բորակատ կը պատրաստէ։ Նորվեկիա, չըլլալով երկրագործական երկիր, իր ազօթային պարարի արտադրութեան մեծագոյն մասը կ'արտածէ։ Իր գլխաւոր յաճախորդն է Տանիմարքան։

Բայց մեր երկիրը ի բնէ ըլլալով երկրագործական, իր ազօթային արհեստական պարարի արտադրութեան համար, անմիջականօրէն իր տրամադրութեան տակ ունի սպառումի շուկան։

Հայաստանի ղեկավար շրջանակներուն համար ահա կենսական հարց մը, զոր կ'արժէ լրջօրէն նկատի առնել։

«Պարարի քաղաքականութիւնը» իւրաքանչիւր պետութեան համար, այլեւս ազգային քաղաքականութիւն մը դարձած է։ Այդ քաղաքականութեան փարիլ, զայն մշակել եւ անոր օրըստօրէական զարգացումներուն մօտէն հետեւիլ պետական իմաստութիւն է։

Երբ երկրին մէջ երկրագործութիւնը արդիանայ, ներոյժ մշակութիւնը հաստատուի եւ այս ներոյժ մշակութեան անհրաժեշտ քիմիական պարարները առատօրէն եւ աժանագին հայթայթուին, բնակչութեան թիւը աւելցնելու միջոցներ պիտի ստեղծուին։

ՍԵՊՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԸ

Ամերիկայի մարդահամարի վարչութիւնը կը հաշուէ թէ յառաջիկայ Յուլիսին Միացեալ Նահանգներու բնակչութեան ընդհանուր թիւը պիտի ըլլայ 117,135,817։ Այս հաշուով 1920ի վերջին մարդահամարէն ի վեր 11,426,197 հոգի աւելցած է։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ բոլոր աշխատակիցներէն գրել թուղթին մէկ երեսը միայն։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ
ՀԻՆ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Մ

(Թղթակցութիւն)

Աթէնք, 2 Ապր

Հին Յունաստանի սահմ
րուն հայկական կեանքը մ
նուած է կատարեալ քաօսի
Անիշխանութեան հով մը կը
Աթէնքէն մինչեւ կղզիները։

Ռամկավար-Հնչակ-Հօկ
բակցութեան մղած պայ
ազգամիաս թափ մը առած
ժողովուրդը դէպի այլաս
կ'առաջնորդէ։ Ամէնէն պէ
արարքներն ու ամէնէն հանր
անձերը անգամ բուռն պաշ
նութեան արժանացան այդ
բակին եւ անոր պղտոր ու
մամուլին կողմէ։ Երկար
ըլլար պատմել գեղծարար
քիասեաններու, խաբեբայ եւ
նամօթ Թորգոմներու եւ
ժան Մագլըմեան եպիսկոպ
րու գայթակղելի պարագա

Միթաղմայի մէջ Ռամկա
Հնչակները կուռ կ'ընեն եւ
ցանքը կը փաթթեն Դաշնակ
կաններուն ճիտը. Քօքինիոյ
Ռամկավար-Հնչակները կը
վեն ազգային կեանքը եւ
վրայ կ'ընեն գպրոցները, բայ
մեղադրեն Դաշնակցականնե
Մ. Ը. Մ.ի սենեակ նե
սակ կուսակցական խաղեր
սադրանքներ կը փորձեն ու
բաստանեն Դաշնակցակա
եւլն.։

Վերջերս Մալումեան կ
սմսեղուկ մը եկաւ Մարսէ
քսութիւններու տալրակով մը
սկսաւ որոմ ցանել Հ. Մ. Ը.
Ներս, փորձուած ոչնչութ
կամ վնասակար տարրեր
ւորելու համար, մոռնալով
դեռ քանի մը տարի առաջ
յիշատակ մը ձգած էր
նիոյ մէջ, հայ որբ-որբուհ
գլխուն։

Աթէնքի շրջաններու
նէն դժբախտ գաղթակայ
ղաւ Քօքինիան, խառնիճաղ
խմբակցութեան միջնաբերդը
մէկ նախանձելի կողմ ունի
րոցը խամրոց է բառին բու
մաստով, ուր որջացեր են
զակ ուսուցիչներ եւ բամբ
քի սիրահար ուսուցչուհիներ

Յունահայ գաղութին
գլուելի դեր մը կը կատ
նաեւ ծանօթ խմբակին վ
թերթուկները, մէկն Աթէնք
միւսը Սելանիկ, ամէն ինչ խե
թիւրելով եւ միտքերը պղտո
լով։ Եթէ գործ չունիս, հերք
ճշդէ։

Խմբակին ամէնէն սեւ գ
պիտի մնայ Նպաստամատ
որբանոցներուն մէջ տրուած
կահայ դաստիարակու
պաշտպանութիւնը։ Այս պժ
գործին մէջ հաւասարապէս
տասխանատու են թէ Ռամկա
Հնչակները, թէ Աթէնքի հ
տառ թերթուկը, թէ ինք
վարչութիւնը եւ Նպաստա
տոյցի մէջ գործող քանի
հացկատակներ ու անխուսա
եպիսկոպոսը։

Ցխուր է Սիրայի որբա
վիճակը, իր հակահայ կեան
որուն գլխաւոր պատասխան
ներն են հայ պաշտօնեաներ
որբանոցին ընդհ. տնօրէն Մր
Հուայթը։ Առաջիններուն գլ
կը կենայ Վ. Կէօքճեան,
ուսուցիչը եւ իր եղբայրը՝
իրենց սեւ թաթը դրած են
հէք որբերուն վրայ եւ ամէն
սակ ստորնութիւն ի գործ
դնեն։ Անոնք լրտեսութեան ց
ցով մը պատած են որբանոցը
լրտես եւ մատնիչ կը պատր
տեն։ Իսկ Մր. Ճօրճ Հուայթ
գիտակցօրէն այդ տարրերը

գիւղը հաւաքած է, Թրքամոլ Ամերիկացի մըն է, որուն համար կը պնդեն թէ Կարսի անկման ատեն բաւական թիւով պահուած վանեցիներ յանձնած է Թուրքերու եաթաղանին։ Հիմա ալ աւելի կը սիրէ Թուրքն ու Թուրքերէնը։ Պաշտամունքի, արհեստանոցի եւ յարաբերութեանց գլխաւոր ու պաշտօնական լեզուն Թուրքերէնը եղած է։ Ու որբանոցին մէջ կը պահէ չէթէ Էտհէմին զինակիցներէն հայակեր ուրիշ Թուրք մը, որ հայհոյելով հայ որբերը կ'աշխատցնէ Մր. Ճօրճ Հուայթի ագարակին շինութեան համար։ Այս վերջինը այնքան նեղմիտ է որ թոյլ չտուաւ Վարդանանցը եւ իրեն խնկարկու Ա. Զօպանեանի յոբելեանը հայերէնով տօնել։

ՊԵՐՃ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴՐԱԽՏԻՆ ՄԷՋ

Ռուս պոլշեւիկ «Թրուտ» թերթը հետեւեալ կերպով կը նկարագրէ Հիւսիսային կովկասի ծխախոտի աշխատաւորներուն վիճակը (25 Մարտ).—

Բոլաստիրկայի մէջ, Մայկոբէն 40 քիլոմեդր հեռու, կը գտնուին 13 ծխախոտի հիմնարկութիւններ, 400 բանուորուհիներով։ Կեանքի պայմանները խիստ տաժանելի են։ Մեծ մասը հարթ գետնի վրայ կը պառկի, եւ ամէն տեղ ճեղքեր կան պատերուն վրայ։ Գործատէր մը անկողիններ հայթայթած էր, բայց միւսները ծաղրեցին զինքը, եւ մարդը վերցուց անկողինները։ Բանուորուհիները իրենց աշխատած տեղը կը ճաշեն։ Աշխատանքի պահը կը սկսի առաւօտեան ժամը 6ին։ Բանուորուհիները կը վերցնեն գիշերուան փսիաթը, ուրիշ մը կը գնեն աշխատանքի համար եւ կը սկսին ծխախոտ զատել։ Կը նստին թրքական ձեւով, ծալլապատիկ։ Աշունը եւ ձմեռը գետինը խոնաւ է եւ որովհետեւ փսիաթը բարակ է, բազմազան հիւանդութիւններ կը ծագին։ Ծխախոտին բարակ փոշին կը լեցնէ օդը, դուռ բանալով թոքերու, կոկորդի, քթի եւ աչքերու հիւանդութեանց։ Բանուորուհիները ոտքի վրայ կ'ուտեն, եւ գրեթէ բնաւ միսի երես չեն տեսներ։ Գործը կ'աւարտեն իրիկուան ժամը 8-9ին, քարիւղի լամբարներու աղօտ լոյսին տակ, աճապարանքով կ'աւլեն գետինը եւ անմիջապէս կը պառկին։ Յունելու ժամանակը զեղչելով, աշխատանքի տեւողութիւնն է ընդհանրապէս 10—11 ժամ, մինչդեռ պաշտօնական պայմանագրութեան մէջ միայն 8 ժամ արձանագրուած է. Առօրեայ ամուսնութիւնները չափազանց յաճախադէպ են։ Եւրոպ-հետեւ այրէ աւելի կին կայ, իւրաքանչիւր այր քանի մը առժամեայ կին ունի։ Ասկէ յառաջ կուգան արհեստական վիժումներ, որոնք կը կատարուին առանց բժշկին օգնութեան, ինչպէս եւ վեներական ախտեր։ Գործատէրերը կոպիտ կը վարուին բանուորներուն հետ, կը նախատեն, ոտքով կը զարնեն եւն։ Լուացարան չկայ. յաճախ ջուր ալ չի գտնուիր։ Հաշիւները տեղին վրայ կ'ըլլան, բերանացի. չկայ հաշուապահութեան, ոչ ալ ցանկ։ Նախնական բարքերը կը տիրեն. բանուորները յայտնապէս կը հակագործուին առանց դիմադրելու։ Գործատէրերը մեծ մասով Թերուս Յոյներ եւ Հայեր են։

ՈՒՐԻՇ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Այսպէս ուշագրաւ իրողութիւն մը կը մատնանշէ ծանօթ գրող Սերաֆիմովիչ, պոլշեւիկեան «Կրասնայա Գազեթա»ի մէջ, (21 Մարտ 1926).—

— Ամէն տարի հազարաւոր Ուկրայնացի մանկամարդ աղջիկներ գործ փնտռելու կուգան Խրիմի այգիներուն, ծխախոտի արտերուն եւ մրգաստաններուն մէջ։ Գործատէրերը այդ աղջիկներուն հետ պայմանաւորուած ատեն, պայման կը դնեն որ իրենց հետ ապրին։ Եթէ աղջիկները մերժեն, կը ճամբուին վարպետներուն կողմէ, որոնք կը կատղին որ եւ է դիմադրութենէ։ Ամէն տեղ միեւնոյն պահանջումներուն հանդիպելով, ճարահատ տեղի կուտան։ Իբրեւ հետեւանք, հարիւրաւորներ վիժել կուտան, աւելի հիւանդութիւններ կը ժառանգեն կամ իրենց գիւղերը կը դառնան երախաներով։ Այգիներուն եւ մրգաստաններուն մէջ աշխատանքը կը տեւէ արեւածագէն մինչեւ վերջալոյս։ Սնունդը գէշ է, բանուորուհիները հանգչելու ժամանակ չունին. բնակութեան վայրերն ալ վտտառողջ են։ Աղջիկները պարզապէս իբրեւ գրաստ կը ծառայեն։ «Թիարանէն աւելի գէշ է, կը յայտարարեն. բայց չենք կրնար բան մը ընել. ամէն տեղ միեւնոյնն է»։

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐԸ Կ'ԱՒԵԼՆԱՆ

Համաձայն պաշտօնական տեղեկագրի մը, որ ներկայացուած է Մոսկուայի նահանգին բանուորական սէնտիքաներու համաժողովին, գործադուլները զգալապէս կը շեշտուին վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին։

Միայն Մոսկուայի նահանգին մէջ 1923-24ին ծագած է 6500 վէճ, որոնց մասնակցած են 69 հազար բանուորներ։ 1924-25ին, վէճերու թիւը կը հասնէր 9800, մասնակցութեամբ 135 հազար բանուորներու։ Միեւնոյն երեւոյթը դիտուած է Քիէվի մէջ։ 1924-25ի առաջին երեք ամիսներու ընթացքին, ծագած են 58 վէճեր, իսկ 1925-26ի առաջին երեք ամիսներուն՝ 370, ինչ որ կը նշանակէ հարիւրին 600։ Միեւնոյն շրջանին բանթողներու թիւը 1887էն բարձրացած է 5711ի։ Սովորաբար վէճերը կը ծագին աշխատանքի սակերու առթիւ. բանուորները կը գանգատին նաեւ որ խորհրդային վարչութիւնը զգուշական միջոցներ ձեռք չառներ արկածներուն դէմ, որոնց թիւը կրկնապատկուած է այս տարի, անցեալ տարուան վրայ։

ՆՈՐ ՃԱԿԱՏ ՄԸ ՍԵՒ ՇԱՊԻԿՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

Խումբ մը մտաւորականներ վերջերս իրարու հանդիպած ըլլալով եւրոպական քաղաքի մը մատենադարաններուն մէջ, զբաղեր են ներկայ ժամանակներու դիկտատորական վտանգով, որ կը խափանէ մտքի ազատութիւնը եւ կը սպառնայ խաղաղութեան։ Իբրեւ արդիւնք, կազմած են «Եւրոպական դաշնակցութիւն մը ազատութեան պաշտպանութեան համար», որ մտաւոր ուժերու խուրձ մը պիտի հանէ վայրագ ուժերու խուրձին դէմ (ֆաշիսմ)։ Արդէն իսկ 300 կտրուկ դէմքեր ստորագրած են նոյն կազմակերպութեան յայտարարութիւնը, ամէն երկիրներէ։ Կ'ամփոփենք էական մասերը.—

«Մտահոգութեամբ նկատելով որ մէկէ աւելի երկիրներու մէջ ազատ հաստատութիւններուն տեղ անցեր են դիկտատորութիւններ.

Որ հանրային եւ անհատական ազատութիւնները ջնջուած են այդ դիկտատորութեանց մէջ, մասնաւորապէս մամուլի ազատութիւնը որ էական ազատութիւնն է արդի ընկերութեանց մէջ.

Որ այդ դիկտատորներէն այսինչը բռնութիւնը այնքան յառաջ կը տանի որ գործօն համամտութիւն կը պահանջէ սպառնալիքով.

Որ ժողովրդական կամքին տեղ բռնապետական կամքի մը տիրապետութիւնը կը խախտէ հոգիները,

Միւս կողմէ, նկատելով որ պատմութեան մէջ, դիկտատորութիւնները գրեթէ միշտ պատերազմի կը յանգին.

Որ միայն ազատ վարչաձեւերը կրնան պահպանել խաղաղութիւնը, Ազգերու Դաշնակցութեան բարեբար հեղինակութեան տակ եւ հեռացնել Եւրոպացիներու միջեւ քաղաքացիական նոր պատերազմի մը աչռելի հեռանկարը,

Համոզուած՝ թէ ազատութիւնը պաշտպանել՝ խաղաղութիւնը պաշտպանել է.

Յայտնելով թէ այսպէս պաշտպանուած ազատութիւնը անիշխանական, շառախօս եւ ամուլ ազատութիւն մը չէ, այլ կազմակերպուած, գործօն եւ արտադրող ազատութիւն մը։

Կը հրաւիրեն բոլոր մտքի մարդիկը՝ միանալ, ժողովուրդներուն յիշեցնելու համար իրենք զիրենք կառավարելու պարտականութիւնը» եւլն.։

Կոչը ստորագրած են բազմաթիւ ներկայացուցիչներ Ֆրանսայէն, Անգլիայէն, Գերմանիայէն, Աւստրիայէն, Պելժիայէն, Սպանիայէն, Հունգարիայէն, Իտալիայէն, Լեհաստանէն, Փորթուգալէն, Ռումանիայէն, Զուիցերիայէն եւ Ռուսիայէն։

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Խասքովօէն «Արաքս»ի կը գրեն թէ վերջերս դժնդակ վիճակի մը մատնուած է հայ գաղթականութիւնը.—

Վերջին ընդհանուր տագնապը մեծապէս գոցած է գործի դռները։ Գործի ամենամեծ տեղերն էին ծխախոտի գործարանները, որոնց շնորհիւ քաղաքիս բոլոր Հայերն ալ, կարելի է ըսել, ինքնաբաւ էին։ Վեց ամիս է որ, ո՛չ մէկ Հայ կ'ընդունուի այդ գործարաններուն մէջ։

Ամիս մը կայ՝ որ ասոնք բացուիլ սկսան եւ օրէ օր կը բացուին։ Բայց, վերին հրամանը պատրուակ բռնելով, բացի «Նիքոթիա»է, ո՛չ մէկ ընկերութիւն, հայ բանուոր կամ բանուորուհի կ'ընդունի։

Կառավարութիւնը նկատելով Ա.— որ Թրակիացի եւ Մակեդոնացի շատ գաղթականներ կան հոս, Բ.— որ նոյն համեմատութեամբ ալ ծխախոտի գործարանային աշխատանքները քիչ են, հրահանգած է մինչեւ պուլկար գաղթականներու տեղաւորուիլը մասնաւորաբար Հայերուն գործ չտալ ծխախոտի գործարաններուն մէջ։ Կը հաւաստեն թէ տասը հինգ օրէն, երբ բոլոր գործարանները բացուին, Հայերն ալ պիտի ընդունուին։

Վեց ամիսէ ի վեր, այս անտանելի դրութեան հետեւանքով գաղթականութեան հարիւրին 80ը այսօր գրեթէ անօթի է։ Անօթի է նաեւ իրենց քահանան, պարտական է նոյնպէս դպրոցը...

Այս առթիւ երկու յանձնախումբեր կազմուած են, որոնց մէկը ինքնութեան թուղթ պիտի ճարէ չքաւորներուն՝ որպէսզի կարենան, յաջողութեան պարագային, գործարանները մտնել։ Շատեր կ'ուզեն Հայաստան երթալ, եթէ ճար մը գտնուի։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ղրկել հին բաժնեգինները, առանց ազդի սպասելու։

ԹԱՏՐՈՆ

«ԿՐԵՉԻՆՍԿՈՒ ՀԱՐՍԱՆԻՔԸ»

Կովկասահայ դերասան Յ. Ղազարեան ներկայացումներու շարք մը բացաւ, «Կրեչինսկու հարսանիք»ով։

Կրեչինսկի՝ օրաթերթերու «Զանազան»ի սիւնակէն, հասարակ հերոս մըն է, օժտուած տեսակին յատուկ ձիրքերով։ Վայելուչ է, լեզուանի է եւ ճկուն. գիտէ վստահութիւն ներշնչել իր զոհերուն, ու հեգնել մարդկային միամտութիւնը. խաղամոլ է, պարտքերու տակ ճնշուած, բայց հնարամիտ խաբեբայ, պիտի կրնայ միշտ ալ հոգալ պերճ բնակութեան մը ու շռայլ ապրուստի մը ծախքերը. ընկերային մակամոյծ որ, յագեցնելու համար շուայտութեան ու ճոխ կեանքի իր ծարաւը, պիտի ծրագրէ ի վերջոյ դիմել դասական միջոցին, ամուսնութիւն՝ հարուստ աղջկան մը հետ, որուն սիրտը կրցած է գրաւել։ Բայց պարտապահանջներ զինքը կը նեղեն ու գոնէ մինչեւ ամուսնութիւն տոկալու եւ իր դիրքը փրկելու համար, կը դիմէ յանդուգն խաբէութեան մը.— իր նշանածին թանկագին զարդասեղը գրաւի կը տանի ու սակարկութեան ընթացքին՝ գոհարեղէնին կեղծն է որ կը յաջողի յանձնել հրեայ վաշխառուին, փոխարէն կլոր գումարի մը։ Ուրախ է, դրամ հայթայթած է ու կացութիւնը փրկած. բայց բարոյականը պէտք է որ յաղթանակէ. անհրաժեշտ մրցորդ մը ուրեմն, որ աչալուրջ կը հսկէ, խաբէութիւնը երեւան կը հանէ ու արդարութեան անխուսափելի զգեստաւորը, պահ մը կ'անցնի բեմէն։

«Կրեչինսկու հարսանիքը» կրնայ՝ «փեթրոկրատի արքայական թատրոնին» խաղացանկէն եղած ըլլալ. բայց այն կտորներէն է, որոնք առանց դերասանին ինքնատիպ խաղարկութեան, առատ ծիծաղ խոստանալէ յետոյ, հանդիսատեսը կը մատնեն յօրանջումի։ Դպրոցականի շարադրութեան պէս կաղ եւ զուրկ՝ նոյնիսկ տղու տաք երեւակայութեան յանդգնութիւններէն, տափակ փորձ մըն է բեմադրելու «Օրուան լուրեր» մը։ Թելը որ գործողութեան զանազան դրուագները իրար պիտի կցէր ու կազմէր հաճելի միութիւն մը, փրթած է. ձգենք ծիծաղը՝ որ ինքնին կը բխի կարգ մը տիպարներէ, դրութիւններէ եւ պարագաներու անակնկալ լծորդումէն, զորս կեանքէն իսկ քաղելով կամ հնարելով բեմադրելու համար, հեղինակը պէտք է օժտուած ըլլայ սուր դիտողութիւնով ու կատակերգակի ձիրքով. խաղին կը պակսի նոյնիսկ զուարթ կամ հանդուրժելի խօսակցութեան մը շնորհը։

Գործին միջակութիւնը քաւեցին ի հարկէ դերակատարները։ Յ. Ղազարեան՝ գրեթէ մինակը կենդանութիւն տուաւ թատերգութեան ու խլեց ծափ ու ծիծաղ. իր շարժումներուն մէջ ժուժկալ, առանց կոպտական չափազանցութիւններու, գիտէ զաւեշտական տպաւորութիւններ ստեղծել դիմախաղով ու շեշտով. իր կազմն ու դիմագիծը յաջողապէս օգտագործած էր ստեղծելու համար ծաղրանկարային տիպար մը, Թասպլուեէվի դերին մէջ։ Ղազարեան այնքան յաջողութեամբ կրկնեց «Ես մեռայ... զաւեշտը, որ երեք տարի առաջ արդէն ներկայացուած էր Ընդբանիկի կողմէ։ Իր շուրջ խաղին միջակութիւնը ջանացին անզգալի դարձնել Տիկիններ Ալիքսանեան, Տէրունեան եւ Պարոններ Սվաճեան, Շ. Սարեան ու Մաքսուտեան։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆՑ

ՄԻՇՏ ՆՈՅՆ ՎԷՐՔԸ

Երկուշաբթի օր տեղի ունեցաւ Ալֆորվիլի նորակազմ հայ երիտասարդաց միութեան ցերեկոյթը, «Օթէլլօ»ի ներկայացումով։

Քաջալերութեան արժանի է միութիւնը իր աշխատանքին համար։ Սակայն մանաւանդ վարչութեան անդամները միշտ ապրած ըլլալով իրենց ժողովուրդին մէջ եւ տեղեակ անոր զարգացման աստիճանին, լաւ կ'ընէին եթէ ազգային կամ ընտանեկան կեանքէ դրուագ մը ընտրած ըլլային։

Բաւական ընդարձակ սրահի մը մէջ գրեթէ տեղ բռնած էր միեւնոյն գաւառի հայրենակիցներու կոկիկ բազմութիւն մը։ Մեր գաւառի վերապրող հայ ժողովրդի մեծամասնութիւնը իր մեծ ու պզտիկով եկած էր այս օտար երկինքին տակ հայ խօսքը լսելու, հայ «թէվէտրօն» տեսնելու։ Ծեր երախաններ, չափահաս մանուկներ, երիտասարդներ ու վաղ ծերացած սեւազգեստ կիներ, այդ քանի մը ժամերուն վայելքը ունեցան վերապրելու իրենց հին բարի օրերը, յիշելով իրենց դպրոցական կամ թատերական հանդէսները։

Խոստովանինք որ Զէնկիլէրցիները մեծամասնութիւն կը կազմէին, բայց ո՞ւր էին սա մեր գիւղացի երիտասարդները, գէթ Ալֆորվիլ բնակող սա մեր տղաքը ինչո՞ւ համար չէին եկած իրենց հայրենակիցներուն հետ վայելելու այս գեղեցիկ օրը։ Պատասխանը տխուր է. միշտ հոն են անոնք, սիկարի ծուխով լեցուն այն սենեակին մէջ, ծալլապատիկ եւ կորաքամակ թղթախաղի նստած։

Ու երբ այնքան խանդավառութենէս վերջը տուն կը դառնամ, մայրիկիս քով նստած կը գտնեմ հայրենակից մը, երիտասարդ կին մը, գիւղացի հարս մը որ արցունքները աչքերուն, մազերը փետտելով ձեռքերը գլխուն կը զարնէ։ Այդ միեւնոյն օրը իր ամուսինը երկու տարուայ չարաչար աշխատանքէ գոյացած ամբողջ խնայողութիւնը «խումար»ի է տուեր Ալֆորվիլի մէջ...

Խաղամոլ հայրենակիցնե՛ր, շատ գէշ է ձեր քալած ճամբան, մանաւանդ դուք որ ձեռնարկներ ալ կ'ընէք Հայաստան երթալու։ Եթէ, փոխանակ ձեր պապերուն առաքինութիւնները ձեր հետ հայրենիք փոխադրելու իբր շնորհ միայն ձեր այս մոլութիւնը միայն պիտի տանիք, եթէ կ'ըսեմ այն տեղ ալ ձեր ու մեր նուիրական հայրենիքին մէջ, ձեր մայրերուն, կիներուն եւ քոյրերուն արցունքներուն պատճառ պիտի դառնաք, թոյլ տուէք որ ձեզի «բարի ճանապարհ» ըսելու տեղ, կրկնեմ մեր նահատակ մաքիկներուն անէծքը.— Չհասնիք ձեր մուրատին։

Գ. ԿԻՒԼԵԱՆ

ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

Զատիկի Խմման իրիկունը հանդէս մը կազմակերպած էր «Foyer Français» հաստատութիւնը՝ 13րդ թաղաշրջանի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, որ լիքն էր Ֆրանսացի եւ օտար հանդիսականներով։ Կային նաեւ բազմաթիւ Հայեր եւ Յոյներ։

Պ. Փոլ Րաֆայէլ գեղեցիկ տեսութիւն մը ըրաւ Ֆրանսայի մէջ բնակող օտարականներու կացութեան մասին եւ յայտնեց թէ կառավարութիւնը՝ միշտ լաւագոյն զգացումներով տրամադրուած է։

Իրաւաբան Պ. Գր. Թէլլալեան, արտայայտուեցաւ աւուր պատշաճի խօսքերով։

Ապա նուագուեցան գեղեցիկ կտորներ, ջութակի, թաւջութակի եւ դաշնակի վրայ։ Դերասաններ եւ դերասանուհիներ մասնակցեցան երեկոյթին։

Ատենապետ Պ. Էմ Մօսէ յայտարարեց թէ 23 Ռիւ Գիժասի վարժարանը կը վերաբացուի Ապրիլ 12ին, ժամը 8,30ին, ու շնորհակալութիւն յայտնեց ներկաներուն։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԳՈՎԵԼԻ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

Վիէնի Ազգային միութիւնը Զատկի զարդանիշ բաժնեց, ի նպաստ Պոլսոյ Ազգային հիւանդանոցին պատսպարեալներուն։ Հասոյթ գոյացաւ 400 ֆրանք, որ այս շաբթու մէջ պիտի ղրկուի Պոլիս։

Այս առթիւ նշանակելի էր հայ բանուորներու անխտիր մասնակցութիւնը։ Կարծես հոգեկան սփոփանք մը կը զգային ֆրանք մը վճարելով իրենց դժբախտ ազգակիցներուն համար։

Ահա գեղեցիկ օրինակ մը, ուրիշ աւելի բախտաւոր վայրերու համար։

* * Այս օրերս կրիփի հիւանդութիւն մը ծայր տուած է մասնաւորապէս երախաներու մէջ։ Բարեբախտաբար մահ չկայ։

Յ. Մ.

ՆԵՐՔԻՆ ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ԱԼ...

Գաղթական երիտասարդութիւնը, ինչպէս Փարիզի, նոյնպէս Ներքին գաւառներու մէջ, ենթակայ է զանազան հիւանդութիւններու զուրկ՝ կարգ մը առողջապահական խնամքներէ ու միջոցներէ։ Դեռ երկու օր առաջ սեւ հողին յանձնեցինք փոքրիկ մը, Վալանսի մէջ։ Տարօնցի երիտասարդ մը եւս թոքախտէ կը տառապի հիւանդանոցին անկիւնը։

Եւ դեռ քանիներ...։ Փարիզի մէջ նստած ազգ. մարմիններուն վրայ պարտք կ'իյնայ լուրջ ուշադրութեան առնելու այս վիճակը։ Իսկ Երեւանի վարիչները, փոխանակ աջ ու ձախ հարուածներ արձակելու եւ պառակտումը սաստկացնելու, լաւ կ'ընեն որ միջոց մը գտնեն, որքան կարելի է շուտ, Հայաստան փոխադրելու գաղթականները։

Պէտք է անձամբ եւ մօտէն տեսնել Ֆրանսայի այսօրուայ հայ աշխատաւորութեան հոգեկան եւ ֆիզիքական վիճակը, ըմբռնելու համար վտանգը։

Ի ՊԱՏԻՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻՆ

«Le Verbe» գրական-գեղարուեստական հանդէսը, որուն աշխատակիցներէն կազմուած է համանուն ակումբ մը, եւ որուն պատուոյ նախագահն է յայտնի բանաստեղծ Ժէրման Կրէզ, կը յայտարարէ հայ հասարակութեան թէ իր հանդէսներուն առաջինը նուիրած է հայկական արուեստին ու գրականութեան։

Երեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Պարթէնոնի սրահներուն մէջ, 64, rue du Rocher, Կիրակի օր, 25 Ապրիլ, ժամը 9ին։

Պիտի մասնակցին յայտնի հայ արուեստագէտներ։ Գիները՝ 5 եւ 4 ֆրանք։ Մանրամասնութիւնները յառաջիկային։

Սուրիոյ մէջ, գրաւեցին Պայասը, Հերմոնի շրջանին մէջ։ Տիւրզի ապստամբները ապաստանեցան Պաղեստին, ուր զինաթափ եղան։ Այս փայլուն յաջողութիւնը ֆրանսացիներուն արժեց մէկ մեռեալ եւ չորս վիրաւոր։ Թշնամին ռազմադաշտին վրայ թողուց 204 դիակ եւ 250 վիրաւոր։

Միւս կողմէ անգլիական թերթ մը Դամասկոսէն կը տեղեկանայ թէ Տիւրզիները Դամասկոսէն տասը քիլոմեդր հեռուն վաճառաբարձ կառախումբի մը վրայ յարձակած են, գրաւելով բոլոր ապրանքները եւ գերի բռնած են երկաթուղիի վեց պաշտօնեաներ։ Զինուորներ ղրկուած են՝ հետապնդելու համար ապստամբները։

⁂ Ամերիկացի զօրավար Հարրի Սմիթ Սուրիա գնաց, քըն, նութիւն մը կատարելու կացութեան մասին, առանձնապէս զինուորական տեսակէտով։

Նոր խռովութիւններ

Հնդկաստանի մէջ նոր խռովութիւններ ծագեցան Երկուշաբթի գիշեր։ Հազարի մօտ իսլամներ ոստիկանական պահականոցի մը վրայ յարձակած ըլլալով, ոստիկանութիւնը կրակ բացաւ, վիրաւորելով յարձակողներէն շատեր։ Փողոցներուն մէջ իսլամի և հնդիկի միջեւ կռիւները կը շարունակուին։ Երեքշաբթի գիշեր մզկիթի մը վրայ յարձակում գործուեցաւ։

Կալկաթայէն 25 մղոն հեռու Կուրիփորի մէջ կացութիւնը խիստ ծանր է։ Մանարանի մը քանի մը հազարի համնող բանուորները գործադուլ հռչակեցին Եւրոպացիի մը կողմէ բնիկի մը սպանութեան վրայ։ Բանուորները յարձակեցան Եւրոպացիներուն վրայ, որոնցմէ չորս հոգի վիրաւորուեցաւ։ Ոստիկանական ուժեր կանչուած են օգնութեան համար։

Գերմանիա իր փառքերը կը յիշէ

Առջի օր Պերլինի մէջ մեծ հանդիսաւորութեամբ տօնուեցաւ Հինտէնպուրկի զինուորութեան 60ամեակը։

Գերմանիոյ նախագահը շառաւիղն է ռազմիկներու ընտանիքի մը որ նշանաւոր հանդիսացած է Միջին դարէն իվեր։ Հաբիւր հազարաւոր ժողովուրդ կը մասնակցէր հանդիսութեանց։ Ընդունելութիւնը տեղի ունեցաւ նախագահական պալատին մէջ։ Պատասխանելով պատերազմական նախարար Կօսլէրի ճառին, Հինտէնպուրկ ըսաւ.

— «Ցաւագին մելամաղձութեամբ մըն է որ կը յիշեմ հին խրոխտ բանակը։ Ազգին եւ ժողովուրդին բանակն էր այն որ կատարեց իր պարտքը հայրենիքը պաշտպանելու համար. բայց ատկէ զատ դաստիարակութեան կեդրոն մըն էր ան ամբողջ ազգին համար, բարձրագոյն դպրոց մը պարտականութեան եւ հայրենասիրութեան կատարման համար։ Հիմա է որ լիովին կը հասկնանք թէ ի՞նչ կորսնցուցինք, կորսնցնելով բանակը։ Նոր բանակը բոլորովին տարբեր հիմերու վրայ շինուած է եւ փոքր է։ Փոխանակ պատիւ մը եւ պարտականութիւն մը ըլլալու զինուորութիւնը, կամաւոր գործ մը դարձած է։ Բայց բարձր բռնելով մեր զինուորական անցեալին մեծ աւանդութիւնը, նոր բանակը կրնայ դառնալ պահակը ազգային զօրութեան եւ ապահովութեան, պահպանելու համար գերման ազգին ռազմական յատկութիւնը»։

Ցար կ'ուզեն անեն զնով...

Ռուս միապետականներու Փարիզի ժողովին մէջ ծայրագոյն աջակողմեանները, այսինքն բացարձակ միապետութեան կողմնակիցները մեծամասնութիւն կը կազմեն։ Նախագահական ընտրութեան ատեն չափաւոր միապետական Սթրուվէի ընտրութիւնը յաջողցնելու համար ժողովականներէն շատեր սպառնացին մեկնիլ ժողովասրահէն։ Ռուս տարագիրներու դերին մասին Սէմէնոֆի տեղեկագրէն յետոյ, փրոֆէսէօր Ֆէտորոֆ, որ ռուս ուսանողներու օժանդակ մարմնի նախագահն է, յայտարարեց թէ նախապէս կարելի չէ ոչ Ռուսիոյ կառավարութեան ձեւը որոշել, ո՛չ ալ հատուցում պահանջել յեղափոխութեան ատեն կորսուած գոյքերու համար։ Աջակողմեանները սուլեցին Ֆէտորոֆի խօսքերը։ Յետոյ խօսեցաւ Նախկին վարչապետ Թրէփօֆ, որ առաջարկեց տեսակ մը պետական խոր հուրդ ընտրել։ Ասկէ վերջ ուղերձ մը քուէարկուեցաւ մեծ դուքս Նիքօլային։ Առաջարկուած բանաձեւը կ'ըսէր թէ տարագիր Ռուսերը իրենց անձն ու ինչքը մեծ դուքսին տրամադրութեան տակ կը դնեն եւ թէ պատրաստ են քալելու առաջին ազդանշանին։ Գործարանատէրերը պահանջեցին որ «ինչք» բառը աւրուի, ինչ որ ընդունուեցաւ։ Տասը հոգիէ բաղկացած դիւանը ժողովասրահէն մեկնեցաւ քուէարկուած բանաձեւը անձամբ ներկայացնելու համար մեծ-դուքսին։

Զինաթափութեան համաժողովը

Տօքթ. Նանսէն կը հերքէ Մոսկուայի մէկ թերթին այն լուրը թէ ինք իրաւարար կարգուած է որոշելու համար զինաթափութեան համաժողովի նախապատրաստական յանձնախումբի գումարուելիք քաղաքը։ Ռուսիա մերժեց մասնակցիլ այս նախապատրաստական ժողովին, այն պատրուակով թէ անիկա Զուիցերիոյ մէջ պիտի գումարուի։ «Տէյլի Թէլէկրաֆ» կը գրէ թէ ասիկա պատճառ չէ սակայն որ յիշեալ ժողովը յաջողութեամբ պսակուի և նոյն իսկ յօյս կը յայտնէ թէ Ռուսիա պիտի մասնակցի բուն ժողովին։ Մոսկուա այս օրերս կրկին կ'աշխատի Զինաստանի և Պալթեան պետութիւններու հետ համաձայնութիւններ կնքել։

Ֆրանսա եւ Անգլիա Արեւելքի մէջ

Սուրիոյ մարզպանը մասնաւոր խօսակցութեան մը մէջ «Թայմզ»ի Պէյրութի թղթակցին յայտարարած է թէ բերանացի խօսակցութիւններն ու բանակցութիւնները շատ աւելի լաւ արդիւնքներու կրնան յանգիլ և յաջողութեամբ լուծել միանգամայն Սուրիան և Պաղեստինը շահագրգռող խնդիրները։ Մարզպանը մտադրած է ամէն երեք ամիսը անգամ մը տեսակցիլ զանազան ճիւղերու վարիչներուն հետ։ Յետոյ յայտնած է թէ մօտ օրէն Սուրիա պիտի այցելէ Երուսաղէմի զինուորական կառավարիչը։ Իրաքի և Պաղեստինի տարբեր վարչաձեւերուն մասին խօսելով, մարզպանը մասնաւորապէս շեշտած է Եգիպտոսի մէջ ձեռք բերուած փորձառութեան մեծ կարեւորութիւնը։ Նոյնպէս յայտնած է թէ կարգ մը խնդիրներ Փարիզի և Լոնտոնի մէջ կարելի է լուծել։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ Ուսանողական Միութեան դասախօսական ժողովը վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 8,30ին «Ֆլօրիա» ճաշարանը։ Կը խօսի ընկ. Գ. Երամեան։ Կը հրաւիրուին բոլոր կուսակցական ընկերները։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի դասախօսութիւնը Երկուշաբթի Ապրիլ 11 երեկոյեան ժամը 8ին 63 Rue République։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներ ու համակիրները ինչպէս նաեւ Պատանի Միութեան անդամները։

Դասախօս ընկեր Հայկ Սէ-բէնկիւլեան։

Հ. Յ. Դ. «Խաժակ» խումբի ժողովը՝ վաղը Շաբաթ երեկոյ, 13 Rue de Londres.

Հ. Յ. Դ. ՏԵՍԻՆԻ ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը՝ Ապրիլ 11 կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրներով։

Վ.ԱԼԱՆՍԻ Հայ Տրամադիքը վաղը շաբաթ մեծ պատրաստութեամբ կը ներկայացնէ «Հեքեաթ»ը, հայ-քրտական կեանքէ, եւ «Ցայի կարապետ» սղըսական-ամերիկահայ կեանքէ խիստ ծիծաղաշարժ կատակերգութիւն մը։

ԿՈՉ

Նկատի ունենալով հայ մեքենագործ արհեստաւորներու միութեան մը անհրաժեշտութիւնը, խումբ մը մասնագէտ մեքենագործներ նախաձեռնարկ եղան՝ միութիւն մը հիմնելու, նպատակ ունենալով՝ Մեքենագիտութեան մասնագիտական դասեր տալ, գործնական եւ տեսական մէթոտներով։

Բոլոր անոնք՝ որ կը զգան մեքենագիտական արհեստին անհրաժեշտութիւնը, թող հաճին ներկայ ըլլալ ընդհ. ժողովին, որ տեղի պիտի ունենայ կիրակի 11 Ապրիլ ժամը 2.30ին, 40 rue de Belleville*ի ճաշարանի վերնայարկը։* Métro Belleville.

Անիքեան եւ Մուրատեան ընտանիքները իրենց սրտագին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն ամէն անոնց՝ որոնք հաճեցան ներկայ ըլլալ իրենց զաւկին եւ տիկնոջ՝ վաղամեռիկ Տիկին ԱՆՆԱ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆի յուղարկաւորութեան եւ իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին այս տխուր առթիւ։

ԵՐԵԿՈՅԹ-ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ. — Նախաձեռնութեամբ Սեբաստահայերու Նահանգային Միութեան եւ հովանաւորութեամբ Վռամշապուհ Եպիսկ.ի, 17 Ապրիլ Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ուկէսին 184 Bd. St. Germain, Salle de Gèographie*ի մէջ (մէդրօ Սէն Ժէրմէն)։ Կը բանախօսեն Պ. Ա. Խատիսեան, Պ. Խոնդկարեան, Բժիշկ. Ա. Փօղոսեան։ Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի ծանօթ ջութակահար Պ. Հայկ Կիւտէնեան։*

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԿԱՐՏԱՆ, Ո. Յ.— Ստացանք եռամսեան։

ՔԱՍԹԷԼՍԱՐԱԶԷՆ, Դ. Ս.— Նոյնպէս։

ՎԻՐՕՖԼԷ, Ա. Կ.— Ստացանք 30 ֆրանք։

ՔԱՍԹԷԼՍԱՐԱԶԷՆ, Բ.— Ստացանք 30 ֆրանք։

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ, Պ. Մ.— Ստացանք եռամսեան։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Պ. Թ.— Ստացանք եռամսեան եւ 140 ֆր. ազգին համար (180)։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ն. Կ.— Ստացանք 67 ֆրանք։ Ա. Ա., Խ. Մ., Ն. Թ.— Ստացանք եռամսեանները։

ՎԵՆԵՏԻԿ, Հ. Ե. Փ.— Պակասները ղրկուեցան։ «Բազմավէպ» չենք ստանար։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Խարբերդի Բաշաղակ գիւղէն Յակոբ Հայրապետեան, որ կը կարծուի թէ Քալիֆոռնիա կը գտնուի։ Գրել Օր. Եղսա Մանուկեանի, 84 Ռիւ Ռէպըվալ, Փարիզ։ «Ասպարէզ»էն կը խնդրուի արտատպել. 3-2

Շապին-Գարահիսարցի Տիկին Արաքսի (ծնեալ Այնաճեան) վերջերս ամուսնացած Պուլկարիա։ Տեղեկացնել Hagop Tchaderdjianի 34 Rue Gruger. Gardanne (B. R.) (France)

Կիրասոնցի Նուպար Սալխանճեան աքսորուած 1915ին։ Այն ժամանակ 8 տարեկան։ Գրել «Յառաջ»ի հասցէով, Մասիս Սալիխանճեանի։։

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS

208bis, Rue Lafayette Paris (10e

ՍԱԿԱՐԱՆ

8 Ապրիլ 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի)	Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատը	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր » »	Lire
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
» II	»
» III	»
Ռումելի երկթղ.	Lots turcs

Comptoir Parisien de change et de Crédit 80, Rue Lafayette

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ԿԻՐԱԿԻ 11 ԱՊՐԻԼ 1926

11 AVRIL 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 109 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԴԻՄ

ԿՐԿԻՆ ԵՒ ԿՐԿԻՆ ԿԸ ՀԱՍՏԱՏՈՒԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԾԱՆՕԹ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ...

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՐ ԵՐԿՈՒՆՔԸ

Խիզախ և ցցրդագին, ինչպէս իր բոլոր գործերը, Մուսոլինի Տրիպոլիս գնաց ուղեկցութեամբ տասնըհինգ մարտանաւերու: Եւ այս՝ ծանօթ արկածէն քիչ յետոյ:

Երկար ատենէ ի վեր ծրագրուած էր այս պտոյտը. բայց, վերջին պահուն, այնքան բացառիկ ձեւեր առաւ որ, արդէն խոշոր դէպքի մը տպաւորութիւնը կը գործէ:

Միջազգային մամուլը կը քրքրէ խնդիրը լայնքէն և երկայնքէն, մաղէ կ'անցընէ «ծովերու դուքս»ին իւրաքանչիւր շարժումն ու խօսքը, անոնց ամբողջ իմաստը լոյս աշխարհ բերելու համար: Եւ միայն աղմկարար թերթերը չեն որ իրար անցած են: Կիսապաշտօնական, ծանրագլուխ «Թան»ն անգամ չի ծածկեր մտահոգութիւնը, թէեւ պատ ի պատ բացատրութիւններով: «Պ. Մուսոլինիի ճամբորդութիւնը դէպի Տրիպոլիս ուղեկցութեամբ կարեւոր նաւատորմի մը՝ իրապէս նոր բան մը կը ծանուցանէ իտալական քաղաքականութեան մէջ: Իտալական ֆաշիսմը իր դիրքն ամրապնդած ըլլալով ներսէն, այժմ իր բովանդակ ուժով պիտի ջանայ ընդարձակել Իտալիոյ դերը արտաքին աշխարհին մէջ»:

Արդէն իսկ, շատ բաց կը խօսին իտալական թերթերը, և ամէնէն ազդեցիկները: Ամէնքն ալ այս ճամբորդութիւնը կը նկատեն «նախաբանը Իտալիոյ գաղթային քաղաքականութեան որ ի լինելութեան է»: «Մեր տնտեսական դժուարութիւնները գաղթի կը մղեն մեզ»: Եւ դեռ աւելի որոշ գիծերով. «մենք կրնայինք, եթէ ուզէինք, Ափրիկէի մասին պահանջել որ ելք մը տրուի դէպի աջ եւ դէպի ձախ, Տրիպոլիսը կեդրոն ունենալով եւ, մէկ կողմէ մեր թեւն երկարելով Թունուզի վրայ, — Մարոքէն ալ մասնիկ մը — եւ միւս կողմէ Եգիպտոսի վրայ, — մասնիկ մը եւս նուպիայէն — Նեղոսի ճամբով կապուիլ կարմիր ծովու մեր ստացուածքներուն հետ: Նոյնը կրնայինք ընել Ասիոյ համար, ուր Տոտէքանէզի եւ Կիպրոսի վրայ նայող ամբողջ գօտին, Իզմիրէն մինչեւ Անտիոք եւ աւելի վար, մեզ կը հետաքրքրէ քիչ մը: Բայց մենք խելօք ենք, համեստ եւ իրապաշտ: Մեր ուզածն է ցեղին մէջ տարածել գաղթային հպարտութիւնը եւ տիրապետութեան ախորժակը:»

Աւելորդ է խորհրդածութիւններ և գուշակութիւններ կցել այս քաղուածներուն: Շատ պերճախօս են անոնք, իբրեւ ազդարար նոր փոթորիկներու: Երկունք մըն է որ տեղի կ'ունենայ իտալական երկինքին տակ, իր ջղաձգութիւնները տարածելով անմիջական հարեւաններէն մինչեւ հեռաւոր ափեր: Ժողովուրդ մը, որ երեք տարուան մէջ չորս միլիոն աճեր է, եւ ամէն տարի առնուազն 400.000 «արտածելի» բնակչութիւն կը համրէ, ուշ-կանուխ պիտի պոռթկայ այս կամ այն ուղղութեամբ, ինչպէս փորձեց քանի մը անգամ: Մեծ պատերազմէն յետոյ, Իտալիա իր պարտուած դրացիներէն առաւ ինչ որ կ'ուզէր. բայց գոհ չէ: Գոհ չէ մանաւանդ սեւ շապիկներու տիրապետութենէն ի վեր: «Խուրձերը» չափազանց յափշտակուած են հռոմէական կայսրութեան փառքերով եւ հետզհետէ աւելի ուժգնութեամբ կը յուզեն անոնց յիշատակները:

Բայց հիմնական պատճառը տնտեսական է, հողի և շահաստանի կռիւ: Միջազգային քաղաքականութեան արդի վիճակը թոյլ չի տար որ Մուսոլինի լայն արշաւանքներ կազմակերպէ. իր երէկուան դաշնակիցներն անգամ չեն հանդուրժեր այդպիսի ձեռնարկի մը: Ուստի առայժմ գոհացում կը պահանջէ անմիջական շրջականերէն, օրինակ Թունուզէն: Եւ պարապ տեղը չէ որ Ֆրանսացիները մտահոգ են Ափրիկէի այդ գաղութի մասին. իտալացի գաղթականները կամաց-կամաց՝ տուն տեղ կ'ըլլան Թունուզի մէջ: 1914ին, Եւրոպացիներուն մշակած 800.000 հեքտար հողէն 30.000ը Իտալացիներու ձեռքն էր. ու թէեւ կը հաւաստեն որ շատ բան չէ աւելցած անկէ ի վեր, բայց Ֆրանսացիները աւելի տկար են, գաղթավայրին տէրն ըլլալով հանդերձ: Տարին հազիւ հարիւր ընտանիք կը տեղաւորուի 1919էն ի վեր, մեծ մասը Ալժերիայէն: Վտանգը այնքան ակներեւ է որ, «Թան»ի մէջ կ'առաջարկուի Ձեհեր, Լեհեր, Սլաւներ, Արաբներ, Պելժեր հրաւիրել, հակակշռելու համար իտալական ներգաղթը:

Չմոռնանք որ Իտալիա յաւակնութիւններ ունի նաեւ Նիսի, Սավուայի, Քորսիքայի վրայ: Անշուշտ հեռաւոր ծրագիրներ են ասոնք, բայց անոնց վրայ մտածելն իսկ տագնապին ծանրութիւնը կ'ապացուցանէ: «Կա՛մ դուք տուէք մեր ուզածը, կամ թոյլ տուէք որ մենք երթանք ուրիշ տեղէ առնենք ինչ որ անհրաժեշտ է մեր գոյութեան»: Այս է Իտալիոյ դիկտատորին միտքը, եւ այդ ուղղութեամբ կ'ոգեւորէ, կը մարզէ շարքերը, իր սեփական կազմակերպութիւնը, ինչպէս բանակը և նաւատորմը:

Մէկ խօսքով, երկունք մըն է որ տեղի կ'ունենայ, լի՛ փոթորիկներով: Իր բուռն խառնուածքով Մուսոլինի կրնայ անակնկալներ իսկ ստեղծել, ինչպէս ըրաւ Քորֆուի դէպքին ատեն:

Ահա թէ ինչու մտահոգ է Եւրոպան, նորէն և նորէն:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՍՈՒՐԻՈՅ ՏԱԳՆԱՊԸ ԵՒ ՄԵՐ ԴԻՐՔԸ

Եգիպտոսի «Յուսաբեր»ը, որ օրաթերթի վերածուած է Ապրիլ 1էն ի վեր, խմբագրականի մը մէջ պարզելով Սուրիոյ հայ գաղթականութեան փափուկ վիճակը, կրկին եւ կրկին զգուշութեան հրաւէր կը կարդայ.

«Մասնաւորաբար հայ կամաւորներու դէմ պիտի ծառանայ ինքը բովանդակ սուրիահայութիւնը, գլխաւորութեամբ իր բոլոր հանրային հաստատութեանց, կազմակերպութիւններու և հոսանքներու:

Իբրեւ ազգութեան դաւաճան պիտի հռչակուի այն Հայը, որ կամաւորապէս իր ծառայութիւնը կը բերէ ֆրանսական բանակին:

Եւ իբրեւ դաւաճան՝ ան պիտի հալածուի ամէն տեղ եւ ամէնուն կողմէ:

Զոհենք քանի մը հոգիները զանգուածը փրկած ըլլալու համար:

Անխնայ հալածենք ամէն անոնք, որոնք որ եւ է ձեւով առիթ կուտան արաբ ժողովուրդի զայրոյթին մեր դէմ:»

Առաջին անգամը չէ որ այսպիսի արտայայտութիւններ կ'ունենան դաշնակցական թերթերը, ինչպէս եւ ուրիշներ. եւ սակայն, խորհրդային մամուլը կը շարունակէ սուտ խենդ ձեւանալ, եւ ամսէ ամիս հոլովել 500 հայ գերիներու սուտ լուրը եւ նման գրգռիչ առասպելներ...

"ԵԹԷ ԸՆԿՐԿԻՄ, ՍՊԱՆՆԵՑԷՔ. ԵԹԷ ՄԵՌՆԻՄ, ՎՐԷԺ ԼՈՒԾԵՑԷՔ,,

Մահափորձէն վերջ Մուսոլինի Վիթթորիօ պալատին մէջ ֆաշիստական գերագոյն մարմնին ի պատիւ կատարուած արարողութեան մը պահուն, ընդունեց պատուոյ ընդհ. քարտուղարները եւ խօսեցաւ խիստ կարեւոր ճառ մը.— «Գերագոյն մարմինը կարելի է կոչել ֆաշիստ կուսակցութեան նախարարութիւնը: Ան կուսակցութեան հոգին է, կուսակցութիւնը վարող եւ հակակշռող տարրը: Կ'ապրինք ֆաշիստ պետութեան մէջ, թաղեցինք հին ազատական ժողովրդապետութիւնը: Մենք պետութիւն մըն ենք, որ կը հակակշռէ ազգին ծոցին մէջ գործող բոլոր ուժերը: Մենք կը հակակշռենք քաղաքական, բարոյական եւ տնտեսական բոլոր ուժերը: Մեր նպատակը լուրջ է. զօրաւոր շէնք մը շինած ենք: Կուսակցութիւնը պատմական անհեղ պատասխանատուութիւն մը ստանձնած է: Երկրին ներսը մեր կռիւը շահած ենք: Իրապէս կրնանք հաստատել թէ հին կուսակցութիւնները քայքայուած են եւ հին վարչաձեւը փտած է: Սակայն մեր կռիւը չէ կորսուած արտասահմանի մէջ: Հոն մեր կռիւը օտարներու հետ հետզհետէ դժուարացաւ իրերէն եւ մարդերու կամքէն կախում ունեցող պարագաներու բերումով: Աշխարհի մէջ նոր սկզբունք մը կը ներկայացնենք մենք: Մեծ պատմաբան Սիսմոնտի կը հաստատէր թէ այն ժողովուրդները, որոնք իրենց պատմութեան որոշ մէկ շրջանին քաղաքական նախաձեռնութիւն կը ստանձնեն, զայն կը պահեն ամբողջ երկու դար: Արդարեւ ֆրանսական ժողովուրդը, որ 1789ին քաղաքական նախաձեռնութիւն առաւ, զայն պահեց 130 տարի: Ինչ որ 1789ին Ֆրանսա ըրաւ, նոյնը ըրած է այսօր ֆաշիստ Իտալիան, որ աշխարհի մէջ նախաձեռնարկ կ'ըլլայ, որ նոր խօսք մը կ'ըսէ աշխարհի եւ թէ պիտի պահէ այդ նախաձեռնութիւնը: Ուստի պէտք չէ զարմանալ որ մեզի դէմ դաշնակցած են բոլոր այն մարդիկը, որոնք կը դաւանին եղբայրութեան անմահ սկզբունքները՝ առանց եղբայրութեան, որոնք անհաւասար հաւասարութիւն եւ քմահաճ ազատութիւն կ'ընդունին: Կը գտնուինք այնպիսի մակարդակի մը վրայ, ուր կռիւը դժուար է եւ կարեւոր, որովհետեւ Իտալիոյ հին կուսակցութեանց մնացորդները քայքայելը ապերախտ աշխատանք մը եղաւ, սակայն աշխարհի մէջ նոր սկզբունք մը քարոզել եւ զայն յաղթանակել տալը այնպիսի աշխատանք մըն է, որ պատմութեան մէջ կ'անցընէ ժողովուրդ մը կամ յեղափոխութիւն մը:

«Սովորաբար լաւատես չեմ: Դժուար շրջան մը կը տեսնեմ. բայց ատիկա փոխանակ վհատեցնելու, պէտք է հպարտացնէ մեզ: Ասիկա ճակատագրական է եւ հրաշալի: Յաղթանակող ամէն յեղափոխութիւն իր դէմ կը գտնէ ամբողջ հին աշխարհ մը: Ի հարկին, պիտի խորտակենք նաեւ քաղաքական օղակը, որովհետեւ Իտալիա գոյութիւն ունի եւ լիովին կը պահանջէ իր գոյութեան իրաւունքը աշխարհի մէջ: Իմ սկզբունքս է՝ «Ապրէ՛ վտանգի մէջ», և կը յայտարարեմ ձեզ իբրեւ նախկին պատերազմիկ. «Եթէ յառաջանամ, հետեւեցէք ինծի. եթէ ընկրկիմ, սպաննեցէք զիս. եթէ մեռնիմ, վրէժս լուծեցէք»:

Յաջորդ առաւօտ Մուսոլինի Քավուր զրահաւորով ճամբայ ելաւ դէպի Տրիպոլիս: Զրահաւորին մէջ ընդունելով ֆաշիստ կուսակցութեան պատուոյ ընդհ. քարտուղարները եւ ծովային հրամանատարներն ու սպաները, հետեւեալ ճառը խօսեցաւ.

— «Ուզեցի որ այս արարողութիւնը մարտանաւերու մէջ տեղի ունենայ հետեւեալ պատճառներով.— 1. Ուզեցի որ ձեր յարգանքը մատուցանէք մեր փառայեղ նաւատորմին, որուն վրայ են դրուած ապագայի մեր լաւագոյն յոյսերը: 2. Կ'ուզէի որ ընտելանայիք պատերազմ. գործիքներուն, 3. Կ'ուզէի որ ձեր շնչառութիւնն ու միտքը ընդլայնին այս մարտանաւերուն վրայ. 4. Որովհետեւ, երբ դառնաք ձեր գաւառները, որոնք աւելի կամ նուազ ծովերէ հեռու են, պէտք է շարժիք այնպէս, որ նաւային ուժի հանդէպ ձեր գիտակցութիւնը ամբողջովին արթննայ: Մենք Միջերկրականցիներ ենք, եւ մեր ճակատագիրը, առանց ընդօրինակելու ոեւէ մէկը, միշտ ծովու վրայ եղած է եւ պիտի ըլլայ:»

Երբ ողջոյնի թնդանօթները սկսան արձակուիլ, պատուոյ քարտուղարները իրենց գլխարկները հանեցին եւ անշարժ կեցան, հետեւելով Մուսոլինիի օր մը առաջ ըսած խօսքերուն. «Կ'ազդարարեմ ձեզ, որ երբ թնդանօթը որոտայ, իրապէս հայրենիքի ձայնն է որ կ'որոտայ: Այն ատեն պէտք է բանալ ձեր գլուխները եւ բարեւի կենալ:»

Հ. Մ. Ը. Մ.ի յառաջապահները Մոնմարանսիի մրցումին մէջ, ուր շահեցան բաժակը (Կիրակի 4 Ապրիլ): (Լուս. Գ. ՃՕԼՕԼԵԱՆ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑԱՐՁԱԿԱՊԷՍ ՃԻՇԴ ԵՆ

Երեւանէն Մարտ 22 թուակիր մասնաւոր նամակէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները, բառ առ բառ.

— «վերջերս փարիզում հրատարակուող *Երեւան* թերթում մի քանի ռիսկաւոր յօդուածներ են լոյս տեսնում, որոնք այնքան էլ պատիւ չեն բերում թերթին: միթէ ստելով հնարաւո՞ր է վերացնել փաստը: միթէ նրանց յայտնի չէ՞ մեր ժողովրդական առածը՝ որ գողութիւնն ու սուտը քառասուն օրից աւելի չեն կարող տեւել: վերջապէս չէ՞ որ այդ թերթը մենք էլ ենք կարդում: ի՞նչ կարծիք կարող ենք կազմել այդ թերթի մասին: փաստերը շատ յամառ բաներ են:

«Ամէն մարդ գիտէ այստեղի ձերբակալութիւնների մասին եւ զոհերի թիւը 250ից (երկու հարիւր յիսուն) պակաս չէ: թէ յետագայում կ'աւելանայ, շիտակը չգիտեմ. բայց դրա մէջ զարմանալի ոչինչ չկայ, քանի որ մեզ մօտ ապահովութիւն չկայ: մեծ մասի դրութիւնը վատ է: Առ այժմս մեր հորիզոնի վրայ ոչ մի լուսաւոր կէտ չկայ: Աստուած խեր վրայ բերի»:

Նամակագիրը կուտայ կարգ մը անուններ, բայց կը վերապահենք, ինչպէս միշտ, շատ հասկնալի պատճառներով:

Զանգեզուրի մէկ շրջանէն Մարտ 3 թուակիր անհատական նամակէ մը.—

«Յունուար 5ից ձերբակալուած են մեր շրջանից . . . . . . (կը յիշէ ութ հոգի, որոնց մէկը քահանայ. զանց կ'առնենք անունները, միեւնոյն պատճառներով):

Ապրիլ 5 թուակիր հեռագիր մը կը հաղորդէ.

— «Հալածանքները կը շարունակուին: Մանրամասնութիւնները նամակով»:

Խորհրդածութիւնները ընթերցողին կը թողունք:

Ըմբոստութիւն Սելանիկի մէջ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Ապրիլ 8ին ըմբոստութիւն մը ծագեցաւ Սելանիկի զօրքին մէջ: Երեք գնդացիրներ ապստամբներու ջոկատի մը գլուխն անցած, դիրք բռնեցին մօտակայ քաղաքի մը մէջ: Զօրքին մեծ մասը հաւատարիմ մնաց եւ 11րդ զօրաբաժինը ղրկուեցաւ ապստամբները հետապնդելու համար: Գնդապետները լուր ղրկեցին թէ իրենց շարժումը Փանկալոսի կառավարութեան դէմ չէ, այլ իրենց հրամանատարին դէմ, որմէ դժգոհութիւններ ունին:

Նաւային պահեստի ուժեր Սելանիկի նաւահանգիստը փութացին, քաղաքապետը հեռագրեց Փանկալոսի թէ ժողովուրդը զայրացած է ըմբոստներուն դէմ: Կառավարութիւնը պահանջեց որ ըմբոստները յանձնուին: Երկու հարիւր ըմբոստներ անձնատուր եղան առանց պայմանի եւ մարտանաւերու մէջ փոխադրուեցան իբրեւ գերի: Առաջնորդները պիտի դատուին պատերազմական ատեանի մը առջեւ:

Տրամայի անուրի Հայերը կ'արտաքսուին ?

Տրամայի ոստիկանութիւնը Մարտ 20ին ձերբակալած է չորս Հայէ և մէկ Յոյնէ բաղկացած աւազակախումբ մը, որ կը գործէր Տրամայի և Սէրէզի շրջանակներուն մէջ: Ասոնք են Յակոբ Ղազարեան (24 տարեկան), Պօղոս Կիւրճեան (22 տա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆ ՀՈՍԱՆՔԸ

Ուրբաթ

Անկախ աշխատաւորականներու տարեկան ընդհ. ժողովը գումարուեցաւ շաբթուան սկիզբը: Աչքի առջեւ ունենալով պետութեան ներկայ տնտեսական ու քաղաքական վիճակը, պէտք է ըսել որ քուէարկուած բանաձեւերը անիրագործելի են: գոնէ այս իմաստով կ'արտայայտուի պահպանողական մամուլը որ հետաքրքրութեամբ կը հետեւէր ժողովի ընթացքին:

Անկախ աշխատաւորական կուսակցութիւնը ձախ թեւն է Անգլիոյ ընկերվարութեան, որուն գլուխը կեցած են Մաքտօնըլտ, Սնօտըն եւ ուրիշներ: Ճիշդ է որ ներկայ խորհրդարանին 153 աշխատաւորականներէն մօտ 100 երեսփոխան անուանապէս մաս կը կազմեն անկախներուն, սակայն կարելի չէ ըսել թէ անոնք անվերապահօրէն կ'որդեգրեն առաջարկուած ծայրայեղութիւնները: Պահպանողական թերթ մը դիտել կուտայ որ Մաքտօնըլտի բացակայութիւնը ժողովէն, չափազանց ուշագրաւ պարագայ մըն էր:

Ժողովը նախ զբաղեցաւ երկրին տնտեսական վերականգնումի հարցով: Միաձայնութեամբ քուէարկուեցան հետեւեալ բանաձեւերը.— Ազգայնացում դրամատուներու եւ ելմտական ամէն տեսակ հաստատութեանց, հանքերու, երկաթուղիներու, արդիւնաբերութեան այլազան հիմնարկութիւններու, հողի եւայլն.: Բանաձեւը խմբագրողները համոզուած են որ «եթէ իրագործուին այս առաջադրութիւնները, այն ատեն աշխատաւոր դանդուածը պիտի ունենայ իր աշխատութեան համապատասխան վարձատրութիւն, ընկերային կեանքի բարեւլաւում, եւ հետեւաբար լաւ սնունդ, հանգիստ բնակարան, մէկ խօսքով ներկայ քաղաքակրթութեան պահանջներուն համաձայն կենցաղ»: Ըստ գաղ, Ինչպէս կը յայտարարէր բանախօսներէն մէկը, «ներկայ շրջանը փոխանցման շրջան մըն է դրամատիրական իրաւակարգէն դէպի ընկերվարութիւն եւ եթէ այս վերջինը օր մը ստանձնէ կառավարութեան ղեկը, իր գլխաւոր ուղեգիծը պիտի ըլլայ բարեփոխել ներկայ ընկերութեան կարգուսարքը»:

Ինչ կը վերաբերի միջազգային հարցերու, որոնց հետ սերտ կապ ունի Մեծն Բրիտանիոյ տնտեսական բարեկարգութիւնը, ժողովը առաջարկեց «վերաքննել Վէրսայլի դաշնագիրը, ջնջել գերմանիոյ հատուցումները, ինչպէս նաեւ միջդաշնակցային պարտքերը եւ առաջին առիթով սկսիլ առեւտրական եւ քաղաքական բնականոն յարաբերութեանց՝ Խորհրդային Ռուսիոյ հետ: Բանաձեւին մէջ կար նաեւ տրամադրութիւն մը, որուն համաձայն «աշխատաւորները չպիտի կռուին պատերազմի ժամանակ, եւ եթէ պէտք ըլլայ պիտի առնեն այն տեսակ քայլեր որ անկարելի դարձնեն ապագայ արիւնահեղութիւնները: Ազգերու Դաշնակցութեան հեղինակութեան մասին ոչ մէկ հաւատք ունին անկախ ընկերվարականները, իսկ Լօքարնոյի դաշնագիրը անխուսափելի վտանգի մը կ'առաջնորդէ Եւրոպան, ուր զանազան խմբակցութիւններ կը կազմուին դրացի երկիրներու միջեւ եւ հեռանկարը փայլուն չէ:

Պատգամաւոր մը առաջարկ բերաւ որ Մեծն Բրիտանիա վճարէ իր պարտքը Ամերիկայի, եթէ այս վերջինը պնդէ իր պահանջներուն վրայ, իսկ մոռնայ իր առնելիքները դաշնակից երկիրներէն: Ուրիշ մը անհրաժեշտ նկատեց Երեսփ. ժողովին բարեկարգութիւնը, յայտնելով որ այդ հիմնարկութիւնը պէտք է պատշաճեցնել արդի ընկերվարական ըմբռնումներու հետ:

Երկար է շարքը այն յանդուգն առաջարկներուն որոնցմով խանդավառուած էին պատգամաւորներէն կարգ մը ծայրայեղներ՝ ներքին կամ արտաքին խնդիրներու մասին:

* * *

Պահպանողական թերթերը ուժգնօրէն կը քննադատեն բանաձեւերու ամբողջութիւնը ու մանաւանդ աշխատաւորականներու մէջ տիրող մտայնութիւնը:

«Տէյլի Թէլէկրաֆ», ամէնէն ազդեցիկ օրկաններէն մէկը, դիտել կուտայ որ ժողովին գլխաւոր նպատակն էր ազդել այն ընկերվարական երեսփոխաններու վրայ որոնք համեմատաբար չափաւոր ուղղութիւն մը ունին խորհրդարանէն ներս: «Անկախներու համաձայն ընկերներին շատ թոյլ է նիւթականի եւ անդամներու թիւի տեսակէտէն եւ իրենց ուժը կը կայանայ՝ քանի մը վարիչ անձերու անհատական արժանիքներուն մէջ: Դառնալով մանաւանդ օրավարձերու յաւելման մասին եղած բանաձեւերուն վրայ, յօդուածագիրը կը հաշուէ որ Անգլիոյ օրավարձերը շատ աւելի բարձր են քան ուրիշ որ եւ է երկրի մէջ, բացի Ամերիկայէն «ուր արտադրութեան հսկայական քանակը եւ բարձր օրավարձերը ջախջախած են ընկերվարական սկզբունքները եւ ուր դրամատիրութիւնը կ'իշխէ հզօր եւ ինքնակամ»: Անգլիա տարեկան 300 միլիոն ստերլին կը ծախսէ հանրային նպատակներու համար, որոնցմէ կ'օգտուին աշխատաւոր կամ ունեւոր դասակարգերը հաւասար իրաւունքներով:

«Թայմզ» նոյն իմաստով կ'արտայայտուի «ընկերվարական խնդրութիւններու» մասին: «Ապրելու համար սնունդի պէտք ունինք. աշխատելու համար հում նիւթի. իսկ այս բոլորը մեզի պիտի հայթայթեն օտար երկիրները, որոնց պէտք է վճարենք. հետեւաբար երկրորդական հարց է մեր տնտեսական կամ քաղաքական ուղեգիծը»: Դրամատիրութիւնը այնպէս զօրաւոր կ'իշխէ պետական կարգուսարքի կամ արդիւնաբերութեան վրայ, որ առնուազն ցնորք է, կ'ըսէ պահպանողական ուրիշ թերթ մը, ընկերվարական շնորհալից պատգամներով յեղաշրջել իրերու բնականոն ընթացքը, որմէ շատ գոհ է անգլիացի ժողովուրդը:

Յիշենք անմիջապէս որ քուէարկուած բանաձեւերը նորութիւններ չեն բերեր ընկերվարականներու ծրագրին մէջ: 1914էն՝ պատերազմի յայտարարութենէ առաջ, Աշխատաւորականները մեկդի դնելով տեսական ծրագիրները, համոզուեցան որ անիմաստ էր պայքարիլ պատերազմի անհրաժեշտութեան դէմ ու վազեցին ռազմադաշտ, հետեւելով Ֆրանսայի, գերման Աւստրիոյ եւ պելժ եղբայրակիցներու օրինակին: Չէ՞ որ թնդանօթները կը գոռային յանուն ճնշուածներու ազատագրման եւ իրաւունքի յաղթանակին...

ՓՈՒՆՋ ՄԸ՝ ՍԱՅԵԱԹ-ՆՕՎԱՅԻ ՊԱՐՏԷԶԷՆ

Վազգէն Շուշանեան, մեր երիտասարդ աշխատակիցը, լրացնելու համար իր այնքան ինքնատիպ պտոյտը «Սայաթ-Նովայի պարտէզին մէջ», որ հրատարակուեցաւ անցեալ Կիրակի, քաղած է նաեւ հետեւեալ փունջը՝ անոր երգերէն.—

ՏԱՂ Ա.ԷՆ
Անգաձըդ էրծաթէն պիտի, գըլուխըդ չավահիր քարած,
կուլթըդ շիրմայէմէն պիտի, փուըըդ սատափով նախշ արած,
Սիմըդ օսկէն քաշած պիտի, էրկաթըդ փանջարա արած
Օչ ով ղիմէթըդ չի գիդի, լալ ու ալմասն իս, քա՛մանչա...:

Ճիպուտըդ վարաղնած պիտի՝ Թահը ունենայ հազար ռանգով.
Ջարըդ ռաշի կուդէն պիտի՝ վուր դուն խօսիս քաղցըր հանգով.
Շատին զարթուն կու լուսացցնիս, շատին կու քընէցնիս բանգով՝
Անուշահամ գինով լիքըն դո՛ւն օսկէ Թասն իս, քամանչա...:

* * *

ՏԱՂ Ը.ԷՆ
Ամէն մարթ չի կանա խըմի իմ ջուրըն՝ ուրիշ ջըրէն է,
Ամէն մարթ չի կանա կարթա իմ գիրըն՝ ուրիշ գըրէն է.
Բունիաթս ավազ չիմանաս՝ քարափէ, քարուկըրէն է՝
Սէլավի պէս՝ առանց ցամքիլ, դուն շուտով խարաբ մի անի:

Քանի գուզէ քամին տանէ՝ ծովէմէն ավազ չի պակսի.
Թէգուզ ըլիմ, Թէգուզ չըլիմ՝ մէջլիսներուն սազ չի պակսի.
Թէ կու պակսիմ, քիզ կու պակսիմ՝ աշխարհիս մէ մազ չի պակսի՝
Սայաթ-Նօվու գէրէզմանըն հինդ-հաբաշ, Արաբ մի՛ անի...:

* * *

ՏԱՂ ԺԶ.ԷՆ
Ղումաշ ասիմ՝ շուրէղէն է, կու մաշվի,
Սալբի ասիմ՝ ախըր մին օր կու տաշվի.
Ջէյրան ասիմ՝ շատ մարթ քիզիթ կու հաշվի,
Բաս վո՞նց Թարիփ անիմ՝ միրա իս, գօզալ...:

* * *

ՏԱՂ ԺԸ.ԷՆ
Աշխարումըս ախ չիմ քաշի, քանի վուր ջան իս ինձ ամա.
Անմահական ջըրով լիքըն օսկէ փընջան իս ինձ ամա.
Նըստիմ, վըրէս շըվաք անիս՝ զարբաբ վըրան իս ինձ ամա.
Սուչս իմացի՛, էնէնց սպանէ՝ Սուլթան ու խան իս ինձ ամա:

* * *

ՏԱՂ ԻԱ.ԷՆ
Երգնուց վըրէդ ծուն է էկի՝ փունջ-մանիշակ՝ նուր իս, ջանում.
Մօդըդ նըստողըն կու էրվի՝ էտ նազի տէր վուր իս, ջանում.
Դեռ Սայեաթ-Նովէն չէ մէռի՝ դուն ի՞նչի տըխուր իս, ջանում.
Թաք ես մեռնիմ, դուն սաղ ըլիս, գէրէզմանըս վաղ տիս, գօզալ:

* * *

ՏԱՂ ԼԲ.ԷՆ
Վուր տիղ հասնիք, վուր տիղըն սուք, վուր տեղ սօյբաթ խաղ է ըլում.
Վուր տիղ ժամ, վուր տիղ պատարաք, վուր տիղ սիրով տաղ է ըլում.
Թէ վուր հօքուդ կամքն իս անում, մարմինդ բէդամաղ է ըլում.
Վո՞ւր մէ դարդին կու դիմանաս դո՛ւն ջրատար Սայեաթ-Նովա:

* * *

ՏԱՂ ԼԴ.ԷՆ
Աշխարըս՝ մէ փանջարա է, — Թաղէրումէն բէզարիլ իմ.
Մըտիկ տըվօղըն կու խուցվի, — դաշէրումէն բէզարիլ իմ.
Էրէգ լավ էր կանց վուր էսօր, — վաղէրումէն բէզարիլ իմ.
Մարթ համաշա մէկ չի ըլի, — խաղէրումէն բէզարիլ իմ:

ԲԱՌԵՐ.— Կուլթ—կոթ: Շիրմայէմէն—փղոսկրեայ: Սիմըդ—թելերդ: Փուր—որովայն, փոր: Լալ—կարմիր, թանկագին քար (rubis): Ճիպուտ—ճպոտ: Վարաղնած—ջնարակած: Թահր—երանգ: Ջար—ճպոտի թել: Կուդ—պոչ: Ռաշ—թեւաւոր, հրեղէն ձի: Բունիաթ—Շէնք, հիմք: Սալբի—կիպարիս, նոճի: Կու տաշվի—կը հաւասարուի, կը յարմարուի: Թարիփ անէլ—նկարագրել: Միրա—երկինք, հորիզոն: Սօյբաթ—խրախճանք: Բէդամաղ—յոգնաբեկ: Բանգ—Ափիոն: Թաս—դաշխուրան:

պզտիկ փոքրամասնութիւն մը միայն կ'ընդդիմանար եւ կը փորձէր չէզոք մնալ մինչեւ վերջ:

1916ին Աշխատաւորականները կը բաժնուէին երկու հոսանքի՝ մէկը այսօրուան անկախները, որոնք 1917ի ռուսական յեղափոխութենէն ետք հետզհետէ կը հակէին դէպի համայնավարութիւն, իսկ միւսը ներկայ Աշխատաւորական կուսակցութիւնը որ մինչեւ այդ ժամանակ, կամ աւելի ճիշդ մինչեւ 1918, խմբաւորումն էր ընկերվարական զանազան ընկերութեանց եւ արհեստակցական միութիւններու: 1921ին կը հիմնուէր Անգլիոյ համայնավարներու կուսակցութիւնը եւ անկախները գրեթէ կը նոյնանային անոր հետ: Գալով բուն աշխատաւորական կազմակերպութեան, 1918ին կը հրատարակէին իրենց ընդհանուր ծրագիրը, որուն հիման վրայ կուսակցութիւնը կը դառնար աւելի գործօն տարր մը երկրին քաղաքական, տնտեսական եւ հանրային կեանքին մէջ: Այս թուականէն ետք է որ կը սկսի կուսակցութեան ներքին կազմակերպութիւնը եւ շնորհիւ թափուած աշխատանքներուն եւ քիչ մըն ալ շնորհիւ տիրող նպաստաւոր պայմաններուն, կը զօրանայ իր դիրքը: Այս իրողութեան համոզուելու համար կը բաւէ յիշել որ 1914ին Աշխատաւորականներու թիւն էր 1.612.147, 1918ին 3.013.000 եւ 1920ին 4.360.000.

այսօր կ'անցնի 5 միլիոնի սահմանը: Ինչ կը վերաբերի իրենց խորհրդարանական ուժին, 1902ին անոնք ունէին միայն երկու երեսփոխան որ 29ի բարձրացաւ 1906ին, 40ի 1910ին, 57ի 1918ին, 142ի 1922ին եւ 191ի 1923ին: Ներկայ թիւն է 153: 1924 Յունուարին աշխատաւորականները արդէն ձեռք կ'առնէին իշխանութիւնը Մաքտօնըլտի վարչապետութեամբ, եւ առաջին անգամ ըլլալով պատմութեան մէջ:

Այս կէտերը յիշեցինք անցողակի, ցոյց տալու համար որ Անգլիոյ աշխատաւորական շարժումը, չափաւոր կամ ծայրայեղ, քաջալերութիւն ստացաւ վերջին տասը տարուան մէջ, մանաւանդ Վէրսայլի դաշնագրէն յետոյ, միշտ շնորհիւ քաղաքական եւ տնտեսական պայմաններուն: Այս ուշագրաւ յաջողութիւններու ընթացքին վերը յիշուած բանաձեւերը շատ անգամներ քուէարկուեցան, եւ շատ յանդուգն ծրագիրներ մշակուեցան ամէնէն փափուկ ժամանակներու մէջ: Եւ սակայն մինչեւ հիմա ձեռք բերուած արդիւնքները չեն արդարացներ վարիչներու փայլուն ակնկալութիւնները, որովհետեւ «Անգլիացի բանուորին կամ լորտին համար ամէն սրբութենէ վեր են ազնուապետական Բրիտանիոյ ազգային շահերը, որոնք չեն կրնար զոհուիլ յանուն ընկերվարութեան»:

ԺԻՐԱՅՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲՈՅՆ ՄԸ ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

ՊԸՆԵԷՆ - ԺԸՆԵՒԻ ԴՊՐՈՑԸ

Քանի մը խօսք այս կրթական հաստատութեան անցեալ պատմութենէն՝ անոր այժմու նշանակութիւնը աւելի լաւ ըմբռնելու համար:

Զուիցերիացիներուն հայօգուտ գործը երեսուն տարուայ կեանք ունի: 1896ին, Համիտեան վայրագ պատմութիւնները կ'արձագանգեն Զուիցերիա: Փրոֆէսէօր Ֆօրժ կոտէ կը հիմնէ Հայերու Օգնութեան Զուիցերիական Խորհուրդը: Զուիցերիացի ազնիւ ժողովուրդին լուման կը հասնի Անատոլուի այրիացած եւ որբացած զոհերուն: Նպաստի զանազան ձեռնարկներու կողքին՝ կը բացուի Սեբաստիոյ Զուիցերահայ որբանոցը, ուր կը պահուին հարիւրաւոր որբ-որբուհիներ: Թէ՝ ի՞նչ է եղած կրթական գործունէութիւնը հոդ՝ մութ է ինծի: Ամէն պարագայի՝ երկրորդական, բարձրագոյն կրթութիւն մը չէր տրուեր:

Համաշխարհային պատերազմի մղձաւանջներէն վերջ, երբ զինադադարը վրայ կը հասնի եւ հայկական հորիզոնն ալ փայլուն յոյսերով կը լուսաւորուի, հայասէրներու զուիցերիական ընկերակցութիւնը կ'որոշէ որբանոցը փոխադրել Ազատ Հայաստան: Սակայն՝ Մուսթաֆա Քէմալ արդէն գործի վրայ էր եւ Սեբաստիան ալ վտանգի տակ: Առանց այլեւայլի, որբանոցը կը տեղափոխուի Սամսոն, որ ոչ նուազ անապահով էր դժբախտաբար: Որբուհիներուն շատերը կը յանձնուին ամերիկեան որբանոցներուն, ու պզտիկ թիւ մը, տնօրէնուհիին եւ Պատ. Պօղոսեանի հետ, կ'անցնի Պոլիս:

Տարի մը յետոյ, ընկերակցութեան նոր որոշումով, որբանոցը կը վերաբացուի Մաքրի-Գիւղ, Պատ. Պօղոսեանի անհատական վարժարանին կից:

Բա՛յց, հանգիստ չկայ: Քէմալի բանակները յաղթանակէ յաղթանակ կը վազեն: Իզմիր կ'իյնայ: Որբանոցներուն ճակատագիրը կը վճռուի: Ու առաջին հեռացողը կ'ըլլայ Զուիցերահայ որբանոցը: 1922 Դեկտեմբեր 1ին, քառասունէ աւելի որբ-որբուհի, քանի մը կիներ, երկու Զուիցերիացի տնօրէնուհիներ, տնօրէնը, ուսուցիչ մը եւ ուսուցչուհի մը կը հասնին Ժընեւ:

Ո՞ւր պէտք է զետեղել զանոնք: Տարի մը առաջ, Պընեէնի մէջ հիմնուած Հայ օջախ մը ապաստան կը գտնեն յիսունի չափ գաղթականներ՝ հասած Կովկասէն, Իզմիրէն եւն.: Նախ քան որբերուն հասնիլը, ասոնք կը փոխադրուին Ժընեւի Շամբէլ թաղամասը վարձուած տուն մը եւ Պընեէնի շէնքը կը յատկացուի Պոլսոյ եկուորներուն: Իսկ քիչ վերջ, շէնքի անբաւականութիւնը զգալի ըլլալով, կը գնուին երկրորդ եւ երրորդ շէնքերը. շրջապատուած պարտէզներով:

* * *

Պատ. Պօղոսեան շատ չի մնար եւ կ'անցնի Ամերիկա: Իր օրով լուրջ կրթական կազմակերպութիւն մը չըլլար: Պաշտօնի կը կոչուի Պ. Գէորգեան, իբր կրթական վարիչ եւ ուսուցիչ:

Շուտով կը կազմակերպուի Պընեէնի դպրոցը: Ու դասերը կանոնաւոր ընթացք կը ստանան՝ փրկելով տղաքը թափառաշրջիկ վիճակէն, որ այնքա՛ն ալ լաւ աչքով չէր դիտուեր գիւղացիութեան կողմէ: Արդէն տրտունջներ ալ սկսեր էին պատիլ թէ՝ Հայերը

պատրաստ ուտող, դատարկապ... ծոյլ ժողովուրդ մըն են:

Կազմակերպութեան ... այսքանով պիտի չվերջանար ... կայ: Պընեէնի Նախակրթութ... վերջ, Հայ տղան պէտք էր ... տուեր պատեհ առիթէն՝ ... լով երկրորդական, բարձրագ... կրթութիւն մը, սորվելով մ... գիտութիւն մը, արհեստ մը, ... ջապէս ապագայ մը ապահ... լու էր:

Ուստի, Պընեէնի մեծերը ... թացաւարտները հետզհետէ ... նեն Ժընեւի Հայ օջախը: Գաղ... կանները կամաց-կամաց, ան... մեծ դժուարութիւններով, կը ... ուին: Ու այս տունն ալ կը ... նայ կրթական որրան մը, ըլ... լու համար շարունակութ... Պընեէնի Նախակրթարանին, ... Աշակերտներու Տուն անունով.

Ասկէ՝ ցորեկը, կը յաճ... Ժընեւի երկրորդական եւ բարձ... գոյն դպրոցները, միեւնոյն ... մանակ ստանալով հայերէն լե... եւ պատմութեան դասեր, եւ ... տնօրէնէն, ջութակի, դաշն... գերմաներէն լեզուի եւ գծագր... թեան դասեր ալ՝ Հայ եւ ... անձերէ, առանց վճարումի: ... բոլորէն զատ, պատանիներու ... մակերպած հաւաքոյթներ... վարչութեան հրաւէրով շաբ... գիշեր, Հայ կամ օտար ուսուց... ներ, երբեմն ալ ընկերային հ... ցերու մասնագէտ անձեր դա... խօսութիւններ կ'ընեն: Պատա... ները ունին նաեւ մարմնակր... կան միութիւն մը: Տղաք իր... տրամադրութեան տակ ունին ... Պընեէն, թէ՝ Ժընեւ երկու գր... դարան: Ի հարկին կ'օգտուին ... Ժընեւի «Գրօշակ»ի խմբագր... տան մատենադարանէն:

«Հայ Դպրոց»ի մէջ թանկագ... ժէք քարտէսներէ զատ, ... ուշադրութեան եւ յիշատակ... թեան արժանի են՝ շարժանկ... լուսարձակի եւ խոշորացոյցի ... ծիքները, նուիրուած քանի ... տարիներու կաղանդներուն, ... Հայ գաղութէն, որուն անդամ... կանոնաւորաբար, ամէն տարի կ'... ցելեն դպրոցը եւ ուսուցչ... մարմնի փափաքած մէկ դպրոց... կան գոյքին հետ կ'ըլլան ... մական եւ սննդական նուէր... Պէտք չէ մոռնալ Լօզանի ... մը հոգենոյ Հայ գաղութ... որ այս տարի իր նիւթական ... նակցութիւնը բերաւ՝ բաւ... նշանակալից գումարով մը:

«Հայ Դպրոց» իր նպատա... համաձայն, ամէն ջանք կ'ընէ ... անունը արդարացնէ: Պահել ... նկարագիրը, յարգել սովորութ... ներն ու աւանդութիւնները, ... կոյթն ու կրօնը,— Ահա՝ ... կը սպասուի, ամէն բանէ ... «Հայ Դպրոց»ին աշակերտն... խորհրդանշանին «պիտի տոկան... մուտքին ճակատը, ամէն ... կեան այդ կը խօսի:

Ազգ. տօները, ինչպէս ... մտաւորականներու նահատակ... թիւնը, դրբերու գիւտը, Վարդ... նանցը եւն. կը տօնուին ... հանդէսներով: Կրօնական ... նոյնպէս կանոնաւորաբար կը ... շատակուին: Այս առթիւ ... միջանկեալ, որ Ժընեւ պատան... կ'ունենայ այս շաբթու, ... քահանայ մը, որուն ներկա... թենէն օգտուելով, Շամբէլի ... քը կը հաղորդուին:

Հայ Աշակերտներու Տան ... տանիներու երգչախումբը ... Կիրակի, տնօրէնին առաջնոր... թեամբ, կ'երգէ պատարագը ... ներկայ կ'ըլլան Հայ գաղութ...

Կը տեսնենք որ հայասէր... րու ընկերակցութիւնը նոր ... թեամբ մը կը գործէ: Ան ...

հասցնել նեցուկ, օգտակար տարրեր: «Հայ Դպրոց»ը որբանոց մը է սովորական իմաստով: Ըն' Petite Arménie-ն է անդացիներուն:

* *

Քանի մը տարի առաջ, Միրաւ եւ Կորնթոսի որբանոցներէն եւ այլ տեղէ հասածներով, Հայ դպրոցի աշակերտութեան թիւը հասած է հարիւրի: Սակայն ընկերակցութիւնը այսքանով չի բաւականանար, կ'ուզէ ունենալ երկու հարիւր: Ու անմիջապէս որ իր նիւթական միջոցները գտնուին, գործը պիտի ընդարձակուի:

Կրթական այս մեծ գործը անձնիւներու նուիրատուութիւններով կը քալէ: Ու խորհիլ որ' այս կերպ կազմուած պիւտճէով կը պահուին' հարիւր աշակերտ, երկու մատակարարական տնօրէնուհի, կրթական տնօրէն, ուսուցիչ-ուսուցուհիներ, պարտիզպան եւ այլ աշխատաւորներ: Կը վճարուին' պրնեն գնուած երեք շէնքերուն պարտքի տարեկան տոկոսը եւ համբելի տան տարեվարձը' վեց հազար զուիցերիական փրանքի չափ գումար մը, որ ներկայիս կ'ընէ աւելի քան երեսուն հազար ֆրանսական փրանք: Ու հակառակ այս ծանրածանր ծախքերուն եւ պարտքին, ընկերակցութիւնը անցեալ տարի հազարներ ծախսեց' հիմնովին բարեփոխելու եւ նորոգելու համար Պրնէնի դպրոցական շէնքը: Ինչպէս եւ' հիւանդութենէ մնացած երկու կաթնոտը կովերուն տեղ, երկու ևս գնեց:

Պ. Քրաֆթ-Պօնառը այս գործին հոգին է: Ան է որ շարունակ կը կազմակերպէ դասախօսութիւններ ամենուրեք, կը խօսի, կը գրէ հայ ժողովուրդի մասին, հետապնդուած գործին մասին: Հանգիստը իրեն համար չէ: Պէտք է գիւղէ գիւղ, քաղաքէ քաղաք վազէ, դիմումներ ընէ հոս հոն, ընդունուի կամ մերժուի: Այս առթիւ յիշենք նաեւ Պ. Ռիկնպախը, Պալ քաղաքէն, որ իր եռանդուն գործունէութեամբ եւ նիւթական մեծ օժանդակութեամբ, աջ բազուկն է Պ. Քրաֆթ-Պօնառի:

Ա. ԽԱՆԷՑԱՆԵԱՆ

«ՐԱՄԱԶԱՆԻ ԹՄԲՈՒԿԸ»

Թուրքերը այլեւս եւրոպականացած ըլլալով, ոչ մէկ սրբութիւն եւ աւանդութիւն կ'ուզեն պահել անցեալէն: Այս անգամ ալ Րամազանի թմբուկին դէմ կը ծառանան: Այս թմբուկին ձայնը կը խանգարէ եղեր խաղաղ ժողովուրդին հանգիստը:

Ահա' թէ ինչ կը գրէ «Թիւրք Սէօզիւ».— Րամազան մտնելէ ի վեր, ծոմ պահող չպահող անուշ քուն մը չկրցան քնանալ եւ այս ընթացքով կարծեմ չպիտի ալ կրնան քնանալ: Գիշերուան եւ անուշ քունին ճիշտ մէջտեղը, երկարատեւ եւ նեղութիւն պատճառող թմբուկի եւ «զուռնա»յի աղմուկը փողոցները կը լեցնէ ու ամբողջ քաղաքի մը ժողովուրդին քունը «հարամ» կ'ընէ: Ամեն գիշեր ըսպիտուած ենք այս զրինչը մտիկ ընել»:

Պրուսայի թաղապետութիւնը արդէն արգիլած է թմբուկը:

ՀՍԿԱՅ ԱՐՁԱՆ ՄԸ ԼԵՆԻՆԻ ՀԱՄԱՐ

Նիւ Եօրքի նաւահանգիստին ազատութեան արձանին մեծութեամբ հսկայ արձան մը պիտի շինուի Լենինի համար Վլատիվոստոքի ծոցին մէջ, աչքերը ուղղուած դէպի խաղաղական ովկիանոս: Արձանը կարելի պիտի ըլլայ տեսնել 50 մղոն հեռուէն:

ՄԱՆՈՒՇԱԿԻՆ ՄԱՀԸ

Հեռաւոր լեռան փէշերքին փռուած թաւուտ անտառի մութ մացառներու լուռ ծոցի մէջ մի մանուշակի տունկ էր կանաչել խոր ուռթեան մէջ: Թէեւ Ապրիլը վաղուց էր արդէն իր կեանքին կէսը կորցրել անհետ, բայց այդ տունկը հազիւ էր կարողացել մի ծաղիկ հասցնել, միայն մի ծաղիկ, մի թոյլ, մի գունատ, հիւանդոտ ծաղիկ...

Դա այս անտառի բնակիչներից չէր, նրա ծնողները բաց դաշտի մէջ ապրողներ են եղել, արեւի տակ: Դեռ ընդամէնը մի քանի շաբաթ առաջ էր, որ նրա սերմը հազիւ չափահաս — վայրենի քամին պոկեց իր թփից ու հալածելով լեռները քշեց, իսկ այնտեղից էլ անտառը նետեց: Է՜հ, նորէն լաւ էր, որ այստեղ ընկաւ, խիտ մացառների պատահեց միաց, թէ չէ՛, ո՞վ գիտէր, այդ խելառ քամին արդեօք մինչեւ երբ դէս-դէն պիտ' նետէր...

Այժմ ծաղիկ է, բայց թոյլ է, տկար... այս անտառի մէջ արեւ չկայ նրա համար: Իր շուրջը խիտ մացառները ու գլուխները մինչ երկինք հասցրած հսկայ ծառերը թոյլ չեն տալիս որ արեւի գոնէ մի շողը միայն իրեն այցելի, լուս գրկի, շոյի ու տաքցնի... Այսպէս մութի մէջ, առանց արեւի մի կերպ ծաղկեց նա:

Բայց միթէ մինակ, առանց արեւի լոյս խաւարի մէջ էլ պիտի մնա՞ր նա...

Շուրջը դատարկ էր, մութ, ցուրտ ու խոնաւ...

* *

Ու, յանկարծ մի օր, առաւօտեան վաղ արեւի մի շող սողալով կտրեց թաւուտը հսկայ, սահեց ու անցաւ հազար մի տերեւ, ճեղքեց խաւարը եկաւ նրա մօտ ու քնած գտաւ մէգ-մշուշի մէջ: Անուշ հպումով զարթեցրեց նրան, շոյեց, փաղաքշեց գլխիկը յոգնած, անհուն հաճոյքով գրկեց, համբուրեց աչերը կապոյտ ու երգեց նրան իր սէրը բոցոտ, իր հոգին կարօտ ու... անէացաւ:

Եւ երբ մանուշակն արթնցաւ այս բի՜ւր, բիւր անգամ անուշ երազից, այլեւս չկար այն ճառագայթը, մո՜ւթ էր չորս կողմը, շա՜տ աւելի մութ քան առաջ էր... Ու տխրեց յանկարծ... Սիրտը փղձկաց եւ նա արտասուեց մի ամբողջ գիշեր:

*
* *

Ու անցաւ մի ո՜ւ-մի ամբողջ տարի— բայց շողը չկար... Յուսով, երազով սպասեց երկա՜ր...

Արդեօք պիտի գա՞յ այն ճառագայթը, նորէն պիտ գրկէ՞ մարմինը տկար ու պիտի երգէ՞ սիրոյ մեղեդին իր ականջին տակ...

Եւ լուռ ցանկութեան անհուն կարօտով նորից սպասեց մի յաւիտեան օր: Բայց շողը չեկաւ...

Նա թոյլ յուսահատ գլխիկը թեքեց մի չոր ու դեղնած տերեւի վրայ ու քնեց յաւէտ...

Երրորդ օրն էր արդէն, երբ երեկոյեան արեւի շողը նորից նիրս սողաց մանուշակի մօտ...: Անհուն կարօտով գրկեց գլխիկը, բոցոտ համբոյրներ դրոշմեց ճակտին, շոյեց, փաղաքշեց: Ուզեց համբուրել աչերը կապոյտ, բայց չգտաւ բաց թերթերը նրանց... Տօնեց վար նայեց... Ու տեսաւ արդէն, որ յուսալքման արցունքն էր փակել նրանց յաւիտեան:

Խ. ԵԴԱՆԵԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ զրկել հին բաժնեգիններ, առանց ազգի սպասելու:

ՍԵՒ ՇԱՊԻԿՆԵՐՈՒՆ ՋԱՀԵՐԸ

Կիրքերը նորէն գրգռուած են ֆաշիստներուն եւ ընդդիմադիրներուն միջեւ:

Երկուշաբթի օր Նափոլիի մէջ յարձակման ենթարկուեցաւ ընկերվարական երեսփոխան Մոտիլյիանի որ միեւնոյն կառախումբով կը ճամբորդէր ֆաշիստ կուսակցութեան նախորդ ընդհ. քարտուղար Ֆարինաչչիի հետ: Այս վերջինը ծափերով ընդունուեցաւ, իսկ ընկերվարական երեսփոխանը, որ կը կարծէր թէ աչքի չէ զարկած կնոջը հետ հրապարակէն անցած ատեն, պաշարուեցաւ սեւ շապիկներուն կողմէ եւ գաւազանի հարուածներ ընդունեց: Քիթը վիրաւորուեցաւ եւ մարմին զանազան մասերը ճմլուեցան: Ցաւը օր դարման կը պահանջէ:

Ուրիշ ընդդիմադիր երեսփոխան մը, Ամենտօլա, որ նախարար ալ եղած է, չորեքշաբթի օր քանի մէջ մնաւ, իբրեւ հետեւանք զանազան յարձակումներու որոնց ենթարկուած է 1923ին, Հռոմի մէջ, նոյն տարուան դեկտեմբերին, ծանրապէս վիրաւորելով գլուխը եւ 1925 Յուլիսին, երբ Ջերմուկէն կը վերադառնար: Այդ օրը ֆաշիստները իր իջած պանդոկը պաշարելով, պահանջեցին որ դուրս ելլէ, յետոյ կառք մը դրին եւ երկու ժամ հեռու տեղ մը տանելով, լախտի հարուածներ իջեցուցին եւ ամիններով անկողին ինկաւ: Այդ վէրքերը դարմանելու համար քանի բուժարանը փոխադրուած էր, ուր եւ մնաւ:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԳԱՂԹԱՎԱՅՐ ԿՈՒԶԷ

Գերմանիոյ մէջ մեծ համեմատութիւն կը ստանայ գաղթավայր պահանջելու համար կատարուած պրոպագանդը: Պերլինի արուարձաններուն գարեջրատուններուն մէջ, ուր հարիւր հազարներով յաճախորդներ այցելած են Զատիկի տօներուն, հետեւեալ վերտառութեամբ արձանագրութիւններ տպուած էին գարեջուրի գաւաթներուն տակ դրուած կլոր քարդերուն վրայ.

«Անգլիոյ գաղթավայրերը հարիւր անգամ աւելի մեծ են քան մայր հայրենիքը: Անգլ. գաղթավայրերու բնակչութիւնը ինը անգամ աւելի շատ է քան Անգլիայինը: Իսկ Գերմանիա՞ն:»

Նոյնպէս «Առանց գաղթավայրերու, չկայ նախանիւթ. առանց նախանիւթի չկայ ճարտարարուեստ. առանց ճարտարարուեստի չկայ բարօրութիւն: Ահա՛ թէ ինչո՞ւ, Գերմանիա՛ն. գաղթավայր պէտք է:»

ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԷՄԱԼԻ ԱՐՁԱՆԸ

Պոլիս հասած է Մուսթաֆա Քէմալի անդապղնձէ արձանը, բնականէն երեք անգամ մեծ: Արձանը պիտի կանգնուի Սէրայ Պուրնուի առջեւ, աչքերը ուղղուած դէպի Մարմարա:

500,000 ՏՐԱԽՄԻ ՓԼԱՍԹԻՐԱՍԻ ԳԼԽՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Զօր. Փանկալոս հրամանագիր մը հրատարակեց, որով 500,000 տրախմի վարձք կը խոստանայ անոր որ կը ձերբակալէ փախստական Զօր. Փլասթիրասը: Երկու հարիւր հազար տրախմի պիտի տրուի տեղը իմացնողին:

Փլասթիրաս Եուկօսլավիա ապաստանած է վերջերս, բայց դիտատորը կը կարծէր թէ Յունաստան դարձած է, խռովութիւններ յարուցանելու: Տրագիր կայ ջնջելու ազգային ժողովին մէկ բանաձեւը, որ կը յայտարարէր թէ Փլասթիրաս արժանի է գնդապետութենէ զօրավարութեան բարձրանալու, իր մատուցած ծառայութիւններուն համար:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԻՐԱՐ Կ'ԱՄԲԱՍՏԱՆԵՆ

ՎԱԼԱՆՍ.— Ապր. 4ին Հնչակեաններու հրապարակային ժողով մը տեղի ունեցաւ որուն ներկայ էին 70 հոգի: Ժողովը բացաւ Պ. Դաւիթ Բէկ: Բանախօսներէն Պ. Արծրունի կարդ մը յայտնութիւններ ըրաւ Հօկի մասին, եւ շեշտեց թէ «Հնչակեան կուսակցութիւնը Հօկի պէտք չունի, որ կամուրջի դեր կը կատարէ, այլ ինք իր ձեռքով պիտի օգնէ կարելի եղածին չափ որովհետեւ Հօկը իր առած դրամները իր ղեկավարներուն ամսականին կը յատկացնէ եւ սանթիմ չի հասնիր իր նպատակին:

Ներկաներէն Պ. Քէլէշեան, որ Հօկի տեղական մասնաճիւղին ատենապետն է, բողոքեց եւ հրաւիրեց աւելի փաստացի խօսիլ: Ամբաստանողը պատասխանելով ըսաւ. «Ես Հօկի առաջին մասնաճիւղի ատենապետ եղած եմ. ինծմէ առաջուան վարչութիւնը մէկուկէս տարուան ընթացքին հաւաքած է 1200-1400 փրանք եւ ամբողջովին ծախսած է տեղին մէջ, առանց սանթիմ զրկելու կեդրոն եւ ինը փրանք ալ բաց ունի»:

Ցիշեց որ կեդրոնը 15 հազար փրանքի պէտք ունի եւ որոշած է պարահանդէս մը տալ, պաշտօնեաներուն ամսականը վճարելու, ոչ թէ օգնելու հայրենիքին: Հարցուց թէ Ռընօի գործաւորներուն տուած 120 փրանքը նպատակին պիտի հասնի՞ եւ եթէ մինչեւ հիմա մեր տուած դրամը իրապէս նպատակին կը հասնի, ինչո՞ւ «Խորհրդային Հայաստան» թերթին մէջ չեն յիշեր թէ սաչափ գումար ստացանք Եւրոպայէն ու միայն կը գոհանան «ստացանք» ըսելով:

Ցիշեց մասնաճիւղ մը որուն վարչութեան մէջ կան եղեր քանի մը Հնչակեաններ, որոնք հաշիւ կը պահանջեն, բայց իբրեւ պատասխան այդ մասնաճիւղը գոցուեր է, եւ որոշուեր է որ Սֆօրվիլի վարչութիւնը խառնուի այնտեղի գործերուն: Վերջապէս կրկնեց թէ Հօկը իր ստացած դրամը իր ղեկավարներուն փորը կշտացնելու կը գործածէ: Ցայտնեց որ եթէ իր ըսածները սուտ են, խօսքը հրապարակաւ ետ պիտի առնէ:

Ս. Ք.

ԼԱՆՍԷՅ.— Խուռն բազմութեան մը ներկայութեամբ տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէին հրապարակային բանախօսութիւնը: Ընկեր Մինաս Տէր Սարգիսեան պարզեց մեր անկախութեան ձգտումը դարերէ ի վեր: Օրուան բանախօսն էր ընկ. Արսէն Աճէմեան որ մէկ ժամէն աւելի խօսեցաւ մեր ազատագրական պայքարի մասին եւ շեշտեց թէ Միացեալ Հայաստանի անկախութիւնը պիտի իրականանայ մեր ժողովուրդին ջանքերով: Դաշնակցութեան ամենէն բարձր իտէալն է ապրիլ ազատ մեր հայրենիքին մէջ: Ներքին պառակտումները նկատեց մեծ սխալ մը եւ տկարացումը մեր ուժերուն:—

Նոյն օրը Հօկը ժողով սարքած էր թէ գիշերը եւ թէ ցերեկը պարզապէս մեր դասախօսութիւնը խանգարելու համար, հակառակ անոր որ ժողովին յայտագիրները ցրուած էին երեք օր առաջ: Ներկայ էին 45 հոգի: Հօկի Լանսէյի մասնաճիւղին երեք ամսէ ի վեր գումէ գուռ հաւաքած 500 ֆրը շոգեկառքի ծախքերուն չ բաւեց: Ինչո՞վ պիտի վերաշինենք Հայաստանը. ինչ շահ կայ Լանսէյի պէս փոքր քաղաքի մը երկու բանախօսներ զրկել Միանիկեանի ազահանդէսը կատարելու համար:

Շատ մը չէզոքներ որ Հօկին անդամակցած էին, քաշուած են, հասկնալով գործին իրական պատկերը: Ն.

ՄԵՐ ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

Ի՞ՆՉՊԷՍ Կ'ԱՊՐԻՆ

Շարունակելով մեր պրպտումները Ֆրանսայի մէջ ցրուած հայ գաղթականութեան թիւի, աշխատանքի եւ ընկերային կացութեան մասին, այս անգամ մեր թղթակիցներուն, աշխատակիցներուն եւ առ հասարակ ընթերցողներու մասնաւոր ուշադրութեան կը յանձնենք կարգ մը որոշ հարցեր.

1.— Ի՞նչպէս կ'ապրին մեր հայրենակիցները ձեր շրջանին մէջ (քաղաք, գիւղ, գործարան կամ ագարակ: Բնակութեան պայմաններ, առտնին կենցաղ, սնունդ: Մասնաւորապէս քննել ամուրի երիտասարդներու, պատանիներու եւ մանուկներու պարագան):

2.— Ի՞նչ տեսակ հիւանդութիւններ կը տիրեն, կամ կը սպառնան: (Ո՞րքան մեռած են մինչեւ հիմա եւ ի՞նչ հիւանդութիւններէ: Ո՞րքան եւ ի՞նչպիսի հիւանդներ գիտէք):

Խմբագրութիւնը իր կարգին ալ պիտի կատարէ պրպտումներ: Բայց, առանձնապէս Փարիզի համար, կը թելադրենք նկատի ունենալ հետեւեալ կէտերը.—

Ա.— Քանի՞ հոգի էք ձեր հիւրանոցին մէջ (յիշել ծննդավայր եւ տարիք). Բ.— Ո՞ւր կ'աշխատիք եւ ի՞նչ կը շահիք Գ.— Քանի՞ Հայ կայ ձեր գործարանին մէջ. Դ.— Ի՞նչ կը վճարէք սենեակի. Ե.— Ի՞նչպէս կը սնանիք: (Գրել նաեւ ընտանիքներու մասին, որոնց մեծ մասը բոյն դրած է քաղաքի զանազան հիւրանոցներուն մէջ, ինչպէս եւ անոնց անչափահաս զաւակներուն թիւի եւ դաստիարակութեան մասին:)

Կը խնդրուի գրել կարճ, առանց խորհրդածութեան, ամփոփուելով հարցարանին շուրջը: Վիճակագրական տեղեկութիւն մը, թուանշան մը, իրական կեանքէ մանրիկ մը հազար ածական կ'արժէ, մանաւանդ այս յօրձանքին մէջ ուր ամէն ինչ հեւ ի հեւ կ'ընթանայ:

Փափաքողները կրնան ծածկանուն գործածել. բայց պայման է որ մեզի հաղորդեն իրենց իրական անունը, իրենց պատասխաններուն հետ:

Հարց-պատասխաններէն զատ, կ'ընդունուին առանձին ուսումնասիրութիւններ ալ:

ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ ՔՐԷՕԶՕԻ ՄԷՋ

Ազգ. Միութեան նախաձեռնութեամբ Զատկի իրիկունը տեղի ունեցաւ թատերա-պարահանդէս մը. ներկայ էր գրեթէ ամբողջ հայ գաղութը եւ քանի մը ֆրանսացիներ եւ Ռուսեր:

Նորակազմ թատերախումբին կողմէ ներկայացուեցաւ Պետրոս Դուրեանի «Անիի Աւերումը» որ բաւական յաջող անցաւ: Միջնարարներուն նուագախումբը հայկական եւ եւրոպական կտորներ կը նուագէր: Թատերգութենէն վերջ տեղի ունեցաւ վիճակահանութիւն մը որուն յաջորդեցին Ալեքս. Փոտնոսեանի «Երկու Թեկնածուները»:

Կէս գիշերէն վերջ սկսան պարերը, որոնք տեւեցին մինչեւ արշալոյս:

Երեկոյթը ընդհանրապէս լաւ կազմակերպուած էր: Զուտ հասոյթ գոյացաւ մօտաւորապէս 400 փրանք: Ց. Փ.

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան մասնաժողովին կեդրոն զրկած համարատուութենէն կը տեղեկանանք թէ, 1925 տարեշրջանին մէջ ընդհանուր հասոյթ եղած է ընդամէնը 30,631 փրանք, որ գոյացած է հետեւեալ կերպով.— 131 փրանք մուտքի տուրքերէ, 18,024 փր. անդամավճարներէ, 7275 փրանք յօգուտ որբերու նուէրներէ եւ 5201 փր. ալ զանազան նուիրատուութիւններէ:

Մասնաճիւղին անդամներուն թիւն է 103, ամէնքն ալ փարիզահայ գաղութին հին անդամներ: Մասնաժողովը կը յուսայ ներկայ տարեշրջանին մէջ անդամներու թիւը բազմապատկել, անգամ արձանագրելով այն գաղթական բարեկեցիկ Հայերը եւս, որոնք տեւական բնակութիւն հաստատած են Փարիզի եւ արուարձաններու մէջ:

Փարիզի մասնաժողովին ներկայ կազմն է.— Պ. Պ. Արմենակ Համբարձումեան' ատենապետ, Վաղարշակ Թագւորեան' ատենադպիր, Պօղոս Ճէօհէրեան' գանձապետ եւ Հայկ Արամ Քիպարեան' խորհրդական:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ ՍՏԱՑՈՒԱԾՔ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

(Գաղթ. կեդր. Յանձնաժողովէն)

Թուրքիոյ մէջ գրաւուած ստացուածք ունեցող այն Հայերէն, եւ առ հասարակ ամէն Հայէ որոնք տակաւ ունին թրքական իշխանութեանց անցագրերով Թուրքիայէն մեկնած ըլլալով, Փարիզի թրքական հիւպատոսարանին կողմէ չեն ճանչցուած իբր թրքահպատակ, կը խնդրուի իրենց անունը, հասցէն եւ թրքական հիւպատոսարանի մերժման թուականը յայտնել Հայ Գաղթականաց կեդրոնական Յանձնաժողովին, Comité Arménien, 56 Rue du Faubourg Saint-Honoré, Elysée Building, Paris.

Նոյնը կը խնդրուի նաեւ այն ամէն Հայերէն, որոնք ոչ-թրքական անցագրերով մեկնած ըլլալով Թուրքիայէն, նոյն մերժումը գտած են թրքական հիւպատոսարանէն:

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Աղեքսանդրիոյ թեմական վեց երեսփոխաններու ընտրութիւնը տեղի ունեցաւ Մարտ 28ին: Ընտրողներու թիւն էր 1497 հոգի, մասնակցած էին 932 հոգի, վաւերական քուէներ' 817: Ընտրուեցան Հ. Յ. Դաշնակցութեան թեկնածուները բացարձակ մեծամասնութեամբ' Մինաս Խաչատուրեան' 812 ձայն, Գասպար Իփէքեան' 815. Յարութիւն Կարապետեան' 813, Յակոբ Նալպանտեան' 811, Վահագն Ազնաւորեան' 809, Ֆրանկիւլ Խանճեան' 806 ձայնով:

"ԴՐՕՇԱԿ„ Լոյս տեսաւ 1926 Մարտի թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Վաղուան Մղձաւանջը (*խմբ.*) Տաշիրի գաւառին բռնագրաւումը, *Ռուբէն*.— Հայկական ազատամարտի վերջին դրուագը, *Կ. Սասունի*.— Գիւղացին Խորհրդային դրախտում, *Բանուոր Հրանտ* (*Երեւանէն*).— Խորհուրդների վերընտրութիւնները.— Թուրքիոյ շուրջը.— Ծրագրային խնդիրներ' *Ա. Ջամալեան*.— Հողային հարցը եւ Աւստրիոյ Սոցիալ-դեմոկրատիան, *Վ. Նաւասարդեան*.— Կուսակցական կեանք, (*Բրիս Բենօ*). — Եւրոպայի բանւորութեան կազմակերպական վիճակը.— Ինդերնասիօնալը. — Թղթակցութիւններ *Խարբօփէն* և *Թիֆլիսէն*:

բեկան), Մավրիտիս և Մէնտեան(?) որոնք ծրագրած էին, Պօ-սինօս գիւղի ջաղացպանը կողոպտել: Քօսթա Ֆանտին, որուն գործակցելու առաջարկ ըրած էին աւազակները, խնդիրը ոստիկանութեան տեղեկացուցած ըլլալով, երկար ընդհարումներէ վերջ ձերբակալուած է Մավրիտիս: Հայերը փախած են, սակայն հետապնդումներու շնորհիւ Յակոբ Ղազարեան և Պօղոս Կիւրճեան ձերբակալուած են Ցոյնի մը տան մէջ: Աւազակներու վրայէն գտնուած են 2 ատրճանակ, 1 փարապէլլօմ, 1 դաշոյն, 1 հրացան, 1 կարճ ժավզէր և անհամար փամփուշտ:

Այս դէպքին առթիւ «Փրօտոս» հետեւեալը կը գրէ.— «Ընդհ. ոստիկանութեան հրամանատար Պ. Սթավրիանօի յայտարարութեան համաձայն ցարդ կատարուած հարցաքննութիւններէն երեւան եկած է որ մինչեւ հիմա Տրամայի Նահանգին մէջ պատահած դէպքերուն հեղինակները Հայեր են: Նոյնպէս, երէկ, ոստիկաններուն հետ ընդհարում ունեցող աւազակներն ալ Հայեր ըլլալով, որոշուած է աքսորել Տրամայի Նահանգին մէջ գտնուող այն բոլոր Հայերը որոնք ընտանիք չունին:

Մազլըմեան եպիսկոպոսի մօրուքը կըտրեն

Անախորժ լուրեր կը հասնին Աթէնքէն: Մարտ 30ին 3-400 Հայեր Աթէնքի առաջնորդարանը երթալով ցոյց մը կատարած են Վարչութեան և Նախագահին՝ Մազլըմեան եպիսկ.ի դէմ, որոնք երկար ատենէ ի վեր անտարբեր կը դիտեն գաղթականներու տեղահանութիւնը և զանազան դաւեր կը սարքեն: Ցուցարարները պահանջած են որ առաջնորդը քաշուի: Մազլըմեան եպիսկ. ընդդիմացած և անարգած է ցուցարարները, որոնցմէ մէկը զայրանալով արմատէն կտրած է եպիսկոպոսին մօրուքը: Ժողովուրդը ցրուելէ յետոյ, առաջնորդը իր արբանեակներուն հետ պահականոցէ պահականոց կը դիմէ և մատնանշումներ կ'ընէ: Ասոր վրայ յաջորդ օրը հարցաքննութեան կը կանչուին «Նոր Օր»ի պատասխանատու տնօրէն Պ. Գաբրիէլ Լազեան և խմբագիր Պ. Անտոն Կազէլ, իբրև «հակահելլէն» թերթի վարիչներ: Արդէն քանի մը օր առաջ Մազլըմեան եպիսկ. պաշտօնապէս «ժուռնալ» մը տուած էր կառավարութեան, նոյն թերթին դէմ:

Տիգրիսի յորդումը

Պաղտատէն կը հեռագրեն թէ Տիգրիսը աննախընթաց կերպով յորդած է: Պաղտատի մէջ 30 հոգի յորձանքէն քշուելով մեռած են: Թագաւորին պալատը ջուրերու մէջ է եւ արքայական ընտանիքը նաւակներով ուրիշ տեղ փոխադրուած է: Զօրանոցներն ալ ողողուած են: Հակառակ թումբեր կանգնելու համար բանուորներու բանակի մը ·կողմէ եղած ջանքերուն, ջուրերը արդէն հասած են քաղաքին հիւսիսային դուռը: Վաթսուն տուն փլած է:

Հաշտութեան ձեռնարկ Մարօքի հետ

Ֆրանս. եւ սպանիական կառավարութիւնները վերջապէս համաձայնեցան Ռիֆցիներուն ներկայացուելիք հաշտութեան պայմաններուն մասին եւ նշանակեցին իրենց պատուիրակները: Երկու կողմի պատուիրակները մօտ օրէն նախնական խորհրդակցութեան մը պիտի ունենան Փարիզի մէջ եւ յետոյ պիտի մեկնին Ուճտա, բանակցելու համար Ռիֆի ներկայացուցիչներուն հետ, որոնք են Ռիֆի արտաքին նախարար Սի Մօհամմէտ Ազէրքան, Սի Մօհամմէտ Հիթուի եւ Սի Ահմէտ Շէտաի:

15 միլիոն բանուորներ գործադուլ կ'ուզեն

Միացեալ Նահանգներու Աշխատանքի Դաշնակցութեան նախագահը 15 միլիոն կազմակերպուած աշխատաւորներու անունով պահանջեց Ծերակոյտէն, որ վերահսկողութեան տակ առնէ թեթեւ գինիներու եւ գարեջուրի գործածութիւնը: Տասներկու միլիոն ստորագրութեամբ հանրագրութիւն մը ղրկուած է Ծերակոյտի յատուկ յանձնախումբին, որ կը քննէ ոգելից ըմպելիներու արգելքը բարեփոխելու խնդիրը: Աշխատանքի Դաշնակցութեան նախագահը ազդարարեց թէ խլրտումը կ'աճի աշխատաւորներուն մէջ եւ թէ դժգոհութիւն կայ նաեւ երեսփոխաններուն դէմ, որոնք «թաց» են իրենց գործով, իսկ «չոր» իրենց քաղաքականութեամբ:

Ֆրանքը փրկելու համար

Ազգային յանձնաժողով մը կազմուած է, հանգանակութիւն կատարելու և ֆրանքը ամրացնելու համար: Հանրապետութեան նախագահը 50,000 ֆրանք նուիրեց, վարչապետ Պրիան՝ 10,000, ելմտական նախարարը՝ 10,000: Յանձնաժողովին նախագահն է մարաջախտ Ժօֆռ: Անդամակցելու հրաւիրուած են նաև կարտինալ Տիւպուա, Ռաբունապետը, Աշխատանքի Դաշնակցութեան նախագահ Պ. Ժուհօ եւլն:

Մահափորձ ռուս կոմիսարի մը դէմ

Պերլինէն առնուած լուրերու համաձայն, ուսանող մը ատրճանակ արձակած է Ռուսիոյ ներքին գործավար Պէլօկորօթօֆի վրայ և զայն վիրաւորած է ուսէն: Կ'ըսուի թէ մահափորձին հեղինակն է ցարական արքունիքի նախկին պաշտօնատարի մը զաւակը:

Պ. Մալվիի հրաժարականը

Ներքին նախարար Պ. Մալվի երեսփոխանական ժողովի Մարտ 18ի նիստին մէջ իր դէմ խօսուած ճառերուն առթիւ սաստիկ յուզուած և ժողովասրահին մէջ նուաղած ըլլալով, գաւառ գացած էր հանգստանալու համար: Պ. Մալվի գիւղագնացութենէն վերադարձաւ Հինգշաբթի իրիկուն և վարչապետութեան ներկայացուց իր հրաժարականը, ոչ թէ առողջական պատճառներով, այլ քաղաքական նպատակներով —որպէսզի աւելի ազատօրէն կարենայ պաշտպանել ինքզինքը եղած յարձակումներուն դէմ: Նախարարական խորհուրդը Ուրբաթ առաւօտ գումարուելով ընդունեց հրաժարականը և ներքին նախարարութիւնը յանձնեց երկրագործական նախարար Պ. Ժան Տիւրանի, արմատական ընկերվարական:

1926ի ելմտացոյցը

Ծերակոյտի ելմտական յանձնաժողովը վերջացուց 1926 տարւոյ ելմտացոյցի քննութիւնը: Ապրիլ 4ին նոր տուրքերու քուէարկութենէն վերջ, ահա՝ թէ ինչպէս կը ներկայանայ կացութիւնը.—

Հասոյթ կը նախատեսուի 37,555,090,523 ֆրանք, ծախք՝ 36,116,829,476 ֆրանք, այսինքն 1,438,261,047 ֆր.ի յաւելուածական հասոյթ մը կը մնայ, որ պիտի յատկացուի ուրիշ պէտքերու:

Տեղեկաբերի զեկոյցէն վերջ, յանձնաժողովի անդամները երկարօրէն վիճաբանեցան պիւտճէն հաւասարակշռելու, հասոյթին աղբիւրները շատցնելու և ֆրանքին կայուն վիճակ մը տալու անհրաժեշտութեանց շուրջ: Ծերակոյտը վաղը կէս օրէ վերջ վիճաբանութեան պիտի ենթարկէ յանձնաժողովի տեղեկագիրը:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԽԱՂԵՐԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաջինը այսօր ազատ է:

Պահեստին Villier-le-Belի խումբին դէմ ունենալիք խաղը forfait եղած է, այս վերջինին ախոյեանութեան մասնակցելուն պատճառաւ:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Hirondelleի խումբը կը մրցի Club Athlétique et Sportif Gennevilliers (R)ի հետ:

Մեր երկրորդն ու երրորդը կը խաղան նոյն խումբին համապատասխան խումբերուն դէմ:

Ֆութպօլի ցանձ.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի շրջանի բոլոր խումբերը ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին 16 Ապրիլ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 128, Bld. St. Germain. Café Rocherի մէջ: Օրակարգ՝ խիստ կարեւոր:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի շրջ. կոմիտէի դասախօսութիւնը վաղը երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին 63 Rue République: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներ ու համակիրները ինչպէս նաեւ Պատանի Միութեան անդամները:

Դասախօս ընկեր Հայկ Սէրէնկիւլեան:

ՍՏԱՑԱՆՔ

Յովհ. Թումանեանի Բանաստեղծութիւններ: Տպագր. Պոլիս. 346 էջ: Գին 20 ֆրանք:

Երուանդ Օտեան, Ազգային բարերար, երգիծական վէպ ազգային կեանքէ: Գահիրէ, 1926 գին 4 ֆրանք: Կեդրոն՝ Պալենց գրատուն:

PAUL DESCAMPS.— La formation sociale des Arméniens (Հայերու ընկերային կազմութիւնը): Հրատարակութիւն «La Science sociale»ի: Տպագրութիւն՝ Firmin-Didot & Cie., 56, Rue Jacob, Paris, 112 էջ: Գին 7.50 ֆրանք:

ԵՐԵԿՈՅԹ-ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ.— Նախաձեռնութեամբ Սեբաստահայերու Նահանգային Միութեան եւ հովանաւորութեամբ վռամշապուհ Եպիսկ.ի, 17 Ապրիլ Շաբաթ երեկոյ ժամը Ցուկէսին 184 Bd. St. Germain. Salle de Géographieի մէջ (մէդրօ Սէն Ժէրմէն): Կը բանախօսեն Պ. Ա. Խատիսեան, Պ. Խոնդկարեան, Բժիշկ. Ա. Պօղոսեան: Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի ծանօթ ջութակահար Պ. Հայկ Կիւտէնեան:

ԳՈՐԾ ՆՈՐՈԳՈՂ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Գորգ նորոգող երկսեռ գործաւորներ կ'ուզուին, վարձ կամ ոչ: Դիմել Սարգիս Յովսէփեանի 45, Rue Lepic, Paris 18. Հեռաձայն Marcadet 27-14.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Խարբերդի Բաշաղակ գիւղէն Յակոբ Հայրապետեան, որ կը կարծուի թէ Քալիֆորնիա կը գտնուի: Գրել Օր. Եղսա Մանուկեանի, 84 Ռիւ Ռէպըբլիք, Փարիզ:

«Ասպարէզ»էն կը խնդրուի արտատպել. 3-3

Le Gérant: H. TEURNIER

Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e

ՍԱԿԱՐԱՆ
10 Ապրիլ 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի)	Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատը	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելժ. ֆրանք	» Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg. 315...
» II	» 202...
» III	» 196...
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs 115...

Comptoir Parisien de change et de Cr... 80, Rue Lafay...

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH„

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան	10 շ.		20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 ԱՊՐԻԼ 1926

14 AVRIL 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 110 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԵՒԱՆ ԱՍՊԱՐԷԶ ԿԸ ԿԱՐԴԱՅ ԻՐ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ, ԿՏԱԿՆԵՐԸ ԵՒՆ. ՅԱՆՁՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ...

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ԾՊՏԵԱԼ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ»

Այս տողերը գրած ատեն, նամակ մը ստացանք հայրենակցէ մը, որ գաւառէն խորհուրդ կը հարցնէ, ընտանիքով Հայաստան երթալու համար: «Եթէ դիւրութիւն մը գիտէք տեղեկացնէք, ամէն ցաւերնուս վերջ մը տալու համար: Նաև եթէ Շահվէրտեանի հասցէն գիտէք, մեզ տեղեկացնէք, գոնէ յուսահատ փորձ մը ընենք նամակով»:

Ի հարկէ պիտի հաղորդենք ինչ որ գիտենք, ինչպէս և իր ուզած հասցէն: Եւ այս առաջինը չէ: Ուրիշներ ալ գիտենք որ կատարած են այդ «յուսահատ փորձը», յետոյ տեղին վրայ մնալու կամ... նորէն Յունաստան երթալու համար: Եւ կան ալ որ կը զարմանան թէ «մեր կառավարութիւնը» ի՞նչպէս Մոսկուայի հրամանին կը սպասէ, անցագիր վաւերացնելու համար:

Այդ կէտը թող ուրիշները բացատրեն: Ամէն անգամ որ տարագիրները ներս առնելու պահանջ կը դրուի, մէկ պատասխան կուտան Երեւանէն,— Դրամ տուէք: Այս պայմանին համակերպեր ենք խմբական ներգաղթի համար. բայց անհատնե՞րը: Ինչո՞ւ ամիսներով հոգի կը հանեն, երբ անհատ մը կ'ուզէ Հայաստան անցնիլ, և իր սեփական միջոցներով. ինչո՞ւ ամէնէն յետադիմական երկիրներն անգամ քանըչորս ժամէն անցագիր կուտան իրենց քաղաքացիներուն, իսկ մեր «ազատ և անկախ» կառավարութիւնը կը քաշքշէ երեք, չորս, վեց ամիս, և կը յուսահատեցնէ, վարկաբեկելով թէ ինքզինքը և թէ հայրենիքը: Եւ տակաւին չենք յիշեր այն ժէզուիդական հաւատաքննութիւնը, որ խորհրդային իշխանութեան ամէնէն հարազատ գիծն է, իսկ և իսկ հակայեղափոխական և բռնապետական:

Այս կէտն ալ թող ուրիշները լուսաբանեն:

Ակամայ կը յիշենք այս քանի մը մանրամասնութիւնները, կարդալով Երեւանի նոր պատգամները: Ինչպէս պիտի տեսնէք քիչ անդին, Հայրենիքի Օգնութեան Կոմիտէի (Հօկ) Կեդր. Վարչութիւնը, որ անունով եւ շատ մը անդամներով «անկուսակցական» է, բայց իրապէս կառավարութեան թաթին տակ, կարգ մը որոշումներ տուեր է, Հօկի անդամակցութեան եւ գործունէութեան մասին: Առաջին պատգամը,— խորհրդային Հայաստանի թշնամիները չեն կրնար մասնակցիլ Հօկերու վարիչ մարմիններուն: Ո՛չ նորութիւն մըն է այս, ոչ ալ գաղտնիք մը. պատգամը կ'ակնարկէ Դաշնակցութեան, որ հրապարակաւ կը պահանջէ Հօկերը դարձնել իսկապէս հայրենիքի օգնութեան մարմիններ, եւ ոչ թէ քաղաքական-կուսակցական պայքարի, հայրենասիրական «շանթաժ»ի օրկաններ: Լա՛ւ է որ ոչ մէկ Դաշնակցական չմասնակցի պառակտումի, դիրքի և կիրքի այդ մարզարաններուն, որոնք հայրենիքի սէրէն առաջ որոմ ցանելու կը ձգտին,— ա՛յդ ճամբուն վրայ դրուած են, դժբախտաբար: Հայրենիքին օգնելու շա՛տ ձեւեր կան, եւ մենք դաս առնելու պէտք չունինք, մանաւանդ իբրեւ հիմնադիրները հայրենիքի օգնութեան իրական մարմիններուն, Հօմերուն, որ շատ աւելի արդիւնաւոր եղան երկու տարուան մէջ (1920-1922), քան այլասերած Հօկերը՝ վերջին հինգ տարուան ընթացքին:

Ուրեմն, Հօկի կեդր. վարչութիւնը նոր բան մը չըսեր «թշնամի»ներուն հանդէպ: Ընդհակառակն, շեշտելով հաւատաքննական գիծը, աւելորդ անգամ մըն ալ կ'ապացուցանէ թէ՝ Երեւանի անկուսակցական մտաւորականութիւնը ոչ խորհելու, ոչ ալ գործելու ազատութիւն կը վայելէ:

Բայց կայ խոշոր նորութիւն մը,— Երեւան հրապարակաւ ձեռնոց կը նետէ իր բարեկամներուն և խնամիներուն, բոլոր անոնց որոնք «թէև ծեծում են իրենց կուրծքը» խորհրդային Հայաստանի համար, բայց երբ կարգը խօսքէն գործի գայ, «մոռանում են Խորհրդային Հայաստանի շահերը և գործում են նրա շահերի հակառակ»:

«Խորհրդային Հայաստան» նոյնքան վտանգաւոր կը գտնէ այս «ծպտեալ հակառակորդները»: Երեւի ըսել կ'ուզէ. «Տէր, բարեկամներէս փրկէ, թշնամիներուս հետ գլուխ կ'ելլեմ»:

Եւ իսկապէս, կարելի չէր երեւակայել աւելի ողբերգական կացութիւն:

Պարզ է որ նոր որոշումը տրուած է իբրեւ հետեւանք Հօկի առաքելութեան: Անցեալ շաբթու, մեր հարցումներուն պատասխանելով, Պ. Կարէն Միքայէլեան կը յայտարարէր թէ հարիւր տասը միլիոն ֆրանքի կտակներ և նուէրներ կան արտասահմանի մէջ, և միայն չնչին մաս մը տրամադրուած է, կամ խոստումներ եղած են: Հօկի կեդր. Վարչութիւնը որոշեր է իր մասնաճիւղերուն միջոցաւ հետապնդել այդ գործը, և, առաջին առթիւ, կը հրաւիրէ արծարծել Մելքոնեան կտակի խնդիրը, որ քար գայթակղութեան դարձաւ:

Ուշագրաւ է նաեւ որ՝ Հօկը այս գործին յաջողութեան հետ կը կապէ ներգաղթի խնդիրը:

Կը խօսինք յաջորդով: — Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԽՐԱՏՆԵՐ ՀՕԿԻ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

Գ. էջին մէջ արտատպած ենք Հայաստանի Հօկի կեդր. վարչութեան նոր հրահանգները՝ արտասահմանի մասնաճիւղերուն: Հօկերուն անդամ չեն կրնար ըլլալ Խորհրդային Հայաստանի «թշնամիները»: Այս գիտէինք արդէն. բայց ահաւասիկ բարեկամներն ու խնամիներն ալ իրենց դասը կ'առնեն: Նոր պատգամներուն առթիւ գրուած խմբագրականի մը մէջ, «Խորհրդային Հայաստան» կը շեշտէ (28 Մարտ),—

«Հօկերը արտասահմանեան շատ վայրերում դարձել են գաղութային կուսակցութիւնների պայքարի ու շահագործման առարկայ. այս դրութեան հետ Հօկի կեդրոնը ի հարկէ չի կարող հաշտուել:

. . . Հօկերի մէջ մուտք են գործում եւ անձնաւորութիւններ, որոնք թէեւ ծեծում են իրենց կուրծքը, թէ Խորհրդային Հայաստանի բարեկամներն են, սակայն երբ խօսքից անցնում են գործի, այն ժամանակ միանգամայն մոռանում են Խորհրդային Հայաստանի շահերը եւ գործում են նրա շահերին հակառակ:

Նման ծպտեալ հակառակորդները նոյնքան վտանգաւոր են որքան ակնայայտ թշնամիները:

Արտասահմանում նստած բազմաթիւ հիմնարկութիւնների եւ անհատների ձեռքում գտնւում են հսկայական գումարներ եւ կըտակներ որոնք բաւական են, եթէ ոչ. ամբողջովին, գոնէ խոշոր չափով լուծելու գաղթականական հարցը. սակայն այդ գումարները ծախսւում են, իսկ գաղթականական հարցը մնում է ծառացած եւ լուծման կարօտ, շնորհիւ միջոցների բացակայութեան: Գաղութահայութիւնը եւ գաղութային կուսակցութիւններն այդ ուղղութեամբ մատ-մատի չեն խփում»:

Թիֆլիզի «Մարտակոչ»ն ալ իր կարգին դիտել կուտայ (2 Ապրիլ),—

«Ոչ ոքի համար գաղտնիք չէ, որ արտասահմանում մի շարք հասարակական խոշոր գումարներ կան, որոնք դրուած են զանազան կտակակատարների տրամադրութեան տակ, մինչդեռ այդ գումարներով աշխարհի չորս ծայրերում թափառող հազարաւոր գաղթականների կարելի էր տեղաւորել Խորհրդային Հայաստանում, ապահովելով նրանց տնտեսական եւ կուլտուրական գոյութիւնը:

Այդ դրամների վրայ նստողները գործադրում են ճիշտ այն մեթոդը, որով ղեկավարում էին ռուսական միլիոնատէր վանքերի կղերականները, որոնք յանուն «աստուածային» օրէնքների հրաժարւում էին սովի տարին դրամ բաց թողնել քաղցից մեռնողներին փրկելու համար: Նրանց համար վանքի ոսկին ու արծաթը (իրենց հոգեպահուստը) աւելի թանկ արժէին, քան մեռնող բազմութիւնների կեանքը:

Եթէ գաղութահայ բուրժուազիան ուզում է ազատուել նրան յաւիտեան անհանգիստ անող գաղթականութիւնից, նա պէտք է համապատասխան էլ նիւթական զոհաբերութիւն յանձն առնէ, հասարակական գումարները տրամադրելով հիմնական շինարարութեան համար»:

ՊՈԼՍՈՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻՆ ՔԱՅՔԱՅՈՒՄԸ

Քաղաք. ժողովին քայքայումը կը շարունակուի: Նախապէս հրաժարածներէն յետոյ դեռ պաշտօնի վրայ կը մնային հինգ հոգի: Ասոնցմէ չորսը՝ Լեւոն պէյ Փափազեան, Պետրոս պէյ Խօրասանճեան, Ղազարոս Պէզազեան եւ Յակոբ Թորոսեան իրենց հրաժարականը տուած են Տեղապահին, որ մերժած է ընդունիլ, խնդրելով որ իրենց պաշտօնը շարունակեն մինչեւ մօտերս գումարուելիք խորհրդակցական ժողովը: Չէ հրաժարած միայն ատենապետ Պ. Յ. Մոստիչեան:

Ոստիկանութեան քաղաքական ճիւղի պաշտօնեաները Հինգշաբթի առաւօտ Մատենադարան երթալով, ոստիկանութեան պաշտօնատունը հրաւիրած են Քաղաք. Ժողովի անդամներէն Պ. Պ. Լեւոն Փափազեան, Թորոսեանը եւ Պէզազեանը եւ բացատրութիւններ պահանջած են նոյն օրը կատարուած խորհրդակցութիւններուն, ինչպէս նաեւ ծանօթ միջադէպին մասին: Ոստիկանատուն հրաւիրուած է նաեւ Պատրիարքարանի դիւանապետ Պ. Միհրան Զուհաճեան: Հարցաքննութենէ վերջ ասոնք ալ ազատ թողուած են:

5000 ՀՈԳԻ Կ'ԱՐՏԱՔՍԵՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

Միացեալ Նահանգներու Ոստիկանական վարչութիւնը լրջօրէն գործի ձեռնարկած է, անբաղձալի օտարականները արտաքսելու համար: Արդէն իսկ պատրաստ է ցանկը հինգ հազար օտարականներու, որոնք պիտի վտարուին գարնան: Ներգաղթի 35 գրասենեակները հրահանգ ստացած են անհրաժեշտ լուրերը հաղորդել ուրիշ կասկածելիներու մասին: 625,000 տոլար յատկացուած է արտաքսման ծախքերը հոգալու համար:

Անցեալ շաբթու 500 նոր վճիռներ տրուեցան: Մասնաւորապէս պիտի հետապնդուին անոնք որ տարեչափի (քոթա) օրէնքին դէմ գործելով ներս մտած են: Այս կարգէն 20,000 հոգի կը հաշուուին միայն վերջին տարուան ընթացքին:

ՆԵՐՔԻՆ նախարար Պ. Ժան Տիւրանի անձնական քարտուղարութեան պետ նշանակուեցաւ իր փեսան, Պ. Թահթաճեան:

ՊՈԼՍՈՅ Քաղաքապետարանի մէկ պատուհանին մէջ անգլիական ձեռնառումբ մը գտնուած է, թուղթի մէջ փաթթուած:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքերը կը կասկածին Մուսոլինիի պտոյտներէն

«Քավուր» զրահաւորը Տրիպոլսի մէջ ցամաք հանեց Մուսոլինին, որ մեծ շուքով և թնդանօթի ողջոյններով ընդունուեցաւ: Տրիպոլիսի քաղաքապետ Հասունա փաշա արաբերէն լեզուով բարի գալուստի խանդավառ ճառ մը խօսեցաւ: Յետոյ Մուսոլինի ձի նստած աչքէ անցուց զինուորները, որոնք մէկ ժամ զօրանցք կատարեցին: Հազարաւոր բազմութիւն ներկայ էր այս արարողութեան: Տրիպոլիսի ֆաշիստները և արաբ հեծելազօրքի շքախումբ մը նոյնպէս զօրանցք կատարեցին, հըռոմէական ձեւով բարեւելով Մուսոլինին՝ երբ անոր առջեւէն կ'անցնէին: Ֆաշիստներուն առջև ճառ մը խօսելով, Մուսոլինի ըսաւ թէ իր այս այցելութիւնը սովորական բան չէ. իր նպատակն է» ցոյց տալ Իտալիոյ ուժը, ուժ մը, որ կը բխի Հռոմէն և որ յաղթական ու անմեռ ֆաշիզմը կը տանի մինչև Ափրիկէի եզերքները: Ճակատագիրն է որ մեզ կը մղէ դէպի այս կողմը և ոչ ոք կրնայ կասեցնել ճակատագիրը. մանաւանդ ոչ ոք կրնայ խորտակել մեր անխախտ կամքը: Ձեզի կ'իյնայ քաղաքակրթութեան ջահակիրները ըլլալու բարձր աշխատանքը: Իտալիա մեծ եղած է Միջերկրականի մէջ. կ'ուզեմ որ դարձեալ մեծ ըլլայ:»

Պոլիսէն առնուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ թուրք թերթերը երկար յօդուածներ կը նուիրեն Մուսոլինիի ճամբորդութեան. մեծ վախի մատնուած են, և կը հարցնեն թէ ինչ կը նշանակէ այս ճամբորդութիւնը: Էնկիւրիի թերթերն ալ կը գրեն թէ պէտք է պատրաստ գտնուիլ ամէն պատահականութեան հանդէպ:

«Հերոս»ները կը հարցաքննուին

Գրած էինք թէ կարգ մը Հայեր Բերայի մատենադարանը երթալով, պահանջած էին որ Քաղաքական Ժողովը հրաժարի: Ոստիկանութեան քաղաքական բաժնի պաշտօնեաները անցած շաբաթ ոստիկանատուն հրաւիրած են «Ժ. Ձայն»ի նախկին պատասխանատու-տնօրէն Շաւարշ Յակոբեանը, Պ. Ֆընտըգլեանը, Թօգաթլըլը վարիչներէն Պ. Լեւոն Խըտըրեանը, Պ. Լեւոն Թօփալեան և քանի մը շոգենաւային գործակալ: Պ. Պ. Թօփալեան և Խտըրեան անմիջապէս ազատ ձգուած են, իսկ միւսները հոգին ատեն մը ևս հսկողութեան տակ պահուելէ վերջ, նոյնպէս արձակուած են: Ոստիկանութիւնը կ'ուզէր հասկնալ թէ այս մարդիկը ինքնաբերաբա՞ր գործած են թէ ոչ վարագոյրին ետեւը ուրիշ անձեր ալ կան: Ցուցարարները պատասխանած են թէ իրենք այդ ցոյցը կազմակերպած էին Լօզանի դաշնագրին փոքրամասնութեանց վերաբերեալ իրաւունքներէն հրաժարելու համար:

Պատրիարքարանը կը հերքէ թէ իր կողմէ ո և է տեղեկատուութիւն եղած ըլլայ ոստիկանութեան:

«Վաքըթ» կը գրէ թէ բացի վերի Հայերէն, ոստիկանատուն կանչուած են նաեւ Պ. Պ. Բիւզանդ Քէչեան, Արտաշէս Ֆէսլեան, Միսաք Մալումեան, Մուրատ Աբօեան, Նշան Մինասեան, Տիգրան Գարագըզեան եւ Տօքթ. Անտրէ Վահրամ:

ՍՈՒՐԻՈՅ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Հերմոնի շրջանին մէջ յարձակողական շարժումը փութով առաջ կը տարուի: Վերջին կռիւներու ընթացքին Տիւրզիներուն կորուստը եղած է մօտ 700 հոգի, սպանեալ եւ վիրաւոր: Ֆրանսացիներուն կողմէ 18 հոգի (3ը Ֆրանսացի) սպաննուած եւ 48 վիրաւորուած են (3ը Ֆրանսացի):

Ընդհարումներ տեղի ունեցան նաեւ Դամասկոսի Քատէմ թաղին մէջ եւ Փարզի շրջակաները ֆրանս. հոգատարութեան կուսակիցներուն եւ Տիւրզիներու միջեւ: Այս վերջինները եօթը դիակ թողած են ռազմադաշտին վրայ:

Հալէպի մարզին մէջ, Թուրքիկ խումբեր յարձակեցան Թէլ-համատի կողմը գործող ապստամբներու վրայ, Հալէպէն 20 քիլոմէդր դէպի հարաւ արեւմուտք: Սաստիկ կռիւէ մը վերջ ապստամբները փախան, թողլով ինը դիակներ, որոնց մէջ նաև հրոսապետ Սուպհի Լատքանիի դիակը: Օդանաւերը կ'օժանդակեն գործողութիւններուն:

Պաղտատ ջուրերու մէջ

Տիգրիսի յորդումը մեծ համեմատութիւններ ստացած է եւ կացութիւնը խիստ ծանր է Պաղտատի մէջ: Տիգրիս քանդած է իր թումբը 120 մեդրէ աւելի ընդարձակ տարածութեան մը վրայ: Կը կարծուի թէ գետը այլեւս փոխած է իր ճամբան եւ ներկայիս կը հոսի արքայական պալատի պարտէզներուն մէջէն:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՕՐՈՒԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆԸ

1918ի մահասփիւռ համաճարակէն ի վեր «կրիփ»ը (Grippe) կը տեւէ հարբուխի կամ ցնցղատապի(bronchite) ձեւին տակ, յաճախ թեթեւ, երբեմն ալ աւելի կամ նուազ բարդութիւններով։ Այս միջոցին իսկ բաւական լուրջ համաճարակներ ծայր տուած են զանազան տեղեր եւ Փարիզի մէջ բազմաթիւ են այն տուները ուր քանի մը հոգի միանգամայն «կրիփ»է անկողին ինկած են։

Կրիփը հիներուն գիտցած եւ 90ական թուականներու համաճարակող «էնֆլիւէնցա»ն է, որուն 1918էն չեմ գիտեր ինչու, սպանիական տարազ հագցուցին եւ կոչեցին «էսբանեօլ»։ Հայերէն «դում» բառ մը ունինք, եւ մենք այս բառը պիտի գործածենք, քանի որ օտար կոչումներէ աւելի անիմաստ չէ։

Դումը ուրեմն վարակիչ եւ հազուադէպ կերպով արագօրէն համաճարակող հիւանդութիւն մըն է, որ 40-50 տարին անգամ մը բուռն յարձակողական մը կը կատարէ մարդկութեան վրայ եւ քանի մը ամսուան մէջ աշխարհի շրջանը ընելով, մահ ու սարսափ կը սփռէ ամէն կողմ։ 1918ին միլիոնաւոր երիտասարդ կեանքեր հնձեց ան, հինգ միլիոն միայն Հնդկաստանի մէջ։ Ցետոյ տարիներով կը մարի, իր ետեւ թողնելով յետնորդ ուժեր, որոնք կրակը վառ կը պահեն փոքր ու թեթեւ համաճարակներու ձեւին տակ, մինչեւ յաջորդ յարձակողականը։

Դումի սկզբնական ախտանիշերը ծանօթ են շատերուն։ Բոլորովին առողջ վիճակի մէջ, մէկը յանկարծ ընդհանուր խոնջութիւն մը, անբացատրելի յոգնութիւն մը կը զգայ, որուն հետ նաեւ գլխու ցաւ, թեթեւ դող եւ յետոյ ջերմութիւն։ Ուժասպառութիւնը յաճախ այնքան սաստիկ է եւ հիւանդը այնքան անէացած կը զգայ ինքզինքը, որ «էնֆլիւէնցա»յի համաճարակի միջոցին հիւանդութիւնը կը կոչէին նաեւ «բաչավրա» յատկանշական բառով։ Քանի մը ժամ կամ օր մը վերջ ընդհանրապէս բայց ոչ միշտ երեւան կուգայ նաեւ հարբուխ կամ կոկորդի ու շնչափողի բորբոքում, հետեւաբար հազ։ Սկզբնական այս ախտանիշերը կրնան ըլլալ թեթեւ եւ աւելի կամ նուազ կերպով ծանր։ Սակայն ինչ որ ալ ըլլայ, եթէ հիւանդը անմիջապէս զգուշական միջոցներ ձեռք առնէ, հիւանդութիւնը 4-6 օրէն վերջ կը գանէ։ Իսկ երբ կարեւորութիւն չտայ ու անխնամ թողու, յաճախ բարդութիւններ կըպատահին, ինչպէս ծանր ցնցղատապ եւ թոքատապ (սաթլըճան) եւ եթէ հիւանդութիւնը երկար տեւէ, ապաքինման շրջանին երեւան կուգայ աչաւոր թոքախտը, մանաւանդ երիտասարդներուն մէջ։

Դումը, ինչպէս ըսինք, վարակիչ հիւանդութիւն է, հետեւաբար միկրոպ ունի, որ սակայն դեռ չէ գտնուած։ Ամէն տեղ է այդ միկրոպը, մանաւանդ փոշիին եւ օդին մէջ գոյացած ջրի մանրագնդիկներու մէջ, որոնք հաւանաբար անոր փոխադրական միջոց կը ծառայեն։ Վարակումը տեղի կ'ունենայ շնչառական գործարաններու միջոցով, ընդհանրապէս ցուրտ ու չոր եւ կամ մշուշոտ օդերուն։ Հակառակ տիրող կարծիքին, անձրեւոտ օդերը այնքան ալ վտանգաւոր չեն, որովհետեւ անձրեւը իր հետ գետին կը տանի օդի փոշին եւ աղտեղութիւնները։ Օդի յանկարծական փոփոխութիւնները, ինչպէս յաճախ կը պատահի փոշիի մէջ, շատ կը նպաստեն հիւանդութեան տարածումին, մանաւանդ եթէ տաք ու չոր եւ կամ մշուշոտ օդի մը կը յաջորդէ հիւսիսային պաղ քամին. լաւ չպաշտպանուած մարմինները ժամանակաւորապէս կը տկարանան եւ միկրոպը անմիջապէս կ'օգտուի այդ առիթէն։

Մանուկները քիչ անգամ կը վարակուին։ Հիւանդութիւնը ընդհանրապէս կը հարուածէ չափահասները, մասնաւորապէս անոնք որոնք ֆիզիքական եւ բարոյական սպառումի, չափազանց յոգնութեան (surménage) կ'ենթարկեն իրենք զիրենք։

Ուրեմն արհամարհանքով պէտք չէ վարուիլ այս հիւանդութեան հետ եւ կարգ մը զգուշական միջոցներու դիմելու է հիւանդութենէ առաջ եւ վերջը։ Չվարակուելու համար միջոցները եթէ ոչ բոլորովին ազդեցիկ, գէթ մասամբ օգտակար կրնան ըլլալ։ Այսպէս, լաւ է պաշտպանել ցուրտի եւ քամիի դէմ, մանաւանդ օդի յանկարծական փոփոխումներու ատեն։ Միշտ օդաւորել սենեակները, մանաւանդ ննջասենեակը։ Յաճախ լուանալ բերանը եւ լուրջ համաճարակի պահուն քթածակերան մէջ կաթեցնել հականեխական իւղ (օրինակ մէկ առ հարիւր huile gomenolée)։ Եւ վերջապէս պարապ տեղ ուժասպառ չընել մարմինը, որովհետեւ դումը վատ հիւանդութիւն է եւ տկարները կը հարուածէ։

Հիւանդ ըլլալէ վերջ, կը բաւէ քիչ մը զգոյշ ըլլալ, հիւանդութեան բարդութիւնները կանխելու եւ քանի մը օրէն բուժուելու համար։ ամէնաէական միջոցն ու ամէնալաւ դարմանն է նախ անմիջապէս անկողին մտնել։

Շատեր կը փորձեն հերոսաբար դիմադրել հիւանդութեան եւ ոտքի վրայ անցնել զայն։ Երբեմն կը յաջողի այդ, սակայն շատերուն ալ հիւանդութիւնը կը կրկնուի, կը ծանրանայ ու բարդութիւն կը ստեղծէ։ Ուրեմն անմիջապէս որ սկզբնական ախտանիշերը զգաք, անկողին մտէք, քիչ մը ասփիրին եւ քինին առէք քրտնելու համար, տաք ըմպելիներ խմեցէք քիչ մը գոնեաքով խառն եւ քանի մը օր համբերութիւնը ունեցէք հիւանդութեան վախճանին սպասելու։ Եթէ հիւանդութիւնը անսովոր ծանրութեամբ մը սկսի կամ վերջէն այդ հանգամանքը ստանայ, այդ պարագային բժիշկին խորհուրդին դիմեցէք։ Փոքր անխոհեմութիւն մը կը բաւէ որ 3-4 օր տեւող թեթեւ հիւանդութիւն մը ծանրանայ ու կեանքին սպառնայ։ Խօսքս մանաւանդ մեր տարագիր երիտասարդներուն է, որոնք ամբողջ օրը, չարաչար աշխատելէ ետք, փոխանակ հանգստացնելու իրենց պարտասած մարմինը, գիշերները կանցնեն սինէմաներու, սրճարաններու եւ պարասրահներու ապականած մթնոլորտին մէջ։ Խիստ զգոյշ թող ըլլան անոնք, որովհետեւ թոքախտը դարանակալ կը սպասէ անոնց...

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ԷՅՖԷԼԻ ԱՇՏԱՐԱԿԷՆ ՎԱՐ ՆԵՏՈՒԱԾ

Անցած օր ժամը 6,30ին 25 տարեկան Ֆրանսացի երիտասարդ մը անձնասպան եղաւ՝ Էյֆէլի երկրորդ յարկէն վար նետուելով։

ՆՈՐ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

Պ. Մօրիս Փէռնօ, յայտնի Ֆրանսացի օրագրողը, որ երկար ատեն Արեւելք ապրած եւ մօտէն ծանօթ է Թրքական խնդիրներուն, Էնկիւրիէն թղթակցութիւն մը ղրկած է «Ցէյլի Թէլէկրաֆ»ի, Թուրքիոյ վերջին բարենորոգումներուն մասին։ Խօսելով նոր վարչաձեւի եւ նոր օրէնքներու մասին, Պ. Փէռնօ կ'ըսէ թէ խիստ յատկանշական էր Էնկիւրիի իրաւաբանական վարժարանի բացման ատեն Մուսթաֆա Քէմալի արտասանած ճառը, որով կը պաշտպանէր սա յանդուգն թէզը թէ արդիական ազգի մը օրէնսդրութիւնն ու իրաւական վարչաձեւը պէտք է պատշաճին վայրկեանի պահանջներուն եւ թէ իրենց ներշնչումը պէտք է ստանան ոչ թէ աւանդութիւններէն, այլ պարագաներէն։ Նոյն առթիւ դատական նախարար Մահմուտ Էսատ պէյ ալ յայտարարեց թէ Թուրքերը իրաւունք ունին մտածելու իրենք իրենց մասին, առանց ո եւ է կերպով կապուած ըլլալու թէ ուրիշներ ի՛նչ խորհած են իրենցմէ առաջ։ «Ասկէ առաջ, ըսաւ, մեր իրաւաբանական բոլոր հաւաքածոները «ըսուած է թէ» պայրբերութիւնով կը սկսէին։ Մենք այլեւս կարեւորութիւն չենք տար թէ ինչ ըսուած է. կը մտածենք եւ կը խօսինք։»

Կը կարծեմ թէ Թուրքերը մէկ ծայրայեղութենէ միւսին մէջ կ'իյնան։ Բնական է եւ օրինաւոր, անշուշտ, որ Թուրքերը չէրիաթէն ձերբազատուին եւ Քուրանի սկզբունքներուն տեղ աշխարհական օրէնքներ ընդունին։ Ամուսնութիւն, ամուսնալուծում, ժառանգութիւն եւն. այլեւս չէին կրնար կատարուիլ Քուրանի տրամադրութեանց եւ պատահական հօճայի մը մեկնութեանց համաձայն։ Մ. Քէմալ իբր օրինակ յիշեց Թրքուհիներու կացութիւնը։ Օրինակը լաւ ընտրուած էր. սակայն բարեփոխութեան անհրաժեշտութիւնը չի նշանակեր որ ամբողջ աւանդութիւնը պիտի ջնջուի։

Թուրքերը իրենց քաղաքային նոր օրէնքին իբր հիմ ընտրեցին զուիցերական օրինագիրքը։ Բայց միթէ՞ Թուրքերը կ'անգիտանան թէ այս օրինագիրքը, ինչպէս գրեթէ Արեւմուտքի բոլոր օրինագիրքերը խորապէս կը կրեն երկու ազդեցութիւններ — հռոմէական եւ քրիստոնէական։ Անոնք չե՞ն գիտեր թէ ինչ մեծ դեր կը խաղայ քաղաքակիրթ աշխարհի բոլոր օրէնսդրութեանց մէջ սովորութիւնը, — այսինքն աւանդութիւնը, զոր անոնք ծրագրած են ջնջել։ Եթէ Մ. Քէմալի յայտարարած սկզբունքը իր տրամաբանական վախճանին յանգի, այն ատեն պէտք պիտի ըլլայ իւրաքանչիւր սերունդի իրաւունք տալ ջնջելու իրաւական այն դրութիւնը, որով կառավարուած է նախորդ սերունդը, եւ ստեղծելու ուրիշ մէկ նորը, համաձայն այն պայմաններուն, որոնց տակ կոչուած պիտի ըլլայ ապրիլ։

Էնկիւրիի մէջ իրաւաբանական վարժարանի մը բացումը նախաբա՞նն է արդեօք նոր մայրաքաղաքին մէջ ամբողջական համալսարանի մը բացումին։ Բացման արարողութեան պահուն արտասանուած քանի մը խօսքեր կ'արդարացնեն այս ենթադրութիւնը։ Մինչ այդ, կառավարութիւնը իր ուշադրութիւնը կը կեդրոնացնէ Պոլսոյ համալսարանին զարգացման, ուր վերջերս կարգ մը նոր ճիւղեր հաստատուեցան։ Ամէնէն հետաքրքրականն է մատենապահներու վարժարանը, որուն պէտքը իրապէս զգալի դարձած էր։ Թուրքիոյ մէջ կարգ մը արժէքաւոր հաւաքածոներ յանձնուած են բոլորովին անկարող պաշտօնեաներու ձեռքը։ Ասկէ վերջ մատենադարանները ձեռնհաս մարդոց պիտի յանձնուին։ Էվքաֆի պատկանող գիրքերու եւ ձեռագիրներու ճոխ եւ մեծաքանակ հաւաքածոները կրթական գործավարութեան հսկողութեան յանձնուեցան։ Յուսա՞նք թէ վերջապէս կարելի պիտի ըլլայ ցուցակագրել այս թանկագին գանձերը, որոնց հրատարակումին կը սպասեն երկար ատենէ ի վեր աշխարհի գիտնականները։ Պոլսոյ համալսարանին կից բացուեցաւ աստուածաբանութեան եւ քարոզութեան բարձրագոյն վարժարան մը։ Կրօնի ուսուցումը, որ կը պահուի նախակրթարաններու մէջ, միջնակարգ եւ երկրորդական վարժարաններու մէջ բարոյագիտութեամբ եւ ընկերաբանութեամբ փոխանակուած է։ Այս ձեւով անոնք որ կրօնական ասպարէզի կը պատրաստուին, Աստուածաբանական ճեմարանին մէջ բարձրագոյն կրթութիւն պիտի ստանան։

Լուրջ ջանքեր եղան երկրորդական վարժարանները բարեկարգելու համար։ Վերջին տասներկու ամսուան ընթացքին, կառավարութիւնը պաշտօնի կոչեց քառասուն օտար փրոֆէսէօրներ։ Բացի թուրքերէնէ, «լիսէ»ներու աշակերտները պարտաւոր են ուսանիլ եւրոպական լեզու մը, համաձայն իրենց ընտրութեան, անգլերէն, ֆրանսերէն կամ գերմաներէն։ Բացուած են միջնակեալ վարժարաններ՝ գերմանական կամ հոլանտական մեթոտով, եւ լաւ արդիւնքներ կը սպասուին անոնցմէ։

Նախնական կրթութիւնը պարտաւորիչ յայտարարուած ըլլալով բոլոր Թուրք մանուկներուն համար, մանչ թէ աղջիկ, կառավարութիւնը ջանքեր կ'ընէ նախակրթարաններ բանալու ամբողջ երկրին մէջ։ Վերջին երկու տարուան ընթացքին այս դպրոցներու թիւը մեծապէս աւելցած է, սակայն դեռ չեն բաւեր ժողովուրդի պէտքերուն։ Կարգ մը դպրոցներու մէջ, միջոցներու չգոյութեան պատճառով, մանչ ու աղջիկ միասին կը կրթուին։ Նոյնը կը տեսնուի նաեւ կարգ մը երկրորդական եւ նախապատրաստական վարժարաններու մէջ։ Այդ պարագային, աղջիկներուն կարի, ասեղնագործութեան եւ տնապահութեան առանձին դասեր կը տրուին։ Մեծ քաղաքներու մէջ արհեստից վարժարաններ բացուած են եւ կառավարութիւնը հասկցած է անոնց օգտակարութեանը։

Անհրաժեշտ է յիշել նաեւ այն ջանքերը, զորս կը թափեն Թուրքերը՝ լուսաբանելու համար իրենց ծագումին ու ազգային պատմութեան վերաբերող խնդիրները, ցուցակագրելու համար իրենց լեզուին գանձերը, իրենց ժողովրդական բանաստեղծութիւնն ու երաժշտութիւնը։ Ասկէ առաջ «Թիւրք Օճաղը»ները այս կարգի հետազօտութիւններու ձեռնարկած էին աւելի ազգայնական քան իրապէս գիտական հիման վրայ։ Չեմ ըսեր թէ քաղաքական նկատումներ չկան այս ծրագրին մէջ։ Այս գործը աւելի լաւ կազմակերպուած է հիմա՝ ղեկավարութեամբ երիտասարդ Թուրք Զիւպէյիր Համիտ պէյի, որ ռուսական ծագում եւ կրթութիւն ունի։ Ուսուցիչներուն հրահանգ տրուած է հաւաքել գիւղերու մէջ տեղական բառերն ու ասութիւնները, առածներն ու երգերը։

Ժողովրդական երաժշտութիւնը, որ մինչեւ հիմա միայն գիւղացիներու յիշողութեան մէջ պահուած է, ձայնագիրներու մէջ կ'առնուին եւ ջանքեր կ'ըլլան գրի առնելու զանոնք, առանց եղծանելու։ Պոլսոյ համալսարանին կողմէ հրատարակուած «Թրքաբանութեան» թերթի մը մէջ Թուրք լեզուին վերաբերեալ անծանօթ կամ հազուագիւտ հատուածներ կան, բացի պատմական ցեղագրական կամ լեզուաբանական ուսումնասիրութիւններէ։ Այսպիսի գործեր, եթէ մեթոտով առաջ տարուին, շատ օգտակար կ'ըլլան գիւրացնելու համար Եւրոպայի գիտնականներու հետազօտութիւնները, մանաւանդ Հունգարիոյ եւ Ռուսիոյ մէջ։

Տնտեսական գետնի վրայ բարենորոգումները յառաջ կը տարուին կանոնաւորապէս։ Էնկիւրիի եւ մօտիկ շրջաններուն մէջ ցոյց տրուած գործունէութիւնը կարելի չէ բաղդատել միւս շրջաններուն հետ։ Խճուղիներ եւ երկաթուղիներ կը շինուին, գործարաններ կը կառուցուին, ոռոգումներն ալ զանց չեն առնուիր։ Կարգ մը շրջաններու մէջ երկրագործական հին գործիքներն ու մեթոտները ջնջուած են։

Մինչեւ հիմա օտար օժանդակութիւնը ելմտականէ աւելի արհեստագիտական եղած է։ Բազմաթիւ ճարտարագէտներ, փորձագէտներ եւ մասնագէտ արհեստաւորներ եկած են գերմանիայէն, Հունգարիայէն, Լեհաստանէն, Պուլկարիայէն եւ Ռուսիայէն՝ Անատոլուի մէջ աշխատելու համար։ Օտար դրամագլուխ չի մտներ երկրին մէջ, որովհետեւ հին կառավարութեանց օրով կնքուած փոխառութեանց պարտքերը դեռ չեն կարգադրուած։ Այս պակասը դարմանելու համար, Էնկիւրիի կառավարութիւնը, երկու տարբեր մեթոտներու կը հետեւի — երբեմն իր հաշւոյն կ'առնէ հանրօգուտ ձեռնարկներ, երբեմն ալ կը քաջալերէ անհատական նախաձեռնութիւնը երկաթուղի շինելու կամ գործարան հաստատելու համար, եւ այդ կարգի ընկերութեանց մէջ մեծագոյն բաժնեկիցը կ'ըլլայ։ Այս դրութիւնը շատ ծանր կը ճնշէ նոր Թուրքիոյ ելմտացոյցին վրայ։ Տասանորդը ջնջուած է, բայց նոր տուրքեր դրուեցան։ Եթէ Թուրքիա կը փափաքի պետութեան քիչ մը թեթեւ սիրտով ստանձնած բոլոր յանձնառութիւնները կատարել, անհրաժեշտ է արագօրէն աճեցնել իր արդիւնաբերութիւնը եւ վերցնել արտաքին առեւտուրին դէմ բոլոր արգելքները։ Շնորհաւորելի է այն կարգապահութիւնը, եռանդն ու վստահութիւնը, որով քաղաքացիները իրենց աջակցութիւնը կը նուիրեն կառավարութեան եւ կը տանին իրենց վրայ դրուած զոհողութիւնները։

ՊՈԼՇԵՒԻԿ ՄԸ ԱՐՏԱՔՍՈՒՄԸ

Պաղեստինի անգլ. մարդպան լորտ Փլըմըր հրամայած է արտաքսել՝ Կլէզէր անունով Ռուս մը, որ Եաֆայի խորհրդային առեւտրական գրասենեակի տնօրէնն էր և յեղափոխական քարոզութեամբ կը զբաղէր։ Կլէզէր դիմած է ուղղակի անգլ. կառավարութեան բողոքելու համար այս հրամանին դէմ։ «Մօրնինկ Փօսթ» կը գրէ թէ ռուս կառավարութիւնը դիմած է Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան, որպէսզի Կլէզէր պահուի Եաֆայի մէջ, այլապէս կը սպառնայ փակել իր բոլոր առեւտրական գրասենեակները և հատուցում պահանջել։

ԽԱՌՆԱԿԻՉ ԽՄԲԱԿԻ ՄԸ ԴԱՒԵՐՈՒՆ ՀԵՏԵՒԱՆ

Աթէնք

Վերջերս, ժողովրդական գիտակից զանգուածները զայրոյթով լեցուած էին տխրահռչակ խմբակին դէմ, խառնակէ յունահայ գաղ առաջնորդութեամբ Մաղլ եպիսկոպոսին։ Քանի մը օր ապօրինի Վարչութեան մէկ պահուն, բողոքողներու բազ թիւն մը ներս կը խուժէ եւ ղովականները տեղ մը հաւա յետոյ՝ կը յարձակի առաջն վրայ, կը զգետնէ զայն ու քը կը խուզէ։

Դէպքէն քառորդ ժամ տոյ, ժողովականներէն Եսայեան եւ Մաղլըմեան կոպոս կը դիմեն կառավարութ եւ անիրաւ կերպով կ'ամբաստ նեն «Նոր Օր»ի արտօնատէր խմբագիրը, որպէս թելադրող արարքին։ Ասոր վրայ, յա օրը, «Նոր Օր»ի չորս վարիչ հսկողութեան տակ կ'առնուին կ'ենթարկուին հարցաքննութ Մինչ մէկ կողմէ հարցաքնն թիւն կ'ըլլայ, միւս կողմէ համբաւ գուժումներուն ու գումները ոստիկանատունէ կանատուն կը թափառին, լափակեալները ներկայացն իբրեւ Թրքական գործակալ Այս կատակերգութիւնը կը րունակուի մէկ երկու օր եւ դատավարութեան ժամը կը հ նի։ Ամբաստանողները ի զուր թէնքն ու Պիրէոսը տակն ու վ կ'ընեն վարձկան սուտ վկա ճարելու։ Միայն մէկ հոգի գտնեն, ան ալ դատարանի չհասած կը փախչի։ Սեւ խմբ կ'անճրկի այս կացութեան ջեւ եւ հաշտութիւն կը փ բայց չարաչար կը ձախողի։ այդ, կը հասնի հելլէն սպայ որ յունական դրամ ան դատաւոր եղած է Պանտրմ մէջ եւ որ այն ատենները ըմեան եպիսկոպոսը դատած վտնտած էր իբրեւ անբար եւ Թրքասէր, եւ դատարանի ջեւ կը յայտարարէ թէ « մարդուն ոչ թէ մօրուքը՝ գլուխն ալ կտրէին քիչ էր»։ օրը կէս օրէն յետոյ դատավ թիւնը կը շարունակուի եւ Օր»ի վարիչներուն անմեղութ նը հաստատուելով, իրիկուն զատ կ'արձակուին, հակառակ բայրագաւ խմբակին մա թիւններուն, որոնց այլեւս մէկ պատուաւոր հելլէն կ'ընէ։

Հիմա, Աթէնքի եւ հայ գաղթակայաններուն վի շատ փափուկ է, սակայն նշանակութիւն չունի խառն ներուն եւ վարձկաններուն հ որոնք քանի մը օր առաջ Ա մայի հայ կայանի մէջ «սօփաճի»ներ ղրկած էին երիտասարդներ ծեծելու, բարեբախտաբար վերջ վախկոտ կ'ըլլան ու կը փախ Միայն մէկը, որ վէցին պ գլուխն էր, իր պատիժը կը նայ ու մինչեւ այսօր դեռ ղինն է։

Այստեղ ալ ունինք կտոր մը, որ Պոլսէն ծանօթ զուկի մը, Վ. Զէյթունց բերնով սուտեր կը թխէ հրահրէ կիրքերը։ Այս ալ հրաւիրեց ժողովուրդը համուռ կառավարութեան իր եւ բերններուն ստոր թիւնները հաստատելու։ գտնուեցաւ «Հայրենասէր» դիչ մըն ալ, որ մօրուքի թիւնը մինչեւ վարչապետ կալօսին առջեւ հանեց, պարտութիւններ ընելով միւսին հասցէին։

Երբ պիտի զգաստանան մարդիկը...։

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ

(մեր մասնաւոր Թղթակցէն)

ԹԱՒՐԻԶ, 29 Մարտ

Ատրպատականի պատմական կարեւոր կեդրոններէն մէկն է Մարաղա փոքր քաղաքը, ուր կ՚ապրին մօտ 250 տուն հայ ընտանիքներ։ Բոլորն ալ կամ առեւտրական եւ կամ արհեստաւոր են։ Այս փոքրաթիւ հայ գաղութին հոգեւորը հովիւն էր 30 տարիէ ի վեր Վանեցի գարեգին քահանայ պետրոսեանը, որ մեռաւ Մարտ 18ին, խոր ծերութեան մէջ։

գարեգին քահանան Վանի յեղափոխական անդրանիկ շարժումներու գործիչներէն մէկն է եղած, դաստիարակուելով Խրիմեանի եւ Մ. Փորթուգալեանի ստեղծած մթնոլորտին մէջ։ Արմենական կուսակցութեան գործօն անդամներէն էր։ Հալածուելով Թուրք կառավարութիւնէն, ապաստանեցաւ Պարսկաստան եւ Մարաղայի նման մոռցուած փոքր հայ գաղութին նուիրեց իր կեանքը։ Քահանայ ձեռնադրուած էր ազատելու համար քաղաքական հալածանքներէն։

— Մարտի 28ին Ատրպատականի ընդհանուր նահանգապետ Շարիֆ Տովլէն փոխադարձ այցելութեան եկաւ առաջնորդ Ներսէս Արքեպիսկոպոսին, որ դայն կը ճանչնայ 1912—1913էն ի վեր։

— Իրգա Շահի թագադրութիւնը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 25ին, Պահլաւի, Թեհրանի մէջ։ Հանդէսներուն ներկայ պիտի ըլլայ նաեւ առաջնորդը, իբրեւ ներկայացուցիչ ամբողջ պարսկահայութեան։

Թագադրութեան օրը, Ատրպատականի ամբողջ վիճակային կանութեան կողմէ իբրեւ նուէր պիտի մատուցուի ամբողջովին ոսկեայ եւ ականակուռ կարճ մական մը, զոր շինած են Թաւրիզաբնակ Վանեցի ոսկերիչները («Վան» ոսկերչանոցի մէջ)։ Այս գաւազանը շատ գեղեցիկ ձեռնակերտ մըն է, որ պատիւ կը բերէ վանեցի ոսկերիչներուն։

— Մարտ 14ին Արամեան թատրոնի մէջ, տեղի ունեցաւ հայ մեծանուն թատերագիր Գաբրիէլ Սունդուկեանի ծննդեան հարիւրամեակի (1825-1925) երեկոյթը, զոր կազմակերպած էր Կուլտուրական Միութիւնը։ Երկսեռ խուռներամ բազմութեամբ լեցուած էր թատերասրահը։ Միջադադարներուն կը նուագէր «Սալոն» նուագախումբը։ Առաջնորդ Ներսէս արքեպս. իր բացման խօսքով բնորոշեց Գաբրիէլ Սունդուկեանի արժէքը գրական եւ հանրային տեսակէտներէն։

Պ. Ա. Ալշուճեանը հանդիսականներուն ներկայացուց գ. Սունդուկեանի կենսագրութիւնը։ Տիկ. Հ. խանդաստ վերլուծման ենթարկեց գ. Սունդուկեանի խաղերուն կանացի տիպարները, եւ վերջացուց գ. Սունդուկեանի կտակի սա խօսքերով.

— «Սիրական իմ ազգ, Աստուած քեզ քու վաթանիդ արժանացնի»։ Բանախօսութիւնները, երգերն ու արտասանութիւնները ընդունուեցան բուռն ծափերով։

Ցետոյ, Թաւրիզի հայ «Սիրող» դերասանները խաղացին գ. Սունդուկեանի «գիշերուայ Սարբը խեր է» Թատերախաղը որ անցաւ բաւական յաջող։ Երեկոյթը վերջացաւ գիշերուան ժամը 12ին եւ հասարակութիւնը հեռացաւ գոհ տպաւորութեամբ։

— Մարտը 9ին, Կուլտուրական միութեան հերթական դասախօսութեան նիւթն էր «Պարսկաստանի տնտեսական հարստութիւններն ու անոնց շահագործումը»։

Դասախօս պ. Հ. Պանիրեանը շատ մանրակրկիտ ուսումնասիրութեամբ, վիճակագրական բազմաթիւ տեղեկութիւններով կրցաւ արժէքաւորել իր դասախօսութիւնը։

— Մարտի 16ի դասախօսն էր պ. Ա.Մ. Սուքիասեան, նիւթը՝ «Հայաստանի ջրային հարստութիւնները եւ անոնց շահագործումը»։

Կուլտուրական միութեան խնդրանքով Ատրպատականի առաջնորդ Ներսէս արքեպս. Մարտ 23ին դասախօսեց «Հոգեկան աշխարհի անգիտակցական կողմերը» նիւթի մասին։

Սրահը լեցուած էր խուռն բազմութեամբ։

Դասախօսը շեշտեց թէ մարդկային կեանքի մէջ գոյութիւն ունի անգիտակցական, երեւակայական աշխարհ մը, որու գաղտնիքները եւ յայտնագործումը դեռ եւս պարզուած չեն։ Երազը, լուսնոտութիւնը, երեւակայական տեսողութիւնը եւ լսողութիւնը եւ նման երեւոյթները մեր անգիտակցական աշխարհէն կու գան։

Ամբողջ դասախօսութիւնն անցաւ շատ կենդանի։

— Թեմական դպրոցի հոգաբարձութեան նախաձեռնութեամբ, վերջերս Թաւրիզի մէջ տեղի ունեցաւ հանգանակութիւն մը, յօգուտ նոյն դպրոցի։ Հոգաբարձութեան եռանդուն ջանքերուն շնորհիւ մօտաւորապէս 650 տօլարի հասաւ հանգանակութիւնը, որուն միրայօժար մասնակցեցան հայ վաճառականները, պաշտօնեաները եւ աշակերտներու ծնողքները։

— Այս երկու ամսուայ ընթացքին Ղարատաղի մէջ սպանուած են երեք հայեր, աւազակներու ձեռքով։ Կառավարութիւնը ձերբակալած է ոճրագործները, եւ քննութիւններ կը կատարուին։ Զոհերը խեղճ առեւտրականներ էին։

ՄԱՍԻՍ

ԻՐԵՆՔԻՐԵՆՑԲԵՐՆՈՎ

ԾԱՆՐ ԱՄԲԱՍՏԱՆԱԳԻՐ ՄԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԴԷՄ

Ռուսերէն «փօսլէտնիյիա նօվօստի» Թերթի 9 Ապրիլ Թիւին մէջ հրատարակուած է հետեւեալ ուշագրաւ փաստաթուղթը։ Ամէն կասկած փարատելու նպատակով, Թերթը տուած է նաեւ նամակի հեղինակներու ձեռագիր ստորագրութիւններուն լուսանկարը.—

«Ենթադրելով որ «փարիժսկի վէսթնիք»ը կը ներկայացնէ Զինովիեւի քաղաքականութիւնը եւ փարիզի մէջ ուրիշ կոմունիստական թերթ չունենալով, կը խնդրենք ձեզ տեղ տալ ձեր թերթին մէջ մեր հետեւեալ նամակին։

Չիլիի, Արժանթինի, Պրազիլիայի, կեդրոնական Ամերիկայի եւ Անթիլեան կղզիներու, Ուրուկուայի, փանամայի եւ կուաթէմալայի կոմունիստական կուսակցութեան բոլոր խումբերը կը յայտարարեն, որ Երրորդ Ինթէրնասիոնալի արտասահմանեան փրօփականտի յանձնախումբի վարած վերջին քաղաքականութիւնը կը հանդիսանայ կենդանի հակասութիւն մարքսիզմի հին դպրոցի։ Թէեւ Լէնինի գաղափարները պիտի պահուին սրբութեամբ եւ ամբողջէն ամէն մէկ կոմունիստի սրտին մէջ, բայց այդ գաղափարներու կիրառումը պէտք չէ թողուի համառուսական կոմունիստական կուսակցութեան հատուածի խղճական ղեկավարութեան։ Քանի պարոններ Զինովիեւը, Ռատէքը եւ ընկերութիւնը կը վարեն նման քաղաքականութիւն, մենք մեզ համար կը գերադասենք Մոսկուայէն անջատուելու ճանապարհը։

Մեր անջատման պատճառներն հետեւեալն են.—

Ա.— Կոմունիստական Ինթէրնասիոնալի գործադիր կոմիտէին դիկտատորութիւնը արտասահմանեան բոլոր կազմակերպութիւններու վրայ։

Բ.— Արտասահմանեան փրօփականտի եղծական հատուածի դրամարկղի ժուժքի աղբիւրները։

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ. — Մենք նկատի ունինք 1921—1926ի ընթացքին Եւրոպայի բոլոր երկիրներու մէջ կեղծ դրամներ կտրելու գործին ցոյց տրուած «թէքնիկ» աջակցութեան քաղաքականութիւնը։ Մոսկուայի թէքնիկ ղեկավարութեան տակ կտրուած կեղծ դրամներու գումարը կը հասնի 180 միլիոն ֆրանսական ֆրանքի, որմէ արտասահմանի փրօփականտի համար ծախսուած է 69 միլիոն ֆրանք։

Գ.— Նման հողի վրայ կատարուած ոճրապարտ քաղաքականութիւնը, անտարակոյս պէտք է տանի դէպի քրէական քայլեր։ Աւազակութիւններու միջոցով չէ, որ պիտի հասնինք ընկերային յեղափոխութեան, ըսեր Զինովիեւ եւ Ռատէք։

Դ. — Ընդհատական տէրօրի դրութիւնը, որ ընդունուեցաւ արտասահմանեան փրօփականտի յանձնախումբի Յունուար 8ի գաղտնի նիստին մէջ եւ որ բոլորովին կը հակասէ կուսակցութեան ծրագրին։

Զինովիեւի, Ռատէքի եւ ընկ. քաղաքականութեան բոլոր այս փաստերը կը հարկադրեն իւրաքանչիւր ազնիւ կոմունիստի ժամանակի մը համար մոռնալ Մոսկուայի ճամբան։

Չիլիի կոմունիստական կազմակերպութեան ներկայացուցիչ երրորդ Ինթերնասիոնալի մօտ՝ Օսքար Թոլէտօ եւ կոմէս կեդր. Ամերիկայի եւ Անթիլեան կղզիներու ներկայացուցիչ՝ Մանուէլ Վաշքէս եւ Փէրէս Փէրուի, Վենէցուէլայի եւ Քոլումպիայի ներկայացուցիչ երրորդ Ինթէրնասիոնալի մօտ՝ Անտօնիօ Սուրէտա եւ Վարէլա, Փանամայի եւ Կուաթէմալայի ներկայացուցիչ երրորդ Ինթէրնասիոնալի մօտ՝ Ռիքարտօ Կոնզալէս եւ Ապուաթէկու։

* * «Փարիժսկի Վէսթնիք» որ պոլշեւիկներուն ռուսերէն օրկանն էր Փարիզի մէջ, դադրեցուց իր հրատարակութիւնը, վարկը դադրած ըլլալով։ Կ՚ըսուի թէ խորհրդային դեսպանատան մէջ ալ փոփոխութիւններ պիտի ըլլան։

ՔՐՏԱԿԱՆ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐԸ

ԱՀՈՒՍԱՐՍԱՓԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Պաղտատէն կը գրեն մեզի.—

Մուսուլի հարցը յօգուտ Անգլիոյ լուծուելէ յետոյ, Էնկիւրիի կառավարութիւնը բաւական քանակութեամբ զօրքեր կեդրոնացուց Մուսուլի եւ Պարսկաստանի սահմաններուն վրայ։

Այս զօրքերու կեդրոնացումը մէկ քանի նպատակներով կատարուած է։ Առաջին՝ տեսակ մը սպառնալիք հանդիսանալ Անգլիոյ հանդէպ, երկրորդ՝ աչքաբեկել Վանի նահանգին արեւելեան սահմաններու վրայ ապաստանած քրտական աշիրէթները եւ երրորդ՝ քրտական ընդհանուր (եւ հաւանական) ապստամբութեան մը պարագային սահմանները բանել, որպէս զի ապստամբները միւս երկրին ներսերը եւ կտրուին, փոխանակ Պարսկաստան ապաստանելու։

Պարսիկներն ալ վերջերս նոյն գծին սահմանագլուխ ապաստանած քրտական հրոսախումբերը։

Նկատի ունենալով, որ յայտնի աւազակ Սմկօն չի կրնար այլեւս Թուրքերու օգնութեան ապաւինիլ, Պարսիկները Սալմաստի մէջ գործօն դեր կատարեցին շարք մը խռովարար տարրերը զսպելու համար եւ յաջողեցան իրենց ձեռնարկներու մէջ։

Սմկօն այժմ շատ նեղ վիճակի մը ենթարկուած է, եւ ապաստանած թուրք-պարսկական սահմանագլուխ մօտիկ լեռները։ Ոչ կրնայ Պարսկաստան անցնիլ եւ ոչ ալ Թուրքիա։ Թուրքերը իսկոյն պիտի ձերբակալեն ու պիտի կախեն Սմկօն, իսկ Պարսիկները իրենց հերթին պիտի պատժեն զայն, քանի որ հինգ տարիէ ի վեր սահմանին վրայ նստած, կասկածելի դիրք բռնած է Պարսիկներուն հանդէպ. մանաւանդ որ 1921—1922ին ալ կռիւ մղեց Պարսիկներու դէմ։ Այս կռիւներու մէջ Սմկօն չարաչար պարտուեցաւ եւ փախաւ, անկէ յետոյ Ուրմիա եւ Սալմաստ անցան նորէն Պարսիկներու ձեռքը։ Այժմ Թուրքիոյ ամէն կողմը քրտական շարժումներ սկսած են նորէն։ Քիւրտերը կը ջանան ամէն ուղղութեամբ պատռել պաշարման շղթաները եւ ապաստանիլ պարսկական սահմանները, միշտ ջանալով մօտենալ Մուսուլին, անգլիական թեւարկութեան համար։ Թուրքերը քաջ գիտնալով քիւրտերու յետին նպատակը, բաւական զօրք կեդրոնացուցեր են Բաշգալէի, Սարայի եւ Մուսուլի սահմանամերձ վայրերուն մէջ։

Հասած փախստական քիւրտերը սոսկալի մանամասնութիւններ կը պատմեն թրքական վայրագութեանց մասին։

Թուրք զօրքը, կառավարութեան հրամանով անխնայ կը կոտորէ քիւրտ տղամարդիկ, մանուկներէն մինչեւ ծերերը։ Ամէն կողմ կը թալանեն ու կը հրդեհեն քիւրտերու գիւղերը։

Թուրքիոյ մէջ ապրող ամբողջ քրտութիւնն այժմ ահ ու սարսափի եւ կոտորածի մատնուած է։

Քիւրտերը օրէնքէ դուրս հռչակուած են։ Ամէն մէկ Թուրք իրաւունք ունի իր ուզած ձեւով վարուելու քիւրտի մը հետ։

Պարսկական սահմանագլխի գիւղերն ու լեռները դարձեր են ապաստան հալածական քիւրտերուն։ Թուրքերը կը ջանան բնաջնջել քիւրտ ցեղը։ Կը պատմեն, որ քրտական այս շարժումները, կառավարութեան կատարած գազանութիւնները եւ այլն Վանի, Պիթլիսի եւ Մուշի շրջաններու մէջ յառաջ բերած են պետական անիշխանութիւն։ Հալածական քիւրտ հրոսախումբերը գիշերները գաղտնի կը յարձակին քաղաքներու եւ գիւղերու վրայ, կը թալանեն, կը կոտորեն ու կը փախչին, փոխվրէժ լուծելով Թուրքերէն։

Աննախընթաց դէպքեր կը նախատեսուին քիւրտերու համար, Թուրքիոյ մէջ։

ՆՈՐ ՊԱՏԳԱՄՆԵՐ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀՕԿԵՐՈՒՆ

«Խորհրդային Հայաստան»ի Մարտ 28ի Թիւէն նոյնութեամբ կ՚արտատպենք Երեւանի Հօկի կեդր. վարչութեան հետեւեալ որոշումները.—

Ա.— Հօկի ղեկավար օրկաններում չեն կարող մասնակցել այն անձինք, որոնք թշնամական վերաբերմունք ունին Խորհրդային Հայաստանի դէմ. ուստի հրահանգել ճիւղերին իրենց գործունէութեան ընթացքում անշեղ կիրառել այս սկզբունքը։

Բ.—Մասնակցութեան իրաւունք չունեն այն անձինք, որոնք բռնել են անորոշ երկդիմի դիրք Խորհրդային Հայաստանին պատկանող գումարների ու գոյքերի յանձման գործում։

Գ.— Նկատի առնելով գաղթականական հարցի սրութիւնը գաղութներում, եւ այն որ շնորհիւ նիւթական միջոցների սղութեան, Խորհրդային Հայաստանի կառավարութիւնն ի վիճակի չէ այդ հարցի լուծման համար մեծածաւալ ծախսեր անել, առաջարկել Հօկի արտասահմանի բոլոր ճիւղերին՝ հանել համապատասխան որոշում, որ արտասահմանում կուտակուած բոլոր հասարակական, ազգային գումարները եւ կտակները պիտի յատկացուեն գերազանցօրէն գաղթականական հարցի լուծման եւ Խորհրդային Հայաստանում այն հիմնական շինարարութեան, որը հնարաւորութիւն կու տայ լուծելու գաղթականական հարցը եւ ստեղծելու նրանց համար տնտեսութիւն։

Դ.— Նկատի առնելով, որ զանազան մեքենայութիւնների շնորհիւ Մելքոնեան կտակը խլուած է իր իսկական տիրոջից՝ Խորհրդային Հայաստանից, Հօկի ճիւղերին առաջարկել որոշումներ կայացնել պահանջելով անմիջապէս յանձնել այդ գումարներն իր իսկական տիրոջը՝ Խորհրդային Հայաստանում կիրառելու։

Ե.— Հրահանգել ճիւղերին անշեղ կիրառել վերեւ յիշուած որոշումները. չկիրառող ճիւղերը պարտաւոր են լուծուել, իսկ վարչութիւններն անհամաձայնութեան դէպքում պիտի հեռանան վարչութիւններից։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՀԱՅԵՐԸ ՔԱՍԹԷԼ-ՍԱՐԱԶԷՆԻ ՄԷՋ

Քասթէլ-Սարազէնի մէջ ունինք 125 հոգինոց հայ գաղութ մը, որուն 60ը աշխատաւոր ու աշխատաւորուհիներ (մետաղի գործարան, G. F. M.)։ Այրերը օրավարձ կը ստանան 11ուկէսէն մինչեւ 20 ֆր. կիները՝ 4էն 10։ Օրէ օր կ՚աւելնայ մեր հայրենակիցներուն թիւը։ Այս երեք տարուայ ընթացքին արձանագրած է մօտ 25 ծնունդ եւ երեք մահ։ 25ի չափ փոքրիկներ Ֆրանսական դպրոց կ՚երթան, կարօտը քաշելով մայրենի լեզուին։

Քանի մը անգամ փորձեր եղան կազմելու Ազգ. միութիւն մը. բայց ապարդիւն։ Երկու տարիէ ի վեր գոյութիւն ունի Հ. Յ. Դաշնակցութեան ենթակոմիտէ մը, որ միշտ օգտակար եղած է գաղութին։ Իր գրադարանը բաց է բոլորին առջեւ։

Ա. Ս.

ԿԵԱՆՔԸ ՀՕՄԻՆ ՄԷՋ

Զատկուայ արձակուրդի առթիւ Հօմի ուսուցչական մարմինը կազմակերպեց դասարանական շրջագայութիւններ դէպի Նահանգին զանազան կողմերը, ուսումնասիրական եւ մարզական կրկնակ նպատակներով։

Բարձրագոյն կարգի հինգ աշակերտները, տնօրէն պ. Քոնրատի առաջնորդութեամբ, հեծելանիւով շրջան մը ըրին Նահանգին արեւելեան կողմերը եւ այցելեցին Լուառի քանի մը դղեակները եւ պատմական վայրերը։ Ե. կարգի աշակերտները իրենց ուսուցչին հետ ուղղուեցան դէպի Հիւսիս եւ հետիոտն այցելեցին Քլուա, Շաթօտէօն եւ Տրուէ։ Այս պտոյտը տեւեց երեք օր։

Դ. եւ Ե. դասարաններու աշակերտները միջնակայ շրջանի մը մէջ, իրենց դաստիարակներու ընկերակցութեամբ, կազմակերպեցին բացօթեայ բանակում, վրաններուն տակ եւ չորս օր տղաքը ապրեցան ինքնաբաւ կեանք մը բնութեան ծոցին մէջ։

Կը խորհուի յառաջիկայ մեծ արձակուրդին կազմակերպել ինքնուրոյն բանակում մը, հաւանաբար յարմար ծովափի մը վրայ։

Լա Կոտինիէռ Թղթակից

ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ ՓՈՒԶԷՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Լը Փուզէնի ենթակոմիտէին կազմակերպած հրապարակային բանախօսութիւնը տեղի ունեցաւ Ապրիլ 5ին։ Ներկայ էին քաղաքիս հայերէն մեծ բազմութիւն։ Կային նաեւ Ֆրանսացիներ եւ Ռուսեր։ Նախագահ պ. Արրօ Սարգիսեան քանի մը բառով բացատրեց հանդէսին նպատակը։ Երկսեռ երգչախումբը երգեց «Մեր Հայրենիք»ը։ Պ. Գեղամ Փափազեան հայկական եռագոյնին ուղղուած արտասանութիւն մը ըրաւ։ Երգուեցան խմբերգներ, մեներգներ, ու եղան արտասանութիւններ, Օր. Եսթեր Մանաշեան երգեց Կոմիտաս Վ.էն քանի մը կտորներ։ Յուզադրուեցաւ իբրեւ կենդանի պատկեր «Մայր Հայաստան աւերակներու մէջ», երգելով «Իմ Սիրելի Զաւակունքս» (Օր. Վիքթօր Եմիրզեան)։ Լիօնէն պրն. Պ. Թիւլպէնտճեան պարզեց Դաշնակցութեան 35ամեայ գործունէութիւնը, մասնաւորապէս ծանրանալով 1920ի դէպքերուն վրայ։ Բանախօսութեան աւարտումէն յետոյ ներկաները հարցումներ ըրին, որոնց եւս պատասխանուեցաւ։

Վ. Ս. Մ.

ՓՕՆ ՏՕՊՆԱ.— Մարտ 21ին որոշեալ ատեն կայացաւ տասերորդ նշանտուքը ներկայութեամբ մօտ 150 հոգիի եւ նորեկ 20 որբուհիներու։ Երգուեցան ազգային երգեր, ընկերակցութեամբ երգեհոնի. եղան խրախճանութիւններ, հայկական պարեր եւլն.։

Այս օրերս տեղւոյս մէջ նշանուելու փութկոտութիւն մը կը տեսնուի։ Շաբաթ չանցնիր առանց նշանի կամ հարսնիքի, որոնց կարելի եղած դիւրութիւնները կուտայ միութիւնը։ Անցեալ շաբաթ տեղի ունեցաւ 18 տարեկան պատանիի մը նշանախօսութիւնը։

Անհրաժեշտ է կազմել Երիտասարդներու Միութիւն մը, մարմնամարզի, ֆութպօլի եւ իրիկուան դասընթացքներու միջոցներով զարկ տալու անոնց ֆիզիքական եւ մտային զարգացումին։ Ամիսներ առաջ այսպիսի ձեռնարկ մը եղած էր, սակայն կարող եւ փորձառու ձեռքեր չգտնուելուն անյաջող անցաւ։

Քանի մը տիկիններ ազգային միութեան դրդումով սկսած են եկեղեցական պիտոյքներու համար հանգանակութեան։ Առաջին առթիւ Տիկրոտիեւ գործաւորուհիներէն դպրաց դասու շապիկներու համար գոյացած է 154 ֆրանք։ Առաջին կարուած շապիկը Պ. Կարապետ Գալուստեանի պսակի առթիւ գոյացած է 68 ֆրանք։ Նոյն օրը Պ. Պօղոս Ունանեանի հարսնիքին առթիւ մեծամասնութեամբ Խարբերդցիներէ գոյացած է 84 ֆրանք։ Կը յուսանք թէ այս ձեռնարկը ապագայ Տիկնանց Միութեան կազմութեան պիտի յանգի, որ շատ կարեւոր է։ Կիներու թիւը այրերուն մէկ չորրորդէն աւելի է արդէն։

Ս. Մ.

Ծէյյալ Թագաւորի պալատը մինչեւ երկու մեդր բարձրութեամբ ջուրերու մէջ մխրճուած է։ Պաղտատի կայարանը բոլորովին ջուրերով ծածկուած է եւ վակոնները գագաթը միայն կը տեսնուի։ Կառախումբերուն եւ մթերանոցներուն մէջ գտնուող մեծաքանակ ապրանքներ անդարմանելիօրէն կորսուած են։ Մինչեւ հիմա կորուստ կը հաշուուի աւելի քան մէկ միլիոն ոսկերլին։ Տենդոտ աշխատութիւն կը թափուի նոյնինքն Պաղտատ քաղաքը պաշտպանող թումբերը ամրացնելու համար։ Շրջակաները բնակող Արաբները 20 հոգի զոհ տուած են։ Վերջին լուրերու համաձայն, Տիգրիս գետէն մէկ երկվայրկեանի մէջ 2000 թօնօ ջուր կը վազէ և քաղաքը ամբողջովին ողողուելու վտանգին մէջ է, որովհետեւ շատ մը տուներ գետի մակարդակէն 5 մէթր միայն բարձրութիւն ունին։

ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Ֆրանսական եւ սպանիական պատուիրակները Փարիզի մէջ իրենց յաճախակի հանդիպումներով վերջնականապէս համաձայնեցան Ռիֆցիներուն ներկայացուելիք առաջարկներուն մասին։ Հաշտութեան բանակցութիւնները պիտի սկսին Ապրիլ 16ին Ուճտայի մէջ։ Ֆրանս. պատուիրակ զօր. Սիմօն արդէն Մարսիլիոյ ճամբով Ալժէր մեկնեցաւ. միւս երկու պատուիրակները՝ Պ. Փօնսօ եւ Պ. Օլիվան երէկ առաւօտ ճամբայ ելան դէպի Մատրիտ, զօր. Փրիմօ տը Ռիվէրայի հետ տեսակցելու համար։

Ֆրանսա եւ Սպանիա զինուորական ամէն կարգի միջոցներ ձեռք առած են բանակցութեանց ձախողութեան պարագային անմիջապէս եւ խիստ զօրաւոր յարձակողականի սկսելու համար։ Հաշտութեան պայմանները բաւական խիստ են։ Կը պահանջուի որ Ռիֆի եւ Ճիպալայի ցեղերը հպատակութիւն յայտնեն Մարօքի սուլթանին, փոխարէն Ռիֆի պիտի տրուի վարչական ինքնավարութիւն, սահմանի մը մէջ որ դեռ չէ որոշուած։ Ընդհանուր ներում պիտի յայտարարուի եւ երկու կողմի գերիները պիտի փոխանակուին։ Ռիֆը պիտի յանձնէ իր բոլոր թնդանօթները, գնդացիրները, օդանաւերը, զէնքերն ու ռազմամթերքը, պիտի ունենայ միայն քաղաքապահ զինուորներ։ Ապտէլ Քէրիմ պէտք է հեռանայ Ռիֆէն։ Բանակցութիւնները շատ չպիտի երկարին, քանի որ հիմա ճիշդ եղանակն է զինուորական մեծ գործողութիւններու։ Այնպէս որ վերի պայմանները գրեթէ պիտի պարտադրուին Ռիֆցիներուն։

Սելանիկ Ռմբակոծուած

Սելանիկէն կը հեռագրեն թէ ապստամբութիւնը զսպելու համար օդանաւեր ռումբեր նետած են քաղաքին վրայ, 200 հոգի սպաննուած և վիրաւորուած են։

«Լքեալ» գոյքերու աւարը

«Լքեալ» գոյքերու վարչութիւնը աճուրդով ծախու հանած է Գոստիկեանի Պօյաճը գիւղ, Ֆըստըգլը Պաղի մօտ գտնուող թիւ 10 տունը։ Գրաւուած է Ֆընտըգլը ափարթմանը և շուրջը գտնուող ածուխի մթերանոցները։

«Լքեալ» գոյքերու վարչութիւնը փոխանակութեան ծախքերու իբր փոխարինութիւն, 8 միլիոն ոսկիի կալուած ծախելու համար օրէնք մը կը պատրաստէ։

Նոյնպէս գրաւուած է Բերայի պողոտային վրայ Օլիվօ փողոցին մէջ գտնուած ափարթմանը եւ անոր կից 7 տուն, եւ դարձեալ Բերա, Հավրա փողոց պանդոկ մը իր տակի խանութով։

⁂ «Լքեալ» գոյքերու վարչութիւնը շուտով կը լրացնէ Պոլսոյ կողմը գտնուած վեց մեծ խաներու քննութիւնները։ Ասոնցմէ առայժմ միայն Քասնթօփուլօ խանը գրաւուած է։ Աճուրդի հանուած են Զամուրեան Վերժինի Մահմուտ փաշայի կողմը ունեցած վաճառատունը, ինչպէս նաեւ Գարթալի մէջ ոսկերիչ Մկրտիչ Հրանտ Պըյըգեանի տունն ու խանութը։

Նամազը թուրքերէն

Կէօզթէփէի մզկիթին իմամը Հաճի Ճէմալէտտին Րամազանի առաջին եւ երկրորդ շաբաթներուն ուրբաթի նամազը թուրքերէն կատարել տուած է։ Ժողովուրդը մեծ երկիւղածութեամբ աղօթած է. սակայն կարգ մը հին հօճաներ գայթակղելով այս նորութենէն, բողոքեր են կրօնից տեսչութեան, որ պաշտօնավարելէ կախակայեր է իմամը, միաժամանակ հրահանգ խնդրելով Էնկիւրիէն։ Կրօնից տեսուչը կ'ըսէ թէ ամէն անհատ ազատ է իր ուզած լեզուով աղօթել. սակայն հաւաքական աղօթքներու համար կարելի չէ ինքնագլուխ կարգադրութիւններ ընել։

Օդային թղթատար Պոլսոյ մէջ

Եւրոպայի եւ Թուրքիոյ միջեւ օդային թղթատարութիւն կատարող ընկերութիւնը մօտ օրէն Վարշաւիա—Մոսկուա—Պոլիս գիծն ալ պիտի հաստատէ։ Ներկայիս առտուան ժամը 8ին Պոլսէն ղրկուած նամակ մը կէսօրէ վերջ ժամը 1ին Պուքրէշ կը հասնի։ Պոլսոյ եւ Էնկիւրիի միջեւ ալ օրական մէկ օդային թղթատար պիտի հաստատուի։

Օտար սպաներու մէջ գացող թրքուհիները

Պոլսոյ ոստիկանութիւնը լուր առած է թէ հետզհետէ Պոլիս կը վերադառնան կարգ մը թրքուհիներ, մանաւանդ փաշայի աղջիկներ, որոնք զինադադարի շրջանին օտար սպաներու հետ ժամանակ անցունելէ վերջ, դաշնակիցներու Պոլսէն մեկնած ատեն իրենց սիրած սպաներուն հետ արտասահման մեկնած էին։ Վերադարձողներուն մէջն է եղեր նաեւ Համտի փաշայի աղջիկը՝ Սիւզան, ուրիշ անունով, «Ճաքաճը»։ Համտի փաշա Տամատ Ֆէրիտի դահլիճին մէջ ծովային եւ պատերազմ. նախարար էր եւ անգլ. դրահաւորով մը փախած էր։ Սիւզան իր հօր նախարարութեան օրով կը սիրէ եղեր «Այրըն Տիւք» Տրէտնօթի սպաներէն Հուսայթը, որուն հետ օր մը Մօտա պտտած ատեն Թուրք ոստիկան մը ապրճանակ քաշած էր անգլիացի սպային եւ այդ պատճառով ալ պաշտօնանկ եղած։ Թուրք թերթերը կը գրեն թէ ուրիշ շատ մը փաշայի աղջիկներ ալ իրենց նախկին սիրահարներէն լքուած ըլլալով, սկսեր են հիմա Պոլիսը յիշել եւ վերադարձի միջոցներուն վրայ խորհիլ։ Ոստիկանութիւնը խստիւ կը քննէ այս խնդիրը։

ՄԵՐ ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

ԻՆՉՊԷՍ Կ'ԱՊՐԻՆ

Շարունակելով մեր պրպտումները Ֆրանսայի մէջ ցրուած հայ գաղթականութեան թիւի, աշխատանքի եւ ընկերային կացութեան մասին, այս անգամ մեր թղթակիցներուն, աշխատակիցներուն եւ ու հասարակ ընթերցողներու մասնաւոր ուշադրութեան կը յանձնենք կարգ մը որոշ հարցեր.

1.— Ի՞նչպէս կ'ապրին մեր հայրենակիցները ձեր շրջանին մէջ (քաղաք, գիւղ, գործարան կամ ագարակ։ Բնակութեան պայմաններ, առտնին կենցաղ, սնունդ։ Մասնաւորապէս քննել ամուրի երիտասարդներու, պատանիներու եւ մանուկներու պարագան)։

2.— Ի՞նչ տեսակ հիւանդութիւններ կը տիրեն, կամ կը սպառնան։ (Ո՞րքան մեռած են մինչեւ հիմա եւ ի՞նչ հիւանդութիւններէ։ Ո՞րքան եւ ի՞նչպիսի հիւանդներ գիտէք)։

Խմբագրութիւնը իր կարգին ալ պիտի կատարէ պրպտումներ։ Բայց, առանձնապէս Փարիզի համար, կը թելադրենք նկատի ունենալ հետեւեալ կէտերը.—

Ա.— Քանի՞ հոգի էք ձեր հիւրանոցին մէջ (յիշել ծննդավայր եւ տարիք)։ Բ.— Ո՞ւր կ'աշխատիք եւ ի՞նչ կը շահիք Գ.— Քանի՞ Հայ կայ ձեր գործարանին մէջ. Դ.— Ի՞նչ կը վճարէք սենեակի. Ե.— Ի՞նչպէս կը սնանիք։ (Գրել նաեւ ընտանիքներու մասին, որոնց մեծ մասը բոյն դրած է քաղաքի զանազան հիւրանոցներուն մէջ, ինչպէս եւ անոնց անչափահաս զաւակներուն թիւի եւ դաստիարակութեան մասին։)

Կը խնդրուի գրել կարճ, առանց խորհրդածութեան, ամփոփուելով հարցարանին շուրջը։ Վիճակագրական տեղեկութիւն մը, թուանշան մը, իրական կեանքէ մասնիկ մը հազար ածական կ'արժէ, մանաւանդ այս խորձանքին մէջ ուր ամէն ինչ հեւ ի հեւ կ'ընթանայ։

Փափաքողները կրնան ծածկանուն գործածել. բայց պայման է որ մեզի հաղորդեն իրենց իրական անունը, իրենց պատասխաններուն հետ։

Հարց-պատասխաններէն զատ, կ'ընդունուին առանձին ուսումնասիրութիւններ ալ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի (Hirondelle)ի խումբը խանդավառ՝ նախընթաց կիրակի օրուան փայլուն յաջողութենէն, զօրաւոր հակառակորդ մը ընտրած էր այս անգամ, Մեր տղոց բոլոր ճիգերը ապարդիւն անցան եւ ջախջախիչ պարտութիւն մը կրեցին, հակառակորդին 8 նշանակէտին դէմ ոչ իսկ մէկ հատ շահելով։ Այս նորակազմ խումբը իր առաջին խաղերն է որ կ'ունենայ եւ ամէն սկսնակի նման իր թերիները ունի անշուշտ, որոնք ժամանակի ընթացքին կարելի է սրբագրել։ Մասնաւորաբար տղաքը իրարու անվարժ կը թուին եւ շատերը անհատական խաղը զարգացուցած են։

Նոյն դաշտին վրայ եւ նոյն խումբին երրորդին դէմ մրցեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի երրորդը որ իր կարգին պարտուեցաւ 1-0ով։

Միաժամանակ հանդիպակաց դաշտին մէջ կը մրցէին Հ. Մ. Ը. Մ. (2) եւ C. A. S. Gennevilliers (2)։

Հայերը այս մրցման մէջ միայն բախտաւոր եղան 2-1ի դժուարին յաղթանակ մը տանելով,

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի շրջանի բոլոր խումբերը ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին 16 Ապրիլ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 128, Bld. St. Germain. Café Rocherի մէջ։ Օրակարգ՝ խիստ կարեւոր։

ԲԱՐՁՐ-ՀԱՅՔԻ Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը 18 Ապրիլ Կիրակի ժամը 3ին Fbg. du Temple.

Հ. Յ. Յ. Զաւարեան խումբի ժողովը 23Ապրիլ, իրիկուան ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. Արմէն Կարօ խումբի հերթական ժողովը 18 Ապրիլ Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին 95 Bd. St. Germain. Մէթրօ Odéon. Պիտի դասախօսէ ընկեր Ս. Վրացեան։

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Երիտասարդաց Միութեան երեկոյթը՝ վաղը, Հինգշաբթի 15 Ապրիլ երեկոյեան ժամը 9ին Salle Floriaի մէջ, 61, Rue Mr. le Prince. (Մէթրօ Odéon)։

Զանազան հետաքրքրական ժամանցներէ զատ պիտի ըլլայ վիճաբանական ժողով մը, նիւթ ունենալով կնոջ ազատագրութեան ընկերային հետեւանքը. թէզը պիտի ներկայացնէ Պ. Թորոսեան։ Վիճաբանութիւնը պիտի վարէ Պ. Գամերեան։ Միութիւնը որոշած է յետ այսու կանոնաւորաբար սարքել նմանօրինակ երեկոյթներ։ Մուտքը ազատ է։

ՍՏԱՑԱՆՔ

Հայրենիք ամսագրի Դ. տարուան 5րդ և 6րդ թիւերը (Մարտ եւ Ապրիլ 1926) ճոխ բովանդակութեամբ։ Տարեկան բաժնեգինն է 5 տոլար, վեցամսեայ 3 տոլար, օրաթերթի հետ միասին տարեկան 10 տոլար։ Հասցէ՝ 13—15 Shawmut Str. Boston, Mass. U. S. A.

Փոքրիկ կարմիր գլխանոցաւորը եւ կօշիկ հագած կատուն։ Հրատ. Յ. Գ. Ալթունեան, «Գարուն» մանկական մատենաշարի Ա. եւ Բ. պրակները։ Պուքրէշ, 1926։

Ալ. Մարտունի (Ա. Մեասնիկեան) Կուսակցութիւնները գաղութահայութեան մէջ, Բերլին, 1925, գին 50 սէնթ։

Հրավիրակ, Հօկի Կենտր. Վարչութեան պարբերաթերթի Բ. թիւը, 1925, Երեւան։

Տքթ. Ա. Յ. Ճէպէճեան, Սեռն ու սէրը (տղոց համար)։ Տպագր. «Արաքս» Հալէպ, 1926, գին 5 ֆրանք։

Արարատ, (Գրպանի երգարան, ազգային, սիրային, ժողովրդական. երգեր։ Տպագր. Յ. Տէր Յովհաննէսեան, Դամասկոս 1925 գին 8 ֆրանք։

Առաջնորդ խօսակցութեան եւ նամակագրութեան, հայերէնֆրանսերէն, հրատարակութիւն Ս. Յակոբեան (նախկին Պալեան) Պոլիս 1924։ Գին 20 ֆրանք։

Այս գիրքերուն կեդրոնատեղին է, Պալենց գրատուն, 208bis, Rue Lafayette, Paris (10).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի ընիկ Մալաթիացի Յակոբ Ալաշալեան, որ 1924ին Հալէպէն մեկնած է Պաղտատ։ Տեղեկացնել Sarkis N. Enariguian, 48, P. B. St-Chamond (Loire).

ԵՐԵԿՈՅԹ-ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ. — Նախաձեռնութեամբ Սեբաստահայերու Նահանգային Միութեան եւ հովանաւորութեամբ Վռամշապուհ Եպիսկ.ի, 17 Ապրիլ Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ուկէսին 184 Bd. St, Germain, Salle de Géographieի մէջ (մէթրօ Սէն Ժէրմէն)։ Կը բանախօսեն Պ. Ա. Խատիսեան, Պ. Խոնդկարեան, Բժիշկ. Ա. Պօղոսեան։ Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցի ծանօթ ջութակահար Պ. Հայկ Կիւտէնեան։

ԼԱՒ ԿԱՇԱՌՈՐՈՒԱԾ ննջասենեակ մը եւ հիւրասենեակ-ճաշարան մը, խոհանոցի յարմարութիւններով Մայիս 1էն վարձու է երկու հոգինոց ընտանիքի մը համար։ Դիմել Տիկին Շահպազի, 5, Rue Gay-Lussac, (5e), Լիւքսէմպուրկի պարտէզին դիմաց։

ՍԱԿԱՐԱՆ

13 Ապրիլ 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթեռլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի)	Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր » »	Lire	[illegible]
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3130
» II	»	2020
» III	»	1965
Թուրքի երկթ.	Lots turcs	110

Comptoir Parisien de change et de Crédit, 80, Rue Lafayette

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան	10 շ.		20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է։

ՈՒՐԲԱԹ 16 ԱՊՐԻԼ 1926

16 AVRIL 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 111 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՆԵՐԳԱՂԹԸ ԿՏԱԿՆԵՐՈՒ ԵՒ ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ՀԵՏ ԿԱՊԵԼ, ԿԸ ՆՇԱՆԱԿԷ ԹԱՂԵԼ ԶԱՅՆ.

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵԼՔԸ ԱՅԴ ՉԷ

Ազգանշանը տրուած է արդէն։

Հօկերը հրաման ստացած են պայքար մղել, արտասահմանի մէջ կուտակուած բոլոր ազգային գումարները Հայաստան փոխադրելու համար։

Անհասանելի փորձ մը՝ հաստատելու խորհրդային Հայաստանի երկիւղած բարեկամներուն անկեղծութիւնը։ Չէ՞ որ անոնց ափին մէջ են այդ հարստութիւնները, Մելքոնեանի ծանօթ աւարէն մինչեւ Սանասարեանի պատմական կտակը։ Իրենց կ'իյնայ հերքել խորհրդային թերթերուն մեղադրանքները եւ փրկել իրենց պատիւը։ Ճիշդ հասցէին արձակուած խօսք մըն է սա թթու նախադասութիւնը. «Հօկերու մէջ մուտք կը գործեն նաեւ անձեր որոնք թէեւ կուրծք կը ծեծեն թէ խորհրդային Հայաստանի բարեկամներն են, սակայն երբ խօսքէն գործի կ'անցնին, բոլորովին կը մոռնան խորհրդային Հայաստանի շահերը եւ կը գործեն անոր շահերուն հակառակ» («Խ. Հ.» 28 Մարտ)։

Թէ արտասահմանի հարստութիւնները պէտք է գործածուին հայրենիքի օգտին,— խօսք չի վերցներ, մանաւանդ ներկայ պարագաներուն մէջ։ Նոյնքան անվիճելի պահանջ է նաեւ կտակներն ու նուէրները յատկացնել իրենց նպատակին։ Կտակ մը նուիրական կամք է, անձեռնմխելի՝ թէ սովորութեամբ եւ թէ օրէնքով. բայց երբ գոյութենէ դադրած են անոր նախատեսած պայմանները, ինչո՞ւ չյարմարցնել ուրիշ համապատասխան ձեռնարկի մը, միշտ ժողովուրդի բարիքին համար, եւ անոր հայրենիքին մէջ։ Այս կարգի հարստութիւններ տարիներէ ի վեր կը մնան կղպանքի տակ, յաճախ անհատներու ձեռքը. եւ կը հալին զանազան ձեւերով, եթէ ոչ մսխումով։ Մեզի կը հաւաստեն թէ մինչեւ այսօր կարելի չէ եղած Երեւան հանել Սանասարեան կտակին ճիշդ հաշիւը, թէ տասը հազար ոսկիի գումար մը կը գտնուի անգլիական դրամատուն մը, Գ. Նորատունկեանի անունով. թէ վերջերս կլորիկ —եւ լիաթոշակ— պաշտօնէութիւն մը ստեղծուեր է Բարեգործականի գրասենեակին մէջ, Մելքոնեան նուէրը եւ նման գործեր մատակարարելու համար եւն.։ Սպասելով այս լուրերուն ստուգման, (եւ կ'ուզէինք որ Բարեգործականը ինք լուսաբանէր, հրապարակաւ), մենք ալ մեր կողմէ ուժ կուտանք Հօկի բացած պայքարին, միշտ մնալով ընդդիմադիր, կամ «թշնամի», ինչպէս կ'ըսեն...

Բայց, — սկզբունքի խնդիր մը։ Հօկի կեղը. Վարչութիւնը և խորհրդային մամուլը չարաչար կը սխալին, նուէրներու եւ կտակներու խնդիրը տանիլ կապելով գաղթականներու տագնապին լուծման հետ։ «Մինչեւ աղը հասաւ, մատաղը հատաւ»։ Հարցը այդպէս դրուած ատեն, եզրակացութիւնը շատ պարզ է, — եթէ կտակները եւ նուէրները չտաք, մենք ալ գաղթական չենք կրնար ընդունիլ։ Երկրի մը իշխանութիւնը չի կրնար այսպիսի պայման առաջարկել իր կառավարած ժողովուրդին։ Այդպիսի սակարկութիւններ կը կատարուին կապալառուներու եւ վարձուորներու միջեւ։ Արդ, Հայաստանը օթեւան կամ ագարակ չէ, ոչ ալ գաղթականները՝ պատսպարեալ կամ վարձու մշակ։ Անկէ առաջ ռամկավար թերթ մը գնահատելով Երեւանի վարիչները, զանոնք կը նմանցնէր խելօք խանութպաններու, որոնք իրենց կարողութեան եւ հաշիւներուն համաձայն կը վարեն ներգաղթի խնդիրը։ Չենք գիտեր թէ մեր մարզպանները որքան հաճոյք զգացին այս առեւտրական գիւտէն. բայց գիտենք որ այդպէս չեն շինուիր հայրենիքները։ Ո՛ր և է երկիր միշտ բաց պէտք է ըլլայ իր զաւակներուն առջեւ, առանց պայմանի։ Պուլկարիա և Յունաստան իրենց հարիւր հազարաւոր բազմութիւնները ներս առած ատեն, չհարցուցին թէ անոնք դրամ ունի՞ն թէ ոչ, կամ պայման չդրին որ դրամ ճարուի, Պուրկազի կամ Մակեդոնիոյ ճահիճները չորցուին, տուներ շինուին, յետոյ համրանքով անցագիր վաւերացուի։ Ներս առին, տեղաւորեցին, եւ անմիջապէս գործի ձեռնարկեցին, հոգերը թեթեւցնելու համար։ Ափ մը հող միշտ կը գտնուի մեր երկրին մէջ, կը բաւէ որ քիչ մըն ալ ազգային քաղաքականութեան ուժ տան, աչք մը պտտցնեն ամայի գիւղերուն եւ դաշտերուն, գոնէ ներքին սահմաններուն վրայ, և հասկնան, վերջապէս, թէ իրենք Զինաստանի մանտարիններուն կամ Ապտիւլ Քէրիմի յեղափոխակա՛ն պայքարը խրախուսելէ առաջ, իրենց կառավարած ժողովուրդին բարիքը պիտի հետապնդեն։ Եւ մեր մասնանշած ուղին երբեք» բուրժուա-նացիոնալիստական» չէ, այլ իսկապէս բանուոր-գիւղացիական. որովհետեւ, այսօրուան մարդկութեան մէջ, չկայ դաս մը որ այնքան «պրոլետար» դարձած ըլլայ որքան հայ ժողովուրդը, անտուն, անտէր եւ թափառական։ Այսպիսի քաղաքականութիւն մը վարած ատեն, դրամն ալ ինքնին կուգայ, շատ աւելի քան կտակներու արդիւնքը։

Ներգաղթը կտակներու հետ կապել՝ կը նշանակէ թաղել զայն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

"ՆՈՐ ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ,,

Ամերիկայի մէջ շատ մը Միութիւններ կան Սեբաստիոյ զանազան քաղաքներուն եւ գիւղերուն անունով։ Անոնք վերջերս խորհրդակցելով կազմեր են «Նոր Սեբաստիոյ Համագործակցական Միութիւնը»։ Այս առթիւ «Հայրենիք» կը գրէ.

Այդ անունը արդէն ցոյց կուտայ, որ հայրենակցական այս նոր ընկերութեան նպատակն է «միացեալ ուժերով եւ նուիրուած գործունէութեամբ» Հայաստանի մէջ հիմը դնել «Նոր Սեբաստիայի» մը եւ հոն փոխադրել տարագիր Սեբաստացիները։

Ինչպէս մեզ կը հաղորդեն, ամերիկաբնակ Սեբաստացիներու այս ընկերութիւնը յաջողած է գոյացնել բաւականին աչքառու գումար մը եւ ընտրած է արդէն պատուիրակ մը, որ ճամբայ ելած է արդէն Երեւան՝ տեղին վրայ վերջնական համաձայնութեան մը գալու համար «Նոր Սեբաստիոյ» շինութեան վերաբերեալ բոլոր հիմնական խնդիրներուն շուրջը։

Սեբաստացիները պարտաւոր են ասկէ ետքը աւելի մեծ եռանդով փարիլ այս շարժման, որպէսզի երբ Երեւան ղրկուած պատուիրակը իր առաքելութիւնը յաջողութեամբ կատարէ եւ նախապատրաստական բոլոր աշխատանքները լմնցնէ, հոս արդէն գոյացած ըլլայ այն ամբողջ գումարը, որ անհրաժեշտ է գլուխ բերելու համար «Նոր Սեբաստիոյ» ձեռնարկը։

ՀԵՂԻՆԱԿԻ ԻՐԱՒՈՒՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Թուրքիոյ կրթական գործավարութիւնը օրինագիծ մը պատրաստած է հեղինակներու իրաւունքը պաշտպանելու համար։

Այդ օրինագծին տրամադրութեամբ, բացի թերթօններէ եւ պատմութիւններէ, բոլոր թերթերու յօդուածները եւ լուրերը կրնան արտատպուիլ աղբիւրը ցոյց տալու պայմանով։

Անտէր մնացած գործ մը կրնայ տպագրուիլ եւ հրատարակուիլ ո եւ է անձի կողմէ՝ որ ուզէ։ 100 ոսկիէն 500 ոսկիի տուգանքի ու մէկ շաբաթէն երկու ամիս բանտարկութեան կ'ենթարկուին առանց հեղինակներու արտօնութեան անոնց գործերը տպողները, հրատարակողները եւ զանոնք ներկայացնողները։ Գործերն ալ պիտի գրաւուին ու պիտի յանձնուին տիրոջ։ Ատոնք գիտնալով ծախողներն ալ 25 ոսկիէն 100 ոսկի տուգանք պիտի տան։

ԱՆԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐԸ ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆ

Մոսկուայի հեռագրական գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ վերջանալու վրայ են խորհուրդներու ընտրութիւնները։ Պաշտօնական առաջին տեղեկութիւններու համաձայն, ամբողջ խորհրդային միութեան մէջ 823,704 հոգի ընտրուած են իբրեւ անդամ գիւղական խորհուրդներուն եւ 77,176 հոգի՝ քաղաքներու խորհուրդներուն։ Գիւղական խորհուրդներուն անդամներուն 100էն 90.2ը անկուսակցական են անցեալ տարուան 100էն 91.5ի տեղ։ Քաղաքներու խորհուրդներուն մէջ՝ 100էն 43.4ը, փոխանակ 100էն 34.2ի։

«Փրավտա» այս առթիւ դիտել կուտայ թէ անկուսակցական մտաւորականներուն թիւը աւելցած է քաղաքապետական խորհուրդներուն մէջ, եւ կը շարունակէ.

— «Այս իրողութիւնը աւելի շատ նպաստաւոր է եւ պէտք է գոհունակութեամբ ընդունուի։ Մենք գիտենք թէ որքան փոխուած է մտաւորականներու ընթացքը խորհրդային կառավարութեան հանդէպ։ Գիտենք նաեւ որ մենք արդէն ունինք նոր մտաւորականներ՝ գիւղացիներու եւ բանուորներու շարքերէն։ Սակայն պէտք է նկատի առնուի, որ կարգ մը պարագաներու մէջ մեզի համար խորթ ազդեցութիւն մը կրնայ թափանցել մտաւորականներուն խողովակով»։

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ՏՕՔԹ. ԼԵՓՍԻՈՒՍԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Պերլինէն կը գրեն մեզի թէ Ապրիլ 8 Հինգշաբթի իրիկուն Պերլին Բողոքական նոր եկեղեցիին մէջ սգահանդէս մը կատարուած է ողբացեալ Տօքթ. Ե. Լեփսիուսի յիշատակին, նախաձեռնութեամբ հայեգերման կոմիտէին, Արեւելեան միսիոնին և Պերլինի հայ գաղութին։

Սգահանդէսին ներկայ եղած են մեծ թիւով Հայեր եւ Գերմաններ։ Հայերու կողմէ խօսած է Տօքթ. Կրինֆիլտ, Արեւելեան միսիոնին կողմէ խօսած են Պ. Պ. Ֆլայշման, Զիկմունտ Շլուցէ եւ Փրօֆ. Վէքսէր։ Բանախօսութիւններէն առաջ և վերջ նուագուած են մահերգներ և ուրիշ կտորներ մասնաւոր երգչախումբի կողմէ։»

«Der Orient» *թերթը այս առթիւ հրատարակած է Տօքդ. Լեփսիուսի վերջին լուսանկարը և հանգուցեալին կեանքի մասին ուսումնասիրութիւն մը։*

ՏՕՔԹ. ԵԱՂՈՒՊԵԱՆ ԷՆԿԻՒՐԻ ԳԱՑԵՐ Է

Անցեալ շաբթու Էնկիւրի մեկնեցաւ Տօքթ. Եաղուպեան, միասին տանելով հանրագրութիւն մը որ կը յայտնէ թէ Թուրքիոյ Հայերը կը հրաժարին փոքրամասնութեանց իրաւունքներէն։ Իր իսկ յայտարարութեամբ, հազիւ 600 հոգի ստորագրած են հանրագրութիւնը։ Պատասխանելով իրեն եղած հարցումներուն, տօքթորը այսպէս բացատրած է իր պաշտօնը. «Ես պիտի խնդրեմ մեր կառավարութենէն որ ինքը պատրաստէ ազգային գործերը իմաստուն կերպով վարելու ծրագիր մը եւ մեր ազգային մարմինները միայն զայն գործադրելով զբաղին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ռուսիա եւ Գերմանիա կը դաշնակցին?

Չիչէրին վերջնապէս մերժած ըլլալով մասնակցիլ Զուիցերիոյ մէջ գումարուելիք Զինաթափութեան Համաժողովին, ֆրանս. թերթերը մեծ մտահոգութիւն ցոյց կուտան։ Այս մտահոգութիւնը կ'աւելցնէ «Թայմզ»ի վերջին թիւին մէջ հրատարակուած այն լուրը թէ գերման կառավարութիւնը բանակցութիւններ կը վարէ Ռուսիոյ հետ, կնքելու համար դաշնագիր մը, որուն նպատակը պիտի ըլլայ 1922ի Ռափալլօի դաշնագիրը հաշտեցնել անցեալ Հոկտեմբերին կնքուած Լոքառնոյի համաձայնագրին հետ։

«Թան» կը հաստատէ «Թայմզ»ի տուած այս լուրը եւ կ'ըսէ թէ Մոսկուա երբեք չէր ծածկած իր դժգոհութիւնը՝ տեսնելով Գերմանիոյ դէպի Լոքառնօ հակումը եւ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելու ձգտումը, որովհետեւ, հակառակ Փարիզի եւ Պերլինի մէջ իրեն տրուած բոլոր հաւաստիքներուն, Ռուսիա կը շարունակէ Հռենոսեան դաշինքը նկատել, Անգլիոյ կողմէ սովեթներու դէմ ուղղուած մեքենայութիւն մը։ Ռուսիոյ բուն վախը այն է որ Լոքառնոյի դաշինքը մի՛ գուցէ Գերմանիան առաջնորդէ դէպի արեւմտեան պետութեանց լայն խմբակցութիւն մը եւ ատով իսկ տկարացնէ սովեթներու դիրքը հանդէպ Գերմանիոյ։

Ֆրանսայի պարտքը

Անգլիոյ պարտքին մասին համաձայնութեան գալու համար Ֆրանս. պատուիրակութիւն մը կը մեկնի վաղը Լոնտոն։ Ելմտական նախարար Պ. Ռաուլ Փէրէ անոնց պիտի միանայ Չորեքշաբթի օր։

Այս առթիւ ազատական օրկան «Ուէսթմինիսթըր Կազէթ» կը յարձակի Անգլիոյ ելմտական նախարար Պ. Չըրչիլի վրայ, ամբաստանելով զայն որ մեծ զիջումներ ըրած է Ֆրանսայի, իր պարտքին մասին։ Յիշեալ թերթին համաձայն, «Ֆրանսա ի վիճակի է տարեկան 12ուկէս միլիոն ստերլին վճարելու։ Անցեալ Օգոստոսին Քայեօի եւ Չըրչիլի միջեւ կնքուած համաձայնութիւնը իր ուժը կը պահէ եւ զարմանալի է որ Պ. Փէրէ վերապահումներ կ'ընէ այդ մասին։ Եթէ ընդունինք, որ Ֆրանսա մեզի վճարէ միայն ինչ որ ինք կը ստանայ Գերմանիայէն, այն ատեն Չըրչիլ-Քայեօ համաձայնութիւնը բացարձակապէս արժէք չունենար։ Երբ մենք համաձայնեցանք Մ. Նահանգներուն հետ՝ յանձն առինք վճարել որոշ գումար մը, առանց հաշուելու թէ մենք ինչ կը ստանայինք մեր պարտականներէն։ Հետեւաբար արդար չըլլար ի նպաստ Ֆրանսայի այս տեսակ պայման մը ընդունիլ։»

Ամերիկայի մէջ եւս Ֆրանսայի պարտքին մասին մասնաւոր բանակցութիւնները նպաստաւոր գետին պատրաստած ըլլալով, մօտ օրէն պաշտօնական պատուիրակներ պիտի մեկնին վերջնական համաձայնութիւն կնքելու համար։

Երկաթուղիի սակերը կը բարձրանան

Երկաթուղիներու գերագոյն խորհուրդը առջի օր գումարուեցաւ հանրօգուտ շինութեանց Նախարարութեան մէջ։ Առաջարկուեցաւ ճամբորդի և ապրանքներու սակագիները 7,5 առ 100 աւելցնել, քանի որ Յունուար մէկէն ի վեր նախանիւթերը սկսած են սղել և պաշտօնէութեան թոշակը աւելցած է։

Հանրօգուտ շինութեանց Նախարարութիւնը պահանջեց յաւելումը 100էն 6ի իջեցնել, գոցելու համար միայն պաշտօնէութեան օրավարձի յաւելումէն յառաջ եկած բացը։ Նախարարութեան այս առաջարկը ընդունուեցաւ և 100էն 6 յաւելումը ստացաւ 2ի դէմ 61 քուէ։

Հեռագիրներն ալ կը սղեն

Այսօրուընէ սկսեալ արտասահմանի և գաղթավայրերու համար հեռագրի իւրաքանչիւր բառը պիտի արժէ 5 ֆր. 60։ Գաղթավայրերու համար մէկ բառը պիտի արժէ 3 ֆր. 70, եթէ փոխանակ սովորական հեռագրի, անթել հեռագրով ղրկուի։

Պաղտատի աղէտը

Թէև Տիգրիսի ջուրերը թեթեւօրէն իջած են, սակայն Պաղտատի և շրջականներու կացութիւնը կը շարունակէ մտահոգութիւն պատճառել։ Կառավարութեան կողմէ շարժման մէջ դրուած հազարաւոր գործաւորներ գիշեր ցորեկ կ'աշխատին Տիգրիսի թումբին մէջ առաջ եկած ահագին ճեղքը նորոգելու։ Մինչև հիմա վնաս կը հաշուուի երկու միլիոն ստերլինէն աւելի։ Արքայական ընտանիքին կիները քաղաքէն 100 քիլօմէթր հիւսիս գտնուող քաղաք մը փոխադրուեցան. իսկ Ֆէյսալ թագաւորը Պաղտատցի հարուստ վաճառականի մը տունը հաստատուած է առժամաբար։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՈՐՆ Է "ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ„

«Եթէ կայ Հայաստան մը, պէտք է անոր տարեդարձը տօնել», կ'ըսեն Նոյեմբեր 29ի ծանօթ հանդիսականները կամ «բողոքականները»:

Անկասկած, «եթէ կայ Հայաստան մը, պէտք է անոր տարեդարձը տօնել»: Բայց ո՞րն է Հայաստանի տարեդարձը: Ո՞րն է Հայաստանի պետականութեան տարեդարձը: Կը հաճի՞ն բացատրել՝ առանց հաշուի առնելու, թէ ով է նստած Երեւանի մէջ, իբրեւ իշխանաւոր այսօր, եւ ով էր նստած երէկ:

Կայ պատմութիւն մը, որ կ'ըսէ, թէ՝ յամին փրկչական 1918ի յամսեանն Մայիսի 28ի, «Արարատին ստորոտը» ծնաւ Հայաստանի մանուկ հանրապետութիւնը: Ատկէ առաջ Հայաստան չկար, որպէս քաղաքական հասկացողութիւն, իբրեւ անձն միջազգային իրաւունքի:

Նոյն պատմութիւնը կը վկայէ, որ այդ Հայաստանի հանրապետութիւնը ձեւակերպուեցաւ եւ մարմին ստացաւ, իբրեւ ինքնուրոյն պետութիւն, ունեցաւ իր գերագոյն օրէնսդիր ժողովը՝ խորհրդարանը, ունեցաւ իր կառավարութիւնը, բանակը, անկախ պետութեան մը բոլոր յատկանիշները: Եւ գէշ-աղէկ երեք տարի ապրեցաւ ինքնուրոյն, անկախ կեանքով, որով իրականապէս ունեցաւ բոլոր այն հանգամանքները, որոնք անհրաժեշտ են, որպէս զի երկիր մը անկախ ճանչցուի:

Դարձեալ նոյն պատմութիւնը կը հաստատէ, որ աշխարհ ճանչցաւ Հայաստանի ինքնածին հանրապետութիւնը, սկիզբները միայն de facto, յետագային՝ նաեւ de jure — իրաւապէս: Հայաստան ստորագրեց միջազգային դաշնագրեր, ունեցաւ իր ճանչցուած ներկայացուցչութիւնները օտար պետութիւններու առջեւ: Այսինքն ձեւականօրէն, իրաւական տեսակէտով, ունեցաւ այն բոլոր յատկանիշները, առանց որոնց երկիր մը չի կրնար համարուիլ անկախ:

Արդ, ինչ տեսակէտով ալ մօտենալու ըլլանք փաստին, ստիպուած ենք ընդունիլ, որ Հայաստանի պետական գոյութեան հիմքը դրուեցաւ 1918 թ. Մայիսի 28ին: Այսինքն՝ Հայաստանի «տարեդարձը» Մայիսի 28նէ: Եւ ամբողջ աշխարհ ալ այդպէս հասկցաւ եւ ընդունեց: 1918էն սկսեալ, քանի դեռ հանրապետութիւնը կանգուն էր, Հայաստանի մէջ եւ ամէն տեղ Մայիսի 28ը կը տօնուէր համազգային հանդիսաւորութեամբ, իբրեւ «Հայաստանի տարեդարձ»: Վէճ չկար ու չէր կրնար ըլլալ Հայաստանի պետականութեան ծնունդի ժամանակի մասին:

Ի՞նչ տեղի ունեցաւ յետոյ:

Յետոյ հարաւէն ու հիւսիսէն եկան օտար ուժեր եւ Հայաստանը բաժնեցին իրենց մէջ. մէկ մասը գրաւեց Թուրքը եւ ենթարկեց իր «րէժիմ»ին, միւս մասը գրաւեց Կարմիր բանակը եւ ենթարկեց իր «րէժիմ»ին: Կարմիր բանակի գրաւած մասը, առանց Հայաստանի ժողովուրդի կամքն իսկ հարցնելու, միացուեցաւ Անդրկովկասին եւ ապա՝ առնուեցաւ Խորհրդային Միութեան մէջ: Անդրկովկասի դաշնակցութեան կազմութեամբ ջնջուեցաւ անկախութեան ոեւէ հետք, եւ Հայաստան դարձաւ անբաժանելի մասը Անդրկովկասեան պետութեան: Լա՞ւ է այս թէ վատ քաղաքականապէս — այսօրուայ համար կրնայ ըլլալ լաւ — անհերքելի իրողութիւնն այն է, որ Անդրկովկասեան դաշնակցութեան կազմութենէն ետք, այլեւս «պետութիւն» Հայաստանը դադրած է եւ վերածուած է «նահանգ» Հայաստանի: Ասիկա շատ պարզ է թէ «պուրժուական» եւ թէ «խորհրդային» իրաւունքի տեսակէտով. ատոր դէմ կրնան վիճիլ միայն տգէտ կամ կրքէ կուրացած մարդիկ: Այդ ձեւակերպութեան հետեւանքներէն մէկն ալ եղաւ այն, որ այսօր Հայաստանը փարիզի մէջ կը ներկայացնէ ոչ թէ, ըսենք, ընկեր Փիրումօֆ, այլ՝ Ռաքօվսկին՝ Մոսկուայի գործակալը:

Ուրեմն, Նոյեմբեր 29ին կատարուածը ոչ թէ «րէժիմի»՝ վարչաձեւի կամ իշխանութեան փոփոխութիւն էր, այլ պետականութեան: Այդ օրը Հայաստանի պետականութեան վերացման օրն է, Հայաստանի անկախութեան անկման օրը, եւ եթէ կը գտնուին մարդիկ, որոնք կ'երթան ողջունելու Հայաստանի պետութեան կործանման օրը, անոնք տոգորուած են ստրկական հոգեբանութեամբ եւ հայրենիքի ազատութեան ինչ բարիք ըլլալը չեն գիտեր:

Ըսենք անմիջապէս, որ այդպիսիները կ'ըլլային միանգամայն հետեւողական, եթէ ներբողելով հանդերձ խորհրդային իշխանութիւնը եւ Հայաստանի խորհրդայնացումը՝ շարունակէին մնալ պետականութեան տեսակէտի վրայ: Ինչո՞ւ չէ. կարելի է երեւակայել խորհրդային, բայց անկախ պետութիւն մը: Բայց այն պարագային անոնք պարտաւոր պիտի ըլլային ճանչնալ նաեւ Մայիսի 28ը, իբրեւ Հայաստանի «տարեդարձ»ի օր: Այդ է որ չեն ուզեր. Դաշնակցականներու դէմ քէն ըրած՝ անոնք Մայիսի 28 ալ կը ժխտեն (թէեւ երէկ կը տօնէին), կարծես Հայաստանի անկախութեան հռչակումը սեփականութիւնն ըլլար միայն Դաշնակցականներու:

Մեզի համար հարցին ծանրութեան կեդրոնը ճիշտ այդտեղ է: Մենք պոլշեւիկեան իշխանութիւնը, առհասարակ, աղէտ կը համարենք Հայաստանի համար, բայց մեր դիրքը այդ վարչաձեւին հանդէպ կ'ըլլար բոլորովին այլ, եթէ խորհրդային Հայաստան մնար անկախ: Անշուշտ, անկախութիւնն ալ — ինչպէս իւրաքանչիւր քաղաքական ձեւ — մեզի համար ինքնանպատակ չէ, բայց նոյն իսկ Զօպանեաններն ալ չեն կրնար հերքել, որ, օրինակ, Թրքահայկական խնդիրը բոլորովին ուրիշ վիճակ կ'ունենար, եթէ Հայաստան ըլլար անկախ, մինչեւ անգամ որոշ համաձայնութիւն կնքելով խորհրդային միութեան հետ:

Այս է, որ բողոքողները չեն ըմբռներ եւ թեթեւամտօրէն Հայաստանի պետականութեան «տարեդարձի» օր կը համարեն Հայաստանի անկախութեան կործանման օրը: Կամ, գուցէ, կ'ըմբռնեն ու մե՞նք չենք հասկնար: Այն ատեն ուրախ պիտի ըլլայինք լսելու իրենց նրբամիտ բացատրութիւնները, պայմանով, սակայն, որ փաստեր ու հիմնաւորումներ դրուին մէջտեղը եւ ոչ թէ կիրք ու բանսարկութիւն:

Ս. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ

ՌՈՒՍՃՈՒՔԻ ՄԷՋ ԱԼ

Վերջին լուրերու համաձայն, Ռուսճուքի մէջ ալ թշուառութիւն կը տիրէ: Օտարականներուն գործ չեն տար: Սովորական երեւոյթ մը դարձած է շերտ մը հացով օրը իրիկուն ընել: 150 հոգինոց միութիւն մը կազմուած է հայ գաղթականներուն օգնութեան հասնելու համար:

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՌՈՒՍԻԱ

«Ցէյլի Թէլէկրաֆ»ի մէջ աշխատակից Մօրիս Փէռնօ շարունակելով իր ուսումնասիրութիւնները Թրքական հարցերու մասին, կը քննէ Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ յարաբերութիւնները: Էնկիւրիի մէջ, կ'ըսէ, պետական մարդոց հետ իմ տեսակցութիւններուս ընթացքին, ամէնէն աւելի ուշադրութիւնս գրաւեց այն ոչ միայն բարեկամական, այլ վստահ եւ տաք ոճը, որով անոնք կը խօսէին Ռուսերու եւ անոնց կառավարութեան մասին: Նոյն յատկանշական շեշտը գտայ Ըսմէթ փաշայի հետ խօսակցութեանս մէջ: Ամէն ինչ լաւ կ'ընթանայ երկու դրացի հանրապետութիւններու միջեւ... Սահմանագծումը շատ դիւրութեամբ առաջ կը տարուի: Ռուսիա եւ Թուրքիա իրար շատ լաւ կը հասկնան կեդրոնական Ասիոյ վտանգաւոր գետնին վրայ: Հիմա ալ առեւտրական դաշնագիր կը կնքեն:

Այս բոլորը ինծի շատ նոր եւ քիչ մըն ալ զարմանալի թուեցաւ: Դեռ երկու տարի առաջ, հակառակ Մոսկուայի մէջ Եուսուֆ Քէմալի հետ կնքուած բարեկամական նշանաւոր դաշնագրին, Ռուսերուն հանդէպ մեծ անվստահութիւն կը տիրէր: Եւ այս զգացումը կ'արդարանար այն աւանդական ատելութեամբ, որ գրեթէ բնազդական դարձած է Թուրք ժողովուրդին մէջ: Միւս կողմէ որոշ վախ կար պոլշեւիզմէն: Օրինակի համար, Սամսոնի եւ Տրապիզոնի մէջ Ռուսեր եւ Կովկասցիներ, Մոսկուայի աջակցութեամբ թերթեր կը հրատարակէին, ակումբներ կը բանային եւ այնպիսի քարոզութիւններ կը կատարէին, որ Էնկիւրիի վտանգաւոր կը նկատէր: Շատ չանցաւ, Թուրքերը աքսորեցին այս գործակալները եւ անոնց Թուրք աշխատակիցները կախաղան հանուեցան: Ակումբներն ու թերթերը փակուեցան: Հիմա Թուրքիա իր զգացումները փոխած ըլլալով, կը կարծուի թէ Մոսկուա եւս փոխած է իր մեթոտները:

Թուրքիոյ ներկայ վարիչներէն մէկ քանին նպատակ ունին հասկացողութեան մը գալ Ռուսիոյ հետ եւ անոր հետ ձեռք ձեռքի գործել տնտեսական եւ քաղաքական գետնի վրայ: Այլեւս անցած են այն օրերը, ուր Թուրքերը Գերմանիոյ կողքին պատերազմի մասնակցութիւնը արդարացնելու համար, կ'ըսէին. «Քանի որ Ռուսիա այն կողմն է, մենք այս կողմը պէտք է ըլլանք»: Նոյնպէս այլեւս հեռու են այն օրերը, երբ Սուլթան Մէհմէտ Րէշատ արկածախնդիր նախարարի մը թելադրութեանց ի պատասխան, կ'ըսէր.— «Ի՞նչ: Ռուս հսկային դէմ պատերազմի՞լ: Անոր մարմինը միայն բաւական պիտի ըլլայ ճզմելու մեզ»: Այսօր Ռուսը դարձեալ հին հսկան է. սակայն ի՞նչ պատահեցաւ որ Թուրքերը փոխանակ վախնալու, աջակցութիւն կը յուսան անկէ:

Երբ Պարսկաստանի պետական հարուածը պատահեցաւ, Էնկիւրի կը գտնուէի: Շուրջս զարմանքէ աւելի գոհունակութիւն նշմարեցի: Մարդիկ կը սպասէին այս փոփոխութեան: Անոնց համար կարեւորութիւն չունէր թէ Րիզա խան Հանրապետութի՞ւն կը հռչակէր թէ գահընկէց Շահի գահին վրայ կը բազմէր: Թուրք վարիչներու խօսքով, Ռուսիա եւ Թուրքիա ձեռք ձեռքի կը գործեն Պարսկաստանի մէջ, այնպէս որ հոն պոլշեւիկեան վտանգ մը չեն վախնար:

Գալով Կովկասէն մինչեւ Թիպէթ կեդրոնական Ասիոյ մէջ Ռուսերու գործողութեանց, վտանգը աւելի լուրջ պէտք է երեւէր: Սակայն Թուրքերը, որոնք մեզմէ աւելի լաւ կը տեսնեն կացութիւնը, բնաւ վախ չունին այդ մասին ալ: Եւրոպայի կարգ մը շրջանակներուն մէջ Թուրքերու ներկայ մերձեցումին ուղղակի պատճառ ցոյց կը տրուի Անգլեւթուրք վէճը: Մուսուլի խնդիրը պատրուակ ծառայեց Թուրք վարիչներուն համար՝ լրացնելու կառավարութեան ելմտական եւ զինուորական պահանջները: Տուրքերը աւելցան եւ նոր դասակարգ մը ժամանակէն առաջ դրօշի տակ կանչուեցաւ: Միւս կողմէ շահագործուեցաւ «Հայրենիքը վտանգի մէջ է» կարգախօսը, որ լաւագոյն ապահովութիւնն է դիկտատորներու համար:

Պալքանեան պետութիւնները շատ ուրախ են որ Էնկիւրիի ասիական քաղաքականութեան ուժ կուտայ եւ հաճոյքով կը դիտեն որ նոր վարիչներուն շնորհիւ Պոլիս քաղաքն ու նաւահանգիստը օրէ օր կը կորսնցնեն իրենց արժէքն ու կարեւորութիւնը: Միայն Յունաստան չէ որ կը շահագործէ այս անկումը: Ի հարկին Թուրքերը կը յայտարարեն թէ «Թուրքիա եւս Պալքանեան պետութիւն է»: Սակայն ասիկա խօսք է միայն:

Թուրքիոյ գործերը լաւ դիտող մը կը նշմարէ խկոյն թէ այսօր Թրքական ամբողջ քաղաքականութիւնը ուղղուած է դէպի Ասիա: Ռուսիա չի գանգատիր այս քաղաքականութենէն եւ կերպով մըն ալ իր դիւանագիտութեան գործն է այս: Եւրոպական պետութիւնները պատճառներ ունին իրենը ուրիշ տեսակէտէ դիտելու: Սակայն կը կարծեմ թէ մինչեւ հիմա անոնցմէ եւ ոչ մէկը պէտք եղած կարեւորութեամբ ուսումնասիրած է Թրքական գործերը: Ամէն պետութիւն կը սպասէ որ իրմէ առաջ ուրիշ մը հետաքրքրուի, որպէսզի ինք ալ անոր ետեւէն երթայ:

ԹՈՂԷ՛Ք ՈՐ ՄԵՐ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՆ ԱԼ ՏԱՆԻՆՔ ՄԵԶԻ ՀԵՏ

Ուշադրաւ էր Մերձ. Արեւելքի Միջազգային Ընկերութեան վերջին համագումարին տեղեկագիրը, եւ մեզի համար չափազանց կարեւոր, երբ նպատակ ենք դրեր կազմակերպել մեր թափառական կեանքը: Այն տեղեկութիւնները զորս կը ստանանք մեր բախտակից ընկերներու մասին, խիստ թանկագին են մեր նորակազմ միութիւններուն համար:

Ինչպէս կ'երեւի տեղեկագրէն, մեր հարազատները համակերպած են ու գոհ իրենց առօրեայ կեանքէն, բայց չեն կրնար դիմանալ մէկ բանի միայն — առանձնութեան: Յետոյ, անոնցմէ շատեր այնքա՜ն սիրուած են իրենց տէղերէն որ պիտի որդեգրուին, եւ կամ ամուսնանան անոնց աղջիկներուն հետ:

Պարզ ու անկեղծ է մեր կեցուածքը անոնց առջեւ, որոնք հեռաւոր հորիզոններէն եղբայրական ձեռք երկարեցին մեր անիրաւուած ժողովուրդի այս դժբախտ զաւակներուն, եւ որոնց առջեւ երախտագիտութեան բաժին մըն ալ մենք ունինք այսօր:

Բայց քանի մը ճշգումներ:

Մենք մեր ժողովուրդին հետ զոհերն ենք եւրոպական քաղաքակրթութեան դատին: Մեր հայրերը ռազմադաշտին վրայ, անհաւասար կռուի ժամուն երկու նշանաբան միայն ունէին.— Մահ՝ բռնակալներուն եւ ազատութեան իրաւունք՝ տանջուած գերի ժողովուրդներուն: Անոնք ինկան այդ դաշտերուն վրայ յանուն այդ սուրբ խտէալին, եւ Եւրոպան խեղդեց այդ ազատութիւնը, երբ այլեւս պէտք չունէր անոնց գիւտներուն: Մենք այդ սերունդին ամէնահարազատ ներկայացուցիչներն ենք, իսկ մեր ժողովուրդը դեռ չէ վերջացուցած իր առաքելութիւնը:

Արդ, ամէն յարգանք պահելով հանդերձ, կ'ուզենք որ մեր մարդասէրները իրենց հոգածութեան ատեն չմոռնան այդ ծնողազուրկ հազարաւորներուն իրական կոչումն ու պարտականութիւնը: Պէտք է մտածեն որ, անոնք զաւակներն են տանջուած ու անիրաւուած ժողովուրդի մը, եւ անոնցմէ ապաւէնը անոր ապագայ գոյութեան: Պէտք է գիտնան կշռել անոնց կարեւորութեան չափը, մայր ժողովուրդին համար, եւ անկէց վերջ վճռեն իրենց կարգադրութիւնները: Ֆրանսայի մէջ ցրուած այդ 722 որբերէն ոչ մէկս լուր չունէինք մինչեւ տեղեկագրին երեւումը: Ո՞վ այնքան իրաւունք ունի հայ որբերու մասին տեղեկութիւններ ունենալու, անոնց ճշգրիտ թիւը գիտնալու որքան հայ ժողովուրդը:

Մենք երբեք չենք փնտռեր, եթէ մեր եղբայրները քիչ մը տնտեսապէս նեղ վիճակի մէջ կ'ապրին, որովհետեւ անոր դէմ ունինք լաւ ապրող ընկերներու նիւթական աջակցութիւնը: Բայց մեզի համար ամէն բանէ վեր, ու ամէն բանէ առաջ պայման է, որ անոնք մնան մեր հարազատները: Ամէն բանէ առաջ պէտք է Հայ ապրին անոնք, որովհետեւ մեր ժողովուրդը աւելի քան պէտք ունի իր զաւակներուն:

Այն պարագան թէ գործատէրերէն շատերը կ'ուզեն որդեգրել կամ ամուսնացնել զանոնք իրենց աղջիկներուն հետ, մեծ գոհունակութիւն պատճառած է որբանոցի Ամերիկացիներուն: Բայց մեզ կը սարսափեցնէ այդ հեռանկարն իսկ, երբ մտածենք որ նոյնքան եւ աւելի որբուհիներու բազմութիւն մը ունինք աւելի քան կարօտ եղբայրական գուրգուրանքի եւ սիրոյ: Որո՞նց հետ պիտի ամուսնանան մեր քոյրերը:

Մեր խորհրդածութիւնները երբեք չեն կրնար վշտացնել Ֆրանսացի կալուածատէրերը, որովհետեւ անոնք ալ զաւակներն են ժողովուրդի մը, որ գիտէ յարգել ուրիշներու ազատութիւնը:

Մենք կը բողոքենք, երբ ըսէք թէ ձեր եղբայրները ծախեցինք ուրիշին: Այդ մեծագոյն վտանգին միակ դարմանն է համախմբել զանոնք եւ ծանօթացնել սեփական ժողովուրդի արդի վիճակին: Այդ գերազանց պարտականութիւնը կը վերցնենք մենք. միայն մարդասէրները թող առաջնորդեն մեզ մեր եղբայրներուն առջեւ: Պէտք է ծանօթացնել զանոնք այն գործերին, զոր սկսած են կատարել չափահաս որբերը: Պէտք է անոնք ալ մասնակից ըլլան մեր աշխատանքին: Մեք ճամբայ ելած ենք լաւագոյն նպատակներով, թո՛ղէք որ մեր եղբայրներն ալ տանինք մեզի հետ: Մարդասէրները աւելի ուրախ չպիտի՞ ըլլան այսպէսով. չպիտի՞ ուրախանան ու հպարտ ըլլան, տեսնելով որ իրենք ներշնչած են մեզ լաւագոյն գաղափարները.

Այլապէս, երբ թողուի որ բախտակից սերունդը բաժնուի երկու մասերու եւ անջատ կազմակերպութիւններու մէջ համախմբուի, եւ ամէն տարի կրկնուի նոյն տեղեկագիրը կարդացուիլ, հետեւանքը կ'ըլլայ ձուլում, բարոյական մահ մեր այն եղբայրներուն համար, որոնք արհեստական պատնէշներով բաժնուած են մեզմէ: Աւելին. ան պիտի ըլլայ սպիտակ ջարդ մը մեր ժողովուրդին դէմ:

ՏԱՃԱՏ ԳՆԴՈՒՆԻ

ԿԵԴՐ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ

1922ի աշնան արտագաղ... գլխաւորաբար երեք մասի ուղղութեան բաժնուեցաւ: Թրք... կան սարսափէն փախած հայ... թիւը մեծ մասով ուղղուեցաւ Յունաստան, յետոյ դէպի Ռում... նիա կամ Պուլկարիա եւ վեր... պէս կարեւոր մաս մըն ալ դէ... Ֆրանսա: Այս երկիրներէն Ռ... մանիա եւ Պուլկարիա հետզհ... արգելքներ դնելով, գաղթ... հոսանքն աւելի սաստկացաւ դէ... Մարսիլիա եւ Փարիզ, ուրկէ... տերու համար Ամերիկա անցն... դիւրութիւններ կ'ընծայուէին:

Ինչպէս կ'երեւի, հայ գա... թականութեան հոսանքն առ... սարակ հեռու մնաց Կեդր. Եւր... պայէն, նոյն երկիրներու մէջ ... րող տնտեսական արտակարգ ... ճակէն, կամ հայ տարրի առ... սարակ գերման լեզուի ու ... անծանօթ ըլլալուն եւ կամ ... ման ժողովուրդի հանդէպ ... ցած խուլ ու անիմաստ հա... կանքին հետեւանքով:

Այնպէս որ գաղթային նո... գոյն շարժման ժամանակ ... նին Գերմանիա, Աւստրիա, Զուի... ցերիա (գերմ. մաս), Լեհաստ... Չեխօսլօվաքիա, Հունգարիա ... Եուկօսլաւիա հաստատուած հա... յութեան թիւը լաւնօրէն հաշ... լով 500ը չանցնիր: Ասոր վրայ ... րելի է աւելցնել նաեւ նոյնք... իբրեւ նախկին գաղութներ. ... պէտք է նկատի ունենալ թէ ... հազար հոգիի մօտ հայութի... ցրուած է 15-20 քաղաքներու ... որոնք բաժնուած են գար... եօթը երկիրներու մէջ:

Այս 15-20 քաղաքներ... մէջ իբրեւ ազգային շրջանակ ... ներկայացնող կարելի է ... Պերլինը, Վիեննան ու Պուտափէ... թը նկատի ունենալ: Այս ... մայրաքաղաքներու մէջ, ... թային ներկայացուցչական մ... միններէ զատ, կարելի է որոշ ... ճարաններու մէջ երեկոյեան ... մերու հանդիպիլ սեղանի մը ... հաւաքուած ազգակիցներու, ... պէս Պերլինի մէջ Café Nizdo... (Շառլօթէնպուրկ), Café Ste... (Մօրիցփլաց) մէջ կամ Վիեննա... յի մէջ Café Kristallի (Ա... փլաց) կամ Café Sillerի Ֆր... Եօզէֆսքայի մէջ եւ Փեշթ... Belvarosi Kavehaaz (Apponyi... ի մէջ: Այս երեք քաղաքներու ... հայութիւնն աւելի կամ նուա... համախումբ կերպարանք ... ցոյց կուտայ:

Սակայն այս երեք կեդ... ներէն զատ, Կեդր. Եւրոպա... մէջ բազմաթիւ քաղաքներ... հարկ է ծանօթ հայու մը ... ու տեղեկութիւններ քաղել ... կարգի հայրենակիցներ ... բախտաբար չեն պակսիր: Օր... Համպուրկի մէջ Պ. Տիլոֆ... Տրէզտընի մէջ Պ. Հազարեան... Ցիւրիխի մէջ Պ. Գարակէօզ... Պեկկրատի մէջ Պ. Սահակ Գէո... եան եւլն.:

Վերջին տարիներու ընթ... քին վերոյիշեալ երկիրներու ... քանիցս ճամբորդելու առիթ ... նեցած ըլլալով, կ'ուզեմ հա... շատակել այն քաղաքները, ... մէջ Հայեր կան,—

ԳԵՐՄԱՆԻԱ.— Պերլին, ... պուրկ, Տրէզտըն, Լայբցիկ ... նիխ, Ֆրանքֆուրդի, Գամպ... հէի մէջ Հայ չգտայ):

ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ.— (Գերմ. մ... Ցիւրիխ, Պալ (Պեռնի մէջ ... չկայ):

ԱՒՍՏՐԻԱ.— Վիեննա, Պա... (Վիեննայի մօտ):

ԼԵՀԱՍՏԱՆ.— Վարշաւ... Լվօֆ (Լէմպերկ):

ՉԷԽՕՍԼՕՎԱՔԻԱ.— Փրակա, Պալտօ (պարէն)։

ՀՈՒՆԳԱՐԻԱ.— Պուտափեշթ։

ԵՈՒԿՕՍԼԱՎԻԱ.— Պէլկրատ (Զակրէպի մէջ Հայ չկայ)։

Տհաս քաղաքականութեան մը հետեւանքով հայ ազգի մասնակի ջնջումը եւ մասամբ անհնարին պատուութեան մը տակ գտնուող երկրին եւ երբեմն աւստրիա-հունգար կայսրութեան ժողովուրդներու հետ կողք կողքի ապրող մեր սակաւաթիւ ազգակիցները ամէն համակրանքի արժանի են, որովհետեւ անոնք հեռուէն կը յիշեցնեն գերման եւ աւստրո-հունգար երկիրներու մէջ Հայը ծանօթացնել իբրեւ խաղաղասէր, աշխատող ու բաղձալի տարր մը։

Ուրեմն անհրաժեշտ է սոյն գաղութներու համար պաշտօնին գիտակից պետ մը անուանումը։ Ցաւալի է որ վերջին անգամ անհաւասարակշիռ անձի մը յանձնուեցաւ այսքան նուրբ ու ազգային փրօփականտի տեսակէտով կարեւոր պարտականութիւն մը։ Իբր հոգեւոր հովիւ Վիեննա ղրկուելիք եկեղեցականի մը ընտրութեան առեն շատ բծախնդիր պէտք է ըլլալ, որպէսզի երկար տարիներէ ի վեր բովանդակ Աւստրիոյ ժողովուրդի համակրանքը վայելող Մխիթարեան միաբաններուն շնորհիւ շահուած համբաւն անվթար մնայ։

Կ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ՍԵՒ ՁԵՌՔԵՐ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՄԷՋ

Դամասկոսէն գրուած Թղթակցութեան մը մէջ կը կարդանք.—

Քաղաքը, բազմատամբ անցեալ ամիսներու, աւելի հանդարտ է. գոցուած են ժողովուրդին խուճապահար փախուստները, եւ առեւանգումի դէպքերը հազուադէպ դարձած են։

Սուրիոյ այսքան կարեւոր դէպքերու միջոցին, բնականաբար «քաղութեան նախագ»ը պիտի ենթարկուէր աղէտներու։ Անցեալ տարուան Հոկտ. 18ին, առանց ոեւէ պատճառի ըմբոստները, իրենց ապստամբական եռանդը փորձեցին Հայերու վրայ. 50 անձեր մեռցնելէ վերջ 200է աւելի տուներ եւ խանութներ կողոպտեցին եւ քանդեցին։ Այս անգամ ալ զսպումի գործողութեան մը միջոցին տեղի ունեցած խտութիւնները ամբողջովին վերագրեցին 20-30 հատ հայ «միլիս»ներու։ Քանի մը հազար Սուրիացի իսլամ «միլիս»ներ (չէրքէզ, Թուրք, քիւրտ, աւելի եւ արաբ) մէկ վայրկեանի մէջ կարծես Հայ դարձան։ Ինչո՞ւ, ինչո՞ւ չվերագրեցին այս խեղճ ժողովուրդին. «Հայերը մզկիթները կողոպտեցին, այրեցին, կիներու ձեռքերը կտրեցին եւլն.»։ Անհագանդը հնչած էր։ Ցեղական ոստիկաններ գործի վրայ էին, աւաղ ամբոխին հետ հայ տներ կը մտնէին կողոպտելու առարկաներ փնտռելու համար։ Սփիական գօյքեր գրաւեցին եւ շատ մը անտուններ ծեծեցին։ Հրամանատար կառավարութեան խիստ հրամանին վրայ անմիջապէս դադրեցաւ շարժումը, առանց անձի կորուստ պատճառելու։

Բարեբախտութիւն մը պէտք է նկատել որ ժամանակ առաջ Պապը-Մուսալլայի նման անապահով նկատուած թաղերու Հայերը ուրիշ թաղեր փոխադրուած էին.

Այլապէս այս անգամ ալ աւելի մեծ թուով զոհեր պիտի տայինք։

Մութի մէջ գործող սեւ ձեռքեր, այս առիթը փախցնելէ վերջ նոյնահասցեցան։ Մզկիթներու մէջ կրօնականներու միջոցաւ Հայերու հանդէպ պօյքօթ հռչակեցին։ Պանդոկներու, սրճարաններու եւ ուրիշ վայրերու մէջ աշխատող Հայեր դուրս ձգուեցան եւ Հայերու հետ առեւտուր ընելէ դադրեցան։ Այս դրութիւնը կը շարունակէ մինչեւ ամիսէ ի վեր։ Թէեւ նախորդ օրերու թափը կորսնցուցած է, բայց այս նիւթը չտեսնուած տնտեսական տագնապի միջոցին օրը օրին ապրող ընտանիքները ամենադժուարին կացութեան մէջ ձգեց։

Ազգ. ոեւէ իշխանութենէ զրկուած ենք, Թաղ. խորհուրդ մը անգամ գոյութիւն չունի։ Ոչ Երուսաղէմի Պատրիարքարանը կը հետաքրքրուի, ոչ ալ Սահակ Կաթողիկոսը։ Բախտի քմահաճոյքին յանձնուած Դամասկոսի հայութիւնը, քաղաքական դէպքերու հանդէպ բացարձակ չէզոքութիւն պահելով, խաղաղութեան վերահաստատման կը սպասէ, որպէսզի իր օրապահիկը ճարելու համար աշխատանքի լծուի։

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ԳԻԾԸ ԳՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ցայտնի է թէ Թուրք կառավարութիւնը կ'ուզէ գնել Անատօլուի երկաթուղին, իսկ ընկերութիւնը չի համակերպիր։ Այս առթիւ երկար բանակցութիւններ ալ կատարուեցան, որոնք կիսատ մնացին, պ. Հիւկնէնի մահուան հետեւանքով։

Իրազեկ մը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ գործին ներկայ վիճակի մասին.—

Էնկիւրին իբր կեդրոն ընդունելէ յետոյ, Անատօլու-Պաղտատ երկաթուղագիծը խիստ մեծ կարեւորութիւն ստացած է։ Այս պարագան նկատի ունենալով, գերմանիա նոյն ընկերութեան հանած բոլոր արժեթուղթերը կը քաշէ։ Ասոր հետեւանքով, Ա. «սէրի» արժեթուղթը, որ քանի մը ամիս առաջ 16 ոսկի էր, հիմա 21 ոսկի կ'արժէ. իսկ Բ. «սէրի»ն, որ 18 ոսկի էր, հիմա բարձրացած է 24 ոսկիի։

Ասկէ զատ, կան նաեւ Գ. «սէրի» արժեթուղթեր, որոնք մինչեւ 24 ոսկիի բարձրացած են։ Ասոնք ընդհ. պատերազմի միջոցին Զուիցերիոյ մէջ կազմուած անգլեւզուիցերիական խմբակի մը կողմէ շրջաբերութեան հանուեցան։ Զուիցերիացիները շատ ամուր կը պահեն այս վերջին տեսակ արժեթուղթերը։ Գերմանները ամէն գնով կ'աշխատին ձեռք անցնել զանոնք։

Նախապէս 20 անգլիական ոսկիի առնուած պարտաթուղթ մը, այսօր Պոլսոյ սակարանին մէջ 8ուկէս Թրքական ոսկիի կը ծախուի։ Մինչեւ առանց գինը մօտ օրէն շատ պիտի բարձրանայ։

Երկաթուղագծի գնումի խնդրին գալով, ընկերութիւնը 1100 քիլոմէթրնոց Անատօլուի գծին փոխարէն (գիծ, հող, գործիքներ, արհեստանոցներ ալ միասին) 170 միլիոն Թրքական ոսկի կը պահանջէ։ Իսկ կառավարութիւնը անցեալ տարի պ. Հիւկնէնի ըսաւ թէ 32 միլիոն ոսկի միայն կրնայ վճարել եւ ասոր հետ մէկտեղ հաստատ երաշխաւորութիւններ կուտայ։

Ցայտնի է թէ գծին երկու կողմը 20 քիլոմէթր միջոցով ընկերութեան կը պատկանի։ Պաղտատի գծին ալ միեւնոյն պայմանները ունի, հետեւաբար Մուսուլի շրջանին մէջ գտնուած կարգ մը նաւթահորեր ալ ընկերութեան կը վերաբերին։ Այս պատճառաւ բաժնետէրերէն ոմանք ուզած են բանակցութեան համար սպասել Մուսուլի խնդրին լուծման։ Վերջապէս որոշում տրուած է, Պաղտատի գծի մասին ի վերջոյ բանակցելու պայմանաւ, առ այժմ Անատօլուի գծի խնդիրը լուծել։ Ասոր համար մօտերս պիտի վերսկսին բանակցութիւնները։

ԱՄԷՆ ԻՆՉ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

Թուրքիոյ Ազգ. Մեծ Ժողովը քուէարկեց օրէնք մը, որուն համաձայն.— 1.— Թրքահպատակ ամէն տեսակ ընկերութիւն եւ հաստատութիւն պարտաւոր է Թուրքիոյ մէջ կատարած իր բոլոր գործառնութիւնները, պայմանագրութիւն, թղթակցութիւն, հաշիւ եւ տոմարներ Թուրք լեզուով կատարել։

2.— Օտար հաստատութիւններու համար, այս ստիպողականութիւնը սահմանափակուած է։ Անոնք Թուրք պաշտօնատուններու եւ հաստատութիւններու, ինչպէս նաեւ Թրքահպատակ անհատներու հետ ունեցած իրենց գործառնութիւնները միայն Թուրք լեզուով պիտի կատարեն։ Ասկէ զատ Թուրքերէն պիտի բռնեն այն տոմարները, զորս պարտաւոր են ցուցնել պետութեան պաշտօնեաներուն։

Այս օրէնքը 1927 Յունուարէն սկսեալ գործադրելի պիտի ըլլայ։ Օրէնքին անսաստողներուն դէմ դատ պիտի բացուի եւ եթէ զանցառութիւնը հաստատուի, 100—500 ոսկի դրամական տուգանքի պիտի դատապարտուին։ Կրկնութեան պարագային, վաճառատունը պիտի գոցուի։

ՌՈՒՍ ՑԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՊԱՏԳԱՄԸ

Օրը օրին հաղորդեցինք ռուս միապետականներուն համագումարի անցուդարձերը։

Ժողովը փակուած ըլլալով, հետեւեալ պատգամը ուղղուած է ռուս ժողովուրդին.

— «Ահա հինգ երկար եւ ահաւոր տարիներէ ի վեր կը տեւեն տարաբախտ Ռուսիոյ աննկարագրելի տառապանքները։ Եկեղեցիներու խորանները կը սրբապղծուին անդադար. ռուս ընտանիքը քայքայուած է. արդարութիւնն ու օրէնքները ջնջուած են, ազգին դարաւոր հարստութիւնները թալանուած։ Կոմունիստական Միջազգայինի արիւնռուշտ ծառաները ռուսական պետութիւնը կործանելէ յետոյ, կը բնաջնջեն ռուս ժողովուրդը։ Դուք չէք կրնար հանդուրժել այս վիճակին։ Մենք սահմանէն դուրս ըլլալով, ալ աւելի չենք կրնար։ Ձեզի հետ միասին, կ'ուզենք մեր բոլոր ուժերը տրամադրել հայրենիքին փրկութեան եւ վերաշինութեան, անողորմ կռիւ մղելով հարստահարիչներուն դէմ։ Մեր ջանքերը, մեր հայրենասիրութիւնը եւ բարձրեալին կամքը պիտի յաղթանակեն վերջապէս։ Պիտի գայ ժամը ուր մենք բոլորս, առաջնորդութեամբ մեծ դուքս Նիկոլայի, հաւաքական խոյանքով մը պիտի տապալենք համայնավար դահիճները։ Թշնամիները կը ճգնին վախցնել ձեզ, ըսելով թէ այս իշխանութեան տապալումը պիտի վերահաստատէ իշխանութիւն մը որուն ժամանակը անցած է։ Մի հաւատաք։ Մեր եւ ձեր բաղձանքները նոյնն են։ Մենք ալ կ'ուզենք այն ինչ որ դուք, մենք կ'ուզենք որ ամէն մարդ վայելուչ ապրի եւ կարենայ ազատօրէն աղօթել։ Մենք սուրբ ընտանիք մը կ'ուզենք. մենք կ'ուզենք որ հողը սեփականութիւնը դառնայ մշակողներուն։ Մենք իրաւունքի, արդարութեան եւ ազատութեան սկզբունքներուն յաղթանակը կ'ուզենք։ Մենք կ'ուզենք որ ամէն մարդ խաղաղութեամբ ապրելու եւ աշխատելու հնարքն ունենայ։

«Համայնավար լուծին թօթափումէն յետոյ է որ կարելի պիտի ըլլայ Ռուսիոյ սրտին վրայ իսկ հաստատել ազգային վերածնեալ Ռուսիոյ կազմակերպութիւնը եւ կառավարութիւնը։

«Մեր հանգանակը պարզ է եւ յստակ.— Համայնավարութիւնը պիտի կործանի։ Ռուսիան յաւիտենական է։ Այս հանգանակը լաւագոյն երաշխիքն է մեր վաղուան յաղթանակին»։

ՉԵՐՎՈՆԷՑԻՆ ԱՆԿՈՒՄԸ

Ռուսական թերթերը երկար կը զբաղին չերվոնէցի անկումով, որ ծանր մտահոգութիւն կը պատճառէ։ Խորհրդային իշխանութիւնը յուսահատ փորձեր կատարեց այս դրամը ոսկեդրամին հաւասար բռնելու համար, բայց ապարդիւն։ Մոսկուայի պետական դրամատունը այժմ հարկադրուած է պաշտօնապէս աւելցնել ոսկիին գինը հարիւրին 20 համեմատութեամբ։ Տասը րուբլինոց ոսկեդրամ մը 12 չերվոնէց կ'արժէ։ Հրապարակին վրայ աւելի բարձր է սակը, մինչեւ հարիւրին 40։ Տոլարը տարապայման բարձրացած է Մոսկուայի մէջ։ Գալով ապրանքի գիներուն, բարձրացումը այնքան զգալի է որ, հարիւրին 54 կը պակսեցնէ չերվոնէցին գնելու կարողութիւնը, համաձայն պաշտօնական ցուցակի։ Կարգ մը արտադրութիւններ մինչեւ հարիւրին 500 աւելցած են։ Պետական դրամատան վերջին հաշուեկշիռը 10 միլիոն ոսկի րուբլի պակսած է, իսկ մասնաւոր դրամատուները սպառած են իրենց մետաղադրամի եւ օտար արժէքներու պահեստը։

ԽԵՆԴԻՆ ՄԷԿԸ ՔԱՐ ՄԸ ՁԼՈՐԵՑ...

Ինչե՜ր ընել կուտայ աղմուկ հանելու մարմաջը։

Փաստաբան պ. Վահէ Պէօրէքճեան, մեծասանրորդ ժամուն ներկայ կ'ըլլայ Ֆաքիր Թահրա պէյի մէկ ներկայացման, եւ բեմին վրայ կ'ուզէ փորձել անոր գուշակելու կարողութիւնը։ Ֆաքիրը կը մերժէ. փաստաբանը կը պնդէ, եւ գոհացում չգտնելով, դատարան կը դիմէ, տոմսակին դրամը ետ առնելու համար։

Երեքշաբթի օր տեղի ունեցաւ դատը։

Թահրա պէյի փաստաբանն էր պ. Իծքովսքի որ ատեան բարձրանալով ըսաւ.

— Եթէ պ. Վահէ գոհ չէ Թրօքատէրոյի 26 փետրուարի երեկոյթէն, գործ չունի Ֆաքիրին հետ, որովհետեւ այս վերջինը այնտեղ եկած էր իբրեւ պարզ դերասան որ իր սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էր Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան կազմակերպած երեկոյթին։

Ամբաստանողին փաստաբանը ըսաւ.

— Թահրա պէյ չի կրնար ինքզինքը պաշտպանել եւ հայ կիներուն կ'ապաւինի։ Պարզ շարլաթան մըն է ան։

Պ. ԻԾՔՈՎՍՔԻ.— «Ռէքլամ»ի կարօտ արուեստագիտուհիները առ հասարակ կը փորձեն կորսնցնել իրենց մանեակներն ու գոհարեղէնները. պ. Վահէն որ ատա՞ղ գեղեցիկ կին մը չէ, այս հնարքը գտած է իր վրայ խօսիլ տալու համար, եւ շատ լաւ յաջողեցաւ։ Ֆաքիրը ընդհ. դատախազին ներկայացուց կաթող. պատուիրակ Պալաքեան եպսկ. վկայագիրը որ կը հաստատէր թէ իրապէս ոչինչ ստացած է Հայ Տիկնանց Միութենէն, Թրոքատէրոյի ներկայացման առթիւ, եւ նոյն իսկ 3000 փրանք ալ նուէր բրած է։ Հռչակաւոր Մխիթէնկէթը պատրաստ է վկայելու որ Ֆաքիրը յաջողած էր գուշակել իր մտածումը։ Վկայ են նոյնպէս Սէսիլ Սորէլ եւ Մարթ Րէնյէ։

Պ. ԻԾՔՈՎՍՔԻ.— Զգուշացէք, պ. դատաւոր, անխոհեմ հետեւանքի մը դուռ կը բանաք, եթէ Ֆաքիրին վճարել տաք 31 փրանք։ Գիտցէք որ վաղն ալ Թրոքատէրոյի հանդիսականները պիտի արշաւեն այս սրահը, ուրիշ թատրոններէ դժգոհ մնացող կարգ մը հանդիսականներ ալ պիտի դիմեն տարբեր դատարաններ, եւ դուք ստիպուած պիտի ըլլաք զանոնք գոհացնել։

Ֆաքիրին փաստաբանը 1500 փրանք վնասի հատուցում պահանջած ըլլալով, ամբաստանողը առաջարկեց ետ առնել այդ պահանջը, որպէսզի ինք ալ ետ առնէ 31 փրանքի պահանջը։

— Առաջ դուք ետ առէք, պօռաց փաստաբանը։

Ցաւ. վճռաբանութենէ մը յետոյ, դատը յետաձգուեցաւ։ Վճիռը՝ 15 օրէն։

«Փըթիթ փարիզիէն» կը գրէ թէ ժողովուրդը դուրս ելած ատեն պ. Վահէ բուռն բախումի մը ենթարկուեցաւ։ Հայ մը, պ. Տեյիմաք Շալճեան սկսաւ տփել Վահէն եւ Ցիմիթրիատիս անուն յոյն մը ուժգին հարուած մը ստացաւ դէմքէն։ Յոյն օրիորդ մը, փափանու ձեռքի պայուսակով սկսաւ հարուածել Վահէն, որուն հետեւանքով փոքրիկ հայլէն փշրուեցաւ, մինչ երիտասարդ Թրքուհի մը Օր. Եէնի Շէվկիլի հովանոցով կը տփէր երկու հոգի։

Ոստիկանութիւնը միջամտելով, պահականոց առաջնորդեց կռուարարները եւ յետոյ արձակեց, խրատներ տալով։

Այս առթիւ «Քօթիտիէն» յիշելով դէպքին հայկական հանգամանքը, դիտել կուտայ. «Ցայտնի է որ Հայերը Արեւելքի ամէնէն վարպետ (ուզածին պէս խաղցնող) մարդիկն ըլլալու համբաւը կը վայելեն»։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՀԱՅԵՐԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

1924 Մայիսին Նիսի մօտիկ Մատլէն կոչուած վայրը հող մը գնեցի, իբրեւ բնակավայր, հետս ունենալով ուրիշ վեց ընտանիք եւս։ Վայրը կոչեցինք «Սիթէ Արմէնիէն» (Հայկական աւան)։

Դիրքը լաւ ըլլալով, ուրիշ հայրենակիցներ ալ շրջականներէն հողեր գնեցին եւ տուներ շինեցին։ Այժմ քարաշէն, փայտաշէն կամ տաղաւար ըլլալով 36 շինութիւն կայ, 42 ընտանիքով։ Ամբողջ հանգիստի օրերը իրենց տուներով եւ պարտէզներով կը զբաղին։

Ց. Պ.

ԱՓ ՄԸ ՀԱՅԵՐ ԼԱԼՕՆՏԻ ՄԷՋ

Ափ մը Հայեր ենք, վառնահանգի Լալօնտ աւանին մէջ։ Կ'աշխատինք «Պուամէթ» հանքին մէջ, երեք եղբայր, երկու ուրիշ երիտասարդ, մէկ ալ երկու գործաւորով 7 հոգինոց ընտանիք մը. գործարանէն տուներ տուած էին, կեանքը անտանելի է. խնամող չունինք. 15 օր գիշեր, տասնըհինգ օր ցերեկ կ'աշխատինք, անմաքրութիւն, սնունդի պակաս։ Օրական 22 Փր. նոր առնել սկսանք. հացին քիլօն 2·20 է։ Գիւղը Իտալացիներ կը բնակին։ 25 Փր. օրականով Իտալացի, Լեհ կը բերեն, ճամբուն ծախքն ալ կուտան, բայց կուգան եւ ետ կը դառնան։ Մենք գործին վարժուեցանք։

Օրէ օր մարմնի տկարութեան կ'ենթարկուինք։ Ուրիշ հիւանդութիւններէ զերծ ենք, բայց շուաբած ենք։ Կը վախնանք որ հիւծուինք, եթէ շարունակենք այս կեանքը։

Կ. Ղ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Վերջերս դժբախտութիւնն ունեցանք կորսնցնելու մեր կրտսեր եղբայրը, Վահրամ Ազարեանը։ Նախապէս կարգադրած էինք ամէն բան, բայց հայ քահանան չեկաւ եւ երկար սպասելէ յետոյ, ստիպուեցանք Ֆրանսացի քահանայ մը հրաւիրել հեծելանիւով. մենք մեր գիտցած աղօթքներ ըսինք։

Առաջին անգամ չէ որ այսպիսի անպատեհութիւններ կը ծագին, խորապէս խոցոտելով սգաւորներու սիրտը։ Մենք Մէսքէնէի անապատներէն եկած ենք, եւ անթաղ եւ անաղօթք մեռելներ շատ ունեցանք, բայց այստե՞ղ, Փարիզի մէջ, երբ հայ եկեղեցի, քահանայ, վարդապետ եւ եպիսկոպոս ունինք...

Պէտք է վերջ տալ այս վրիպումներուն։ Միւս կողմէ, անհրաժեշտ է սակ մը որոշել, աղքատին, միջակին եւ հարուստին համար, ինչպէս եւ ճշդել քահանային ըլլալիք վճարումը։

Ազարեան եղբ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄԸ ԿԻՐԱԿԻ ԷԼԻԶԱՊԷԹԻ ՄԷՋ

Կիրակի 18 Ապրիլ, գաղութին ծանօթ Սթատ Էլիզապէթի մէջ (Փօրթ տ'Օրլէան) ժամը 3ին տեղի կ'ունենայ ֆութպոլի մեծ մրցում մը Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ A. S. Françaiseի առաջին խումբերուն միջեւ։

Մօնմօրանսիի բաժակը շահելէ վերջ, Հ. Մ. Ը. Մ.ը կը վերսկսի մրցումներու կանոնաւոր շարքը եւ կը յուսանք որ փայլուն արդիւնքներով սկսի եղանակին վերջնամասը։

Կիրակիի մրցակիցը A. S. F. պատուոյ դասակարգէն է եւ Ֆրանսայի ախոյեանն ալ եղած է։ Ինչ պիտի ընեն Հ. Մ. Ը. Մ.ի «ճերմակ Սատանաները» ասոնց դէմ...

Ֆրանսացիներն ալ Հ. Մ. Ը. Մ.ի գրեթէ նման արդիւնքները ձեռք բերած են Galliaի, Choisyի Garenneի, C. A. Parisի դէմ, բայց Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբին արդի կազմը նկատի ունենալով կրնանք նախատեսել հայկական յաղթանակ մը։

Անշուշտ բազմութիւն մը պիտի փութայ մրցավայրը։ Էլիզապէթի մարզարանը հազիւ 20 քայլ հեռու է Փօրթ տ'Օրլէանի մէթրօյէն։ Կան նաեւ Թրամվէյի 8 եւ 28 թիւ գիծերը եւ օթօպիւս AE։

Հ. Թ.

*** Հ. Մ. Ը. Մ.ի պահեստին եւ Բ.ը կը մրցին A. C. H. Parisienի դէմ։ Հաւաքավայր Gare de Nord պահեստին 1ին, իսկ Բ.ը ժամը 11.30ին։

Գ.ը կը մրցի A. F. Garenneի դէմ, հաւաքավայր St. Lazare ժամը 12։

«Hirondelle» կը մրցի Argenteuilի Բ.ի դէմ։

*** Շաբաթ գիշեր պահեստի խումբը կը հրաւիրուի թէյասեղանի մը, ժամը 9.30ին Floriaի վերնայարկը։

Սելանիկի ապստամբները

Արտակարգ պատերազմական ատեանը մահուան դատապարտեց Սելանիկի զինուորական ապստամբութեան պարագլուխ գնդապետներ Ճավըլաս ու Բարքուֆասը և դեր-գնդապետ Պաքըրճիսը։ Ուրիշ եօթը ապստամբներ բերդարգելուեցան։ Զօր. Փանկալոս հրամայեց յետաձգել երեք գնդապետներու գնդակահարումը և յայտնեց թէ անոնք զոհ գացած էին կարգ մը յոյն պետական մարդոց։ Փարիզի հելլէն դեսպանատունը կը հերքէ այն լուրը թէ Սելանիկի ապստամբները զսպելու ատեն 200 հոգի սպաննուած կամ վիրաւորուած են։ Միայն 2-3 հոգի վիրաւորուած են։

Ֆրանսական նաւատորմին պտոյտը

Միջերկրականի տորմիղը աոջի օր Թուլօնէն ճամբայ ելաւ դէպի Ալժէր, ուր կը հասնի այսօր։ Նաւատորմին պտոյտը պիտի տեւէ մէկ ամիս, որու ընթացքին առաջին նաւաբաժինը, հրամանատարութեամբ դեր ծովակալ Վիօլէթի, Մալթա երթալով այցելութիւն պիտի տայ Միջերկրականի անգլիական նաւատորմին։

ՅԻ ԴԷՄ 247 ՁԱՅՆՈՎ ԿԸ ՄԵՐԺՈՒԻ
ՄԻԱՑԵԱԼ ՃԱԿԱՏԻ ԱՌԱՋԱՐԿԸ

Ընկերվարական միջազգայինի գործադիր կոմիտէն գումարուեցաւ Ապրիլ 13ին Ցիւրիխի մէջ, քննելու համար կարգ մը անմիջական խնդիրներ։

Ժողովը երկարօրէն զբաղեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան կացութեամբ, եբրեւ հետեւանք վերջին տագնապին, և քուէարկեց բանաձեւ մը, որ ցաւ յայտնելով անցեալ Սեպտեմբերի միջադէպերուն համար, կը պահանջէ 1. Ամէն բանէ առաջ եւ առանց նոր յապաղումի ընդունիլ Գերմանիան։ 2. Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. ժողովը չստորադասել վարչական խորհուրդին, այլ անոր տալ նախաձեռնութեան իրաւունքը՝ կարեւոր պարագաներու մէջ։ 3. Խորհուրդին անդամները առնել ընտրովի, ոչ թէ նշանակովի։

Այս առթիւ բաղձանք յայտնուեցաւ որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը աւելի ռամկավարական դառնայ։

Ուրիշ կարեւոր վիճաբանութիւն մը յարուցին Անգլիոյ Անկախ Աշխատաւորականները, պահանջելով որ խորհրդաժողով մը գումարուի Գ. Միջազգայինին հետ, միակ տիեզերական Ինթէրնասիօնալ մը կազմելու համար։ Այս առաջարկին դէմ ուժգնօրէն առարկեցին Անգլիոյ Աշխատաւորական կուսակցութեան ներկայացուցիչը եւ ուրիշ պատուիրակներ, եւ 3ի դէմ 247 ձայնով մերժուեցաւ բանաձեւը։ (Կողմնակիցներէն երկուքը Անգլիոյ անկախ աշխատաւորականներէն են, մէկը՝ Լեհաստանի անկախներէն)։

Ժողովը քուէարկեց ընդհ. քարտուղար Ադլէրի տեղեկագիրը, միջազգային միութեան մասին, որ կը յայտնէ թէ Ընկերվարական Միջազգայինը փափաք եւ կամք ունի միացնելու աշխատաւորական շարժումը, եւ միշտ պատրաստ է լրջօրէն նկատի առնելու միացեալ ճակատի հնարաւորութիւնները, բայց կատարուած փորձերը յոյս չեն ներշնչեր թէ Մոսկուայի վարիչները հրաժարա՞ծ են «իրենց կուսակցութեան մենաշնորհէ յիմարութենէն»։

Ժողովը հանդիսաւոր կոչ մը պիտի ուղղէ Մայիս 1ի առթիւ։ Փակումէն առաջ, պարսաւանքի խօսքեր ուղղուեցան սեւ շապիկներուն եւ փառաբանուեցաւ Մաթէօթթին, որուն համար փառաւոր յիշատակարան մը պիտի կանգնուի։

Դէպի Մուսուլի խնդրին լուծումը

«Թան»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը գրէ թէ այս օրերս երրորդ անգամ ըլլալով անգլիական դեսպան Սըր Ռօնալտ Լինտսէ Էնկիւրի պիտի երթայ Մուսուլի խնդրին կարգադրութեան համար։ Իր նախկին երկու ճամբորդութեանց ընթացքին թէեւ վերջնական արդիւնք մը ձեռք չէր բերած, սակայն մօտիկ շփում ունեցած էր Թուրք վարիչներուն հետ եւ թափանցած՝ Էնկիւրիի մէջ տիրող տրամադրութեան։ Վերջին անգամ իր Լոնտոն այցելութենէն յետոյ անգլիական դեսպանը այս անգամ կտրուկ եւ գործնական առաջարկներ կը բերէ իր հետ։ Ճիշտ այս միջոցին Էնկիւրի կը գտնուի անգլիացի Թրքասէր երեսփոխան մը, Պ. Ուուտ։ Թուրք մամուլը մեծ կարեւորութիւն կ՚ընծայէ այս զուգադիպութեան։

Զինովիեվ ձերբակալուած ?

Ռեվալէն կը հեռագրեն Ապրիլ 14 թուականով.- «Պօսլէտնիա Իզվէսթիա» վստահելի աղբիւրէ կը տեղեկանայ թէ Պ. Զինօվիէվ և Լենինի ճշմարիտ վարդապետութեան ուրիշ ջատագովներ վերջերս բուռն պայքար մղած ըլլալով համայնավարութեան դէմ, ձերբակալուած և Մինսքի մէջ բանտարկուած են։

Նախարար մը առեւանգուած

Սօֆիայէն կը հեռագրեն թէ պուլկար զինեալ ֆաշիստներու խումբ մը Շաբաթ գիշեր Սօֆիա-Վիտին կառախումբին վրայ յարձակելով, վար իջեցուցած է հողագործական կուսակցութենէն նախկին նախարար Թոմօֆն ու քանի մը երեսփոխաններ եւ քանի մը քիլոմեդր հեռուները տարած է։ Զոհերը յետոյ ստիպուեր են 13 քիլոմեդր ճամբայ կտրել, նորէն կայարան հասնելու համար։ Այս առթիւ հարցապնդում եղած է Սոպրանիէին մէջ։

⁂ Տնտեսական տագնապը սաստկացած ըլլալով ամբողջ Պուլկարիոյ մէջ, զօրաւոր հոսանք մը կը ծաւալի հատուցումներու վճարման դէմ։ Կ՚ըսուի թէ վաճառականները որոշեր են շաբաթը անգամ մը փակել վաճառատուները, իբրեւ բողոքի ցոյց, բայց կառավարութիւնը չպիտի թոյլատրէ։

Երկու ֆրանսացի ձերբակալուած

Ոստիկանութիւնը Նիսի մէջ ձերբակալեց երկու ֆրանսացի վաճառականներ, որոնք լրտեսութիւն կ՚ընէին օտար պետութեան մը օգտին։ Կալանաւորները անմիջապէս Փարիզ փոխադրուելով, բանտարկուեցան։ Քննութիւնները կը շարունակուին։ Կը կարծուի թէ ուրիշ մեղսակիցներ ալ կան։

Զինադադար Ռիֆի մէջ

Ֆրանսական պատուիրակները քանի մը շաբաթէ ի վեր բանակցութեան մէջ են Ապտիւլ Քէրիմի ներկայացուցիչներուն հետ։ Ռիֆցիներու արտաքին նախարար Սի Մօհամմէտ Ազէրքան անցեալ ուրբաթ հոն էր եւ հաւանաբար ութը օրէ ի վեր ֆրանս. ճակատին վրայ լռելեայն տիրող զինադադարը անոր կարգադրութեամբ եղած է։ Ռիֆցիները տրամադիր են հաշտուելու եւ կը կարծուի թէ անցեալ Յուլիսի պայմաններէն աւելի ծանր պայմաններ պիտի ընդունին։ Զօր. Մուժէն յայտարարած է թէ Ապտիւլ Քէրիմ բաւական ազդեցութիւն ունի եւ ապստամբական շարժման մէջ իրեն աջակցող ցեղախումբերուն պիտի կրնայ պարտադրել հաշտութեան պայմանները։

20,000 կիներու ցոյցը

Վաղը, Շաբաթ, 20,000 Անգլուհիներ ցոյց պիտի կատարեն Լոնտոնի մէջ, բողոքելու համար գործաւորներու եւ հակագործաւորներու հետեւանքով եղած մխումներուն դէմ։ Պիտի պահանջեն որ բանուորական վէճերը բանակցութիւններով եւ իրաւարարութեամբ լուծուին։ Թափօրը ճամբայ պիտի ելլէ Խորհրդարանին փողոցէն։ Առջեւէն պիտի երթան կին քաղաքապաններ՝ ձիաւոր եւ երիտասարդուհիներ՝ ձիթենիի ոստերով։

Շատ կանուխ սկսան...

«Խորհրդային Հայաստան» կը գրէ թէ Աշխատանքի Տեսչութիւնը քննելով Նոր Արաբկիրը շինող 300 բանուորներու վիճակը, հաստատեր է որ աշխատանքի պաշտպանութեան ոչ մէկ պայմանագրութիւն կայ. բանուորները 8 ժամէն աւելի կ՚աշխատին, խմելու ջուր եւ քիչ-շատ կանոնաւոր բնակարան չունին, ուտելու հացը ժամանակին չի տրուիր, բանուորները ապահովագրուած չեն եղն.։ Առաջարկուած է Արաբկիրցիներու վարչութեան՝ միջոցներ ձեռք առնել։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԵՐԵՒԱՆԻ պետական թանգարանը Թիֆլիսէն ստացած է Երեւանի հին բերդին բանալին զոր 1827ին Ռուսերը իրենց հետ տարած էին։ Թանգարան փոխադրուած են նաեւ Մինաս Բերբերեանի ձեռագիրները։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի շրջանի բոլոր խումբերը ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այսօր Ուրբաթ իրիկուան ժամը 8.30ին 128, Bld. St. Germain. Café Rocherի մէջ։ Օրակարգ՝ խիստ կարեւոր։

ԲԱՐՁՐ-ՀԱՅՔԻ Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը 18 Ապրիլ Կիրակի ժամը 3ին Fbg. du Temple.

Հ. Յ. Յ. Զաւարեան խումբի ժողովը 23Ապրիլ, իրիկուան ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. Արմէն Կարօ խումբի հերթական ժողովը 18 Ապրիլ Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին 95 Bd. St. Germain. Մէթրօ Odéon. Պիտի դասախօսէ ընկեր Ս. Վրացեան։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան դասախօսական ժողովը տեղի կ՚ունենայ կիրակի 18 Ապրիլ առաւօտեան ժամը 9,30ին 63 Rue de la République, միութեան կեդրոնատեղին։ Կը հրաւիրուին միութեան բոլոր անդամները եւ դաշնակցական բոլոր ընկերներն ու համակիրները։

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Փարիզի Հայ Բժշկական Միութիւնը բժշկա-առողջապահական նիւթերու շուրջ դասախօսութիւններու շարք մը սարքած է։ Առաջին երկուքը տեղի պիտի ունենան Ապրիլ 28ին եւ Մայիս 12ին, Չորեքշաբթի գիշեր ժամը 9ին, Musée Pédagogiqueի մէջ, 41, Rue Gay-Lussac (Լիւքսէմպուրկի մօտ)։ Պիտի խօսին Տօքթ. Գօլօլեան եւ Տօքթ. Գրիգորեան սիֆիլիսի (Ապրիլ 28) եւ ջերմամիջութեան ու կակուղ կեղի մասին (Մայիս 12)։ Շարժանկարով եւ մոգական լապտերով ցոյց պիտի տրուին վիճակագրական պատկերներ, բացատրութիւններ։ Մուտքը ազատ է։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Խաչատուրեան եղբայրները կը փնտռեն իրենց քեռայրը Պոլսեցի Թորգոմ Փափազեանը, որուն նախորդ հասցէն եղած է Հալէպ Պաղտատ երկաթուղ. կայանի գանձապահ Լեւոն Փափազեան։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի։

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS

208bis, Rue Lafayette Paris(10e

ՄԵՐ ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱՊՐԻՆ

Շարունակելով մեր պրպտումները Ֆրանսայի մէջ ցրուած հայ գաղթականութեան թիւի, աշխատանքի եւ ընկերային կացութեան մասին, այս անգամ մեր թղթակիցներուն, աշխատակիցներուն եւ առ հասարակ ընթերցողներու մասնաւոր ուշադրութեան կը յանձնենք կարգ մը որոշ հարցեր.

1.— Ի՞նչպէս կ՚ապրին մեր հայրենակիցները ձեր շրջանին մէջ (քաղաք, գիւղ, գործարան կամ ագարակ։ Բնակութեան պայմաններ, առտնին կենցաղ, սնունդ։ Մասնաւորապէս քննել ամուրի երիտասարդներու, պատանիներու եւ մանուկներու պարագան)։

2.— Ի՞նչ տեսակ հիւանդութիւններ կը տիրեն, կամ կը սպառնան։ (Ո՞րքան մեռած են մինչեւ հիմա եւ ի՞նչ հիւանդութիւններէ։ Ո՞րքան եւ ի՞նչպիսի հիւանդներ գիտէք)։

Խմբագրութիւնը իր կարգին ալ պիտի կատարէ պրպտումներ։ Բայց, առանձնապէս Փարիզի համար, կը թելադրենք նկատի ունենալ հետեւեալ կէտերը.—

Ա.— Քանի՞ հոգի էք ձեր հիւրանոցին մէջ (յիշել ծննդավայր եւ տարիք)։ Բ.— Ո՞ւր կ՚աշխատիք եւ ի՞նչ կը շահիք. Գ.— Քանի՞ հայ կայ ձեր գործարանին մէջ. Դ.— Ի՞նչ կը վճարէք սենեակի. Ե.— Ի՞նչպէս կը սնանիք։ (Գրել նաեւ ընտանիքներու մասին, որոնց մեծ մասը բոյն դրած է քաղաքի զանազան հիւրանոցներուն մէջ, ինչպէս եւ անոնց անչափահաս զաւակներուն թիւի եւ դաստիարակութեան մասին։)

Կը խնդրուի գրել կարճ, առանց խորհրդածութեան, փոփոխելով հարցարանին շուրջը։ Վիճակագրական տեղեկութիւն մը, թուանշան մը, իրական կեանքէ մանրիկ մը հազարական կ՚արժէ, մանաւանդ այս յօրձանքին մէջ ուր ամէն ինչ հեւ ի հեւ կ՚ընթանայ։

Փափաքողները կրնան ծածկանուն գործածել. բայց պայման է որ մեզի հաղորդեն իրենց իրական անունը, իրենց պատասխաններուն հետ։

Հարց-պատասխաններէն զատ, կ՚ընդունուին առանձին ուսումնասիրութիւններ ալ։

ՍԱԿԱՐԱՆ

15 Ապրիլ 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի)	Mark	[illegible]
Թրքական թղթ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելժ. ֆրանք	» Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3225
» II	»	2040
» III	»	1920
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	117

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire: SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ԿԻՐԱԿԻ 18 ԱՊՐԻԼ 1926

18 AVRIL 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 112 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ՝ ԱՊՐԻԼ 11-24Ի ՄԵԾ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ, ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ.

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՍԿ ՀԱՐԵՒԱՆԵՐԷ՞Ն...

Խորհրդային վարիչները պարտաճանաչութեան կը հրաւիրեն գաղութները, մանաւանդ այն տարրերը որոնք նստած են ազգային հաստատութիւններու և կտակներու վրայ, և «կուրծք կը ծեծեն» Հայաստանի համար, սակայն երբ խօսքէն գործի կ'անցնին, «բոլորովին կը մոռնան խորհրդային Հայաստանի շահերը և կը գործեն անոր շահերուն հակառակ»:

«Պրոլետար», Ամերիկայի պոլշեւիկ օրկանը, կը շարունակէ պնդել թէ «ռամկավարներու բարեկամութիւնը կեղծ է», և «հայրենիքին ծառայելու նպատակէն չի բխիր, այլ իրենց գոյութեան պահպանման շարժառիթէն»: Եւ որովհետեւ այդ կուսակցութիւնը կը ծածկէ իր «իսկական գոյնը», «մենք ստիպուած ենք անխնայ այդ փարիսեցիները մերկացնելու և իրենց հետապնդած նպատակները լոյսին տակ հանելու»: Նոյն ուղղութեամբ սլաքներ կ'արձակեն նաեւ Երեւանի վարիչները: «Ազգային կալուածներ, կտակներ, նուիրատուութիւններ,—այս խնդիրներու շուրջը կը պտտին բոլոր բուերն եւ մակաբոյծները», կը գրէ կոմիսար Ա. Մռաւեան: «կուրծք ծեծող գաղութահայ ղեկավարները հասարակական (համբային) միլիոնները կը պահեն եւ քանի մը տասնեակ հազարով կ'ուզեն գաղթականութեան բերանը փակել», կ'աւելցնէ «Մարտակոչ»ի խմբագիրը: Եւ ամէնքը միաբերան կը պահանջեն հօկերէն չոզոքացնել «բոլոր տատանող եւ երկդիմի տարրերը»:

Ինչպէս ըսած ենք, խորհրդային Հայաստանի երկիւղած բարեկամներուն և գործավարութ խնամիներուն կ'իյնայ հերքել այս մեղադրանքները, և փրկել իրենց անկեղծութիւնը: Առաջին անգամ չէ որ հրապարակաւ ձեռնոց կը նետուի իրենց երեսին, ոչ ալ առաջին փիլիպպեանն է այս:

Անցնելով բուն հարցին, կրկնենք մեր տեսակէտը,— Այո՛ արտասահմանի մէջ կուտակուած հարստութիւնները պէտք է գործածուին իրենց նպատակին, առանձնապէս հայրենիքին մէջ, և անոր վերաշինութեան համար: Բայց այդ սովորական պահանջը չի լուծեր գաղթականութեան հարցը: Խոշոր թիւրիմացութեան մը մէջ են խորհրդային վարիչները: «Մշակման համար հող, բնակարան, գիւղատնտեսական գործիքներ, հիւանդանոց, դպրոց գաղթականներուն. ահա այն գլխաւոր նախապայմանը որով միայն կարելի է լուծել գաղթականներու խնդիրը»— կը պատասխանէ «Մարտակոչ»: Կ'ընդունինք այդ բոլորը. բայց կ'ափսոսանք մտքի այն չքաւորութեան վրայ, որ հարիւր հազարաւոր տարագիրներու ճակատագիրը կը կապէ պատահական նուէրներու, կալուածներու և կտակներու եկամուտին հետ: Ուրեմն, Թիֆլիսի և Երեւանի մէջ կը մոռնան որ իրենք երկրի մը իշխանաւորներն են, և ոչ թէ համազգային անկելանոցի մը հոգաբարձուները:

Մ. Սանասարեանը կտակ ըրած է վարժարան մը բանալու. այդ վարժարանը կրնայ բացուիլ Հայաստանի մէջ. բայց այս խնդիրը ի՞նչ կապ ունի ներգաղթի հետ. Ռ. Մարկոսեան գումարներ ձգած է արհեստանոց եւլն. հիմնելու. թող գործադրեն կտակը. բայց ինչո՞ւ անոր ելքէն կախում պիտի ունենայ Յունաստան, Սուրիա կամ Ֆրանսա նետուած բազմութեան ճակատագիրը: Մենք ալ կը պահանջենք որ Մելքոնեանի նուէրը ամբողջութեամբ յատկացուի Հայաստանի, դպրոց, հիւանդանոց կամ արհեստանոց շինելու: Բայց, ասով կը լուծուի՞ գաղթականութեան հարցը: Եւ ե՞րբ:

Իբրեւ քարացած «մատերիալիստ»ներ, հայ պոլշեւիկները չափազանց շատ կը զբաղին տնտեսագիտական հաշիւներով, եւ կը մոռնան որ իրենք պատասխանատու են հայ ժողովուրդին առջեւ, քաղաքական տեսակէտով: Եթէ պահ մը ընդունինք թէ ո՛ր եւ է մեղք չունին երէկուան դէպքերուն համար, գաղթականութեան այսօրուան տառապանքներուն հանդէպ իրենց բռնած ճամբան կը բաւէ սեւցնելու զիրենք:

Հայաստանի— ինչպէս որ և է հայրենիքի մէջ— հողը ձրի է իր զաւակներուն համար, բնակարանը՝ գացողը կամ ունեցողը կը շինէ. գործիքներ հայթայթել՝ մասնաւոր ընկերութեան մը, գործակցականներու կամ պետական օրկաններու պարտքն է: Առու, ջրանցք, ճամբայ, երկաթուղի,— ասոնք կառավարութեան մը տարրական պարտականութիւններն են. ան պէտք է, գտնէ միջոցներն ալ, ի հարկին օգտուելով բացառիկ եկամուտներէ բայց առանց անոնց վրայ հիմնուելու:

Եւ բազմազան միջոցներ կան, կը բաւէ որ Երեւան չմանրացնէ ներգաղթի գործը, փերեզակի մը խանութին հաշիւներուն հետ շփոթելով զայն:

Խորհրդային Հայաստանի կառավարութիւնը բարեկամն ու զինակիցն է քեմալական Թուրքիոյ, Մոսկուայի շնորհիւ: Ինչո՞ւ միտքէն իսկ չանցըներ եթէ ոչ ափ մը հող պահանջել մեր հայրենի ստացուածքէն, անշուշտ «եղբայրաբար», գոնէ փոխարինութեան, հատուցման ձեւ մը փորձել, կողոպտուած, արտաքսուած հարիւր հազարաւոր Հայերու հարստութեանց դիմաց, որ աւարի կը տրուին անխնայ ու անպատիժ: Քաղքենիներու միջազգային օրէնքով, Թուրքիա պարտաւոր պիտի ըլլար գաղթականներու գոնէ փոխադրութեան ծախքը հոգալու:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԾՈՄԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Ռամազանի ծոմապահութեան առթիւ, բուռն պայքար մղեցին խորհրդային Թուրքերէն թերթերը: Բագուի «Եէնի Եօլ»ը խմբագրականի մը մէջ կը գրէ.—

«Ներկայ պայմանների մէջ կեանքը մեզնից պահանջում է, որ այս տեսակի, ոչ մի բարոյական ու նիւթական օգուտ ու շահ չունեցող մոլեռնապաշտական սովորութիւնները մէջտեղից վերացուեն: Որովհետեւ մեր ժողովուրդի մեծ մասը աշխատաւորներ են, այս մոլեռնի սովորութեան պատճառած վնասն էլ գլխաւորապէս աշխատաւոր դասակարգին է հասնում:

Ո՛վ Թիւրք Արեւելքի աշխատաւոր: Քեզ համար լուսաւորութեան ու գիտութեան լայն ուղիներ են բացուել: Քեզ մինչեւ այժմ ստրկացնող, գերութեան շղթաների մէջ պահող եւ մոլեռնապաշտական առասպելներով քո գլուխը լեցնող ու իրենց առաջ քո գլուխը խոնարհեցնող հոգեւորականներն ու տխմարամիտները այլեւս քեզ վրայ ոչ մի ազդեցութիւն չպիտի ունենան: Որովհետեւ այժմ վրէժխնդրութեան ու գիտութեան դար է:

ՄՈՒՍՕԼԻՆԻ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ ՎԱԽԸ
«ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԵՐԿԱԹԷ "ԼԷՊԼԷՊԻ,, ՄԸՆ Է»

Մուսօլինի Տրիպոլսոյ մէջ յաղթական պտոյտէ մը վերջ «Քավուր» մարտանաւը նստաւ Իտալիա դառնալու համար: Այս աղմկալից ճամբորդութիւնը կը շարունակէ մտահոգութիւն պատճառել կարգ մը պետութիւններու, մանաւանդ Թուրքիոյ: Պոլիսէն հասած վերջին թերթերէն կը տեղեկանանք թէ Էնկիւրիի մէջ Գործավարներու Խորհուրդը Մուսթաֆա Քէմալի նախագահութեամբ նիստ գումարելով չորս ժամ խորհրդակցութիւն կատարած է Մուսօլինիի ճամբորդութեան թաքուն նպատակներուն մասին: «Աքշամ» կը գրէ թէ Թուրք հանրային կարծիքին մէջ ծնած կասկածները հետզհետէ կը զօրանան, տեսնելով որ վերջերս Իտալիա բարեկամական կապեր կը հաստատէ Սերպիոյ, Յունաստանի եւ Ռումանիոյ հետ: Իտալիա կը ձգտի Պալքաններուն մէջ զինակիցներու խմբակ մը պատրաստել՝ դուրս ձգելով Թուրքիան, ինչ որ ենթադրել կուտայ թէ այս զինակցութիւնը ուղղուած է Թուրքիոյ դէմ:

«Թան»ի Պոլսոյ թղթակիցն ալ կը հեռագրէ.— Թէեւ Թուրքիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ քաղաքական ու տնտեսական ո եւ է անհամաձայնութիւն գոյութիւն չունի, վարիչ շրջանակները մասնաւոր ուշադրութեամբ կը հետեւին Մուսօլինիի ճամբորդութեան եւ արտասանած ճառերուն: Արդարեւ դեռ չէ ջնջուած տպաւորութիւնը Մուսօլինիի երբեմնի այն խօսքին թէ «Իտալիոյ աչքերը դէպի արեւելք ուղղուած են»: Միւս կողմէ գաղթային աշխարհակալութեան մասին ֆաշիստներու ձգտումները կը զօրացնեն վախը սրտին մէջ Թուրք հայրենասէրներուն, որոնք կը վախնան թէ արեւելեան Միջերկրականի մէջ հաւասարակշռութեան հաւանական խախտումին զոհը իրենք պիտի ըլլան: Նոյն վախը կը յայտնէ նաեւ Թուրք մամուլը եւ բոլոր թերթերը յանկերգի պէս կը կրկնեն թէ Թուրքիա պէտք է զգոյշ ըլլայ: Օրինակ, «Իգտամ» կը գրէ թէ Թուրք հողամասին դէմ ամէնափոքր յարձակում մը զօրաւոր եւ անակնկալ խոչընդոտներու պիտի հանդիպի: Միւս թերթերն ալ առհասարակ վեր կը հանեն պաշտպանողական կարողութիւնը արդի Թուրքիոյ, որ «այսօր աւելի զօրաւոր է քան երբեք»:

Թուրքերը չափազանց ինքնավստահ են: Ենի Սէսի մէջ կը կարդանք այսպիսի խօսքեր. «եթէ Թուրքին երէկի պաշտպանութեան ուժը մէկ էր, այսօր անկասկած հազար է»: «Իտալիայէն զատ Թուրքիա ուրիշ թշնամիներ ալ ունի, բայց անոնք շատ լաւ գիտեն —եւ եթէ չեն գիտեր ըսենք— թէ Թուրքիա երկաթէ լէպլէպի մըն է, ո՛վ որ փորձէ զայն ուտել, ակռաները կը կոտրէ»:

*** Ֆրանսա եւս մտահոգ է Մուսօլինիի ճամբորդութենէն, ո՛չ միայն Թունուզի, այլ եւ Հապէշստանի համար: Իտալիա երկար ատենէ ի վեր կը ցանկայ տիրանալ Ճիպութիի, եւ զինադադարէն վերջ այդ ուղղութեամբ աշխատեցաւ ալ, սակայն առանց արդիւնքի: Քանի մը շաբաթէ ի վեր Հռոմի եւ Լոնտոնի միջեւ գաղտնի բանակցութիւններ կը կատարուէին Հապէշստանի մէջ երկու պետութեանց շահերուն վերաբերեալ խնդիրներու մասին: Ֆրանսայի մէջ այն կարծիքը կը տիրէր թէ երկու պետութիւնները կ'ուզեն իրենց միջեւ բաժնել Հապէշստանը: Տէյլի Նիուզ կը գրէ թէ բաժանումի խնդիր չկայ. այլ Անգլիա կը փափաքի կարգ մը առաւելութիւններ ձեռք բերել Սուտանի ոռոգման համար, քանի որ Կապոյտ Նեղոսը իր ջուրերը կ'առնէ Հապէշստանի հիւսիսը գտնուող Ցանա լիճէն:

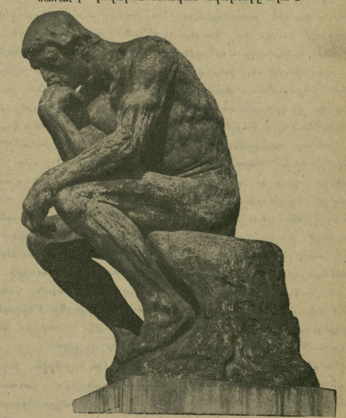
ԱՐԴԷՆ ՍԿՍԱՆ ԳՐԱՒԵԼ

Խօսքէն գործի անցնելով, Մուսօլինի առջի օր ջոկատ մը զինուոր հանեց Նօկալ, իտալական Սոմալիի հիւսիսակողմը եւ ուղղակի Իտալիոյ տիրապետութեան տակ առաւ զայն: Այս կերպով կը լրանայ ամբողջ հիւսիսային Սոմալիի գրաւումը:

ԴԱՒԱԴԻՐՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵՆ ԳՈՐԾԵԼ

Վերջին անգամ երկու անպատասխանատու անձեր Մատենադարան երթալով ուզած են տեսնել Տեղապահ Արսլանեան եպսկ.ը, որ մերժած է ընդունիլ զիրենք: Ասոր վրայ լրշեալները դիմած են Արշարունի եպսկ.ին եւ թելադրած են անոր որ իբրեւ Կրօնական Ժողովի ատենապետ հարկ եղած դիմումը կատարէ՝ Տեղապահին և Վարչութեան պաշտօնէ դադարման մասին: Տեղապահը Երկուշաբթի օր խորհրդակցութեան հրաւիրած է Արշարունի եւ Նարոյեան եպիսկ.ները, ինչպէս նաեւ Պ. Պ. Ե. Գարակէօզեան, Ս. Գընաճեան, Բ. Քէչեան և Մ. Նարլեանը, անոնց կարծիքը առնելու համար «երեւելիներու» ժողովին մասին: Հրաւիրուածներէն մէկ մասը միայն տեսնուած են Տեղապահին հետ:

«ՅԱՌԱՋ»ի գեղարուեստական նկարները Թիւ 2.—

«ԽՈՐՀՈՂԸ», Ռոտէնի, պրոնզեայ արձան:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՏԱԼԻԱ՝ ԱՆԱՏՕԼՈՒԷՆ, ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԹՐԱԿԻԱՅԷՆ ՊՈԼԻՍ...

«Ուէսթմինսդր Կազէթ», Անգլիոյ ազատական օրկանը, կը շարունակէ մերկացումներ կատարել Մուսօլինիի աշխարհակալութեան մասին: Իր լուրերուն համաձայն, վերջերս զօր. Փանկալոս հրաւիրած է Ֆրանսայի զինուորական առաքելութիւնը որ աչքէ անցնէ յունական բանակը, ստուգելու համար թէ կրնա՞յ մեծ պատերազմ մը մղել: Տեղեկագիրը նպաստաւոր է եղած զինուորներուն մասին, բայց անբաւական գտած է հանդերձանքը և սպառազինութիւնը: Այն ատեն փորձ եղած է հրացան, հրասայլ և ուրիշ ռազմանիւթ ճարելու Փարիզէն, երկար վարկով. բայց միայն երկու տարի պայմանաժամ տրուած ըլլալով, Յոյները դիմեր են Իտալիոյ, որ յանձն առեր է չորս տարի վարկ բանալ: Եւ ահա մեծ քանակութեամբ զէնքեր յանձնուեցան վերջերս. միայն հրասայլերու խնդիրը չէ կարգադրուած: Արդ, զինուորական հեղինակութիւններ կ'ըսեն թէ միայն Թրակիոյ մէջ կրնան գործածել հրասայլերը (թանք). այդ շրջանին մէջ է որ Յունաստան դէմ դիմաց կուգայ Թուրքերուն հետ: Եթէ, ուրեմն, Մուսօլինի յարձակողականի մը ձեռնարկէ Փոքր Ասիոյ մէջ, ինչպէս միտք ունի ընելու, զօր. Փանկալոս ալ Թրակիայէն պիտի զարնէ՝ և մինչեւ Պոլիս պիտի յառաջանայ, եթէ արեւմտեան պետութիւնները չկասեցնեն այս յառաջխաղացումը:

Որո՞ւնն է Միջերկրականը

Ֆրանսայի ծովային ելմտացոյցին վիճաբանութեան առթիւ, ծովային Նախարար Լէկ հետեւեալ ուշագրաւ յայտարարութիւնն ըրաւ առջի օր, ակնարկելով Մուսոլինիի վերջին ճառերուն, Միջերկրականի մասին.— «Ծովը պէտք է ազատ ըլլայ. ոչ՛ ոք իրաւունք ունի ըսելու «այս ծովը իմս է»: Չկայ ասպարէզ մը որ աւելի միջազգային ըլլայ քան ծովը»:

ԾԱՆՕԹ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ

Ռուսերէն «Տնի» թերթին մէջ կը կարդանք (13 Ապրիլ).—

Պ. Գեղամօֆ որ վերջերս նշանակուած էր Վրաստանի ներքին գործավարութեան օգնական, Լօռիի գաւառի շրջանային խորհուրդի նիստին մէջ այսպէս բացատրեց վերջին խմբական ձերբակալութիւնները.

— «Մեր թշնամիները հրաժարելով զինեալ կռիւէն, որոշած են հետեւիլ գաղտնի դաւադրական աշխատանքի, կոմունիստական կուսակցութեան դէմ, որպէս զի խորհուրդներու ներսէն գրաւեն հրամանատարական դիրքերը եւ օրինաւորապէս հակազդեն մեր ձեռնարկներուն: Այդ պատճառով մենք ստիպուեցանք ձեռք առնել համապատասխան միջոցներ, որպէս զի չէզոքացնենք անոնց գուծունէութիւնը նոր դիրքերու մէջ: Ապագային ալ մենք չպիտի տատանինք միջոցներ փնտռելու ընդդէմ հակառակորդներուն: Ի հարկէ մենք մինակ առանց աշխատաւորներու աջակցութեան անզօր ենք մղել այդ պայքարը: Ուստի բոլոր անոնք որոնց համար թանկ է խորհրդային իշխանութիւնը եւ կոմունիստական կուսակցութիւնը, պէտք է աջակցին մեզի: Այդ աջակցութիւնը չի մնար առանց ուշադրութեան եւ վարձատրութեան»:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊՈԼՍՈՅ ՎԵՐՋԻՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾԸ

(ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

4 Ապրիլ

Թերթերէն իմացած կ՚ըլլաք «պետական հարուած»ը, որ վերջերս տեղի ունեցաւ Պոլսոյ Պատրիարքարանին դէմ:

Անսպասելի չէր դէպքը, թէեւ շատ գէշ պայմաններու մէջ սկսաւ: Այն սանձարձակ եւ քմահաճ գործունէութիւնը, որ երեք տարիէ ի վեր կը շարունակուէր Վարչութեան եւ Ցեղապաշտին կողմէ, այլեւս անտանելի չափեր ստացած էր: Եւ եթէ մինչեւ հիմա ժողովրդական պոռթկում մը տեղի չունեցաւ, ատիկա պէտք է վերագրել խնդիր չյարուցանելու եւ աւելորդ ըսի-ըսաւ չյառաջացնելու մտահոգութեան: Ոչ ոք կ՚ուզէր նոր առիթ տալ Թուրք մամուլին եւ կառավարութեան, խծբծելու եւ նոր սեղմումներ փորձելու: Ոեւէ քայլ կրնայ պետական միջամտութիւն հրաւիրել, եւ պատճառ դառնալ որ եղածն ալ ձեռքէ ելլէ, — ահա վախը, որ պաշարած էր բոլորը եւ որ չարաչար շահագործուեցաւ օրուան վարիչներուն կողմէ: Դեռ չվերջացած «կառամ»ի խայտառակութիւնը, որ 10 հազար ոսկիի նստաւ հանրութեան, մէջտեղ ելաւ աւելի մեծ գայթակղութիւն մը, Թօքաթլեանի վարձակալութեան խնդիրը: Խաղը այնքան վրան բաց էր, որ ամէնէն հաւատարիմն ալ գայթակղեցաւ. իսկ ժողովուրդը խոր դառնութեամբ լեցուեցաւ: Ամէն մարդ իրաւամբ դիտել կուտար. — 150,000 ոսկիով կարելի է նոր Թօքաթլեան մը շինել, եւ ոչ թէ 60-70 լոդարան կառուցանել:

Հակառակ ասոր, Վարչութիւնը ոչ իր ճամբան փոխեց, ոչ ալ իր լեզուն քաշեց: Քաղաք. Ժողովին ատենապետը եւ Նախագահը այնչափ առաջ գացին, որ սկսան ընտանեկան խնդիրներ հրապարակել, որպէս զի լռութեան մատնեն դժգոհ բերանները: Եւ ասով ալ չբաւականանալով, մատնութեան դիմեցին: Կլլուածոյին իրաւագէտ-խորհրդականը, իր մեծերուն թելադրութեամբ, «ժուռնալ» մը հրատարակեց «Ազգամ»ի մէջ, եւ վատահամբաւ որակեց դժգոհները, ըսելով թէ անոնք կ՚ուզեն տապալել «հաւատարիմ» ծառաները եւ անոնց տեղը անցնիլ:

Այս կացութենէն օգտուեցան խումբ մը անձեր, որոնք Բերայի Մատենադարանը երթալով, պահանջեցին Քաղաք. Ժողովին հրաժարումը: Վարչութեան անդամները սահմռկեցան, եւ յայտարարեցին թէ կը քաշուին: Բայց դուրս ելլելէ յետոյ, գրել տուին թէ չեն հրաժարիր, այլ նիստը «ընդհատած են, ցաւալի միջադէպերու տեղի չտալու համար»:

Անկէ յետոյ սկսաւ աղտոտ պայքար մը, որ աստիճանաբար զարգանալով մատնութեան փոխուեցաւ:

Փակագծի մէջ ըսենք թէ, շարժումին ղեկավարները ծանօթ անձեր չէին, եւ անոնց մէջ կան շատեր որ մաքուր նկարագիր չունին. բայց ի՞նչ օգուտ. եղածը եղաւ: Յետոյ ակներեւ էր որ, վարագոյրին ետին կային ուրիշներ ալ, գիրքի եւ կարողութեան տէր անձեր: Եւ արդէն այս պարագան էր որ սարսափ ազդեց Վարչութեան: Օրեր առաջ արդէն կը խօսուէր թէ «պետական հարուած»մը կը պատրաստուի, եւ թէ հեղինակներուն մէջ կան ծանօթ վաճառականներ: Նոյն իսկ առաջուընէ ազդարարուած է եղեր Պատրիարքարանի բարապաններուն, որ պարապ տեղը չընդդիմանան: Եւ այսպէս ալ եղաւ, — բարապաններուն պէտք աշխատեցաւ միայն երեւոյթը փրկել, եւ թողուց որ ցուցարարները մինչեւ Ժողովասրահ երթան:

Այսպէս կամ այնպէս, պայքարը փոխադրուեցաւ Թուրք մամուլին էջերուն մէջ: Վարչութեան փոխ-ատենապետը, Լեւոն պէյ Մականուանեալը, Ե. Նատիի «Ճիւմհուրիէթ»ին մէջ բացէ ի բաց մատնեց դժգոհները, ըսելով թէ «երիտասարդ» են եւ կ՚ուզեն «նոյնութեամբ» գործադրել տալ Ազգ. Սահմանադրութիւնը, որ «կառավարութեան մէջ կառավարութիւն կը նշանակէ»: Մինչդեռ «հաւատարիմ» Վարչութիւնը չուզեր նոյնութեամբ գործադրել այդ օրէնքը, եւ «բարեխնամ» կառավարութենէն պիտի պահանջէ որ նոր մը մշակուի անոր տեղ:

Նամակ մըն ալ Խնամատարութեան տնօրէնը գրեց «Ազգամ»ի մէջ: Իսկ ցուցարարներն ալ ետ չմնացին այս նորօրինակ քաջագործութեան մէջ, եւ Թուրք մամուլին բեմէն պոռացին թէ՝ «լաիք» (աշխարհական) հանրապետութեան մը մէջ ի՞նչ պէտք կայ Քաղաք. Ժողով եւ ուրիշ մարմիններ պահելու:

Ուրիշ խօսքով, երկու կողմերը մրցումի ելած էին, հաւատարմութեան մրցանիշը կոտրելու համար: Իսկ կառավարութիւնը հրճուանքով կը հետեւէր այս բոլորին, եւ չէր միջամտեր: Եւ ինչո՞ւ միջամտել, քանի որ եղածը քայքայման ձեռնարկ մըն էր, եւ կրնար Փափա Էֆթիմական շարժում մը ստեղծել: Այլապէս, մինչեւ հիմա շատոնց բանտ գացած կ՚ըլլային ցուցարարները,

Բարեբախտաբար, շարժումը աւելի գէշ գոյն չստացաւ, եւ կարելի եղաւ ծանր ցնցումներու առաջքն առնել: Այլապէս դժուար էր գուշակել հետեւանքները դժբախտ զուգադիպութեամբ, ճիշդ այդ միջոցին Թուրքեւհայ Միութիւնը կը պահանջէր Պատրիարքարանէն ստորագրել իր պատրաստած հանրագրութիւնը: Քաղ. Ժողովը թէեւ պահ մը մերժեց ստորագրել, բայց յետոյ տեղի տուաւ, եւ որոշեց իր կողմէ նոր հանրագրութիւն մը տալ:

Այդ բոլորին մէջ հետաքրքրական է Ցեղապաշտին դերը: Պնդողներ կան թէ, Գէորգ Արքեպս. սկիզբէն գիտէր ամէն բան, եւ դէպքին օրը դիւանագիտական հիւանդութենէ բռնուեցաւ: Իբրեւ գործի մարդ, ան գիտցաւ ջուրին երեսը ելլել եւ ամբողջ մեղքը Պ. Մոստիչեանի վիզին փաթթել: Մինչդեռ մեղքին մեծագոյն բաժինը իրեն կ՚իյնայ, եւ ինքն էր որ ասկէ առաջ այնքան արհամարհանքով կ՚անտեսէր հանրային կարծիքը: Քանի մը ամիս առաջ, Պ. Մոստիչեանը կ՚ուզէ խորհրդակցական ժողով մը գումարել, բայց Ցեղապաշտը կը հակառակի: Հիմա, մինչդեռ, ինքն է որ կ՚ամբաստանէ Վարչութեան ատենապետը, թէ դէմ է խորհրդակցականի գաղափարին...: Զարմանալու չէ. Ատանայի Նախկին Առաջնորդը բաւական ճարպիկ է, չանտեսելու համար իր դրպանի շահը:

Կը թուի թէ մօտ ատենէն խորհրդակցական ժողով մը պիտի հրաւիրուի: Կը թուի թէ կ՚ըսեմ, որովհետեւ կարելի չէ վստահիլ ցեղապաշտին եւ իր շրջապատին:

Միւս կողմ, կառավարութիւնը մօտէն կը հետեւի մեր ներքին անցուդարձերուն: Անհաւանական չէ որ, վերջին պահուն արգելք մը յարուցուի, քանի որ Վարչութեան մարդիկը դեռ գինաթափ եղած չեն, եւ թերեւս նոր «ժուռնալ»-ներ խմբագրեն, իրենց աթոռը վրայ չտալու համար:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ԵՐԷԿՈՒԱՆ ՀՄԱՅՔԸ, ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՎԱԽԸ

Նախորդ թղթակցութեան մը մէջ յիշեցի թէ ժողովուրդին որոշ մէկ հատուածը կը գտնէ որ բրիտանական կառավարութիւնը չի վայելեր իր նախկին հեղինակութիւնը միջազգային խնդիրներու մէջ:

Երիկուան թերթ մը կը խօսի այս երեւոյթին վրայ, անդրադառնալով արտաքին գործերու նախարարին այն յայտարարութեան վրայ թէ «Մեծն Բրիտանիոյ ազդեցութիւնը այսօր շատ աւելի մեծ է քան ո եւ է ատեն պատերազմէն ի վեր: Մեր ազգային շահերուն տեսակէտէն ինչքան բարիք կրցաւ ապահովել մեր արտաքին քաղաքականութիւնը մինչեւ այսօր», կը հարցնէ յօդուածագիրը որ չփոթութեանց տեղի չտալու համար, կը շեշտէ անմիջապէս որ «բրիտանական շահ կը նշանակէ համաշխարհային խաղաղութիւն, յաճախորդ-երկիրներու յառաջդիմութիւն եւ անկեղծ ու համերաշխ գործակցութիւն եւրոպական ժողովուրդներու միջեւ»: Ձերծ չենք ապագայ պատասխանատուութիւններէ եւ չենք կրնար ստանալ մեր պահանջները, ինչպէս կ՚ընէ Ամերիկան, իրաւունք ունինք ակնկալելու որ մեծ ու պզտիկ բոլոր հարցերու մէջ մեր ձայնը լսելի ըլլայ, քանի որ խոշոր յանձնառութեանց տակ մտեր ենք եւ հաւաներ ենք նոյնիսկ զէնքի ուժով միջամտելու եւրոպական վէճերուն: Մեզի կարեւորութիւն տուող չկայ. մեր հպատակները անհաճոյ դժուարութիւններու կ՚ենթարկուին այս կամ այն երկրին մէջ: Գալով աւելի կարեւոր հարցերու, Նախարարին խօսքերը չեն արդարանար, որովհետեւ դէպքերը տակաւին թարմ են — Ֆրանսա գրաւեց Րուրը հակառակ անգլիական կառավարութեան որոշումին, Մուսոլինի Թնդանօթի բանեց Քորֆուն, առանց հետաքրքրուելու Լոնտոնի վարիչներուն դիմումներով, Լորտ Քրզըն ստորագրեց դաշնագիր մը 1923ին որուն նմանները բարեբախտաբար հազուագիւտ են ո՛չ-քրիստոնեայ պետութեան մը հետ մեր ունեցած խնդիրներու շարքին մէջ: Յօդուածագիրը վերջացնելէ առաջ իր յոռետես մեկնութիւնները, կը պնդէ որ հակառակ Լօքարնոյի դաշնագրին, դիւանագիտական մեքենայութիւնները կան ու կը մնան եւ նախկին թշնամի կամ դաշնակից բոլորը մէկ թագուն նպատակ ունին կարելի եղածին չափ շատ բան փրցնել Անգլիայէն եւ ոչինչ տալ փոխարէն:

* * *

Օտար հորիզոններու վրայ տեղի ունեցող դիւանագիտական խաղերը հետզհետէ կը ջղայնացընեն միտքերը: Այդ կարգէն է, օրինակ, Մուսոլինիի տաքարիւն գործունէութիւնը որ ոչ մէկ ատեն հաճելի է Մեծն Բրիտանիոյ վարիչներուն համար: Մամուլը առանց հատուածական խտրութեան կը քննադատէ Իտալիոյ վարչապետը: Մասնաւորապէս աշխատաւորական եւ ազատական թերթերը կը յարձակին անոր «միապետական» ձգտումներուն եւ իտալական գաղութներու ընդարձակման մասին իր փայփայած երազներուն վրայ: «Ուէսթմինսթըր Կազէթ», ազատականներու ամէնէն մեծ օրկանը կը յիշէ, խմբագրականի մը մէջ որ Մուսոլինի անհանդուրժելի սեղմումներու ենթարկելով ընդդիմադիրները, հետզհետէ բռնապետի ձեւեր կ՚առնէ: «Օպզըրվըր» կ՚ըսէ «Իտալիոյ ներկայ քաղաքականութիւնը հողային ընդարձակման մասին միջազգային կարեւորագոյն խնդիրներէն մէկն է»: Յօդուածագիրը համոզուած է որ եթէ Մուսուլի խնդրին համար պատերազմ մը ծագի Անգլիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ, Իտալիա անմիջապէս պիտի գրաւէ Փոքր Ասիոյ հարաւային մասերը, տեղաւորելու համար իր յարաճուն բազմութիւնները»: Իսկ Մուսոլինիի յաղթական ճոմբորդութիւնը որ պիտի դուռ բանայ շուտով քաղաքական անակնկալներու, ինչպէս դիտել կուտան թերթերը, լարած կը պահէ պետական շրջանակներու ուշադրութիւնը:

Անհնմար չեն անցնիր նաեւ Գերմանիոյ ծրագիրները գաղթային ընդարձակման մասին: Անգլիական թերթերը կ՚ըսեն որ այդ խնդիրը անմիջական մտահոգութիւնն է այժմ գերման վարիչներուն, եւ Ազգերու Դաշնակցութեան յառաջիկայ ժողովին աւելի որոշ կերպով պիտի յայտնեն այդ ծրագիրը, եթէ լուծուի ատոռամարտի հանգոյցը: «Մօրնինկ Փօսթ»ի Պերլինի թղթակիցը կը հեռագրէ ներքին գործերու նախարարին ուժեղ յայտարարութիւնները այդ ուղղութեամբ: Համաձայն գերման պետական մարդուն բացատրութեանց, գաղութներու հարցը տնտեսական պահանջ է իր հայրենիքին համար, որովհետեւ 70 միլիոն ժողովուրդի մը համար անբաւական են ներկայ սահմանները: Պատերազմէն առաջ աշխարհի մէկ հինգերորդին վրայ կ՚իշխէր Մեծն Բրիտանիա, մէկ տասներկուերորդին վրայ Ֆրանսա, իսկ հազիւ մէկ քառասուներորդը կ՚իյնար գերման տիրապետութեան տակ:

Ինչ կը վերաբերի Ֆրանսայի դիւանագիտական շարժումներուն Վարշաւայէն մինչեւ հարաւային Ամերիկա, կամ միջդաշնակցային պարտքերու հարցին, անգլիական մամուլը ամէն օր նոր ըսելիք մը ունի, թէ՛ փարիզի վարիչներուն եւ թէ Մանաւանդ Միացեալ Նահանգներու կառավարութեան հասցէին: Երբեք ոչինչ կը փոխուի այս կասկածոտ եւ իրերամերժ տրամադրութիւններէն որքան ատեն որ չէ լուծուած առնելիք-տալիքի խնդիրը: Ուշագրաւ պարագայ մըն է որ միջազգային կարեւոր հարցի մը մասին խօսած ատեն, անգլիացի լրագրողը, ինչ կուսակցութեան ալ պատկանի, հարկադրուած կը զգայ բանաձեւելու իր միտքերը համաձայն պարտքերու հանգոյցին: Ինչպէս ծանօթ է, Ամերիկեան դեսպանը վերջերս իր Ամերիկա վերադարձին յայտնեց հանրապետութեան նախագահին թէ «Եւրոպա ոչինչ սորված է պատերազմէն»: Այս խօսքը բաւական պաշար հայթայթեց կարգ մը թերթերու աղմկելու համար հրապարակը: «Սընտէյ Էքսփրէս»ի մէջ աշխատակից մը դիտել կուտայ թէ Մեծն Բրիտանիա վիթխարի զոհողութիւններ ունեցաւ, գոհացնելու համար միայն Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ փառասիրութիւններուն: Եթէ Եւրոպան բան չէ սորված, Անգլիան սորված է. եթէ պատերազմիլ հարկ ըլլայ օր մը, Անգլիա պիտի առաջնորդէ բայց չպիտի հետեւի ուրիշներուն»: Նոյն իմաստով արտայայտուեցան նաեւ ուրիշ օրկաններ:

Ասոնցմէ զատ միջազգային խնդիրներու առաջին գծին վրայ կուգան ռուսական եւ թրքական հարցերը: Մոսկուայի կամ Էնկիւրիի մէջ կատարուած ճամարտակութիւնները օրը օրին կ՚արձանագրուին մամուլին մէջ: Հետաքրքիր էր տեսնել թէ ասկէ քանի մը շաբաթ առաջ Պոլսոյ անգլիական վարժարանի եւ դրամատան փակման առթիւ որքան անտարբերութեամբ արտայայտուեցան թերթերը, «որովհետեւ, ըսին շատերը, թրքական կառավարութեան արդի քաղաքականութիւնը ուղղակի եւ բնական հետեւանքն է Լօզանի կատակերգութեան եւ կարելի չէր սպասել որ բրիտանական անունը պահած ըլլար իր հին օրերու հմայքը, ծանօթ դաշնագրէն ետք»: Աւելի քաջալերական չէ Ռուսիոյ վարիչներուն գործունէութիւնը:

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի դիւանագիտական աշխատակիցը երկարօրէն կը բացատրէ այն միջոցները զորս Չիչերին ձեռք կ՚առնէ չէզոքացնելու համար Լօքարնոյի դաշնագիրը կամ Ազգերու Դաշնակցութեան հեղինակութիւնը: «Թէեւ անգլիական կառավարութիւնը երբեք չ՚ազդուիր այդ խաղերէն, սակայն բացայայտ է որ Մոսկուա կը փորձէ քաղաքական նոր խմբակցութիւն մը յառաջ բերել Եւրոպայի մէջ, իրականացնելու համար համաշխարհային յեղափոխութեան ակնկալութիւնները:

«Այս կացութեան մէջ, միշտ կը շեշտուի ուժեղ քաղաքականութեան մը անհրաժեշտութիւնը Անգլիոյ համար:

ԺԻՐԱՅՐ

ՃԵՐՄԱԿՆԵՐՈՒ ԱՌԵՒՏՈՒՐ

Օր մը, Սէնի կամուրջներէն մէկուն տակ, ցնցոտիներ հագած մարդու մը հանդիպեցայ:

Այս մարդը, իբր կերակուր, պատառ մը հացով շիշ մը կարմիր գինի ունէր եւ իբր գոյք քուրջի գազրելի կտոր մը...: Հին ծանօթ մըն էր:

Զիս տեսնելուն պէս, վերջին աստիճան դառնացած երեւոյթով մը ըսաւ.

— Կործանեցայ:

— Ի՞նչ պատահեցաւ:

— Ինծի համար այլեւս այս երկիրը դժոխքէ մը տարբերութիւն չունի: Կեանքիս գինով քիչ մը դրամ խնայած էի՝ առին ձեռքէս:

— Հարկահաւաք պաշտօնեա՞ն առաւ:

— Չէ՛, աղջկան մը ժօրեղբայրը:

— Ինչո՞ւ:

— Որպէս զի քրոջ աղջիկը ինծի կնութեան տար: Բայց դրամս առնելէ վերջ խօսքը դրժեց. ոչ աղջկան երեսը ցոյց տուաւ, ոչ ալ դրամիս ծրարը:

— Ողջութիւն թող ըլլայ, կ՚աշխատիս եւ դարձեալ կը վաստըկիս:

— Ի՞նչ կ՚ըսես եղբայր. կարելի բան է II հազար ֆրանք հաւաքել առանց յուսահատելու: Այդ գումարը ձեռք ձգելու համար՝ ինը տարի չարաչար աշխատած եմ եւ...:

— Սակայն բարեկամ, այդ II հազար Փրանքը իր առիր:

— Իբր աղջկան փոխարժէք

— Եթէ Ինդրոյ առար Էնկիւրիի այծ մը կամ Նորմ տիոյ կով մը եւ կամ Կիպրոսի մը ըլլար՝ փոխարժէք վճարել հասնալի էր, բայց մարդկա արարածի մը համար գին կարկել, պարզապէս անդրջրջհե եան շրջանները կը յիշեցնէ:

— Զրհեղեղ կամ Սոդոմ մոր՝ եղաւ վերջապէս...: Աղջ գեղեցկութեան չդիմացայ եւ նեցած ,,իմարօրէն մօրեղբօր պանը լեցուցի:

— Աղջկան կարծիքը ին եղեր, այդ մասին բան մը խմ ցա՞ր:

— «Մօրեղբօրս կամքը թ ըլլայ», ու «մնացի մնացի տխմարի՞ն մնացի» կ՚ըսէ եղեր.

— Տնտեսագիտական օրէնք բանի մը խնդրարկուները շատնան, անոր արժէքը կը բա րանայ: Կ՚երեւի թէ, Ֆրանս մէջ աղջիկներուն մեծ մաս այդ իրողութեան կ՚ենթարկեն րենք զիրենք:

— Շատ ճիշդ ըսիր: Աղջ կան մը ունիմ, որը ինծի պէս շանուեցաւ անցեալ շաբթու Մ տանի, մանեակ, աղջկան հագուս մօրը 500՝ եղբօրը 1000, խնա քի ծախք եւն. 4000 ֆրանք տալ ընելէ վերջ, զով եւ պայծ առաւօտ մը ամէն ինչ շրջեց աղջիկը չուզեց մանչը: Պատճ որովհետեւ տղուն քիթը բերա վեր է եղեր...: Ո՛չ մէկ բան օգ ըրաւ եւ իմ խեղճ ազգականի րեք տարուան խնայողութի երեք օրուան մէջ հալեցաւ:

— Ուրեմն ի՞նչ կը խորհիք նել:

— Ոչինչ. աշխատելու ոչ կամ ունիմ եւ ոչ ալ ուժ. այս ամառ հօս կ՚անցնեմ, ձմեռն ալ գաւառ կապորտներուն պատսպարան կ՚երթամ:

— Տղայութիւն մի ըներ. փոխէ ինքզինքդ ու գնա աշխա ու եթէ վրէժ լուծել կ՚ուզես աղջիկներէն՝ բոլոր մերժուած խաբուած երիտասարդութի համախմբէ, միութիւն մը կա մեցէք ու պօյքօթ հռչակեցէք նոնց դէմ:

— Ատիկա իմ ազգային ժանապատուութեանս դէմ է: քան ալ խաբուած ըլլամ գա եալ օտար աղջիկ տանս սեմէն ներ չեմ առներ:

— Այն ատեն ուրիշ միջոց կայ: «Ամուսնութեան թեկ ծուներու երկսեռ միութիւն կազմակերպեցէք եւ առանց մանակ կորսնցնելու փափա ները ամուսնացուցէք:

— Դուն ինքզինքդ գործին մէջ չես խառներ:

— Ինչո՞ւ չէ, միայն թէ, շաբթու մտադիր եմ աղջկան ձեռքը խնդրելու, եթէ մերժ կամ խաբուիմ, ուղղակի ձեր ութեան կը դիմեմ:

— Դո՞ւն ալ ծախու պ առնես:

— Պարագան գիտէ: Եթէ րոշուած օրը ազգականներս ջկան ծնողքին երթան խնդ պարզելու համար՝ քու ութխոսք նդ աչքի առջեւ ունենալով կարկութեան ձեւ խօսակցութ մը անհաւանական չեմ դտներ: Օր նակ, Մերինները խօսք բան համար պիտի ըսեն.

— Զեր մթերանոցին մէջ յարմար ապրանք մը ունի՞ք:

— Երկու հատ ունինք: Մէ թէեւ քիչ մը պզտիկ է, բայց սը կը կարծենք որ, շատ կը յ մարի ձեզի: Սքանչելի կտոր մըն որուն անագարտութիւնը եւ նորու

...թիւնը կ'ապահովենք։

— Տէրոջը կամքով, ուրեմն, ...մեր տղուն կ'ուզենք։

— Գինը եթէ յարմարինք ...ըլլալիք բան չկայ։

— Ի՞նչ է գինը։

— 15000 Փր։ Մեր ապրանքը ...իբրեւ Conduite Intérieure կրնայ ...աշխարհի իբր օրինակ ծա...ալ, այնպէս որ, ուզուած գինը ...չափազանց մի գտնէք։ Չգէ որ, ...անցեալ տարի խնդիրը 13000ով կրնայինք կարգադրել բայց, այս ...տարի փրանքին արժէքը չափազանց ինկած ըլլալով՝ ապրանքներուն վրայ 30 առ 100 յաւելում ըրինք։

— Քանի՞ ձիու ուժ ունի։

— (Թթուելով) Պէտլին ին...նաշարժներու գործակալութիւ՞նը կարծեցիք հոս։

— Շիտակը, ենթադրեցինք ...որ կառաժի մը մէջ սակարկութիւն կ'ընենք. այդ պատճառաւ ...ուզեցինք ուժին վրայ գաղափար մը ունենալ որպէսզի...

— Օ... չեղաւ, չեղաւ։ Գացէք ...ուրիշ դուռ զարկէք. մենք մեր ...աղջիկը գերիի պէս գործածելու համար ձեզի չենք կրնար տալ։

— Բայց, իբրեւ բերրի արօտավայր, սակարկութիւն ընելու ...էք քաշուիր...

— Ամօթ չի սեպուիր ատիկա... հոս Եւրոպա է...

* * *

— Հին ծանօթս, չիշին յատակը մնացած մաս մը գինին մէկ ...ումպով խմելէ վերջ՝ պատառ մը ...հաց ծամեց...։

Ասիկա կ'ապացուցանէ որ, ...խօսակիցս կամաց կամաց մխիթարուիլ սկսաւ...։

Վ. ԵՂԻՇԷԵԱՆ

ՌՈՒՍԵՐԷՆԻ ԿԱՐՕՏԸ ԿԸ ՔԱՇԵՆ...

«Խորհրդային Հայաստան»ի մէջ, ուսուցիչ մը կը գրէ, «Մի հասունացած հարց» խորագրով (2 Ապրիլ).—

Մեր իրականութիւնը քանի ...նում, այնքան հրամայողական ...պահանջ է դառնում ռուսերէնի ...ուսուցումը դպրոցներում։ Կեանքի ...այս պահանջը հասունացել է։ ...Պէտք է խոստովանիլ, որ մինչեւ ...այժմ ռուսաց լեզուի ուսուցմանը ...մեր դպրոցներում քիչ ուշադրութիւն էր նուիրւում. ռուսաց լեզուի դասերը համարեա կարելի է ...նմանեցնել հին դպրոցում ձեռագործի եւ նկարչութեան դասաւանդմանը. այս դասերը կարելի ...է յետաձգել, եթէ նախորդ դասերը տեղի չեն ունենում, կարելի ...է ուրիշ նպատակների յատկացնել։

Մինչդեռ կեանքը թելադրում ...է մեզ, որ անհրաժեշտ է ռուսերէն ...լեզուն լրջօրէն սովորել։ Ամենքն ...անշուշտ դեռ յիշում են Ընդր... կենտգործկոմի նստաշրջանի օրերը ...Երեւանում, երբ բարձրախօսը հաղորդում էր մեր ունեցած նուաճումների, մեր շինարարութեան, ...մեր տնտեսութեան բուռն վերելքի ...մասին եւայլն։ Եւ հայաստանցի ...պատգամաւորութիւնն ագահութեամբ ...լսում էր այդ խօսքերը, որոնք ...հասկանալի էին, սակայն, ոչ ամենքին (որովհետեւ արտասանում ...էին ռուսերէն լեզուով), եւ երեւի, ...քիչ դպրոցականներ չեն ցաւելով ...մտածել. «Ա՜խ, ինչո՞ւ ես ռուսերէն ...լեզուն չեմ գիտեմ»։ Այդ բաւական ...է. ռուսերէնը կարմիր Հոկտեմբերի լեզուն է. Լենինի լեզուն ...այնքան գունեղ է, այնքան պատկերաւոր եւ միեւնոյն ժամանակ ...այնքան հասարակ, որ հէնց այդ ...հասարակ լինելն է պատճառը, որ ...դժուար է այդ լեզուն ուրիշ լեզուներով թարգմանել։

Լենինի լեզուն անսպառ հարուստ, հազիւ նշմարելի երանգներ ունի, որը յաճախ չի յաջողում ճիշտ թարգմանել, եւ մենք, ռուսերէն լեզուի դասատուներս պէտք է մեծ ջանք գործ դնենք, բոլոր հնարաւորութիւններն սպառենք, որպէսզի հեշտացնենք մեր մատաղ սերնդի համար ռուսաց լեզուի ուսուցման ուղին, եւ հետեւապէս հնարաւորութիւն տանք նրան Լենինին ուսումնասիրելու, ըստ բնագրերի։ Ես չեմ խօսում նոյնիսկ ռուսաց գեղարուեստական ու գիտական գրականութեան եւ նրա համաշխարհային նշանակութեան մասին, որովհետեւ եթէ մեր երիտասարդութիւնը կարողանայ կարդալ Լենինի աշխատութիւնները ռուսերէն լեզուով, այդ դէպքում նրան մատչելի կը լինեն ռուսական գրականութեան հարուստ գանձերն եւս։

ՌՈՒՍԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀՈԳԵՐԸ

Եւրոպական թերթերը լրջօրէն կը զբաղին Չերվոնէցին անկումով, եւ մինչեւ անգամ քաղաքական հետեւանքներ կը գուշակեն։

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն կը հաստատէ կացութեան ծանրութիւնը։ Հարկ եղած է կրճատել նախապէս պատրաստուած տնտեսական ծրագիրը, քանի որ ծախուած ցորենին քանակութիւնը չի համնիր սպասուած քանակին։ Այսպէս կ'ըսէ բանաձեւը։ Եւ քանի որ դրամ չկայ, արտադրութիւնն ալ կը պակսի։ Արդէն փակուած են կարգ մը գործարաններ, գոնէ առժամապէս։ Միւս կողմէ, խորհրդային կառավարութիւնը եւ արհեստակցական միութիւնները ազդարարած են բանուորներուն, թէ աշխատավարձքի յաւելման խօսք չի կրնար ըլլալ։ Օրուան նշանախօսքն է աշխատանքի արտադրողականութեան յաւելումը եւ խնայողութիւնը։

Հակառակ եղած կրճատման, պետական ճարտարարգործութիւնը նպաստ կը պահանջէ։ Ելմտական գործավարը կ'ընդդիմանայ, բայց կառավարութիւնը կը շարունակէ նպաստները։ Ճարտարարգործութեան պահանջները կը հարկադրեն նոր թղթադրամ հանել, ինչ որ կը կոտրէ չերվոնէցին գինը։ Ապրիլ 14ին Մոսկուայի մէջ տոլարը պաշտօնապէս կ'արժէր 195 րուբլի, իսկ ձեռքէ ձեռք՝ 235 րուբլի։ Կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք կ'առնէ շահադէտներուն դէմ, սաստկացնելով խուճապը, որովհետեւ վաճառականները կը վախնան որ վերահաստատուի ռազմական համայնավարութիւնը, եւ ջնջուի տնտեսական նոր քաղաքականութիւնը։ Մինչդեռ, տնտեսական գերագոյն խորհուրդը կը պահանջէ նոր զիջումներ ընել մասնաւոր առեւտուրին։ Մոսկուայէն հեռագիր մը կը տեղեկացնէ թէ խորհուրդը առաջարկած է թոյլատրել որ մասնաւորներ պզտիկ գործարաններ շինեն, երկարաձգել վարձակալներու պայմանաժամը եւ աւելի նպաստաւոր պայմաններ ընծայել մասնաւոր գործարանատէրերուն։ Անոնց ընկերութիւններ պիտի կազմուին պետական դրամագլուխի մասնակցութեամբ, նախանիւթ հայթայթելու համար մասնաւոր ճարտարարգործութեան։

«Ֆօսիշէ Ցայթունկ»ի թղթակիցը, որ ընդհանրապէս համակիր է խորհրդային իշխանութեան, կը հաւաստէ թէ չերվոնէցին անկումը եւ յարաճուն անգործութիւնը ուշկանուխ քաղաքական կարեւոր հետեւանքներ պիտի ունենան։ Այս օրերս ամէն տեսակ լուրեր շրջան կ'ընեն Մոսկուայի մէջ, բայց դժուար է ճշդել իրականութիւնը։

ՏԵՂԱԿԱՆ

Կաթ. Պատուիրակութեան դիւանէն կը ճաղորդեն մեզի կարգ մը լուրեր, Պալաքեան Եպիսկոպոսի վերջին այցելութեան առթիւ։ Արդէն իսկ հրատարակած էինք գլխաւոր տեղեկութիւնները. կը քաղենք քանի մը մանրամասնութիւններ.—

Մարսէյլի եւ շրջականներու հայ գաղութին առժամեայ վարչական խորհուրդին անդամ նշանակուած են պ. պ. Յ. Սելեան, Մ. Սահաթճեան, Ս. Թէքքեան, Յր. Գարամանեան, Միհրան Տէրտէրեան, Հ. Գույումճեան, Արման Թիրաքեան, Ս. Կիւմիւշեան եւ Յ. Կարապետեան։

Կաթողիկ. Պատուիրակը վճարած է Մարսիլիոյ ազգ. դպրոցին փետրուարի եւ Մարտի պիւտճէի բացը գոցելու համար 3000 Փր. ինչպէս նաեւ Սէն Ժիւլիէնի դպրոցին բացման համար եղած ծախքին մնացեալ պարտքը, 1500 Փր. եւ Թուլօնի մէջ բացուելիք դպրոցին համար 1000 Փր.։

Մարսէյլի քան Օտտոյի գաղթակայանը կառավարական հրամանով պարպելու հարկադրուած ըլլալով, Կաթող. պատուիրակին կողմէն անձամբ յայտարարուած է կայանի 1700ի մօտ գաղթականներուն որ մինչեւ 1 Յուլիս աճապարեն պարպել քան Օտտօն։ Իսկ մնացեալ օգնութեան կարօտ գաղթականներուն համար կազմուած հինգ անդամէ բաղկացած մասնաւոր յանձնաժողով մը, որ պաշտօն ունի յարմար նոր գետին մը գտնելու, հոն փոխադրելու համար քան Օտտօյի 300ի մօտ անօգնական գաղթականները։

Նիսի մէջ, Մալէնի կողմը իրենց սեփական տուներուն մէջ հաստատուած հայ 300ի մօտ գործաւոր գաղթականներուն համար եւս Կաթողիկ. պատուիրակը կազմած է առժամեայ հոգաբարձութիւն մը, որուն պաշտօնը պիտի ըլլայ նուիրուած հողին վրայ շինել դպրոց մը որ վեց օր պիտի ծառայէ դպրոցի, Կիրակի օրերն ալ եկեղեցական պաշտամունք տեղի պիտի ունենայ։

Ժողովուրդը խոստացած է հոգալ իր հոգեւոր եւ կրթական պաշտօնեաներուն ծախքն ըստ իր կարողութեան, իսկ պակասը պիտի հոգայ Կաթ. Պատուիրակութիւնը, այս նպատակով հանգանակուած գումարներէն։

Հոգաբարձութեան անդամակցութեան հրաւիրուած են Յովսէփ Յովնանեան, Կր. Արսէնեան, Կր. Փափազեան, Միհրան Ասատուրեան, Հայրապետ Ապաճեան, Յակոբ Պալեան, Եդուարդ Շահպազեան, Գր. Խոտնատուրեան։

Մարսէյլի մօտակայ Սէն Ժիւլիէնի, Սէն Լուի եւ Կարտանի դպրոցին շինութեան համար, Կիրակի օրեր պիտի ծառայէ եկեղեցական պաշտամունքի, յարմար հողեր ընտրուած են։ Ծախքին մէկ մասը տեղացի հայ գաղթականները պիտի իրենց մէջ հանգանակեն, իսկ պակսած մասը ստանձնած է հոգալ Կաթ. Պատուիրակութիւնը։

Կաթ. Պատուիրակը Մարսէյլ գտնուած միջոցին այցելած է նաեւ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը՝ որուն 200ի մօտ աղջիկները պիտի կրկնապատկուին, երբ Մարսէյլ հասնին Ամերիկեան Ռըլիֆէն իրենց յանձնուած 200ի մօտ որբուհիները։ Շուտով կը լրանան նոր շէնքերը։ «Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանն այն միակ բարեհամբաւ հաստատութիւնն է, ուր գործնական մայրեր կը պատրաստեն, եւ ուր կրնան դիմել համարձակ հայ երիտասարդները ընտրելու համար իրենց կեանքի արժանաւոր ընկերուհի մը։ Արդէն 40 որբուհիներ ամուսնացած են երջանիկ բոյներ կազմելով»։

Կաթողիկ. Պատուիրակը Նիս գտնուած միջոցին մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունեցած է պ. Պօղոս Նուպարի հետ, կարգ մը ազգային կարեւոր հարցերու շուրջ։ Այս առթիւ պ. Պօղոս Նուպար Կաթ. Պատուիրակութեան դիւանատան պէտքերուն համար նուիրած է 10,000 Փր.։ Նիսի ունեւորներն ալ մասնակցած են հանգանակութեան որուն արդիւնքն անցած է 38,000 Փր. եւ որ շարունակուեցաւ Քէլէկեան խանի եւ պ. Յակոբ Համբարձումեանի ձեռքով։

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

1. ԱՎԵՅՐՈՆԻ ՄԷՋ

Ֆրանսայի հարաւ-արեւմտեան այս նահանգին մէջ երեքուկէս տարի է որ հայ անունը կը լսուի։ Մեր հայրենակիցներու ճիշտ թիւն է 91, հաստատուած հետեւեալ չորս վայրերուն մէջ։

ՏԻՔԱԶՎԻԼ քաղաք՝ 3 հոգի, 2 այր, 1 օրիորդ։ Այրերը ամուրի են, կ'աշխատին երկաթի ու ատաղձի գործարանը, օրավարձը գոհացուցիչ է։ Գոհ են իրենց ներկայ վիճակէն։ Հիւանդութիւն չկայ։

ՎԻՎԻԷ գիւղաքաղաք՝ 4 այրեր, չորսն ալ ամուրի. կ'աշխատին ելեկտրական եւ հանքային հողի գործարանին մէջ, օրավարձը գոհացուցիչ է. գործերը թեթեւ բայց վնասակար են հոտի ու փոշիի պատճառաւ։ Ամէն մէկը իր սենեակին մէջ կը պատրաստէ ճաշը, սովորաբար մեր երկրի կերակուրներէն։ Հանգիստ են ու գոհ։ Բոլորն ալ առողջ են։

ԳՐԱՆՍԱԳ ԳԻՒՂ.— 2 այրեր երկուքն ալ ամուրի. մէկը կ'աշխատի երկաթի գործարանին մէջ, իսկ միւսը կուգայ Քօմպէն ածխահանքին մէջ կը գործէ ու երեկոյեան կը դառնայ։ Երկուքն ալ գոհ են իրենց վիճակէն։ Հիւանդութիւն չկայ։

ՔՕՄՊԷ ԳԻՒՂ.— 82 հոգի, 26ը 1-12 տարեկան երկսեռ փոքրիկներ որոնց կէսը կը յաճախեն ֆրանս. դպրոցը. միւս կէսը դեռ շատ փոքր են. 25 կիներ եւ 1 օրիորդ, կը զբաղին իրենց երախաներով եւ ընտանեկան գործերով.

30 այրեր որոնց 10ը ամուրի։ Երեքը առտուն կուգան Տէքազվիլի գործարանը կը գործեն եւ իրիկունը կը վերադառնան, մէկ հոգի ալ վերոյիշեալ ձեւով կը բանի Վիվիէի գործարանը. մնացեալները 26 հոգի կ'աշխատին ածխահանքին մէջ, մինչեւ իրիկուն քարին, հողին եւ ածուխին հետ։ Օրավարձը 14-18-20 Փրանք է. ընկերութիւնը շինած է բազմաթիւ տուներ, ամէն մէկ տան մէջ պէտք եղած կահ կարասին գնելով։ Այս տուները վարձու կուտայ ընտանիք ունեցող գործաւորներուն ամիսը 18 Փր.։

Սնունդը.— Ընդհանրապէս մեր երկրի կերակուրներն են։ Ամուրիները կ'օգտուին իրենց ամուսնացած բարեկամներէն, անոնց հետ ճաշելով եւ ճերմակեղէնները անոնց լուալ տալով։ Հիւանդ չկայ՝ բացի մէկ երեխայէ ու պառաւէ մը։

Երեքուկէս տարուան ընթացքին ունեցած ենք չորս ամուսնութիւն, մէկ նշանտուք, 13 ծնունդ, (8 աղջիկ, 5 մանչ), 6 մահ (3 երեխայ, 2 այր եւ 1 կին)։ Ասոնց- երկու երիտասարդներ աշխատած ատեն քարի տակ մնացած եւ վայրկենապէս մեռած են։

Տէքազվիլ Զ. Փօյաճեան

2. ՊԷԼՖՈՐԻ ՄԷՋ

1923էն ի վեր խումբ մը հայ երիտասարդներ եկած են Պէլֆօռ, աշխատելու համար «Սօսիէթէ Ալզասիէն տը Քօնսթրիւքսիօն Մէքանիք»ի մէջ, պայմանագրով։ Այսօր Պէլֆօռի հայութեան թիւն է 150էն 200 հոգի, Կէմէրէկցի, Գարահիսարցի, Խարբերդցի եւն.։ Հայերը բոլորն ալ վերոյիշեալ գործարանը կ'աշխատին, իսկ կիները դերձանի գործարանը։

Մաս մը հայրենակիցներ հաստատուած են քաղաքին մէջ, մնացեալը քաղաքին ծայրը, գործարանէն մէկ ժամ հեռու, Պօմօն եւ Օֆըմօն գիւղերը, պարպուած զօրանոցի մը մէջ կը բնակին եւ հեծանիւով գործի կ'երթան կուգան։ Մինչեւ հիմայ չորս ամուսնութիւններ տեղի ունեցան ֆրանս. եկեղեցիին մէջ, թարգմանով։ Մեռած են երկու հոգի, 4 ամսուայ երախայ մը եւ պառաւ մը, որոնք թաղուեցան ֆրանսական գերեզմանատունը։ Այս տարի, ծաղիկ եւ աչքի հիւանդութիւնները կը սպառնան փոքրիկներուն։ Կան մանուկներ որ ֆրանսական ուսում կ'առնեն, զրկուելով մայրենի լեզուէն։ Մեր հայրենակիցները սիրուած են տեղացիներէն եւ որ եւ է բողոք չէ յայտնուած մինչեւ հիմայ։

Լ. Տէր-Սարգիսեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ազգ. միութեան անդամներէն մէկուն հետ տեսակցեցայ. յայտարարեց թէ միութիւնը լուծուած է։ 50—60 երախաներ փողոցները կը թափառին։

Հ. Յ. Դ. Շրջանային կոմիտէն կազմակերպած էր թատերական երեկոյթ մը որուն հասոյթը պիտի յատկացուէր դպրոց մը ու դասախօսութիւններ հաստատելու։ Մինչեւ Ռոմանէն ու Փուզէնէն մարդ եկած էր եւ բաւական հասոյթ գոյացաւ, բայց դրամը կը մնայ անձեռնմխելի, քանի որ Ազգ. Միութիւն չկայ։

Ապրիլ 5ին Հօկը հրապարակային ժողով մը յայտարարած էր, բայց տեղի չունեցաւ, որովհետեւ Փարիզէն կանչուած բանախօսը չէր եկած։ Այս երկրորդ անգամն է որ ժողովը կը ձախողի։

Սէօլէօզցիներու հայրենակցական միութիւնը Զատկին սինէմա Սէն Լուիի մէջ պատարագ մատուցանել տուաւ։ Ներկայ էին միայն 200 հոգի։ Գոյացած դրամը, (ծախքէն զատ), մօտ 200—250 Փրանք տրուեցաւ քահանային։

Ս. Ք.

ՆՈՐ ԵՒԴՈԿԻԱ

(Բարեգործականի գրասենեակէն)

Բարեգործական Միութիւնը Ապրիլի սկիզբը Հայաստանի Հօկի կեդրոնական վարչութեան փոխադրեց Մէօթէմմէտեան կտակի հասոյթները մինչեւ 1925 Դեկտեմբեր 31, որոնք 387 անգլիական ոսկիի գումար մը կը ներկայացնեն։

Նոր—Եւդոկիա, որ հաստատուած է Էվճիլարի շրջանին մէջ, Մէօթէմէտեան կտակին դիզուած հասոյթներուն 2600 անգլիական ոսկիի գումարովը, սկիզբէն բաղկացած էր 16 ընտանիքներէ, 60ի հասնող երկսեռ բնակչութեամբ։ Բայց անցեալ աշնան այդ թիւին վրայ աւելցած են 4—5 ընտանիք եւս, որոնք տեղաւորուած են գիւղին բնակիչներուն մօտ։ Յիշեալ 16 ընտանիքը արդէն իրենց համար կառուցած են բնակութեան շէնքեր, ունին գոմեր եւ մարագներ անասուններու համար, ամէնուն համար ձեռք բերուած են մէկ—մէկ սայլ՝ երկուքական եզով կամ գոմէշով, ունին կթան կով, իսկ ոմանք ոչխար եւ այծ. ոմանք իրենց տրուած գումարներով ձեռք բերած են նաեւ խոզեր, ընտանի թռչուններ եւ այլ անասուններ։

Մէկ խօսքով, 16 ընտանիքներու սեփական տնտեսութիւնը արդէն բաւարարուած կարելի է նկատել։ Նոր ղրկուած գումարը պիտի յատկացուի նորահաստատ ընտանիքներուն, եւ մասամբ ալ գիւղին համար շինարարական նիւթեր եւ սերմնցու ձեռք բերելու։

ՎԱՆՏԵՐՎԷԼՏԻ ՎՐԱՅ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ

Մաթէն կը գրէ.—

Հինգշաբթի գիշեր Պրիւսէլի մէջ հարիւրաւոր երիտասարդներ Մատլէնի սրահին մէջ ներկայ եղած էին միթինկի մը, բողոքելու համար հաւանական արձակման դէմ դաւաճան Պօրմսի, որ պատերազմի ատեն գերմաններուն մեղսակցութեամբ ուզած էր Ֆլաման պետութիւն մը կազմել, գերմանիոյ գերիշխանութեան տակ։ Միթինկէն վերջ երիտասարդները հանդիպեցան արտաքին նախարար Վանտերվէլտի, որ սինէմայէ մը դուրս կ'ելլէր։ Ընկերվարական նախարարը անմիջապէս պաշարուեցաւ այդ երիտասարդներէն, որոնք յարձակեցան իր վրայ եւ ծեծեցին։ Ցեղոյ ստիպեցին որ նախարարը գլխարկը հանէ երբ նուագախումբ մը արքայական քայլերգը կը նուագէր եւ «Կեցցէ՛ թագաւորը» պոռալ տուին։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՖԱՔԻՐ ԹԱՀՐԱ ՊԷՅԻ դէմ բացուած դատին առթիւ, փաստաբան պ. Վահէ Պէօրէքճեան կը խնդրէ ճշդել կարգ մը կէտեր, Ֆաքիրին հետ եղած հարց պատասխանի մասին։ Կ'աւելցնէ թէ ծեծի պահուն իր վրայ յարձակողն էր Թելեմաք Շալճեան, իսկ Հելլէնուհի Ալէքսանդրա Տիմիթրիատիս ոչ թէ իրեն, այլ յարձակողին զարկաւ ձեռքի պայուսակով։

Կը փութանք հաղորդել թէ մենք ամբողջ դատավարութիւնը քաղած ենք ֆրանսական թերթերէն, իսկ առանձնապէս ծեծի պարագան՝ «Փըթի Փառիզիէն»էն, ինչպէս յիշուած էր արդէն։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. — A. S. F
ԱՅՍՕՐ ԷԼԻԶԱՊԷԹԻ ՄԷՋ

Այս օր ժամը 3ին Սթատ Էլիզապէթի մէջ (Փորթ տ'Օրլէան) տեղի կ'ունենայ ֆութպօլի մեծ մրցումը Հ. Մ. Ը. Մ.ի և պատուոյ դասակարգին A. S. Francaiseի Ա. խումբերու միջեւ։

Հաղորդակցութեան միջոցներ, մէթրօ Փորթ տ'Օրլէան, թրամուէյ 8 և 28, օթօպիւս AE։

*** Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղի սկաուտական խումբը իր կազմութեան Բ. տարեդարձին առթիւ կազմակերպած է պզտիկ դաշտահանդէս մը որ տեղի կ'ունենայ Մէօտօնի անտառին մէջ կայանին մօտ, Կիրակի Ապրիլ 25ին կէսօրէ վերջ։

Կը հրաւիրուին հետաքրքրուող հայրենակիցները։ Շոգեկառք առնել Էնվալիտէն կամ Բօն Միրապօէն եւ իջնել Մէօտօն-Վալ-Ֆլէօրի ուր առաջնորդող արիներ պիտի սպասեն մինչեւ ժամը 2։

*** Չորեքշաբթի գիշեր Վէլ Մօնթարժի տը Վօլի մէջ տեղի ունեցաւ պզտիկ մրցում մը Կարպիս Զարիֆեանէանի (65 քիլօ) եւ Լեհաստանի ախոյեան Վումարի (76 քիլօ) միջեւ, խուռն բազմութեան մը ներկայութեան։

Խաղը 10 րաունտ որոշուած էր, 4րդ րաունտին Վումար արդէն գետին ինկաւ պարտուած։

Սուրիոյ դէպքերը

Դամասկոսի պատերազմական ատեանը ի բացակայութեան մահուան դատապարտած է ժողովրդական կուսակցութեան պետ Տօքթ. Ապտիւրրահման Շէհպէնտէրը, որ Սուէյտա կը գտնուի և Տիւրզիներու ապստամբութիւնը կը վարէ: Ուրիշ չորս ապստամբներ, որոնք զինեալ վիճակի մէջ ձերբակալուած էին, պատերազմական ատեանին կողմէ մահուան դատապարտուելով կախուած են Պաալպէքի մէջ:

Գերմանեւռուս նոր դաշնագիրը

Մամուլը կը շարունակէ լրջօրէն զբաղիլ Ռուսիոյ և Գերմանիոյ բանակցութիւններով: Ռիւթէր արժանահաւատ աղբիւրէ կը տեղեկանայ թէ դաշնագիրը գաղտնի չէզոքութեան պայմաններ չի պարունակեր: Բանակցութեանց սկսելէ առաջ գերման կառավարութիւնը լուր տուած է Պերլինի անգլ. դեսպանին, աւելցնելով թէ տնտեսական գետնի վրայ է համաձայնութիւնը և թէ Լօքառնօյի կամ Ազգերու Դաշնակցութեան հակառակ ո և է քայլ չպիտի առնէ: Պոլշեւիկները յուսախաբ եղած են անոր համար որ չկրցան այդ դաշնագրին քաղաքական գոյն մը տալ:

Տիգրիսի յորդումը

Կացութիւնը կը շարունակէ մտահոգութիւն պատճառել Պաղտատի մէջ: Աղէտին առաջքն առնելու համար աշխատանքները կը շարունակուին: Նաւակներ շարունակ աւազի պարկեր կը բերեն, որոնք հազարներով գետին մէջ կը ձգուին՝ Թումբին ճեղքը գոցելու համար: Վերջին լուրերու համաձայն Պաղտատ քաղաքը փրկուած է կատարեալ կործանումէ:

Ախորժակը ուտելով կը բացուի

«Լքեալ» գոյքերու աւարը, որ երկար ատենէ ի վեր կը պարարտացնէ Էնկիւրիի դատարկ գանձը, ասկէ վերջ աւելի մեթոտիկ կերպով պիտի կատարուի: «Լքեալ» գոյքերու տնօրէնութիւնը տեսնելով որ ամէն օր թաքուն մնացած կալուածներ երեւան կ՚ելլեն, որոշած է հիմնական միջոցներ ձեռք առնել: Տնօրէն Թահսին պէյ Պոլսոյ կուսակալին հարցուցած է թէ ոստիկանութիւնը փախստականներու լիակատար ցանկը ունի՞: Ժխտական պատասխանին վրայ որոշուած է ամէն Թաղերու մէջ Ծերերու ժողովին կից մարմիններ կազմել, որոնց պաշտօնը պիտի ըլլայ «լքեալ» կալուածներ փնտռել եւ կալուածագիրները քննել: Կը կարծուի եղեր թէ Պոլսոյ մէջ տակաւին երեք միլիոն ոսկի արժողութեամբ «լքեալ» կալուածներ կան: Պագըրքէօյի և Եէշիլքէօյի մէջ հինգ «լքեալ» ագարակներ գրաւուած են:

Զօր. Փանկալոսի երդումը

Յունաստանի հանրապետութեան նորընտիր Նախագահ զօր. Փանկալօս այս առաւօտ Աթէնքի Մայր եկեղեցիին մէջ հանդիսաւոր երդում պիտի կատարէ սինօդին առջեւ: Արարողութեան ներկայ պիտի ըլլան օտար դեսպաններն ու տեղական կառավարական ու թաղապետական մարմինները:

ՊԱՐՏՔԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Վերջին լուրերու համաձայն, համաձայնութիւն մը մօտալուտ է Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի միջեւ, պարտքերու խնդրին առթիւ: Հիմքը գտնուած է եւ այժմ մանրամասնութիւնները կ՚ուսումնասիրուին: Պիտի միացուին առեւտրական եւ քաղաքական պարտքերը, վճարման դիւրութիւններ պիտի տրուին առաջին տարուան համար եւ աւելի փոքր մասնավճարներ պիտի նշանակուին քան անցեալ Սեպտեմբերին:

Թուրքիոյ քուրմերէն ալ

Լատիներէն տառերով

Էնկիւրիէն Պոլսոյ թերթերուն կը հեռագրեն թէ յեղափոխութեան գործը լրացնելու համար, անհրաժեշտ կը նկատուի լատիներէն տառերու գործածումը: Կ՚ըսուի թէ այս խնդիրը երկարօրէն քննուեր է գործավարներու խորհուրդին Ապրիլ 10ի նիստին մէջ:

Այս առթիւ վիճաբանութիւնները կը շարունակուին մամուլին մէջ: Թուրքիոյ նոր մտաւորականութիւնը կուսակից է ընդունելութեան:

Քրտագէտ Լազոյի մահը

Ապրիլ 2ին Թիֆլիսի մէջ մեռաւ Յակոբ Ղազարեան, որ ծանօթ էր Լազօ անունով:

Հանգուցեալը ծանօթ էր իբրեւ լաւ քրտագէտ: Երիտասարդութենէն ձեռնարկած էր Քիւրտերը եւ Եզիտիները լուսաւորելու գործին: Մասնաւոր ճիգեր թափած է քրտական տառերը գտնելու համար, հայկական տառերը ձեւափոխելով եւ յարմարցնելով եզիտական հնչունաբանութեան: Լազօ ոչ միայն երեւան հանած է Քիւրտ-եզիտական պատմութիւնը, դիւցազներգութիւնը եւ կենցաղը, այլ եւ ունի շարք մը գիտական-վիպական գրուածքներ, քիւրտերէն լեզուով: Թատերախաղերէն յայտնի են «Գոստիլ» (Մատանի), «Ղալան» (Աղջկան վարձք) վէպ, նաեւ «Քիւրտ Զասըմի պատմութիւնը», հայերէն:

Ֆրանքին տագնապը

Երէկ ստերլինը 145 ֆր. 60ի և տոլարը 29,85ի բարձրացաւ: Ելմտական նախարար Պ. Ռաուլ Փէրէ կը յայտարարէ թէ այս աննախընթաց անկումը արդարացնող ոեւէ լուրջ պատճառ չկայ և թէ ամէն միջոց ձեռք առնուած է սակարանի շահադէտները պատժելու համար: Միւս կողմէ ֆրանքը անկումէ փրկելու համար կամաւոր նուիրատուութիւնները կը շարունակուին: Ելմտական նախարարութեան մէջ այս նպատակով հաստատուած մասնաւոր գրասենեակը բուռն գործունէութեան մէջ է: Ֆրանսայի ամէն կողմէն նուիրատուները առատաձեռնօրէն իրենց աջակցութիւնը կը բերեն: Բացի Ֆրանսացիներէ, բազմաթիւ օտարականներ ալ կը մասնակցին այս շարժումին:

Փարիզ հրատարակուող անգլիերէն «Տէյլի Մէյլ» թերթի վարչութիւնը իր կողմէ 50,000 ֆրանք նուիրեց, միաժամանակ կոչ ուղղելով բոլոր ֆրանսաբնակ անգլիացի վաճառականներուն եւ հարուստներուն, որ իրենց օժանդակութիւնը բերեն հիւրընկալ երկրին՝ այս ճգնաժամային պահուն: Նիս հրատարակուող թերթ մը 100,000 ֆրանք հանգանակած է յիշեալ քաղաքը գտնուող օտարականներէն: Ամերիկացի մը նոյնպէս 100,000 ֆրանք նուիրած է:

ԿՈՎԿԱՍԱՀԱՅ ՏՐԱՄ-ՕՓԷՐԷԹԻ ԽՈՒՄԲԸ (Յ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ)

25 ԱՊՐԻԼ ԿԻՐԱԿԻ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ 8.30էն 11.30

Renée Maubelի սրահը, 6-8 R. de l'Orient (մէթրօ Blanche)

կը ներկայացնէ **ԳՈՐԴԻՆԻ** աշխարհահռչակ խաղը

ՈՎԿԻԱՆՈՍԷՆ ԱՆԴԻՆ տրամ 4 արար

կը մասնակցին Բագուի պետական Թատրոնէն Տիկ. ԱՍՏՂԻԿ եւ տեղիս կարող դերասանները:

ԳԻՆԵՐԸ՝ Օթեակ՝ 100, Ա. կարգ՝ 20, Բ. 15, Գ. 10, 7.50 և 2 ֆր.:

Տոմսերը կարելի է ճայթայթել բոլոր հայ ճաշարաններէն:

Յ. Գ.— Փորձի տակ է Յ. Թումանեանի ԱՆՈՅՇ-ՕՓԷՐԱՆ և Պերճ Պռօշեանցի ՍՕՍ-ՎԱՐԴԻԹԵՐ երաժշտական-տրաման:

9 ՄԱՅԻՍ ԿԻՐԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ին

Salle des Ingénieurs Civils, 19, Rue Blanche. Métro Trinité ou Blanche

Թատերական երեկոյթ ի պատիւ դերասան **ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆԻ**

Պիտի ներկայացուի հայ բեմի վրայ առաջին անգամ ըլլալով

Ա. Տը Վինեիի **"ՇԱԹԷՐԹՕՆ"** 3 արար

եւ մէկ վարագոյր անմահն Շէյքսփիրի «ՀԱՄԼԷԹ»էն

Տոմսերու գիները են 20, 15, 10 և 5 ֆրանք:

Տոմսերու համար դիմել Շահան Սարեանի, 5 Rue Dr. Paquelin, Paris 20

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԲԱՐՁՐ-ՀԱՅՔԻ Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Կիրակի ժամը 3ին 131 Fbg. du Temple.

Հ. Յ. Դ. Զաւարեան խումբի ժողովը 23 Ապրիլ, իրիկուան ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. Արմէն Կարօ խումբի հերթական ժողովը այսօր Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին 95 Bd. St. Germain. Մէթրօ Odéon. Պիտի դասախօսէ ընկեր Ս. Վրացեան:

Հ.Յ.Դ.ՌՈՍՏՈՄ Թաղային խումբի ժողովը՝ յառաջիկայ Ուրբաթ իրիկուն 23 Ապրիլ, իր հաւաքատեղին: Օրակարգ՝ ընթացիկ հարցեր:

Պ. Գէորգ Գէորգեան եւ զաւակունք, ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՏԻԿ. ԷԼԻԶ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ Հինգշաբթի օր, 15 Ապրիլ, յետ կարճատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութեան արարողութիւնը տեղի կ՚ունենայ այսօր, Կիրակի ժամը 1ին Փարիզի Հայոց Եկեղեցին:

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այն ընդունիլ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Մարսէյլ, Ե. Թ.— Ստացանք 40 ֆրանք: Պայմանաժամը կը լրանայ Ապրիլի վերջը:

Լիոն, Թագ.— Ստացանք 56 ֆրանք 40 ս.:

Գլամար, Գ. Ա.— Ստացանք բաժնեգինը:

Բոն տը Շէլի, Գործ.— Ստացանք 110 ֆրանք:

Լը Բուզէն, Գործ.— Ստացանք 160 ֆրանք:

Լիոն Գործ. Գ.— Ստացանք 400 ֆրանք:

Վիվիէ Վ. Մ.— Հասցէն որոշ գրեցէք:

Մարսէյլ, Ա. Ս.— Ստացանք 20 ֆրանք:

Փարիզ, Ա. Կ.— Ստացանք 30 ֆրանք:

Փարիզ, Պ. Թ.— Ստացանք 20 ֆրանք:

Ալֆորվիլ, Ս. Փ.— Ստացանք 20 ֆրանք:

Շէրպուռ, Մ. Հ.— Ստացանք միայն 10 ֆրանք:

Վիլֆրանշ, Ս. Տ.— Տասը ֆր. երեք անգամի համար:

Փարիզ, Պ. Գ.— Ստացանք վերջամսեան: Բաժանորդագրութիւնը սկսած է 1925 Օգոս. 2ին:

Փարիզ, Ս. Գ.— Ստացանք վերջամսեան:

Քլիշի, Հ. Կ.— Ստացանք 35 ֆր.:

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Զուիցերիացի արուեստագէտներու կողմէ մասնակցութեամբ Օր. Մ. ԲԱԲԱՅԵԱՆԻ: Տեղի կ՚ունենայ 19 Ապրիլ Բշ. գիշեր ժամը 8,45ին, 20 Ave. de l'Opéra: Օր Բաբայեան պիտի երգէ Նահապետ Քուչակէն եւ յունական երգեր: Մուտք 10 եւ 5 ֆրանք:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Խաչատուրեան եղբայրները կը փնտռեն իրենց քեռայրը Պոլսեցի Թորգոմ Փափազեանը, որուն նախորդ հասցէն եղած է Հալէպ Պաղտատ երկաթուղ. կայանի գանձապահ Լեւոն Փափազեան: Տեղեկացնել «Յառաջ»ի:

— Սեբաստիոյ Կամիս գիւղէն Շահէն Պալեան որ Փարիզի շրջակայքը կը բնակի եղեր: Տեղեկացնել S. Dulgerian, Family Hotel, 10 Rue de France, Ville Franche, s)Saone.

ԳՈՐԳ ՆՈՐՈԳՈՂ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Գորգ նորոգող երկսեռ գործաւորներ կ՚ուզուին, վարժ կամ ոչ: Անոնք որ նորոգուելիք գորգ ունին, կրնան դիմել մեզ և գոհ պիտի մնան: Դիմել Սարգիս Յովսէփեանի 45, Rue Lepic, Paris 18. Հեռաձայն Marcadet 27-14.

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԳԻՏՑՈՂ հայ տիկին մը կ՚ուզուի գրասենեակի մէջ աշխատելու համար: Դիմել 106, Rue St. Maur, Mr. Henryի: Մեքենագրութիւն պիտի սորվի ձրիօրէն:

ՍՂՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ ՊԱՅՔԱՐ

Նոր վարչութեանս բացառիկ կարգադրութեամբ, իր տրամադրութեան տակ ունեցած մեծ պողոտայի մը վրայ օդասուն խոշոր շէնքի մէջ ունինք ամուրիներու համար առանձին մահճակալներով պառկելու տեղեր: Խիստ մաքուր սպասարկութիւն: Միայն օրական 2 ֆրանք 30 սանթիմ չնչին վճարումով: Թրամուէյով եւ շոգեկառքով հաղորդակցութիւն բոլոր վայրերու համար: Համոզուելու համար մէկ այցելութիւն բաւ է:

Դիմել նոր վարչութեանս 20 Rue de Bezons, Courbevoie. Tél. 39:

ՍԱԿԱՐԱՆ

17 Ապրիլ 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	
Տոլար,	Dollar	
Մարք (ոսկի)	Mark	
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	
Թրք. ոսկի	» or	
Մէճիտիէ	Médjidié	
Լէվա 100 հատը	Léva	
Տրախմի »	Drachme	
Լիր » »	Lire	
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	
Զուից. »	Frc. Suisse	
Լէյ 100 հատը	Ley	
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	

ԱՐԺԷԹՈՒՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3300
» II	»	2100
» III	»	2000
Ռումելի երկթղ.	Lots turcs	125

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e

խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire: SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette, PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 21 ԱՊՐԻԼ 1926

21. AVRIL 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 113 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԴԻՄ

ՄԻ ՄՈՌՆԱՔ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ՝ ԱՊՐԻԼ 11-24Ի ՄԵԾ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ, ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ.

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՌԱՑՈՂ ԿԱԹՍԱՆ

«Դուքսը» դարձաւ իր դղրդագին պտոյտէն, բայց աղմուկը չէ դադրած տակաւին։ Արիւն-քրտինք մտած են դիւանագէտներն ու հրապարակագիրները, լոյս-աշխարհ հանելու համար անոր թաքուն ծրագիրները։

Շատ քիչերը իրական բան մը գիտեն։ Մեծ մասը գործը կը դատէ երեւոյթներէն, եւ Մուսոլինիի շռնդալից ճառերէն, որոնք հետզհետէ որոշ գոյն եւ շեշտ կ'առնեն։ Կան որ մերկացումներ ալ կը կատարեն, ներշնչուած՝ աւելի կամ նուազ կասկածելի աղբիւրներէ։ Բայց բոլորը համաձայն են մէկ տեսակէտի վրայ. — «սեւ շապիկները» իրենց շարժուձեւերով կը խախտեն խաղաղութեան հիմքերը, որոնք ամուր չեն տակաւին, հակառակ բոլոր ժողովներուն եւ լեռնակուտակ մագաղաթներուն։ Անվիճելի է Իտալիոյ ձգտումը՝ դէպի Ափրիկէ կամ Ասիա։ Այն պատճառ որ, արդէն իսկ Ֆրանսայի կարգ մը շրջանակները կ'առաջարկեն փոփոխել գաղթավայրերու հոգատարութիւնը, որպէս զի Իտալիան ալ բաժին մը ունենայ, եւ չմղուի աւելի մեծ փորձանքներ ստեղծելու։ Այս տեսակէտին կուսակիցները նկատի ունին Ափրիկէն, ուր կարելի է սրբագրութիւններ կատարել, այս կամ այն գաղթավայրին տէրը փոխելով։ Բայց իտալական թերթերը շատ չեն խանդավառուիր այս ծրագրով եւ կը հասկցնեն թէ իրենց ուզածը ուրիշ բան է, եւ ուրի՛շ տեղ։ Այդ կէտն ալ գաղտնիք չէ։ Թուրք թերթերը, իրենց արտասովոր իրարանցումով կը պարզեն թէ «բանը ինչումն է»։ Անոնք մինչեւ անգամ «ի զէն» աղաղակներ կ'արձակեն, եւ «երկաթէ լէպլէպի»ներով կը սպառնան։ Պահեստի զօրքին զօրաշարժն ալ իբրեւ յաւելուած։

Այսպէս կամ այնպէս, կաթսան կ'եռայ շոգեպինդ։ Մեր գործը չէ ճշդել թէ որքան պիտի դիմանայ անոր կափարիչը, կամ որքան պաղ ջուր պիտի խառնուի, պայթումը կանխելու, գոնէ սահմանափակելու համար։

Ուշագրաւ է որ ամէնէն շատ մտահոգութիւն կը յայտնէ բրիտանական մամուլը. թէև, Թուրք թերթերուն կարծիքով, Լոնտոնի վրայ կ'իյնայ նոր դաւադրութեան ամբողջ պատասխանատուութիւնը։ Դժուար է թափանցել բրիտանական դիւանագիտութեան խաղերուն, մանաւանդ երբ հարցը Արեւելքի կը վերաբերի։ Միշտ նենգ և վերապահ, Մեծն Բրիտանիան ունի քաղաքականութիւն մը որ անսասան կը մնայ սերունդներէ ի վեր, և միայն արտաքին ձեւերով կը փոխուի, համաձայն օրուան իշխանութեան խառնուածքին։ Դէմքերը կուգան ու կ'անցնին «ֆորին օֆիս»ի սէջ, բայց աւանդութիւնները կը մնան գորշ և ամուր, ինչպէս արտաքին նախարարութեան շէնքին պատերը։

Օրուան պոլիտիկոսները կը պնդեն թէ Անգլիան իրարանցում կեղծելով հանդերձ, յառաջ կը տանի ստորերկրեայ աշխատանքները, Յունաստանը, Պուլկարիան և Եուկօ-Սլաւիան հաշտեցնելու և Մուսոլինիի սայլին կապելու համար։ Հանրածանօթ իրողութիւն է թէ արտաքին, պաշտօնական գործերէն աւելի, խլրդային աշխատանքներն են որ ձև և մարմին կուտան դիւանագիտական ծրագիրներուն։ Յիշենք նաև որ, միջազգային խոշոր վէճերը և պատերազմները այսպիսի գործողութիւններով կը սկսին։ Անակնկալ դէպքեր— ինչպէս էր Սէրայէվոյի ոճիրը— կը ծառայեն միայն կրակ տալու դիզուած տաշեղներուն կամ վառօդին։

Տակաւին կանխահաս է այդպիսի հետեւանք նախատեսելու համար նոր խաղերէն։ Բայց, կասկած չկայ որ մթնոլորտը կը թունաւորուի հետզհետէ։ Ընդհանուր ջղագրգռութիւն մը վարակած է բոլորը։ Միւս կողմէ, Մուսոլինի, եթէ երբեք իր խօսքերը գործի պիտի վերածէ, ստիպուած է աճապարել, որովհետեւ կարելի չէ մինչեւ վերջը լարուած պահել իր շարքերն ու բանակը։ Անշուշտ զուարճութեան համար չէ որ հատու նշանախօսքեր կ'արտասանուին, ազդանշաններ կը տրուին, մէկ օրէն միւսը սուրը շողացնելու ակնարկներ կ'ըլլան։ Կարգ մը գուշակներ մեծ դէպքերու կը սպասեն յառաջիկայ Սեպտեմբերէն առաջ, երբ կը գումարուի Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. ժողովը։ Անոնց կարծիքով, Մուսոլինի կ'ուզէ կատարուած իրողութեան առջեւ դնել աշխարհը, Գերմանիոյ արձանագրութենէն առաջ, որպէս զի աւելորդ խոչընդոտներու չհանդիպի։ Այս ալ ենթադրութիւն մըն է որ շատ մեծ արժէք չունի, որովհետեւ, եթէ սեւ շապիկներու հրամանատարը վճռապէս որոշում տուած եւ հաւանութիւն առած է, շատ բարակը չի նայիր։ Քորֆուի միջադէպին ատեն, Գերմանիայէն աւելի զօրաւոր ընդդիմադիրներ կային, Անգլիան եւ Ֆրանսան. եւ սակայն, ոչ մէկը նկատի առաւ, ոչ միւսը։

Մնաց որ, Իտալացիները առածի մը պէս կը կրկնեն թէ աշխարհը արդար բաշխուած չէ, և իրենք չունեցան իրենց համապատասխան բաժինը… Ափրիկեան Տրիպոլիսէն մեկնած ատեն, Մուսոլինի կը գոռար. «Մենք ծարաւ ենք հողի, որովհետեւ բազմածին ենք և այդպէս ալ պիտի մնանք»։

Հողի ծարաւը յաճախ արիւնով կը յագենայ։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՆՉՊԷՍ Կ'ԱՆԲԱՐՈՅԱՑՆԵՆ

«Հայրենիք» խմբագրականի մը մէջ պարզելով խորհրդային իշխանութեան անհաշիւ մսխումները՝ «գրգռութեանց և պրոպագանդի համար», դիտել կուտայ.

«Այդ դրամներով բազմաթիւ մարդիկ ուղղակի թէ անուղղակի եղանակներով կը կաշառուին մեր գաղութներուն մէջ։ Այդ դրամներով յայտնի եւ անյայտ գործակալներ պտոյտի կը հանուին եւ կամ կը պահուին ամէն կողմ։ Այդ դրամներով, վերջապէս, խորհրդային պաշտօնական թէ անպաշտօն թերթեր կը հրատարակուին հոս ու հոն եւ վարձկան գրիչներ կը ծախուին։

Օգտուելով հայ ուսանողներու եւ մտաւորականներու տնտեսական ողբալի վիճակէն, խորհրդային կառավարութիւնը ամէն ջանք կը թափէ գրաւելու եւ իր ձեռքին գործիք դարձնելու զանոնք՝ թոշակներու, նպաստներու եւ պաշտօններու խոստումներով, իսկ երբեմն նաեւ սպառնալիքներով։ Եւ, կիսաքաղց ու կատարելապէս անապահով հայ ուսանողներն ու մտաւորականները, մանաւանդ անոնք, որ աննկարագիր ըլլալու ալ դժբախտութիւնն ունին եւ կամ տարապայմանօրէն կը տառապին հայրենիքի կարօտէն, դիւրութեամբ կ'ենթարկուին բոլշեւիկներու գայթակղեցուցիչ առաջարկներուն եւ իրենց խիղճը, եռանդը ու շնորհքը կը հարկադրուին ի սպաս դնելու խորհրդային կառավարութեան։

Մէկ խօսքով, խորհրդային կառավարութիւնը միջոցներու մէջ երբեք խտրութիւն չի դներ, մեր ուսանող սերունդն ու մտաւորականութիւնը անբարոյականացնելու, մեր հանրային բարքերը ապականելու, հայ հանրային միտքը պղտորելու, հասարակական կրքերը արհեստականօրէն գրգռելու, կատաղի երկպառակութիւններ յարուցանելու եւ մեր ազգային կեանքը շփոթի ու քաոսի մատնելու համար։»

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԸ ԴՈՂԱՆ ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔԷՆ

Լոնտոնէն կը հեռագրեն.— Մուսոլինիի Տրիպոլիս ճամբորդութիւնը եւ վերջին յայտարարութիւնները ծնուցին կարգ մը մտահոգութիւններ, որոնք արձագանգ կը գտնեն շատ մը թերթերու մէջ եւ դժբախտաբար շատ իրաւացի կերպով։ «Ուէսթմինսթըր Կազէթ», որ արդէն երեք օր առաջ նկատել տուած էր ֆաշիստ քաղաքականութեան վտանգը Եւրոպայի խաղաղութեան համար, այսօր կարեւոր խորհրդածութիւններով վեր կը հանէ այն վտանգները, որոնք կրնան ծնիլ Իտալիոյ արդի վարիչներուն Անատօլուի մասին ունեցած ձգտումներէն։ «Տէյլի Էքսփրէս» ալ կը գրէ թէ Մուսոլինիի հրամանը թէ «սուրը փայլուն եւ հատու պէտք է պահել», ազդարարութիւն մըն է իտալական նաւատորմին. պատրաստ գտնուելու, եւ նշանակալից է նաև ուրիշ երկիրներու համար։ Յետոյ կ'աւելցնէ. «Միջազգային հորիզոնը կը մթագնի։ Պ. Մուսոլինի շատ մը ռազմաշունչ ճառեր արտասանեց։ Իտալական կառավարութիւնը հերքեց թէ իր եւ հելլէն կառավարութեան միջեւ համաձայնութիւն մը կայ։ Շատ լաւ գիտենք սակայն թէ կայ համաձայնութիւն մը, որուն հիման վրայ Հռոմ երկումիլիոնոսկելինի փոխատուութիւն կ'ընէ Յունաստանի, որպէս զի այս վերջինը Իտալիայէն զէնք, հրասայլ, սաւառնակ, զրահապատ ինքնաշարժ եւ ռազմանիւթ գնէ։ Իտալական գործարանները շոգեպինդ կ'աշխատին Հելլէններուն հրասայլեր, զրահակառքեր եւ ռազմանիւթ հասցնելու համար։ Ի՞նչ պիտի ընէ այս անգամ Ազգերու Դաշնակցութիւնը»։ Ուրիշ յօդուածի մը մէջ, «Տէյլի Էքսփրէս» կ'ըսէ թէ Անատօլուի վրայ իտալական յարձակումի մը կը սպասուի եւ թէ Չորեքշաբթի օր (այսօր) Հռոմի հիմնարկութեան տարեդարձին առթիւ Մուսոլինի կարեւոր յայտարարութիւններ պիտի ընէ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պոլիսէն կը հեռագրեն.— Հակառակ անոր որ իտալական դեսպանը բացարձակապէս հերքեց թէ նոր համաձայնութիւն մը կնքուած է Յունաստանի եւ Իտալիոյ միջեւ, Թուրք պետական շրջանակները չեն ծածկեր իրենց մտահոգութիւնը եւ դէպքերուն կը հետեւին ամենամեծ ուշադրութեամբ։ Պոլսոյ զինուորագրութեան բոլոր գրասենեակներուն մէջ փակցուած ծանուցումներ զէնքի տակ կը կանչեն 1920էն 1925 տարուայ պահեստիները, ինչպէս նաեւ 1926ի դասակարգը։

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի դիւանագիտական խմբագիրը դիտել կուտայ թէ Թուրքիոյ կողմէ վեց դասակարգերու դրօշի տակ կանչուիլը նշանակալից է եւ ցոյց կուտայ թէ Անատօլուի մէջ իտալական յարձակումէ կը վախնայ։ Կ'ըսէ թէ Էնկիւրիի կառավարութիւնը մեծապէս մտահոգ է բարեկամ շրջանակներու կողմէ տրուած կարգ մը ազդարարութիւններէ։ Համոզուած են Թուրքիոյ թէ Իտալիա կ'ուզէ իր դէմ պատերազմիլ՝ նախ քան Գերմանիոյ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելը, որպէս զի Գերմանիան չկարենայ խնդիրը Ժընեւի ժողովին առջեւ հանել, յանուն Թուրքիոյ, որ անդամ չէ Ազգերու Դաշնակցութեան։ Ինչ որ ալ ըլլայ, կ'եզրակացնէ խմբագիրը, Լոնտոնի եւ այլ տեղերու Թուրք շրջանակները մեծ խուճապի մատնուած են։ Թրքական զօրաշարժը կարելի չէ արդարացնել իտալական սպառնալիքով, եւ Լոնտոնի մէջ մտածողներ կան թէ այդ զօրաշարժը ուղղուած է Անգլիոյ դէմ, եւ պիտի ծառայէ Թուրք բանակը զօրացնելու Իրաքի սահմանին վրայ։

⁂ Քօթիտիէն ալ կը գրէ թէ Իտալիա մտադրած է գրաւել Ատալիան, որ պատերազմի ընթացքին գաղտնի դաշնագիրներով իրեն յատկացուցած էր։ Թուրքիա ուշադրութեամբ կը հետեւի Հռոդոսի, Լէրոսի եւ Գասթէլլօրիզոյի մէջ Մուսոլինիի տեսած պատրաստութիւններուն։ Մուսթաֆա Քէմալ զէնքի տակ կոչած է երկու, ըստ ոմանց վեց դաս զինուոր, ու քանի որ Թուրքիա արդէն դրօշի տակ 120,000 զինուոր ունի, այս կերպով իր տրամադրութեան տակ պիտի ունենայ մեծ ուժեր։ Կ'ըսուի թէ անգլ. դեսպան Սըր Ռօնալտ Լինտսէյ ծանուցագիր մը տուած է Թուրքիոյ, յայտնի չէ թէ ի՛նչ խնդրի մասին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԱՊՍՏԱՄԲՆԵՐԸ ՏԵՂԻ ԿՈՒՏԱՆ

Հերմոնի շրջանակին մէջ սկսուած մեծ յարձակողականը լաւ արդիւնքներ կուտայ։ Արդէն բազմաթիւ գիւղեր հպատակութիւն յայտնած են, եւ ամէն օր մեծ թիւով ապստամբներ անձնատուր կ'ըլլան, ընդունելով Ֆրանսացիներուն առաջարկած պայմանները։ Պաշտօնական հեռագիրները կ'ըսեն թէ Յորդանանի վերին հովիտին բնակիչները հրոսախումբերը լքելով իրենց տուները կը դառնան. արդէն իսկ Հերմոն լերան շրջանին մէջ գիւղացիները իրենց հողերու մշակութեամբ կը զբաղին։ Ապստամբութեան վարիչները գերագոյն ճիգեր կը թափեն՝ ըմբոստութիւնը հրահրելու համար, սակայն ի զուր։

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ Փալմիրիոյ անապատին մէջ կատարուած գործողութենէ մը յետոյ, Մաուլները իրենց հպատակութիւնը յայտնած են։

Թուրքիայէն Հալէպի նահանգը մտած հրոսախումբեր, որոնք կը գործէին Իտլիբի հիւսիսակողմը, ցրուեցան հարիւրապետ Ռէնիօի չորս զօրախումբերուն կողմէ։ Ընդհարումի պահուն սպաննուեցաւ Աքըլ Իսքաթի, որ շատ մը ոճիրներ եւ աւազակութիւններ գործած է։

Զօր. Կամլէն զինուորներուն ուղղուած կարգախօսի մը մէջ կ'ըսէ.— Մօտ է այն օրը, ուր ֆրանս. դրօշակը կրկին պիտի ծածանի Սուէյտայի մէջ եւ ապստամբները այլեւս հաշտութիւն խնդրելէ ուրիշ միջոց չպիտի ունենան։

Իսկ Զօր. Անտրէա հետեւեալ կոչը ուղղած է Տիւրզիներուն.— «Հասած է ժամը, ուր ինչ որ որոշուած է, պիտի գործադրուի կառավարութեան ուժերով։ Սուէյտա պիտի երթամ, հոն պիտի հաստատուիմ, ու այլեւս բնաւ չպիտի մեկնիմ անկէ։ Խաղաղութիւնը պիտի հաստատեմ Ճէպէլի մէջ եւ օրինաւոր կառավարութիւն մը պիտի կազմեմ։ Մնացէք ձեր գիւղերուն մէջ, մի՛ գաղթէք անկէ։ Ապա թէ ոչ աւազակներ պիտի գան դիրք բռնելու այնտեղ, ու մենք պիտի ստիպուինք քանդել զանոնք։ Մնացէ՛ք ձեր տուները։ Երբ տեսնէք մեր զինուորներուն գալը, պատուիրակութիւն մը ղրկեցէք անոնց առջեւ, զանոնք իբրեւ բարեկամ ընդունելու համար։ Պիտի յարգենք ձեր գիւղերը։ Մօտ օրէն Սուէյտայի մէջ կը տեսնուինք, միասին աշխատելու համար Ճէպէլի բարօրութեան եւ բարգաւաճումին»։

Վերջին լուրերու համաձայն, 15,000 զինուորներ համախմբուած են հիմա Էզրաա-Տէրաայի —Դամասկոսէն 100 քիլոմեդր դէպի հարաւ— եւ Պօսրայի մէջ։ Զօր. Անտրէա Դամասկոսէն մեկնեցաւ միանալու համար այս զինուորներուն։ Մօտ օրէն մեծ յարձակումի կը սպասուի Սուէտայի դէմ։

Պոլսոյ ազգ. վարչութեան խախտումը

Պոլսոյ Քաղաքական Ժողովին քայքայումը կատարեալ է հիմա։ Վարչութեան ատենապետ Պ. Յարութիւն Մոստիչեան եւս քաշուեցաւ,— պատճառաբանեալ հրաժարագրով մը։ Պարզելէ յետոյ թէ ի՛նչպէս չորս տարի առաջ միաձայնութեամբ վարչապետութեան կոչուած էր, Պ. Մոստիչեան կը յիշէ թէ Իզմիրի գրաւումէն յետոյ շատ մը անդամներ հրաժարեցան, Զաւէն Պատրիարքը հրաժարուած հռչակուեցաւ, ինք ալ այդ առթիւ հրաժարական տուաւ, բայց չընդունուեցաւ։ Իսկ հիմա սէկ կողմէ վարչութեան պաշտօնանկ անդամ, Պ. Լեւոն Թօփալեան հայ թերթերու մէջ քինախնդրական ոգիով հրատարակութիւններ ըրաւ, միւս կողմէ «Թուրքեհայ Միութիւնը Պատրիարքարանի կազմակերպութեան փոփոխութիւն և փոխանցման մասին հանրագրութիւն մը պատրաստելով կը յաւակնի յանուն հայութեան խօսելու և պաշտօնական դիմում կատարելու»։ Այս վերջին խնդրին դէմ բողոքելու համար խառն ժողով գումարուած պահուն, տեղի ունեցաւ ցաւալի միջադէպը, որ կարգ մը Թուրք թերթերու «Հայերը նորէն ոտքի կ'ելլան» վերնագրով հրատարակութեանց առիթ տուաւ. մինչդեռ մենք մեր պաշտօնավարութեան սկիզբէն ի վեր ջանացած ենք այս կարգի կասկածները փարատել, կասկած և անվստահութիւն՝ որ ծագում առած էր բախտախնդիր Թորգոմի մը վերագրուած եպերելի արարքներէն։

Պ. Մոստիչեան կ'եզրակացնէ թէ այսքան դժուարին պայմաններու մէջ մաքառելէ յետոյ, վերջին դէպքերը, որոնք մինչև հիմա իր թափած ջանքերը չէզոքացնելու հանգամանք ունին, իրաւամբ վշտացուցած են զինքը և պատճառ եղած են որ վճռապէս որոշէ հեռանալ։ Եւ յետոյ կը խնդրէ շուտով Ընդհ. Ժողով հրաւիրել, իր յաջորդը ընտրելու համար։

Տեղապահը կը շարունակէ իր խորհրդակցութիւնները բարձրաստիճան եկեղեցականներու և ազգային դէմքերու հետ։ Խորհրդակցական ժողովի օրը դեռ չէ որոշուած։ Կը սպասուի որ տեղապահն ալ հրաժարի։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՀԱՅԵՐԸ ՄՈՒՍՈՒԼԻ ՄԷՋ

Մուսուլը ընդհանուր պատերազմէն առաջ ունէր մօտաւորապէս 10 տուն Հայեր, Սղերդէն գաղթած, որոնք տեղացի կը համարուէին, եւ երբեմն ալ քանի մը տուն պատահական հայ օտարականներ, մեծ մասամբ պետական պաշտօնեաներ։

Քանի մը անգամներ փորձ եղած է ազգային դպրոց մը բանալու։ Սակայն աշակերտներու նուազութեան եւ ծախքի չգոյութեան պատճառով դպրոցը չէ կրցած յարատեւել։ Բայց եւ այնպէս դարձեալ կը գտնուէին երիտասարդներ որ այդ կարճ կեանք ունեցող դպրոցին շնորհիւ քիչ-քիչ հայերէն լեզուի տեղեակ են եւ գրել կարդալ գիտեն։

Տեղացիները մեծ մասամբ արաբախօս են։

Ընդհանուր պատերազմի տարագրութեան հետեւանքով է որ, Մուսուլը իբր հայութեան կեդրոն նշանակութիւն ստացաւ. որովհետեւ Թուրքիոյ եւ Հայաստանի ամէն կողմերէն տարագրուած հայութիւնը իր տուրքը տուաւ Մուսուլի շրջանին եւ շրջակայ անապատներուն։ Եւ հայութեան բեկորներէն կարեւոր մաս մը ցրուեցաւ այս նահանգին ամէն կողմերը։

Այս պահուս թէ Մուսուլ քաղաքի Արաբներուն քով, թէ՛ Մուսուլի շրջակայ արաբ գիւղերուն մէջ եւ թէ՛ Մուսուլի անապատի վրանաբնակ Արաբներուն քով բաւական թիւով հայ երիտասարդներ եւ աղջիկներ կը գտնուին, որոնցմէ շատերը իրենց ազատման կը սպասեն։

Այդ ազատումը այդքան ալ մեծ դժուարութեան չպիտի հանդիպի, եթէ պէտք եղած նիւթական դիւրութիւնը ըլլայ։

Այս տողերս ուշադրութեանը կը յանձնեմ հայութեան կենդանի, բայց եւ այնպէս օտարացած բեկորներով հետաքրքրուող հայ անհատներուն, հայրենակցական միութիւններուն եւ մասնաւորապէս եւ բացառապէս Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան, որոնց վրայ սրբազան պարտականութիւնը կ'իյնայ անմիջապէս գոհողութիւններ ընելու եւ ազատելու իրենց արաբացած ու տառապած եղբայրները։

Ափսոս չ'անցնիր, որ Արաբներու քով գտնուած երիտասարդներէն քանի մը հոգի ինքնաբերաբար չգան։ Անոնք կը խնամուին եւ իրենց ցանկացած տեղերը կը ղրկուին տեղական միջոցներով։ Բայց տեղական միջոցները այնքան սուղ են որ չեն կրնար բաւարարել այդ հոսանքը։

Քանի որ ինքնաբերաբար եկողները այնքան շատ են, հապա որքա՜ն աւելի շատ պիտի ըլլայ անոնց թիւը, եթէ կարող եւ փորձառու որբահաւաք մը նիւթական լայն միջոցներով ղրկուի տեղս։

Ցարդ տեղիս որբահաւաքման գործը կը վարէ Պ. Սարգիս Զաքմաքճեան, որ ձեռնհաս, գործին ու տեղական պայմաններուն ծանօթ եւ շրջանիս օտարազգիներուն մէջ ալ յարգանք վայելող սրտցաւ եւ անձնուէր հայրենասէր մըն է։

Մինչեւ անցեալ տարի ան որբանոց-հիւանդանոցի պէս հաստատութիւն մը կը պահէր՝ Արաբներուն մէջէն եկող հայ տարագիրներուն համար։ Բայց ոչ մէկ տեղէ օգնութիւն ստանալով եւ պարտքերու տակ ընկճուելով՝ պարտաւորուեցաւ անոր վերջ տալ։

Իր ազատած որբերուն եւ տարագիրներուն թիւը անհաշիւ է։ Եթէ ժամանակին նիւթական քիչ մը աւելի լայն միջոցներ տրամադրուէին, հաւատալի էր որ ոչ մի տարագիր հայ պիտի մնար Մուսուլի շրջանի Արաբներուն քով։

* * *

Տեղիս հայ գաղութը, որ հաւաքածոյ մըն է Թուրքիոյ եւ Հայաստանի զանազան կողմերէն, կը բաղկանայ այժմ մօտաւորապէս 1000 անդամներէ, որոնց մէջ կարեւոր թիւ մը կը կազմեն այրի կիներ, ոմանք իրենց անչափահաս որբուկներով։

Այս տեղի Հայերը ընդհանրապէս բարեկեցիկ վիճակ մը չունին, սեփականազուրկ են, մեծ մասամբ խեղճ կ'ապրին եւ օգնութեան կարօտ են գործի չգոյութեան ու վերջին երկու տարուան ընթացքին տիրող սովութեան պատճառաւ։

Ընդհանրապէս արհեստաւորներ են, մէկ կարեւոր մասը շօֆէօրներ են, մաս մըն ալ կօշկակարներ. կան նաեւ երկաթագործներ, դերձակներ, թիթեղագործներ, սափրիչներ եւլն։

Ի հարկէ մեծ մասը ուրիշներու մօտ օրականով աշխատող վարձուորներ են։ Մաս մըն ալ անարհեստ բանուորներ կան, որոնք միւսներէ աւելի խեղճուկրակ կ'ապրին։

Տեղս կայ բժիշկ մը, Գրիգոր Աստարճեան, որ բաւական ժամանակէ ի վեր հոս հաստատուած է, իր հաշուին գործ կ'ընէ հիւանդներ ընդունելով եւ անոնց այցելելով։

Գաղութը հազիւ կրնայ պահել քահանայ մը եւ կը գոհանայ տեղս եղած փոքրիկ եկեղեցիով որ հաստատուած է 1857ին։

Անցեալ օր Պաղտատէն տեղս հասաւ քահանայ մը, որ ղրկուեցաւ Մուսուլի շրջանի քաղաքներէն Զախօ, ուր կը բնակին 60-70 տուն հայ գաղթականներ, եւ անոր մօտիկ գիւղ մը, ուր կ'ապրին մօտաւորապէս 400 Հայեր։

Զախօյի մէջ հաստատուածները Սղերդի շրջանէն Ցէհ գիւղաքաղաքէն են եւ շալագործութեամբ կը պարապին, իսկ գիւղին մէջ ապրողները Վանայ շրջանի Արմըշատ գիւղէն են, Պագուպայէն փոխադրուած. հողագործութեամբ կը պարապին եւ տագնապալի օրեր կ'անցնեն, քանի որ անցեալ տարի մարախը փճացուց իրենց ցանքը։

Տեղս կայ ազգային վարժարան մը եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ։

Դպրոցին պէտքերը կը հոգացուին պատահական նուիրատուութիւններէ եւ դպրոցական հանդէսներու հասոյթներէն, այնպէս որ ամիսներ կ'անցնէին եւ հազիւ կը վճարուէին ուսուցիչներու ամսաթոշակները եւ շատ անգամ անվճար կը մնային։

Դպրոցը երկսեռ է, ունի 80-90 աշակերտ-աշակերտուհի, բաժնուած է հինգ կարգերու։ Ունի երկու ուսուցիչ որոնցմէ մէկը անգլիերէնի ու արաբերէնի, իսկ միւսը՝ զուտ հայերէնի, նաեւ մէկ ուսուցչուհի։

Ուսուցիչները չնչին թոշակ կը ստանան եւ օրական 8-9 պահ դաս կուտան տաժանելի պայմաններու տակ։

Տեղիս Հայերը առ այժմ իրենք զիրենք ապահով կ'զգան ֆիզիքապէս. տեղական իշխանութիւնները եւ արաբ ժողովուրդը մեզ կը նկատեն խաղաղ եւ շինող տարր։ Մինչեւ հիմա գէթ դժգոհելու առիթ չեն ունեցած ո՛չ արաբ ժողովուրդը եւ ո՛չ արաբ իշխանութիւնը։ «Հայրենիք»

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ղրկել հին բաժնեգինները, առանց ազդի սպասելու։

ՌՈՒՍԻՈՅ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐՆ ՈՒ ՃԻԳԵՐԸ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

«Տէյլի Թելեկրաֆ»ի մէջ Պ. Մօրիս Փեռնօ կրկին անդրադառնալով Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ յարաբերութիւններուն, կը գրէ թէ սովետ կառավարութիւնը Արեւելքի մէջ հակեւրոպական քաղաքականութիւն մը կը հետապնդէ։ Մինչեւ ո՞ւր պիտի տանի այս քաղաքականութիւնը, յանգելու համար իր տրամաբանական վախճանին։ Եթէ այս քաղաքականութիւնը պաշտօնական համգամանք ունեցած ըլլար, արեւմտեան պետութիւնները, որոնք շատ կը վնասուէին անկէ, կրնային ըսել Մոսկուայի. «Քու խնդրած տնտեսական աջակցութիւնդ այն ատեն կուտանք քեզ, երբ դուն դադրեցնես Ասիոյ մէջ ըրած գործողութիւններդ», որուն Մոսկուա պիտի պատասխանէր. «Ասիոյ մէջ ուրիշ բան չենք ըներ մենք, եթէ ոչ ընդարձակել մեր տնտեսական գործողութիւնը, ինչպէս ամէն կառավարութեան իրաւունքն է»։ Այս պատասխանը շատ ազդեցիկ պիտի ըլլար, որովհետեւ Ռուսիա կը գործէ թէ տնտեսական եւ թէ քաղաքական գետնի վրայ։

Մոսկուայի հանդիպած գլխաւոր արգելքը այն բնազդական անվստահութիւնն է, զոր Արեւելքցին ունի համայնավարական քարոզութեանց դէմ։ Ուրիշներ արեւմտեան պետութիւններէն առաջ հասկցան որ սովետները ժառանգած են Ցարիսմի ձգտումներն ու ծրագիրները։ Ներկայիս Արեւելքի բոլոր ժողովուրդները անկախութեան կը ձգտին եւ կ'աշխատին Եւրոպայի իրենց վզին դրած տնտեսական եւ քաղաքական լուծը թօթափել։ Անոնք բացարձակապէ՛ս չեն փափաքիր երեկուան տէրը վռնտել, տեղը ընդունելու համար վաղուան տէրը։

Ո՛չ Աֆղանները, ո՛չ ալ Պարսիկները կ'ուրախանան՝ տեսնելով որ Ռուսիա այս նոր կիսանկախ հանրապետութիւնները կը կազմակերպէ իրենց սահմաններուն վրայ, եւ նոյն իսկ Թուրքիոյ մէջ յստակատես փոքրամասնութիւն մը դժգոհութեամբ կը դիտէ Կովկասի Միացեալ Նահանգները։

Տնտեսական գետնի վրայ, ռուս քաղաքականութիւնը նոյնիսկ աւելի յարձակողական է։ Հիւսիսային Պարսկաստանի արդիւնաբերողները ստիպուած են իրենց ամբողջ արտադրութիւնները ծախել «Վնէշթօրկ»ի ներկայացուցիչներուն, որոնք գնման գինը կ'որոշեն սպառնալով «կամ ձեր ապրանքը մեզի կը ծախէք. եւ կամ եթէ ուրիշին ծախէք, չպիտի փոխադրենք»։ Եւրոպայէն կատարուած ներածումներն ալ նոյնպէս մենաշնորհի վերածուած են, քանի որ սովետ հողամասին մէջէն թրանզիթը արգիլուած է օտարականներուն։ Ռուսիա այսօր իրապէս անթափանցելի տնտեսական թումբ մը կը կազմէ։ Միջին Արեւելքի պետութիւնները հիմա կը փափաքին այսպիսի գերակայութենէ մը ազատուիլ եւ հաստատել «բաց դուռ»ի քաղաքականութիւնը։

Ռուսիա այսօր կը շահագործէ երկու ձգտումներ որ կը յատկանշեն Թուրք դիւանագէտները եւ զորս լաւ ուսումնասիրած է։ Մէկ կողմէ, Թուրք դիւանագէտները կ'ուզեն վարել Ասիոյ ազգայնական հակեւրոպական հզօր շարժումները. միւս կողմէ, կը ջանան Թուրքիան դնել այնպիսի դիրքի մը մէջ որ Եւրոպայի եւ Ասիոյ միջեւ կատարէ միջնորդի դեր մը, ինչպէս կը թելադրէ իր աշխարհագրական դիրքը։ Երբ Մուսթաֆա Քէմալ փաշա մայրաքաղաք հռչակեց Էնկիւրին, յայտնեց թէ չի շահագրգռուիր Պոլսով, բայց չհրաժարեցաւ Թուրքիոյ եւրոպական շահերէն։

Ցեսոյ, Թուրքիա տակաւին ինքզինքը կը նկատէ առաջին իսլամական պետութիւնը։ Ինքը բացարձակապէս անկախ է եւ հզօր ու յաղթական բանակ մը ունի։ Այս դիրքով Հնդկաստանի, Եգիպտոսի, Աֆղանիստանի եւ Պարսկաստանի իսլամներուն վրայ կը գործէ բարոյական հեղինակութիւն մը, որուն Ռուսիա չի կրնար յաւակնիլ։ Իր ազդեցութիւնը աւելի ուղղակի է եւ նուազ կասկածելի, եւ դիւրին է հասկնալ թէ ռուսական դիւանագիտութիւնը ինչպէս պիտի օգտուէր թրքական գործակցութենէն, եթէ գիտնար, գոնէ ատենի մը համար, Ռուսիոյ շահերը յարմարցնել Թուրքիոյ շահերուն։ Այդպիսի համաձայնութիւն մը կրնայ գտնուիլ Մուսուլի վէճին մէջ։ Երբ ես Էնկիւրիի մէջ խօսեցայ այս մասին, շատ քիչ բան լսեցի քարիւղի, եւ աւելի քիչ՝ ուրիշ տնտեսական շահերու մասին։ Լսածս այս էր. «Մուսուլ Միջին Ասիոյ քառուղին է եւ բանալին։ Չենք կրնար անգլիական ձեռքերու մէջ ձգել այդ բանալին»։ Ճիշդ նոյնը չպիտի՞ լսէի Մոսկուայի մէջ։

Հաւանական է որ ռուսեւթուրք համաձայնութիւնը մակերեսային ըլլայ։ Որքան ատեն որ խնդիր կայ Անգլիոյ — եւ ստիպման մըն ալ Ֆրանսայի — դէմ պայքարելու, դիւրին պիտի ըլլայ պահպանել զինակցութիւն մը։ Բայց կէտեր կան որոնց մասին դժուար է Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ համար, համաձայնութեան մը յանգիլ, աւելի դժուար է՝ պահել զայն. այս պարագան չի նուազեցներ կնքուած համաձայնութեան մեծ արժէքը։ Մոսկուայի մէջ եւրոպական խառնուածքով Եուսուֆ Քէմալի տեղ վայրենօրէն հակօտար Ջէքեայի պէյը նշանակած ատեն, Էնկիւրիի դիւանագէտները գիտէին թէ ինչ կ'ընեն. ճիշդ ինչպէս երբ Թէհրանի հակապարսիկ Մուհիտտին փաշային տեղ նշանակեցին պարսկամոլ Շէվքէթ պէյը։ Թուրք դիւանագէտներու նոր դպրոցը կ'ըսէ. «Թուրքիոյ դեր մը սահմանուած է Ասիոյ մէջ։ Ինքզինքը ազատած ըլլալով, Թուրքիա պիտի օգնէ Ասիոյ միւս ազգերուն ազատութեան։ Եւրոպան Ասիայէն արտաքսելու խնդիր չկայ։ Մենք միայն կ'ուզենք որ Եւրոպա հրաժարի աշխարհակալութեան եւ տնտեսական մենաշնորհի քաղաքականութենէն։ Միայն այս գնով կարելի է ապահովել խաղաղութիւնը Ասիոյ մէջ»։

Այս է, Թուրքերէնով, Ռուսիոյ տեսութիւնը Արեւելեան քաղաքականութեան մասին։

ԿԵԱՆՔԸ ՀՕՄԻՆ ՄԷՋ

Ապրիլ 14ին Նիւ Եորքէն եկած հեռագիր մը կը հաղորդէր մահը Տիկ. Սրբուհի Գարակէօզեանի, մայրը՝ բարերար Պ. Միհրան Գարակէօզեանի։

Նոյն օրը դասերը անմիջապէս դադրեցան. կէսօրին Հօմի ամբողջ պաշտօնէութեան եւ աշակերտութեան մասնակցութեամբ տեղի ունեցաւ սգահանդէս մը։ Պ. Նուպար Գալֆեան տուաւ հանգուցեալի կեանքէն քանի մը գիծեր։ Տիկին Ս. Գարակէօզեան, քսան տարեկանին այրի մնացած, մէկը եղած է Գալֆեան Որբանոցը վերակազմող խնամակալուհիներէն։

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ՈՒՂԵՂԸ ԱԼԻՔՆԵՐ Կ'ԱՐՁԱԿԷ՞

Տարօրինակ երեւոյթներ կը հետապնդեն մեզ յաճախ. կ'անցնինք փողոցէ մը. բարեկամի մը յիշողութիւնը կը յաճախէ յանկարծ ձեզ. անգիտակից մղում մը ձեզ ետ կը դարձնէ եւ ահա դուք ձեզ դէմ դիմաց կը գտնէք անոր հետ։

Օր մը անբացատրելի տխրութեամբ համակուած կը զգաս ինքզինքդ. ժամանակ մը վերջ չարագոյժ նամակ մը կուգայ քեզ հաղորդել որ նոյն այդ օրուայ մէջ, եւ նոյն այդ պահուն ճակատագրական պատահար մը հարուածած է ձեր մէկ սիրելին, հեռուն, ով գիտէ ո՞ւր։ Այս փորձառութիւնը ունեցած են վերջին պատերազմին, բազմաթիւ մայրեր, կիներ, որոնց լլկուած միտքը անմիջական արձագանգը զգացած է հեռակայ դաշտերուն վրայ ինկող սիրելիներու։

Պատահած է նաեւ որ երազի մէջ մարդիկ տեսած ըլլան իրենց սիրած մէկ անձին մասին չարաշուք պատկերներ, եւ օրեր վերջը իմացած ըլլան որ արդարեւ նոյն այդ գիշերուան նոյն պահուն իրենց բարեկամը խաղալիքը եղած է ողբերգական դէպքերու։

Ցանկը երկարելու պէտք չկայ. ընթերցողը լսած կամ ապրած կրնայ ըլլալ նման դէպքեր։

Փաստ է ուրեմն —եւ գիտութիւնը չի ժխտեր այդ— որ որոշ անձերու միջեւ, կարգ մը պարագաներու տակ հոգեկան հաղորդակցութիւն մը, մտածումներու փոխանցում մը կրնայ տեղի ունենալ, կը բաւէ որ այդ անձերը կապուած ըլլան իրարու զգացական աշխարհի փոխադարձ ներդաշնակութեամբ։

Բոլոր յիշուած այս օրինակները երեւան կը բերեն մարդկային ուղեղին մէկ թագուն յատկութիւնը, զոր գիտութիւնը կոչած է «հեռազգացութիւն»։ (Télépathie). Այդ յատկութիւնը ամէնուն քով չեշտուած չէ եւ ոչ ալ ամէնօրեայ կեանքին մաս կը կազմէ. ան առաւելապէս ի յայտ կուգայ երբ երկու ուղեղներ— մէկը իբրեւ հաղորդիչ, միւսը իբրեւ ընդունող— իրարու հետ համերաշխ ըլլալով հանդերձ, անոնցմէ մէկը յուզումի եւ գերագրգռութեան նոպայի մը մէջ գտնուի։

Հարց է ուրեմն թէ՝ մարդկային ուղեղը ալիքներ կամ ինքնայատուկ թրթռումներ կ'արձակէ՞ դէպի դուրս։

Իտալացի ջղաբան գիտուն մը, Տքթ. Գազամալլի, վերջերս ուշագրաւ փորձեր կատարած է, որոնք քննութեան նոր դաշտ մը կը բանան գիտութեան առջեւ։

Ան շինել տուած է երկ-երկու մետր տարածութեամբ խորանարդաձեւ կապարեայ սենեակ մը, որու ներքին միջավայրը բոլորովին մեկուսացած պէտք է նկատել արտաքին աշխարհի ելեկտրական ալիքներէն. նոյն իսկ հոն թափանցող օդի հոսանքն իսկ մետաղեայ խողովակի մը մետաղեայ ցանցին ընդմէջէն անցնելու եւ ելեկտրականապէս բոլորովին չէզոք ըլլալու ստիպման զտուած էր։

Ահա աշխարհի ելեկտրական բոլոր ծփանքներէն մեկուսացած այդ սենեակին մէջ կը քաշուէր ինք, դիտողը, իրեն հետ տանելով անթել հեռագրի չափազանց զգայուն ընդունարան մը եւ միանգամայն լուսնոտ կամ խեթէրիկ հիւանդ մը, որուն ուղեղը գերագրգռուած վիճակ մը կը ներկայացնէ։

Հիւանդ ենթական քննութեան մատնելէ, այսինքն իպնոսացնելէ վերջ կը սկսի փորձը, ահա թրթռուն ուղեղ մը՝ զգա գործիքի մը դէմ լարուած... Գազամալլի երբ ականջին կը տեցնէ ընդունող գործիքին ձ նատու սկաւառակները, կ'իմա խուլ աղմուկ մը, նման ան գործիքներուն մէջ իմացա ժխորին, աղմուկ մը որ կը կանայ, կը վերածուի սուլո րու, ջութակի մը լարերէն փր հատկոտ նօթերու, երբ ենթ կ'անցնէ բանդագուշանքներու պայ մը... Ո՞ւրկէ կրնային գալ թրթռումները. արտաքին աշ հէ՞ն. անշուշտ ոչ. ուրեմն պա որ այդ անանուն թրթռումն միակ աղբիւրը ջլախտաւորին ղեղին մէջ պէտք էր փնտռել։

Գազամալլի ընդլայնեց փորձը. փոխանակ հիւանդոտ պերու, առողջ բնականոն մա փակեց իր փորձասենեակին անոնց պարտադրելով ուղեղա ներոյժ աշխատանք մը։ Այ գամ ալ նոյն խորհրդաւոր ները ոչ միայն լսելի եղան, եկան արձանագրուելու մասն ձայնագիրի մը վրայ։

Ուրեմն ուղեղային ալիք անցած են փորձարկութեան սահմանին մէջ, թէ մինչեւ կրնան ընդլայնիլ, ի՞նչ եզրա ցութիւններու պիտի տանի այդ փորձերը, կանխահաս է սել այդ մասին։ Փ. ՍԱՆԱ

ՇԻՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԾՐԱԳԻՐՆԵ

Խորհրդային թերթերը գրեն թէ՝ այս տարի կատար լիք ջրաշինարարական աշխատ ներէն մէկը պիտի ըլլայ Հոկտեմբեր Այղր-լճի վրայ ջր մեքենայ կառուցանել։ Ա տարին պիտի ջրուի 6,500 եադին բամպակի ցանք։ Ջր մեքենայի ուժը պիտի առնէ րեւանի ջրա-ելեկտրակայ Երեւան — Այղր-լիճ ճամ վրայ բոլոր գիւղերուն ելեկ կան լոյս պիտի տրուի։

Այս տարուայ խոշոր գոր րէն մէկն ալ պիտի ըլլայ Սար րապատի փոքր ջրանցքին կառ ցումը։ Այս ջրանցքը պիտի ոռ մօտ 24,000 տեսեադին բամ ցանք։ Կառուցման աշխատանք սկսած են 5-րդ վերստէն մի 30րդ վերստը. ջրանցքը պատր է արդէն 15 վերստ տարած թեան վրայ։ Կ'աշխատին 20 բանուոր։ Ջրանցքը պատրաստ տի ըլլայ 1927ին։

Արազդայանի հողերուն գաղթականները տեղաւորելու մար արդէն կ'ոռոգուի տես. հող. նաեւ 500 տես. նատնտեսութեան համար։ զատ, այս տարի Արազդա ջրանցքէն պիտի ջրուի Նախի ւանի հանրապետութեան սահ ներուն մէջ մօտ 300 տես. Ջրանցքը մաքրելու աշխատա ները վերջացած են։

Ապրիլի սկիզբները Արազդ յանի ջրանցքէն ջուր է արձ ուած, ոռոգելու համար առա 1,300 տեսեադին։ Ներկա կ'ամրացնեն Արաքսի ափերը ճեւանի ջրանցքի կառուցման խատանքները պիտի վերջ այս տարուայ Հոկտեմբերին

Այնուամենայնիւ, ջր կառուցումը շատ սուղի կը մօտ 200,000 րուբլի։

Ճահիճներու չորացման աշ տանքներն առաջին անգամ սկ են Դամարլուի շրջանին մէջ։ Ճահիճներու չորացումով պի պատրաստուի 3500 տեսեադ բամպակի համար պիտանի հող

Չորացման աշխատանքներ պիտի վերջանան այս տարու Մայիսին։

Յետոյ անմիջապէս պիտի ձեռնարկուի Ղամարլուի ջրհան զրքեւոյն աւարտելու աշխատանքներուն: Այդ ջրհանը, բացի ճահիճներու չորացման միջոցով ստացուած տարածութենէն, պիտի ջրէ նաեւ Վեդիբասարի եւ Մծամայ շրջաններուն, մէջ 3000 տես. հող: Գեռ անցեալ տարուընէ ձեռնարկուած էր Թոխմախ-լճի կառուցման աշխատանքներու որուն նպատակն է ոռոգել Երեւան քաղքի հողերը: Տաք եղանակները սկսելուն պէս կը ձեռնարկուի լճի ջրամբարի կառուցման, որ պիտի վերջանայ ներկայ տարուայ ընթացքին:

Առաջին անգամ Հայաստանի մէջ ընդհանուր պարտադիր աշխատանքը գործադրուած են քասախ գետի ափերն ամրացնելու ժամանակ: Այս աշխատանքները գրեթէ վերջացած են:

Միջին հաշուով ամէն օր կ'աշխատէին 200 մարդ եւ 50 սայլ:

Բացի վերոյիշեալ խոշոր աշխատանքներէն, այս տարի դեռ եւս շարունակուելու են մասնաւոր չափով Շիրակի ջրանցքին աշխատանքները: Ոռոգուելիք հողերու տարածութիւնը պիտի ըլլայ մինչեւ 14,000 տեսեադին:

Սեւանայ լճի ուսումնասիրութեան համար յատկացուած է 300,000 ռուբլի:

Ըսել զատ, ջրային տնտեսութիւնը ձեռնարկած է նաեւ կարաւու ճահիճները չորցնելու հետազօտական աշխատանքներուն: Զանգիբասարի ճահիճները չորցնելու նպատակով կատարուած հետազօտութիւնները աւարտած են:

Ձեռնարկուած է Վաղարշապատի ջրանցքը մաքրելու աշխատանքներուն: Այս ջրանցքը պիտի ոռոգէ բաւականաչափ տարածութեամբ նոր հողեր: Աշխատանք կը կատարուի նաեւ Էջմիածնի ջրանցքը մաքրելու համար:

Հայաստանի սակաւաջուր շրջաններէն մէկն է Վեդի Բասարի շրջանը որու վիճակը զգալապէս կ'ամրապնդուի Ղամարլուի, Խոր Վիրապի եւ Շիդլուի մէջ ջրհան դնելով. այս ջրհաններուն շրջակայ պետական հողերը պիտի յանձնուին գիւղացիներուն: Խոր Վիրապի ջրանցքը կ'ոռոգէ 500—800 տեսեադին, իսկ Շիդլուի ջրանցքը 200 տես.: Էջմիածնի գաւառին մէջ կը շինուի Համբերդի ջրամբարը: Այս տարի, հաւանաբար, փոքր աշխատանքներու ծրագիրը միշտ չգործադրուի, որովհետեւ գիւղական դրամատունը կրճատած է վարկը: Ինչ կը վերաբերի խոշոր աշխատանքներուն, պիտի գործադրուին, որովհետեւ Հայջրտնտեսութեան կազմած 2,004,000 ռուբլի նախահաշիւն արդէն հաստատուած է ԽՍՀՄ Աշխ. պաշտ. խորհրդի կողմէ:

ՓԱՐԻԶԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Մարտ 7ի մարդահամարին համաձայն, Փարիզի բնակչութեան թիւն է 2,838,416, այսինքն 25,017 հոգի պակաս 1921ի վրայ: Այս բնակչութիւնը բաժնուած է հետեւեալ կերպով.— Ա. թաղամաս 48,400, Բ.— 48,467, Գ.— 73,310, Դ.— 87,833, Ե.— 118,070, Զ.— 97,261, Է.— 105,487, Ը.— 92,303, Թ.— 107,859, Ժ.— 140,250, ԺԱ.— 219,255, ԺԲ.— 151,565, ԺԳ.— 156,757, ԺԴ.— 174,480, ԺԵ.—230,030 ԺԶ.— 164,427, ԺԷ.— 210,415 ԺԸ.— 271,509, ԺԹ.—156,534 Ի.— 184,204:

"ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ„

Կը խնդրենք մասնաւոր ուշադրութեամբ հետեւիլ մեր նամակատուփին, ուր օրը օրին կը պատասխանուի ոչ միայն հարցումներու, այլ եւ զանազան հարցերու:

ՄՈՒԹ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

Մեզի կը հաւաստեն թէ փարիզահայ գաղութէն քառասուն հոգի, որոնք եկեղեցւոյ վարչական ընտրութիւններուն համաձայն թէ ընտրող եւ թէ ընտրելի կրնան ըլլալ, խնդրագիր հանրագրութիւն մը տուած են Եկեղեցւոյ վարչութեան ատենապետին, պահանջելով հետեւեալ երեք կէտերուն գործադրութիւնը.

Ա.— կաթող. պատուիրակ Գրիգորիս եպսկ. Պալաքեան, հակառակ առժամեայ հանգամանքով պատուիրակ մը ըլլալուն, տարիէ մը ի վեր դադրեցնել տուած է Երուսաղէմի եւ Կ. Պոլսոյ պատրիարքութեան անուններուն յիշատակութիւնը, պարտադրելով իր անուան յիշատակութիւնը: Վերահաստատել ուրեմն նախկին յիշատակութիւնը պատարագի պահուն:

Բ.— կոնդակի բացորոշ տրամադրութեանց հակառակ, արդէն կազմակերպուած քաղաքներու, մասնաւորաբար փարիզի եկեղեցին եւ հոգեւոր հովիւին վարչական եւ կրօնական իրաւասութեանց մէջ միջամտութիւններ կը փորձէ: Կանխելու համար նման միջամտութիւններ, ստորագրեալները կը պահանջեն օր առաջ կաթողիկոսական պատուիրակը իր բոլոր մարմիններով ու պաշտօնեաներով խորհրդարանէն հեռացնելու միջոցներուն վրայ մտածել:

Գ.— խմանալով նաեւ որ նոր կանոնագրով մը պատգամաւորական ժողով մը պիտի գումարուի, ընտրել տալու համար Եւրոպայի ընդհանուր առաջնորդը, ստորագրողները կը մերժեն կաթ. պատուիրակին թեկնածութիւնը, որովհետեւ համոզուած են, որ «իբր եկեղեցական իր աստիճանին վայել ընթացք եւ բարք չունի» որովհետեւ «եկեղեցականի մը անվայել է իր մօրուքը ածիլել ու ներկել»: «Յետոյ իր փառասէր ոգին երկպառակութիւն եւ կռիւ ձգելու հակամէտ է»:

Ստորագրողները խնդրելով մէկտեղ, կը լսենք որ մինչեւ Ուրբաթ, 16 Ապրիլ պայմանաժամ տուած էին այս երեք կէտերուն գործադրութեան համար:

«ՅԱՌԱՋ».— կը սպասենք հանրագրութեան ամբողջական բնագրին, պարզելու համար այս ձեռնարկին իսկական ձգտումը:

ՍՈՒՐԻԱՆ ՉՈՐՍԻ ԲԱԺՆԵԼՈՒ ԾՐԱԳԻՐԸ

Սուրիոյ մարզպանը կը խորհի չորս պետութեան բաժնելու երկիրը, ապահովելու համար խաղաղութիւնը: Այս առթիւ Լօզանի Սուրիական կոմիտէն հետեւեալ բողոքագիրը ուղղած է, Շէքիպ Արսլան պէյի ստորագրութեամբ.

— «Կը բողոքենք այն գաղափարին դէմ թէ Սուրիոյ պարպումը յարգեր յառաջ պիտի բերէ: Սուրիան անգամ մը Ազգերու դաշնակցութեան անդամագրուելէ յետոյ, ամէն երաշխիք պիտի տայ իր իսկ ուժերով պահպանելու բարեկարգութիւնը: Պատերազմի շրջանին, երբ Եւրոպան արեան մէջ կը լողար, Սուրիան իր ընկերային բարձր մակարդակին ապացոյցը տուաւ. ոչ մէկ դէպք պատահեցաւ չորս տարուան ընթացքին, շնորհիւ իսլամներու օրինակելի ընթացքին՝ քրիստոնեայ փոքրամասնութեանց հանդէպ:

Սուրիա կը մերժէ ֆաւքնէկի ծրագիրը որ չորս պետութեան կը բաժնէ երկիրը: Ան երեք իրաւախոհութեան չպիտի գայ Սուրիոյ ամբողջական անկախութեան եւ միութեան մասին, բացի Լիբանանէն: Մենք կը կրկնենք թէ Սուրիա պատրաստ է կնքելու որ եւ է համաձայնութիւն որ կ'ապահովէ իր ազգային միութիւնը: Գալով Լիբանանի, ան ազատ է իր յարմար դատած համաձայնութիւնը կնքելու Ֆրանսացի հետ: Սուրիա չի խառնուիր ատոր: Սուրիացիները եւ Տիւրզիները չեն սպաններ Ֆրանսայի զինուորները եւ չեն յաւակնիր չափուիլ Ֆրանսայի հետ. բայց իրենք իրենց տան մէջ կը կոտորուին, իրենց կիներուն ու զաւակներուն ալ չի խնայուիր, իրենց քաղաքները կը քանդուին, իրենց տնտեսութիւնը կը քայքայուի, եւ իրենց ապրելու իրաւունքները կը ժխտուին: Սուրիա չպիտի դադրի քաղաքակիրթ աշխարհէն եւ անաչառ Ֆրանսացիներէն պահանջել քննութիւն մը՝ տեղին վրայ, երեւան հանելու համար ճշմարտութիւնը որ վեր է ամէն բանէ:

*** Այս առթիւ «Խ. մանիթէ» Ֆրանսայի պոլշեւիկներու կեդրոնական օրկանը, ինքն իրեն թոյլ տուած է գրել (19 Ապրիլ) «Մինչ այս մինչ այն ջարդերն ու աւարառութիւնները կը շարունակուին: Ֆրանսական զօրքը եւ այն Հայերը որ զինուորագրուած են բռնի կամ թալանի ախորժակով կը շարունակեն աւերի տալ հօտերը, հրկիզել գիւղերը, սպաննել բնիկները, բռնաբարել կիներն ու մանուկները»:

«Խումանիթէ»ն կը հաւատա՞յ իր գրածներուն: Կամ իր կողքին չունի՞ հայ կարմրուկ մը, որ բացատրէ ճշմարտութիւնը:

ԱՌԱՋԻՆ ՇՆՈՐՀԸ ...

Թուրքեւհայ Միութեան պատուիրակներէն Տոքթ. Եաղուպեան, որ Էնկիւրի գացած էր, հետեւեալ աւետիսը հեռագրած է Պոլիս.— Մեր մատուցած հանրագրութիւնը լաւ ընդունելութիւն գտաւ հանրապետական կառավարութեան կողմէ: Արտասովոր կերպով լաւ ընդունելութեան արժանացանք: Ներքին գործավարութիւնը հարկ եղած հրամանները տուաւ կուսակալութեանց, որ Հայերը կարենան առ այժմ մինչեւ Պրուսա, Եալօվա եւ Եազաձրգ ուղեւորիլ ազատօրէն:

Հայերու նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցած այս թոյլտուութենէն Յոյներն ու Հրեաներն ալ պիտի կրնան օգտուիլ:

Խոստացուած է թէ Հայերը տակաւին շատ մը թոյլտուութիւններու պիտի արժանանան, քանի ցոյց տան իրենց բարի մտադրութիւնները:

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՄԻՇՏ ՄՏԱՀՈԳ

Թուրք մամուլը կը շարունակէ արծարծել իտալական քաղաքականութեան վտանգները: «Եէնի Սէս» բացէ ի բաց կ'ամբաստանէ Իտալիան թէ զինուորական պատրաստութիւններ կը տեսնէ Անատոլուի ծովեզերքին դէմ: «Մեր վարիչները մեծ արթնութեամբ կը հետեւին քասթէլլօրիզօ կղզիին մէջ կատարուած պատրաստութեանց: Սակայն չենք կարծեր որ Իտալիա մեր վրայ յարձակի այնպիսի ատեն մը երբ մենք ո՛չ մէկ պատրուակ կուտանք:»

Ուրիշ յօդուածի մը մէջ, նոյն թերթը դիտել կուտայ.

— «Անգլիա առաջ կը քշէ Իտալիան, եւ կը յորդորէ Սերպիոյ, Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ, գործակցիլ Իտալիոյ:

Միջերկրականի քաղաքականութիւն մը մէջտեղ հանելով, Մուսոլինի կ'ուզէ համաշխարհային նոր պատերազմի մը տեղի տալ: Իտալիա իր ծովային սահմանները եւ Միջերկրականի մէջ իր գործունէութեան ազատութիւնը երաշխաւորել տուած է Անգլիոյ: Արդէն իտալական նաւատորմը այժմէն հաւասարելու է Ֆրանսականին:

Բոլոր նշանները ցոյց կուտան թէ, Մուսոլինի հետամուտ է աշխարհակալական պատերազմի մը, որուն նպատակն է վերահաստատել Հռոմէական կայսրութիւնը: Բայց, ինչ ալ ըլլայ, փտած է հիմը, որովհետեւ Իտալացիները զուրկ են զինուորական ոգիէ եւ բարոյական կորով չունին»:

"ՆՈՐ ԴՊՐՈՑ„Ի ՍԱՆԵՐՈՒՆ

Օտարացումի յորձանքին հակազդելու համար՝ ցեղին ինքնապաշտպանութեան բնազդը դէպի միութիւն կը մղէ սասանդական Հայերը: Մեր շուրջ նոր նոր ընկերութիւններ կը ծաղկին ամէն օր: Անոնցմէ ոմանց համար լոկ հասարակաց յիշատակ մը բաւական եղած է կազմելու բարոյական ամուր կապ մը:

Այս գերազանցօրէն կազմուելիք երեւոյթին հանդէպ, «Նոր Դպրոց»ի նախկին աշակերտներէն ոմանք, այն խոր համոզումով որ իրենց երբեմնի միութիւնը, ծրագրային փոքր բարեփոխումով մը, ի վիճակի պիտի ըլլար իր համեստ քարը բերելու ազգային վերածնունդի շէնքին, անհրաժեշտ համարեցին վերակազմել այդ միութիւնը, զայն օժտելով առժամեայ վարչութեամբ մը:

Գիտակից երիտասարդութիւն մը— որպիսին է «Նոր Դպրոց»ի աշակերտութիւնը— որ թանկագին պատեհութիւնն ունեցած է ակէն իսկ ըմբոշխնելու Դուրեան արքի, Վարուժանի եւ Զէօկիւրեանի հայրենասիրական եռանդն ու բարձր տաղանդը, չի կրնար, առանց դաւաճանելու իր նահատակ ուսուցիչներու յիշատակին, անմասն մնալ այն ճիգէն որ այսօր հաւաքաբար խոյս կը դրուի Հայաստանի վերկենդանացումին:

Տոգորուած միեւնոյն խանդավառով, մենք ապահով ենք թէ ընդառաջ կ'երթանք մեր փարիզաբնակ ընկերներուն բաղձանքին, զանոնք միութեան ծոցը հրաւիրելով: Հետեւաբար կը խնդրենք մեր ընկերներէն փութալ իրենց հասցէները հաղորդել վարչութեան անդամներէն Մատթէոս Փրէնկեանի, 216, rue du Fbg. St. Denis, Paris (10e), որպէսզի շուտով հնարաւոր դառնայ ընդհանուր ժողով մը գումարել:

Ի դիմաց առժամեայ վարչութեան ԵԴՈՒԱՐԴ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

3.- ԿՐԱՍ

Կրաս կը գտնուի Նիսէն 37 քիլոմեդր դէպի հարաւ լեռան մը ստորոտը: Յայտնի է իր կլիմայով. ունի շատ մը անուշահոտութեանց գործարաններ: Ամէն տեսակ գործ կարելի է գտնել: Հայերու թիւը հարիւր է. բոլորն ալ աշխատաւոր: Օրական մինչեւ 20—30 ֆրանք առնող կայ: Կիները 9—12: Տեղացիները շատ գոհ են մեզմէ:

Այստեղ ապրուստը շատ սուղ է. հացին քիլօն 2.25 ֆր.: Երկու տարուայ ընթացքին մէկ մահ պատահած է, մէկ ամուսնութիւն եւ երկու ծնունդ: Մեր նստած տուները առողջապահական տեսակէտով բնաւ յարմար չեն. ելեկտրականութիւն չկայ. սենեակներուն պատուհանները օդաւէտ չեն. գրեթէ ամէնքս ալ հիւանդութիւններ ունեցանք. գլուխի, փորի, կուրծքի եւ ուրիշ փոփոխական ցաւեր եւ դեռ կը շարունակուին: Կարելի չէ՞ որ փարիզի հայրենասէր բժիշկներէն մէկը այցելութեան գայ: Ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր վիճակը, երբ հիւանդը ստիպուած է ֆրանսացի բժիշկին դիմել, առանց լեզուն հասկնալու:

Ա. Տ. Վարդանեան

ԱՊՐԻԼ 11/24
ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ SALLE DE GÉOGRAPHIEի մէջ

Նախաձեռնութեամբ Փարիզի Հայ Ուսանողական Միութեան եւ մասնակցութեամբ քաղաքական կուսակցութիւններու:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՏԷՔԱԶՎԻԼ.— Ապրիլ 15ին Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէն օգտուելով ընկ. Մ. Գուլումճեանի ներկայութենէն, սարքեց հրապարակային բանախօսութիւն մը քօմպէի մէջ: Հաւաքատեղին նեղ կուգար: Ընկերը մէկ ժամէն աւելի խօսեցաւ մեր ազատագրական պայքարի մասին. շեշտեց միացեալ ու անկախ Հայաստանի անհրաժեշտութիւնը եւ թելադրեց որ մեր տարագիր հայրենակիցները վառ պահեն ազգային ոգին: Այս առթիւ հաշտուեցան երկու ծանօթ հայրենակիցներ որոնք երկար ատենէ ի վեր սրդողած էին:

Հինգ հոգի եւս արձանագրուեցան Հ. Յ. Դ. շարքերուն մէջ:

Ջ.

ՍԵԲԱՍՏԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ երեկոյ Salle de Géographieի մէջ տեղի ունեցաւ Սեբաստահայերու նահանգային միութեան հանդէսը:

Բաւական մեծ բազմութիւն մը փութացած էր, լսելու օրուան ատենախօսներն ու արուեստագէտները: Կը բացակայէին նախագահը, Վռամշապուհ եպսկ. եւ բանախօսներէն պ. Խոնդկարեանը:

Առաջին առթիւ խօսեցաւ պ. Ա. Խատիսեան, որ շեշտելով Հայրենակցական Միութեանց անհրաժեշտութիւնը, թուեց այն միջոցները որոնցմով անոնք պիտի կրնան օգնել հայրենիքին: Խօսեցան նաեւ պ. Արամ Զարդարեան որ Ամերիկայէն նոր հասած է եւ Երեւան պիտի երթայ իբրեւ պատուիրակ «Նոր Սեբաստիա»յի, եւ Բժ. Արշակ Փօզոսեան:

Հանդէսին գեղարուեստական բաժինը պատահականութեան մնացած էր, մանաւանդ որ վերջին պահուն Պերլին մեկնած էր բուն արուեստագէտը, պ. Կիւտէնեան:

X.

ՄԵԾՆ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻ ԵՒ ԹԻՄՈՒՐԼԷՆԿԻ ԳԱՆՁԵՐԸ

Խորհրդային իշխանութիւնները որոշած են կազմակերպել հետախուզիչ մարմին մը, որուն նպատակն է Մեծն Աղեքսանդրի եւ Թիմուրլէնկի գանձերը երեւան հանել: Այս մարմինը Թուրքիստանի մէջ պիտի պրպտէ այն գերեզմանները, որոնք կը պարունակեն ոչ միայն Մեծն Աղեքսանդրի իր մեծ արշաւանքին ատեն պահած գանձերը, այլ եւ ոսկիի եւ թանկագին քարերու այն առասպելական հարստութիւնները, զորս Թիմուրլէնկ գրաւած էր Սուլթան Պայազիտէն, անոր վրայ տարած յաղթանակին ատեն:

ՀՐԴԵՀ ՍԿԻՒՏԱՐԻ ՄԷՋ

Անցեալ Երեքշաբթի Սկիւտար, Իճատիէ, Չիֆթէ Գավագ, Շահպազեան բնակարանէն հրդեհ ծագած եւ սաստիկ հովին պատճառաւ շրջականները տարածուած է: Այրած են 30 տուներ, որոնց մէջ նաեւ նոր շինուած քարուկիր տուներ, որոնք մեծ մասամբ կը պատկանին Հայերու: Հրկիզեալ տուներէն շատ քիչեր միայն ապահովագրուած ըլլալով, շատեր թշուառութեան մատնուած են, մանաւանդ որ անոնք չեն կրցած ո եւ է բան ազատել, նոյնիսկ իրենց հագուստները: Այրած են նաեւ Լրագրավաճառ Սահակի քրոջ երկու տուները եւ իր տան մէկ մասը:

Ոստիկ. քննութեան համաձայն հրդեհը առաջ եկած է Տիկ. Լօժէն Շահպազեանի մօտ, 75 ամեայ Սօֆիի սենեակը գտնուող կրակարանէ մը ցատկած կայծերէն.

Նոյնպէս այրած են պ. պ. Էքշեանի, Շահին Շահինեանի, կօշկակար Ֆրանկիւլի եւ Միհրան Ընքապապեանի տուները:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. ՅԱՂԹԱԿԱՆ
A. S. F.ԻՆ 3Ի ԴԷՄ 5 ԿՈԼՈՎ

Կիրակի օր ուժը հարիւր հոգիի մօտ բազմութեան մը ներկայութեան Սթատ Էլիզապէթի մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ը յաղթեց Փարիզի լաւագոյն խումբերէն A. S. Françaiseի, 3ի դէմ 5 նշանակէտով:

Խաղը հազիւ սկսած, Հ. Մ. Ը. Մ.ը շահեցաւ առաջին նշանակէտը, բէնալթիով մը որ քաշեց Ս. Կարապետեան: Խաղը սպասուածէն նուազ հետաքրքրական եւ պաղ էր հակառակ մինչեւ կիսախաղ լայնօրէն տիրապետելուն միայն մէկ նշանակէտ մը կրցին ընել Սասաուրին միջոցաւ: Կիսախաղին Հ. Մ. Ը. Մ. 2 նշանակէտ, Ֆրանսականը 0:

«Նարինջներէն վերջ» խաղը սկսաւ աւելի պաղ քան առաջին կիսախաղը. մեր տղաքը չափազանց ինքնավստահ էին: Ֆրանսացիները օգտուեցան անուշադրութեան րոպէէ մը եւ ըրին առաջին կոլը, որուն պատասխանեցին մեր յառաջապահները գեղեցիկ վարէջքով եւ երրորդ նշանակէտով մը, որմէ վերջ չորրորդ մըն ալ շահեցան բէնալթիով:

Ֆրանսացիներն ալ բէնալթիով ըրին իրենց երկրորդ կօլը, որուն պատասխանեցին մերինները հինգերորդ կօլով:

Խաղը վերջանալուն մօտ խիստ անիրաւ բէնալթիով մը ֆրանսական խումբը նշանակեց երրորդ կօլը, որուն վրայ խաղը լրացաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաղթականով 3ի դէմ 5 կօլով:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը լաւ տպաւորութիւն ձգեց ներկաներուն վրայ: Հ. Թ.

ՍԱՑԻՏ ՄՕԼԼԱ, որ 150 հոգինոց սեւ ցանկին հերոսներէն է, Պոլսոյ Եղեռնադատ Ատեանին կողմէ 10 տարուան բերդարգելութեան եւ 22 հազար ոսկի տուգանքի դատապարտուեցաւ, հաստատուած ըլլալով որ իր պաշտօնավարութեան շրջանին 11 հազար ոսկի կաշառք ստացած եւ կարգ մը զեղծումներ ըրած է:

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Պելկրատէն պ. Սահակ Գէորգեան (Սավա Եէրկէվիչ) 400 ֆրանք ղրկած է մեզի, Մինաս Զերազի յոբելեանին առթիւ. Նաեւ 400 ֆրանք՝ վճարելի տիկին Տիգրանուհի Թորոսեանի:

Կը խնդրուի ստանալ «Յառաջ»էն համապատասխան ընկալագրով:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ բոլոր աշխատակիցներէն գրել թուղթին մէկ երեսը միայն:

Ռուսիոյ տնտեսական հոգերը

Համաձայն Ռիկայէն առնուած լուրերու, Ռուսիոյ տնտեսական տագնապը օրէ օր կը ծանրանայ։ Ապրիլ և Մայիս ամիսներուն կը լրանայ պետական երեք փոխառութեանց պայմանաժամերը, որոնք են՝ երկրորդ պարգեւաւոր փոխառութիւնը, առաջին գիւղացիական փոխառութիւնը և 5 առ 100 ներքին փոխառութիւնը։ Այս երեք փոխառութեանց առթիւ ելմտական գործավարութիւնը ստիպուած է վճարել 70 միլիոն րուբլի (մօտ մէկ միլիոն ֆրանք)։ Այս գումարը 1926ի ելմտացոյցին մէջ նախատեսուած չըլլալով, Մոսկուայի գանձը դժուարին կացութեան մը մատնուած է։ Չէրվօնէցի անկումը կը շարունակուի և տեղ տեղ պաշտօնական գինէն հարիւրին 20-30 պակաս կ'արժէ։ Քալինին յայտարարած է թէ նոր որոշումներ պիտի տրուին մասնաւոր դրամագլուխի մասին։

Ուրիշ թերթ մը կը գրէ թէ Մոսկուայի կառավարութիւնը ջնջած է Շուէտի գործարանները տուած ապսպրանքները, որոնց 100ին 40 միայն յանձնուած են։

Ֆրանքը փրկելու համար

Երկուշաբթի օր սակարանը բացուեցաւ ֆրանքի նոր անկումով։ Առջի օր սթերլինը 146ի մօտեցաւ իսկ տոլարը 30ի, ինչ որ աննախընթաց է։

Ելմտական նախարարը որոշած է բացառիկ օրէնք մը պահանջել խորհրդարանէն, շահադիտութեան դէմ։ Այս տնօրինութիւնը հաւասարապէս ուղղուած պիտի ըլլայ փոխանակութեան միջնորդներուն, որպէսզի չկարենան լայնօրէն խաղեր սարքել, ֆրանքին գինը կոտրելով։ Այս առթիւ ելմտական նախարարութեան իրաւասութիւններն ալ պիտի ճշդուին, աւելի ազդու հսկողութիւն մը կատարելու համար հրապարակին վրայ։ Ի հարկին ոստիկանական միջոցներ պիտի գործադրուին, պանդոկներու մէջ կատարուած գործողութիւնները հսկողութեան տակ առնելու համար։

⁂ Պանդոկներու միջազգային միութեան ժողովին մէջ, ելմտական նախարարը պարզելով Ֆրանսայի ելմտական վիճակը, վճռապէս յայտարարեց թէ արդի կառավարութիւնը հակառակ է նոր թղթադրամի շրջաբերութեան։ «Ես նոր շրջաբերութիւնը կը նկատեմ տեսակ մը դրամանենգութիւն։ Ահա, թէ ինչո՞ւ պէտք է ամէն գնով զգուշանանք անկէ։ Եւ երբեք չպիտի ստորագրեմ ո և է օրինագիծ՝ որ կը վաւերացնէ նոր թղթադրամներու շրջաբերութիւնը»։

Բացատրելով ֆրանքի անկման պատճառները, Պ. Ռաուլ Փէրէ յիշեց թէ շատ մը առեւտրականներ կ'աճապարեն մեծ քանակութեամբ ապրանք ներածել՝ մաքսատուրքերու յաւելումէն առաջ, թէ կարգ մը օտար հրապարակներ ֆրանք կը ծախեն իրենց դրամները պաշտպանելու համար, թէ անհամբերութիւն մը կայ վերջնապէս կարգադրելու միջդաշնակցային պարտքերու խնդիրը եւլն։ Նախարարը յոյս յայտնեց թէ տագնապը շուտով պիտի փարատի։

⁂ Նոր ծրագրին համաձայն, բոլոր այն դրամատուները որոնք փոխանակութեան գործով կը զբաղին, պարտաւոր պիտի ըլլան յատուկ տետրակ մը պահել, ուր պիտի արձանագրուի օտար դրամներու գնումը։ Պիտի արձանագրեն մանաւորապէս անունը այն յաճախորդին, որ սթերլին կամ տոլար կը գնէ։ Այս առթիւ յաճախորդը փաստաթուղթեր պիտի ներկայացնէ, վաւերացած՝ Առեւտրական Սենեակին կողմէ։ Վերջին մէկ տարուան ընթացքին առեւտրական սենեակը 50,000 արտօնագիր տուած է այս ձեւով։ Այն վաճառականը որ օտար դրամ կը գնէ, պիտի ներկայացնէ նաեւ մաքսային արձանագրութիւնները եւ առեւտրական տոմարները։

ՕՏԱՐ ՇՈԳԵՆԱՒԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Լօզանի դաշնագրին համաձայն, Թուրքիոյ նաւահանգիստներուն միջեւ ներքին նաւարկութիւն կատարող օտար ընկերութիւններուն մինչեւ 1926 Յուլիս 1 պայմանաժամ տրուած էր, դադրեցնելու համար իրենց գործունէութիւնը։ Այդ ընկերութիւններն են՝ Լոյտ Թրիէսթինօ, Սէրվիչի Մարիթիմ, Մէսաժըրի Մարիթիմ, Խտիվական եւ Փաքէ։ Սէյրի Սէֆայինի տնօրէնը կը յայտարարէ թէ «օտար ընկերութիւններու գործունէութեան վերջ դրուելէ յետոյ, մեր ներքին նաւարկութեան մէջ բնաւ չպիտի նեղուինք։ Սէյրի Սէֆայինի վեց մեծ շոգենաւերը կը բաւարարեն ճամբորդներու փոխադրութեան, ասկէ զատ Անգլիայէն երկու նոր շոգենաւեր պիտի գնենք. ասոնցմէ մէկը 1200, միւսը 700 թօնօ տարողութիւն պիտի ունենան եւ եթէ համաձայնինք, մինչեւ մէկուկէս ամիս Պոլիս պիտի հասնին։ Միայն Մէրսինի գիծին վրայ քիչ մը պիտի նեղուինք։»

Նոր տեղափոխութիւն Սելանիկի մէջ

Սելանիկի առաջնորդը հետեւեալ ազդը հրատարակած է տեղական թերթերուն մէջ.—

Կառավարական կարգադրութեամբ որոշուած է Պէշ Չինարի շրջակայ հողամասը յատկացնել զինուորական իշխանութեանց և ամբողջ գաղթականութիւնը տեղափոխել այլուր։ Այս որոշումը հինգ օրուան պայմանաժամով հաղորդուած ըլլալով գաղթականներուն, այսօր Ներք. Վարչութեան կողմէ դիմում կատարուեցաւ ընդհ. կուսակալին փոխանորդ Պ. Լազարիտիսի որ բարեհաճեցաւ 20 օրուան պայմանաժամ մը շնորհել տեղափոխութեան համար, միեւնոյն ատեն խոստանալով փոխադրութեան ամէն դիւրութիւն ընծայել և այդ առթիւ, տրամադրել կառավարական ինքնաշարժեր։ Գաղթականները պէտք է դիմեն Հարման գիւղի գաղթակայանի պետական վարիչին, որ պիտի տրամադրէ պէտք եղած հողը, իրենց տաղաւարները հոն կառուցանելու համար։

Քարախանն պիտի ձերբակալուի ?

Փեքինէն կը հեռագրեն թէ չինական կառավարութիւնը Չանկ Ցօ Լինի պնդումներուն վրայ պահանջած է անմիջապէս ետ կանչել Փեքինի խորհրդային դեսպան Քարախանը։ Ուրիշ տեղեկութեանց համաձայն, Չանկ Ցօ Լին կը պահանջէ Քարախանի ձերբակալութիւնը։ Չինական կառավարութիւնը յայտարարած է թէ այլեւս չի կրնար երաշխաւորել դեսպանատան պաշտօնէութեան ապահովութիւնը։ Չանկ Ցօ Լինի բանակին մէջ շատ մը հակայեղափոխական Ռուսեր կան, որով և սովետական ներկայացուցիչներու կեանքը լրջօրէն վտանգուած է։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Ֆրանսացի հայասէր բողոքականներու կոմիտէն կազմակերպած է ի նպաստ Հայաստանի մեծ հաւաքոյթ մը, որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ կիրակի 25 Ապրիլ, կէսօրէ վերջ ժամը 5ին բողոքականներու եկեղեցին (Eglise des Billettes), 24 rue des Archives (մէթրօ Hotel-de-Ville)։ Պիտի խօսի հայագէտ Փրօֆ. Ֆր. Մաքլէր, նախագահ բողոքական հայասէրներու կոմիտէին, «Հայաստան եւ քաղաքակրթութիւն» նիւթին վրայ եւ մոգական լապտերով ցոյց պիտի տայ զանազան պատկերներ։ Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի Օր. Մարգարիտ Բաբայեան, իր երգչախումբին հետ միասին, երգելով հայ կրօնական եւ ժողովրդական երգեր, ընկերակցութեամբ օռկի, զոր պիտի վարէ Պ. Պուրժուա։ Երգչախումբը կը ղեկավարէ երաժշտագէտ Պ. Փօնիրիտի։

Հանդէսէն վերջ հանգանակութիւն պիտի կատարուի հայ որբերուն համար։

⁂

Նոյն օրը իրիկուան ժամը 8.30ին «Cercle du Verbe»ի կողմէ կազմակերպուած է հայկական երեկոյթ մը, Փարթէնօնի քօնֆէրանսի սրահին մէջ, 64 rue du Rocher (մէթրօ Gare de St. Lazare)։ Կը խօսին Պ. Պ. Անտոէ Ռօման եւ Զօպանեան։ «Սիփան» երգչախումբը, Պ. Սաքօ Յակոբեանի ղեկավարութեամբ, կ'երգէ հայկ. խմբերգներ։ Արտասանութիւն Պ. Պ. Շ. Սարեանէ, Վ. Սվաճեանէ եւ Տ. Նշանեանէ։ Մեներգ՝ Օր. Տէր-Կարապետեանէ եւ Տիկին Պետիկեանէ։

ԿՈՎԿԱՍԱՀԱՅ ՏՐԱՄ-ՕՓԷՐԷԹԻ ԽՈՒՄԲԸ (Յ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ)

25 ԱՊՐԻԼ ԿԻՐԱԿԻ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ 8.30էն 11.30

Renée Maubelի սրահը, 6-8 R. de l'Orient (մէթրօ Blanche)

կը ներկայացնէ **ԳՈՐԴԻՆԻ** աշխարհահռչակ խաղը

ՈՎԿԻԱՆՈՍԷՆ ԱՆԴԻՆ տրամ 4 արար

կը մասնակցին Բագուի պետական թատրոնէն Տիկ. ԱՍՏՂԻԿ եւ տեղիս կարող դերասանները։

ԳԻՆԵՐԸ՝ Օթեակ՝ 100, Ա. կարգ՝ 20, Բ. 15, Գ. 10, 7.50 և 2 ֆր.։

Տոմսերը կարելի է հայթայթել բոլոր հայ ճաշարաններէն։

---

9 ՄԱՅԻՍ ԿԻՐԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ին

Salle des Ingénieurs Civils, 19, Rue Blanche. Métro Trinité ou Blanche

Թատերական երեկոյթ ի պատիւ դերասան **ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆ**ի

Պիտի ներկայացուի հայ բեմի վրայ առաջին անգամ ըլլալով

Ա. ՏԸ ՎԻՆԵԻԻ **"ՇԱԹԷՐԹՕՆ"** 3 արար

եւ մէկ վարագոյր անմահն Շէյքսփիրի «ՀԱՄԼԷԹ»էն

Տոմսերու գիներն են 20, 15, 10 և 5 ֆրանք։

Տոմսերու համար դիմել Շահան Սարեանի, 5 Rue Dr. Paquelin, Paris 20

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Զաւարեան խումբի ժողովը 23 Ապրիլ, իրիկուան ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. ՌՈՍՏՈՄ խումբի ժողովը՝ յառաջիկայ Ուրբաթ իրիկուն 23 Ապրիլ, իր հաւաքատեղին։ Օրակարգ՝ ընթացիկ հարցեր։

Հ. Յ. Դ. Լիօնի բոլոր ընկերները ստիպողաբար ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրուին յառաջիկայ կիրակի 25 Ապրիլ առաւօտ ժամը ճիշդ 9ին 7 Rue de Marseille Place du Pontի սրահը։

Լիօնի Տարօն Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութեան ընդհանուր անդամական ժողովը՝ Ուրբաթ 23 Ապրիլ երեկոյ ժամը 8.30ին գրադարանի մէջ։

Հ. Մ. Մ.ի քննիչ յանձնախումբը ժողովի կը հրաւիրէ միութեան բոլոր անդամները վաղը, հինգշաբթի գիշեր ժամը 8.30ին Café Rocher Bd. St. Germain.

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ընկերական երեկոյթը յառաջիկայ ուրբաթ 23 Ապրիլ ժամը 9ին Floria ճաշարանին սրահը 61 rue Monsieur le Prince (Métro Odéon)։ Նիւթ՝ «Մահ եւ վերածնունդ». Պիտի խօսի միութեան նախագահ Պ. Գամերեան։ Սալօնի հաճելի խաղեր պիտի փակեն երեկոյթը։ Մուտքը ազատ է։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Գէորգ Գէորգեան եւ պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք ներկայ գտնուեցան՝

ՏԻԿ. ԷԼԻԶ ԳԷՈՐԳԵԱՆի

յուղարկաւորութեան, եւ անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՊՐԻՒՔՍԷԼ, Հ. Ա. Ստացանք 100 ֆրանք.

ՓԱՐԻԶ, Մ. Ղ.— Ստացանք նամակնիդ։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Գ. Թ.— Ստացանք 26.50 ֆր.։

ՎԻՎԻԷ, Պ. Փ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ԼԱՍԷՅՆ, Գ. Կ.— Նոյնպէս։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ս. Պ. Ստացանք 20 ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Հայրպ.— Ստացանք 70 ֆրանք։

ՇԷԹԻՖ, Ն. Գ.— Ստացանք 75 ֆրանք.

ՓԱՐԻԶ. Թ. Ղ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ՍՈՒԼԹԱՆԱՊԱՏ, Մ. Մ.— Ստացանք Փարիզի հասցէէն։

ԼՈՐՄՈՆ, Հ. Փ.— Ստացանք բաժնեգինը։ Կը ղրկուի։

ՊԼԻՏԱ, Բ. Թ.— Ստացանք մանրափողը։ Կը ղրկուի.

ԿԱՐՏ, Ա. Պ.— Ստացանք 20 ֆրանք. կանոնաւոր կը ղրկուի։

ՄԱՐՍԷՅԼ. Ա. Ա.— Ստացանք բաժնեգինը։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, Կ. Հ.— Նոյնպէս։

ԲՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻ, Ս. Մ.— Ձեր փնտռած անձը չէ, ասիկա Սպարթացի է։

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ, Ա. Խաչ.— Ստացած ենք 50 ֆրանք, մահագդը կորսուած է։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Խաչատուրեան եղբայրները կը փնտռեն իրենց քեռայրը Պոլսեցի Թորգոմ Փափազեանը, որուն նախորդ հասցէն եղած է Հալէպ Պաղտատ երկաթուղ. կայանի գանձապահ Լեւոն փափազեան։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի։

— Սեբաստիոյ Կամիս գիւղէն Շահէն Պալեան որ Փարիզի շրջակայքը կը բնակի եղեր։ Տեղեկացնել S. Dulgerian, Family Hotel, 10 Rue de France, Ville Franche, s)Saone.

Խնուսցի Յովսէփ Մալեան կը փնտռէ հօրեղբայրը Նազարէթ Մալեան, որ պատերազմէն յետոյ Սամսոն էր եւ անկէ Յունաստան անցած։ Rue de la République Maison ancienne Lajoye Decines (Isère)

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՈՒՍ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

29 ԱՊՐԻԼ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԳԻՇԵՐ

Sociétés Savantesի D սրահը

28, Rue Serpente

Métro Odéon-St. Michel

Նախագահութեամբ

Պ. ԼԵՒՈՆ ԲԱՇԱԼԵԱՆԻ

կը դասախօսէ

Պ. ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

նիւթ՝ Գրականութեան քաղաքականութիւն։

ՍԱԿԱՐԱՆ

20 Ապրիլ 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի)	Mark	[illegible]
Թրքական թղթ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր » »	Lire	[illegible]
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3375
» II	»	2120
» III	»	2000
Ռումելի երկթղ.	Lots turcs	130

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS

208bis, Rue Lafayette Paris (10e

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՈՒՐԲԱԹ 23 ԱՊՐԻԼ 1926

23 AVRIL 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 114 — կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՁԻՒՆ-ՁՄԵՌ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ. ԽՈՇՈՐ ՎՆԱՍՆԵՐ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԼՐՋՈՒԹԵԱՆ ՀՐԱՒԷՐ

Հարկադրուած ենք, նորէն և նորէն զգաստութեան և լրջութեան հրաւէր ուղղել կարգ մը տարրերու կամ գործիչներու, որոնք իրենց գլուխն առած կ'երթան, առանց աջ ու ձախ նայելու:

Անոնք չարաչար կը շահագործեն, այս օրերս, մօրուքի մը պատմութիւնը, իբրև «աննախընթաց և անլուր» դէպք:

Ին՛չ խօսք որ վայրենութիւն է Աթէնքի առաջնորդին դէմ կատարուած յարձակումը: Բայց, ամօթ է սուտ-խենդ ձեւանալ և երկինք գետին իրար անցընել: Ամօթ է մանաւանդ ձեզի համար, Պ. Հրաչ Երուանդ, որ գրեչը մելանը թաթխեր էք շարք մը գարշելի և գրգռիչ տողեր թխելու համար: Գոնէ քաջութիւնն ունենայիք ձեր իրական անունով ստորագրելու սա լրբութիւնները.

«Թէ, հայ կեանքին մէջ, Դաշնակցութիւնը պէտք է հասկնալ ԱՅԼԵՒՍ, քաղաքական կռիւի կիրք եւ խելառութիւն. բռնակալութիւն՝ ամենավատ ձեւին մէջ. իշխանամոլութիւն՝ անսահման, անզուսպ. իշխանութիւնը՝ ամէն գնով եւ միջոցով ու միա՛կ նպատակ գոյութեան»:

Եւ դեռ ի՛նչ գոհարներ.

— «Այս ժողովուրդը մէկ պատասխան ունի, եւ այդ պատասխանը պէտք է տրուի ամէն կողմ, ու դաշոյնի պէս ճատու եւ մահացու»:

Ուրեմն, կ'ուրանաք որ Յունաստանի արդի խառնակութեանց իրական պատասխանատուները դո՛ւք էք, դուք եւ ձեր ընկերները, իբրեւ կեդր. Վարչութիւն ռամկավար-ազատականներու: 1923էն է որ կը սկսի Մազլըմեան եպիսկոպոսի մօրուքին արկածը, այն թուականին, երբ ձեր ամբողջ սպայակոյտով խարխափ նետեցիք Յոնիականի ափը, ամէն գնով ձեռք անցընելու համար այդ գաղութին տիրապետութիւնը: Դուք խտիր չդրիք միջոցներու մէջ, ըրիք ամէն ինչ որ պէտք էր, կիրքերը բորբոքելու, եղբայր եղբօր դէմ լարելու, հազիւ ձեւաւորուած ազգային կեանքը կազմալուծելու, Հօկերը կուսակցական խաչակրութեան եւ զեղծումի որջեր դարձնելու համար, մինչեւ անգամ զզուեցնելով ամէնէն կատաղի հակադաշնակցականները:

Եւ կը յիշէք, անշուշտ, որ Մազլըմեանէն առաջ, Փէրտահճեան եպիսկոպոսի մօրուքը խուզելու փորձ մը կատարուեցաւ: Այս քաջագործութիւններուն թագ ու պսակը կազմեցին զանազան մատնութիւններ, մինչև Թրակիոյ բանակին հրամանատարութեան գրասենեակը: Այդ շահատակութեանց ընթացքին, ձեր դիմացն ունէիք ո՛չ թէ դաշնակցական «շէֆեր», այլ կրակոտ երիտասարդներ, մինչև անգամ ձեր շատ սիրած բարեկամները, որոնց հետ կերած խմած էք, և որոնք գիտէք, չափազանց զգայուն են լրբութեանց և զրպարտութեանց հանդէպ:

Կը մոռնա՛ք այս բոլորը, և ասպարէզ իջեր էք հերոսաբար, — ու ծածկանունով — երեք տարուան պատմութիւն մը վեր ի վայր շրջելու և,—սպառնալո՛ւ համար: Ուրիշ խօսքով, կը նուիրագործէք «ճիհատ» մը որ անպատճառ պոռթկում յառաջ պիտի բերէ:

Անշուշտ կը ստանձնէք պատասխանատուութիւնն ալ:

Ինչ որ տեղի ունեցաւ Յունաստանի մէջ, մինչև մօրուքին յանգիլը, տարբեր ձեւերով կը կրկնուի Պուլկարիոյ մէջ: Այնտեղ ալ չարաշուք նշաններ կան: Որքան ալ յանցաւոր հանել ուզենք մեր ընկերները, պարագաներ, իրողութիւններ կան որ ընդվզեցուցիչ են, և վտանգալից:

Ո՞ւր պիտի յանգի այս խաչակրութիւնը, որ թունաւոր սերմեր կը ցանէ քիչ մը ամէն տեղ: Մինչդեռ երբեք աւելի ստիպողական չէր եղած լրջութեան պահանջը, մանաւանդ այս օտար ափերուն վրայ, ուր մեր առաքինութիւններէն աւելի, մոլութիւնները կը զարգանան, օրէ օր:

Բոլոր հոսանքներուն համար ալ գործելու ասպարէզ կայ Աստծու արեւուն տակ: Թող առաջ անցնին անոնք որ ընդունակ են գործելու: Կիրքն ու կեղծիքը, սուտն ու սադրանքը չեն որ պիտի փրկեն ապիկարութիւնը:

Ուրիշ առեն ալ ըսած ենք, — աղմկելը գործել չէ: Մի փորձէք պատ քաշել ուրիշին առջեւ: Որքան կը կրկնուին խարդախութիւններն ու բռնութիւնները, այնքան կը յուզուի հանրային կարծիքը. եւ անխուսափելի կը դառնան ընդհարումները: Մազլըմեան մատնութիւն ըրած է. պարզ է որ զոհերը իր աջը չպիտի համբուրէին: Որքան ալ դատապարտենք արարքը —եւ կը դատապարտենք — պէտք չէ շփոթենք պատճառներն ու հետեւանքները: Եւ պէտք չէ ընդհանուր ձեւ տալ տեղական վէճերու: Հաւասարակշռութիւնը կորսնցուցած, կիրքէն կուրցած մարդիկն են որ իրենց խօսքերով ու գործերով իւղ կը լեցնեն կրակին վրայ, եւ յետոյ հաւա՛ր կը պօռան, առանց խրղճահարելու:

Պայքարը պայքար կը ծնի: Զգաստացէ՛ք:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԵՐՆ ԱԼ ԻՐԵՆՑ ԿԱՐԳԻՆ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՆ

«Ճիւմհուրիյէթ», Պոլսոյ քէմալական օրկանը, յառետես կարծիքներ կը յայտնէ միջազգային կացութեան մասին, եւ անխուսափելի կը գտնէ նոր պատերազմ մը:

«Միամտութիւն է կարծել թէ, Գերմանիոյ պէս մեծ պետութիւն մը եւ ազգ մը մինչեւ վերջը պիտի հանդուրժէ գերութեան եւ նուաստութեան: Մեր կարծիքով, Գերմանիա ուշ մնացած է՝ օրինակ, Աւստրիան իրեն միացնելու խնդիրը կատարուած իրողութեան մը ձեւին մէջ դնելու համար:

Ռուսիան, որ ներկայ Եւրոպայի կարգուսարքը հակամարդկային կը նկատէ եւ իր հողային ծաւալովն ու բնակչութեամբը աշխարհի մէկ կարեւոր մասը կը կազմէ, կարելի՞ բան է որ միշտ այսպէս օրէնքէ դուրս նկատուի: Այդ պարագային, ի՞նչ կայ աւելի բնական, քան այն որ Ռուսիա փափաքի եւրոպական պետութիւններու նոր տակնուվրայութեան եւ նոյն իսկ ինքը աշխատի փութացնել այդպիսի իրարանցում մը: Ռուսիա ամէն կերպով իրաւունք ունի այսպէս խորհելու եւ գործելու: Եւ եթէ առիթը ներկայանայ, անպայման այսպէս ալ պիտի ընէ:»

Թուրք թերթը պարզելէ յետոյ պատերազմի ուրուականը, կ'եզրակացնէ հետեւեալ յատկանշական տողերով.

«Այն բոլոր ուժերը, որ մեր սահմաններուն պիտի ընդհարին, սեպ ժայռերու առջեւ փշրուող ալիքներու պէս պիտի փճանան: Եթէ աշխարհ միանալու ըլլայ, Անատոլու իբր սեպ ժայռերէ կազմուած ամրութիւն մը, կրնայ ինքզինքը պաշտպանել: Եթէ այս հաստատուած ճշմարտութիւնը նորէն ապացուցանելու պէտք տեսնուի, հիմակուընէ կրնանք բոլոր շահադրգռուողներուն աւելցնել թէ, մարդիկ ճանդիսատես պիտի ըլլան այնպիսի դէպքերու, որոնք մեծապէս պիտի փոխեն աշխարհի քարտէսը:»

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԿԸ ՄՐՑԻՆ ՕԴԻՆ ՄԷՋ

Թուրքերը վերջերս սկսած են մեծ կարեւորութիւն տալ օդային տորմիղ մը կազմելու ծրագրին, եւ ճիշդ ինչպէս պատերազմէն առաջ մեծ ճիգ կը թափէին նաւատորմը զօրացնելու համար, հիմնելով «Տօնանմա Ճէմիյէթի»ներ, հիմա ալ ուժ կուտան օդանաւերու գնման, կազմակերպելով մեծ հանգանակութիւններ եւ վիճակահանութիւններ: Անցած շաբաթ օդանաւեր թուրքերէն, հայերէն, յունարէն եւ այլ տեղական լեզուներով թռուցիկներ նետեր են Պոլսոյ վրայ, յիշեցնելով ժողովուրդին թէ օդանաւի համար մեծ վիճակահանութիւնը կը սկսի Ապրիլ 19ին: Օդանաւի հանգանակիչ յանձնախումբը տունէ տուն, խանութէ խանութ կը պտտի — մանաւանդ ոչ-թուրքերու — դրամ հանգանակելու համար: Անցած տարի մասնաւոր մարմին մը Եւրոպայի մայրաքաղաքները պտտեցաւ, զանազան գործարաններու օդանաւի ապսպրանք տալու համար: Անատոլուի քաղաքներն ու աւանները իրարու հետ մրցումի ելած են, օդանաւ մը աւելի նուիրելու համար բանակին: Ընկիւրի շատ վարպետութեամբ կը վարէ գործը եւ հանգանակութիւնը գոհացուցիչ արդիւնք կուտայ արդէն:

Յունաստան բնականաբար անտարբերութեամբ չպիտի դիտէր իր դրացիին այս պատրաստութիւնները եւ Փանկալօսի կառավարութիւնը եւս վճռած է՝ ժողովրդական նուիրատուութեամբ զօրացնել օդային տորմիղը: Սակայն դիմած է աւելի կտրուկ միջոցի մը. նկատելով որ կամաւոր նուիրատուութիւնները արդիւնաւոր չպիտի ըլլան, իւրաքանչիւր քաղաքի եւ հաստատութեան վրայ պարտադիր տուրք մը նշանակած է, իրենց կարողութեան համաձայն: Այս ձեւով ձեռք բերուած գումարին շնորհիւ կարելի եղած է արդէն իսկ 24 օդանաւեր գնել: Հանգանակուած է 20 միլիոն տրախմի: Թերթերը մեծ փրոփականտ կը մղեն:

Օդանաւային միութիւնը Աթէնքի մետրապոլիտէն հարուստներու հասցէները ուզած է: Ասոնց իւրաքանչիւրին նամակներ ղրկուելով, պիտի ապահովուի իրենց օժանդակութիւնը: Ասկէ զատ Յունաստան գտնուող դրամատուները միանուագ 3 միլիոն տրախմի վճարումը ապահոված են: Կառավարութիւնն ալ 1 միլիոն տրախմի արժէքով անշարժ ստացուած պիտի տրամադրէ և պաշտօնեաներու գործակցական միութեան պատկանող հողերը օդանաւային միութեան կողմէ ծախու պիտի հանուին: Կը կարծուի որ այս կերպով 500 միլիոն տրախմի պիտի կրնայ ապահովուիլ: Պատերազմական եւ ծովային նախարարութիւնները պալատներու մէջ փոխադրուած ըլլալով, ասոնց յատուկ շէնքերը 100 միլիոն տրախմի վարձու պիտի տրուին: Աթէնքի մէջ գտնուող կարգ մը զօրանոցներ Այա-Բարասքէվի պիտի փոխադրուին եւ այդ շէնքերը օդանաւային միութեան ի նպաստ պիտի ծախուին: Հելլէն օդանաւային միութեան նպատակն է հելլէն բանակին հայթայթել՝ բոլոր պիտոյքներով եւ միջոցներով՝ հազար օդանաւ:

Ֆրանքը փրկելու համար

Ամերիկեան «Նիւ Եօրք Հերըլտ» թերթին խմբագրութիւնը 100,000 ֆր. նուիրեց, ֆրանքին պաշտպանութեան համար բացուած ազգային հանգանակութեան: Լիօնի քաղաքապետական խորհուրդը 250,000 ֆրանք: Թերթերը սրտառուչ իրողութիւններ կ'արձանագրեն այս հանգանակութեան առթիւ: Հարիւր հազարնոց, յիսուն հազարնոց, տասը հազարնոց գումարներէն զատ, շատեր իրենց մէկ օրականը կը տրամադրեն:

Այս գումարներով պիտի վճարեն կարճ պայմանաժամով մուրհակները:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻՆ

«Շիքակօ Թրիպիւն» կը գրէ.—

Թուրքիա կը վախնայ որ Իտալիա այս ամառ պատերազմ պիտի յայտարարէ Թուրքիոյ դէմ: Այս լուրը կ'իմանանք բացարձակապէս վստահելի աղբիւրէ մը, ուսկից նոյնպէս կը հաղորդեն մեզի թէ Թուրքերը մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնեն: Յառաջիկայ ամիս Մուսթաֆա Քէմալ մտադիր է զինուորական մեծ ռազմափորձեր կատարել արեւմտեան Անատոլուի մէջ, իբրեւ հակացոյց Մուսոլինիի Տրիպոլիս այցելութեան: Թուրք սպայակոյտը այս առթիւ կատարելապէս սպառազինուած մօտ քառորդ միլիոն զինուոր պիտի հանէ ռազմափորձի համար, որ քանի մը շաբաթ պիտի տեւէ: Մուսթաֆա Քէմալ կարեւոր ճառ մը պիտի խօսի, յայտարարելով թէ 1919ի Ազգային Ուխտին համաձայն Թրքական հողի իւրաքանչիւր մատնաչափը պիտի պաշտպանուի մինչեւ վերջ: Ամբողջ Թուրքիոյ մէջ խիստ գրաքննութիւն կը տիրէ: Գրաքննիչները կապոյտ մատիտով կ'անդամատեն բոլոր հեռագիրները. նոյն իսկ կասկածելի հասցէներու ղրկուած նամակները կը բացուին:

Ռուսիոյ մէջ եղածին պէս գաղտնի, զօրաւոր եւ վտանգաւոր Չեքա մը ամբողջ Թուրքիոյ մէջ լրտեսական լայն կազմակերպութիւն մը ստեղծած է, եւրոպական յարձակումի մը դէմ Թուրքիոյ պաշտպանողական ծրագիրները գաղտնի պահելու համար. Թուրքիոյ միակ յոյսը այն է որ Մուսոլը եւ անոր առասպելական հարստութիւն ներկայացնող քարիւղի հանքերը Անգլիոյ իբր փրկագին տալով, պիտի կրնայ խուսափիլ Իտալիոյ և Յունաստանի միացեալ յարձակումէն, որուն մէջ անգլ. նաւատորմը «բարեացակամ չէզոքութիւն» պիտի պահէ:

Ռուսիա առաջարկած է Էնկիւրիի որ Թուրքիա Խորհրդային Միութեան մէջ մտնէ իբրև անկախ անդամ մը, որուն փոխարէն Մոսկուա զինուորական աջակցութիւն —զօրք և ռազմանիւթ— պիտի տայ Թուրքերուն, յարձակման մը պարագային:

Մուսթաֆա Քէմալ և կուսակցութեան գլխաւոր վարիչները համաձայն են ընդունիլ Մոսկուայի այս առաջարկը, և կ'ուզեն իրենց ճակատագիրը կապել Ռուսիոյ հետ՝ Եւրոպայի դէմ համասիական հսկայ պլօք մը կազմելու համար:

Թուրքերը տենդոտ կերպով կ'ամրացնեն Թրակիոյ սահմանագլուխը՝ հելլենական յարձակումի մը դէմ. թէև ըստ Լօզանի դաշնագրին, 20 քիլօմէթր տարածութեան վրայ ո և է զինուորական ձեռնարկ ընելու իրաւունք չկայ: Խրամներ կը պատրաստուին, գնդացիրի և թնդանօթի համար տեղեր կը շինուին: Օդանաւերուն արգիլուած է Եւրոպական Թուրքիոյ վրայէն թռիլ. որով անոնք պուլկար սահմանագլուխէն սկսեալ սև ծովու վրայէն Վոսփոր կուգան: Թուրք գործակալները ամբողջ Եւրոպայի, մանաւանդ Գերմանիոյ և Չեխօսլովաքիոյ մէջ ռազմանիւթ կը գնեն, որոնք Թուրքիա պիտի ղրկուին Լեհաստանի, Ռուսիոյ և Սեւ ծովու ճամբով, քանի որ Սերպիա, Ռումանիա և Պուլկարիա թոյլ չեն տար անոնց իրենց երկրէն անցքը: Պատրաստութիւններ կը տեսնուին նաև ամրացնելու Տարտանէլը: Լօզանի դաշնագրով արգիլուած է Տարտանէլը ամրացնել, ուստի պատրաստած են հարիւրներով զօրաւոր ականներ, որոնք նեղուցին մէջ պիտի դրուին ի հարկին, նոյնպէս 6 եւ 8 մատնաչափնոց հրասանդեր պիտի փութացուին դէպի Կէլիպօլու: Թուրքերը իրաւունք ունին վախնալու որ Հռոդոս եւ Գասթէլլօրիզօն իբր նաւային խարիսխներ պիտի ծառայեն Անատոլուի դէմ կատարուած յարձակումի մը պահուն: Յունաստանի քաղաքական դէպքերը մեծապէս ձեռնտու են հիմա Իտալիոյ հետ զինակցութեան մը համար: Զօր. Փանկալօս իբրեւ դիկտատոր կ'ուզէ զօրաւոր բանակ մը ունենալ եւ հելլէնական հմայքը վերահաստատել:

Թրքական զօրաշարժը

«Տէյլի Թէլէկրաֆ» լաւատեղեակ աղբիւրէ կը տեղեկանայ թէ Անատոլուի մէջ 19էն 25 տարեկան բոլոր երիտասարդները զէնքի տակ առնուած և կամ առնուելու վրայ են: Թուրք բանակները սկսած են համախմբուիլ Իզմիրի և Մերսինի մէջ, ինչպէս նաև Աֆիոն-Գարահիսարի երկաթուղիի գիծին երկայնքը:

Պաշտօնական հերքումներ

Իտալական կառավարութիւնը Հռոմի թուրք դեսպանին բերանացի հաղորդած է պաշտօնապէս թէ Իտալիա մտադիր չէ Անատոլուի վրայ ո և է յարձակում կատարելու:

Յունաստանի արտաքին նախարար Պ. Ռուֆօս ալ պատասխանելով թղթակիցներու հարցումին, ըսած է թէ Թուրքիոյ դէմ գործելու համար հելլէն և իտալական համաձայնութեան մը մասին խօսուածները պարզ շշուկներ են, զորս չարժեր նոյնիսկ հերքել:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊՐՊՏՈՒՄՆԵՐԸ

ԻՆ՞Չ ԿԸ ԽՈՐԻ ԵՒ ԻՆՉ Կ'ԸՆԷ
ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Օրուան խնդիր է Հօկի երեւանի կեդրոնական վարչութեան պատգամը՝ «արտասահմանում կուտակուած բոլոր հասարակական ազգային գումարները եւ կտակները» Հայաստանի կառավարութեան յանձնելու մասին: Ուզեցինք հասկնալ թէ վերէն եկած այս հրամանին առթիւ ի՞նչ կը մտածեն այն մարմինները, որոնց ձեռքին մէջ կեդրոնացած են թրքահայ եւ արտասահմանեան կարեւոր կտակները: Ամէնէն առաջ դիմեցինք բարեգործական միութեան, որ Մելքոնեան նուիրատուութեան իրեն փոխանցուելէն ի վեր դարձած է հայ բարենպատակ ամէնէն հարուստ կազմակերպութիւնը: Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդր. վարչութեան անդամ եւ վարիչ տնօրէն Պ. Գրիգոր Սինապեանի հետ ունեցանք հետեւեալ խօսակցութիւնը՝ Մելքոնեան նուիրատուութեան եւ առհասարակ բարեգործական միութեան գործունէութեան մասին.—

— Ի՞նչ կը մտածէք Երեւանի Հօկի կեդր. վարչութեան ծանօթ որոշումին մասին:

— Ոչինչ: Թերթերուն մէջ կարդացինք որ որոշում տուած են արտասահման գտնուող ազգային գումարներն ու կտակները յատկացնել գաղթականական հարցի լուծման եւ Հայաստանի վերաշինութեան: Բարեգործական Միութեան հետ ոեւէ կապ չունի այս հարցը: Մեզի յանձնուած կտակներն ու նուիրատուութիւնները յատկացուած են որոշ նպատակներու, ու մենք պարտաւոր ենք այդ գումարները ծախսել միայն այդ նպատակներուն համար: Եթէ նուիրատուները կամ կտակարարները մեզի ըսեն որ այդ գումարը Հայաստանի տանք՝ կուտանք. այլապէս անոնց կամքին հակառակ ուրիշ նպատակներու յատկացնելու իրաւունք չունինք. արդէն օրէնքն ալ այդպէս կը պահանջէ: Մինչեւ հիմա ոեւէ պաշտօնական դիմում չէ եղած մեզ այս մասին: Դիմում կատարուելու պարագային ալ, մեր պատասխանը շատ որոշ է.— Չենք կրնար նուիրատուներու պարտադրած պայմաններէն շեղիլ:

— Ի՞նչ արժէք կը ներկայացնէ Մելքոնեան կտակը:

— Մելքոնեան կտակը կը բաղկանայ Գահիրէի մէջ գտնուող ծխախոտի մեծ գործարանէ մը, որուն բուն արժէքը կարելի չէ եղած գնահատել, սակայն մօտաւոր հաշուով կ'արժէ կէս միլիոն ստերլին (այսօրուան սակով մօտ 73 ուկէս միլիոն ֆրանք): Ասկէ զատ Աղեքսանդրիոյ մէջ կան կարգ մը կալուածներ, տուն մը, մեթեբանոց մը եւ քանի մը հողեր: Ներկայիս մասնագէտներ քննութիւն կը կատարեն այս բոլոր կալուածներուն իսկական արժէքը գնահատելու համար եւ մինչեւ մէկ ամիս կարելի պիտի ըլլայ ճիշդ գումարը երեւան հանել: Գործարանը կը մատակարարուի առաջուան պէս, նոյն պաշտօնեաներով: Պ. Կարապետ Մելքոնեան գործէ քաշուած է բոլորովին: Վեց հոգիէ բաղկացած խնամակալութիւն մը, Բարեգործականի հսկողութեան տակ, հակակշռի կ'ենթարկէ գործարանին ելեւմուտքը: Խնամակալութեան անդամները ոեւէ թոշակ չեն ստանար: Մեր նպատակն է գործարանը ծախել եւ դրամը ձեռք անցընել: Այս նուիրատուութիւնը պիտի գործածուի հետեւեալ ձեւով: Ա.— Տարեկան 1000 ստերլին պիտի յատկացուի Պոլսոյ Պատրիարքարանին, Ազգ. Հիւանդանոցին եւ այլ ազգային հաստատութեանց: Բ.— Հազար ոսկի Երուսաղէմի Պատրիարքարանին: Գ.— Երեք հազար ոսկի Հայաստանի համալսարանին: Մնացեալ գումարը պիտի ծախսուի Կիպրոսի Մելքոնեան որբանոցին:

— Ի՞նչպէս լուծուեցաւ դատական խնդիրը:

— Դատական խնդիր չմնաց: Արդէն նուիրատուութիւնը Բարեգործականին փոխանցուելէ առաջ Պ. Մելքոնեանի եղբօրորդի Արթաքի Մելքոնեանի որոշ գումար մը տրուած ըլլալով, յիշեալին դատը փակուած էր: Վերջին անգամ ալ Պ. Մուշեղ Սերոբեանի դատը կարգադրուեցաւ իրաւախոհութեամբ. Միութեանս Նախագահ Պ. Պօղոս Նուպար որոշեց 5324 ստերլին յատկացնել իրեն (այսօրուան սակով 762,000 ֆր.): Այս գումարը տրուած է իրեն իբրեւ վճարում հատուցման, քանի որ յիշեալը նախկին պայմանագրութեան համաձայն իրաւունք ունէր ցկեանս ամսական 30 ստերլին կենսաթոշակ ստանալու: Յիշեալը հիմա քաշուած է բոլորովին եւ ոեւէ գործ չունի կտակին հետ:

— Թերթերը գրեցին թէ Մելքոնեան խնամակալութեան անդամ Պ. Տիգրան Հաճընեան կարգ մը չահագործումներ ըրած է. ստո՞յգ է այս ամբաստանութիւնը:

— Այդ հրատարակութիւնները մենք ալ կարդացինք եւ Պ. Հաճընեանի փափաքով որոշեցինք իր հաշիւները քննել: Այս առթիւ երեք հոգինոց քննիչ մարմին մը պիտի կազմուի: Մեր կողմէ նշանակուած են Պ. Սերովբէ Պէրպէրեան եւ Արտաշէս Հիւրմիւզ, յանձնարարած ենք նոյնպէս որ երրորդ անդամը ըլլայ Եւրոպացի մը, դրամատան պաշտօնեայ, որ ոեւէ կապ չունենայ խնդրոյ առարկայ անձին հետ: Այս կերպով կարելի պիտի ըլլայ ճշմարտութիւնը երեւան հանել:

—Ի՞նչ եղաւ Ամերիկայի Ներգաղթի հանգանակութեան արդիւնքը:

— Մինչեւ հիմա հանգանակուած է մօտ 60,000 տոլար: Այս գումարը ամբողջութեամբ պիտի յատկացուի ներկայ տարուան ընթացքին Հայաստան փոխադրուելիք գաղթականներուն: Այս առթիւ բանակցութեան մէջ ենք Պ. Պ. Փիրումեանի եւ Շահվէրտեանի հետ. դեռ վերջնական կարգադրութիւն մը չէ եղած: Անցած տարուան ընթացքին 4000 ստերլին յատկացուցինք Ներգաղթի համար եւ մեզի հաւաստեցին թէ այդ գումարով մօտ 3000 գաղթական փոխադրած են:

— Ի՞նչպէս կապ կը պահէք Հայաստանի հետ:

— Հայաստանի մէջ ունինք թղթակից մը, Պ. Տիգրան Ջրբաշեան, որուն միջոցաւ տեղեկութիւններ կը ստանանք մեր կատարած ձեռնարկներուն արդիւնքի մասին եւ որուն մեր հրահանգները կը հաղորդենք: Պ. Պօղոս Նուպար 4000 ստերլին նուիրած էր Հայաստանի մէջ որբանոց մը կառուցանելու համար: Մեր թղթակցին տեղեկութեանց համաձայն, որբանոցի շինութեան համար այդ գումարը բաւարար չըլլալով, կը մտածենք փաշային անունով դարմանատուն մը բանալ: Ասկէ զատ Գարուհի Յակոբեանի կտակէն 7000 ոսկի յատկացուցած ենք Հայաստանի մէջ մայրանոցի մը շինութեան համար:

— Ո՞ւր է ներկայիս Բարեգործականի կեդրոնը:

— Միութեան կեդրոնը տասնեակ մը ի վեր Փարիզ փոխադրուած ըլլալով հանդերձ, գործադիր ժողովը Գահիրէ կը մնար եւ հաշիւները հոն բռնուած են: 1926 Յունուար 1էն սկսեալ գործադիր ժողովը եւ հաշիւները փոխադրուած են Փարիզ: Կեդրոնական վարչական ժողովի նախագահն է Պ. Պօղոս Նուպար, փոխ-նախագահներ Պ. Գ. Նորատունկեան եւ Եր. Աղաթօն պէյ, վարիչ տնօրէն Պ. Գ. Սինապեան, գանձապահ՝ Պ. Լեւոն Կիւմիւշկէրտան. անդամներն են՝ Տ. Խան Քէլէկեան, Պ. Պ. Սվաճեան, Տիրան Փիլիպպոսեան, Մ. Պապաջանեան, Տիգ. Կամսարական, Արամ Ճէվահիրճեան, Զարեհ Նուպար եւ Պօղոս Էսմէրեան:

Մելքոնեան կտակին առթիւ պաշտօնէութեան թիւը չէ աւելցած, ընդհակառակն երկու թոշակաւոր պաշտօնեաներ՝ Պ. Պ. Մուշեղ Սերոբեան եւ Աղազարեան քաշուած են: Երկու ամիսէ ի վեր Փարիզի կեդրոնին ընդհ. քարտուղար նշանակուած է Պ. Լեւոն Բաշալեան. ասկէ զատ Եգիպտոսի գործադիր ժողովի պաշտօնեայ Պ. Խանճեան Փարիզի կեդրոնը փոխադրուած է: Գալով Պ. Սերոբէ Պէրպէրեանի, Գահիրէի կեդրոնին մէջ գործերը նուազած ըլլալով, թելադրուած է որ յիշեալը պաշտօնի կոչուի Մելքոնեան խնամակալութեան մէջ:

— Ի՞նչ է Բարեգործական Միութեան տարեկան պիւտճէն:

— 1925ի հաշուեկշիռը դեռ պատրաստ չէ. սակայն Միութեան տարեկան գործառնութեանց մասին գաղափար կրնաք կազմել 1924ի հաշուեկշռէն: 1924ին ընդհ. հասոյթ եղած է 75,040 եգիպտական ոսկի, 1923էն փոխադրուած է 11,367 ե. ո., գումար 86,410 ոսկի: Ծախք եղած է 44,142 ոսկի՝ զանազան բարեգործական նպատակներու համար, դրամագլուխին վրայ բարդուած է 25,349 ոսկի, 1925 տարուան փոխադրուած է 16947 ոսկի: Ծախքերը կը բաժնուին հետեւեալ կերպով.— Վարչական ծախք՝ 7153 ոսկի, Հայաստանի կառավարութեան եւ որբերուն՝ 4122 ոսկի, Բարեգործականի Երուսաղէմի երկու որբանոցներուն՝ 16,241 ոսկի, Պէյրութի երկու որբանոցներուն 8222 ոսկի, Հալէպի Կիլիկեան որբանոցին՝ 3738 ոսկի, Հալէպի գաղթականներուն՝ 1248 ոսկի, Խաքենտէրունի Նուպարեան վարժարանին՝ 152 ոսկի, Ջմառայի հայ-կաթոլիկ որբանոցին՝ 97 ոսկի, Ճունիէի, Պաալպէքի, Լափաչի, Լաթաքիայի, Սայտայի, Սուէյտայի, Տրիպոլիսի, Զահլէի վարժարաններուն 782 ոսկի, Յունաստանի գաղթականներուն 1375 ոսկի, Կիպրոսի գաղթականներուն 137, Պուլկարիոյ Եսքի Զաղրայի դպրոցին՝ 29, Պոլսոյ Պատրիարքարանին 390, Կեսարիոյ որբանոցին 135, Ժընեւ՝ Քրաֆթ-Պօնարի թոքախտաւորներու ապաքինարանին 39, Մերձաւոր Արեւելքի միջազգային ընկերութեան 97, Մտաւորականներուն բաշխուած 243, Ակնայ միութեան 500 ոսկի:

«Միութիւն» պաշտօնաթերթը կը շարունակուի հրատարակուիլ Գահիրէի մէջ: Կը մտածենք Փարիզ փոխադրել զայն, թէեւ աւելի ձեռնտու է հոն հրատարակութիւնը, քանի որ Գահիրէ սեփական տպարան ունինք:

Փարիզի մասնաճիւղը վերջերս սկսած է աւելի եռանդ ցոյց տալ եւ անդամներուն թիւը մեծապէս աւելցած է:

ՊՈՒԼԿԱՐԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԱՅՍՏԵՂ ԱԼ ՆՈՅՆ ԽԱՂԵՐՆ ՈՒ ԴԱՒԵՐԸ

Սօֆիա, 18 Ապրիլ

Հետզհետէ անախորժ եւ գրգռիչ ձեւ մը կ'առնէ պուլկարահայ թեմական կազմակերպութեան խնդիրը:

Հին է վէրքը, ու կ'արժէ, որ երկու տողով պարզեմ զայն: 1924 Օգոստոս 10ին տեղի ունեցաւ պուլկարահայ թեմական կազմակերպութեան առաջին համագումարը: Մշակուած էր կանոնադրութիւն մը՝ մասնաւոր յանձնախումբի մը կողմէ: Համագումարը քննեց զայն եւ վաւերացուց: Ընտրեց նաեւ, առժամեայ թեմ. խորհուրդ մը միայն երկու գործ յանձնելով անոր.— Ա.— Կանոնադրութիւնը վաւերացնել տալ: Բ.— Հրաւիրել նոր համագումար, ընտրելու համար օրինաւոր թեմական խորհուրդ մը: Աւելցնեմ, որ այս համագումարին կը մասնակցէին պուլկարահայ բոլոր շրջանները — 13 թաղ. մարմիններ — եւ դաշնակցութիւնը ունէր 9 ձայն, ռամկավարները՝ մէկ, հնչակեանները՝ մէկ, եւ երկու շրջաններէ չէզոքներ: Ընտրուեցաւ մարմին մը, ուր կուսակցական նախասիրութիւն երբեք չուզեց դնել տիրող հոսանքը, իր կողմէ միայն երկու անձ տրամադրելով ուրիշներու դէմ: Թեմական խորհուրդը չկրցաւ վաւերացնել տալ ծրագիրը, իբրեւ թէ «կառավարութիւնը առարկութիւններ է ըրեր»: Քանի մը ամիս վերջ թաղական ընտրութիւններու նոր հրահանգ մը ելաւ, որ միայն հպատակներու ձայն կուտար: Այս պարագան վէճ ստեղծեց: Թեմականի երեք անդամները ուզեցին բողոքել կառավարութեան՝ պահանջելով ձայնէ չզրկել գաղթականները: Զօրը մնացին կառավարական տեսակէտին վրայ: Վէճը ստացաւ սուր հանգամանք, եւ երկու դաշնակցական անդամները հրաժարեցան: Արդէն գաղութը բաժնուած էր երկու հոսանքի:

Մնացեալ հինգը շարունակեցին «գործել» եւ անցեալ Օգոստոսին նոր համագումար մը հրաւիրեցին՝ ձայն տալով թաղ. մարմիններուն եւ հոգաբարձուներուն: «Թեմական»ի ատենապետ Ճէրահովը որ նոր սկսած է հայերէն սորվիլ, պուլկարերէն տեղեկագրութիւն մը կ'ընէր: «Առժամեայ»ն վերցուցեր էին իրենց տիտղոսէն: Նորի ընտրութեան հարց ալ չէին դրած: Համագումարը հազիւ բացուած, «Թեմական»ը մնաց փոքրամասնութեան մէջ: Ճէրահով «Չեմ չեմ ճանչնար» եւ «կը շարունակեմ գործս» պոռալով ձգեց հեռացաւ: Մնացեալ մեծամասնութիւնը շարունակեց նիստը եւ ընտրեց նոր թեմական յանձնախումբ մը:

Իրերու այս վիճակին մէջ տխուր պատկեր մը երեւան կուգար: Դաւանութեանց Տեսչութիւնը յարաբերութեան մէջ էր երկու Թեմականի հետ՝ մէկ հայ ազգի անունով:

Մամուլ եւ հասարակութիւն արդէն երկուքի էին բաժնուած: Չմոռնամ յիշելու որ կարգ մը կարեւոր շրջաններու թաղային ընտրութիւններն ալ բեկանել տուած էր «ատենապետ»ը: Նոր ընտրութեամբ Սօֆիա եւ Շումէն կրկին շահեցան ժողովրդականները: Մարդիկ մտատանջուիլ սկսեր էին. յետաձգել տալէն Ռուսճուգի ընտրութիւնը՝ մինչեւ... գրգ «համագումար»ը իրենց եռանդամը օգտագործելու համար,

Ապրիլ 11ին Սօֆիայի մէջ բացուեցաւ կատակերգութեան գ: վարագոյրը: 13 շրջաններէն Սօֆիա, Շումէն, Հասքօվօ, Այթօս, Եամպոլ եւ Վառնա չէին մասնակցեր, բողոքելով Ճէրահովի ապօրէն իշխանութեան դէմ: Մնացեալ 7 շրջանէն Սլիվէն ղրկած էր պատգամաւոր, համերաշխութեան պարագային միայն մասնակցելու որոշումով: Պուրկազի եռանդամին երկու անդամները ուզած էին գալ՝ մինչ ատենապետը 160 ստորագրութիւններով (ընտրողներու 2/3ը) բողոքած էր:

Անդին կը մնային երեք եռանդամներ, որոնք ըստ օրէնի իրաւունք չունին. եւ միայն... երկու թաղ. խորհուրդներ՝ Ֆիլիպէ եւ Փազարճըք: Այս «համագումար»ին — աւելի ճիշդ կ'ըլլար ըսել մասնագումարին — հրաւիրուած էին նաեւ Ռուսճուքէն Ստեփաննոս արք. եւ Ֆիլիպէէն Երուանդ եպս. Փէրտահճեան: Վերջինը տարբեր էին «համերաշխեցնելու» պատրուակին տակ, բայց որովհետեւ նման բան մը իրենց համար ցանկալի չէ, Երուանդ եպսկ. չէր մասնակցած նիստերուն: Մասնագումարը իր այդ հատուածոր վիճակին մէջ կը յանդգնի «ընտրել» պուլկարահայ առաջնորդ մը՝ ծերունազարդ արքեպիսկոպոսը, ինչպէս նաեւ նոր «Թեմական» մը՝ մի՛շտ Ճէրահովի ատենապետութեամբ: Անշուշտ օրինական եւ թուական տեսակէտով յիմար ու վտանգաւոր փորձ մըն է եղածը, եւ պատճառ մը՝ աւելի եւս խառնակելու գաղութին արդէն իսկ կրքոտ վիճակը:

Շատ մը շրջաններէն ազգային իշխանութիւնները պաշտօնապէս եւ հեռագրով բողոքած են արտաքին նախարարին մօտ, փառամոլ տգէտի մը ինքնակամ գործունէութեան դէմ: ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Լոնտոնէն կը գրեն մեզի.— Լոնտոնի Ս. Սարգիս եկեղեցին տեսակ մը գժտութեան խնձոր դարձած էր վերջին տարիներս, գաղութին համար: Թէեւ հիմնադիրը՝ Պ. Գ. Կիւլպէնկեան պաշտօնապէս յայտնած է որ եկեղեցին կը պատկանի հայ ժողովուրդին, սակայն անգլիական օրէնքին հիման վրայ խմբագրուած կանոնագիրը, իրեն եւ իր քանի մը ընտրելիներուն կը վերապահէ եկեղեցիին ներքին կազմակերպութիւնը: Ապարդիւն փորձեր կատարուեցան երկու տարի առաջ, բարեփոխել տալու համար կանոնագիրը: Պ. Գ. Կիւլպէնկեան անդրդուելի մնաց իր տեսակէտին վրայ: Հակառակ այս փաստին, երբ անխմաստ վէճերէ ետք կը խմբագրուէր գաղութին համար ընդհ. սահմանադրութիւն մը, անոր մէջ դրուեցան յօդուածներ, որոնց համաձայն գաղութը դեռ կը պնդէր իրեն վերապահել կարգ մը իրաւունքներ կամ իր հեղինակութիւնը արժեցնել եկեղեցիի կազմակերպութեան մէջ: Ստեղծուեցաւ երկու հոսանք ու ժամանակը միայն ցոյց տուաւ որ ժամավաճառութիւն է զբաղիլ այդ հիմնարկութեան գործերով: Հետեւաբար, երեսփ. ժողովը որ գաղութի ներկայացուցիչ մարմինն է, որոշեց չէզոքացնել այդ յօդուածները (կարելի չէ երկու տարիէն առաջ փոխել Սահմանադրութիւնը):

Անցեալ շաբաթ օր տեղի ունեցաւ երեսփոխաններու լիագումար ժողով, որուն մէջ որոշուեցաւ յայտարարել թէ յիշեալ յօդուածները ոչ եւ է կերպով առնչութիւն չունին անհատական ֆ... ջոցներով հիմնուած եւ մատակ... րարուած եկեղեցիին գործեր... հետ:

Այս որոշումը մեծ նշանակ... թիւն ունի մեր գաղութին համ... որովհետեւ կարգ մը սեւ հոգին... պատրուակ ըրած էին այդ կէտ... պառակտում յառաջ բերելու հ... մար: Այսպէսով կը փակուին ... լոր չար բերանները եւ երես... խանական ժողովը կը լծուի ... միւս աշխատանքներուն:

Այս առթիւ ակամայ պէտ... է յիշել նաեւ այն տխուր դե... զոր կը կատարէ Գուսան Վարդ... պետ: Նախկին խանութպանը ... նաղարեան տեսակէտներ ... ժողովրդապետական իրաւունք... րու մասին, եւ անհանդուրժելի ... դառնայ իր իմաստակութիւնն...

ԵՐԱՆԻ՜ ՀԱՒԱՏԱՑՈՂՆԵՐՈՒ...

Տոքթ. Եաղուպեան, որ ... կիւրի գացած էր Թուրքեւ... Բարձրացման Միութեան նախ... զահ Ազիզ պէյի հետ, Պոլիս ... րադարձին հետեւեալ աւել... ները հաղորդեր է Թերթերուն...

Հանրագրութիւնը եւ վար... պետ Ըսմէթ փաշայի զրկեց... բայց փաշան ալ ներքին գործ... վարութեան յանձնած ըլլալ... հեռաձայնով կանչուեցայ ու ... րակի օր առաջին տեսակցութ... տեղի ունեցաւ ներքին գործա... րին հետ: Զիս շատ սիրալիր կը... պով ընդունեց եւ Կիրակի ու ... կուշարթի լայնօրէն խօսեցա... մեր ազգային գործերուն շու... Գործավարին ցոյց տուած խ... սիրալիր ընդունելութիւնը զիս ... փազանց քաջալերեց եւ ես առ... ջին թափով մը ըսի որ գոնէ ... յերուն երկրին առողջապահակ... վայրերը այցելելու արտօնութի... տրուի, օրինակի համար, Պրուս... Եալովա, Եաղաճըք, Ալեմտաղ... եւն: Խօսքը բերանս էր երբ ... առ մը նօթագրեց ըսած տեղեր... եւ ըսաւ. «Ձեր այս խնդրանք... ըը այժմէն իսկ իրականացած ... նաք համարել եւ ձեզ կատար... լապէս կը վստահեցնեմ որ ամէն... մօտ ատենէն ձեր ընդհանու... բաղձանքներուն գոհացում պի... տրուի»:

Չորեքշաբթի օր այցել... վարչապետին, որ իմ երեւակայ... ծէս շատ աւելի ջերմ ընդունել... թիւն մը ըրաւ: Ըսի որ, «Խմ... փամիլիէօ» անուն գիրք մը գր... ու իրեն ձօնած եմ: Շատ գո... նաց եւ ինծի ներքին գործավար... տուած հաւաստիքներէն ալ ... լին ըսել խոստացաւ:

Իմ ունեցած տեսակցութիւ... ներէս սա եզրակացութիւն... կրցի հանել թէ կ'ուզեն որ ամէն... առաջ ուժ տրուի Թրքերէն լեզ... ուսուցման, կազմուի աշխարհ... կաններէ կեդր. մարմին մը, որ ... րէ դպրոցները եւ մեծ հիւանդ... նոցները ինչպէս նաեւ վաքըֆն... որոնք Պատրիարքարանի պէտք ... ղած դրամը տան: Մէկ խօսք... կրօնական գործերը անջատ... բոլորովին աշխարհական գործ... Անշուշտ աշխարհական այդ ... մինը պիտի ունենայ իր քննիչ... ըը: Կանոնագիր մը պատրաստ... գործը մեզի ձգուեցաւ:

Կալի փաշայի ներկայ... ատեն քաշեցի ու ձեռքը ... բուրեցի:

Միլլի սահմաններուն մէջ ... յերու ճամբորդութեան ... դիմում կատարեցինք եւ կատար... եալ ապահովութիւն ստացանք ... ամենամօտ թոյլտուութիւնն... մէկն ալ այդ պիտի ըլլայ:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ զրկել հին ... նեգիրները, առանց ազդի ... սելու:

ԱՐՏԱՍՈՎՈՐ ՁԻՒՆ-ՁՄԵՌ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ՌՈՒԲԼԻ ՎՆԱՍ

«Խորհրդային Հայաստան»ի Ապրիլ 7 թուակիր թերթէն կը քաղենք հետեւեալ տխուր տեղեկութիւնները.—

Ապրիլ 4ի գիշերը բարակ անձրեւ մը յետոյ, սկսաւ սաստիկ ձիւն գալ, որ անընդհատ շարունակեցաւ ամսոյ 5ին եւ 6ին։ Ձիւնի շերտը շատ տեղեր կը հասնէր մէկ արշին բարձրութեան։

Քաղաքին մէջ տուներու կտուրները երկու օրուայ ընթացքին քանի մը անգամ մաքրուեցան։ Ձիւնի ծանրութենէն կտրուած են ելեկտրական եւ հեռախօսի թելերը, այգիներու մէջ ջարդուած են մեծ քանակութեամբ ծառերու ճիւղեր։

Ապրիլ 6ին՝ առաւօտեան Ս. Սարգիս փողոցը ձիւնին ծանրութեան ճնշման տակ կը փլին խանութ մը ու տակը կը մնան խանութպանը եւ հարեւանը։ Վերջինս վիրաւորուածքներ կը ստանայ գլխէն ու մէջքէն, իսկ միւսը կ'ազատի։

Նոյն օրը, առաւօտեան ժամը ...ուկէսին Երեւանի Ազիզբէգովի հրապարակին վրայ գտնուող Բանկօօպի խանութի պատշգամը ձիւնին ծանրութենէն փլաւ։ Պատշգամի տակ գտնուողները ժամանակին կրցան փախչիլ. միայն ծերունի մը գլխէն թեթեւ վէրք ստացաւ։

Վերջին քանի մը տասնամեակին եղակական դէպք է գարնան այս օրերուն տեղացած ձիւնը։ Երեւանի մէջ երկար ժամանակ ապրած քաղաքացիները կը վկայեն, որ իրենց կեանքին մէջ աննախընթաց երեւոյթ է Ապրիլ ամսին մօտ մէկ արշին եկած ձիւնը։

Ձիւնին հետեւանքով Երեւանի շուկային մէջ կը տիրէ գիւղական ապրանքներու սղութիւն։

ԷԼԵՆՈՎԿԱՅԻ մէջ մէկ մետրէ աւելի ձիւն եկաւ, փոթորկախառն։ Գիւղերու հետ հաղորդակցութիւնը կտրուած է։

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐԱՊՈԼԻ մէջ արդէն 4րդ օրն է, որ ձիւնախառն կատաղի փոթորիկ կը փչէ։ Քաղաքին մէջ երթեւեկը դժուարացած է գաւառի հետ կապը դադրած է։ Կառախումբերը կը հասնին մեծ յապաղումներով։

Նստած ձիւնը կէս արշինից աւելի է։ Ցանքերը ետ մնացին։

ԷՋՄԻԱԾԻՆ.— Ապրիլ ամսի 4ին առաւօտեան ժամը 11ին, սկսաւ տեղալ ուժեղ անձրեւ, որ յանկարծակի փոխուեցաւ ուժգին ...քախառն ձիւնի։ Ձիւնը կէս մետրէն աւելի է նստած։ Լեռնային գիւղերէն դաշտավայր իջնող ոչխարները առանց կերի են մնացած։ Հինգ ...ինտանոց խոտի խուրձի գինը բարձրացած է մինչեւ 1 ռուբլիի։ Հազարէ աւելի ոչխար եւ գառ ուժեղ ...ուքի հանդիպած եւ անհետ կորած են, մէկ մասն ալ ձիւնին տակ է մնացած։ Բուն քանակը դեռ ճշդուած չէ։

ԱՍԿԱՇԷՆ.— Ապրիլ 4ի գիշերուան եւ ցերեկուան ուժեղ քամիներէն ու անձրեւներէն յետոյ, 5ի լոյս գիշերը սկսաւ անդադար ձիւն գալ։ Ատոր հետեւանքով դաշտային բոլոր աշխատանքները դադրեցան։ Դաշտերը ծածկուած են 4 վերշոկ բարձրութեամբ ձիւնով։ Ձիւնը դեռ կը շարունակուի։

Ն. ԱԽՏԱՅԻ մէջ եկած ձիւնին շերտը հաւասար է երկու մետրի։ Նովօ-Նիկոլաեւսկիէն Ն. Ախտա տանող ճամբուն վրայ ձիւնին տակ մնացած է մէկ մարդ։

*** Երեւանի շրջակայ գիւղացիութիւնը դիմած է գաւառական վարչութեան, պահանջելով անասուններու կեր (խոտ)։

*** Դիլիջան-Ելենովկա եւ Ղարաքիլիսա գծով հաղորդակցութիւնը դադրած է ձիւնին պատճառով։ Ձիւնի շերտը հաւասար է մէկ արշինի. Թղթատարն ալ չի գործեր։

ԻՋԵՒԱՆԻ մէջ Ապրիլ 4էն ի վեր անընդհատ ձիւն է եկած։ Ձիւնին խորութիւնը կը հասնի 14 վերշոկի, իսկ դաշտերուն մէջ մէկ արշինէն աւելի է։ Գիւղերու միջեւ երթեւեկը դժուարացած է։ Անասունները մեծ նեղութիւն կը կրեն կերի չգոյութեան պատճառով, մանաւանդ ձմեռանոցներու մէջ։ Ձիւնը կը շարունակուի. եթէ այսպէս շարունակուի գիւղացիութիւնը խոշոր վնասներ պիտի կրէ։

ԴԱՐԱԼԱԳԵԱԶի մէջ Ապրիլ 4էն ի վեր անընդհատ ձիւն կը տեղայ։ Ձիւնի բարձրութիւնը 12 վերշոկէն աւելի է։ Կանգ են առեր դաշտային բոլոր աշխատանքները։ Անասունները մատնուած են սովի. կեր չկայ։ Ցանքերը, այգիները եւ դուրս հանուած մեղուները ցրտահար են եղած։ Ձիւնը կը շարունակուի։ Գիւղացիներուն վիճակը շատ ծանր է։

ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԻՏ.— Երեք օր է անընդհատ ձիւն կուգայ։ Ձիւնը մէկ մետրէն աւելի է։ Ճանապարհները փակուած են։

ՔՈՉԻՈՐՆԵՐԸ ՁԻՒՆԻ ՏԱԿ

Վերջին ժամանակներս սկսուած տաք եղանակները ստիպեցին քոչւորները իրենց անասուններով եւ ընտանիքներով բարձրանալ Արագածի ստորոտը եւ Բողութլու արօտատեղը, ուր տեղաւորուած է 700 վրան. Դուզ բղնիի մօտ բարձրացողներու ճիշդ թիւը յայտնի չէ։ Սկսուած ձիւնը այդ քոչւորներու անասունները մատնեց սովամահութեան, իսկ ընտանիքները երեխաներով միասին թողուց ձիւնի տակ։

Էջմիածնի գաւ. վարչութիւնը Աշտարակն ու Քանաքեռը արտակարգ միջոցներ ձեռք առին մարդիկն ու անասունները փրկելու համար։

Քոչւորները սարսափահար աշխատեցան ազատել երեխաները. Հարեւան հայ գիւղերը օգնութիւն կազմակերպեցին, զանոնք իրենց մէջ տեղաւորելու համար։ Բազմաթիւ մաքիներ ցուրտէն կոտորուեցան իրենց գառներով։

***

Ձիւնը մասամբ կը վնասէ նոր ծաղկած ծիրանի եւ նուշի ծառերուն։ Խաղողի այգիներու առանձին վնաս չի հասցներ։ Անցեալ տարի ցուրտերը աւելի ուշ սկսելով աւելի խոշոր վնաս հասցուցին այգիներու, որովհետեւ ծառերն ու տունկերը ծաղկած էին. իսկ այս տարի աւելի շուտ եկած ձիւնն առանձին վնաս չի տար։

Եթէ ձիւնը շուտ չհալի, եւ ցուրտ ըլլայ, խոշոր վնաս կուտայ աշնանացանին, իսկ առայժմ անվտանգ է։ Գարնանացանին վնաս չի տար, ընդհակառակը, որովհետեւ եղանակը տաք է, եւ ձիւնը կրնայ շուտ հալիլ։

Ձիւնը մեծ վնաս կը հասցնէ ոչխարներուն, որովհետեւ անոնք արդէն իջած են դաշտերը. շատերը բուքի տակ իյնալով, կ'ոչնչանան։ Մանաւանդ որ արօտավայրերու մէջ կեր չկայ։ Խոշոր եղջիւրաւոր անասունները շատ չեն վնասեր, որովհետեւ անոնք դեռ դաշտերը չեն իջած։ Ձիւնին պատճառով խոտի մեծ պակասութիւն կը տիրէ։

*** Նոր տեղեկութիւններու համաձայն, ընդհ. վնասը մէկ միլիոն ռուբլիի կը հասնի։

ՆՈՐ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«Խորհրդային Հայաստան»ի Ապրիլ 8ի թիւէն.—

Կազմուած է երեք հոգինոց յանձնաժողով մը, ձիւնի հետեւանքներուն դէմ պայքարելու համար։

Ապրիլ 7ին առտուն կանուխ նորէն սկսաւ ձիւն գալ Երեւանի մէջ։

Կարգադրութիւններ եղած են, խոտ հասցնելու համար ամէն կողմ։

Էջմիածնի մէջ եւ դուրսը մինչեւ այժմ սատկած են 500է աւելի ոչխարներ եւ գառնուկներ։ Վիճակագրական գրասենեակը կը կը հաշուէ թէ ծիրանը եւ սալորը հարիւրին եօթանասուն փճացած են։ Եթէ ձիւնը երկու օրէն չհալի, անասուններուն վիճակը սարսափելի է։ Ապրիլ 6ի գիշերը ջուրը սառած էր Դիլիջանի մէջ։

Կառավարութիւնը հրահանգած է օգնութեան հասնիլ չքաւոր գիւղացիներուն, Հօկերու գումարները յատկացնել օրուան պէտքերուն եւ կեր հայթայթել անասուններուն։ Հողագործական գործավարութիւնը երկու հազար փութ խոտ տրամադրած է, գիւղացիներուն բաժնելու համար, իսկ Նախիջեւանէն երկու հազար փութ գարի ղրկուած է Դարալագեազ ուր խիստ միջոցներ ձեռք առնուած են կերի շահագիտութեան դէմ։

Աշտարակի մէջ վնասուած են պտղատու ծառերը։ Շատ մը տանիքներ փլած են։ Հարիւրաւոր գառնուկներ եւ ոչխարներ կոտորուած են ցուրտէն եւ փոթորիկէն։ Կարելի եղած է Աշտարակի մէջ տեղաւորել հազար գլուխ ոչխար. սակայն եթէ երկու օր ալ տեւէ ձիւնը, անոնք ալ պիտի կոտորուին, որովհետեւ կեր չկայ. մէկ խուրձ խոտը մէկ ռուբլիով չի ճարուիր։

ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎ

Մէքքէէն կը հեռագրեն թէ Իպնի Սուուտ հրաւէր ուղղած է ամբողջ իսլամական աշխարհին համաժողով մը գումարելու համար Հիճազի մէջ։ Համաժողովին իբրեւ օրակարգ նշանակուած է ուխտաւորներու նուիրական վայրեր այցելութեան առթիւ հանգստաւէտ պայմաններ ստեղծելու եւ բարեկարգութիւններ մտցնելու խնդիրը, սակայն իրականութեան մէջ Իպնի Սուուտի նպատակն է այդ համաժողովին մէջ իր թեկնածութիւնը դնել իբրեւ խալիֆա։

Ընդհանուր իսլամական համաժողովը նախապէս յայտարարուած էր Մայիս 13ին համար Գահիրէի մէջ։ Հիմա այս առթիւ վէճ կը ծագի Եգիպտոսի եւ Հիճազի թագաւորներուն միջեւ։ Իպնի Սուուտ կ'ուզէ աւելի գերակշիռ դիրք մը ունենալ եւ Ֆուատ թագաւորին թոյլ չտալ որ խալիֆա հռչակէ ինքզինքը։ Կ'ըսուի թէ Թուրքիա, Պարսկաստան, Աֆղանիստան ինչպէս նաեւ Հնդկաստանի իսլամները ուժ կուտան Իպնը Սուուտի։ Հնդկաստանի խալիֆայական կեդրոնական կոմիտէն ընդունած է Իպնի Սուուտի հրաւէրը։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄԻԽ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ

Անցեալ Կիրակի Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբերը մէկ պարտութեան փոխարէն երեք ուրիշ յաղթանակներ եւս տարին։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պահեստին յաղթեց A. C. Parisienի 2-0ով։

Հ. Մ. Ը. Մ. (2) յաղթեց A. C. Parisien (R)ի 5-3ով։

Հ. Մ. Ը. Մ. (Hir). յաղթեց A. S. Argenteuil (2)ի 4-1ով։

Հ. Մ. Ը. Մ. (3) պարտուեցաւ A. F. Garenne-Colombes (2)էն 5-0ով։

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

4. ՊՐԻՆԵՕԼԻ ՄԷՋ

Պրինեօլ, Վար Նահանգին գիւղաքաղաքներէն մէկը, գեղեցիկ այգեստան մըն է. Մարսէյլէն 74 քիլօմեդր հեռու, դէպի հիւսիս արեւելք, իսկ Էքսի արեւելակողմը, հազիւ 2 ժամ հեռու։

Հոս Հայերս խիստ փոքր թիւ մը կը կազմենք, ընդամէնը 17 հոգի, 10 այր եւ 7 կին, որոնց երկուքը փոքրեր են։ Այրերէն հինգս կ'աշխատինք կօշիկի գործարանի մը մէջ. իսկ մնացեալ հինգն ալ քաղաքէն կէս ժամ հեռու բացօթեայ քարահանքի մը մէջ։ Օրավարձքը՝ 15-20 ֆր. որ հազիւ կը բաւէ մեր անհրաժեշտ ծախքերուն. հացին քիլօն 2.20 է, նմանապէս ամէն ինչ կեդրոն քաղաքներէն աւելի սուղ է։ Հոս միայն տուները աժան են եւ բաւական օդասուն։

Հայերուս համար այս երկու գործերէն տարբեր աշխատանք գրեթէ չկայ. չկայ նաեւ տեղացիներու համար։ Արդէն բնակչութեան գրեթէ մեծ մասը կը զբաղի այգեգործութեամբ. կիներու յատուկ գործեր ալ չկան։ Միայն այգեկութքի եղանակին կրնան աշխատիլ։

Մինչ ցարդ մահ կամ հիւանդութիւն ունեցած չենք։ Պարի, պերճանքի հետեւողներ չունինք, ըմբռնելով անոնց ցաւալի հետեւանքները։

Բայց անկարելի է երկար դիմանալ ներկայ դժնդակ պայմաններուն տակ։ Երէկուայ կայտառ երիտասարդութիւնը չէ մնացած, օրէ օր ֆիզիքական տկարացում մը կը նշմարուի ամէնուս վրայ։

Գալով կազմակերպութեան, միայն երեք դաշնակցականներ կան, որ կապ ունին Մարսէյլի շրջանային կոմիտէին հետ. ուրիշ ոչինչ։ Ազգային ո՛չ եւ է գործի համար կը դիմենք Մարսէյլ։

Սեւ Հողերցի

5. ՊՕՌԸՓԷՌԻ ՄԷՋ

Այստեղ հայութիւնը 100ի կը հասնի, մեծ մասով ընտանիքի տէր։ Կ'աշխատին զանազան գործարաններու մէջ (երկաթի, մետաքսի, կաշիի եւն.) այրերը կ'առնեն օրական 18էն 25 ֆրանք, իսկ կիները 8էն 15 ֆրանք։ Գործարանները գիւղին մօտ ըլլալով, երթեւեկը դժուար չէ։ Բնակարանի տագնապ չկայ. ամէնքն ալ հանգիստ տուներու մէջ տեղաւորուած են։ Սննդեղէններն ալ քաղաքի վրայ աժան են։ Ազգային կազմակերպութիւն չկայ, ոչ ալ դպրոց կամ եկեղեցի։ Պարտաւորուած ենք գոնէ ամիսը անգամ մը երթալ Լիոն կամ Վիէն, մեր հոգեւոր պահանջները գոհացնելու։

Ունինք լաւ գնդակ խաղացողներ որոնք կ'երթան Վիէն կամ հոս ֆրանսական խումբին հետ կը խաղան։ Այստեղ ալ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խաղացողները լաւ անուն շահած են ֆրանսացիներուն քով։

Կարօյ

6. ԱՊԱՏԻ ՄԷՋ (Քան)

Մենք հոս 15 երիտասարդ եւ հինգ ընտանիք ենք, Քան քաղաքէն 5 քիլոմեդր հեռու, Լ'Ապատի աղիւսի գործարանը։ Այրերը կը ստանան օրական 22-25 իսկ քանի մը հայ կիներ՝ 14 ֆրանք։ Գործարանատէրը երիտասարդներուն համար Մարսէյլի Օտտօ կայանին ձեւով տուներ շինած է ելեկտրական լոյսով։ Բոլորը գոհ են իրենց վիճակէն, իսկ ընտանիքաւորներուն համար յարմար սենեակներ տրուած են։ Միշտ իրարու հետ սիրով ենք, չէզոք կամ Դաշնակցական։ Վերջերս Մարսէյլէն կարմրուկ ազբար մը եկած էր այս 20ի չափ երիտասարդները դարձի բերելու համար։ Բոլոր տղաքը բացօթեայ ապրելով արեւէն կարմրած էին արդէն, որով աւելորդ աշխատանքի ձեռնարկեր էր առաքեալը... Այդ պարոնները չե՞ն խորհիր որ գաղթականութեան մեծամասնութիւնը, իրենց ծրագրին զոհերն են։

Դ. Ա.

7. ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

«Յառաջ»ի մէջ շատ է գրուած Վալանսի գաղթականութեան մասին։ Կ'ուզէի քանի մը պզտիկ տեղեկութիւններ տալ աշխատաւորներու կեանքէն, օգտուելով ձեր հարցարանէն։

Պարապ մարդ գրեթէ չունինք։ Շատ մը գործարաններու կարգին, կ'արժէ յիշել փակոն նորոգող գործարանը, որ անխտիր կ'ընդունի Հայերը, երբ ատաղձագործ։

Բնակութեան պայմանները երթալով անտանելի կը դառնան, մանաւանդ որ օրապահիկները անբաւական են։ Տղամարդիկ 18-20 ֆր. կը ստանան 8—9 ժամ աշխատելով. իսկ կիները 8—10 ֆր. այնպէս որ, շատ քիչ բան կ'աւելնայ ուտելիքէն։

Առ հասարակ մեր սնունդը կը կազմեն ձաւար, լուբիա, փաթաթէս ոլոռ, բրինձ, սխտոր եւ մանաւանդ ոսպ։ Շաբաթը անգամ մըն ալ՝ միս։

Երկու կարգի բաժնուած ամուրի երիտասարդներ ունինք,— 1. Ճաշարան ճաշողներ։ 2. Իրենք իրենց եփող-ուտող։

Քաղաքին մէջ մնացող շատ չկայ։ Երիտասարդները առ հասարակ կը զգուշանան մոլութիւններէ, եւ հետեւաբար հիւանդութիւններէ, ինչ որ շատ ուրախալի է։

Պատանիները եւ մանուկները. ֆրանսական դպրոցներ կը յաճախեն։

Երկայնմօրուք

ԴԵՐԱՍԱՆՆԵՐՆ ԱԼ...

Պաշտէն կը գրեն մեզի.—

Վերջերս Թիֆլիսէն տեղս եկաւ դերասան X. Երկար աշխատելէ յետոյ՝ հազիւ կրցած՝ էր իրաւունք ստանալ եւ շունչը Պարսկաստան առնել, այն յոյսով որ ազատ կ'ըլլայ եւ ներկայացումներ տալով կրնայ հարաւային Ամերիկա երթալ։ Բայց չարաչար կը զղջայ։ Այստեղ աւելի զգալի է բոլշեւիզմի թունաւոր մթնոլորտի ազդեցութիւնը մարդու ազատութեան, կամքի ու խղճի վրայ։ Հրէշ է, հրէշ մարդ չէ այս «կոնսուլը», կը բացականչէր, Պաշտի ռուս հիւպատոսին համար։

Դերասանը նկատի ունենալով հայկական սովորութիւնը, որ անպատճառ երկու կամ երեք մասի բաժնուած կ'ըլլան, հրաւիրեց բոլոր սիրող դերասանները եւ կազմակերպեց ներկայացում մը։ Փորձերը արդէն տեղի կ'ունենային եւ պատրաստ էր խաղալու։ Յանկարծ խորհրդային հիւպատոսը կը կանչէ եւ կը հրահանգէ փորձերը դադրեցնել ու ներկայացումը տալ միայն կոմունիստ սիրողներու հետ, հակառակ պարագային սպառնալով նորէն Թիֆլիս ղրկել զինքը։ Այդպէս ալ եղաւ. Ներկայացումը խանգարուեցաւ, ու դերասանը ակամայ ենթարկուեցաւ այդ կարգադրութեան։ Յաջորդ ներկայացումը Հօկի օգտին տուաւ ու հեռացաւ անիծելով կոմունիզմն ալ, անոր պարգեւած արդարութիւնն ու ազատութիւնն ալ։

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅԵՐՈՒՆ ՆՈՒԷՐԸ

Թաւրիզէն կը գրեն մեզի.—

Պարսկաստանի հայութիւնը որոշեց Ռիզա Շահին նուիրել երկսայրի ոսկեայ սուր մը, անոր թագադրութեան առթիւ, որ տեղի կ'ունենայ Ապրիլի 25ին Թէհրանի մէջ։ Մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնուին երկրին ամէն կողմերը։

Երկսայրի սուրը պիտի շինուի Թաւրիզի մէջ, Վանեցի ոսկերիչներու եւ փորագրիչներու ձեռքով, «Վան» ոսկերչանոցի մէջ, որ միեւնոյն ատեն կը պատրաստէ պարսիկ զինուորականութեան նուէրը։

Քիւրտերն ալ թանկագին նուէր մը պիտի տան Շահին։

*** Առաջնորդ Մելիքթանգեան սրբ. կարգադրութեամբ, հրահանգուած է կուլտուրական միութեան՝ հանդէս մը կազմակերպել Մինաս Չերազի յոբելեանին առթիւ։

Հանդէսին պիտի մասնակցին Թաւրիզի ազգային դպրոցներն ու մարմինները։

Այս գաղութը տնտեսական ծանր ճգնաժամի մը ենթարկուած ըլլալով, դժբախտաբար հազիւ թէ կարենայ նիւթապէս մասնակցիլ յոբելեանին։

ՆՈՐ ԿՏԱԿ ՄԸ

(բարեգործականի գրասենեակէն)

Անցեալ դեկտեմբերին, Աղեքսանդրիոյ մէջ, տարիներու բեռին տակ կքած հայրենակից մը, Պ. Մկրտիչ Յովհաննէսեան, կը ներկայանայ Արմենակ պէյ Կամսարականի, եւ կը յայտնէ թէ կը փափաքի իր ամբողջ հարստութիւնը, որ կը բաղկանայ 2000 անգլիական ոսկիի չափ արժեթուղթերէ, Բարեգործական Միութեան նուիրել, պայմանաւ որ 1.— իր մեռնելուն, Բարեգործականը հոգայ իր դամբարանի ծախքը, իբր 100 ոսկի, Աղեքսանդրիոյ Հայոց գերեզմանատան մէջ, 2.— Մնացեալով Հայաստանի մէջ դպրոց մը կառուցուի իր անուանը, նախապատուութիւն տալով ծրագրուած Նոր-Խարբերդ գիւղին, կամ ուրիշ տեղ մը, բայց անպատճառ Հայաստանի մէջ, եւ 3.— Եթէ մինչեւ 1931 տարի, այդ թուականէն սկսեալ Բարեգործականը տարեկան 120 ոսկիի կենսաթոշակ մը յատկացնէ իրեն մինչեւ իր մահը։

Կամսարական պէյ յանուն Բարեգործականի կը փութայ ընդունիլ այս նուիրատուութիւնը, որ այսօր, բոլոր ձեւակերպութիւնները կատարուած ըլլալով, փոխանցուած է Բարեգործական Միութեան։

Նուիրատուն անգրագէտ է։ Բայց իր կեանքին վերջին օրերուն, իր գերագոյն մտածումը այն է որ իր ցեղին զաւակները իրեն պէս անուսում չմնան եւ վայելեն կրթութեան բարիքները։

Ուրիշ հայրենակից մը, նոյնպէս տարիքը առած, դիմած է վերջերս Բարեգործական Միութեան եւ ուզած է գիտնալ թէ կ'ընդունի՞ իր 150,000 ֆրանքի մօտ կարողութիւնը, պայմանաւ որ մինչեւ իր մահը Միութիւնը կենսաթոշակ մը յատկացնէ իրեն։ Միութիւնը իր հաւանութիւնը յայտնած է եւ խնդրարկուին ղրկած է իր հրատարակած «Նուիրատուութիւնք եւ կտակք» գրքոյկէն, որուն մէջ պարզուած են, դիւրըմբռնելի օրինակներով, այս կարգի գործողութեանց զանազան ձեւերը եւ պայմանները եւ որ ուզողին կը ղրկուի ձրիաբար։

Անգլիոյ նոր առաջարկները Մուսուլի խնդիրը լուծելու համար

Պոլսոյ անգլ. դեսպան սըր Ռօնըլտ Լինտսէյ իր խորհրդականներով միասին Էնկիւրի գացած էր Մուսուլի խնդրին մասին վերջնական կարգադրութեան մը յանգելու համար: Էնկիւրիէն ստացուած լուրերու համաձայն, բանակցութիւնները լաւ ճամբու մէջ են և քաղաքական շրջանակները լաւատես կ'երեւան: Անգլիոյ դեսպանին նոր առաջարկները բաւական կը նկատուին և պիտի կրնան բանակցութեանց իբրև լուրջ հիմ ծառայել: Ահա այդ առաջարկները.—

1.—Պրիւսէլի գիծ կոչուածը աւելի հարաւ պիտի տարուի, բայց Մուսուլ քաղաքը պիտի մնայ Իրաքի հողին վրայ: 2.—Մուսուլի շուրջը գտնուող հողամասը ապազինման պիտի ենթարկուի և մասնաւոր վարչաձևի տակ պիտի դրուի: 3.—Թուրքիա և Իրաք ոչ-յարձակողական համաձայնագիր մը պիտի կնքեն և որուն պիտի հրաւիրեն մասնակցիլ նաև Պարսկաստանը:

Այս առթիւ Անգլիա և Թուրքիա պիտի կնքեն համաձայնագիր մը, ֆրանքօ-թուրք համաձայնագրին նման, որմէ վերջ Անգլիա նպաստաւոր պայմաններով փոխառութիւն մը պիտի ապահովէ Թուրքիոյ: Ասկէ զատ Անգլիա թոյլ պիտի տայ որ Թուրքիա մասնակցի կարգ մը արդիւնաբերական ձեռնարկներու: Նոյնպէս պայմաններուն մէջ նախատեսուած է որ համաձայնագիրը կնքուելէ վերջ Թուրքիա Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնէ:

Գործավարներու խորհուրդը կը քննէ այս առաջարկները և ընդհանուր կարծիքը այն է որ համաձայնութիւնը չպիտի ուշանայ:

Շաքարին վերջ քարիւղը

Ինչպէս յայտնի է, Թուրքերը շաքարը և քարիւղը պետական մենաշնորհի վերածեցին: Այս կարգադրութեան առաջին արդիւնքը այն եղաւ որ Պոլիս շաբաթներով առանց շաքարի մնաց: Հիմա ալ կարգը եկած է քարիւղի տագնապին: Թուրք թերթերը կը գրեն թէ քարիւղի և պէնզինի մենաշնորհի վարչութիւնը Պոլսոյ մէջ գործի ձեռնարկելէն ի վեր ոչ միայն Պոլսոյ, այլ և Անատոլուի քաղաքներուն մէջ քարիւղ և պէնզին չէ մնացած: Եւ ինչպէս շաքարի տագնապին ատեն պատահեցաւ, հիմա ալ շահադէտները գործունէութեան լայն ասպարէզ գտած են: Պոլսոյ նաւահանգիստին մօթէօրները անգործութեան մատնուած են:

Անատոլուի և մասնաւորապէս Ատանայի մէջ գործարանները փակուած և երկրագործները կէս ձգած են իրենց աշխատանքները: Պոլսոյ մէջ թաղէ թաղ կը պտտին 100 դրամ քարիւղ ձեռք անցնելու համար. կան ալ որ մութին մէջ մնացած են: Իսկ անդին մենաշնորհի վարչութեան գնած քարիւղները մաքսատան մէջ կը սպասեն...:

Նախկին նախագահը կ'անարգուի

Նախկին նախագահ Պ. Միլռան Երեքշաբթի օր գործով մը իրաւաբանական վարժարանը գացած էր: Նրբանցքներուն մէջ գտնուող ընկերվարական ուսանողները ճանչնալով զինքը' սկսան «ուրացող» և այլ նախատական բառեր ուղղել իր հասցէին: Պ. Միլռան հազիւ կրցաւ օձիքը ազատել և ինքզինքը նետել փողոց անձրեւին տակ:

Այս ալ ուրիշ պատմութիւն

Չորեքշաբթի, ժամը 4ին, Բժշկական Համալսարանի Ecole Pratiqueի մեծ ամփիթատրոնին մէջ, հիւսուածաբանութեան դասի պահուն, փրօֆէսէօր Փրընանի դէմ ցոյց մը տեղի ունեցաւ: Քննութեան այս օրերուն ցոյցերը սովորական են. Նախապէս ուսուցիչի մը դէմ ունեցած իրենց ատելութիւնը այս օրերուն կը յիշեն եւ ցոյց մը կը պատրաստեն: Քանի մը օրէն ուրիշ ցոյցեր ալ տեղի կ'ունենան, եւ այդ ցոյցերը ընդհանրապէս քաղաքական ձեւեր կը ստանան: Փրօֆ. Փրընանն ալ, որ կը թուի թէ համայնավարներու մէկ խնդրին պահուն համակրալից վերաբերմունք մը ցոյց տուած է, զոհ կ'ըլլայ այս ցոյցին: Առաջին եւ երկրորդ դասարանի ամբողջ ուսանողութիւնը կը հաւաքուի դասի պահուն, փրօֆէսէօրը ներս մտած ատեն կը սկսին թուղթեր նետել վերէն վար, ուսուցիչին ամպիոնին վրայ, կը սկսին սուլել, ծափահարել քամահրանքի համար, «ոճրագործ, աղտոտ» կը պոռան: Վար նետուած առարկաներէն ելեկտրական լոյսերու ապակիները կը կոտրին: Ուսուցիչը կը պատասխանէ.

— «Պատերազմի ճակատին վրայ նահատակուած զաւակի մը հայրն եմ»:

Ամբողջ ուսանողութիւնը կը պոռայ.

— Կեցցէ որդի Փրընանը. անկցի հայր Փրընանը:

Այն ատեն, վերէն վար տեղացող առարկաներէն լոյսի ապակիներուն կոտրելուն վրայ, ուսուցիչը կ'ուզէ պատասխանել.

— Շնորհակալ եմ ձեր բրած...» Խօսքը չի կրնար աւարտել եւ կը մեկնի:

Ուսանողութիւնը դուրսը նրբանցքներուն մէջ կ'ուզէ հետեւիլ, բայց չի գտներ զայն:

Ցետոյ «Մարսէյյէզը» երգելով կը մեկնին:

Ֆակիրը շահեցաւ դատը

Վեցերորդ Թաղամասի հաշտարար դատաւորը Երեքշաբթի օր տուաւ իր վճիռը ֆաքիր Թահրա պէյի դէմ բացուած դատին առթիւ: Փաստաբան Պ. Վահէ Պէօրէքճեան չկրնալով ապացուցանել ֆաքիրին անկարողութիւնը' դատապարտուեցաւ վճարելու դատական ծախքերը: Դատաւորը հետեւանք չտուաւ Թահրա պէյի 1500 ֆրանքի հատուցման պահանջին:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Աթայեան, որ վէլթէր կշռոքի պաշտօնական հայ ախոյեանն է, որոշած է Փարիզի մէջ իր տեղը բռնել, եւ այդ նպատակով Ժէվրիէ եւ Ժան Պրըթօնէլ մենէյճէրներուն տնօրինութեան ներքեւ մտած է է: Հայ կռփամարտիկը կը յուսայ իր դասակարգի առաջին դէմքերուն հետ չափուիլ, եւ Բիւնի սթատիոնին մէջ կը մարզուի Ֆրանսացի Ֆրէտ Պրըթօնէլ, Բասինի, Բորշէ եւայլ ախոյեաններուն հետ: Աթայեան, որ լըջօրէն կը պատրաստուի յառաջիկայ մրցումներուն, կը յուսայ, իր նոր մենէյճէրներուն տնօրինութեան ներքեւ, հայ անունը փայլեցնել ֆրանսական րինկերուն վրայ:

ԱՊՐԻԼ 11/24
ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ՄԻԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԱՂԸ ՇԲ. ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ SALLE DE GÉOGRAPHIEի մէջ
Նախաձեռնութեամբ Փարիզի Հայ Ուսանողական Միութեան և մասնակցութեամբ քաղաքական կուսակցութիւններու:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱՍԷՐՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

1 ՄԱՅԻՍ, ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 8.45ին
Mairie de VIeի Salle des Fetes, Place St. Sulpice, Métro St. Sulpice

Վարձուած են Վեցերորդ Թաղապետութեան շքեղ սրահները պարասէրներու հանգիստը ապահովելու համար:

Professeur Halteli վեց հոգինոց ճազ ֆէմինինը պիտի նուագէ բոլոր եղանակները:

Հայ արուեստագիտուհիներ պարերը պիտի համեմեն սիրուն անակնկալներով:

Երեկոյթի հագուստը պարտաւորիչ չէ:

Տախքերու մասնակցութիւն' պարոններու 5 ֆրանք, կիներու 3 ֆրանք:

Պիֆէի անակնկալներու իրաւունքը մեզի կը վերապահենք:

կազմակերպիչ մարմին

ԿՈՎԿԱՍԱՀԱՅ ՏՐԱՄ-ՕՓԷՐԷԹԻ ԽՈՒՄԲԸ (Յ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ)

25 ԱՊՐԻԼ ԿԻՐԱԿԻ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ 8.30էն 11.30
Renée Maubelի սրահը, 6-8 R. de l'Orient (մէթրօ Blanche)
կը ներկայացնէ ԳՈՐԴԻՆԻ աշխարհահռչակ խաղը
ՈՎԿԻԱՆՈՍԷՆ ԱՆԴԻՆ դրամ 4 արար
կը մասնակցին Բագուի պետական Թատրոնէն Տիկ. ԱՍՏՂԻԿ եւ տեղիս կարող դերասանները:
ԳԻՆԵՐԸ՝ Օթեակ՝ 100, Ա. կարգ՝ 20, Բ. 15, Գ. 10, 7.50 և 2 ֆր.:
Տոմսերը կարելի է ճայթայթել բոլոր հայ ճաշարաններէն:

9 ՄԱՅԻՍ ԿԻՐԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ին
Salle des Ingénieurs Civils, 19, Rue Blanche. Métro Trinité ou Blanche
Թատերական երեկոյթ ի պատիւ դերասան ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆի
պիտի ներկայացուի հայ բեմի վրայ առաջին անգամ ըլլալով
Ա. ՏԸ ՎԻՆԻԻ "ՇԱԹԷՐԹՕՆ" 3 արար
եւ մէկ վարագոյր անմահն Շէյքսփիրի «ՀԱՄԼԷԹ»էն
Տոմսերու գիներն են 20, 15, 10 և 5 ֆրանք:
Տոմսերու համար դիմել Շահան Սարեանի, 5 Rue Dr. Paquelin, Paris 20

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Մարսէյլէն բուռն բողոք մը ստացանք Բան Օտտօի կայանին տնօրէն Պ. Թագւոր Խաչիկեանի դէմ, Սարգիս Փօյաճեան ստորագրութեամբ: Յօդուածագիրը, որ կը յայտնէ թէ անդամ է կայանի նախկին հոգաբարձութեան, հաշուական խնդիրներ կը յուզէ, առանց որոշ իրողութիւններ յայտնելու:

Կը յանձնարարենք մէկդի դնել լուտանքները եւ փաստեր ճադորդել:

Սէնթ-Էթիէնէն Մշեցի Բեբուլէ Կարապետեան կը բողոքէ Մուրատ Ալաշեանի դէմ, որ գրած էր թէ ինք պատճառ եղած է հանգանակութիւն կատարելու Հայկ Երանոսեանի համար: Կը յայտարարէ թէ ամբողջ գործը շինծու է:

Կը ճրաւիրենք յրատուն արդարացնել ինքզինքը:

Այս առթիւ աւելորդ անգամ մըն ալ կը յիշեցնենք թէ 1.— Նկատի չեն առնուիր անստորագիր գրութիւնները, 2.— Եթէ տեղեկատուն ծանօթ ալ ըլլայ, որ եւ է ամբաստանութիւն կը ճրատարակենք իրական անունով, 3.— Զպիտի վարանինք ճրապարակաւ ծաղկել որ եւ է տեղեկատու որ չարաչար կը գործածէ խմբագրութեան վստահութիւնը:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Զաւարեան խումբի ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. ՌՈՍՏՈՄ խումբի ժողովը' այսօր Ուրբաթ իրիկուն 23 Ապրիլ, իր հաւաքատեղին: Օրակարգ' ընթացիկ հարցեր:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի բոլոր ընկերները ստիպողաբար ընդհ. անդամական ժողովի կը ճրաւիրուին յառաջիկայ կիրակի 25 Ապրիլ առաւօտ ժամը ճիշդ 9ին 7 Rue de Marseille Place du Pontի սրահը:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ընկերական երեկոյթը այսօր ուրբաթ 23 Ապրիլ ժամը 9ին Floria ճաշարանին սրահը 61 rue Monsieur le Prince (Métro Odéon): Նիւթ' «Մահ եւ վերածնունդ». Պիտի խօսի միութեան նախագահ Պ. Գամբրեան: Սալոնի հաճելի խաղեր պիտի փակեն երեկոյթը: Մուտքը ազատ է:

ՎԻԷՆԻ հայ. ժողովը. լսարանի հերթական դասախօսութիւնը Կիրակի 25 ապրիլ կէսօրէն յետոյ ժամը 2ին, լսարանի սրահին մէջ: Պիտի դասախօսէ ընկ. Հ. Ուզունեան: Մանրամասնութիւնը տեղին վրայ:

«Հ. Յ. Դ. Տեսինի ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը' Ապրիլ 25 Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին: Օրակարգ.— Պատգամաւորներու զեկուցումը եւ ընթացիկ հարցեր»:

ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐՈՒՀԻ Օր. Զառափեան, որ երեքշաբթի գիշեր Էյֆէլի անթելի կայանէն յաջողութեամբ նուագեց եւրոպական չորս կտորներ, իր տարեկան նուագաճանդէսը կուտայ յառաջիկայ 5 Մայիս Չորեքշաբթի գիշեր Salle Pleyelի մէջ:

Տէր եւ Տիկին Պետրոս Գավուքճեան, Այրի Տիկ. Ակիւլինէ Գավուքճեան, Այրի Տիկ. Մարիցա Պալըքճեան, Տէր եւ Տիկ. Գրիգոր Շահպէնտէրեան եւ աղջիկը, Տիար Գրիգոր Գավուքճեան, Տիար Պետրոս Պալըքճեան, Այրի Տիկին Մեսրուհի Ասատուրեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Գավուքճեան եւ աղջիկը, Այրի Տիկին Թամեա Գավուքճեան եւ աղջիկը, Այրի Տիկին Զապէլ Փէշտիմալճեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Գավուքճեան եւ զաւակունք, ինչպէս նաեւ Գավուքճեան, Շահպէնտէրեան, Կիւլպէնկեան, Պալեան, Ունճեան, Քէշիշեան, Պալըքճեան, Քէհեաեան, Յովհաննեան ընտանիքները եւ բոլոր պարագաները ցաւօք սրտի կը ծանուցանեն իրենց զաւկին, թոռան, եղբօր եւ ազգականին՝

ՏԻԱՐ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԳԱՎՈՒՔՃԵԱՆի

վաղաժամ մահը, որ տեղի ունեցաւ 19 Ապրիլ 1926ին, 22 տարեկան հասակին, Լամօթ-Պէօվրոնի մէջ (Լուար-է-Շէր).

Յուղարկաւորութեան սխուր արարողութիւնը տեղի կ'ունենայ 23 Ապրիլ Ուրբաթ օր (այսօր) ժամը ճիշդ 10.30ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, 15 Rue Jean Goujon.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Շապին Գարահիսարի Անդրէաս գիւղաքաղաքէն Անտոն Ժամկոչեան, հօր անունը Օհաննէս: Աքսորէ վերադարձած եւ հոն կը մնար մինչեւ 1920. այս թուականէն վերջ ո եւ է լուր չէ առնուած: Իմացնել Արսէն Ժամկոչեանի 52, Rue Monsieur le Prince. Paris 6:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՈՒՍ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

29 ԱՊՐԻԼ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԳԻՇԵՐ
Sociétés Savantesի D սրահը
28, Rue Serpente
Métro Odéon-St. Michel
նախագահութեամբ
Պ. ԼԵՒՈՆ ԲԱՇԱԼԵԱՆի
կը դասախօսէ
Պ. ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ
նիւթ՝ գրականութեան քաղաքականութիւն:

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e

ՍԱԿԱՐԱՆ

22 Ապրիլ 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի)	Mark	[illegible]
Թրքական թղթ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լեվա 100 հատը	Léva	37
Տրախմի »	Drachme	120
Լիր » »	Lire	107
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	578
Զուից. »	Frc. Suisse	11[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	150
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3260
» II	»	2070
» III	»	1980
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	130

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

ՅԱՌԱՋ

խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire: SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ԿԻՐԱԿԻ 25 ԱՊՐԻԼ 1926

25 AVRIL 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 115 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԱՆՈՆՔ ՄԱՔԱՌԵՑԱՆ ՈՒ ԻՆԿԱՆ ՀԱՒԱՏԱԼՈՎ ՄԵԶԻ, ԳՈՐԾԵՆՔ ԱՌԱՆՑ ԸՆԿՐԿԵԼՈՒ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՌԱՆՑ ԸՆԿՐԿԵԼՈՒ

Ոսկորները մեռելներէն աւելի բախտաւոր չեղան, հանգստարանի տեսակէտով։

Հարիւր հազարներ ինկան անսահման տարածութիւններու վրայ, ամենի խորխորատներէ մինչեւ հրակէզ անապատները, կամ յորդահոսան գետերու ալիքներուն մէջ, կամ փողոցը, հուրի եւ սուրի, խարազանի եւ բիրի տակ։ Եւ ինչպէս ցիրուցան, խառնիխուռն էին քանի մը ժամ առաջ, երբ դեռ կը շնչէին, տարտղնուեցան նաեւ իրենց ոսկորներով։ Փնտռել անոնց գերեզմանները, — կը նշանակէ քար համրել օսմանեան կայսրութեան փլատակներուն մէջ։

Ո՛րքան նմանութեան կէտեր կան իրենց այդ վերջին ճգնաժամուն, եւ մեր այսօրուան կացութեան միջեւ, սա լուսացնցուղ ափերուն վրայ։ Խորխորատներուն տեղ, — ահաւասիկ մխթխարի ծխնելոյզնե՛ր, որոնց ստորոտը հազարներ կը հեւան ծուխին ու մուրին մէջ. հրակէզ անապատներուն փոխարէն, — ահաւասիկ մռայլ տարածութիւններ ուր դիւային ժխոր մը կը մրկէ ոտքերն ու ձեռքերը, կը վառէ, կը մթագնէ աչքերը։ Եւ յորդահոսան գետ մը չէ՞ այն դժոխային յորձանքը որ տաշեղի մը պէս կը խաղայ բազմութիւններուն հետ, այստեղ ինչպէս ամէն «քաղաքակիրթ» վառարանի մէջ։ Մենք չգտանք մեռելներուն համրանքը եւ հանգստարանը։ Գիտե՞նք ողջերուն համրանքը, եւ ամէն մէկ հողի կտորը ուր վրան ձգած են փախստականները...։

* * *

Տասնըմէկ տարի է անցեր, եւ սակայն երէկուան պէս կը խոցոտի մեր սիրտը, երբ կը յիշենք այդ Սարսափները, — աննախընթաց՝ ոչ միայն ազգերու, այլ և օսմանեան պատմութեան մէջ։ Տասնըմէկ տարի մենք անոնց սուգը պտտցուցինք երկիրէ երկիր, իբրեւ սրբազան մասունք մը։ Բայց ամէնէն խոր յիշատակն ալ դատապարտուած է թառամելու, եթէ չպիտի դառնայ ներշնչումի աղբիւր մը, խորհուրդ մը այսօրուան եւ վաղուան համար։

Անոնք, մեռելները, գիտէին թէ ինչո՛ւ կ'երթան, երբ վայրենօրէն կը քշուէին, երկ-երկու, չորս-չորս իրարու կապուած։ Եւ այդ գիտակցութիւնը, որքան ալ չարաշուք, ո՛ւժ կուտար իրենց, արհամարհանքով նայելու դահիճներուն, որոնք ոճիրը կը գործէին կոնակէն, եւ հազար զգուշութեամբ։ Անոնք հաւատացեր էին ո՛ր եւ է սրբութեան, և կ'ընդունէին որ իրենք զոհերն են դատի մը, ամուր եւ անխարդախ։ Թշնամին խոժոր էր իր դաւադրութեան պահուն. զարկաւ գլուխէն, բայց մանաւանդ արմատէն։ Հասկնալի կատաղութեամբ մը ոչնչացուց միտքն ու բազուկները, եւ մանաւանդ կոճղը, գիւղացին։ Գիտակա՛ն էր եւ մանրակրկիտ՝ բնաջնջման այդ փորձը։ Պոլսէն գրագէտն ու գործիչը, փաստաբանն ու խմբագիրը աքսորուած ժամուն, շարժման մէջ դրուած էր ամբողջ պետական մեքենան, եւ Անատոլուի յետին գիւղին «միւտիր»ը գիտեր թէ ինչպէս պիտի շարժի։ Աւելի ճշգրիտ չպիտի գործէր յատկապէս լարուած դժոխային մեքենայ մը։

Ապրիլ 11)24ի յարգանքը մատուցած ատեն, չպիտի մոռնանք անոր ամէն մէկ մանրամասնութիւնը, որպէս զի կարենանք ըմբռնել անոր բովանդակ իմաստը։ Չպիտի մոռնանք ո՛ր և է տեղ, բայց մանաւանդ այս հեռաւոր երկինքին տակ։ Առանձին թէ հաւաքաբար, տեղահանութեան եւ ջարդի դրուագ մը լսած կամ պատմած ատեն, պիտի հասկնանք թէ մէկ իմաստ ունին այդ բոլորը, — տ ո կ ա լ։ Զոհերը լեռ ու ձոր կը կտրէին հրացանի եւ մտրակի սարսափին տակ, բայց կը քալէին առանց ընկրկելու։ Այսօր սպառնալիք չկայ մեր գլխուն, կա՛յ այդ սարսափին պատմութիւնը, որ պէտք է հալածէ մեզ իբրեւ մղձաւանջ մը, ամէն անգամ որ շեղինք ճամբէն, կամ կթոտին մեր ոտքերը։

Անոնք մաքառեցան ու ինկան հաւատալով մեզի։ Մենք կ'ապրինք որպէս զի գործենք առանց ընկրկելու։

Շ.

ՀԵՐՈՍԻ ՄԸ ՇԻՐՄԻՆ ԱՌՋԵՒ

... եւ կ'երթան աճա այսպէս, անվերադարձ, մէկիկ մէկիկ, իրարու ետեւէ, մեր նորագոյն պատմութեան արծիւները՝ ամփոփելով իրենց թեւերը. կ'երթան, լուռ ու անխօս՝ կարծես խորհրդաւոր դաշինքով մը, այնպէս, ինչպէս որ սկսած էին, միացած նոյն եղբայրութեամբ, հոգեկան նոյն սերտ հաղորդակցութեամբ ու միեւնոյն գարնան մէջ ծաղկած ծաղիկներու պէս:

Պատմութեան ի՛նչ խորհրդաւոր ու անգութ հաշուեյարդարութիւնն է ասիկա՝ այնպիսի պահու մը, երբ կեանքին համար կարծես թէ կը նշուլէ նոր ապագայի արշալոյսը...:

Յարգա՛նք ձեզի, մեծ մեռելներ, դուք որ տառապեցաք ազատութեան համար, դուք որ զոհեցիք ձեր կեանքը ձեր ժողովուրդին երջանկութեանը համար:

22 Յունուար 1914

ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

ԻԶՄԻՐԻ ՎԻՃԱԿԸ

"ՉՈՐՍ ՏԱՐՈՒԱՆ ՄԷՋ ՔԱՐ ՔԱՐԻ ՎՐԱՅ ՉԵՆ ԴՐԱԾ,,

Իզմիրէն հասած օտար ճամբորդ մը հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդած է Աթէնքի «Նոր Օր»ին.—

Չորս տարուան մէջ, Թուրքերը քար քարի վրայ չեն դրած։ Ատեն մը Ս. Ստեփաննոս եկեղեցիին շրջափակին մէջ պեղումներ կատարուեցան, կարծեցինք թէ վերաշինութիւնը պիտի սկսէր այդ կողմերէն։ 15 օր աշխատելէ յետոյ յանկարծ աշխատանքները դադրեցան։ Աւելի ուշ իմացանք թէ կառավարութիւնը այդ պեղումները կատարել տուած է եկեղեցիին ոսկիի եւ արծաթի հարստութիւնը ձեռք անցնելու համար։ Վերակենդանութեան շարժում մը կը նշմարուի Գորտէլիօյի, Կէօզթէփէի, Գօքարեալըի եւ Գարատաշի կողմերը։ Այս շրջանները գերծ մնացած են հրդեհէն։ Նոր շինուած տուներ չկան, ընդհակառակը հիները օրըստօրէ քանդուելու վտանգին առջեւ կը գտնուին։

Իզմիրի մէջ շատ քիչ Անգլիացիներ եւ Ֆրանսացիներ կան։ Իտալական գաղութը մօտ 20000 կը հաշուուի, Անգլիացիները մեծ մասամբ կը բնակին Պուրնօվա, իսկ Իտալացիները սեղմուած են Բունթայի շրջանակին մէջ։ Կան նաեւ բաւական թիւով Հրեաներ որոնք կ'ապրին խառն Թուրքերու հետ։

Անգլիացիները կամաց կամաց կը հեռանան տիրող անտեսական տագնապին եւ Թուրքերու օտարատեացութեան պատճառաւ։ Շատ մը մեծ հաստատութիւններ եւ անանուն ընկերութիւններ վերջ տուին իրենց գործառնութիւններուն, չկարենալ վճարելով կառավարութեան կողմէ դրուած ծանր տուրքերը։

Առեւտուրը շատ նախնական է։ Եւրոպայի հետ գրեթէ կապ չկայ։ Տասը օրը անգամ մը հազիւ շոգենաւ մը խարիսխ կը նետէ Իզմիրի առջեւ եւ հազիւ քանի մը ժամ կանգ կ'առնէ։ Տնտեսական տագնապը ծայրայեղ աստիճանի հասած է։ Կառավարութիւնը չի հետաքրքրուիր անգամ ժողովուրդին տնտեսութիւնով։ Անցեալ տարուան թուզի բերքէն դեռ բաւական պահեստներ կան, որոնք գնորդ չունին։ Թուզի վաճառականները Էնկիւրի դիմեցին կառավարութեան օժանդակութիւնը խնդրելու, որպէսզի այս տարի նոյը մնալով չստիպուին բերքը աժան գինով ձեռքէ հանելու։

Ամրան եւ աշնան եղանակներուն հրապարակին վրայ ոգեւորութիւն կը տիրէ ծխախոտի, թուզի եւ ձէթի բերքերուն պատճառաւ։ Անգլիացիները առաջուան պէս թուզի եւ չամիչի գնորդ չեն. Ծխախոտը ամերիկեան ընկերութիւնները կը գնեն մեծ մասամբ եւ ուրիշ փոքր մաս մը Գերմանիա կը ղրկուի։

Հայերու լքած կալուածները ամբողջութեամբ կառավարական սեփականութիւն կը նկատուին։ Կառավարութիւնն է որ վարձու կուտայ, դրամները կը ստանայ եւ կը մատակարարէ։

Աղէտէն յետոյ բաւական տուներ բարձրաստիճան զինուորականներու կողմէ գրաւուած էին։ Բայց յետոյ կառավարութիւնը բոնի տուն գրաւողները դուրս հանեց եւ մաս մը գաղթականներ զետեղեց։ Կ'ըսուի թէ տան վարձքերը պահ կը մնան կառավարական գանձին մէջ, յետագային չես գիտեր ինչ ընելու համար։

Հայոց կալուածները աճուրդով ծախելու համար, վեց եօթ ամիս առաջ Էնկիւրիէն հրաման մը եկած էր։ Քանի մը տուներ աճուրդի հանուեցան։ Օտարահպատակներուն արգիլուած էր մասնակցիլ։ Պէտք եղած արժէքը տրուած չըլլալուն համար, վաճառումը յետաձգուեցաւ։ Ճիշդ խօսելով Թուրքերը չեն ուզեր Հայերու տուները ծախու առնել, վախնալով որ օր մը ստիպուած պիտի ըլլան վերադարձնելու դանոնք իրենց տէրերուն։ Մինչեւ անգամ ըսուեցաւ թէ Էնկիւրիէն հրահանգ եկած էր Հայոց տուները ցուցակագրելու։

Թուրքերը լաւ աչքով չեն նայիր օտարականներու վրայ։ Մանաւանդ Իտալացիները աչքի փուշ են իրենց համար։

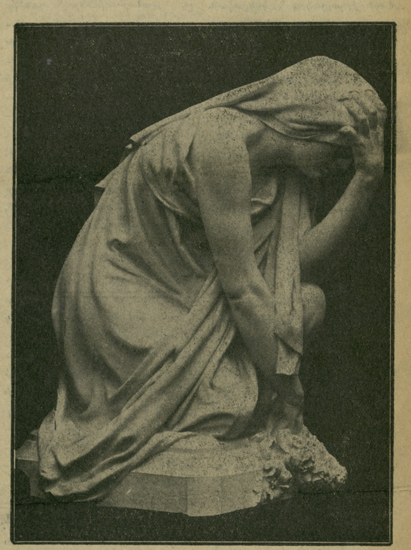
ԱԶԳԻՆ ՆՈՐ ՓՐԿԻՉԸ

Տօքթ. Եաղուպեան «Միլլիյէթ»ի խմբագրին յայտարարած է.—

Էնկիւրի տարուած հանրագրութեան մէջ կ'ըսէինք թէ փոքրամասնութեանց իրաւունքներէն կը հրաժարինք եւ ձեզ կը յանձնենք մեր ներքին կազմակերպութիւնը։ Մեր փափաքը այս երկրին մէջ իբր անկեղծ Թուրք ապրիլ է։ Ներքին գործավարին ըսինք թէ երկու բան կ'ուզենք, առաջին՝ դադրեցնել Հայոց մասին թերթերուն դէշ հրատարակութիւնները, երկրորդ՝ կառավարութիւնը ինչ որ հրամայէ, Հայերը պիտի ընեն. միայն թէ՝ դուք մեզի պէտք է նայիք իբր կատարեալ Թուրքերու։

Գործավարը պատասխանեց. «Մեր ձեզմէ ուզածն է նախ՝ ձեր դպրոցներուն մէջ Թուրքերէնը աւելի լաւ սորվեցնել։ Երկրորդ՝ Պատրիարքարանը կատարելապէս բաժնել Քաղաք. ժողովէն։ Ձեր վաքըֆները, որբանոցները եւ հիւանդանոցները ընդհ. կեդրոնի մը կողմէ եւ Պատրիարքարանէն անջատաբար կառավարել»։ Մենք այս առաջարկները գոհութեամբ ընդունեցինք։ Վարչապետ Ըսմէթ փաշա հաստատեց ներքին գործավարին խօսքերը եւ յանձնարարեց որ վերջին ծայր ուժ տանք Թուրքերէնի։ Մեր վարչական գործերուն մասին ալ կանոնագիր մը պիտի պատրաստենք եւ կառավարութիւնը պիտի վաւերացնէ զայն։ Հիմա Հայոց երեւելիներուն հետ կը տեսնուինք եւ Քաղաք. ժողովին ընտրութեան խնդիրը կառավարութեան փափաքած ձեւով պիտի լուծենք։

**** «Միլլիյէթ» կը գրէ.— Տակաւին կուսակալութեան հրահանգ չէ եկած թէ Հայերուն թոյլատրուած է ազատօրէն ուղեւորիլ Պրուսա, Նազաճըդ, Եալօվա, Ալէմտաղը եւն.։*

ՎԻՇՏԸ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՈՂՈՂՈՒՄԻ ՎՏԱՆԳ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Վերջին լուրերու համաձայն, Հայաստանի մէջ տեղացող աննախընթաց ձիւնի պատճառով ողողումներէ կը վախցուի։ Արդէն յորդած է Զանգու գետը և կը սպառնայ կաշիի գործարաններուն։ Արտակարգ յանձնաժողովը կտրուկ միջոցներ ձեռք առած է։ Ամէնէն շատ կը վախցուի Էջմիածնի գաւառէն՝ Քասախ և Արաքս գետերէն։ Այս վերջինը յորդելով հասած է մինչև Ջանֆէտա գիւղը, որուն շուրջի խրամատները ամբողջովին ջուրով լեցուած են։ Գետէն դուրս հոսող ջուրը իր հունին մէջ լեցնելու համար անհրաժեշտ է 9000 բանուոր։ Քասախ գետի ափերը ամրացնելու համար կ'աշխատէին 17,000 բանուոր։ Աշխատանքները չաւարտած ձիւնը վրայ հասաւ և որոշ չափով խանգարեց եղածը։ Հիմա 3000 բանուոր կ'աշխատի հոն։ Շատ գէշ վիճակի մէջ են Դողս, Հ. Զէյվա և Գրամփա գիւղերը։

Ողողումի մեծ վտանգ կը սպասուի նաև Մաստարայի շրջանէն։ Վտանգ կը սպառնայ Սարտարապատին և Գեչըրլվիի

Արտակարգ յանձնաժողովը ժողովրդական պարտադիր աշխատանք կազմակերպած է։ Վտանգի տակ են նոյնպէս Ղուրդուղուլի շրջանի Իգտալըու, Մարգարա և Կարխուն գիւղերը։ Էջմիածին ղրկուած են մեծաքանակ պարկեր, որոնք աւազով լեցուած պիտի դրուին ափերուն։ Վէտիբասարի և Ղամարլուի շրջանը եւս վտանգաւոր է։ Կառավարութիւնը 10,000 րուպլի յատկացուցած է Քասախի և Արաքսի ափերուն ամրացման։

**** Մոսկուայէն առնուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ սառոյցներու հալելուն պատճառաւ Մօսքովա գետը յորդած և ողողած է Մոսկուայի ցած մասերուն վրայի շատ մը գործարանները։ Ջուրը կը շարունակէ բարձրանալ։ Յորդած են նաև Փավլովքա և Վէլիքայա գետերը, մեծ վնասներ պատճառելով արջառներուն և գիւղերուն։*

Իտալիա ռազմանիւթ կուտայ Յունաստանի

Գրած էինք թէ Յունաստան երկու միլիոն ոսկիի ռազմանիւթ ապսպրած է Իտալիոյ։ Թուրք թերթերը կը տեղեկանան թէ Իտալական գործարանները արդէն սկսած են յանձնել ռազմանիւթերը։ Մինչև հիմա ռազմանիւթ բեռցած չորս շոգենաւեր հասած են Փիրէա. ուրիշ մըն ալ Սելանիկի ճամբուն վրայ կը գտնուի։ Այս ռազմանիւթերուն մեծ մասը թնդանօթ, թնդանօթի և օդանաւի կազմածներ և գնդացիրներ կը կազմեն։

Այս առթիւ Թուրքերը վերջին ծայր գրգռուած են։ Իտալիոյ և Յունաստանի զինակցութեան խօսքերը գայրոյթ առաջ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԴԷ՛ՊԻ ՍՐԲԱԶԱՆ ՋԱՀԵՐԸ

Երբ վերջին անգամ Հայրս մեկնեցաւ, ես արդէն այն տարիքը ունէի ուր տպաւորութիւնները հաստ հարուածներու պէս կուգան եւ չեն ջնջուիր։

Քանի տարի է անցեր արդէն եւ սակայն ամէն անգամ որ միտքս կը թեւածէ իր յիշատակին, զինքը կը վերապրիմ, մանաւանդ, այն պահուն ուր լսեցի, իր կոկորդէն, ինծի ըսուած վերջին բառերը։ Անմիջապէս յետոյ այդ վերջի պատկերին կը յաջորդեն երկու ուրիշներ, այդ՝ րոպէէն առաջ եւ անկէ յետոյ, որպէս ամբողջ շարքուան մը յուզումներու, տաժանե՛լի, չարչարակո՛ծ, եղերակա՛ն եւ փառայեղ։ Տարիներ, ատոնք բոլորը, խառնիխուռն կ՚այցելէին ինծի եւ իրենց միակ արդիւնքը կ'ըլլար բացակայութեան մը տառապանքը որ կ՚աճէր, կը զգետնէր։ Յետոյ, կը նկատէի որ, անոնցմէ ոմանք —այդ յուզումներէն— դիմակաւոր կը յայտնուէին ինծի։ Հարկ էր քօղազերծել եւ տեսնել։ Ընծանօթ մը, հասկցուելու վիճակուած տարրեր կը ծփային անոնցմէ ոմանց տակ եւ կը չարչարէին զիս։ Լոյսը կ՚ուշանար սփռուելու անոնց վրայ որովհետեւ հարուածը շատ մեծ էր եւ շատ մօտ։ Բայց հետզհետէ կը յաջողէի բռնել անոնցմէ մէկը, զատել զայն միւսներէն, երկար ատեն մնալ առանձին, միասին եւ ճանչնալ զինքը։ Այսպէս, ցաւի, առաջին, զանգուածային հնոցէն երեք պատկեր կ՚անջատեմ հօրմէս, որոնք իրենց սկզբնական, հակասական վիճակէն դուրս կ՚ելլեն այժմ, կը միանան եւ ԻՄԱՍՏ մը կ՚առնեն։

*
**

Առաջին պատկերը իր այդ յոգնաբեկ վիճակն էր որ տեւեց քանի մը շաբաթ, իր վերջին մեկնումէն առաջ։ Կը տեսնեմ իր դէմքը ուր միայն տրտմութիւն եւ ինքնասուզում գամուած էին։ Անպարփակելի տրտմութիւն մը որ կը թուէր տարրալուծած ըլլալ զինքը այն բոլորին համար որ ալ այս աշխարհին կը պատկանի։ Արդարացած նախազգացումներու անողոք նախաբանը։ Կը տեսնեմ իր սեւ, երկար, քիչ մը աղեղած սիլուէթը որ կը մեկնէր տունէն, խաղա՛ղ, կ՚անցնէր Այազ փաշայի ամայի փողոցներէն, կը մտնէր Շիշլի ճամբան եւ կ՚ուղղուէր դէպի Համալ պաշի։ Երեկոյեան միեւնոյն, ինքնաշարժ վերադարձը։ Ու քաղանճըլար Եօքուշի կիսամութ փողոցին մէջ, որուն մէկ ծայրէն միւսլիման աշխարհը կը սկսէր, ամէն մէկ պղտոր փէնէր, քարերուն վրայ կ՚երկարէր երկար ստուեր մը ու անոր ետեւէն գալու երկար, ուրիշ, երկու ստուերներ...։ Խօսքերը կասած էին ու կը թուէր շարունակաբար լսել զարհուրելի աղմուկը թմբախորտակ յորձանքներու։

*
**

Երրորդը չեմ տեսած։ Արդէն բաժնուած էր մեզմէ։ Ականատեսներ պատմեցին որ պարփակուած է եղեր անտեղիտալի լռութեան մը մէջ, իր բոլորովին վերջին օրերը։ Մէկ անգամ միայն կ՚ուզէ խզել այդ լռութիւնը։ Թղթատար մը կը ներկայանայ եւ կը խոստանայ տեղ հասցնել իրենց վերջին խօսքերը՝ ուղղուած իրենց արենակիցներուն։ Խաժակ կը սկսի իր կտակը գրել։ Հայրս ձեռքը կ՚երկարէ մատիտին։ Ահաւոր անձկութիւն մը կը քարանայ իր աչքերուն մէջ։ Անժամանակ կը մերժէ։ Վերստին կը մտնէ իր մետաղեայ լռութեան մէջ...

*
**

Երկրորդին կը միանայ աղմկալից արկած մը։ Ես առաջնորդեցի ոստիկանները բնակարանը ուր հաւաքուած էին այդ երեկոյ բոլորը, ընկերներ։ Հայրիւ տան գաւիթը մտած՝ ես ոստիկան մը գործեցի, ոստիկաններէն առաջ լուր տալու հօրս որ ժամանակ ունենայ ոչնչացնելու վտանգաւոր թուղթ մը որ դիպուածով կրնար մօտը գտնուիլ։ Բոլորը մէկ խուժեցին վրաս եւ գետնահար ըրին զիս։ Այս ամէնը աղմուկ հանած ըլլալով, բոլոր յարկաբաժիններուն դռները բացուեցան եւ բնակիչները սարսափած աչքերով դուրս ինկան։ Ցո՛յն սպասուհիները աղմուկը վերածեցին կատարեալ ժխորի։ Տեղի ունեցաւ իրարանցում եւ քաշքշուք։ Այդ րոպէին էր որ, մարմարէ քարին վրայ դեռ պառկած, տեսայ որ հայրս՝ երկարահասակ, հանդարտ, անխռով աստիճաններէն վար կ՚իջնէր։ Ինչպէս հրաշքի մը սարսափէն ամբոխը կը սահմռկի, այդպէս բոլորը լռեցին, պատերուն տակ քաշուեցան եւ հայրս յառաջանալով դէպի ոստիկանապետը ըսաւ մեղմօրէն. «Ես եմ. առաջնորդեցէք, կը հետեւիմ ձեզի»։ Ապա մօտեցաւ ինծի, թօթուեց կօնակէս փոշին եւ մազերս շոյեց։ Փողոցին մէջ, մեռնելու պատրաստ կը յառաջանայի քովէն հրամանի մը կամ պատուէրի մը սպասելով։ Թաքսիմին մօտ րոպէ մը կանգ առինք։ Տեսանք որ վերէն, վարէն, աջէն, ձախէն, խումբ-խումբ, վեցական հոգի կը յառաջանան, յուղարկաւորական փոքրիկ թափօրներու նման։ Իրար աւելի մօտենալով խումբէ խումբ սկսան ձայն տալ. «Դո՞ւն ալ Վարուժան», «Վա՜յ, դո՞ւն ալ Կոմիտաս»։ «Դո՞ւն ալ Խաժակ», ինչպէս վերջին բառերը, բանակէ բանակ, կռուի գացող զօրքերուն որ ակնթարթի մը մէջ կը փոխանակեն իրարու հետ։ Հայրս տեսաւ որ մեկնումը ընդհանուր է։ Գիշերուան լոյսերուն տակ, թափօր մը հրապարակին վրայ. այդ րոպէին զգացի որ տարօրինակ վիճակներ յաջորդական արտայայտութիւններ կուտան հօրս։ Ընցողակի զարմացումէ մը յետոյ, գիտի մը ստուգութիւնը եկաւ իր մէջ։ Եւ դժբախտութեան ընդհանրութիւնը աւելի հաստատեց այդ ստուգութիւնը, այդ հաւատքը, ինչպէս միջակ հարուած մը որ կրնայ տկարացնել, բայց ուժեղ մը որուն անխուսափելիօրէն կը յաջորդէ հակահարուածը՝ արդար եւ աչեղ։ Այն ժամանակ, անգամ մը եւս հայրս դրաւ ձեռքը գլխուս վրայ։ Պահ մը նայեցաւ ինծի եւ ես տեսայ իր անխռով դէմքը եւ աչքերը որ հանդարտութիւն մը ունէին աննկարագրելիօրէն հաստուն ու գեղեցիկ։ Ապա ըսաւ ինծի. «Դուն տուն գնա՛ հիմա, տղա՛ս»։ Յետոյ դառնալով ոստիկաններուն որ յարգալից եւ զուսպ կեցեր էին, նշան ըրաւ որ կրնան մեկնիլ։

*
**

Այդ օրէն յետոյ միտք մը անընդհատ կուգար ինծի. կրնա՞ն մեռցնել զինքը։ Ու անմիջապէս ամբողջ էութիւնս կը պատասխանէր. ո՛չ։ Բայց այդ հարցումը անընդհատ կը ներկայանար ու երբեմն այնքան աներեսօրէն որ կը ստիպուէի ինքզինքիս հարցնել դարձեալ, «Եւ ինչո՞ւ չեն կրնար»։ Անմիջապէս կարգ մը մանկական պատճառներ կը խուժէին։ Առաջին՝ Հայրս էր, ինչպէ՞ս կարելի է։ Եւրոպացինե՞րը հապա։ Կարելի՞ բան է որ թողուն։ Կը վախնան յետոյ։ Իրենց ամբողջ երկիրը տակն ու վրայ կ՚ընենք։ Թէեւ բոլորն ալ նոյնքան ընդունելի եւ հզօր արգելքներ էին ինծի համար, բայց դարձեալ մանաւանդ Եւրոպացիներուն պաշտպանութիւնն էր, անոնցմէ իրենց ունեցած վախն էր որուն վրայ կը հաճոյանայի կռթնիլ։ Իսկ այս բոլորէն վեր, անոնցմէ ոչ մէկը նկատի կ՚առնէի։ Եւ մէկ բան գիտէի, անհնարին էր այդ, անոնք չէին կրնար մեռցնել զինքը։ Օր մը փողոցին մէջ հանդիպեցայ ծերունազարդ ուսուցիչներէս մէկուն։

— «Անհնարին է չէ՞, կարելի բան է որ մեռցնեն։ Հապա Եւրոպացինե՞րը»։

Ուսուցիչս դաժանօրէն ժամանակին ճշմարտութիւնը հասկցուց ինծի։ Անկէ յետոյ սկսայ քիչ մը աւելի պրպտել կարելիութեան հարցը։ Բայց զարհուրելի էր այդ...։ Գիտնալ չէի ուզեր. կը նախընտրէի հաւատալ։ Իսկ հաւատքս հաստատաձայն եւ ամէն րոպէ կը կրկնէր...

— Ո՛չ, չեն կրնար մեռցնել։

Եւ սակայն եկաւ րոպէն ուր հարկ էր անձնատուր ըլլալ ճշմարտութեան...

Ու այդ բոլորէն յետոյ, ես կը տեսնէի հայրս, ինչպէս տեսայ զինքը վերջին անգամին, ամբողջ եղերական երջանկութեամբը իր հանդարտութեան, իշխելով այն գիտակցութենէն որ մինչեւ վերջին րոպէն, իր հոգիին մէջ, վառ կը մնայ ՋԱՀԸ, բարձրակալ, ցեղին սրբազան կրակէն։

*
**

Արիստոտէլ, ժողովուրդներուն նուիրական, լուսայեղ ճիգերը կը նմանցնէ տեւական վերելքի մը դէպի անվերջանալի ու մէկը միւսէն բարձր լեռներուն կատարները, որոնց վրայ նոր սերունդները անշնչութենէն հետզհետէ կեանքի կուգան։ Վերելքը դժնդակ է։

... Մանաւանդ ամէն «հայր» իր ձեռքը ունի ջահ մը որ վեր եւ վառ պէտք է մնայ լուսաւորելու համար ճամբան, հետզհետէ հրկիզուելու, մեծնալու եւ ի վերջոյ համնելու համար գագաթը ուր կը սպասէ նորազարթ «զաւակը» եւ որուն պիտի յանձնուի, ամէն գնով ու ամբողջութեամբ, թանկագին, սրբազան, կենսակուռ «աւանդ»ը։ Հո՛ն՝ լերան կատարը, տեղի կ՚ունենայ օրհասական, եղերական կռիւ։ Յոգնաբեկ, ալեւոր այլ սակայն երիցս սրբացած հօր եւ կենսայորդ, խիզախ, ու տարերայնօրէն ապերախտ զաւակին միջեւ։

Ջահը պէտք է որ վառ մնայ։

Ու ծերացած «բազուկէն», պակուցիչ գալարման մը ընդ մէջէն, երիտասարդ բազուկը պիտի խլէ ջահը ու խոյանայ աւելի վեր։

*
**

Ու երբ դարձեալ, հիմա, կը մտածեմ թէ մեռցուցի՞ն զինքը։ Դարձեալ կը տեսնեմ հայրս ինչպէս այն վերջի անգամին։ Ինչպէս այն բոլոր միւսները որ կը մեկնէին խումբ, խումբ, ինչպէս հոյակապ ծաղիկները «միեւնոյն գարնան»։ Ու կ՚ըսեմ,

— Չմեռցուցին զինքը։

Եւ անխորտակ, աւելի քան երբեք, կը տեսնեմ զիրենք, բոլորն ալ, խրոխտ, անսասան, արտեւաններուն վրայ, որոնց ետեւէն արշալոյսներ կը ծագին, որ իրենց աստուածային բազուկներով, ջահերը, ամուր ու բոցավառ բռնած են եւ իրենց ակնարկները հանդարտօրէն, ծփասարկու մեզի յառած։

ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ղրկել հին բաժնեգիններ, առանց ազգի սպասելու։

ՏԷՐ ԶՕՐԻ ՄԷՋ

Երուսաղէ՜մ, Երուսաղէմ.
Եթէ քեզ մոռնամ,
Թող աջ ձեռքս իր պաշտօնը մոռանայ։

ԴԱՒԻԹ ՄԱՐԳԱՐԷ

. . . . . .

Ա՜խ, ինքնաշարժ, մեր ինքնաշարժն ու իր ջերո՜ղը...

Կ՚ուզեմ քիչ մը հանդարտ անցնինք, որ չցնցուին մեր հէք կողեր, որ վայելե՛նք հիւսկէնհասակ արմաւենին. կ՚ուզեմ քիչ մը խաղա՛ղ անցնինք, որ լոյսը գայ ու արթննանք այս հարաւի հեռաւոր հարթութեան մէջ. բայց ջերողը նստա՛ծ է մեզ.— պիտի հասնինք իր կամեցած հանգրուանին ու նշանին...

Մեր առջեւէն կը խուսափին, կը խուճապե՛ն ծիլերն ու թուփ. խճաքարեր կ՚ամբոխան, կը շաղխուին, ցնցումներէ թուլցնելով կապն ու հանգոյց՝ կը ցանցնուին մեր շատ բեռներ. մանուկներու սպանդանոց Աբու-Քէմալն ու Մայեատն կը պղտիկնա՛ն, կը կորսուին, եւ ահա մենք, մէ՛կ հատ ճրագ դեռ չվառած, կ՚իջեւանինք ու կը մխուի՛նք Տէր-Զօրի մէջ...

Քա՛ղցր է յաճախ ծալլել թեւեր, քալել հլու հողի՛ն վրայ, մօտիկ ընել ամէն բանի, ու զուգել հին կամ ներկայ առօրեայէն...

Այս հին քաղաք նորոգած են անխրաւուած իմ եղբայրներ։ Իրենց տէրեր՝ թափ են տուեր անոնց ծառի պտուղն ազնիւ, ու յախուռ են նախ քան կտրել։ Իրենց տէրեր դաշտն հերկե՛ր են, նախքան լծաքաշ ցուլեր մորթել։

Սիւներն այս յղթ ու մարմարէ, որ կանգնած են իբրեւ կոթող անոնց արդար յիշատակին. ձեռներն անո՛նց կանգնեցուցին։ Այս խոյակները ծաղկանկար, ծլան անոնց քրտինքներով։

Մարդ մը նստած արեւակէզ այս պատին տակ՝ հարկադրաբա՛ր խարտեց մարմար, ու շատ շատեր հառաչանքո՛վ զայն պատերու ծայրը հանին եւ սարսափո՛վ տեսան իրենց աշխատանքի աւարտումը։

Լուրջ, ալեհեր ու միշտ բարի մէկ գիտնական, մորակուելով իբրեւ անբան, հող է կրեր այս ժանտ ու բանտ փողոցին մէջ։ Վաճառական մ՚արտասուե՛ր է իր անօգուտ աշխատանքի կսկիծներէն։ Բեհեզներու մէջ մեծցած նուրբ ու մաքուր պարմանիներ՝ ցեխ են շաղուեր այս պատերուն։ Այս քարին մօտ ամուսին մը տեսաւ ինչպէ՜ս հինգ զուրուշով իր փայփայած կին ծախեցին։ Այս պատերու տուներուն տակ՝ անմեղ աչքեր դաշոյններու սուլի՛լ տեսան ու մեղմօրէն շշնչացի՛ն։— Ճմապարէ՛ք, ձեզ մորթելու օրը եկաւ.— կանչեր է մէկն այս սեմի մօտ։

Քաղաքէն դուրս հիւսիսային տուներու մօտ, փշտազալար ու պղտորած Եփրատէսի սրտին վրայ կամուրջ մը կայ. մահապարտներն ասկէ տարին։ Ասկէ տարին անապատի բացերուն մէջ, մեռողներու ձեռքով պեղուած փոսերուն մօտ։

Հո՛ն՝ այդ դժխեմ փոսերուն մօտ, հաւատարիմ արհեստաւոր մ՚իր ձեռներուն տաշուի՛լը տեսաւ՝ նախ քան մեռնիլ։ Որմնադիր մը մեռաւ իր իսկ անսիրտ մուրճի հարուածներէն, եւ քարտաշիմ՝ ծռած գլուխ՝ փշրուեցաւ հաւատարիմ իր կռանի զարկէն դաժան։

Ութսուն հազար մա՛րդ նետուեցան այս նորոգուող Թանադոսեան փոսերուն մէջ, դեռ արեւը երկու անգամ շրջան չըրած։

Դեռ արեւը երկու անգամ շրջան չըրած՝ տեսաւ ծերեր որ կը ննջե՛ն, որ չէ՛ն կենար իրեն պատւի ու աղօթքի, որովհետեւ աչքեր չունին։ Տեսաւ տարէց տանտիկիններ՝ որ կը պառկին, որ չեն հունցեր, որովհետեւ թեւեր չունին։ Տեսաւ հարսներ՝ որոնք թէեւ քով քովի են, բայց եւ նորէն սիրոյ մասին չեն փսփսար, որովհետեւ լեզու չունին։ Պատանիներ չէ՛ին վազեր դաշտերու մէջ, ցրուած այծեր հաւաքելու, որովհետեւ անոնց ոտներ չորցե՛ր էին։

Դեռ արեւը երկու անգամ շրջան չըրած՝ տեսաւ քաղաքն ամայացած։ Ալ չէ՛ր լսուեր քարտաշներու կռանի ձայն։ Դարբնոցի քուրային մէջ կրակ չկար. ու զնդանը տապալած էր։ Ալ անիւներ չէին դառնար, ու չէ՛ր լսուեր սայլի ճռինչ։ Փակուած էին բոլոր դուռներ, ու յոգնաբեկ մսագործներ կը հեւային։ Արեւն այն օր այնպէս կարծեց թէ Սոդոմը կրկնուա՛ծ էր. եւ ահա ցէրն արդար եղաւ ու պատըժե՛ց։

*
**

Մերթ շա՛տ թոյլ է ու շատ թեթեւ տիրոջ ցասումը... Ահա նորէն ծու՛խ կը հոսի հազարաւոր ծխաններէն ։ Խոհարարները կը խորովեն։ Վանդակապատ լուսամուտներն իրենց ետին փակուած կիներ դեռ կը պահեն։ Ահա նորէն խեղկատակ մը արդարութեան խա՛ղ կը խաղայ ու իր պատռած եռագոյնը կը ծածանի։ Մանուկներու բուրեան բոյլեր գետը թափած մարդիկն ահա կարգ ու օրէնք կը բացատրեն...

Մերթ շա՛տ թոյլ է ու շատ թեթեւ տիրոջ ցասումը։

Ահա նորէնը նդմիշտ չորցուած կարծուող ծառերը որ կը կանաչին, պտու՛ղ կուտան։ Ահա եղբայրս որ պղպղա՛կ կը պատրաստէ այս պապակած ու ապիկար բերաններուն, եւ միւսներ. ու սայլ ու ձի՛ ու ինքնաշա՛րժ կը փարեն դեռ այս զարմացած փողոցներէն . . .

Ա՜խ, ինքնաշա՛րժ, մեր ինքնաշարժն ու իր ջերո՛ղը...

Ահա նորէն բարձրաղաղակ մեզ կը կանչէ՛. ահա նորէն նետուա՛ծ ենք մենք, երէկուընէ շատ աւելի արագ թափով, որ շու՛տ հասնինք իր կամեցած հանգրուանին ու նշանին . . .

ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ

ԿԵԱՆՔԸ ՍԷՆ ՇԱՄՕՆԻ ՄԷՋ

Սէն Շամօնէն կը գրեն մեզի.—

Սէն-Շամօնի կարմիր աշխատաւորական միութիւնը միջազգային ժողով մը գումարեց Ապրիլ 18 ին։ Ֆրանսերէն յայտարարութիւններ ցրուած էին, հրաւիրելով ամէն ազգի պատկանող բանուորներ։ Օրակարգ.— Պէտք է օրականները աւելցնել։ Մեր օտար ընկերներն ալ պէտք է ֆրանսացիին չափ իրաւունք ունենան։ «Մեր ընկերները պիտի խօսին իտալերէն, սպաներէն, հայերէն, յունարէն, արաբերէն եւ ֆրանսերէն»։

Առաջին անգամ խօսեցաւ հայ մը, Պ. Անտուրեան, հայերէն, շեշտելով գործաւորական միութեան անհրաժեշտութիւնն, եւ հրաւիրեց Հայերը որ միանան անոր։ Յետոյ Իտալացի մը խօսեցաւ։ Եւ այսպէս յաջորդաբար վեց ազգէն վեց ներկայացուցիչներ խօսեցան իրենց յատուկ լեզուներով։

Հայերէն ներկայ էին հազիւ քանի մը հոգի. բազմաթիւ էին Իտալացիները։ Ժողովի ժամանակ ֆրանսացի մը Հայերուն բաժնեց Ամերիկայի «Պրոլետար» թերթը։

Ամէնէն վերջ խօսք առաւ ֆրանսացի մը։

*** Մալաթիոյ Կրթասիրաց միութիւնը 500 ֆրանքի նոր գիրքեր բերել տուաւ իր գրադարանին համար, որ բաց է ամէնուն առջեւ։

Կ. Մ.

ՏԵՍԻԼՆԵՐ

ՀԱՏՈՒԱԾ

I

. . . .
. . . .

Ընկե՛ր, ընկե՛ր, ես՝ դուրս փ[illegible]
Կրկնայ[illegible]
Ուզեցի իմ խաղաղութի[illegible]
Երկի[illegible]

Ո՞վ է տունս կը սարսէ...
Ո՞վ է հոգիս կը ցնցէ...։

II

Ոտքի՛, ընկե՛ր. հոգիէս՝
Մայրեր կ՚անցնին անամուս[illegible]
Կ՚երթ[illegible]
Իրենց զաւկին անծանօթ [illegible]
Որոն[illegible]
Ջեռքերնին լի ծաղկեփունջ[illegible]
Եւ ուրուներն որդիներուն [illegible]
Դամ[illegible]
Արիւնախում ո՛ր դաշտին [illegible]
Մահիցա[illegible]
Ես կը տեսնեմ, կը շտապեն,
Հալածական կենդանութ[illegible]
Սարսափ[illegible]
Ես կը լսեմ, կ՚անիծեն,
Սրտերնին լի դեռ ապրելու [illegible]
Բոռ[illegible]
Ամէն սաղմ եւ մայրական [illegible]
Տն ուր ին[illegible]
Ծընող սերմը՝ իբրեւ հարուած[illegible]
Կր[illegible]
Ծունկի՛, ընկեր՛. սրտիս մէջ
Գերեզմաններ կը բացուին
Ու դալկադէմ մեռելները ան[illegible]
Եայ[illegible]
Վրէժի պէս կը կանգնին։
Անոնք են որ ընթացքին մէջ [illegible]
Տեն[illegible]
Եղան կայծ մը նոր Միտքի,
Քայլ մ՚անվեհեր եւ կամ ոստ[illegible]
Մը խի[illegible]
Կամ գօտեպինդ յանդգնում[illegible]
Մը ծի[illegible]
Գեղեցկութեան յղացում մը [illegible]
Լայ[illegible]
Փայլ մը պայծառ. կամ որոտ[illegible]
Յայտնութե[illegible]
Սակայն ինկան ճամբու կէս[illegible]
Չը հաս[illegible]
Ցանցերուն մէջ՝ մարդկութե[illegible]
Մը ախտաբոյ[illegible]
Նաեւ անոնք,
Շանթի հոգւով ըմբոստներն [illegible]
Սարսե[illegible]
Գահեր, գանկեր թագակալ.
Բայց թունամահ ինկան դա[illegible]
Համբոյր[illegible]
Անոնք՝ որոնց բարի խօսքը [illegible]
Ռաւ[illegible]
Անգամ մ՚եւս կապեց կեանք[illegible]
Արեւ[illegible]
Վերջին պահու դողերով...։
Բոլոր հիւղերն որ ծնան
Տառապանքին, ցոյսին հա[illegible]
Անբեղ[illegible]
Ու խելօքներն եւ անոնք որ [illegible]
Գիտց[illegible]
Գինովութիւնը խնդուքի շէ[illegible]
Րու[illegible]
Եւ անոնք որ աղմուկը չէն հա[illegible]
Նի[illegible]
Հեռուէն միայն լսեցին
Ու լռեցին մրրիկն իրենց [illegible]
Գի[illegible]
Անոնք՝ որոնց արիւնն աղ[illegible]
Ցրուե[illegible]
Թափառումի ճամբաներուն, [illegible]
Առ [illegible]

. . . .
. . . .

III

Ընկե՛ր, ընկե՛ր, հոգիէս՝
Աճիւններու իբրեւ անհուն [illegible]
Հար[illegible]
Լոյս կը բղխի ու կ՚իյնայ
Աչքերուդ մէջ, վաղուան [illegible]
Պէս ժպտու[illegible]

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆ[illegible]

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՄՂՁԱՒԱՆՋ

Անթել հեռագրի մը համա[illegible] Ընկլուրի մէջ հետզհետէ կ՚աւել[illegible] իտալական յարձակման մը [illegible] նեղուցներու պաշտպանու[illegible] ապահովուած է։ Իզմիրի եւ [illegible] տալիոյ նաւահանգիստները [illegible] նելու համար մասնաւոր արտօ[illegible] գիր պէտք է ստանալ։ Բազմաթ[illegible] սպաներ ձերբակալուած են։ Մ[illegible] կուս ղրկուած է պատուիրակ [illegible] հասկնալու համար Ռուսիոյ գ[illegible] քը իտալական յարձակման պարագային։

ՀԷՔԵԱԹ

Հէքեաթի պէս է մեր «Աշգային պատմութիւն»ը։

Ամէն անեն տղաբերքի մէջ կ'ըլլայ Հայոց աշխարհը. հողը ծիրանիով կը պատի, ջուրը բոցով կը լեցուի, երկինք կարմրաշող ծոցի մը պէս կը կլորնայ, եւ պատանի մը դուրս կուգայ, կ'արտասանէ մարգարէական մեր երգը.

«Երկնէր երկին եւ երկիր...»։

Կայծեր, հունձ՛, հորիզոնին մէկ անկիւնէն կը յայտնուի, ծիրանի ջուրին մէջ մոխիր կը խառնէ, հրաշատեղծ արգանդը մաշունք կը զարնէ, եւ, անեն մը, սարսափելի լռութիւն կը տիրէ։

Ցանկարծ, կը պատմէ Հայոց հէքեաթը, նորէն լոյս, նորէն կենդանութիւն կ'ըլլայ։ Բոցը ոսկի դանակի պէս հողը կը ճեղքէ, պատանին դուրս կը ցատկէ, արեգակ աչքերը, — չարաճճի՜ն, — հեղ մը կը թարթափէ, կը նայի բոլորը, ու կ'երգէ.

«Երկնէր երկին եւ երկիր...»։

*
* *

Հնաւո՜ր դարերուն, աւելի առաջ քան մեր ոսկեդարը, հեթանոս Հայաստան իր արուեստն ունէր, մեծադէպ ու պանծալի։

Եկաւ Գրիգոր Լուսաւորիչ, հրդեհից ու քանդեց։

*
* *

Ունեցանք ոսկեդարը, շողակաթ ու գեղաշէն։ Ունեցանք Նարեկացին, անմաշելի հնութեամբ, քուշակը, երիտասարդ արիւնով։

Եկաւ Կայծեր, եւ սպաննեց զանոնք։

*
* *

Երկունքի մէջ մտաւ, կրկին, Հայոց աշխարհը. եւ երկունքի երգը կը լսուէր, այս անգամ, մեր ականջին տակ, ա՜յնքա՜ն մօտէն, ա՜յնքա՜ն մօտէն։

Վարուժան, Զարդարեան, Ցարութիւնեան, Թլկատինցի... վանկերն էին այդ աննման երգին, մարգարէական հայանուագին։

Զարկա՜ւ Կայծեր, կրկին։

*
* *

Ո՞վ է ան որ եկեր կը սգայ չիրմիններուն ճերմակութեան մէջ։ Միթէ՞ չես լսած հէքեաթը, զոր պատմեցի։ Չկա՜յ Մահ. անոնք, որ առաջին իրենց երգով, աւանդեցին Հայոց աշխարհի երկունքներուն հրաշալի հէքեաթը, չներշնչեցի՞ն դեռ քեզի հաւատքը յարութեան։ Լռութի՜վ, լռութի՜վ կը լսես մոգական երգը հին, մեր ժամանակին ու գալոց օրերուն շրթներէն.

«Երկնէր երկին եւ երկիր...»։

Գարձիր տուն, եւ գրանդ սեմին վրայ սպասէ լսելու համար զայն։ Ջի

«Չէ աստ, այլ յարեա՛ւ...»,

*
* *

Վա՜յ անոնց, որ կ'ուրանան երգը, վա՜յ անոնց, որ կը ծիծաղին հէքեաթին տեսիլքներուն ետին կանգնած։ Անխաբնակ մեր ցեղը չպիտի դրժէ իր հանդանակը. եւ ես, որ ոչ քրիստոնեայ եմ եւ ոչ ալ ընկերվարական, ոչ պոլշեվիկ եւ ոչ «ազգայնական», ժըխտումներու մէջ տարուբեր, եւ ծնունդովս քսաներորդ-դարեան, ա՜ղէ՛ղ անոնց, որ կ'արհամարհեն հրաշքութիւնը այս տրամին, «Երկնէր երկին» երգին եղանակը քնարիս վրայ, եւ անօրինակ բարկութիւն մը շրթներուս, անոնց կը հայհոյե՛մ ես, հո՛ղն անգամ։

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԿԵԱՆՔԷՆ յուսահատ 18 տարեկան աղջիկ մը անձնասպանութիւն փորձեց կլլելով նախ ութը ասեղ եւ 2 ծրար գնդասեղ, կոտրած խոշոր գնդասեղներ, պտուտակներ, փոքրիկ դանակ մը, եւ այս բոլորին վրայ էն ալ 50 կաթիլ լաւտանօմ։ Բրիս Մէտիքալ կ'ըսէ թէ բժիշկները աշխատեցան փրկել այս դժբախտ աղջիկը եւ յաջողեցան։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐ

Տասնըմէկ տարի առաջ։ Ապրիլ տասնըմէ՜կ։

Ամիսէ մը ի վեր արտաքին աշխարհէն կտրուած, բանտի նեղ խցիկներուն մէջ արգելափակ, օրերը կը համրէինք՝ պատերազմական ատեանին առջեւ հանուելու համար։ Օրուան լուրերը կը ստանայինք բանտը եկող նոր ընկերներէ։

Պատերազմական ատեանի համար սահմանուածներս տասնըվեց հոգի էինք։ Միւսները իրիկունը բանտ կը մտնէին եւ յաջորդ առաւօտ ազատ արձակուելով մարզանքի կը տարուէին։ Լուրերը լաւ չէին. օդին մէջ ճնշող բան մը կար։ Վանի մէջ հայկական ապստամբութեան մը մասին կը խօսէին։ Սակայն բանտին մէջ մենք շատ չէինք զբաղեր այդ բաներով. իրականութիւնը հասկնալու միջոցներ ալ չունէինք։

Բոլորս անհդէտ կը սպասէինք Ապրիլ 10ին։ Այդ օրը Սուլթանին գահակալութեան տարեդարձն էր։ Շաբաթներէ ի վեր ընդհանուր ներումի մը յոյսերով կ'օրօրուէինք եւ իրար կը սրտապնդէինք։ Վերջապէս հասաւ այդ օրն ալ. սակայն բանտին դուռները չբացուեցան մեր առջեւ։

Վերջին յոյսն ալ մարած էր։ Այս անգամ պատերազմական ատեանի սարսափը բոլորովին պաշարեց մեզ։

*
* *

Մեր բանտը կը նայէր փանկալթիի Շիշակին վրայ։

Բանտապահը ամէն օր քուրջեր կը գամէր երկու պատուհաններուն ալ՝ որպէս զի չկարենանք դուրս նայիլ։ Այս միջոցը բնաւ չյաջողեցաւ. որովհետեւ բանտապահը մեկնելէ վերջ, քուրջերը կամաց կամաց կը յօշոտուէին, ու քանի մը ժամ վերջ արդէն թափանցիկ ապակիներու առջեւ կանգնած՝ աշխարհը կը դիտէինք։

Ցաճախ կէսօրներէ վերջ կը տեսնէինք Զօհրապը, որ երկու սիրուն շնիկներով կը բարձրանար դէպի Շիշլի։

*
* *

Ապրիլ տասնըմէ՛կ։ Իրիկունը բանտ եկող Հայ մը շատ գէշ լուրեր բերաւ։ «Ազատամարտ»ի խմբագրատունը պաշարուած էր. Զարդարեան եւ ընկերներ ձերբակալուած էին, Բերայի կողմը շատ մը մտաւորականներ ոստիկանատուն տարուած էին եւլն.։

Սեւ լուրը շշմեցուց բոլոր Հայերս։ Պատերազմական ատեանի տալիք վճիռը ա՛լ կասկած չէր վերցներ։ Ամբողջ գիշերը անքուն անցուցինք։

Քանի մը օր վերջ իմացանք թէ Զօհրապ եւ Վարդգէս, իբրեւ երեսփոխան, Թալէաթին դիմած են ձերբակալուածները արձակել տալու համար, սակայն իրենք ալ նոյն բախտին ենթարկուած էին։

Ու այլ եւս բանտի պատուհանէն բնաւ չտեսանք Զօհրապը Հարպիյէի պողոտային վրայ, իր երկու սիրուն շնիկներով։

*
* *

Քսան օր վերջ։

Պատերազմական ատեանի վճիռը կ'ուշանար։ Տարտանէլի կռիւները կը սաստկանային։ Պոլիս վտանգի տակ էր։ Օրէ օր Անգլիացիներու մտնելուն կը սպասուէր։ Մեր սիրտերը դարձեալ սկսան լեցուիլ յոյսերով։

Օր մը ա՜յնքան շատ վիրաւոր եկաւ Տարտանէլէն, որ մեր գտնուած շէնքը, իր բանտովը միասին հիւանդանոցի վերածուեցաւ։ Ասխական եղերք փոխադրեցին մեզ, աւելի ապահովութեան համար։

Այս փոխադրութիւնը ազատութիւն բերաւ։ Շաբաթ մը վերջ, քանի մը բանտակից ընկերներով պատերազմական նախարարութեան կը ներկայանայինք իբրեւ... զինուորական երկրաչափ։

*
* *

Մայիս 15ին ճամբայ կ'ելլէնք դէպի Գոնիա։ Օր մը առաջ անգլիական ընդծովեայ մը Գալաթիոյ առջեւ ռումբ մը նետած էր։ Անգլիական գրաւումի շնորհներէն զրկուելու գաղափարը կը չարչարէ մեր միտքերը, Հայտար փաշայէն մինչեւ Գոնիա։ Կամաց կամաց կը հաշտուինք կեանքի պահանջներուն հետ։

Մեռելութիւն կը տիրէ Գոնիայի մէջ։ Հայոց թաղը սգաւոր է։ Բոլոր մեծերը Սուլթանիէ աքսորուած են։ Մնացած քանի մը տարեց թաղականները, աչուղողի մատնուած, Առաջնորդարան կուգային, ազգին վիճակին վրայ մտածելու, մանաւանդ աքսորուածներու վերադարձը ապահովելու համար։

Երկար չտեւեց։ Օր մըն ալ լուր եկաւ թէ Պրուսայի կողմէն գաղթականներ հասած են կայարան. հոսանքը սկսած էր։ Շուտով Գոնիայի կայարանը հսկայ գաղթակայանի մը վերածուեցաւ։

Առտու մըն ալ իմացանք թէ Զօհրապն ու Վարդգէսը Գոնիա հասած եւ Մէճիտիյէ խանը արգելափակուած են։ Առաջնորդը յաջողեցաւ արտօնութիւն ձեռք բերել եւ աւելի հանգստաւէտ պանդոկ մը — Պաղտատ օթէլ — փոխադրել տալ զանոնք։ Զօհրապ սիրտ հիւանդութենէ կը տառապէր եւ քանի մը անգամ մարած էր. Վարդգէս իր զուարթ բնաւորութեամբ կը մեղմացնէր անոր ցաւերը։

Ութը օր մնացին անոնք Գոնիայի մէջ եւ առտու մը կանուխ ճամբայ հանուեցան դէպի Կիլիկիա։

*
* *

Նոյն օրուան իրիկունը երկաթուղիի հայ պաշտօնեայ մը երկտող մը բերաւ Առաջնորդարան, ստորագրուած Զարդարեանէ, որ կը յայտնէր թէ եօթը հոգի՝ Խաժակ, Ակնունի, Շահրիկեան, Սարգիս Մինասեան, Տաղաւարեան, Ճանկիւլեան եւ ինք հսկողութեան տակ Գոնիա հասած եւ բանտարկուած են։

Յաջորդ առաւօտ երբ գացինք զիրենք տեսնելու, մեզի ըսին թէ առտուն կանուխ կառախումբով Պօզանթը ղրկուած էին։

Երկու օր վերջ սպայ ընկերներէս Խարբերդցի երիտասարդ մը հետեւեալ երկտողը կը ստանայի, մատիտով գրուած, թուղթի կտորի մը վրայ. «Ուլու Գըշլայի կայարանին մէջ հայրենակիցներէս Թուքէն Զարդարեանի հետ տեսակցելուս պատճառաւ այս պահուս հսկողութեան տակ Պոլսոյ պատերազմական ատեանը կը ղրկուիմ։ Ջիս տեսնելու փորձ մի ըներ, որովհետեւ արդէն երբ երկտողս ստանաս, Գոնիայէն մեկնած պիտի ըլլամ։ Անվախ կը դիմեմ դէպի ճակատագիր. վախնալը տղամարդու գործ չէ»։

Նոյն գինադադարի շրջանին Կիլիկոյ հայկական լեգէոնին մէջ տեսայ զինքը, ենթասպայի հագուստով։ Զարդարեանի հայրենակից ըլլալը փրկած էր զինքը։

*
* *

Ատանայի եւ Հալէպի Առաջնորդները հեռագրով Գոնիա հաղորդեցին Զօհրապի եւ Վարդգէսի ժամանումը։ Գոնիայի Առաջնորդը իբրեւ «հայրենակից» Զօհրապի, միջոցը գտած էր տեղեկութիւն առնելու անոր եւ ընկերոջ մասին։ Եդեսիոյ Առաջնորդին ուղղուած հեռագրին պատասխանը եկաւ։ Պատճառը չկրցանք հասկնալ այն ատեն։ Եդեսիոյ հերոսամարտի թուականին կը զուգադիպէր հեռագիրը։ Գոյժը չուշացաւ։

*
* *

Ուրիշ օր մը նամակ մը հասաւ Վահան փափազեանէն. Վռամեանը կը հարցնէր. «Ազգականս Պ. Օննիկ Դերձակեան այս օրերս ձեր կողմերը պիտի գար։ Կը խնդրեմ որ իր ողջամբ հասնիլը տեղեկացնէք ինծի»։

Վռամեան Գոնիա չէր եկած. Պիթլիսի մէջ սպաննուած էր արդէն։

Ու հետզհետէ Գոնիա դարձաւ հայկական մեծ կեդրոն մը։ Ցիգրան Չէմիլ «Ծամհուր» Պօզանթըէն փախչելով կրցած էր հոն գալ։ Պոլիսէն խմբագիրներ եւ ուրիշ անվնաս անձեր ալ սկսան գալ։ Օր մը կայարանին մէջ հանդիպեցայ Երուանդ Օտեանի, որ չուզեց Գոնիա պահուիլ, նախընտրելով երթալ մինչեւ ծայրը...

Գոնիայի Հայերն ալ շատ չանցաւ աքսորուեցան։ Հոկտեմբերի սկիզբը զինուորական հրաման մը Պանտրմա կը ղրկէր մեր վաշտը։ Շուտով մեզ ալ աքսորեցին դէպի Պաղեստինի անապատները...։ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԶԻՆ-ԶՄԵՌԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ահագին վնաս.— Բոլոր աշխատանքները կանգ առած են.— Բնակարանի տագնապը.— Միայն Ալեքսանդրաբոլի գաւառին մէջ 844,000 րուբլի վնաս.— Ողողումներէ կը վախցուի.—

(«ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ»Ի ԱՊՐԻԼ 9, 10 եւ 11 ԹԻՒԵՐԷՆ)

Տեղացող ձիւնին պատճառով շինարարական աշխատանքները կանգ առած են եւ գիւղերէն քաղաք թափած բազմաթիւ շինարար բանուորներու մեծ մասը գատապարտուած է անգործութեան։ Ձեռնարկատէրերը կը դժուարանան գործի ձեռնարկել։ Այս դըրութիւնը մեծ դժուարութիւններ կը ստեղծէ Երեւանի յառաջիկայ շինարարական աշխատանքներուն համար, ձգելով բազմաթիւ բանւորներ ճգնաժամի մէջ, ինչպէս եղաւ անցեալ տարի։ Ըստ առաջքը առնելու համար անհրաժեշտ է որ շինարարական աշխատանքներու ձեռնամուխ եղող հիմնարկ-ձեռնարկութիւնները կամ մասնաւոր անձեր որոշ գումար տրամադրեն այդ բանուորներուն, որպէսզի անոնք չհարկադրուին հեռանալու քաղաքէն։

Զիւնին հետեւանքով ամբողջ Հայաստանի երկրագործական աշխատանքները դադրած են եւ մօտ մէկ ամսուան համար յետաձգուած են, մինչեւ այդ ժամանակամիջոցին պիտի աւարտէին Դիլիջանի, Զանգեզուրի եւ Մեղրի գաւառներուն տեղական բնոյթ ունեցող անտառները զատելու աշխատանքները։

Արտատեղիններու խնդիրն ալ կանգ առաւ, որովհետեւ տեղացող ձիւնը մեծ խանձալ յառաջ բերաւ անասնապահներու մէջ։

*** Տեղացած մեծ քանակութեամբ ձիւնի եւ անձրեւի պատճառով հողածածկ տուներու մեծ մասի կտուրները ենթակայ են քանդուելու վտանգին։ Ապրիլ 9ին տնտեսութեան վարիչին գրասենեակին առջեւ հաւաքուած էր աչազին բազմութիւն բնակարան պահանջելով։ Ոստիկանութեան Ա. քաղաքամասի շէնքը եւ գաւառական ոստիկ. կեդրոնի մէկ մասը փլչելու վտանգի ենթակայ ըլլալուն պատճառաւ առժամապէս տեղափոխուած են ուրիշ շէնքերու մէջ։

Մարտ 26 ի երեկոյեան թիւ 23 եւ 24 փողոցներու անկիւնը փլած տուներուն բնակիչները տեղաւորուած են գաւ. ոստիկանութեան եւ միւս քաղաքամասի նկուղներուն մէջ։ Նկուղները փոխադրուած են նաեւ վտանգուած տուներու բնակիչները։ Գրեթէ ամէն օր տեղեկութիւն կը ստացուի նոր տան մը քանդուելու եւ բընակիչներու անպատսպար մնալու մասին։

*** Բոլոր շրջաններէն կը հաղորդեն որ, բաւականաչափ ծառեր կոտրտուած են ձիւնին ծանրութենէն։ Մասնագէտ գիւղատնտեսներու կարծիքով այս տարի պտուղ չըլլար։

Ամէն օր գիւղացիներ կը դիմեն գաւառական վարչութեան եւ անասուններու համար կեր կը պահանջեն։

Հասցուած օգնութիւնը անբաւարար է։ Բոլոր գիւղերու մէջ կազմուած են յանձնաժողովներ՝ սատկած անասուններու քանակը պարզելու համար։

Աղէտի ընթացքին փարաքար եւ Աղաւնատուն գիւղերու բնակիչները ուշադրութիւն են գրաւած իրենց հոգատար վերաբերման եւ գրկաբաց ընդունելութեան համար։ Ամսու 4ին եւ 5ին այդ գիւղերու բնակիչները բացած են նոյնիսկ իրենց բնակած սենեակներու դուռները եւ պատսպարած ոչխարները, օգնութեան հասնելով իրենց անասուններու կերի պաշարով։

*** Երեք օր անընդհատ ձիւն եկաւ։ Այգիները վտանգի են ենթարկուած։ Կերի մեծ պահանջ կը զգացուի։

*** Ընդհանրապէս անասնապահ գիւղացիներու կացութիւնը ծանր է։ Զանազան շրջաններէ ստացուած տեղեկութիւններու համաձայն, վնասը խոշոր չափերու կը հասնի։ Բաւականաչափ թուով ոչխարներ եւ գառնուկներ ձիւնին տակ մնացած են, եւ ոչխարներու մեծ մասը մնացած է առանց կերի։

Կոտայքի շրջանին մէջ մօտ 15 ընտանիք մնացած են ձիւնին տակ։ Կարգադրուած է անմիջապէս սայլեր ուղարկել եւ այդ ընտանիքները փոխադրել քանաքեռ։

*** Ապրիլ 8ին երեկոյեան ժամը 10ին Երեւանին մէջ ուժեղ քամի մը բարձրացաւ, որու հետեւանքով տաքութեան աստիճանը զերոյէն վար իջաւ, եւ ջուրը սառեցաւ։

Ցուրտին պատճառով ծաղկած ծառերը չափէ աւելի վնասուեցան։ Աշնանացանքին առաժմ վնաս չեղաւ, որովհետեւ ցանքը ծածկուած է ձիւնի հաստ շերտով. վնաս կուգայ նմէ ձիւնը հալի եւ ցուրտերը շարունակուին։ Խաղողի այգիներուն ցուրտը ոչ մէկ վնաս չէ հասցուցած, որովհետեւ խաղողի տունկերը ձիւնով ծածկուած են, եւ անոնց ծայրերը դեռ չեն կտրուած։

*** Արտակարգ յանձնաժողովը բազմաթիւ հեռագիրներ ստացած է Հայաստանի բոլոր գաւառներէն, որով պարզուած է, որ արտասովոր ձիւնը շատ մեծ վնասներ պատճառած է, մանաւորապէս անասնապահ գիւղացիութեան։ Գաւառներու մէջ այդ վնասները տասնեակ հարիւր հազարներ հաշուած են։ Յանձնաժողովը բոլոր գաւառներէն հեռագիրներ առած է, անմիջական օգնութիւն հասցնելու մասին։ Ատոնցմէ մէկը, օրինակ Նոր Բայազիտի գաւառական գործադիրութիւնը, 75,000 րուբլի վարկ խնդրած է։

*** Զիւնին հետեւանքով անօթի մնացած ոչխարներն ալ անցած 2 օրուան ընթացքին, Երեւանի շուկային մէջ ծախուեցան երկուական րուբլիի։

Լենինական գաւառի վնասներու չափը հասած է 844,000 րուբլիի։ Անոնց վարկային ընկերութեան անդամները տուժած են 16,000 րուբլի,

Ստեփանաւանէն 5000 րուբլի օգնութիւն խնդրեցին։ Ղարաքիլիսէի ամբողջ գաւառներէն կը խնդրեն 13,500 րուբլի։

Նոր-Բայազիտի մէջ վնասուեցան 300 տնտեսութիւն։ Գաւառական գործադիրութեան հեռագրին համաձայն Նոր Բայազիտի մէջ վնասները կը հասնին 800.000 րուբլիի։

Բոլոր գաւառները, բացի անասունի կերէն, կը պահանջեն նաեւ դրամական օժանդակութիւն։

*** Սարդարի այգիին եւ «Արարատ» գործարանի մօտ երեւցեր են գայլեր, որոնք յարձակեր են մինակ անցորդներու վրայ։ Այս երեւոյթը պէտք է բացատրել անով, որ անասուն պահողները իրենց հօտերը քաղաք բերին։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՊԱՀԵՍՏԻ ԽՈՒՄԲԻՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

Անցեալ Շաբաթ իրիկուն, Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի յանձնախումբին նախաձեռնութեամբ, պահեստի խումբին անդամները մտերմական թէյասեղանի մը հրաւիրուած էին, ֆութպոլի եղանակին փակումէն առաջ։ Յանձնախումբը խորհած էր մարզիկներուն հաճելի ժամանց մը անցնել տալ զատ, տեսակ մը մտերմական հանդիպում սարքել։ Հաւաքոյթը անցաւ զուարթ մթնոլորտի մը մէջ ու կարծիքի փոխանակութիւններ տեղի ունեցան։ Այս առթիւ պահեստի խումբին խմբապետ ընտրուեցաւ Գալուստ Գավաֆեան որ իր պաշտօնը պիտի վարէ մինչեւ յառաջիկայ եղանակի բացումը։

*** Ֆութպոլի յանձնախումբը շատերու կողմէ յայտնուած փափաքին ընդ առաջ երթալու համար, որոշած է բացի նոր կազմուելիք (1B)ի համարժէք խումբէն, ուրիշ խումբ մըն ալ հանել նախկին խաղացողներէ։ Մեր հին լաւագոյն խաղացողներէն ոմանք արդէն յանձնախումբին մօտ արձանագրուած են։ Այս կարգի խաղացողներէն անոնք որ կը փափաքին մաս կազմել խումբին, թող փութան արձանագրուիլ յանձնախումբին մօտ 56, Rue Lafayetteի հասցէով։

*** Փարիզի հայ արիներու խումբը իր կազմութեան երկրորդ տարեդարձին առթիւ կազմակերպած է ընկերական ու ընտանեկան դաշտային պտոյտ մը, որ տեղի պիտի ունենայ այսօր, կէս օրէ վերջ Մէօտօնի պուրակներուն մէջ։ Կը հրաւիրուին բոլոր հետաքրքրուող հայրենակիցները։ Ժողեկառքը առնել Ինվալիտէն կամ Բօն Միռապօյէն ու իջնել Meudon-Val Fleury: Մինչեւ ժամը 2 առաջնորդող արիները պիտի սպասեն կայարանը։

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Այսօր La Folieի մարզարանին մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը կը մրցի ժամը 3.30ին A. F. Garenne- Colombesի Ա.ին դէմ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը եղանակին սկիզբը այս խումբին հետ հաւասար մնաց 1-1ով, եւ եթէ այսօր լման զաշտ ելլէ, հաւանաբար յաղթանակ մը տանի։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Բ. խումբը պիտի մրցի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ծխեռնակներու դէմ ժամը 3ին Meudonի հայ սկաուտներու բանակատեղիին դաշտը։

բերած են հանրային կարծիքին մէջ: Վերջին թղթատարով առնուած Թուրք թերթերը երկարօրէն կը զբաղին այս խնդրով և կ'աշխատին զանազան առասպելներով հանդարտեցնել ժողովուրդը:

Թուրքիոյ զգուշութիւնները

Պոլիսէն առնուած նոր լուրերու համաձայն, Թուրք կառավարութիւնը Երեքշաբթի առաւօտ պաշտօնապէս ազդարարած է օտար օդանաւային ընկերութիւններուն, որ Թրքական պահականոցները հրաման ստացած են կրակ բանալ բոլոր այն օդանաւերուն վրայ, որոնք կը թռին Միտիա-Չաթալճա, Սիլիվրի-Տէրքօզ արգիլեալ գօտիին վրայէն: Մինչև հիմա այդ գօտիէն անցնողներու օդանաւերը միայն կը գրաւուէին իբրև պատիժ: Միւս կողմէ Այա-Սթէֆանօյի օդանաւային կայանը պիտի կրնան մտնել միայն այն օտար սաւառնորդները, որոնք զինուորական իշխանութեան կողմէ գրաւոր արտօնագիր ունին:

ԹՈՒՐՔ ԴԵՍՊԱՆԸ ՍԸՐ ՉԷՄՊՐԼԷՅՆԻ ՄՕՏ

Լոնտոնէն առնուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ, Թուրք դեսպան Ֆէրիտ պէյ տեսակցեցաւ Սըր Չէմպրլէյնի հետ եւ յայտնեց թէ Թուրքիա կ'ընդունի որ Մուսուլ Իրաքի մնայ, պայմանաւ որ սահմանները սրբագրուին, օժանդակութիւն չըլլայ քիւրտ ապստամբներուն, Մուսուլի քարիւղի հորերէն մէկ քանին Թուրքիոյ տրուի եւ Անգլիա փոխատուութիւն մը ընէ: Սըր Չէմպրլէյն ընդունեց այս պայմանները եւ առաջարկեց չէզոքութեան դաշնագիր մը կնքել, պայմանաւ որ Թուրքիա Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնէ եւ Ռուսիոյ հետ իր համաձայնութենէն հրաժարի:

Սուրիոյ կռիւները

Ֆրանսական զօրախումբերը սկսան Սուէյտայի դէմ մեծ յարձակողականը: Ուրբաթ առտու էզրայէն մեկնած զօրասիւն մը Ղարիէ հասաւ, առանց միջադէպի: Ապստամբները ձերբակալեցին երկու Տիւրզիներ, որոնք նամակ կը տանէին Ճէպէլ գտնուող անձնաւորութեանց: Յեղափոխական դատարանը անոնց ձեռքերը կտրելու վճիռ տուաւ: Տօքթ. Շահպէնտէր եւ ուրիշ բժիշկ մը հիւանդանոցին մէջ գործադրեցին այս վճիռը:

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ ֆրանս. օդանաւերը ռմբակոծած են Տուպ էլ Պրումանը ուր Տիւզիներու մեծ համախմբումներ կը տեսնուէին: Խապապի երկաթուղագծին վրայ տեղաւորուած 120նոց թնդանօթ մը առաւօտուն ռմբակոծեց Ցուրէյ և Լէճա գիւղերը: Օդանաւերը 100քիլօնոց ռումբեր նետեցին Սալքաատ գիւղին վրայ: Բոլոր ռումբերն ալ իրենց նշանակէտին հասան: Պօսրա էլ Հարիրի թնդանօթները կը շարունակեն ռմբակոծել Ճէպէլի գիւղերը:

«Ստորագրէ՛, ապա թէ ոչ կը սպաննեմ»

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ Չորեքշաբթի գիշեր ժամը 8ին Պ. Յովհաննէս Մելիքեան (Իվան Մելիքօֆ), հնութեանց վաճառական, Ավընիւ տը Նէօյեի թիւ 102ի իր բնակարանը ճաշի նստած էր, երբ սպասաւորը եկաւ յայտնել թէ Պ. Թիւֆէնկճեանը եկած է և կ'ուզէ զինք տեսնել: Պ. Մելիքեան դէպի նրբանցքը ուղղուեցաւ և ուզեց սրահ առաջնորդել զինք:

— Ո՛չ, ըսաւ Պ. Թիւֆէնկճեան, ստորագրէ այս թուղթը՝ առանց կարդալու»: Միեւնոյն ատեն ատրճանակ մը հանեց գրպանէն և Մելիքեանի վրայ ուղղեց ըսելով.

— Ստորագրէ՛, ապա թէ ոչ կը սպաննեմ...: Մինչև հինգ պիտի համրեմ:

Պ. Թիւֆէնկճեանի սպառնական կեցուածքին վրայ Պ. Մելիքեան ստորագրեց ոչ միայն նախապէս ներկայացուած թուղթը, այլ նաև եօթը հատ բաց մուրհակներ: Թիւֆէնքճեան աւելի դատ 5000 ֆր. եւս պահանջեց: Մելիքեան յայտնեց թէ վերջերս կողոպտուած ըլլալով վրան դրամ չունէր, սակայն խոստացաւ այդ գումարը հայթայթել: Ասոր վրայ Թիւֆէնկճեան գրպանը դնելով թուղթերն ու ատրճանակը, դուրս ելաւ: Պ. Մելիքեան անմիջապէս ոստիկանատուն վազեց և դէպքը պատմեց: Երկու ոստիկաններ ղրկուեցան հետապնդելու համար Թիւֆէնկճեանը, որ ձերբակալուեցաւ ավընիւ տը Ռուլի մէջ: Նէօյեի ոստիկանապետը Պ. Թիւֆէնկճեանի գրպանէն գտաւ եօթը փամփուշտ կրող ատրճանակ մը, զոր այդ օրն իսկ գնած էր, ինչպէս նաև Մելիքեանի ստորագրած մուրհակները:

Պ. Թիւֆէնկճեան, որ 36 տարեկան է, ոստիկանապետին յայտնեց հետեւեալը.— 1924ին, երբ 300,000 ֆրանք ունէի, Պ. Մելիքօֆ դրամ խնդրեց ինձմէ՝ պարասրահ մը բանալու համար: Մերժեցի այս նպատակով դրամ տալ իրեն: Սակայն 100,000 ֆր. յանձնեցի՝ բաժնելու համար ութը ռուս կիներու, որոնք նեղ կացութեան մէջ էին: Շնորհակալութեան նամակ ստացած չըլլալով, տեղեկացայ որ Պ. Մելիքօֆ այդ դրամով հնութեանց վաճառատուն բացած էր: Հետեւաբար եկած էի առնելիքս պահանջելու համար: Կը ցաւիմ արարքիս համար:

Պ. Մելիքօֆ ալ յայտարարեց.— 1924ին Պ. Թիւֆէնկճեան եկաւ և յայտնեց թէ կը փափաքի առեւտրական գործ մը բանալ Կովկասի մէջ: Յայտնելով թէ այդպիսի ձեռնարկ մը շատ ապահով չէ, համոզեցի զինքը հրաժարիլ այդ ծրագրէն: 1924ի Ծնունդին հրաւէր ստացայ Պ. Բասէնէն, որուն մօտ հանդիպեցայ Թիւֆէնկճեանին, որ 100,000 ֆրանք նուիրեց՝ բաժնելու համար ծանօթ ութը անձերու, որոնց մէջ նաև իմ ընտանիքս: Անկէ ի վեր տեղեկանալով որ նեղ վիճակի մէջ է, յաճախ 100-500 ֆրանք կը ղրկէի իրեն:

Պ. Թիւֆէնկճեան բանտարկուած է:

Գողը գողէն գողացաւ...

Վերոյիշեալ Պ. Մելիքօֆի սպասաւորը Նիքոլա Մէլէվսքի Ապրիլ 7ին իր տիրոջ խանութէն գողցած էր հին գոհարեղէններ եւ ԺԶ. դարուն պատկանող պարսկերէն ձեռագիր մը, ընդամէնը 250,000 ֆրանք արժէքով: Մէլէվսքի, որ օձիքը ձեռք չէր տուած, առջի օր Մարսիլիոյ ոստիկանութեան ներկայանալով յայտնեց հետեւեալը.— «Այդ արժէքաւոր առարկաները գողնալէ վերջ Մարսիլիա եկայ եւ պայուսակս յանձնակատարի մը տուի, պահելու համար. սակայն մարդը մէջտեղ չելաւ, ես ալ ունեցած 2000 ֆրանքս ծախսած ըլլալով, սանդիմ չունիմ գրպանս, որով ոստիկանութեան յանձնուելէ ուրիշ միջոց չգտայ»:

Մէլէվսքի բանտարկուած է: Ոստիկանութիւնը չի հաւատար պայուսակին կորսուելուն եւ կը փնտռէ թէ՝ յանձնակատարը եւ թէ պայուսակը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Շապին Գարահիսարի Անդրէաս գիւղաքաղաքէն Անտոն Ժամկոցեան, հօր անունը Օհաննէս: Աքսորէ վերադարձած եւ հոն կը մնար մինչեւ 1920. այս թուականէն վերջ ո եւ է լուր չէ առնուած: Իմացնել Արմէն Ժամկոչեանի 52, Rue Monsieur le Prince. Paris 6:

Խնուսցի Յովսէփ Մալոեան կը փնտռէ հօրեղբայրը Նազարէթ Մալոեան, որ պատերազմէն յետոյ Սամսոն էր եւ անկէ Յունաստան անցած: Rue de la République Maison ancienne Lajoye Decines (Isère)

— Կը փնտռեմ Կարապետ Յակոբեանը բնիկ Խարբերդի, Ատանայի գիւղերէն, որ 1923ին Քորֆուի որբանոցն էր: Սոյնց լուր տուողին կը նուիրեմ 3 ամսուայ «Յառաջ»: Լուր տալ Avedis Yacoubianի, Papeterie de Varennes a Aubigné, Sarthe, France: Կը խնդրուի յուսահայ թերթերէն արտատպել:

Գավուքճեան ընտանիքը եւ պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք ներկայ գտնուեցան

ՏԻԱՐ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԳԱՎՈՒՔՃԵԱՆԻ

յուղարկաւորութեան եւ անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՈՒՍ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ
29 ԱՊՐԻԼ, ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԳԻՇԵՐ
Sociétés Savantes ի D սրահը
28, Rue Serpente
կը դասախօսէ
Պ. ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ
նիւթ՝ Գրականութեան քաղաքականութիւն:

Le Gérant: H. TEURNIER

Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e

ԴԱՇՆԱԿԻ ԴԱՍԵՐ

Հայ օրիորդ մը դաշնակի եւ սոլֆէժի դասեր կուտայ, դիւրամատչելի պայմաններով: Դիմել խմբագրատուն:

ՍԱԿԱՐԱՆ
24 Ապրիլ 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	144
Տոլար,	Dollar	29
Մարք (ոսկի)	Mark	7
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	14
Թրք. ոսկի	» or	132
Մէճիտիէ	Médjidié	11
Լէվա 100 հատը	Léva	20
Տրախմի »	Drachme	36
Լիր » »	Lire	119 25
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	106 70
Զուից. »	Frc. Suisse	574
Լէյ 100 հատը	Ley	11 70
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	150

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3300
» II	»	2150
» III	»	2020
Ռումելի երկթղ.	Lots turcs	130

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire: SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան	10 շ.	20 շ.	
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ԱՊՐԻԼ 1926

28 AVRIL 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 116 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԴԻՄ

ՊԱՏՄԵՑԷՔ ՁԵՐ ԿԵԱՆՔԸ, ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ ՀԵՏԵՒԵԼՈՎ ՄԵՐ ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԱՅՍՊԷՍ ԱՆՃԱՐԿԵՐ ԵՆՔ

Մէկէ աւելի ուշագրաւ տեղեկութիւններ կը հաղորդէ Հալէպի մեր Թղթակիցը, Սուրիոյ կացութեան մասին:

Մէկդի դնելով կարգ մը չափազանցութիւններ, որոնք ապահովաբար արդիւնք են տեղական տրամադրութեանց, կը տեսնենք որ կացութիւնը իսկապէս լուրջ է: Քաղաքական դէպքերը եւ զինուորական գործողութիւնները ծանրացուցած են մթնոլորտը: Պակսած է ապահովութեան զգացումը: Այս պարագան լրջօրէն կ'ազդէ նաեւ տնտեսական կեանքին վրայ, որ արդէն հիմնաւորուած չէր:

Միւս կողմէ, խրամատ մը բացուած է իսլամ բնակչութեան եւ քրիստոնեաներուն, առանձնապէս Հայերուն միջեւ: Մասնաւոր մեղք մը չունին մեր հայրենակիցները: Բայց որովհետեւ կ'ապրին թունաւորուած մթնոլորտի մը մէջ, ակամայ յանցաւոր կ'երեւան տեղացիներու, մասնաւորապէս ապստամբութեան վարիչներու աչքին: Եթէ մաս մը Հայեր դժգոհութեան տեղի տուած են իբրեւ ոստիկան-զինուոր, աւելի ծանր արարքներ գործած են իսլամները իրենք, ինչպէս կը խոստովանէր արաբական թերթ մը: Եւ չարաչար կը սխալին Գահիրէ կամ Ժընեւ ապաստանած Սուրիացի գործիչները, երբ կը շահագործեն սովորական երեւոյթներ: Հայերը դեր մը չունին եւ չեն կրնար ունենալ ապստամբութեան յաջողութեան կամ ձախողման մէջ: Յեղափոխական կոմիտէի մը անդամները պարտաւոր են ոչ միայն հասկնալ, այլ եւ տարածել այս տարրական ճշմարտութիւնը, եթէ իսկապէս ազատագրական կռիւ է որ կը մղեն: Այլապէս, իրենք իրենց ձեռքով կ'այլանդակեն իրենց դատը, եւ կասկածի կ'ենթարկեն իրենց լրջութիւնը: Այս մասին ամէն հաւաստիք տրուած է իրենց, սրտաբաց եւ ճրապաբակաւ. այնպէս որ, չափազանց խորթ կը հնչեն զանազան սպառնալիքներ:

Այս կէտերը ճշդելէ յետոյ, ամփոփուելով մենք մեր մէջ, նորէն կը յիշեցնենք թէ մեր առաջին պարտականութիւնն է միալ միշտ պաղարիւն, արթուն եւ զգոյշ: Հոգատար պետութիւնը ինք իր առանձին քաղաքականութիւնը ունի, ինչպէս տեղացիները՝ իրենցը: Այդ մենամարտին մէջ, մենք ամէնէն առաջ կ'ուզենք երկրին բարիքը, որուն հետ կապուած է նաեւ մեր ապահովութիւնն ու բարօրութիւնը: Բոլոր ազատագրական կռիւները մօտ են այս ժողովուրդի սրտին, բայց թող չպահանջեն մեզմէ Տօն Քիշօթի դեր կատարել, ճակատ յարդարելով այս կամ այն կողմին դէմ: Մենք ներքնապէս այնքան աշխատանք ունինք, որ մեծ բան է, եթէ կարենանք մեր բոլոր ուժերը տրամադրել անոր:

Ահաւասիկ ամէնէն անմիջականը, — համատարած թշուառութիւնը, որ սուր հանգամանք առած է վերջերս: Առաջ հայ մուրացիկ հազիւ թէ կը տեսնուէր Սուրիոյ փողոցներուն մէջ. այսօր կայաններ կան որ մուրալու դատապարտուած են: Դամասկոսի դէպքերը մինչեւ ծովեզերք նետեցին հազիւ տեղաւորուած բազմութիւններ: Պատահական օգնութիւններ եղան անոնց, տեղական միջոցներով կամ օտարներու նախաձեռնութեամբ: Լեղապատառ կոչեր հրատարակեցին հոգեւոր հովիւները: Ի՞նչ պատասխանեց, մինչեւ հիմա, Փարիզը: Ի՞նչ փորձեց ամբողջ Ֆրանսան, որ ամէնէն ապահով շրջանն է Նորագոյն գաղութներուն մէջ:

Քանի մը ամիս առաջ, խորհրդակցութիւն մը կատարուեցաւ Հ. Հ. Պատուիրակութեան եւ Գաղթ. կեդր. Յանձնաժողովին ներկայացուցիչներուն նախաձեռնութեամբ, եւ սեղանի վրայ դրուեցան կարգ մը առաջարկներ: Անոնց մէկ մասին պատասխանը ժամանակը ինք տուաւ. իսկ ի՞նչ եղաւ նիւթական օգնութեան հարցը: Ինչո՞ւ կարելի չեղաւ շօշափելի գումար մը ղրկել Սուրիա, այս կամ այն միջոցաւ: Եթէ ո՛ր եւ է համբանք արժէք ունի մեր ապագային համար, ի՞նչպէս կրնանք Սուրիոյ ուժասպառ գաղթականութիւնը ձգել իր բախտին: Բարեբախտաբար աչքէ հեռու երկիր մըն ալ չէ, որպէս զի արդարանանք սրտէ հեռու պահելով:

Սուրիան կը ծխուի ինքն իր մէջ, հակառակ իր կամքին: Այսօրուան հարիւր ֆրանքը աւելի արժէք ունի քան վաղուան հազարը: Անօթի-ծարաւ մեծցած սերունդ մը իրական կորուստ է ո և է ժողովուրդի համար: Անպատճառ ահազանգ պէտք է հնչեցնել, եղբայրական օգնութեան փորձ մը կատարելու համար: Չէ՞ք դողար կարդալով պատմութիւնը սա դժբախտ մայրիկին, որ չդիմանալով իր զաւակներուն անօթութեան, փողոցէն շան լակոտ մը կ'որսայ, կ'եփէ և կը կերցնէ իր զաւակներուն... Այսպիսի պատմութիւններ՝ կ'իմանայինք 1915-16ի սարսափներուն, որոնց 11րդ տարեդարձն էր քանի մը օր առաջ, բայց այն ատեն անգամ այսքան անճարկած չէինք:

Ինչո՞ւ այսպէս անճարկեր ենք: Եւ մինչև ե՞րբ այսպէս:

Մինչև որ բոլոր մայրերը փողո՞ց թափին, կամ յուսահատները հո՞րը նետուին... Շ.

ԻՏԱԼԻԱ ԱԶՔԵՐԸ ՅԱՌԱԾ Է

ԴԷՊԻ ԱԼՊԱՆԻԱ, ՍՈՒՐԻԱ, ԱՆԱՏՕԼՈՒ ԵՒ ԹՈՒՆՈՒԶ

Մուսօլինիի կտրուկ եւ վճռական քաղաքականութիւնը, ինքնավստահ եւ սպառնական խօսքերը կը շարունակեն զբաղեցնել ո՛չ միայն օտար մամուլը, այլ եւ պետական պաշտօնական շրջանակներ: Վերջին շաբաթներու դէպքերը ա՛յնքան աղմուկ հանեցին եւ ա՛յնքան վրդովեցին հանրային կարծիքը, որ Հռոմի արտաքին նախարարութեան խորհրդական Կրանտի փութաց պաշտօնական հերքումներ ղրկել ամէն կողմ եւ հրապարակով յայտարարել թէ ֆաշիստ կառավարութիւնը աշխարհակալական ո եւ է ձգտում չունի: Այս «պաշտօնական» հերքումներուն իմաստը հասկնալի է անշուշտ:

Ուրիշ պատասխանատու անձեր, անկէ ի վեր, նոր յայտարարութիւններ ըրին, ցոյց տալով բացէ ի բաց թէ Իտալիան այլեւս նեղ կուգայ իրենց համար, Իտալիոյ հողը չի բաւարարեր սնուցանելու իր բոլոր զաւակները, հետեւաբար եւ աւելցած բնակչութեան համար ստիպուած է գաղթավայրեր փնտռել: Ամերիկա ամուր փակած է դուռները: Պրազիլիա եւ Արժանթին շատ հեռու են եւ ձեռնտու պայմաններ չեն ներկայացներ. հետեւաբար անհրաժեշտ է աշխարհակալութիւն ընել, այն ալ Իտալիոյ մօտիկ տեղեր:

ՄՈՒՍՕԼԻՆԻ.— Այս կօշիկը նեղ կուգայ ինծի (կ'ակնարկեմ Իտալիոյ հողին, որ կօշիկի ձեւ ունի): «Ֆուռնալ»էն

Արդէն իսկ ծրագիրներ պատրաստուած են եւ կը խորհին այդ ծրագիրները գործադրելու միջոցներուն վրայ:

Մուսօլինիի եղբայրը Առնալտօ Մուսօլինի, որ φοφοlo ա'իթալիայի տնօրէնն է, Մատրիտի «A. B. C.» թերթին խմբագրին ըրած է կարգ մը պատասխանատու յայտարարութիւններ, որոնք երկու օրէ ի վեր կրկին սեղանի վրայ կը բերեն իտալական վտանգը: Առնալտօ Մուսօլինի ըսած է թէ Տրիպոլիսը սկզբնաւորութիւնն է միայն հիւսիս-ափրիկեան կայսրութեան մը, զոր Իտալիա մտադրած է ստեղծել եւ որուն մասին քանիցս արտայայտուած է Իտալիոյ դիկտատորը: Ֆրանսական Թունուզը վտանգի տակ կը գտնուի, սակայն Իտալիա չուզեր ներկայիս կացութիւնը կնճռոտել եւ Ֆրանսայի հետ թշնամի դառնալ: Նախամեծար կը համարէ այդ սպառնալիքը օգտագործել՝ Արեւելքի իր ծրագիրներուն մէջ Ֆրանսայի բարեացակամ չէզոքութիւնը, եւ եթէ կարելի ըլլայ, աջակցութիւնը ապահովելու համար:

Առնալտօ Մուսօլինի կտրուկ կերպով յայտարարած է թէ Իտալիա աչքը տնկած է Ալպանիոյ, Սուրիոյ, եւ Անատոլուի —մասնաւորաբար Իզմիրի եւ Ատալիոյ շրջանին— վրայ: Արդէն 1915ին եւ 1916ին գաղտնի դաշնագիրներով այդ կողմերը կարեւոր հողամասեր իրեն բաժին հանուած էին:

Պոլսոյ իտալական դեսպան Պ. Օրսինի Պարոնէ Էնկիւրի երթալով կիրակի օր երկարօրէն տեսակցած է արտաքին գործավար Թէվֆիգ Րիւշտի պէյի հետ, Թուրքերուն միտքին մէջ արթնցած խրաւեցի կասկածները փարատելու նպատակով:

ԻՆՉ Կ'ԸՍԷ Պ. ՊՌԻԱՆ

Երեսփ. ժողովին մէջ արտաքին նախարարութեան նիւթացոյցը քննելու առթիւ, վարչապետ Պ. Պռիան կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութեան մասին և մասնաւորաբար ծանրացաւ Իտալիոյ վրայ:

«Իտալական ժողովուրդը, ըսաւ, մեծ ժողովուրդ մըն է որ ամէն տարի կէս միլիոն հոգի կ'աճի: Կը կարծեմ թէ շատ Ֆրանսացիներ պիտի փափաքէին որ նոյնը ըլլայ նաև մեր երկրին մէջ: Իտալացի ժողովուրդը շատ դժուարաւ կը պարփակուի թերակղզիին մէջ. բնական է որ զօրաւոր ճնշումի տակ գտնուող շոգին աշխատի դուրս պոռթկալ: Ալպեաններու միւս կողմը տիրող խանդավառ ու երիտասարդ մթնոլորտին տակ, իտալական ժողովուրդի պետը երբեմն կ'արտասանէ այնպիսի խօսքեր, որ քիչ մը զարմանք կը պատճառեն մեզ, մեզ՝ որ այնքան ուժգնօրէն կտրուկ շեշտ մը և ձեւեր առնելու պէտք չունինք:

«Իտալիոյ և Ֆրանսայի միջև չկայ շահերու բացարձակ հակամարտութիւն: Մեր հողին վրայ ունինք մեծ թիւով Իտալացիներ, որոնք հիանալի աշխատաւորներ են, խիստ գործունեայ և ժուժկալ, որոնց դէմ ֆրանսական իշխանութիւնը ըսելիք մը չունի: Այս երկու ժողովուրդները, իւրաքանչիւրը իր խառնուածքով և իր գործելակերպով, կոչուած են միասին աշխատելու առանց ո և է վէճի: Մինչև հիմա մտահոգութիւն պատճառելիք բան չկայ, և մեզի ներկայացուած խնդիրները բարեկամաբար պիտի լուծուին: Մեր արտաքին քաղաքականութեան մէջ միշտ կ'առաջնորդուինք խաղաղութիւնը պահպանելու մտահոգութեամբ: Սակայն ըսել չէ թէ մեր ապահովութեան մասին միջոցներ ձեռք չենք առներ, այնքան խառնաշփոթ վիճակ ներկայացնող Եւրոպայի մը մէջ: Սակայն ոչ մէկ պատճառ կայ յոռետես ըլլալու»:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Սուէյտայի վերագրաւումը մեծ ուրախութեամբ ողջունուեցաւ ֆրանսական մամուլին կողմէ, որ կը նախատեսէ ապստամբութեան մօտալուտ հաշուեյարդարը: Այլեւս կասկած չկայ որ ֆրանսական կառավարութիւնը որոշած է միանգամ ընդմիշտ վերջ տալ ապստամբական շարժումին և իր տրամադրութեան տակ եղած ուժերը բաւարար կը նկատուին վճռական հարուածը տալու համար:

Սուրիոյ մարզպանը գրաւման բանակի հրամանատար զօր. Անտրէային ուղղած է հետեւեալ հեռագիրը.— «Այն պահուն, ուր ձեր յաղթական զինուորներուն գլուխն անցած, Սուէյտա կը մտնէք, այնտեղ մնալու համար, ընդունեցէք իմ ջերմ շնորհաւորութիւններս ձեզ, ձեր սպաներուն և բոլոր զինուորներուն համար: Կը յիշեմ թէ, անցեալ Նոյեմբերին, Սուլթան էլ Աթրաշ յայտարարած էր որ Դամասկոս պիտի մտնէ այն օրն իսկ, ուր ես ոտք պիտի կոխեմ Պէյրութ: Անկէ ի վեր հինգ ամիս անցաւ և Դամասկոս խաղաղ կ'ապրի ֆրանս. բանակի պաշտպանութեան տակ. մեր դրօշակը կրկին կը ծածանի Ճէպէլը Տրիւզի մայրաքաղաքին վրայ: Դո՛ւք, զօրավար, Դամասկոսը պաշտպանելէ յետոյ, այս օր Սուէյտայի յաղթականն էք: Խոստացած էիք որ երեք օրուան կռիւը բաւական է Սուէյտան վերագրաւելու համար: Ի զուր Տիւրզիները իրենց բոլոր ուժերովը ձեր դէմ ելան: Եթէ Սուլթան էլ Աթրաշ չկատարեց իր խոստումը, դուք վեց ժամուան մէջ կատարեցիք ձերը, որոշուած պայմանաժամին մէջ: Ապստամբները իրենք ուզեցին սնիկա: Մենք իրենց հաշտութիւն առաջարկած էինք, անոնք պարտութիւնը նախնտրեցին: Երանի թէ սնիկա դաս մը ըլլար իրենց և համոզէր զիրենք թէ Ֆրանսա ուզածը կ'ընէ»:

Մարզպանը Սուրիոյ պետութեան վարչապետ անուանեց Տամատ Ահմէտ Նամի պէյը:

Իտալիա Յունիսին զօրաշարժ պիտի ընէ

«Տէյլի Հէրալտ»ի Իտալիոյ Թղթակիցը 26 Ապրիլ թուականով կը հեռագրէ թէ Իտալիա պատերազմի պատրաստութիւններ կը տեսնէ: Ամէն բան պատրաստ պիտի ըլլայ Յունիս ամսուն ընդհանուր զօրաշարժ յայտարարելու համար: Թղթակիցը մասնաւորապէս դիտել կուտայ թէ Անդրիականի երկայնքը բանակին եւ նաւատորմին մէջ մեծ գործունէութիւն կը տիրէ:

Թուրքերը կ'ամրացնեն Իզմիրն ու Ատանան

Պոլիսէն «Պրիթիշ Եունայթըտ Փրէս»ի ուղղուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Թուրքերը կը շարունակեն Իզմիր եւ Ատանա փոխադրել մեծ քանակութեամբ ծանր հրետանի եւ ռազմանիւթի կարեւոր մթերքներ:

Հայերու զինուորագրութիւնը

Սելանիկի «Ալիք»ը կը գրէ.—

Ապրիլ 17էն ի վեր սկսաւ հետապնդումը զինուորական փախստականներուն: Զինուորական ջոկատներ պաշարած էին բոլոր գլխաւոր ճամբաները եւ երիտասարդներուն զինուորական թուղթերը կը հարցնէին: Շատ մը հայ գաղթականներ, զինուորական թուղթ չունենալով, ձերբակալուեցան եւ զինուորագրական գրասենեակը առաջնորդուեցան: Առաջնորդարանի կողմէ դիմում եղաւ ձերբակալուած հայ գաղթականներու ազատ արձակման համար: Պատկան իշխանութենէն հաղորդուած է զինուորական իշխանութեանց որ, Հայերը կը բաժնուին երեք դասակարգի.—

Ա. Անոնք որ հելլէնահպատակ են. Բ. Անոնք որ օտարահպատակ են եւ Գ. Անոնք որ գաղթական են:

Առաջին դասակարգը պէտք է գոյութիւն ունեցող օրէնքներու հիման վրայ կատարէ իր զինուորական ծառայութիւնը: Երկրորդը՝ պարտաւոր է վաւերական ու նախարարութենէն հաստատուած վկայաթուղթերով հաստատէ իր այս կամ այն պետութեան հպատակ ըլլալը, իսկ վերջին դասակարգը— գաղթականները— իբրեւ հիւր կը ճանչցուին եւ անոնք պարտաւոր են առժամեայ բնակութեան արտօնագրեր ստանալ պատկան իշխանութիւններէն: Այս պայմանները չլրացնողները, ինչ որ ալ ըլլան, իբրեւ փախստական, ենթակայ են զինուորական ծառայութեան: Կարգ մը Հայեր ազատ արձակուած են իսկ ուրիշներ, կը մնան դեռ զօրանոցը:

Ձիւն-ձմեռը խորհրդային միութեան մէջ

Կովկասէն առնուած վերջին թերթերը կացութիւնը գգալարար բարուոքած ցոյց կուտան: Դիլիջանի, Ալլահվերտիի եւ Ախթալայի մէջ եւս Ապրիլի առաջին շաբաթը մեծ քանակութիւնը ձիւն եկած է եւ այդ կողմերու մէջ եղջիւրաւոր կենդանիները մեծ վնասի ենթարկուած են: Խարանայի, Իջե-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՆԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆ— ԳՈՐԾԵՐԸ ԿԱՆԳ ԱՌԱԾ ԵՆ— ՀԱԶԱՐԱՒՈՐՆԵՐ ԱՆՕԹԻ— ՄԱՅՐ ՄԸ ՇՈՒՆԻ ՄԻՍ ԿԸ ԿԵՐՑՆԷ ԻՐ ԶԱՒԱԿՆԵՐՈՒՆ— Ի՛ՆՉ Կ'ԸՆԵՆ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԷՋ.

(ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ)

ՀԱԼԷՊ. 15 Ապրիլ

Սուրիոյ 120-125,000 հայութիւնը չունի իրապէս կազմակերպուած մարմին, նոյնիսկ համաձայն հնացած Ազգ. Սահմանադրութեան: Ամէն ինչ ձգուած է պատահականութեան: Սուրիոյ քաղաքական եւ տնտեսական վիճակը ստիպած է թափառական հայութիւնը կեդրոնանալ քաղաքականապէս եւ տնտեսապէս ձեռնտու վայրերու մէջ: Քիչ բացառութեամբ, հայերը հոծ բազմութեամբ կ'ապրին կեդրոնական քաղաքներու մէջ եւ մասամբ ծովեզերեայ վայրերը: Միայն Սուէտիոյ եւ Քէսապի շրջաններու մէջ հայութիւնը ցրուած է գիւղերը, համեմատաբար աւելի ապահով վայրեր, հեռու անմիջական վտանգէ: Համաձայն պետական 1921ի վիճակագրութեան Հալէպը իր շրջաններով ունի 44—45,000 հայութիւն, 20—21,500 Պէյրութ. Աղէքսանդրէթէն մինչեւ Սիդոն եւ Տիւրոս, Դամասկոս, Համա, Հոմս, Սուէտիա, Քէսապ, Լիբանան 75,000: Պատկառելի թիւը այս հայութեան, հակառակ իր բազմաթիւ ընդունակութիւններու, չունի սակայն կազմակերպուած գործ, չկան պատասխանատու ժողովրդական մարմիններ: Վերջին քաղաքական դէպքերու հետ նաեւ ստեղծուած տնտեսական անորակելի կացութիւնը, տարերային կերպով տեղի տուած է նոր փոխադրութեանց. հայ բազմութիւններ կը քշուին անզգալապէս դէպի Պէյրութ, Լիբանան: Դամասկոսի դէպքերու սկիզբէն հազարաւոր հայեր անցած են Պէյրութ, Լիբանան: Քիչ չեն նաեւ Հալէպէն, Համայէն, Հոմսէն գաղթողները: Բազմաթիւ հայեր ալ կը հեռանան կոտորածի, թալանի սարսափը աներօրէն չոքած է այս ժողովրդի սրտին վրայ:

Քաղաքականապէս անապահով հայութիւնը, մատնուած է նաեւ տնտեսական անելի մը: Դադրած է վաճառականութիւնը, հրապարակը մեռած վիճակ մը կը ներկայացնէ: Օրը օրին, սեփական աշխատանքով ապրող բազմահազար հայ աշխատաւորութիւնը կը հատնի անգործ եւ մտահոգ:

Սուրիոյ ճարտարարուեստի գլխաւոր արդիւնաբերութիւնը, հիւսուածեղէնի գործը դադրած է: Ո՛չ գորգը, ո՛չ կապերտը եւ ո՛չ ներկարարութիւնը արժէք կը ներկայացնեն, որովհետեւ դրամագլուխ չկայ: Իւրաքանչիւր ոք վաղուան անվստահ, թուխս նստած է բազմաթիւ հազարներու վրայ եւ կը վախնայ դրամը հրապարակ դնել:

Համաձայնութեան շօշափելի արդիւնքը դեռ չերեւար առեւտրական կեանքին մէջ:

Հայութիւնը ընդհանրապէս, գաղթականութիւնը մանաւորապէս իսկական թշուառութիւն կ'ապրի եւ սրտաշարժ պատմութիւններ կան հայ կայանի բնակիչներու մասին: Դեռ քանի մը շաբաթներ առաջ զաւակներու հայր մը ինքզինքը հօրը նետեց անօթութեան երեսէն ու մեռաւ: Մայր մը չդիմանալով իր զաւակներու քանի մը օրուան անօթութեան, գիշերը երբ երախաները կը քնանան, փողոցէն կը բերէ քանի մը շուն լակոտներ ու գիշերը եփելով, առաւօտուն անոնց կը կերցնէ: Բազմաթիւ հայ մուրացկաններ կը շրջին փողոցները եւ ամէն քայլափոխի կը շրջապատեն ճամբորդը: Հազարաւորներ օրերով անօթի կը մնան եւ դեռ ի՛նչ նեղութիւններ լքուած ու համեստ ընտանիքներէն ներս:

Ո՛չ մէկ լուրջ կազմակերպութիւն գոյութիւն ունի, ո՛չ մէկ հանրային ձեռնարկ, որ՝ իր դրամական կարողութեամբը մեղմացնէր այս համատարած, բայց ժամանակաւոր թշուառութիւնը: Մինչդեռ համեստ դրամագլխով մը կարելի պիտի ըլլար բազմաթիւ աշխատող ձեռքերու գործ հայթայթել: Մեռած է հաւաքական աշխատանքի հաւատքը: Շատ անգամ ձեռք անցուած գումար մը իբրեւ նպաստ կը ցրուենք, 1—2 օր կ'ապահովենք քանի մը հարիւր գաղթական թշուառներու կեանքը ու նորէն նոյն վիճակը: Եթէ ընդունակ ըլլայինք հաւաքական աշխատանքի հոս Սուրիոյ մէջ կարելի պիտի ըլլար բուրդի վրայ, ձեռագործի վրայ բազմաթիւ ընտանիքներ ապրեցնել:

Համատարած այս թշուառութիւնը, այլանդակած է նաեւ այս ժողովուրդին նկարագիրն ու սրբութիւնները: Հայրենիքի հայը հոս շատ անճանաչելի է դարձած...:

Ազգային իշխանութիւնները մենամարտի բռնուած են: Պէյրութի մէջ կաթողիկոսը թռուցիկներով եւ քաղաքական, դիւանագիտական բարձր հարցերով կը զբաղի: Արտասահմանի պատասխանատու մարմիններն ալ շփոթած վիճակ մը կը ներկայացնեն: Առաջ մեռնող հայու մը համար ազգովին ոտքի կ'ելլէինք, այսօր բազմութիւններու վաղուայ սարսափը կը տեսնենք եւ անտարբեր ուս կը թօթուենք: Բարեգործականը, ո՛չ մէկ լուրջ ձեռնարկ ունի հոս: Միայն քանի մը գիւղական դպրոցներու դրամ խոստացած է պայմանով որ... դաշնակցական ուսուցիչ չպահեն:

Ա. Ա.

ՌՈՒՍԵՒԳԵՐՄԱՆ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

Շաբաթ օր Պերլինի մէջ կնքուեցաւ ռուսեւգերման դաշնագիրը, որուն շուրջ այնքան աղմուկ յարուցուեցաւ վերջերս ֆրանսական մամուլին մէջ: Այս դաշնագրին գլխաւոր կէտերն են հետեւեալները.—

1.— փոխադարձ չէզոքութիւն, այն պարագային ուր յարձակումը կողմերէն մէկուն գրգռութեամբը տեղի չունենար: 2.— Գերմանիա պարտաւոր չըլլար մասնակցիլ Ազգերու Դաշնակցութեան կամ պետութեանց խմբակցութեան մը կողմէ որոշուած միջոցներուն: 3.— Ռափալլոյի մէջ կնքուած բարեկամական դաշինքը կը հաստատուի, ասկէ զատ տնտեսական փոխադարձ յարաբերութիւնները աւելի մեծ զարկ պիտի ստանան: 4.— Իրաւախոհութեամբ պիտի լուծուին այն բոլոր վէճերը, որոնք կրնան ծագիլ Լոքառնոյի եւ Ժընեւի մէջ Գերմանիոյ ստանձնած յանձնառութիւններու պատճառով:

Այս դաշնագիրը արձանագրութեան համար Ազգերու Դաշնակցութեան պիտի ղրկուի:

ԿԵԱՆՔԸ ՓԻԼԻՊԷԻ ՄԷՋ

Վերջին չորս կիրակիները, յաջորդաբար, ժողովրդային դասախօսութիւններ կազմակերպած էր «Գրասիրաց»ը, Հայ Ակումբի սրահին մէջ: Առաջին դասախօսն էր Երուանդ Եպսկ. Փէրտահճեան, որ պարզեց կրօնքի դերը հայ պատմութեան մէջ: Սկսելով Զրադաշտական շրջանէն, յաջորդաբար ներկայացուց հայ ժողովրդի ընդգրկած կրօնքները, թուեց անոնց զանազան ազդեցութիւնները, վերլուծեց, մանաւորապէս, հեթանոս շրջանի արմատական տիրապետութիւնը մեր բարքերուն եւ սովորութիւններուն վրայ՝ զայն գտնելով հաշտ մեր ժողովրդի ոգիին, խառնուածքին: Ամէնէն վերջ, անդրադառնալով քրիստոնէութեան, զայն նկատեց ազդակ մը մեր ազգային գոյութեան եւ որոշ շրջաններու մէջ գրական-մտաւորական կեանքի միակ խարիսխը:

Երկրորդ դասախօսն էր Պ. Կարօ Ղազարոսեան. նիւթը՝ — մեր երկսեռ երիտասարդութիւնը եւ հայ ժողովուրդին մեծագոյն վտանգը: Բնորոշեց 1905էն սկսեալ ռուսահայ եւ թրքահայ հատուածներու յաջորդական ընկերային, տնտեսական, քաղաքական եւ մտաւոր պայմանները իբրեւ միջավայր՝ հասնող սերունդին, եւ նիւթը բաժնելով չորս գլխաւոր շրջաններու (1900-1908, 1908-1914, 1918-1920, 1922-1926) անջատ անջատ յատկանիշեր տուաւ Պոլսոյ, գաւառի, ռուսահայերու եւ Եւրոպայի մեր նոր սերունդին, ծանրացաւ անոնց թերի եւ ուշագրաւ կողմերուն վրայ: Յետոյ, մէկ կողմ՝ Հայաստանի ապազգային մշակոյթը, իսկ միւս կողմէ գաղութներու մէջ՝ որբ, կիսատ թողածներ, պուլկարական, ֆրանսական եւ, վերջապէ՛ս, անթիւ գոյնի դաստիարակութիւն տեսնողներու շարքը գծելով, գտաւ որ մենք կը ներկայացնենք սերունդ մը՝ որ շատ մը աննպաստ պայմաններու կողքին, ունի նաեւ առնուազն 15-16 ձեւի տարբեր:

Երրորդ դասախօսութիւնը յատկացուած էր Պ. Ստ. Հինդլեանի: Կը ցաւիմ, որ նպաստաւոր խօսք չունիմ այս մասին: Չեմ ժխտեր իր նիւթին հետ ունեցած ընտելացումը (ժողովրդապետութիւն, ազգայնականութիւն եւ ամբոխավարութիւն): Նախ, շատ հանդարտօրէն տուաւ ժողովրդապետութեան հասկացողութիւնը՝ օրինակներ գտնելով: Յետոյ, թողլով երկրորդ մասը, անցաւ ամբոխավարութեան: Քառասուն վայրկեան ծանրացաւ մեր մտաւորականութեան եւ կուսակցութիւններուն վրայ, աններելի կերպով ժխտեց պատմական իրողութիւններ, մազերը ցից ցից, ձայնը ձգած եւ քրտինքներու մէջ...: Ամէնէն վերջը, յանկարծ մտաբերեց որ ժամանակը անցած էր եւ թէ ստիպուած է յետաձգել իր նիւթին շարունակութիւնը:

Վերջին դասախօսն էր Պ. Ց. Մարթեան. նիւթը՝ «Հայ լեզուի ծագումը եւ բարեշրջումը»:

Պ. Մարթեան նախ տուաւ ամփոփ գաղափար մը լեզուներու, եւ անոնց փոխ-յարաբերութեանց մասին, յետոյ մանրամասնեց հայ լեզուի ծագման պարագաները, յիշելով յաջորդական հարստացումները զորս ունեցած է մեր լեզուն խաշնարածութեան շրջանին, գաղթականութեան բերումով, կրօնքի պատճառաւ, խաչակիրներու արշաւանքի առեն, թուրք եւ ռուս տիրապետութիւններ: Ծանրացաւ մանաւորապէս Ոսկեդարու վրայ, բացատրելով պարագայ մը նկատելով հայ լեզուի կազմուած վիճակը՝ այն շրջանին՝ երբ Աստուածաշունչը կը թարգմանուէր հայերէնի: Բազմաթիւ օրինակներով մատնանշեց մեր լեզուի ծագումը, թուեց օրինակներ՝ անոր ունեցած կապերու մասին՝ պարսիկ, յոյն, արաբ եւ այլ լեզուներու հետ: Անդրադարձաւ բարեփոխման զանազան փորձերու եւ անոնցմէ ոմանք անգործնական, իսկ վերջինը սխալ գտաւ, գիրերու տալով ոչ միայն ձայնական այլ իմաստի տարբերութիւն:

Թղթակից

ՇԱՀԻՆ ԹԱԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կիրակի օր Թէհրանի մէջ տեղի ունեցաւ Պարսից նորընտիր Շահ Րիզա խան Փահլաւիի թագադրութեան հանդէսը, Հազարումէկ գիշերներու պատմութիւնը յիշեցնող շուքով եւ ծէսերով, ինչպէս կը հաղորդեն Թէհրանէն առնուած հեռագիրները:

Գահին աջ կողմը կեցած էին Ատրպատականի Հայոց առաջնորդը եւ քրիստոնեայ ու մահմետական կրօնապետները, ձախ կողմը դիւանագիտական մարմինը եւ պարսիկ բարձրաստիճան պաշտօնատարները: Դեռատի գահաժառանգը, զինուորական ոսկեհուռ համազգեստով եկաւ կեցաւ գահին աջ կողմը: Անոր ետեւէն, երկու արարողապետներ ոսկի ափսէի մը վրայ ներս բերին ոսկեղէն թագ մը, թանկագին ադամանդներով եւ զմրուխտներով զարդարուած, որ յատկապէս պատրաստուած էր Փահլաւիի հարստութեան համար: Յետոյ եկան նախարարները, որոնք ոսկի ափսէներու մէջ կը կրէին պարսկական հին հարստութեանց պատկանող թանկարժէք պատմական առարկաներ:

Վարչապետը կը կրէր մեծ Քայանի թագը, թղթատար. նախարարը մարգարիտէ թագ մը, առեւտրականը՝ նշանաւոր Տէրեայը Նուր ադամանդը, պատերազմական նախարարը Նատիր Շահի գոհարազարդ սուրը, եւն.: Մարաջախտները կը կրէին պարսիկ Շահերու զրահներն ու զէնքերը ինչպէս Նատիր Շահի աղեղն ու նետը:

Այդ պահուն ներս մտաւ Շահը՝ խանդավառ ցոյցերու մէջ, աջ ու ձախ բարեւելով եւ ուղղուեցաւ դէպի Նատիր Շահի գահը: Հագած էր գոհարազարդ վերարկումը եւ դրած էր իր սովորական զինուորական գտակը, գարդմանակով մը:

Պալատական մը ազգին կողմէ շնորհաւորական ուղերձ մը կարդաց. յետոյ պալատի կրօնապետը գահի սանդուխներէն վեր բարձրանալով թագը ներկայացուց Շահին, որ իր ձեռքով հանեց զինուորական գտակը եւ տեղը դրաւ թագը. արարողապետ մը գարդմանակը անցուց թագին վրայ: Պատերազմական նախարարն ալ անոր մէջքէն կապեց Նատիր Շահի սուրը:

Արարողութեանց ընթացքին քաղաքին չորս կողմը դրուած թնդանօթներ հարիւր մէկ հարուածներով ողջունեցին Շահը եւ ժողովուրդը փողոցներուն մէջ մեծ ցոյցեր կազմակերպեց: Շահը քանի մը խօսքով պանծացուց Պարսկաստանի հին պատմութիւնն ու յաղթանակները: Իսկ վարչապետը գովեց Շահին արժանիքները:

Յետոյ թագը գլուխը, գահաժառանգին եւ բարձրաստիճան պաշտօնատարներուն հետ արքայական կառք նստելով Թէհրանի դրօշազարդուած փողոցներէն եւ յաղթական կամարներու տակէն անցնելով պալատը գնաց:

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ գիշեր, Սալ տը Ժէօկրաֆիի մէջ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 11ի սգահանդէսը:

Այս տարուան սգահանդէսը տարբերութիւններ ունէր իր հանդիսաւորութեանը մէջ: Ժողովուրդը հիմա աւելի կը ճանչնայ զայն, աւելի կապուած է անոր, իբրեւ մեծագոյն խորհրդանշանի մը, ազգային ու իտէալական: Անցեալ տարուան նոյն այս սրահը լեցուեցաւ շուտով եւ շատեր դուրս մնացին: Թանկագին բնազդներ ունի այս ժողովուրդը, գիրքին չի խաբուիր, թանկագին ուժեր ունի, շուտով պիտի պարտադրէ բոլորին՝ յարգանք դէպի Ապրիլ 11 առանց պայմանի:

Այս տարի կուսակցութիւն մըն ալ աւելցած էր որ իր յարգանքի պարտքը կը բերէր: Իսկ այն ամէնէն յուզիչ շարժումը եղաւ այն որ Փարիզի Չափահաս Որբերու Միութիւնն ալ կը փութար գիրով մը իր յարգանքի խօսքը բերելու:

Ո՞ւր էր բժշկական միութիւնը, ո՞ւր էին Հայրենակցական միութիւնները, ո՞ւր էին Տրամադիքը, Հ. Մ. Ը. Մ.ը: Կը թուի թէ Որբերու միութեան չափ ալ հասկացողութիւն չունին սգահանդէսին մէջ ներկայացնելու համար յարգանքը մեկնած բժիշկներուն, գաւառի մտաւորականներուն հանդէպ: Վասնզի ասիկա սուգի մեծ յոբելեան մըն է, եւ ցեղը իր բոլոր անդամներով պիտի մասնակցի:

Ու հայկական փանֆառը, նորութիւն մըն ալ աս, ձայներու ծանր իջնող տպաւորութեամբ մը կը լեցնէր ժողովուրդին հոգին:

Նախագահը Պ. Բաշալեան հատիկ հատիկ կը խօսի: Ժողովուրդը մէկ վայրկեան լռութեան մէջ, ներքնօրէն կը սգայ: Պ. Նախագահը, սգահանդէսին նուիրականութեանը հաւատաւոր, կը կարծէ թէ՝ կուսակցութիւնները, որոնք պիտի խօսին, տարբեր՝ իրենց համոզումներուն մէջ, միաբանաբար յարգանքի պիտի գան օրուան խորհրդանշանին առջեւ:

Օր. Արաքսի Թորոսեան, Ուսանողական միութեան ատենապետուհին, քնարական ձայնով եւ քաղցր յուզականութեամբ մը յիշատակումն ըրաւ մեր անզուգական մտաւորականներուն, որոնք նահատակ եղան Ապրիլ 11ին: Օրիորդին կեցուածքը մեր նահատակներուն հանդէպ՝ կեցուածքն էր իմաստուն եւ խանդաղատալից, զոր ժողովուրդը, ինք, պիտի ուզէր բռնել: Օրիորդը, բեմին վրայ, կը ներկայացնէր ցեղը, իր զգացումներով եւ պաշտամունքով:

Պ. Արծրունի (Ս. Դ. Հնչ. կուսակցութիւն) իր եռանդին մէջ շատ հեռուները գնաց, սգահանդէսէն ալ դուրս ելաւ: Կրնայ լաւ խօսող մը դառնալ, եթէ մոռնայ «Հուրիէթ»ի օրերու իր ժառանգը, մանաւանդ այս սգահանդէսի ատեն միայն յարգանքի մասին խօսի:

Պ. Հրաչ Երուանդ (Ռամկ. Ազատ. կուսակցութիւն) յայտնօրէն վշտացած դուրսի թռուցիկներուն ծանր խօսքերէն, որոնք մեր նահատակներուն վրայ ցուրտ շուք մը կը նետեն, «իմպէրիալիզմի ծանր դամբանաքար մը կը դնեն», բողոքեց ուժգնութեամբ: Ոչ, մենք չենք հաւատար անոնց բարի զգացումներուն, սէրին ու մտադրութիւններուն, երբ անոնք չեն գիտեր սիրել «իրենց»ը, սուտ՛նք, որ չեն գիտեր սիրել մեր մեռելները: Վայը զարնէ շրթունքին անոնց, որ, այսօր, միայն ու միայն, սուգի խօսք մը չեն ըսեր, ու կամկուսի անմիջական արտերուն սխտորը կը գովեն:

Պ. Ց. Ամատունի (Հ. Յ. Դ. նակցութիւն) պատմութեան է: Վասն զի այս սգատօնը պատմութեան տանը վեհարան Վասն զի այս սգատօնին նշան կութեան վրայ ամպ պատեցն ներուն դէմ կռուել էր անհր ժեշտ: Եւ Պ. Ամատունի լաւ կը ունեցաւ: Մենք կը զգայինք նել թէ ի՛նչ գիրին կը փշրու անոնց կաւէ գունդերը: Այս գիտակից եւ իմաստուն, «արդ աակ տեղ կ'ուզէր», ոչ աւելի նիկա իր պատիւը կ'ուզէր, տոնէական աւետարանէ մը նուիրական: Եւ անպարկեշտութ էր գիտակցօրէն անգիտա Թուրքին «աշկարա» մտադր թիւններուն, բնազդներուն, եւ զապարտի շապիկ հագցնել մեր հերուն: Եւ այդ զոհերուն յի տակը կը պահեն անոնք որ «ա մը ոսկիի փոխարէն» չպիտի խեն այս մեր ժողովուրդին ն րական զգացումներուն պաշ կանայի հարսնիքին ջրախա գինիին հետ:

*** Գեղարուեստական մասը ճնելի էր: Կը յիշեմ Օր. Երամ ջութակը, ջութի խաղաղ հոսա մը շարունականութեամբը, Շ. Սարեանի արտասանութիւ (Վարուժան), յուզումի բնակ թեամբը, Պ. Տ. Նշանեանի «կարմիր լուրերը» Սիամանթոյական նութեամբ հաղորդուած, Պ. Նաւասարդեանի երգերը, հայ ձայնով, (այս արժէքը կը ստորագծեմ), Օր. Տէր Կարապետեան տոհմիկ երգերը, քրտական եւ իրերախառնուած եղանակներ բնագաւառային հարազատութեամբ, միօրինակ ու թարմ:

*** Արհամարհելով, ժողովուրդի հետ, այդ Թռուցիկները, որոն խելագարային շարադրութեան մը կ'ուզեն այս սգատօնը նսեմացնել, մենք, կը թելադրենք կազմակերպիչներուն. — Ալ լայն սրահն իսկ նեղ եկաւ, գա տարի Փարիզի ամէնէն մեծ սրահ վարձեցէք այս սգահանդէսի համար:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՖՐԱՆՔԸ ՓՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱ ԶԱԽԱՐՕՖ ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔ ԿՈՒ

Ֆրանքը փրկելու համար նուի րատուութիւնները կը շարուն կուին: Սըր Պազիլ Զախարօ «Եւրոպայի խորհրդաւոր մարդը» մէկ միլիոն ֆրանք նուիրեց, դիկ Մահարաճա պարոտա հարիւր հազար ֆրանք, Մաճճիք ընկերութիւնը հարիւր հազար եւ բազմաթիւ վաճառականներ մասնակցին նուիրատուութեան զարէն քսան հազար ֆր. տալով:

Փարիզի թերթերէն «Ժուռնալ», «Մաթէն» եւ «Փըթի Փարիզիէն» 100,000 ական ֆր. նուիրեցին:

Սէնի նահանգապետին հրաւիրով Փարիզի քսան թաղամաս քաղաքապետները ժողով գու րեցին եւ ծրագիր մշակեցին Փարիզի մէջ կամաւոր նուիրատու թիւններ հաւաքելու մասին: րոշուեցաւ որ իւրաքանչիւր թաղամասի մէջ քաղաքապետ ներու նախագահութեամբ, մա նաւոր յանձնաժողովներ կազմ

ՓԱՐԻԶԻ ՀՐԵԱՆԵՐՈՒՆ ՀԱՒԱՔ ՄՈՒԹԻՒՆԸ.— «Ժուռնալ տը Սամ նիք»ի նախկին խմբագիր Սամ Լէ վի Փարիզէն Էնկիւրի երթալ վարչապետ Ըսմէթ փաշայի կողմ ընդունուած է: Պ. Լէվի Փարիզ բնակ Թուրք Հրեաներու յար գանքները յայտնած եւ ըսած է թէ աշխարհի ամէն կողմը գտ նուող Թուրք Հրեաները բոլոր վին կապուած են իրենց երկրին Ըսմէթ փաշա ալ հաւաստած է որ' թէ ինք եւ թէ Թուրք կառա վարութիւնը Թուրք Հրեաներու հանդէպ լաւ զգացումներ կը տածեն:

ԹԱՏՐՈՆ

"ՈՎԿԻԱՆՈՍԷՆ ԱՆԴԻՆ,,

ջանանք Թնճուկը քակել խաղի մը, ուր հոգեբանական բարդութիւններ կը լծորդուին եւ իրարմէ կ'անջատուին շարժանկարի արագութեամբ։

Ռուսիա, հրեայ ընտանիք մը՝ որուն մեծ աղջիկը (Էւվիր) իբրեւ ցեղին հարազատ զաւակը, իր սրտին հետ նաեւ մարմինը տալու թիւնը գտած է քրիստոնեայի մը, որմէ յղի կը մնայ։ ցեղային մոլեռանդութիւնը սակայն, պիտի արգիլէ երկու սիրահարներու ամուսնական միութիւնը եւ աղջկան հօր (Ֆրիտէնթալ) անհաշտութեան առջեւ, սիրահար քրիստոնեան անձնասպան կ'ըլլայ, իսկ Ֆրիտէնթալ հրեայի իր պատիւը փրկելու եւ գայթակղութիւնը ծածուկ պահելու համար, աղջկան կը պարտադրէ ամուսնանալ արենակից երաժիշտի մը հետ (Միքայէլ) որ, աւելի գեղանի եւ հմայիչ գտնելով մեկտեղ իր քենին (Ցիվա), իր կնոջ՝ Էւվիրի հետ կը փութայ մեկնիլ Ամերիկա, հպատակելու համար աներոջ պահանջին։

Երկրորդ արարին՝ տասնեակ մը տարիներ յետոյ, Ամերիկայի մէջ։ Էւվիրի զաւակը (Հէնրիխ) կայտառ պատանի մըն է արդէն, որուն ճակատագրօրէն վիճակած է քաւել մօր յանցանքը։ Միքայէլ՝ չի կրնար տանիլ մեղքի այս պտուղը. գիտակցօրէն ամուսնանալով մեկտեղ Էւվիրի հետ, պատուոյ ըմբռնումի ուշ զարթնո՞ւմ մըն է որ զինքը կը նեղսրտէ, թէ նախանձի աննշան ասղնտուք մը, հանդէպ անձնասպան քրիստոնէին՝ որուն յիշատակը միշտ ալ տաք կը մնայ իր կնոջ երեւակայութեան մէջ. ամէն պարագայի մէջ, Միքայէլ որ սիրոյ եւ գորովի արձագանգներ կը փորձէ կամ կը կեղծէ իր կնոջ մօտ, տաքիկ իր յաջորդը կը փնտռէ իր քենիին՝ Ցիվայի քով. բայց անակնկալօրէն կը բռնուի. անհաւատարմութեան յայտնութիւնը սակայն չի յանգիր ծեծ ու կռիւի, նախանձի պոռոտ կամ ցնցող տեսարաններու, այլ կը վերջանայ, գրեթէ հանդարտ բացատրութեամբ մը, երկու քոյրերու միջեւ. Ցիվա պիտի հեռանայ տունէն, երթալ բնակելու համար հօրը հետ, գիւղական ագարակի մը մէջ։

Գ. Արար.— Ամբողջ ընտանիքը հաւաքուած է ագարակ։ Էւվիր պահ մը առանձին, կը փնտռէ ու կը գտնէ իր մեռած սիրելիին լուսանկարն ու վերջին նամակը, զօրեղ յուզում մը կը ցնցէ զինք։

Ցարիններ տեւող գորովի այս վերադարձումը, յիշատակի տարտամ արտմութիւն մը չէ միայն որ զինքը կը յուզէ նոր եւ դժբախտ կրքի մը թափով, այլ վշտաբեկ ու զուսպ սրտի մը պոռթկումի մէկ պահը։ Վրայ կը հասնի ամուսինը, որուն զայրոյթը մեղմելու համար, Էւվիր՝ բոցին կը յանձնէ իր հին սիրոյն միակ մասունքը։

Այս պատկերին կապեցէք նաեւ սա տեսարանները։ Ագարակի կեանքը կը ձանձրացնէ Ցիվան՝ որ կ'ուզէ Նիւ Եօրքի կեանքին վերադառնալ. վէճ՝ հօր եւ աղջկան միջեւ. հայրը կը վտարէ աղջիկը որուն կը հետեւի նաեւ մայրը։

Ֆրիտէնթալ՝ պարտուած հայրական իր հպարտութեան մէջ եւ ընկճուած զաւակներու ապերախտութենէն, պահ մը մինակ։

Դ.— Փոքրիկն Հէնրիխ՝ խուսափելու համար տառապանքէն՝ որուն կ'ենթարկէ իր ապօրինի ծագումը, կը փորձէ գաղտագողի հեռանալ տունէն, երբ Ֆրիտէնթալ զինքը կը կեցնէ. խոստովանութիւն.—Որդեգուրկ հայրը եւ գորովազուրկ թոռնիկը, պահ մը կը միանան իրենց տառապանքի արցունքներով եւ ովկիանոսէն անդին... հայրենական խաղաղութեան կարօտախտով։

Դ. ԱՐԱՐ.— Ֆրիտէնթալ որ իր թոռան հետ կ'ապրէր մեկուսացած, պարտքի տակ է. իր ագարակը փրկելու համար, դրամի պէտք ունի, կը դիմէ իրեններուն, միայն իր կինն է ի վերջոյ, որ անհրաժեշտ գումարը պիտի արամադրէ իրեն ու երթայ նորէն կենակցելու անոր հետ։

Իսկ Էւվիր, որ վերջին պահուն կ'իմանայ թէ իր քո՞յրը Ցիվան՝ զաւակ մը կ'ունենայ Միքայէլէն, կը դիմէ հաւուցումի վերջին միջոցին, տկար հոգիներու յատուկ գերագոյն թափով մը։

Այս պատկերներուն խառնեցէք քիչ մը երաժշտութիւն, առանին տեսարաններ, մէջընդմէջ սրամտութիւններ եւ ահա կ'ունենաք Գօրդինի «աշխարհահռչակ պիէսան»։ Այս խառնարանէն է որ պիտի ջանանք ստկել հոգեբանական կապակցութիւններ ու տիպարներ։ Կեանքի մէջ, Հրեան՝ Հայէն շատ առաջ տուաւ «Թափառական»ը. իսկ բեմի վրայ անխիղճ, տմարդին ու նիւթապաշտը. այլը որքան զզուելի, այլամերժօրէն աւանդապահ, հրեայ կինը ներկայացուած է դիւրամերձ, հրապուրիչ, գեղանի եւ կատարեալ. քրիստոնեայ անհաշտութիւնը՝ Հրեան բեմադրած է միշտ չափուած ու ձեւուած, իր էութեան մէջ անփոփոխ, աւելի կամ նուազ Շէյլօք. այս ըմբռնումին առաջին հարուած մը կուտայ Լէսինկ իր «Հրեաներ»ով, որուն կը հետեւի Շառլ Կուցքովի «Ուրիէլ Ակօստա»ն։

Իսկ «Ովկէանոսէն անդին»ը փորձ մըն է մօտեցնելու հրեայ ժողովրդական տիպարին։ Գլխաւոր հերոսուհին Էւվիր, եթէ ներկայացուած ըլլար աւելի յստակ գոյներով, պիտի տար ցեղին միջակ տիպարը։ Իսկ անոր քո՞յրը՝ Ցիվան, ըմբոստ հոգի մը չէ որ կը ցցուի օրէնքի բռնութեան, ընդունուած սովորութիւններու, նախապաշարումներու պարտադրութեան դէմ. այլ թեթեւ, մակերեսային նկարագիր մը, որ մեծ ու աղտոտ միջավայրի մէջ, առատ սնունդ կը գտնէ վատասերումի իր միտումներուն, հաճոյքի իր մղումներուն համար։

Խաղին էն կատարեալ տիպարը կը մնայ Ֆրիտէնթալ, տառապող հօր իր հոգիով։

Տիկին Աստղիկի շուրջ (Էւվիր) իրենց դերերը յաջողութեամբ տարին տիկին Ցէրուան եւ Օր. Անգինէ. իր բեմական առաջին փորձին մէջ շնորհաւորելի էր Օր. Անահիտ Դատաւորեան (Հէնրիխ)։ Նշանակելի խաղարկութիւն մը ի յայտ բերաւ Պ. Ցարութ. իրեն փոքր ճիգ մը եւս անհրաժեշտ է, փրկուելու համար ճարտասանական մնացորդ շեշտերէ։ Իսկ Սվաճեան՝ կրնար անշուշտ աւելի լաւ խաղալ, եթէ ստիպուած չըլլար ականջը յաճախ ծռելու յուշարարին։ Ղազարեան՝ վերցուցած էր դեր մը որ իրեն թոյլ կուտար կերտելու հրեայ ցիկանի կատարեալ տիպար մը։ Ցաջող էին նաեւ Շ. Սարեան եւ Ցէր եւ Տիկին Պողոսասարեան։

*** Խաղը յայտարարուած էր ժամը ճՇՇՏ 8.30ին. սկսաւ 9էն վերջ։ Կէս գիշերը քառորդ անցած դեռ խաղը կը շարունակուէր։ Շատեր մեկնեցան առանց վերջը տեսնելու։ Ալ վերջ պէտք է տալ այս անկանոնութեանց։

ՄԿՐՏԻՉ ԽՐԻՑԵԱՆՑ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

8.- ՊՈՒՐԿ ՍԷՆԹ ԱՆՏԷՕԼ (ԱՐՏԻՇ)

Երկու տարիէ ի վեր տասնեակ մը հայ երիտասարդներ հաստատուած են այս գիւղին կաշիի եւ յախճապակիի գործարաններուն մէջ։ Կ'աշխատին 12-20 ֆրանք օրավարձով եւ գոհ են իրենց վիճակէն։ Միակ շեշտուող անպատեհութիւնն է ո եւ է հայ ընտանիքի չգտնուիլը, որով բոլոր երիտասարդները ընտանեկան կեանքի կարօտը կը քաշեն եւ դժնդակ պայմաններու տակ իրենց առօրեայ հոգերն ալ ստանձնած են ճարահատ։

Երկու տարիէ ի վեր ոչ հիւանդութիւն ունեցած ենք, ոչ մահ, ոչ ամուսնութիւն ոչ ալ ծնունդ։ Մեր տղաքը պատուաւոր դիրք մը կրցած են շահիլ տեղացիներուն աչքին։ Մօտ օրէն հաւանաբար մեզմէ մէկը ամուսնանայ ֆրանսուհիի մը հետ։

Ո եւ է ազգային կազմակերպութիւն գոյութիւն չունի, ոչ ալ զարգացման ո եւ է ազդակ։ Կատարեալ կղզիացած կեանք մը։

9.- ՓԻԷՌԷԼԼԱԹ (ՏՌՕՄ)

Հոս ալ տարիէ մը ի վեր է որ քանի մը ընտանիք հաստատուած են մետաքսի գործարանի մը մէջ, 12 ֆրանք օրավարձով։ Երկու պզտիկներ ունին՝ որոնք դպրոց չեն յաճախեր։ Ամենքն ալ Էնկիւրիցի են եւ հետեւաբար Թրքախօս։ Չկայ որ եւ է կազմակերպութիւն։ Մահ, ծնունդ կամ ամուսնութիւն տեղի ունեցած չէ։

Հոս թէեւ ապրուստի պայմանները քիչ մը աւելի մատչելի են, բայց օրականները անհանդուրժելի են։

Օ. Ճգնաւոր

10.— ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ

1923էն ի վեր, հայկական բոյն մը հաստատուած է հոս։

Մեծամասնութիւնը Մալաթիացի են։ Կան նաեւ Մշեցի, Վանեցի, Խարբերդցի, Մարաշցի, Զօրումցի հայրենակիցներ։ Ընդհանուր հայութեան թիւը մօտ 5-600ի կը հասնի։

Սէն Շամօնի ամէնէն մեծ գործարանն է Կրանտ Իւզինը, ուր կ'աշխատին հայ երիտասարդներու մեծամասնութիւնը եւ առհասարակ գոհ չեն։ Այնքէ զատ օրականներն ալ բաւարարութիւն չեն տար։ Այնքան չարաչար աշխատութեան փոխարէն, օրավարձք կը ստանան 14էն 17 ֆր., զաւակ ունեցողը, մէկ երախային համար կը ստանայ ամիսը 12 ֆրանք, 2 երախայի համար 40 ֆրանք։ Քաղաքէն դուրս կայ Քանթօնման կոչուած քէմբ մը, որ կը բաղկանայ 30-40 սենեակէ, եւ կը պատկանի վերոյիշեալ գործարանին։ Այս շէնքը, որ մասնաւորաբար կը յատկացուի այն գործաւորներուն, որ ընտանիք ունին, զուրկ է ամէն յարմարութենէ, միայն ելեկտրական լոյս կայ։ Իւրաքանչիւր ընտանիք պարտաւորուած է ամիսը 18 ֆրանք վճարել։ Օդը լաւ է, բայց ժողովուրդը շատ հոգ չի տանիր մաքրութեան։ փողոցները աղտոտ են, անոր համար ալ հիւանդութիւնը անպակաս է։

Վերոյիշեալ գործարանէն զատ, կան նաեւ մետաքսի եւ լաստիկի գործարաններ։ Երիտասարդներու մէկ մասը կը գործէ մետաքսի գործարանը, որ քաղաքի կեդրոնէն 10 վայրկեան հեռու է Թրամուէյով։

Օրավարձերը աւելի նպաստաւոր են՝ 20էն 24 ֆրանք. մէկ զաւակ ունեցողին ամիսը 20 ֆր. երկու զաւակ ունեցողին 40 ֆր.ք. կը վճարուի։ Բայց երիտասարդները հետզհետէ կը հեռանան, որովհետեւ գործարանին մէջ գործածուած դեղերու հոտէն շատեր չեն կրնար գործել։ Ոմանք հիւանդ են, շատերն ալ ունելու ախորժակ չունին։ Լաստիկի գործարանն ալ կ'աշխատին քանի մը ընտանիքներ. վնասակար գործ չէ, բայց օրավարձը քիչ է։ 9 ժամ աշխատանքի համար կը ստանան 8 ֆրանք։

Վերջին երեք ամսուան ընթացքին ունեցած ենք չորս ամուսնութիւն, երկու մահ, մէկը աղջիկ, միւսը մանչ, երկուքն ալ Ցարոնցի։

Սէն Շամօնի հայութեան հազիւ հարիւրին 20ը գոհ է իր վիճակէն, որովհետեւ ընտանիքով ծանրաբեռնուած՝ հազիւ կրնան կտոր մը չոր հացի դրամ հանել։ Հասակաւոր երախաներ ֆրանսական դպրոց կը յաճախեն, իսկ փոքրերը Քանթօնմանի մանկապարտէզը։ Այս վերջինը բացուած է Սէն Շամօնի Զարգացական Միութեան կողմէ։

Տ. Հ.

ՍՈՒՐԻՈՅ ԿՌԻՒՆԵՐԸ
ՍՈՒԷՅՏԱ ԳՐԱՒՈՒԱԾ

Ֆրանսական մեծ յարձակողականը յաջողութեամբ առաջ կը տարուի Սուրիոյ մէջ։ Հերմոնի շրջանի մաքրագործումէն յետոյ ֆրանսացի հրամանատարը իրեն նշանակէտ դարձուց Սուէյտան, Ճէպէլը Տիւզի մայրաքաղաքը, որ ապստամբութեան սկիզբը երկար ատեն պաշարուած մնաց եւ ֆրանսացի զինուորները մեծ զոհողութիւններով կրցան Դամասկոս ապաստանիլ։ Այդ թուականէն ի վեր Սուէյտան Տիւրզիներու ընդհանուր բանակատեղին դարձած էր եւ ապստամբութեան ղեկավարներէն Տոքթ. Շահպէնտէր անկէ կը վարէր շարժումը։ Ուրբաթ օր երբ ֆրանսական բանակը սկսաւ իր յառաջխաղացումը, ճամբուն վրայ գտնուող արաբ գիւղերու բնակիչները դրօշակներով եւ ուրախութեան ցոյցերով դիմաւորեցին զանոնք եւ շատ մը արաբ ցեղապետներ իրենց հպատակութիւնը յայտնեցին։ Միւս կողմէ ֆրանսացիները յաջողած ըլլալով իրենց կողմը շահիլ Պէտէվինները, շատ մը տեղեր այս վերջինները մեծ պարտութեան ենթարկեցին Տիւրզիները։

Սուէյտայի յարձակողականը կը վարէր Դամասկոսի զինուորական կառավարիչ զօր. Անտրէա։ Գործողութեանց կը մասնակցէին տասնըմէկ վաշտեր, չորս մարտկոց թնդանօթ, բազմաթիւ հրասայլեր եւ օդանաւեր։ Հիւսիսային զօրաթեւը, Էզրաայէն ճամբայ ելլելով Շաբաթ օր հասաւ Թէլ-Հատիէ։ Հարաւային զօրաթեւը, Պօսրայէն մեկնելով Այիրէն գրաւեց։ Տիւրզիներուն ուժն էր 6000 հոգի, որոնք կատաղի դիմադրութիւն ցոյց տուին։ Վեց ժամ տեւող արիւնալի կռիւէ մը վերջ, ֆրանսացիները Կիրակի օր ժամը 1ին գրաւեցին Սուէյտան։ Թշնամին մեծ կորուստներու ենթարկուեցաւ եւ երկու թնդանօթ ձգեց ռազմադաշտին վրայ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՈՒՐ Է 70,000 ՖՐԱՆՔԸ

. . . Թերթիդ 7 Ապրիլ թիւի հաղորդագրութեան մը համաձայն, իբր թէ տեղւոյս Նորակազմ Մարմինը յանձնուած ըլլայ, Տիար Յովհաննէս Սահաթճեանի քով, ազգին անուան ի պահ դրուած 70,000 ֆրանքը։

Ներկայիս կը փութանք իմացնել թէ՝ խնդրոյ առարկայ գումարը կը մնայ Տիար Սոհաթճեանի մօտ եւ մեզի չէ յանձնուած։

Այս պարագան խմբագրութեանդ տեղեկացնելով, պիտի խնդրենք որ մօտաւոր թիւի մը մէջ ուղղելու շնորհն ընէք։

Ի դիմաց Մարսիլիոյ
Հայ վարչական խորհուրդի
Ատենադպիր Ատենապետ
Յ. ԳԱՐԱՄԱՆԵԱՆ Յ. ՍԻԼԵԱՆ
(կնիք)

ՈՎ Է ՍՏԱԽՕՍԸ

«Երեւան»ի 14 Ապրիլի թիւի մէջ կարդացինք փօնթըշէրիի ծանօթ բողոքին առթիւ գրուած անճարակ հերքում մը՝ Հօկի անդամի մը ստորագրութեամբ.

Պարոններ, մեր բողոքը ստորագրած են Հօկի հետեւեալ անդամները.— Դաւիթ Կիրակոսեան, Եղիա Պետրոսեան, Շահէն Զաքրեան, Նշան Դարբինեան, Վահրամ Նորայէկեան, Սարգիս Զաքճեան, Ջաքար Զարըքճեան, Յովհաննէս Մալմալեան, Սեդրակ Գայմաքեան, Թորոս Շատեան։

Մենք չենք դրած անունները անոնց, որոնք այս շրջանին հեռացած են փօնթըշէռիէն։ Հօկի մասնաճիւղը 16 հոգիէ կը բաղկանար, իսկ հիմա վեց հոգի են միայն։

Ինչ կը վերաբերի բողոքագիրը ստորագրողներուն ծեր կամ տղայ ըլլալուն, կը հրաւիրենք այդ կեղծապաշտները, որ իրենց իրական անունով ցոյց տան թէ քանի՞ հոգի իրենց տարեկիցներ կը գտնուին հոն, եւ ո՞ր 16էն վար պատանին ստորագրած է զայն։

Իսկ այն խնդիրը թէ մենք ստորագրած ենք Լիոնէն, Ցեսինէն եւ այլ տեղերէ անհատներու անունններ, կը պահանջենք կեղծիքի եւ սուտի որրան «Երեւան»էն, որ անմիջապէս հրապարակ դնէ այդ անունները, որոնք փօնթըշէռիէն դուրս Լիոն, եւ այլ վայրեր կը գտնուին։

Մենք այդ անուններէն զատ քանէն աւելի մարդոց ցանկ մը ունինք մեր ձեռքին մէջ, որոնք կը փափաքին իրենց ձայնը միացնել բողոքողներու ձային։ Եթէ հարկ ըլլայ, պատրաստ ենք հրատարակութեան համար «Երեւան»ին ղրկել զայն։ Բայց մենք երբեք չենք զարմանար երբ Մարդիկ Հաճի Ֆօթօղեան մը, եւ կամ Սըրապեան աղա մը կրնան փօնթըշէռիի մտաւորականութիւնը հաչակել...

Փօնթըշէռի Նշան Դարբինեան

ՏԽՈՒՐ ԲԱՐՔԵՐ

Վերջին մարզական մրցումներու առթին, աչքի զարկին կարգ մը թերութիւններ։

Երկու հայ պարոններ, որոնք եկած էին միեւնոյն ներշնչումով մարզադաշտին նստարաններուն վրայ, սեւ պատճառներէ մղուած՝ պատրաստ էին մէկ վայրկեանէն իրարու գլուխ պատռելու, եթէ, շուրջինները չմիջամտէին։

Մեզմէ շատեր, տարբեր կ'ըմբռնեն ոգեւորութիւնը, մեր մարզական թէ արուեստական կեանքին մէջ։

Ինչո՞վ կրնան արդարացուիլ մեր այն գոռում-գոչումները, որոնք կը տեւեն խաղի ամբողջ ընթացքին։ Մերինները քաջալերե՞լ է արդեօք իրենց նպատակը։ Ցեղացի ժողովուրդը, շատ աւելի գեղեցիկ կերպով կը գնահատէ իր մարզիկը, ըլլայ իր արուեստագէտը, առանց աղմուկի։ Ընդհակառակն, ոչ թէ խաղի ամբողջ տեւողութեան մեզի պէս տգեղ ձեւակերպութիւններու կը դիմեն, այլ արդիւնքի մը պարագային միայն կը սկսին իրենց քաջալերանքը արտայայտելու։

Ի՞նչ իմաստ ունի խաղի միջոցին «Հա Թուրքէն, հա տախտակ» պոռալ մարզիկները քաջալերած ըլլալու համար։

Ճշմարիտ ու անկեղծ հետաքրքիր մը, կարելի եղածին չափ

ՕՐ. ԱՆԱՀԻՏ ԲԱԲԱՆԵԱՆ
Պ. ՊՕՂՈՍ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
Փարիզ 25 Ապրիլ 1926

ուշադրութեամբ կը հետեւի խաղին անցուդարձերուն, եւ կը զգուշանայ վիրաւորելու դրացիին արժանապատուութիւնը։

Կարելի չէ երեւակայել մէկը որ ներկայ ըլլայ իրենները պարտուած տեսնելու զգացումով։ Զգաստ ու համեստ ըլլալ, հակառակորդի պարտութեան ատեն, մեծ առաքինութիւն է, եւ անժխտելի գնահատումը յաղթականի մը կորովութեան։

Ա. Ներսէս

ՏԵՂԱԿԱՆ

Կաթող. պատուիրակութեան դիւանէն կը հաղորդեն որ վերջապէս պաշտօնանկ եղած է Վիէննայի առժամեայ հոգեւոր հովիւ Սահակ վրդ. Գէորգեան եւ անոր տեղ Վիէննայի հայ գաղութին վարչութեան խնդրանքով առժամեայ հովիւ կարգուած է Արսէն ծայր. վարդապետ Ղլտճեան, որ ցարդ անպաշտօն կը մնար Լիոն։

— Ցանուն պատուիրակութեան եկեղեցւոյ եւ կրթական հիմնարկութեանց, նիսի մէջ եղած հանգանակութեանց մասնակցած են՝ Պ. Պ. Պօղոս Նուպար տասը հազար ֆրանք, Տիգրան խան Քէլէկեան 5000, Տիգրան Զամքերթէն 3000, Միքայէլ պէյ Բէիղեան 3000, տմն 3000, Արթաքի Մելքոնեան 3000, Օհան Գույումճեան 2000, Արամ Համբարձումեան 2000, տմն 2000, Վարդան Էլմասեան 1000, Միհրան Շիրինեան 1000, Յակոբ Համբարձումեան 500, տմն 1000 գումար.— 36,500 ֆրանք։

— Մարսէյլի նորակազմ հայ գաղութային վարչական խորհուրդի ատենապետ Պ. Յակոբ Սելեանին ղրկուած է չորս հազար ֆրանք, տեղւոյն ազգային վարժարանին փետր. եւ Մարտ ամիսներու բացին եւ այլ պէտքերու համար։

— Յառաջիկայ երկու Մայիս Կիրակի օր Եւրոպայի հայոց բոլոր եկեղեցիներուն եւ Փարիզի հայոց եկեղեցիին մէջ պիտի կարդացուի Կաթ. պատուիրակին հովուական անդրանիկ կոնդակը։

— Կաթող. պատուիրակը յառաջիկայ 20 Մայիսին Լիոն եւ շրջակայ հայաբնակ վայրերը այցելելով պիտի կազմակերպէ Արտէշի եւ Փուզէնի հայութիւնը։

— Լիոնի ազգային վարչութիւնը հրաժարած ըլլալով, ատենապետ Պ. Փափազեանին գրուած է շարունակել իր պաշտօնը, մինչեւ կաթող. պատուիրակին Լիոն հասնիլը։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԽԱՂԵՐԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

Կիրակի ամբողջ օրը շարունակուող անձրեւին հետեւանքով, տեղի չունեցան ծրագրուած ֆութպօլի խաղերը, ինչպէս եւ Փարիզի հայ արիներու դաշտային ընտանեկան պտոյտը Մէօտոնի մէջ։ Սոյն բացօթեայ արշաւանքը հաւանաբար տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Կիրակի, եթէ օդը նպաստաւոր ըլլայ։

*** Հակառակ ցեխոտ ու անձրեւոտ օդին, Գօլօմպի Սթատին մէջ տեղի ունեցաւ Ֆրանսա—Զուիցերիա ֆութպօլի տարեկան մրցումը, ուր Ֆրանսացիք յաղթական հանդիսացան Օի դէմ 1 կօլով։ Այսպէսով քանի մը շարթուան ընթացքին Ֆրանսա երեք միջազգային մրցում կը շահի։ Մօտ օրէն պիտի ունենայ նաեւ չորրորդ մը Անգլիոյ հետ։

ւանի եւ Շամշատինի շրջաններուն մէջ ոչխարները մէկ ամիսէ ի վեր թարմ խոտ կը ճարակէին. հիմա ձիւնի պատճառով անոնք առանց կերի մնացած են։ Եթէ գիւղացին դրամ ալ ունենայ, խոտ չկայ գնելու։ Ախթալայի շրջանին մէջ վնասուած են ծաղկող պտղատու ծառերը — նշենի, ծիրանի եւլն. —, իսկ անտառներու եւ ձորերու մէջ ահագին թիւով վայրի թռչուններ փճացած են։ Գիւղացիները չեն կրնար կեր հասցնել անասուններուն, անոնց դրութիւնը աւելի կը դժուարանայ անոր համար որ ոչխարները սկսած են ծնիլ։ Արդէն ցուրտէն ու անօթութենէն բաւական ոչխարներ բնաջնջուած են։ Դարալագեազի գաւառին մէջ ձիւնի ծանրութեան տակ փլած է տուն մը, որուն տակ մնացած երկու հոգի մեռած, եւ երկու հոգի ալ ծանր վէրքեր ստացած են։ Ստեփանաւանի շրջանին մէջ ճամբան երկու գիւղացի ձիւնի տակ կորսուած են։ Ձիւնի պատճառով բամպակի ցանքը կ'ուշանայ։

Աշտարակի եւ Հրազդանի շրջանին մէջ օդերը սկսած են տաքնալ եւ ձիւնը կը հալի։ Անասունները արօտատեղիները կը քշուին։ Պտուղի բերքը ամբողջովին փճացած է, կը վախցուի որ խաղողի այգիներն ու աշնանացանքն ալ վնասուած են։

⁂ Մոսկուայէն առնուած լուրերու համաձայն, ողողումները ծանր հանգամանք կը ստանան Ռուսիոյ մէջ, մասնաւորապէս վտանգի տակ են Լենինկրատ եւ Մոսկուա։ Մոսկուայի մէջ Պրիանսքի կայարանը ամբողջովին ջուրերու տակ է և նաւակներով կը հաղորդակցի դուրսի հետ։ Հեղեղումման անձրեւներու և կանխահաս ձիւնհալին պատճառաւ է որ յորդած է Մոսքովա գետը։ Գետին երկու կողմի բնակիչները ուրիշ բնակարաններ փոխադրուած են։ Լենինկրատի մէջ ևս Նէվա գետը յորդած և ողողած է արուարձանները։ Թերթերը կը գրեն թէ 1826էն ի վեր գարնան ձիւնհալը այսքան աղէտալի չէր եղած։

Փոքովի ցած մասերը եւ մեծ թիւով գործարաններ ջուրին տակ են։ Կարգ մը փողոցներու մէջ ջուրը տուներու մինչև երկրորդ յարկը կը հասնի։ Իլմէն լիճի շուրջ 30 գիւղեր կատարեալ քանդումի վտանգին տակ են։ Նոյն վիճակի մէջ են Քիէվ, Ռիազան, Ռիպինսք եւ ուրիշ քաղաքներ։ Թուլայի մէջ 900 տուներ ջուրերու տակ մնացած են։

Ապրիլ 11ի սգատօնը Լիօնի մէջ

Լիօնէն կը գրեն մեզի.—

Շաբաթ, 24 Ապրիլի երեկոյ տեղի ունեցաւ յիշատակի հանդէս մը, ապրիլեան ողբերգութեան տարեդարձին առթիւ, կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիօնի շրջ. կոմիտէի կողմէ։ Ներկայ էր հոծ բազմութիւն մը։ Ընկեր Պ. Թիւլպէնտճեան քանի մը խօսքով պարզեց օրուան նշանակութիւնը, որմէ վերջ նուագուեցաւ «Շոբէն»ի մահերգը։ Եղան աւուր պատշաճի արտասանութիւններ և երգեր Տիկ. Մանուկեանի, Պ. Պ. Հրանտի, Մելքոնեանի և Պըլըքեաններու կողմէ։ Խօսեցաւ ընկ. Եր. Ճանկէօզեան, որ պատկերացուց հայ ժողովուրդի կրած տառապանքը, հայութեան կէսին եղերական բնաջնջումը և մասնաւորաբար ծանրացաւ հայ նահատակ մտաւորականներու, քաղաքական գործիչներու զոհաբերութիւններուն վրայ, հայ ժողովրդի ազատագրման համար։ Ըսաւ թէ հայ տառապանքն եղաւ ամենահզօր ու ներգործիչ ազդակը հայ վերածնունդի գործին մէջ։ Յետոյ գծեց մեր անմահ մեռելներուն սեւեռուն ու տիրական գաղափարը, վերլուծեց հայ ժողովուրդի ձգտումները և կոչ ըրաւ հետեւիլ մեր նահատակներու ուղիին և աշխատիլ անոնց իտէալներու իրագործման, խտացնելով զանոնք ազատ ու անկախ հայրենիքի գաղափարին մէջ որը կրնայ ըլլալ միակ ու ապահով երաշխիքը հայ ժողովուրդի ազատ ու անկաշկանդ բարգաւաճման։ Արսլանեան քահանան, որ ներկայ էր, յարգանքի քանի մը խօսքեր և մաղթանքներ ըրաւ նահատակներու յիշատակին։

Հայաստանի հնութիւնները

Երեւանի հնութիւններու պաշտպան ընկերութիւնը երկար հետազօտութիւններէ յետոյ պարզած է թէ Ախթալայի և Կողբի մէջ վերջերս երեւան հանուած հնութիւնները նոր լոյս կը սփռեն հայկական ճարտարապետութեան պատմութեան վրայ և ունին բացառիկ գեղարուեստական հետաքրքրութիւն։

Գիտութեան և գեղարուեստի հիմնարկութիւնը մշակած է ծրագիր, որուն համաձայն արգիլուած է Հայաստանի սահմաններէն դուրս հանել հնագիտական արժէք ներկայացնող առարկաները։

Ռուսիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը

Խորհրդային միութեան կեդր. գործադիր կոմիտէի ժողովին մէջ արտաքին գործավարութեան կողմէ Լիթվինօֆ խլացուցիչ ծափահարութիւններու մէջ հաղորդեց ռուսեւգերման դաշնագրին կնքումը եւ ըսաւ որ եթէ Լոքառնոյի դաշինքները խաղաղութեան համար են, նոյնն է նաեւ ռուսեւգերման դաշնագիրը. իսկ եթէ Լոքառնոյի նպատակն է հակապոլշեւիկ ճակատ մը ստեղծել, այն ատեն Պերլինի դաշնագիրը հակառակ է Լոքառնոյի ոգիին։

Յետոյ յայտնեց թէ սովետ կառավարութիւնը պալթիկեան պետութիւններուն առանձին կամ հաւաքաբար համաձայնութիւն կնքելու առաջարկ ըրաւ։ Խօսելով Ամերիկայի հետ յարաբերութեանց խնդրին մասին, ըսաւ թէ «դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերահաստատելու համար Ուաշինկթըն պայման կը դնէ ճանչնալ առժամեայ կառավարութեան կնքած փոխառութիւնը։ Այս հիման վրայ բանակցութիւնները մեծ դժուարութիւններ չեն ներկայացներ։ Անգլիոյ հետ դժբախտաբար մեր յարաբերութիւնները նոյն վիճակին մէջ են։ Լեհաստանի հետ պէտք է աւելի սերտ կապեր հաստատել։ Խորհրդային միութիւնը չի ծածկեր իր համակրութիւնը Չինաստանի ազգային ազատագրական շարժումին համար։ Ֆրանսայի հետ բանակցութիւնները գործնական վիճաբանութեանց փուլի մը մէջ մտան։ Երկուստեք ներկայացուած պահանջները իրարմէ շատ կը տարբերին։ Եթէ կարելի ըլլայ համաձայնութիւն գոյացնել, մասնաւորաբար պիտի օգտուի ֆրանսական ճարտարարուեստը, որ արագօրէն կը բարգաւաճի։

Սենի նահանգին բնակչութիւնը

Մարտ 7ի մարդահամարին վերջնական արդիւնքին համաձայն Փարիզի եւ արուարձաններու (Սէնի Նահանգ) բնակչութեան ընդհանուր թիւն է 4,567,690 հոգի, այսինքն 1921էն ի վեր 224,344 հոգի աւելցած է։ Արուարձանի բնակիչներուն թիւն է 1,725,274, որուն 1,006,739ը Սէն Տընիի, 722,532ը Սօի գաւառակին մէջ։

Տիար Գարուն Ս. Զիլինկիրեան, Տիար Հայկ Ա. Զիլինկիրեան, Օրիորդք Պերճուհի, Գարուհի եւ Արմենուհի Ա. Զիլինկիրեան, Տէր եւ Տիկ. Արտաշէս Մինասեան եւ իրենց որդին Պերճիկ, Տէր եւ Տիկ. Վարդ Շապանեան, Տիկ. Վերգինեա Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Զիլինկիրեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Զիլինկիրեան, Տիկին Պէաթրիս Արապեան եւ զաւակունք, ինչպէս նաեւ Յակոբ Զաքարեան, Սէրքօ Իսաէֆ, Վարպետեան, Մերկերեան, Յակոբեան, Շապանեան, Տօքթ. Ճինկէօզեան, Փիլօեան ընտանիքները, եւ համայն ազգականք, ամենախորին ցաւօք կը ծանուցանեն դառնաղէտ մահը՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ

ԶԱՊԷԼ ԱՐՇԱՄ ԶԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆԻ

(Ծնեալ Կոնսթան)

իրենց հարսին, մօր, մեծ մօր, զոքանչին, եւ ազգականին որ կնքեց իր մահկանացուն յետ կարճատեւ եւ ծանր հիւանդութեան։

Յուղարկաւորութեան տխուր արարողութիւնը պիտի կատարուի վաղը հինգշաբթի ժամը 11ին Հայոց եկեղեցին, 15 Rue Jean Goujon, եւ մարմինը պիտի ամփոփուի Բէռ-Լաշէզ գերեզմանատան մէջ։

Հանգուցեալին մարմինը տունէն, 106 Ave. Mozart (16e) եկեղեցի պիտի փոխադրուի հինգշաբթի առաւօտ ժամը 10.15ին։

ԾԱՆՕԹ.— Այսօր Չորեքշաբթի ցերեկէ վերջ ժամը 4ին հանգուցեալին բնակարանին մէջ հոգեհանգիստի արարողութիւն մը պիտի կատարուի։

Գրիգոր Եղիկեան իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ բոլոր անոնց որ հաճեցան ներկայ ըլլալ իր կնոջ, Տիկ. ԱՐԱՔՍԻ ԵՂԻԿԵԱՆի յուղարկաւորութեան։ Նաեւ շնորհակալութիւն Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր Կոմիտէին որ ծաղկեպսակ մը ղրկած էր։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԳԱՀԻՐԷ, Մ. Զ.— Ստացանք մէկ անգլիական, կը ղրկուի 31 Մարտէն. ընկալագիրները ղրկեցինք Գ. Մ.ին։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ա. Ղ.— Ստացանք 7 ֆրանք։

ՔԱՆ, Ղ. Ս.— Ստացանք 20 ֆրանք։ Կը ղրկուի։

ԿԱՐՏ, Զ. Խ.— Ստացանք 20 ֆր.։ Կորուստները փոստէն են։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Օ. Է.— Կը ղրկուի 23 Ապրիլէն։

ՓԱՐԻԶ, Գ. Յ.— Ստացանք 38 ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Լ. Մ.— Կը ղրկուի 23 Ապրիլէն։

ՇՐԹՈՐԸՆՈԼՏ, Ս. Ք.— Ստացանք 20 ֆրանք։ Կը ղրկուի։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, Ա. Ք.— Ստացանք 20 ֆրանքը։

ՊՈԼԻՍ, Գործ.— Ստացանք 72 ֆրանք 25 սանթիմ.

ՕՊԸՆԱՍ, Յ. Յ.—Պակաս 25 ֆրանքը դեռ չենք ստացած։

ԼԱՆՍԷՅ, Գործ.— Ստացանք 115 ֆրանք։ Բանակը բարձրացուցինք թիւ 114էն։

ՄԱՐԹԻԿ, Ե. Գ.— Կարգադրուեցաւ թիւ 114էն։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ե. Մ.— 35 ֆր.ի մանդափոստը չենք ստացած։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, Կ. Մ.— Ստացանք Ա. Ս.ի բաժնեգինը։ Ստացած ենք նաեւ Ա. Ն.ի վճարումը։

ՓԱՐԻԶ, Վ. Ե.— Ստացանք 25 ֆր.։ Կանոնաւոր ղրկուած է։

ՊԵԼԿՐԱՏ- Ս. Գ.— Ստացանք 1000 ֆրանքի չէքը եւ վճարեհամաձայն ձեր հրահանգին։

ՑՈՒՑԱՏԵՍ

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔի Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը կիրակի, 2 Մայիս կէս օրէ յետոյ ժամը 3ին «Ռոստոմ»ի սրահը, 131 Faubourg du Temple, խիստ կարեւոր օրակարգով։

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆ Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը կիրակի, 2 Մայիս ժամը Bellville Rue Fbg. Temple 131։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ միութեան շաբաթական ընկերային վիճաբանական հաւաքոյթը վաղը՝ հինգշաբթի ժամը 9ին Bosdhore ճաշարանին սրահը, 16 Rue du Sommerard, Métro St. Michel, նիւթ «Սէրը ընտանիքին մէջ՝ ամուսնութենէն առաջ եւ վերջը»։ Սալօնի հաճելի խաղեր։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ. — Դաշնակահար ՏԻՐՈՒՀԻ ՋԱՌԱՓԵԱՆԻ, 5 Մայիս 1926 Չորեքշաբթի գիշեր ժամը 9ին Salle Pleyelի մէջ 22, Rue Rochechouart (Metro Cadet).

ՄԵՐ ՄՕՏ ՆԱՄԱԿ ՈՒՆԻՆ Պալաքեան եպս. եւ Աշճեան վարժապետ։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

«Յառաջ»ի ցրուիչն է Պ. Գեղամ Ծերիկեան.— Հասցէ Cuchman Tzerikian, Poste Restante, Marseille.

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ընդհանուր համադաշնակցութեան (C. G. T.) ռուսական հատուածը յառաջիկայ Մայիս 8ին Փարիզի Bourse de Travailի 3, rue de Chateau d'Eau, (Metro Republique), Ferrer սրահին մէջ կազմակերպած է

ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

Տոմսերը, 3 ֆր. 50 ս. արժէքով կարելի է գնել ռուսական թերթերէն՝ «Տնի» (11 Etienne Marcel Prolongeé), «Պոսլեդնի Նովոստի» (26 rue Buffault) եւ «Յառաջ»ի խմբագրատունէն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Մալաթիացի Մարտիրոս և Աղապէկ Պօյաճեան եղբայրները, որդի Նափոլէոնի և Պատասխանի։ Կը կարծուի թէ Մարսիլիա կը գտնուին։ Գրել Սուրբլուեանի։ 1bis Passage Kurzner, Paris 19։ «Հայ Սիրտ»էն կը խնդրուի արտատպել։

— Բնիկ Մաղնիսացի Վարդուհի Հայրապետեանը կը փնտռէ իր եղբայրը Երուանդ Եատըրեանը զոր կորսնցուցած է Իզմիրի աղէտին։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ին կամ իրեն՝ Usin Polot Villefranche (Saone).

ՈՐՆ Է՞ ԱՄԷՆԷՆ ՀԱՃԵԼԻ ԺԱՄԱՆՑԸ

— Չիմացա՞ք, չկարդացի՞ք Mairie du VIի մէջ այս Շաբաթ գիշեր հայ գեղարուեստասէրներու կազմակերպած մեծ պարահանդէսը։

— Իսկապէ՞ս, ուրեմն անպայման հոն եմ։

ԼԱՒ ԿԱՀԱՒՈՐՈՒԱԾ

Երկու սենեակներ վարձու են Մայիս 1էն երկու հոգիի համար։ Դիմել Տիկ. Շահպազի 5, Rue Gay-Lussac (5) Լիւքսէնպուրկ պարտէզին դիմաց։

ՍԱԿԱՐԱՆ

26 Ապրիլ 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթեռլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի)	Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատր	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր » »	Lire
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատր	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
» II	»
» III	»
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs

Comptoir Parisien de change et de Cré... 80, Rue Lafay...

Le Gérant : H. TEURNI...

Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (...)

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՈՒՐԲԱԹ 30 ԱՊՐԻԼ 1926

30 AVRIL 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 117 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՓԱՌՔ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻՆ ԵՒ ԻՐ ՈՒԺԻՆ ՈՐ ԿԸ ԾԱՒԱԼԻ ՏԱՐՈՒԷ ՏԱՐԻ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՓԱՌՔ ԲԱԶՈՒԿԻՆ ԵՒ ԻՐ ՈՒԺԻՆ

Աշխատանքի տօնն է վաղը, — Մայիս մէկ: Իսկական Զատիկ:

Տարուէ տարի կը ծաւալի յորձանքը, ահեղ եւ անդիմադրելի: Տարուէ տարի կը խաւարի Ոսկի Հորթը, թէեւ տակաւին շատ զօրաւոր է, իր կամքը պարտադրելու համար:

Միլիոնաւոր բազմութիւններ արդէն հասած են որոշ հանգրուանի մը: Ամուր կանգնած իրենց դիրքերուն վրայ, անոնք վստահութեամբ կը նային ապագային: Ուրիշներ, աւելի բազմաթիւ — իրապէս անհամար — կը քաշեն, տակաւին, իրենց անգիտակցութեան կամ անզօրութեան հետեւանքները: Անոնց համար երջանկութիւն պիտի ըլլար հասնիլ այն կէտին ուր եկեր են միւսները, աւելի առաջ երթալու համար: Ճամբան հարթուած է արդէն, լայն ճեղքեր բացուած են Շահագործման միջնաբերդին վրայ, որ ինքնապաշտպանութեան միջոցներ կը փորձէ այսօր, մինչդեռ ինքն էր Նախայարձակը, երէկ: Օրէնքի կարգ անցած է արդէն օրական ութ ժամ աշխատանքը, թէեւ խարդախութիւններ եւ բռնութիւններ անպակաս են, գործադրութեան պարագային: Միջազգային թուղթեր անգամ ստորագրուած են: Վկայ՝ Ուաշինկտընի պայմանագրութիւնը, որ վճռի դուռ բացաւ, բայց պիտի մնայ պատմական, իբրեւ պաշտօնական արձանագրութիւն մը աշխատաւորական յաղթանակի:

Այո, նորէն աշխարհակալներն ու դրամատէրներն են որ կը վարեն աշխարհը, իրենց երկաթեայ կրունկին տակ ճզմելով անհամար բազմութիւններ, բայց անբաղդատելի է փոփոխութիւնը 1860էն, 1880էն, մանաւանդ 1914էն ի վեր: Մեծ պատերազմը և անոր հետ կապուած դէպքերը փութացուցին Աշխատանքի դատին յաղթանակը, և այսօր նուաճումներ կան որ ինքնաբերաբար կը կատարուին, առանց խոշոր ցնցումներու, յամր այլ ապահով: Բաղքենի-աշխարհակալ կազմակերպութիւն մըն է Ազգերու Դաշնակցութիւնը, սակայն իր ամէնէն կարեւոր ճիւղերէն մէկը յատկացուցած է Աշխատանքի պաշտպանութեան: Գործատէրերէն աւելի, բանուորներուն հետ կը բանակցի, այսօր, Մեծն Բրիտանիա, դրամապետութեան կեդրոնական ամրոցը: Քսան միլիոն կազմակերպուած աշխատաւորներ կ'ազդարարեն ամէն կողմէ. «Աւդ մե՛նք ենք գալիս». և ուրիշ քսան-երեսուն միլիոն ալ, որ անդամ չեն արհեստակցական միութեանց, կը ձայնակցին անոնց, խռովելով մեծերուն, ցեցերուն հանգիստը, խանդավառելով ամբողջ բազմութիւններ: Ճակատամարտը կը մղուի խոշոր միջավայրերու, հարստացած և հասունցած երկիրներու մէջ, բայց օգուտը կը հասնի ամէնէն հեռաւոր անկիւնները, ինչպէս շոգեկառքը որ սահմաններ կը կտրէ, դղրդացնելով լեռ ու դաշտ:

Մենք ալ ունէինք մեր աշխատաւոր զանգուածները գիւղին ու քաղաքին մէջ, եւ ունէինք մեր աշխատանքի երգերը, աւելի բնական ու հարազատ. «Գիւթան չըլնէր, աշխարհն ի՞նչ էր». «Մանիր, մանիր, իմ ճախարակ» — ասոնք սկզբնական ճիչերն են որ միջավայրէն կը բխին, գիտակցութեան և հաւատքի մասնիկներ: Եւ ահա մեր աչքերով կը տեսնենք նաև իսկական «կապիտալիսմ»ն ու «պրոլետարիատ»ը:

Այլ եւս գիտենք թէ ի՛նչ է բանուորութիւնը:

*
* *

Փա՛ռք Աշխատանքին եւ իր ուժին:

Բայց, հեռո՛ւ բոլոր խաղերէն ու վէճերէն: Օտար հողի վրայ ենք. խառնակ է մթնոլորտը, եւ մարդիկ աւելի քաղաքականութիւն կը վարեն, քան աշխատանքի դատ:

Մեր երգերն ու վէրքերը կը փրկեն մեր դիրքը:

Պիտի յաղթանակէ դատը, հակառակ բոլոր խոչընդոտներուն: Եւ տարուէ տարի, բազմութիւնները պիտի մոռնան սրտառուչ այլ նկուն եղանակը.

Ա՜խ, մեր սիրտը լիք դարդ ու ցաւ,
Օր եւ արեւ չտեսանք.
Ա՜խ, մեր կեանքը սեւով անցաւ,
աշխարհից բան չիմացանք.

Հազարաւոր երիտասարդ բազուկներ, որ հայրենի հողը պիտի մշակէին, բոլորուած են վիթխարի մեքենաներու բոլորտիքը, կը տքնին իւղի եւ ծուխի մէջ, իբրեւ մասնիկները ընդհանուր ընտանիքին:

Անոնք հպարտ էին երէկ՝ գութանին գլուխը, ակօսներ բացած ատեն: Հպարտ են մանաւանդ հիմա, քանի որ, այս օտար երկինքին տակ ալ, ցուրտ քաղաքակրթութեան մը ժանիքներուն մէջ, նորէն ոտքի կը կենան իրենց թեւերուն ուժով: Հազարաւորներու համար Ֆրանսան ծովափ մըն էր որուն տեսքն իսկ սարսափ կ'ազդէր. իսկ այսօր անոնք ալ կը լողան յորձանքին մէջ, կը խաղան ալիքներուն հետ, տոկուն և համարձակ:

Անոնք թանկագին հարստութիւններ են հայրենիքին համար: Միայն թէ՝ կարենային դառնալ չմաշած:

Կարենային պահել իրենց աչքերուն պայծառութիւնը և բազուկներուն թափը:

Փա՛ռք բոլորին:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԳՈՆԷ ՄԷԿԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆԵՑԱՆ

Վե՛րջապէս: Շաբաթներով ուրանալէ, ստելէ, զարշելի խեղկատակութիւններ փորձելէ յետոյ, Երեւան իր Ապրիլ 28ի թերթով կը խոստովանի գոնէ մէկ ձերբակալութեան ճշտութիւնը: Միասին կարդանք.—

«Մոսկուայի «Իզվէստիա» պաշտօնաթերթէն կը քաղենք հետեւեալ հեռագիրը.—

Երեւանի նախկին նահանգապետ եւ ներքին գործերու նախարար ծանօթ դաշնակցական Սահակ Թորոսեանը, որ բանտարկուած էր, դիմում էր տուած Հայաստանի կեդգործկոմին, խնդրելով զինքը ազատել: Սահակ Թորոսեան յայտարարած է թէ ինքը Հայաստանի համար կործանարար կը համարէ դաշնակցութեան քաղաքականութիւնը:

Հայաստանի կեդրոնական գործադիր կոմիտէն ազատ է արձակած Սահակ Թորոսեանը»:

Արդ, Հայաստանի մէջ կատարուած վերջին խմբական ձերբակալութիւններու զոհերէն միայն մէկն է Սահակ Թորոսեանը, որ ահա կ'արձակուի թուղթ մը ստորագրելով: Իսկ միւսնե՞րը, — Արդեօք անոնք ալ դիմում ըրած չե՞ն Հայկենդգործկոմին. անոնց ալ առաջարկուած չէ՞ ստորագրել ուրացումի թուղթը, ինչպէս կ'ըլլայ պոլշեւիկեան իշխանութեան հաստատումէն ի վեր, մարդուն մէջ մարդը սպաննելու դիտումով: Կամ արդեօք պիտի սպասեն որ մե՞նք հաղորդենք անունններ, որպէս զի բարեհաճին ներում շնորհել...:

ՖՐԱՆՔԸ ՓՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Հանգանակութիւնները ոգեւորութեամբ կը շարունակուին: Մասնաւորաբար օտարականներու մէջ մեծ շարժում կայ այս մասին: Գահիրէի, Աղեքսանդրիոյ եւ Փորթ Սայիտի մէջ ազգայնական երեսփոխաններու նախաձեռնութեամբ յանձնաժողովներ կազմուած են՝ եգիպտացի ժողովուրդէն նուէրներ հաւաքելու համար: Փարիզի Տէյլի Մէյլ թերթին ընթերցողներէն 20 հոգի 250,000 ֆր., Նիւ Եորք Հէրըլտի ընթերցողները 472,500 ֆր. Պրիւքսէլէն մին՝ 10,000 ֆր. ղրկած է. բազմաթիւ Ամերիկացիներ եւ Անգլիացիներ 1000—25,000 ֆր. նուիրած են: 100,000 ֆր. տուաւ Պ. Փիէռ Սաթիէ: Մատրիտի ֆրանս. լիսէին ուսուցիչներն ու ուսանողները հանգանակած են 4,500 ֆր.:

ՊԱՂՏԱՏԻ ՎԵՐՋԻՆ ԱՂԷՏԸ

Պաղտատէն կը գրեն մեզի.— Այս տարի շատ ձիւն եկած ըլլալով Հայաստանի եւ Քիւրտիստանի լեռները, յորդեցան թէ՝ Տիգրիս եւ թէ Եփրատը: Ապրիլ 10ին, Տիգրիս յանկարծ բարձրացաւ, 24 ժամուան մէջ 10 ոտքի հասաւ. եւ քաղաքին արեւմտեան կողմի թումբը պատռելով ջուրը սկսաւ դէպի Պաղտատ խուժել: Քաղաքը սոսկալի վիճակի մատնուեցաւ. բայց մեծ ճիգերով կրցան քաղաքը պաշտպանել եւ ջուրը դարձուցին դէպի անապատ: Յաջորդ առտու Պաղտատ կղզիի վերածուած էր, ամէն կողմէ ջուր: Վտանգը 24 ժամ տեւեց, եթէ գետը ոտք մը եւս բարձրանար, քաղաքը ամբողջ ոչնչացած պիտի ըլլար: Թագաւորին պալատը, կայարանը, զօրանոցը եւ բանտը քանդուեցան: Քաղաքին շրջակայքը ջուրը երեք մեդր բարձրութեան հասաւ: Ալ վախ չմնաց: 150—180 անձի կորուստ եւ մօտաւորապէս 20 միլիոն րուբլիի նիւթական վնաս ունի Պաղտատը:

ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԴԻՒՐԱՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ֆրանսական թերթերը կը շարունակեն առաջարկներ ընել, օտարականներու հպատակութիւնը եւ ձուլումը դիւրացնելու համար: Առջի օր Ռօնի երեսփոխան Պ. Շարլ Լամպէռ հարցուց դատական նախարարին թէ ինչ միջոցներ ձեռք առնուած են հպատակութեան հազարաւոր դիմումներու արագօրէն ընթացք տալու համար: Նախարարը պատասխանեց թէ 1924ի աւելի քան 6000 հպատակութիւն արձանագրուեցաւ, իսկ 1925ին՝ 11,000: Անցեալ ամիս 2000 դիմումի հաւանութիւն յայտնուած է. գործողութիւնները կը փութացուին եւ պաշտօնէութիւնը պիտի աւելնայ: Ինչ կը վերաբերի տուրքերու զեղչին, անկարողները ազատ ձգուած են: Վերջացնելով, նախարարը յայտնեց թէ ինք համաձայն է լայն դիւրութիւններ տալու: Օրական 200 խնդրագիր կ'ընդունուի: Նոր օրինագիծ մը աւելի պիտի դիւրացնէ այս գործը: «Բայց պէտք է հեռատես ըլլալ, որպէս զի անգործութեան տագնապի մը ատեն ֆրանսացի գործաւորները չզոհուին»:

Քարիւղի հորեր Ֆրանսայի մէջ

Հէռօ Նահանգին Կապեան գաւառակին մէջ գտնուած քարիւղի հանքը արդէն սկսած են շահագործել: Առջի օր Փարիզէն պատուիրակութիւն մը այցելեց քարիւղի հորերը, ուսումնասիրելու համար կատարուած աշխատանքները: Պատուիրակները նահանգապետին առաջնորդութեամբ աչքէ անցուցին ինը հորեր, բացուած քանի մը քիլոմէթր տարածութեան վրայ: Այս ինը հորերէն երեքը քարիւղ կ'արտադրեն. մէկը օրական 2 թօնօ կուտայ, միւսը 4, երրորդը 20 թօնօ: Ուրիշ երկիրներու մէջ սովորաբար 10 հորէն մէկը միայն կ'արտադրէ, որով ֆրանսական հորերը լաւագոյնը կը նկատուին: Մինչեւ հիմա արտադրուած քարիւղը, թօնօն 400 ֆրանքէն՝ 1,200,000 ֆր. հասոյթ բերած է, այսինքն մինչեւ հիմա եղած ծախքերու կէսը ելած է արդէն:

Ծրագրուած է երկու մեծ ընդունարաններ, զտարաններ և ուրիշ յարակից շէնքեր շինել:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԻ ՅՈՅՑԵՐԸ ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ

Ներքին Նախարար Պ. Ժան Տիւրան առջի օր Նախարարական խորհուրդին հաղորդեց թէ Մայիս մէկի համար անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնուած են:

Նախարարը ըրաւ հետեւեալ յայտարարութիւնները.— Փողոցներու մէջ կարգապահութիւնը ապահովուած է: Ո եւ է յեղափոխական կուսակցութեան թոյլ չպիտի տանք զայն խանգարել: ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀՍԿՈՂՈՒԹԻՒՆ ՊԻՏԻ ԿԱՏԱՐԵՆՔ ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ: Այս վերջինները, կը սիրենք յուսալ, թէ կատարեալ ուղղամտութեամբ պիտի ուզեն գնահատել այն վեհոգի ասպնջականութիւնը, զոր Ֆրանսա կը շնորհէ իրենց: Փարիզի մէջ ո և է թափօրի արտօնութիւն չպիտի տրուի: Արգիլուած են նաև խռովայոյզ խորհրդանշաններ: Բոլոր նահանգապետներուն հաղորդեցի որ իրենց նահանգներուն մէջ կարգը պէտք է պահպանեն իրենց անհատական պատասխանատուութեան տակ: Անոնց ղրկեցի որոշ և կտրուկ հրահանգներ, զորս Նախարարական խորհուրդը միաձայնութեամբ վաւերացուց:

Նախարարին շրջաբերականէն կը քաղենք հետեւեալները.

— Եթէ փողոցներու մէջ թափօրներ պիտի կազմուին, անոնք պէտք է թոյլատրուին այն պայմանով միայն որ կարգը պահպանուի բացարձակապէս: Իսկ եթէ կը կարծէք թէ, հակառակ տրուած հաւաստումներուն, խռովութիւններ պիտի ծագին, այն ատեն քաղաքապետներու հետ խորհրդակցաբար պէտք է արգիլէք թափօրները. իսկ եթէ թաղապետական իշխանութեանց հետ անհամաձայն գտնուիք, նախզգուշական ամէն միջոց պէտք է ձեռք առնէք:

«Գալով դրօշակներուն, բացի ազգային դրօշէն, թոյլ պիտի տրուին միայն արհեստակցական միութեանց վերտառութիւնները կրող դրօշները: Ֆրանսական դրօշէն, ուրիշ ոչ մէկ դրօշ պիտի դրուի հանրային շէնքերուն վրայ:

«Միւս կողմէ պէտք է ստուգել թէ հրապարակային ժողովներու մէջ խօսող օտար բանախօսները կանոնաւոր թուղթեր ունի՞ն: Հակառակ պարագային, անոնք անմիջապէս դէպի սահմանագլուխ պիտի առաջնորդուին և վտարուին:

ՔՍԱՆ ՀԱՅԵՐ Կ'ԱՔՍՈՐՈՒԻՆ

Աթէնքէն կը հեռագրեն մեզի Ապրիլ 27 թուականով.—

Քսան հայրենակիցներ կ'աքսորուին առանց փաստի: Մանրամասնութիւնները նամակով:

Վտարման հրամանը ետ առնուած

Գրած էինք թէ Տրամայի շրջանին մէջ քանի մը հայ աւազակներ ձերբակալուած ըլլալով, կառավարութիւնը որոշած է վտարել ամբողջ Հայերը: «Ալիք»էն կ'իմանանք թէ այս հրամանը ետ առնուած է, շնորհիւ ապահովութեան եւ ոստիկանութեան տեսուչներուն բարեացակամութեան:

Ամերիկացի Հայու մը մեծ գիւտը

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ Ներկայացուցչական ժողովը վաւերացուցած է սեփականութեան իրաւունքը նոր գիւտի մը, որուն շնորհիւ հսկայ յեղաշրջում առաջ պիտի գայ գիտական աշխարհին մէջ: Հնարիչն է Պոսթոնաբնակ Հայ մը, Թ. Գ. Կիրակոսեան, որ կ'ըսէ թէ իր գիւտին շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ անսահման ուժ հայթայթել շոգենաւերուն, օդանաւերուն, և մարտանաւերուն՝ ովկիանոսին վրայ իրենց երթեւեկի ընթացքին: Պ. Կիրակոսեան կ'ըսէ թէ այս գիւտը վերջ պիտի տայ պատերազմներուն: Ամերիկեան խորհրդարանի պատմութեան մէջ երկար տարիներէ ի վեր չէ տեսնուած որ Ներկայացուցչական ժողովը վաւերացնէ ո և է գիւտ. հետեւաբար, կ'ըսէ «Եունայթըտ Փրէս» գործակալութիւնը, Կիրակոսեանի յաջողութիւնը աննախընթաց բան մըն է: Ամէն տարի հազարաւորներ կը դիմեն արտօնագրի գրասենեակը, խորհրդարան և կառավարական ուրիշ ճիւղեր, ներկայացնելով արտադրիչ ուժը յեղաշրջելիք նոր ծրագիրներ: Ասոնցմէ և ոչ մէկը ընդունուած է մինչև հիմա:

Ներկայացուցչական ժողովին այս մասին ընդունած օրինագիծը, որ Ծերակոյտին ղրկուեցաւ, կը տրամադրէ որ Կիրակոսեան կառավարութեան կողմէ պիտի ճանչցուի իբրեւ այս գիւտին հնարիչը, եթէ փորձ մասնագէտներու խմբակի մը առջեւ ապացուցանէ թէ իր գաղափարները իրագործելի են: Իրեն ուժ կուտան Միշիկանի հանրապետական երեսփոխան Մաք Լէօտ եւ Պոսթոնի բազմաթիւ երեւելի քաղաքացիներ: Իր գիւտին շնորհիւ այլեւս շոգենաւ մը կամ օդանաւ մը կէս ճամբան կանգ չպիտի առնէ՝ ածուխ կամ պենզին չունենալուն համար: Կիրակոսեանի համաձայն, հիմնական վայրաշարժերը պէտք է փոխել եւ աւելի թեթեւ ու գործնական շինել զանոնք:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՆԵՂՈՍԻ ԱՓԵՐԷՆ

ԵՐԵՍՓՈԽ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԳԱՀԻՐԷԻ ԵՒ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ ՄԷՋ

(ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ)

ԳԱՀԻՐԷ, 14 Ապրիլ

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ԽԱՂԸ ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ

Նախորդ թղթակցութիւններովս պատկերացուցած էի եգիպտահայ ազգային տագնապը, որ աւելի քան տասը ամիսէ ի վեր կը տիրէր, սաստկութեամբ։ Եւ ան՝ ապիկար առաջնորդի մը, եւ աթոռամոլ եւ ապազգային տարրերու դաւերուն երեսէն, ռամկավարներու ղեկավարութեամբ։

Տագնապը արդէն իր տրամաբանական վախճանին յանգելու վրայ է։ Եւ յոյս կայ, որ այդ վախճանը շատ չուշանար, ու եգիպտահայ գաղութը — հարուստ՝ իր կարելիութիւններովը, նիւթական, մտաւոր թէ քաղաքական, եւ հիւանդ՝ իր բովանդակ երակներովը — կը դառնայ արդէն հայ ժողովուրդի լաւագոյն կայաններէն մէկը՝ հայրենիքէն դուրս։

Ծանօթ է թէ՝ տագնապին մայր պատճառը կը կազմէին գործնական տեսակէտէն, Գահիրէի եւ Աղեքսանդրիոյ Թեմական Ժողովներու ընտրութիւնները։

Այժմ արդէն երկուքն ալ կատարուած են. երկու քաղաքներ, երկու անջատ դիմագծութեամբ, ոգիով, շունչով եւ հեռանկարներով։

Տեղ տանք սակայն փաստերուն։

Ինչպէս գրած եմ արդէն, ամիսներով պայքար մղուեցաւ Գահիրէի ընտրութեանց դէմ, ըստ Սահմանադրութեան կատարել տալու համար զանոնք։ Բայց ի զուր։

Առաջնորդ եւ ռամկավար-հնչակ ապազգային պլօքը չհեղեցան իրենց գիտցածէն։ Իսկ Դաշնակցութիւնը եւ ազատական տարրերը պօյքոթ յայտարարեցին ընտրութեանց դէմ, չմասնակցելու համար ապօրինութիւններու եւ Սահմանադրութեան ոտնակոխումին։

Եւ «ընտրութիւնները» տեղի ունեցան Գահիրէի մէջ, փետր. 28ին, ոստիկանական երե՜ք կարգ շղթաներու պաշտպանութեան տակ...։ Արդիւնքը այն եղաւ, որ տասը «երեսփոխաններ» գացին բազմելու Ազգ. Առաջնորդարանէն ներս, որ արդէն վաղուց դադրած է ազգին տունն ըլլալէ, եւ դարձած է որջը սադրանքներու, հակաժողովրդական եւ հակազգային դաւերու եւ ձեռնարկներու։

Այս «ընտրութիւնները» շահեկան են սակայն, մէկէ աւելի տեսակէտներէ։

Խոշոր եւ պոռոտախօս յայտարարութիւններով հրապարակ իջան ընտրութեան խաղը խաղացողները, խօսեցան, ըստ սովորութեան, ժողովուրդին անունով, ի վերջոյ, ծիծաղելի եւ անպատուաբեր արդիւնքի մը յանգելու համար։

Հ. Յ. Դ. ՊՕՅՔՕԹԸ ԵՒ ԻՐ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ

Դաշնակցութեան պօյքօթը տուաւ իր արդիւնքը։

Ընտրողներու պաշտօնական թիւը, հազարումէկ դաւերով ու խարդախութիւններով, հասաւ միայն 912 հոգիի, որոնցմէ քուէարկութեան մասնակցեցան 781 հոգի։

Հասկնալու համար այս թիւին զաւեշտական ոչնչութիւնը, ըսենք թէ երեք տարի առաջ, 1923ին, ընտրողներուն թիւը եղած էր 1303 հոգի (391 հոգի աւելի ուրեմն), իսկ անկէ ի վեր, հազարներով գաղթականներ եկած են Իզմիրի դէպքերէն ետք եւ ընտրութեան իրաւունքի տիրացած. սերունդը մեծցած է, այնպէս որ Գահիրէն, այսօր առնուազն 3000 ընտրող կը հաշուէ, թիւ մը, որմէ միայն 781 հոգիին քուէթուղթերուն կռնակ տուած է Գահիրէի այսօրուան Թեմական Ժողովը։

Աւելի ցայտուն դարձնելու համար, յիշենք թէ Աղեքսանդրիան, որ հազիւ կէս բնակչութիւնը ունի Գահիրէի, մօտ 1500 քուէարկու արձանագրեց պաշտօնական ցանկի մէջ, Գահիրէի 912 հոգիին դէմ։

ԱՂՏՈՏ ԴԷՄՔԵՐ ՈՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

Եւ ի՞նչ քուէներ այդ 781 քուէները. ի՞նչ գնով ու գարշելի միջոցներով ձեռք բերուեցան անոնցմէ շատերը. միջոցներ՝ որոնց մէջ իր առաջնութեամբը եւ ստոր խիզախութեամբը կը փայլի Մելքոնեան հանրածանօթ գործարանը, որ «Ազգին»ն է որպէս թէ, ու անոր արգահատելի տնօրէնը՝ Տիգրան Հաճընլեանը։ Այս մարդը, որ տեղիս Ռամկավար օրկանին արտօնատէրն ու ամէն բանն է, բացէ ի բաց հրաման արձակած է «իր» գործարանին մէջ աշխատող հարիւրաւոր գործաւորներուն եւ պաշտօնեաներուն որ բերեն իրենց քուէները, եթէ չեն ուզեր... փողոց նետուիլ։ Այս անբարոյական յայտարարութիւնը տուած է անշուշտ իր արդիւնքը, ու քուէները տարուած են հարկադրաբար։ Ահա Ռամկավար փեբրվարիկներու «յաղթանակ»ին արժէքը։ Եւ մտածել թէ այս մարդիկը այս միջոցներուն դիմած են այն ատեն, երբ ասպարէզը բաց ձգուած էր իրենց առջեւ, երբ ոչ մէկ պայքարող կար իրենց դէմ։

Չկարմրեցան սակայն Ազգ. Իշխանութիւնները, չկարմրեցան Ռամկավարները եւ անոնց խամաճիկ «Նորընտիր» երեսփոխանները, որոնք գացին հանդիստ խղճով Թեմական Ժողով խաղալու։

Թող խաղան սակայն, մինչեւ որ ատենը գայ ու լուռ մնացած ժողովուրդը վերջապէս երթայ հաշիւ ու հանգամանք ճշդելու, անոնց իւրաքանչիւրին իր արժանաւոր տեղը ցոյց տալով։

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Յաջորդ շաբթու, Մարտ 7ին տեղի պիտի ունենային Աղեքսանդրիոյ Թեմականի 6 անդամներու ընտրութիւնները։

Ամբողջ վեց շաբաթ, եկեղեցիին դուռը եւ մամուլին մէջ հրաւէր եղաւ նախապէս գալ արձանագրուիլ, բոլորովին ազատ պայմաններու մէջ, եւ առանց փօթի ընտրութիւններ կատարելու համար։

ՔՈՒԷՆԵՐՈՒ ԱՃՈՒՐԴ

Ռամկավար-Հնչակ պլօքը, որուն միացած էին նաեւ մէկ քանի չէզոք բախտախնդիրներ,— պաշտօնազրկուած կամ փառատենչ,— առանձին ցանկով երեւան եկան։ Գործադրեցին բոլո՛ր միջոցները, ժողովուրդը մոլորեցնելու եւ քուէ կորզելու համար։ Սուտ, բամբասանք եւ դրամ, կարսի անկումէն մինչեւ... Թորգոմ եպսկ.ի ծանօթ մասոնին... Բացէ ի բաց սկսան աջ ու ձախ իյնալ, դրամով քուէ գնելու համար։ Կատարեալ աճուրդ մը սարքեցին իրենք իրենց մէջ, օրէ օր, մինչեւ վերջին շաբթուն, երբ մէկ քուէին արժէքը հասաւ մէկ եգիպտ. ոսկիի, Աղեքսանդրիոյ հրապարակին վրայ։

Բայց ի զուր, Աղեքսանդրիոյ հայութեան մէջ պլօքին ոսկիներուն թիւովը անպարկեշտ անձեր չկային... եւ օր մը Հաճընլեան գնաց Աղեքսանդրիա, տեղեկացաւ կացութեան եւ աճապարեկ վերադարձաւ։ Յաջողութեան ոչ մէկ յոյս մանաւանդ որ Աղեքսանդրիոյ մէջ Մելքոնեան գործարան չկար... Հարկ էր դիմել դրամի միջոցով չեղածը, դաւի միջոցով յաջողցնելու հին սովորութեան, Համիտի օրերէն առնուած։

Եւ քունը փախաւ Գահիրէի դաւադիրներուն, — առաջնորդ, Մելքոնեան տան վարիչ, ռամկավար «կուսակցութիւն», «Նորընտիր» Թեմական, Բարեգործական, մէկ խօսքով բոլոր անոնց որոնք մէկ կողմէն չափազանց երերուն կը զգային իրենք զիրենք իրենց աթոռներուն վրայ, եւ միւս կողմէն՝ Մելքոնեան «նուիրատուութեան» խոշոր ու համով պատառը յօշոտելու ապահով ծրագիրներ կ՚որոճային։

Ու ահա հինգուկէս շաբաթ ընտրական պայքար մղելէ ետք, յուսաբեկ, ընտրութիւններէն «միայն երեք» օր առաջ, մութին մէջ սարքուած դաւադրութեան վերջին օղակը նետեցին հրապարակ, խեղդելու համար հակառակորդները եւ անոնց հետ սահմանադրութիւնը, ժողովրդական իրաւունքները, ազգ. պատիւն ու բարոյականը։

Առաջնորդը, այս անարժա՛ն կրօնաւորը, սպառնական պաշտօնագիր մը ուղղեց Աղեքսանդրիոյ Քաղ. Ժողովին, ընտրութիւնները յետաձգելու մէկ քանի շաբաթ։ Անշուշտ անո՛ր համար, որ ռամկավար-հնչակ մունետիկները քանի մը քուէ աւելի կարենային կորզել։

Այս սպառնագրին տրուեցաւ պատշաճ եւ կտրուկ պատասխան։ Քաղաքական Ժողովը յատուկ պատուիրակութեամբ մըն ալ Աղեքսանդրիա հրաւիրեց առաջնորդը, անձամբ ստուգելու համար ընտրութեանց օրինաւորութիւնն ու կանոնաւորութիւնը։ Չգնաց, չեկաւ, որովհետեւ չէր ուզեր սարքուած ծրագիրը խանգարել։

ԴԱՒ ՈՒ ՄԱՏՆՈՒԹԻՒՆ

Եւ ուրբաթ առաւօտ, Մարտ 5ին, կառք առնելով, առաջնորդը գնաց վարչապետ Զիվէր փաշայի մօտ, եւ ո՛վ գիտէ ինչ սուտերով եւ խեղաթիւրումներով, հրահանգ տալ տուաւ որ ընտրութիւնները յետաձգուին։

Երկար է պատմութիւնը այս զզուելի արարքին, որ Համիտեան օրերու չարաշուք քաղաքականութեան քովէն կը քալէ եւ որուն մէջ մեծ դեր ունեցած է նաեւ Առաքել պէյ Նուպարին անձնական ազդեցութիւնն ու ժառանգ ստացած տիտղոսը։

Աղեքսանդրիոյ եգիպտական ոստիկանապետը՝ անգլիացի Ինկրամ պէյ, կանչելով Քաղ. Ժողովի ատենապետ Պ. Գասպար Իփէքեանը, հաղորդեց անոր վարչապետին հրահանգը։ Քաղ. Ժողովը չուզեց բարդացնել խնդիրը եւ մերժել վարչապետին հրահանգը, որ, ի դէպ, իբրեւ բաղձանք ներկայացուած էր։ Քաղ. Ժողովը բողոքելով հանդերձ այս միջամտութեան դէմ, քանի մը օր յետաձգեց ընտրութիւնները, սպասելով կառավարութեան քննութեան արդիւնքին։

Գ. ԲԱԲԳԷՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ՌՈՒՍԵՒԳԵՐՄԱՆ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

Լոնտոն, Չորեքշաբթի

Մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծուած է պետական եւ մամուլի շրջանակներուն մէջ այն դաշնագրին շուրջ, որ անցած շաբաթ ստորագրուեցաւ Գերմանիոյ եւ Խորհրդային Ռուսիոյ միջեւ եւ որուն հետեւանքները պիտի ըլլան շատ կենսական՝ միջազգային քաղաքականութեան վրայ։ Անգլիոյ ղեկավար օրկաններու կարծիքով երկու երկիրներու մերձեցումը քաղաքական հողի վրայ, անխուսափելի էր Վերսայլի դաշնագրէն յետոյ։ Չիչերին, որուն դիւանագիտական տաղանդը ցարական դրոշմ ունի ամէն բանէ առաջ, շատ անգամներ փորձեց հասկացողութեան եզր մը գտնել Գերմանիոյ վարիչներուն հետ հակաբրիտանական քաղաքականութիւն մը վարելու համար՝ սակայն ձախողեցաւ Պերլինի մերժումով։ Միջազգային քաղաքականութեան ապագայ դիմագիծը, Եւրոպայի տնտեսական վերածնունդը կամ ընդհանուր զինաթափութիւնը կախում ունին այն ուղղութենէն, զոր արեւմտեան պետութիւնները պիտի որդեգրեն երկու մեծ ժողովուրդներու հանդէպ, որոնք արդէն իրար հասկնալու ճամբան կը մտնեն հետզհետէ։ Այդ երկու երկիրները կը ներկայացնեն 200 միլիոնէն աւելի վիթխարի զանգուած մը եւ քանի մը տասնեակ տարի յետոյ այդ թիւը կը մօտենայ 300 միլիոնի։ Հետեւաբար կարելի չէ յաւիտենապէս զանց առնել այդ ուժը, համաձայնութիւններ գոյացնելով զանազան մայրաքաղաքներու միջեւ։

«Օպզըրվըր» կը քննէ թէ ի՛նչ շրջաններէ անցան Գերմանիա եւ Ռուսիա զինադադարի յաջորդ տարիներուն։ Գերմանիոյ ներքին միութիւնը հետզհետէ ամրապնդուեցաւ. հանրապետական շարժումը զօրացաւ, իսկ ընկերվարականները՝ որոնք անտարակոյս քաղաքական կարեւոր ուժ մը կը ներկայացնեն այսօր, չեն կրնար գործադրել զիրենք ներշնչող սկզբունքները։

Գերման ճարտարարուեստը շատ նախանձելի վիճակի մը հասած է եւ տնտեսական վերաշինութիւնը արագ կերպով յառաջ կը տարուի շնորհիւ ամերիկեան դրամագլուխին։ Աւստրիա վերջ ի վերջոյ պիտի միանայ Գերմանիոյ, որովհետեւ ոչինչ կրնայ արգիլել այդ քաղաքական անհրաժեշտութիւնը։ Այս կերպով մօտաւոր ապագայի մը մէջ Գերմանիա պիտի ունենայ 70-80 միլիոն բնակչութիւն մը, այսինքն ամէնէն մեծ խմբաւորումը Եւրոպայի մէջ։ Այս պայմաններու մէջ ինչ՞պէս կարելի է ազդեցութեան տակ առնել այդ ազգը, յաւիտենապէս պաշտպանելով նոյնիսկ Մեծն Բրիտանիոյ, Ֆրանսայի, Իտալիոյ, Լեհաստանի եւ փոքրիկ Դաշնակցութեան արդի քաղաքական մերձեցումը։ Իր մեծ ու պզտիկ դրացիներուն համար զինաթափ, բայց իրականին մէջ տակաւին զինուած գերման ժողովուրդը ամէն ատենէ աւելի կը զօրանայ հիմա։ Գերմանիա այսօր կը պահանջէ չորս էական կէտեր, համապատասխան իր իսկական արժէքներուն, իբրեւ անկախ ժողովուրդ — Նախ պարպում Հռենոսի հողամասին եօթը տարիէն առաջ, երկրորդ՝ հաւասար իրաւունք գաղթային ձեռնարկներու մէջ, երրորդ՝ վերջնական սրբագրութիւն արեւելեան սահմաններուն ու միացում Աւստրիոյ եւ չորրորդ՝ հաւասար իրաւունք՝ ինչպէս իր դրացիները, զինաթափութեան հարցի մէջ։ Ժընեւի վերջին աթոռամարտը պատճառներէն մէկն է որ Պերլին իր ուշադրութիւնը դարձուց դէպի Ռուսիա։ Գերմանիա իր այս նոր քայլով կը հասկցնէ որ չպիտի անդամակցի Ազգերու Դաշնակցութեան, մինչեւ որ ճանչցուի իր բարոյական արժէքը իբրեւ մեծ պետութիւն։

Անցնելով ներկայ Ռուսիոյ կացութեան, յօդուածագիրը ցոյց կուտայ թէ ինչպէս յեղափոխական ծայրահեղութիւնները հետզհետէ տեղի տուած են չափաւոր սկզբունքներու եւ ինչ նահանջներ կատարած են Քրէմլինի վարիչները տնտեսական գետնի վրայ։ Կարմիրները իրենց դէմ լարուած մեքենայութիւն մը կը նկատեն Լօքառնօյի համաձայնութիւնը եւ այդ հիման վրայ կը մերժեն մասնակցիլ զինաթափութեան գործին։ Ուրեմն Գերմանիոյ հետ կնքելով «բարեկամական» դաշնագիր մը, Մոսկուա կը խորհի տեսակ մը հակահարուած ստեղծել Լոնտոնի եւ Փարիզի դիւանագիտական խաղերուն։

Անգլիական շրջանակներու կարծիքը բաժնուած է դաշնագրի հետեւանքներու մասին։ Մէկ մասը կը գտնէ որ Գերմանիա ազատ է իր ազգային շահերուն համապատասխան բարեկամական դաշինքներ կնքելու իր դրացիներուն հետ եւ իր վերջին քայլը հակառակ չէ միջազգային օրէնքի տրամադրութիւններուն։ Միւս հատուածը որ հաւատք չունի Գերմանիոյ անկեղծութեան եւ խոստումներուն մասին, կ'ենթադրէ որ Գերմանիա նոր դաւեր կը լարէ Ժընեւի արիսպագոսին կամ Եւրոպայի խաղաղութեան դէմ։ Կը շեշտուի մանաւանդ այն իրողութիւնը թէ շատ ալ մխիթարական երեւոյթ չէ տեսնել որ Պերլինի վարիչները սիրաբանիլ կը սկսին պետութեան մը հետ, որուն նուիրական ծրագիրն է պայքարիլ բրիտանական կայսրութեան դէմ Էնկիւրիէն մինչեւ Փեքին։

Կառավարութիւնը դէպքերուն կը հետեւի պաղարիւնութեամբ եւ առանց վրդովումի։

«Տէյլի Թէլէկրաֆ» կ'ըսէ թէ անիմաստ լաւատեսութիւն մըն ալ ներելի չէ, որովհետեւ Ռուսիա առանց թագուն նպատակի չի կնքեր նման համաձայնութիւններ զանազան երկիրներու հետ։ Ռուսեւթուրք դաշնագիրը բաւական պերճախօս է այս ուղղութեամբ։ «Թէլէկրաֆ» գիտել կուտայ որ կնքուելիք դաշնագիրը ազդեցութիւն պիտի ունենայ նաեւ թրքական գործերուն վրայ. պարագա՛ մը որ մեծապէս կը շահագրգռէ Անգլիան, ինչպէս նաեւ Իտալիան, որոնց յարաբերութիւնները ձգտած են Էնկիւրիի հետ, Մուսոլինիի հռչակաւոր ճառերէն յետոյ։

Նո՛յն թերթը իր վերջին թիւին մէջ գիտել կուտայ որ Խորհրդային Ռուսիա վերջ ի վերջոյ պիտի աշխատի պառակտում ձգելու Գերմանիոյ եւ իր երեկուան թշնամիներուն միջեւ։ Գալով անգլ. կառավարութեան միջամտութեան, կանխահաս է տակաւին այդ տեսակ ձեռնարկ մը եւ եթէ նոյն իսկ ընթացք տրուի անոր, միաժամանակ պէտք է հասկցնել նաեւ դաշնակից մայրաքաղաքներուն, որ եթէ պիտի ապրին Ազգերու Դաշնակցութիւնը եւ Լօքառնօյի համաձայնագիրը, ամենէական պայման է չիրկնել աթոռամարտին շուրջ ստեղծ… խաղերը։ Մեծն Բրիտանիա … խուսափած է Գերմանիոյ եւ Ֆ… սայի փոխադարձ ապահով… նը եւ իրաւունք ունի … բանեցնելու թէ՛ Պերլինի եւ Փարիզի մէջ, որպէսզի յա… միջազգային յանձնառութի… այլապէս ինք ազատ պիտի … գործելու իր յարմար նկա… ձեւով։

Թղթակիցը կը վերջացնէ … լով որ բացի Ժընեւի ձախող… Գերմանեան Ռուսիոյ մօտե… պատճառներու շարքէն են նա… այն բանակցութիւնները, զոր … մշակեն Փարիզի եւ Հռոմի վար… ները պալքանեան կարգ … մայրաքաղաքներուն հետ, ստ… ծելու համար դաշնագիրներ… ցանց մը այդ երկրին շուրջ։

ԺԻՐԱՅՐ

ԻՏԱԼԻՈՅ ՆԱՒԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻ…

Իտալիա վերջերս սկսած է զարկ տալ իր պատերազմական առեւտրական նաւատորմին, ե… նպատակով. Նախ՝ պատերազմ… պարագային, երկիրը պաշտպա… լու, երկրորդ՝ իր բազմածին բ… չութեան նոր շահաստաններ … հովելու համար։

Իտալիա բնական հար… թեանց կողմէ շատ աղքատ … կիր է. Նախանիւթի համար հրաժեշտ նիւթերէ բոլո… զուրկ է. չունի ածուխ, չունի կաւ եւ ոչ ալ քարիւղ։ Ցորեն… արմտիք շատ քիչ կ'արտա… Իտալական մեծ ճարտարարուե… դուրսէն բերուած նախանիւթ… է որ կը գործէ։ Ածուխը կու… Անգլիայէն, մետաղները կու… Ֆրանսայէն, քարիւղը Ռուսիա… ցորենը եւ արմաւը Եգիպտ… թուզը եւ ուրիշ չոր պտուղ… Անատոլուէն։

Ցամաքի ճամբով շատ … չի ներածեր, իտալական սահմ… ները ճնշող երկաթուղագ… շատ քիչ են։ Հետեւաբար երկ… անհրաժեշտ նիւթերը ներածե… համար ստիպուած է զօրացնել… նաւային ուժը, մասնաւորապ… Արեւելքէն կատարուած ներ… ծումներուն համար։ Այս է գլ… խաւոր պատճառը, որ Իտալիա… մէնէն առաջ բարեկամական կապ… հաստատեց Ռուսիոյ հետ, ու … նաւանդ նաւային նոր խարիս… հիմնեց Սիկիլիոյ եւ երկոտ… կղզիներուն մէջ։

Արեւելքի հետ հաղորդակ… լու անհրաժեշտութիւնը եր… ատենէ ի վեր կը յաճախէ Իտա… լիոյ վարիչներուն միտքը։ … դոսի գրաւումը 15 տարի … այս քաղաքականութեան … ւորութիւնն էր։ Իտալիա այ… վախ չունի Ադրիականէն, քան… Աւստրիա հիմա անմիաս դար… է եւ Սերպիոյ ծովային … սաղմնային վիճակի մէջ է։ Ն… տելով որ իր մեկնակէտին … գործող նաւատորմ մը յաղթա… րէն կրնայ դիմադրել իրմէ մէ… կէս անգամ աւելի զօրաւոր նաւա… տորմի մը, որ իր խարիսխէն … ռու կը գործէ, Իտալիա հիմ… ուզէ կրնայ իր ծրագրին … մասը իրագործուած նկատել։

Իտալիա այսօր տնտեսակ… վերածնունդի շրջան մը կ'անց… Իտալացի ժողովուրդը տարին … միլիոն կ'աճի։ Զանոնք տեղաւ… լու համար նոր հողեր պէտք … Ահա՛ թէ ինչու Մուսոլինի աչ… յառած է դէպի Արեւելք։

Իտալական նաւատորմը … պատերազմին լուրջ կորուստ… ենթարկուած էր։ Ֆաշիստ կա… վարութիւնը կ'աշխատի այդ …

նըրը գարմանել։ Պետութիւնը իր նաւարաններուն մէջ կը շինէ երեք մարտանաւեր։ ասկէ զատ մեծ ապսպրանքներ եղած են ժամանոր տուներու։ Ներկայիս բոլոր նաւաշինարանները տենդոտ գործունէութեան մէջ են։ Զրահաւորի գրութիւնը լքուած է, որովհետեւ շատ ծախքի կը կարօտի՝ կը շինուին թեթեւ մարտանաւեր եւ ընդծովեաներ, որոնք պատերազմի պարագային, օդանաւերու հետ միասին, պիտի պաշտպանեն առեւտրական նաւերը եւ Իտալիոյ նաւահանգիստները։ Նոր շինուածներուն մէջ կան 1000—1500 տարողութեամբ թորփիլլահալածներ, 10,000 թօնօ տարողութեամբ յածանաւեր։ Ասոնք պիտի կազմեն կորիզը տորմիղի մը, որ կը կարծուի թէ բաւական զօրաւոր պիտի ըլլայ։ Իտալիա արդէն ունի հինգ դրէտնօթ, 13 հետապնդիչ, 76 թորփիլլահալած, 43 ընդծովեայ —որոնք ֆրանսականներէն շատ լաւ են որակի տեսակէտով—։

Մուսոլինի, վարչապետի եւ արտաքին նախարարի պաշտօնին հետ միասին իր վրայ կը միացնէ նաեւ Ազգային պաշտպանութեան նախարարի պաշտօնը։ Հետեւաբար ինքն է բանակին, նաւատորմին եւ օդային տորմիղին գերագոյն պետը։ Մուսօլինի կը փափաքի որ իտալական նաւատորմը ճամբորդէ, աշխարհի ցոյց տալու համար իր վերածնող ուժը, այդ պատճառով ալ օտար ջուրերը կը ղրկէ իր լաւագոյն մարտանաւերը, լաւ հագուած եւ սպառազինուած նաւաստիներով, ճիշտ ինչպէս Գերմանիա կ'ընէր պատերազմէն առաջ։

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

Ծերակոյտի աւքի օրուան ժողովին մէջ, երբ պատերազմական նախարարութեան ելմտացոյցը կը քննուէր, ծխուայի ծերակուտական Պ. Վիքթոր Պէռար, յայտնի հայասէր, պահանջեց որ Սուրիոյ բանակին յատկացուած վարկէն 100 ֆրանք զեղչուի իբրեւ բողոքի նշան։ Պ. Վիքթոր Պէռար ըսաւ.— Սուրիոյ մէջ տարին 670 միլիոն ֆրանք կը ծախսուի, ինչ որ ոեւէ օգուտ չունի մեզ համար։ Ոչ ուժը եւ ոչ ալ ճարպիկութիւնը կրնան Ֆրանսայի հեղինակութիւնը վերահաստատել այն տեղ։ Խորհրդարանը չգիտեր թէ ինչ կանցնի կը դառնայ Սուրիոյ մէջ։

«Արտաքին գործերու յանձնաժողովը պահանջած էր որ միջխորհրդարանային հակակշռի յանձնաժողով մը ղրկուի տեղւոյն վրայ։ Վարչապետը պատասխանեց թէ հարկ է սպասել զինուորական կացութեան բարելաւման։ Կառավարութիւնը կը կարծէ՞ թէ այսօր կացութիւնը բաւականի բարելաւուած է, որպէսզի այդպիսի յանձնաժողով մը կարենայ երթալ հոն։

Պատերազմական նախարար Պ. Փէնլըվէ պատասխանեց թէ կառավարութիւնը ինքնապաշտպանութեան համար է որ առժամապար ուժ կը գործածէ եւ աւելցուց.

— Երբ վերջանան այն զինուորական գործողութիւնները, որոնց փայլուն արդիւնքը եղաւ Սուէյտայի գրաւումը, այնինքն շատ քիչ ատենէն անպատեհութիւն մը չենք տեսներ որ հակակշռի մարմին մը երթայ տեղւոյն վրայ, եւ վերադարձին խորհուրդներ տայ կառավարութեան։

Այս յայտարարութեան վրայ Պ. Պէռար ետ առաւ իր պահանջը։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ղրկել հին բաժանորդները, առանց ազդի սպասելու։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՖՐԱՆՔԸ ՓՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ծանօթ է որ, ֆրանսական պիտճէն հաւասարակշռելու համար կարգ մը նորութիւններ եւ փոփոխութիւններ մտցուելէ յետոյ տուրքերուն մէջ, ստեղծուեցաւ նաեւ մարմին մը, ականաւոր անձերէ բաղկացած, կամաւոր տուրքերով այդ հաւասարակշռութիւնը աւելի արդիւնաւորելու նպատակաւ։

Օր չանցնիր որ եղած նուիրատուութեանց մէջ չտեսնուին օտարներու անուններ, որոնց, բնական է, մեծ հետաքրքրութեամբ կը հետեւի տեղական մամուլը եւ, հետեւաբար, հասարակութիւնը։ Որքան պատուաբեր պիտի ըլլար հայութեան եւ օգտակար՝ հայ գաղութին, եթէ անոնց մէջ տեսնուէին նաեւ հայազգի ունեւորներու անուններ։ Պէտք չէ անգիտանանք որ կ'ապրինք Թուրքիայէն բոլորովին տարբեր երկրի մը մէջ, ուր կայ ապահովութիւն կեանքի, պատուի եւ ստացուածքի։

Ինչպէս որ, անխտիր, կ'օգտուի այս երկրին բարիքներէն, նոյնպէս եւ պարտականութիւնն է ֆրանսահայ գաղութին, իր համեստ մասնակցութիւնը բերել՝ ֆրանքը փրկելու համար։ Արդէն կարելի՞ է ասկէ լաւ առիթ մը գտնել, ֆրանսական հիւրասէր ազգին մեր երախտագիտութիւնը յայտնելու եւ, այսպէսով, անոր համակրութիւնը շահելու համար։

Պայման չէ, այսպիսի հանգանակութեանց կարենալ մասնակցելու համար, մեծարժէք նուէրներ ընել։ Ամէն անհատ իր կարողութեան չափով. հարուստը՝ ճոխ, բարեկեցիկը՝ համեստ։ Արդէն համեստ նուիրատուութիւններն ալ կ'արժանանան գնահատութեան, քանի որ, միանալով յառաջ կը բերեն ոչ արհամարհելի գումարներ։

Շաբաթներ անցած են «կամաւոր տուրքեր»ուն բացուելէն ի վեր, սակայն, դժբախտաբար, ցարդ չիմացանք թէ այդ մասին ի՞նչ են ըրած կամ խորհած մեր ազգային մարմինները։

Ունինք շատ մը բարեկամ եւ ընկերներ, որոնք կը փափաքին իրենց համեստ մասնակցութիւնը բերել, բայց չենք գիտեր թէ ո՞ր հայ մարմինին պէտք է դիմել։ Ուստի պիտի խնդրէինք որ, «Յառաջ»ը ստանձնելով այս ծանր բայց պատուաբեր դերը, տեղ յատկացնէր այս նպատակաւ ըլլալիք նուէրները արձանագրելու եւ գոյանալիք գումարները պատկանեալ մարմինին փոխադրելու համար։

Այս առթիւ ներփակ կը ղրկենք 25ական ֆրանք եւ կը յուսանք թէ մեր համեստ նուէրը իր բազմաթիւ օրինակները պիտի ունենայ։

Արամ Զաքրեան
Հրաչեայ Ալաճեան

ԻՆՉՊԷՍ ԳՐԱՒՈՒԵՑԱՒ ՍՈՒԷՅՏԱՆ

«Տէյլի Մէյլ»ի թղթակիցը կը պատմէ թէ Սուէյտայի առջեւ մղուած կռիւը շատ կատաղի եղաւ, մանաւանդ բերդաքաղաքի հարաւ-արեւմտեան կողմը, քաղաք տանող ճամբուն վրայ։ 6000 Տիւրզիներ կռուեցան մեծ քաջութեամբ, սակայն ծանր կորուստներ կրելով, ի վերջոյ տեղի տուին եւ դէպի լեռները քաշուեցան։ Մեծ թիւով մեռելներ եւ վիրաւորներ կը ծածկէին գետինը։ Ֆրանս. յարձակողականը սկսաւ առաւօտեան ժամը 7ին։ Հրետանիի նախապատրաստական ռմբակոծումէն վերջ, Սփահիներու զօրագունդեր սուսերամերկ խոյացան քաղաքին վրայ։

Տիւրզիները երկու թնդանօթ ունէին. ետքէն իմացուեցաւ որ զանոնք վարողներն էին նախկին թուրք սպաներ։ Տիւրզիները քանիցս փորձեցին հակայարձակման դիմել, անոնք բացէ ի բաց դէպի մահ կը դիմէին։ Ֆրանսական հրամանատարը բոլորովին ձախողութեան ենթարկեց այս հակայարձակումները, եւ ֆրանսացիներու կողմէ արձակուած առաջին թնդանօթներէն 6 ժամ յետոյ, Սուէյտան գրաւուած էր։

ՆԱՄԱԿ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

Աղեքսանդրապոլէն ղրկուած անհատական նամակէ մը (6 Ապրիլ).—

Ստացայ Մարտ 2 թիւ նամակդ, որ իմ այս վշտահար կացութեանս միջոցին մեծ մխիթարութիւն եւ ուրախութիւն պատճառեց։ Մենք այստեղ ձեզ նման եւ գուցէ ձեզմէ ալ աւելի հայրենակիցներու եւ հարազատներու կարօտը կը քաշենք. աշխարհէն կտրուած, եւ ոչ մի կողմ շարժելու հնարաւորութիւն չունինք։ Վերջին անգամ ձեզմէ բաժնուելէս յետոյ ի՛նչ սարսափելի փորձանքներ անցուցինք, ի՛նչ նեղութիւններ տեսանք. գուցէ եւ լսած կ'ըլլաք. վերջապէս բախտը ինծի այս տխուր անկիւնը ձգեց. մի ժամանակ ամերիկեան կոմիտէյում ծառայեցինք, չեղաւ չի կրցանք ապրիլ. այնուհետեւ խանութ բացինք, այստեղ մանիփաքթիւրի առեւտուրով զբաղեցայ. նորէն բան դուրս չեկաւ։ Հիմակ ալ իմ արհեստովս կը պարապիմ, ի հարկէ առանց բանուորներ ունենալու։ Մի կերպ կ'ապրիմ այնքան որ մեղի առժամապէս ապրեցնէ։ Այստեղ ապրիլ կարենալու համար ամէնէն յարմար միջոցը ինքնաշխատ արհեստաւոր լինելն է, եւ կամ աւելի լաւը պետական ծառայող դառնալն է, որ ամէն մարդու ձեռքը չի անցնիր։

Մեր հայրենակիցներէն այստեղ թէ Երեւան ինչպէս նաեւ ամբողջ Հայաստանում շատ քիչեր կան, հազիւ 10-20 ընտանիք, եղածները այս քանի մը տարուան ընթացքին ամբողջ քաշուեցան հետզհետէ Թիֆլիս կամ Ռուսաստան, ի հարկէ ապրելու դժուարութեններէն ստիպուած։

Այս կողմերը կան մեր գիւղացիները որոնք մեծամասնութեամբ «եափուճի»ներ են. ասոնց համար գործ կայ եւ բաւական լաւ կ'ապրին։

Կը տեսնե՞ս սիրելիս, թէ այստեղ որքան մինակ մնացած եմ։

Այստեղի գործերուն մասին հարցուցած էիք. մեր երկիրը թէ շատ փոքր է թէ շատ նեղ է, եւ թէ շատ աղքատ է. մանաւոր առեւտուրի համար գործ չկայ. առեւտուրին հարիւրին 70ը պետութեան ձեռքն է. երկրագործին իւրաքանչիւր շունչին մեր չորս կոտի տեղ հող կ'իյնայ լաւ թէ վատ տեսակի, իսկ արհեստաւորներ այնքան շատ կան, որ գործ չը լինելու պատճառաւ, շատերը ընտանիքով Ռուսաստան կը գաղթեն։ Ուստի իմ կարծիքով ձեր այստեղ գալու մասին մտածելը աւելորդ է. սպասեցէք առ այժմ մինչեւ որ մեր երկիրը տնտեսապէս զարգանայ եւ գործարաններ հիմնուին։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ բոլոր աշխատակիցներէն գրել թուղթին մէկ երեսը միայն։

ԱՊՐԻԼ 11Ի ՍԳԱՏՕՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին կազմակերպութեամբ Կիրակի առաւօտ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 11)24ի մեծ սգատօնը Սինէմա Թափի Վէրի սրահին մէջ։ Մօտ հազար հոգի լեցուած էր սրահը, որուն բեմը զարդարուած էր հայկական եւ ֆրանսական դրօշակներով, եւ հայ նահատակ մտաւորականներու պատկերներով։

Հ. Յ. Դ. Պատանի Միութեան կողմէ երգուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ը յոտնկայս, որմէ վերջ Պ. Լ. Մեսրոպ քանի մը խօսքով պարզեց օրուայ տօնին նուիրականութիւնը։ Տեղի ունեցան մեներգներ եւ արտասանութիւններ։ Խօսեցաւ ընկ. Արամ Արծրունեան եւ յետոյ Շաւարշ Միսաքեան, որ պատկերալից ոճով մը ներկաները փոխադրեց այն սարերն ու ձորերը, ուր գործուած էին անպատմելի ոճիրներ եւ ուր օրերով անթաղ մնացեր էին դիակները հազարաւոր նահատակներու։ Այս բանախօսութիւնը լաւագոյն առիթ մը եղաւ լուսաբանելու համար կարգ մը պզտիկ հոգիներ, որոնք ի զուր կը փորձեն, անգիտանալ այս մեծ Սուգին իրական իմաստը եւ կարեւորութիւնը։

Միեւնոյն օրը Հայոց մատրան հոգաբարձութեան կողմէ գեղեցիկ սգարեմ մը պատրաստուած էր եկեղեցիին բակը։ Ժամերգութենէ վերջ հոգեհանգիստ կատարուեցաւ նահատակներու յիշատակին եւ «Քնար» ֆանֆառը իր ամբողջական կազմով քանի մը տխուր մեղեդիներ նուագեց։

Նմանապէս սգարեմ պատրաստուած էր եւ հոգեհանգիստ կատարուեցաւ St. Julienի նորաշէն մատրան մէջ։

Ստ. Միլտոնեան

ՄԱՐԹԻԿԻ մէջ ալ պատարագէն յետոյ տեղի ունեցաւ սգահանդէս մը, ուր խօսեցաւ Շաւարշ Միսաքեան։ Այս առթիւ տեղացիները նահատակներու յիշատակին պսակ մը պատրաստեր էին զոր տարին ֆրանսական գերեզմանատունը, եւ դրին անծանօթ զինուորի շիրմին վրայ։ Հայ քահանան հոգեհանգիստ կատարեց։

ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

Ժընեւ, 24 Ապրիլ

Ապրիլ 24ին, Շաբաթ իրիկուն, Ժընեւի «Հայ Աշակերտական Միութիւն»ը կազմակերպեց «Հայ Տուն» մէջ, 1915ի հայ նահատակներու սգահանդէսը, փոքր սակայն խնամուած յայտագրով մը։ Հակառակ եղած հրաւէրին, դժբախտաբար քիչեր ներկայ էին։ Մեծամասնութիւնը Շամփէլի աշակերտներն էին։

Հանդէսը բացուեցաւ Շոփէնի մահերգով, դաշնակի վրայ, որմէ վերջ երգիչ խումբը օրուան պատշաճ երգեր եւ շարականներ երգեց։ Պ. Գէորգեան խօսեցաւ տօնին նշանակութեան մասին, եւ յորդորեց նահատակներու արժանի յաջորդներն ըլլալ, ձգուած ջահը բարձր բռնել միշտ։ Եղան արտասանութիւններ ու ընթերցումներ մեռած եւ ողջ գրագէտներու գրուածքներէն։ Հանդէսը վերջացաւ «Մեր Հայրենիք»ով, յոտնկայս։

*** Ապրիլ 18ին, «Աշակերտական Միութիւն»ը իր «Ազգային Մշակոյթի Շաբաթական Պաշտամունք»ներէն մէկը յատկացուց Յակոբ Պարոնեանի։ Օրուան բանախօսն էր Պ. Գէորգեանը որ հայ երգիծաբանութեան մասին խօսելէ յետոյ, «Դիմաստուերներ»էն կարդաց Պարոնեանի կենսագրութիւնը։ Այս առթիւ «Մեծապատիւ Մուրացկաններ»էն ներկայացուեցաւ «Թեթեւսոլիկ Բանաստեղծ», բաւական յաջող։

Փափաքելի է որ Միութիւնը քիչ մը աւելի գործունէութիւն ցոյց տայ։

Արշակ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսէն կը գրեն մեզի.—

Ապրիլ 25 Կիրակի օր Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջանային կոմիտէին նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցաւ նահատակ մտաւորականներու յիշատակին սգահանդէս մը։ Սրահը լեցուն էր ընտիր բազմութեամբ։

Խօսեցան ընկերներ Մ. Գուլումճեան, Յ. Սրապեան եւ Արսէն Աճէմեան, վեր հանելով օրուան նշանակութիւնը։

Սգահանդէսը ունէր նաեւ գեղարուեստական բաժին. նուագուեցաւ Շօփէնի մահերգը, երգուեցան «Մայր Արաքսի»ն եւ ուրիշ հայկական երգեր, եղան արտասանութիւններ, նահատակ մտաւորականներու գործերէն։

ԴԵՂԱԳՈՐԾ ԵՒ ՓԱՍՏԱԲԱՆ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ատոմիս Ալապայէն (Հալէպ-շատան) կը գրեն մեզ.—

Ինչպէս գիտէք, Թուրքիա գտնուած շատ մը մտաւորականներ արտասահման փախած են եւ շատեր առանց գրաղումի մնացած են։ Արդ, եթէ Ֆրանսայի մէջ կան փաստաբաններ եւ դեղագործներ, կրնան հոս գալ ու ապագայ մը շինել։ Մէկ իրաւաբան եւ երկու դեղագործ, ոչ աւելի, կարող են հոս գալ։ Փաստաբանը պէտք է որ քիչ շատ փորձառութիւն ունեցած ըլլայ եւ բաւական հմուտ ֆրանսերէնի, քանզի հոս դատերը գլխաւորապէս ֆրանսերէն կը պաշտպանուին։ Բնական է կամ Liencié en droit կամ Docteur en droit ըլլալու է։ Գալով դեղագործներուն, եթէ երկու հոգի համնին, երկուքն ալ կրնան դիրք մը շինել եւ դրամ շահիլ փոխանակ պարապ շրջելու հոս հոն։ Դեղագործները քիչ մը ամէն տեսակէ դեղ բերելու են միասին։ Հոս գտնուող թէ փաստաբանները եւ թէ դեղագործները լաւ դրամ կը շահին, որով պատճառ չկայ որ եկողները նուազ քաջալերանք գտնեն։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՔԱՍԹԷԼՍԱՐԱԶԷՆԻ ՄԷՋ

Անցեալ շաբաթ տեղս այցելեցին Պ. Պ. Մ. Գուլումճեան. Յ. Տէր Պօղոսեան եւ Պօղոս Տէր Պօղոսեան։ Ապրիլ 18ի Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին սարքուեցաւ հրապարակային բանախօսութիւն մը։ Խօսեցաւ ընկեր Մ. Գուլումճեան, նիւթ ունենալով «Հայկական հարցի արդի վիճակը եւ մեր ընելիքը»։ Տեղւոյս գաղութը լեցուցած էր սրահը։ Ընկերը պարզեց Հայաստանի անցեալն ու ներկան եւ իր կրակոտ խօսքերով ոգեւորեց մեզ, բոլորիս սրտին մէջ դրոշմելով անկախ եւ միացեալ Հայաստանի գաղափարը։

Յետոյ խօսեցաւ Պ. Յ. Տէր Պօղոսեան, Թուրքիոյ «Թէլէկրաֆ» թերթին խմբագիրներէն, որ պէտքը շեշտեց կազմելու միութիւն մը տեղւոյս մէջ եւ իր նախաձեռնութեամբ հիմնուեցաւ «Ֆրանս-Արմէնի» ընկերութեան մասնաճիւղ մը Քասթէլսարազէնի մէջ։

Հանդէսէն վերջ տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դ. ընկերական ժողովը։ Այս առթիւ քանի մը նոր ընկերներ եւս արձանագրուեցան Հ.Յ.Դ. շարքերուն մէջ։ Գ. Հ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿԻՐԱԿԻԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Հ. Մ. Ը. Մ. (1) A. F. Garenne-Colombes (1)ի դէմ, ժամը 15.30ին, Stade la Folie: Ժամադրավայր, Gare St. Lazare ժամը 14ին։

Հ. Մ. Ը. Մ. (պահեստի) La «Clodo» (առաջին)ի դէմ, ժամը 15ին Stade St. Cloud. Ժամադրավայր, ժամը 14ին Porte St. Cloud:

Հ. Մ. Ը. Մ. (Hir.) C. S. Maison Laffitteի դէմ, ժամը 14ին, Stade C. S. M. L. Ժամադրավայր, Argenteuil N. 62:

Հ. Մ. Ը. Մ. (2) F. C. Dionysien (2)ի դէմ, ժամը 13.30ին St. Denisի դաշտը, ժամադրավայր, 12ին Porte de la Chapelle:

Հ. Մ. Ը. Մ. (3) F. C. Dronysien (3)ի դէմ, ժամը 15ին, St. Denisի դաշտը, ժամադրավայր. ժամը 12ին Porte de la Chapelle:

Յ. Մ.

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ներկայ հինգ խումբերէ զատ, ֆութպոլի յանձնախումբը որոշած է, նոր խումբեր ալ կազմել, նկատելով որ օրըստօրէ իր մարզիկներու թիւը կ'աւելնայ։ Այս պարագան Փարիզի շրջանի հայ երիտասարդներու եւ պատանիներու ուշադրութեանը կը յանձնենք։ Փափաքողներէն կը խնդրուի անմիջապէս դիմել գրաւոր Պ. Յ. Մաթիկեանի, 42 Rue de la Jonquiere, Paris (17e).

Առայժմ կազմուելիք խումբերը հետեւեալներն են՝ Anciens (1), U. G. A. (1B), U. G. A. (2B):

Ֆութպոլի յանձնախումբ

***

ՖՈՒԹՊՈԼ

Շաբաթ օր Լոնտոնի մօտակայ Վէմպլէի հսկայ մարզարանին մէջ տեղի ունեցաւ Անգլիոյ ազգ. բաժակի final մրցումը Պոլթըն-Վանտըրըրզ եւ Մանչըսթըր-Սիթի խումբերուն միջեւ։ Հարիւր հազար հոգի ներկայ եղան այս մրցման, որմէ յաղթական ելաւ Պոլթըն 0ի դէմ 1 կոլով։ Քառասուն հազար հոգի մարզարանէն դուրս մնացին, տեղ մնացած չըլլալով։

*** Մայիս 9ին, Գոլոմպի մարզավայրին մէջ տեղի կ'ունենայ Ֆրանսայի ազգ. բաժակի վերջին մրցումը Օլէմբիք տը Մարսէյլ եւ Վալանթիէնէ խումբերու միջեւ։ Իսկ հինգշաբթի 13 Մայիս նոյն մարզավայրին մէջ տեղի կ'ունենայ ֆրանսական ֆութպոլի եղանակին մեծագոյն մրցումը Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ ազգային խումբերուն միջեւ։

*** Կիրակի Հ. Մ. Ը. Մ.ը չէ մրցած Garenneի դէմ, հակառակորդը «ֆորֆէ» ըրած ըլլալով։

*** Հ. Մ.ին Ա. խումբը որ Էլպէօֆ գացած էր մրցելու տեղական խումբին հետ 0ի դէմ 10 կոլով պարտուած վերադարձած է....: Հ. Թ.

ԵՐԵՒԱՆԻ թերթերը կը գրեն թէ Ստեփանաւանի մեղուաբուծական վարժարանը, որ բացուած էր Վիեննայի վաճառականներէն Պ. Ս. Պօյաճեանի ծախքով, հաշուեյարդարի ենթարկուած է, իբրեւ հետեւանք ծանօթ վէճին։

130 ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՑԱԴՈՒԼԸ

Թերթերը կը գրեն թէ Թոպոլսքի (Սիպերիա) բանտին մէջ գտնուող 130 ընկերվարականներ օրերէ ի վեր կը մերժեն սնունդ առնել, բողոքելու համար այն տմարդի վերաբերմունքին դէմ, որուն ենթարկուած են։ Բանտարկեալներէն մէկը մեռած է արդէն։

ԿԱԼԿԱԹԱՅԻ մէջ իսլամ եւ հնդիկ կը շարունակեն կռուիլ։ Վերջին ընդհարումներու ընթացքին սպաննուած են 33 հոգի։

Ֆրանսա կը մօտենայ Իտալիոյ

Ակադեմական Պ. Լուի Պարթու քանի մը օր առաջ Հռոմ մեկնեցաւ «Անաթօլ Ֆրանսի մասին դասախօսութիւն մը ընելու համար»: Սակայն կը կարծուի թէ նախկին վարչապետը քաղաքական պաշտօն ունի: Իտալիոյ կէս-պաշտօնական թերթերը մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն այս այցելութեան եւ յոյս կը յայտնեն թէ կարելի պիտի ըլլայ հարթել այն բոլոր թիւրիմացութիւնները, որոնք կան Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ միջեւ: Երեսփ. ժողովին մէջ Պ. Պոլանի յայտարարութիւնները շատ լաւ տպաւորութիւն առաջ բերած են: Պ. Պարթուի ի պատիւ տրուած հացկերոյթի մը միջոցին Ծերակոյտի Նախագահ Պ. Թիթթօնի փափաք եւ յոյս յայտնած է որ բոլոր առկախ խնդիրները պիտի կարգադրուին: Իր պատասխանին մէջ Պ. Պարթու ըսաւ.

— «Այդ խնդիրները պէտք է մօտէն քննել: Կարգ մը գործեր կարգադրելու համար իրական պետական մարդիկ պէտք է վարուին իբրեւ գործի մարդեր: Չէ՞ որ այսպէս կը շարժին միացեալ մնալու փափաքող ընտանիքներու մէջ եղբայրները, որոնց միջեւ կեանքը կրնայ շահի կռիւներ ստեղծել»:

Հայերը Անատոլուի մէջ

Սեբաստիայէն կարգ մը Հայեր վերջերս Պոլիս մեկնած են: Մեկնելու պատրաստութիւններ կը տեսնեն նաեւ մօտ հազար ուրիշ Հայեր ալ: Այս գաղթին պատճառը այն է որ դպրոց չկայ Սեբաստիոյ մէջ եւ մանուկները փողոցը կը մնան: Նոյն տագնապը կը տիրէ նաեւ Կեսարիոյ մէջ: Այս երկու քաղաքներուն մէջ ալ Հայերը քիչ շատ գործ մը կ'ընեն եւ կ'ապրուին. սակայն դպրոց բանալու համար նիւթական միջոցներ չկան: Էնկիւրի գրաւած ըլլալով շատ մը եկեղեցապատկան կալուածներ, դպրոցի համար հասոյթի աղբիւր չէ մնացած:

Պոլսոյ մէջ ալ վերջերս 4-5 դպրոցներ փակեցին իրենց դուռները, ճիշդ նոյն պատճառներով, որոնց վրայ աւելցաւ նաեւ Թուրք ուսուցիչներուն վճարուելիք սուղ ամսականները: Պոլիս դարձեալ գաղթակայանի մը վերածուելու վրայ է:

Միջագետքի եւ Պարսկաստանի միացումը

Պասրայէն կը հեռագրեն թէ Իրագի Ճագաւոր Ֆէյսալ Ֆաօի մէջ բացումը կատարեց այն ջրանցքին, որ Միջագետքը ուղղակի կը միացնէ Պարսկաստանի: Այս ջրանցքին վրայ պիտի կրնան նաւարկել 24 ոտնաչափնոց նաւեր:

Թուրքիոյ պատրաստութիւնները

Իզմիրի «Անատօլու» թերթը կը գրէ.— Այս տարի գարնան տեղի ունենալիք ռազմափորձերուն համար կանչուած պահեստիները ուրախութեան ցոյցերով եւ երգերով կը փութան իրենց պատկանած գունդերուն: Հայրենասիրական այս պարտականութեան մէջ Թուրք ազգին այս փութկոտութիւնը երաշխիք մըն է թէ մեր հայրենակիցները կրնան հանգիստ եւ խաղաղ իրենց տուները նստիլ եւ իրենց գործերով զբաղիլ, քանի որ երկրին բոլոր սահմաններուն վրայ անձնուէր եւ անպարտելի պահապանները պաշտպան կեցած են: Կազի փաշային ներկայութիւնը փայլ պիտի տայ ռազմափորձերուն, որ պիտի տեւեն 1ուկէս—2 ամիս:»

Լուրեր Թուրքիայէն

Արեւելեան անկախութեան դատարանը շաբաթ օր մեկնած է Մալաթիա, ուր պիտի մնայ շաբաթ մը: Խարբերդի մէջ այլեւս տեսնելիք դատ մնացած չըլլալով դատարանը մօտ օրէն Տիգրանակերտ պիտի անցնի:

— Էնկիւրիի մէջ Ապրիլ 24ին տեղի ունեցած է «Թիւրք Օճաղը» ներու Բ. համագումարը:

— Էնկիւրիի եւ գաւառներու Թուրք երկրաչափները միութիւն մը կազմած են:

Կարգադրութիւններ օտարականներու մասին

Յունաստանի զինուորական իշխանութիւնը ձեռնարկած է փախստականներու եւ գասալիքներու հետապնդման: Այս առթիւ օտարականներու մասին ալ որոշումներ տրուած են, որոնցմէ կը քաղենք հետեւեալ կէտերը.—

Բոլոր օտարահպատակները, որոնք իրենց ձեռքը հիւպատոսներէ կամ դիւանագիտական մարմիններէ տրուած վկայականներ ունին, պէտք է զանոնք վաւերացնեն արտաքին գործերու Նախարարութենէն:

Բոլոր անոնք որ անգլիական, ալպանական, ամերիկեան, աւստրիական, պուլկարական, պելժիական, գերմանական, ֆրանսական, զուիցերիական, հոլանտական, հունգարական, թրքական, սերպիական, չէխօսլովաքեան եւ շուէտական հպատակ են, իրենց ձեռքը ունենալու են անցագրեր կամ վկայականներ, որոնք 1923էն վերջ տրուած պէտք է ըլլան հիւպատոսական կամ դիւանագիտական մարմիններու կողմէ:

Անոնք որ ռուսահպատակ են եւ չեն ճանչնար Ռուսիոյ այժմու — պոլշեւիկեան — վարչաձեւը, պէտք է իրենց ձեռքը ունենան նանսէնեան վկայաթուղթեր, որոնք կը տրուին նահանգապետութեանց կողմէ, համաձայն Ազգերու Դաշնակցութեան որոշումին:

Նոյն վկայականը պէտք է ունենան նաեւ Յունաստան գտնուող Սուրիացիներն ու Քաղդէացիները:

Այն Հայերը որոնք չունին հիւպատոսական որ եւ է թուղթ եւ որոնք ընդունած չեն հելլէնահպատակութիւնը, ի ձեռին պիտի ունենան նոր ստացուած վկայականներ, որոնք վաւերացուած պէտք է ըլլան վարչական իշխանութեանց կողմէ:

Օտարներու փաստաթուղթերը պէտք է թարգմանուած ըլլան յունարէնի եւ կրեն՝ տիրոջ լուսանկարը:

⁂ Սելանիկի Առաջնորդարանի եւ Ժ.Ա. զօրաբաժնի զինուորական գրասենեակի միջեւ գոյացած համաձայնութեան մը հիման վրայ, զինուորական տարիք ունեցող եւ չունեցող բոլոր հայ գաղթականները պարտաւոր են՝ նախապէս, Առաջնորդարանէն իրենց ստացած ինքնութեան թուղթերով ներկայանալ Առաջնորդարանի դիւանը ու նոր վիզա մը ստանալ:

Այդ վիզան ունեցողները զերծ պիտի մնան զինուորական հետապնդումէ:

ՕՐ. ՀԱՅԿՈՒՀԻ ՃՐՃՐԵԱՆ

Պ. ՊԵՐՃ ԹԱՇՃԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Մարսիլիա 21 Ապրիլ 1926

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

Վաղը, Շաբաթ գիշեր Gymnase Christmann Րինկի շաբաթական երեկոյթի յայտագրի մաս կը կազմեն վեց Ֆրանքօ—հայկական մրցումներ:

Վեց բաունտի վրայ Մասեհ կը մրցի Մարթէնի դէմ: Ութը բաունտի վրայ Պէշիրեան Ռօտընաի դէմ, Մելքոնեան հունգարացի Պէրտի դէմ, Զարդհանէլեան Պարժօլէնի դէմ, Ժէն—Մաք (հայ) Վէյրէի դէմ:

Իսկ գլխաւոր տասը բաունտնոց մրցումներու մէջ Թորոսեան Իտալացի Վիքթօրիօի դէմ եւ Աթաեան Պէքի դէմ:

Central Sporting-ի Րինկը կը գտնուի 57 Faubourg St. Denis:

Հ. Թ.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը կիրակի, 2 մայիս կէս օրէ յետոյ ժամը 3ին «Թոստոմ»ի սրահը, 131 Faubourg du Temple, խիստ կարեւոր օրակարգով:

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆ Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը կիրակի, 2 մայիս ժամը 2.30ին 131 Rue Fbg. Temple:

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ.— Դաշնակահար Օր. ՏԻՐՈՒՀԻ ՋԱՌԱՓԵԱՆԻ, 5 Մայիս 1926 Չորեքշաբթի գիշեր ժամը 9ին Salle Pleyel-ի մէջ 22, Rue Rochechouart (Metro Cadet).

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

«Յառաջ»ի ցրուիչն է Պ. Գեղամ Ծերիկեան.— Հասցէ Cuchman Tzerikian, Poste Restante, Marseille.

Ընկեր Սահակ Խանչերլեանի շիրիմին համար Ռօմանի մէջ սարքուած ձեռնարկին շահող թիւերն են, 3, 310, 130, 99, 269:

3 թիւը շահած է փարտըսիւ մը, 310ը՝ գլխարկ մը, 130ը՝ ջութակ մը, 99ը՝ ժամացոյց մը, 269ը՝ գլխարկ մը: Դիմել Եսայի Եայլեանի, Ancien Etablissement Viebert, Rue Payssonnou, Vienne. Isère

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Մալաթիացի Մարտիրոս և Աղապէկ Փօյաճեան եղբայրները, որդի Նափոլէոնի և Պատասխանի: Կը կարծուի թէ Մարսիլիա կը գտնուին: Գրել Սուրբլուսեանի: 1bis Passage Kurzner, Paris 19: «Հայ Սիրտ»էն կը խնդրուի արտատպել:

— Բնիկ Մաղնիսացի Վարդուհի Հայրապետեանը կը փնտռէ իր եղբայրը Երուանդ Եատըրեանը զոր կորսնցուցած է Իզմիրի աղէտին: Տեղեկացնել «Յառաջ»ին կամ իրեն՝ Usine Polot Villefranche (Saone).

Ատափազարցի Հրանտ Տիքպըլըքեան կը փնտռէ իր քոյրը Տիկին Ամբակումեանը, որ կը բնակէր 326 East 26 St. New-York: Չորս ամիսէ ի վեր նամակ չէ առած: Գրել խմբագրութեան:

Ամերիկայի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել: 3-1

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Փարիզի Հայ Բժշկական Միութեան բժշկա-առողջապահական նիւթերու շուրջ երկրորդ դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ Մայիս 12ին, Չորեքշբ. գիշեր ժամը 9ին, Musée Pédagogique-ի մէջ, 41, Rue Gay-Lussac (Լիւքսէնպուրկի մօտ): Պիտի խօսին Տօքթ. Գօլօլեան եւ Տօքթ. Գրիգորեան ջերմամիզութեան ու կակուղ կեղի մասին: Շարժանկարով եւ մոգական լապտերով ցոյց պիտի տրուին վեներական ախտերու բազմաթիւ վէրքեր: Մուտքը ազատ է:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Քիչ թէ շատ ասեղնագործութիւն (ռօգօգօ) գիտցող հայ աղջիկներ: Առաջին օրէն լաւ վճարում: Դիմել Տիկին Արապաճեանի, 94 Avenue du Centenaire, Pré St Gervais, մէթրօ Ցանիւպ:

ԼԱՒ ԿԱՀԱՒՈՐՈՒԱԾ

Երկու սենեակներ վարձու են Մայիս 1էն երկու հոգիի համար: Դիմել Տիկ. Շահպազի 5, Rue Gay-Lussac (5) Լիւքսէնպուրկ պարտէզին դիմաց:

ՍԱԿԱՐԱՆ

29 Ապրիլ 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի)	Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատր	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր » »	Lire	[illegible]
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատր	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	

ԱՐԺԷԹՈՒՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3380
» II	»	2080
» III	»	2000
Ռումելի երկթղ.	Lots turcs	130

Comptoir Parisien de change et de Créd[illegible] 80, Rue Lafaye[illegible]

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS

208bis, Rue Lafayette Paris (10e